

SEEcult.org 2004–2024.

Foto: Lidija Antonović

2024.

Nihad Nino Pušija - U potrazi za Eldoradom

Monografija **Nihada Nina Pušije**, umetnika i fotografa fokusiranog na pitanje romskog identiteta u Evropi, posebno u Berlinu – gde živi i radi poslednjih 30 godina, predstavljena je Evropskom romskom institutu za umetnost i kulturu (ERAC) uz izložbu odabranih radova Pušije, u prisustvu urednika tog reprezentativnog izdanja **Vladana Jeremića** i **Rene Redle**, kao i autora tekstova i mnogobrojne publike.

Monografija "Nihad Nino Pušija: In Search of Eldorado – Roma and Sinti in the Struggle for Representation", predstavljena je u ambijentu izložbe "U potrazi za Eldoradom", uz performans umetnice **Delaine Le Bas**, nominovane za ovogodišnju Turnerovu nagradu za savremenu umetnost.

Monografija predstavlja više od tri decenije Pušijine prakse, foksuirajući se na fotografije iz njegovog raznovrsnog opusa koje su posvećene i koje su nastale sa osobama koje se najvećim delom identifikuju kao pripadnici romske zajednice. Fotografije izražavaju emooionalnu povezanost i bliskost autora sa potretisanim osobama, a ta vizuelna arhiva, kako su naveli urednici Rena Redle i Vladan Jeremić, umetnici iz Beograda koji se i sami često bave pitanjem Roma i drugih marginalizovanih ili obespravljenih zajednica, predstavlja ujedno i intimnu hroniku borbe za političku participaciju i kulturnu reprezentaciju Sinti i Roma.

Kao fotograf zainteresovan za mikro-istorije ljudi u njegovom neposrednom okruženju, Pušija istražuje mogućnosti preloma u vizuelnom kanonu fotografije koji pripadnike romskog naroda karakteriše kroz etnicitet, klidee i tipologizaciju. Fotografija je za njega sredstvo koje može da doprinese samo-reprezentaciji marginalizovanog naroda. S druge strane, postoje portreti koje je aranžirao u skladu sa željama svojih sunarodnika, pri čemu ih odlikuje suptilna razlika u odnosu na one koje su namenjene samo privatnom sećanju, budući da su deo "javnog porodičnog albuma". U drugim radovima, kao što su foto-novele, konkretnom iskustvu portretisanih osoba data je ekspresivnost. Otuda je jasno da umetnička praksa Pušije uvek nudi sredstva za artikulaciju i prevazilaženje egzistencijalnih problema i marginalizacije sa kojom je suočen veliki deo romske zajednice u Evropi.

Autori eseja u monografiji godinama prate rad Pušije. **Suzana Milevska** je problematizovala pitanja identiteta i zajednice, istražujući kako je samo-reprezentacija omogućena u njegovom radu. Istakla je da su njega fotografska istraživanja fokusirana na intersekciju političkih događaja i ličnih sudbina pojedinaca. Kao najveći potencijal, navela je performativnost fotografije, objašnjavajući kako participativni pristup Pušije dozvoljava ko-konstrukciju slike novog subjektiviteta Roma.

Moritz Pankok dao je lični pogled na rad Pušije kroz uvid u značaj njegovog rada na umetničkoj sceni Roma u Berlinu, dok **André Raatzsch** i **Emese Benkö** referišu u eseju na izložbu "50 fotografa bez antiromskog rasizma" (*50 Photographs without Anti-Roma Racism*), koju je Raatzsch kurirao, diskutujući o mogućnosti prevazilaženja rasističkih stereotipa u fotografiji. Oni su naveli da pravo značenje fotografija Pušije postaje uočljivo kada posetioci izložbe shvate da je njihovo polazište izvan njihovih unapred stvorenih gledišta.

Dirljive poeme **Hedine Tahirović-Sijerčić** uklapaju se sa fotografijama Pušije, govoreći na jedinstven način o potrazi za Eldoradom.

Timea Junghaus, istoričarka umetnosti i izvršna direktorka ERIAC, napisala je u uvodnom tekstu monografije da je upoznala Pušiju 2006. godine, organizujući prvi romski paviljon na Bijenalu u Veneciji. Već na prvi pogled, kako je navela, impresionirao ju je izvanredan kvalitet njegovih fotografija. Uvidela je njegov izuzetan talenat da zabeleži interesantne svetlosne okolnosti na crno-belim fotografijama, kao i da prenese individualnost i karakter svojih subjekata. "Odmah sam videla da je on Baro Manouch – čovek dobrog srca, koji razvija iskrene odnose i duboko prijateljstvo, skroman i ljubazan, koji služi našoj zajednici kao samoproklamovani 'fotograf porodice/zajednice'", navela je Timea Junghaus.

Nihad Nino Pušija, rođen 1965. godine u Sarajevu, fokusiran je u radu na dokumentarnu i portretnu fotografiju. Od 1992. godine, uz podršku nGbK (neue Gesellschaft für bildende Kunst) u Berlinu, Muzeja evropskih kultura u Berlinu, ERIAC i Allianz fondacije za kulturu, Pušija je radio na različitim umetničkim projektima i fotografskim istraživanjima. Njegove glavne teme uključuju politike prepoznavanja, pozicije manjine u savremenoj umetničkoj i kustoskoj praksi, Jugoistočnu Evropu, izbeglice, rešavanje konflikta, integraciju, Rome i Sinti u Evropi.

Radovi Pušije predstavljani su na izložbama Romskog paviljona na 52. i 54. Bijenalu u Veneciji. Izlagao je širom Evrope i u SAD, u muzejima i galerijama, uključujući Nacionalnu galeriju Bosne i Hercegovine, Crvenu galeriju i Collegium Artisticum u Sarajevu, PEER galeriju u Njujorku, Gradski muzej u Kelnu, Muzej civilizacija Evrope i Mediterana u Marseju, HKW u Berlinu, Fotobiennale u Rotterdamu, Neue Galerie u Gracu, Dejtonski institut za umetnost u Dejtonu, Muzej evropskih kultura u Berlinu, Muzej savremene umetnosti u Skoplju, Schwules muzej u Berlinu, ERIAC prostor u Berlinu, BAK (basis voor actuele kunst) u Utrehtu, nGbK u Berlinu, Paris 61 u Parizu, Galeriju INA u Zagrebu, Centar za fotografiju u Ženevi, Nagornaju galeriju u Moskvi, KunstRaum u Berlinu, Galeriju Jána Koniarka u Trnavi, Galeriju Nouă u Bukureštu, Galeriju ŠKUC u Ljubljani, Svilaru i Srpsko narodno pozorište u Novom Sadu... Radovi Pušije nalaze se u kolekcijama niza muzeja i galerija u kojima je izlagao.

Rena Redle, Delaine Le Bas, Nino Pušija, Vladan Jeremić

Urednici monografije **Rena Rädle**, umetnica rođena u Nemačkoj, i **Vladan Jeremić**, umetnik i teoretičar kulture, koji je doktorirao na Univerzitetu u Beogradu, istražuju u svojoj kolaborativnoj praksi kao umetnici, kustosi i autori kontradikcije savremenih društava i istražuju transformativni potencijal umetnosti. Više od dve decenije aktivno su uključeni u borbe romske zajednice u Srbiji i na Balkanu u oblasti kulture, socijalnih prava i stanovanja. Uredili su niz publikacija koje se bave diskriminacijom romskih zajednica i pitanjima migracija i društveno angažovane umetničke prakse.

Izložba u [ERAC prostoru](#), koju kustosi potpisuje RomaMOMA, otvorena je do 28. novembra.

*Foto: [Lisa Vlasenko](#), ljubaznošću ERIAC

(SEEcult.org)

Otvoren 32. Memorijal Nadežde Petrović - Memorijal Sonja S, dodeljene nagrade

Nagrada 32. Memorijala Nadežde Petrović u Čačku, svečano otvorena 21. septembra prema koncepciji kustoskinje **Zdenke Badovinac** iz Slovenije, dodeljena je umetniku **Antonu Katsu** poreklom iz Ukrajine za rad "Vostok 7" koji predstavlja svojevrsni odgovor na bujanje nacionalizma i savremeni fašizam, dok je nagrada Umetničke galerije "Nadežda Petrović" dodeljena takođe za dva angažovana rada – "Nadežda" **Darinke Pop-Mitić** iz Beograda i "Hope Hotel Phantom" **Bojana Stojčića** iz Sarajeva.

Članovi međunarodnog žirija, koji su činili direktorka Kunsthausa u Gracu **Andrea Hribernik**, muzejska savetnica Muzeja savremene umetnosti Vojvodine dr **Sanja Kojić Mladenov** i kustos i pomoćnik direktora UG "Nadežda Petrović" **Predrag Živković**, dodeli su nagrade [32. MNP "Memorijal Sonja S."](#) posle višesatne analize radova 25 umetnika, umetnica i umetničkih grupa iz Srbije, regiona i šire Evrope, kao i sa Bliskog Istoka, koje je selektorka Zdenka Badovinac, nekadašnja direktorka muzeja savremene umetnosti u Ljubljani i Zagrebu, odabrala na osnovu ideje o **ulozi** umetnika kao nekoga ko osporava opšteprihvaćena pravila društvenih, rodnih, klasnih i geopolitičkih uloga, kao i uloga koje prevazilaze puke ljudske odnose i zadiru u polje odnosa među vrstama.

Radovi na izložbi 32. Memorijala, podeljeni na četiri segmenta – ulogu *roda, vrste, naroda i klase*, poručuju da, između ostalog, ne živimo i ne delujemo u okviru samo uskih mentalnih prostora, već je potrebno da se povezujemo i da sarađujemo, kako je rekla Zdenka Badovinac na otvaranju "Memorijala Sonja S.", ističući da je to "u prvom redu poklon dvema fantastičnim ženama" rođenim u Čačku, koje su "bile deo šireg kulturnog prostora, mnogo šireg od prostora u kojima svi danas živimo na području nekadašnje zajedničke zemlje delujemo" - [Nadeždi Petrović](#) (1873-1915), jednog od najznačajnijih ekspresionista, impresionista i fovista iz regiona, i legendarnoj glumici [Sonji Savić](#) (1961-2008), koje su bile ne samo izuzetne umetnice, već i društveno aktivne žene i feministkinje.

"Nadežda Petrović je pokušavala ne samo da udružuje jugoslovenske narode, nego i slovenske narode, radeći jako interesantne stvarima kojima se treba i dalje baviti", rekla je Zdenka Badovinac, koja je za izložbu 32. Memorijala odabrala fotografije Nadežde Petrović, ukazujući da je, između ostalog, i bila jedna od prvih žena fotografa na ovim prostorima početkom 20. veka.

Kada je reč o Sonji Savić, Zdenka Badovinac je napomenula da se formirala 80-ih godina u Ljubljani, gde su svi znali za Sonju Savić koja je, igrom slučaja, i snimila svoje poslednje filmove u Sloveniji.

“Ona je bila stvarno legenda i mislim da je bila tako radikalna da ni jedna misao o značajnim ženama sa ovog kulturnog prostora ne može da je izostavi”, rekla je Udenka Badovinac, napominjući da u njenom konceptu ime Sonje Savić u nazivu izložbe služi kao metafora, i to metafora uloge.

“Moja ideja koncepta je bila ta da u stvari nema nikakvih fiksnih identiteta nego da svi igramo neke uloge, čak i uloge roda. To znači da nismo rođeni sa nekim apsolutnim rodom, da možemo u toku života i to promeniti - ima takvih umetnika i umetnica na ovoj izložbi. Tako je i sa klasom, vrstom i narodom. Ove četiri uloge su u srži mog koncepta”, rekla je Zdenka Badovinac.

Uloga roda zastupljena je u radovima na delu izložbe u UG “Nadežda Petrović, čiji su autori, uz Nadeždu Petrović, i Vokalno-kustoski sindrom, Darinka Pop Mitić, Maja Smrekar, Željko Belan, Milica Rakić, Jelena Vesić, Walid Raad, Božena Končić Badurina, Dejan Marković, Đejmi Hadrović, Egemerne konfesije, Elvisey Pisica, Mahdi Baraghithi, Hristina Ivanovska i Driton Selmani.

To je najveći deo izložbe 32. MNP, koji daje i feministički akcenat inspirisan delom Nadežde Petrović i Sonje Savić.

“Ne bi bilo dobro kada bismo o ženama i o feminizmu govorili samo izolovano u okviru ženskog roda, nego se on povezuje i sa drugim marginalizovanim pozicijama, na primer klasnim. Znamo da su danas ratovi oko nas i da narodi trpe, da migriraju celi narodi, da se dešava genocid... Kako ne govoriti o narodu danas? Vrsta - živimo u vreme posthumanizma, tako da nismo samo mi ljudi bitni, već - ako hoćemo da spasemo planetu, treba da razmišljamo kao o članovima zajednice i o biljkama, životinjama, o svemu što nas okružuje”, poručila je Zdenka Badovinac.

Napominjući da izložba "Memorijal Sonja S." može da se čita na raznim nivoima, ona je istakla da je to u prvom redu poklon Nadeždi Petrović i Sonji Savić, čija je "najveća uloga bila uloga njenog života - bila je žrtva nekih okolnosti, neke tranzicije, nekih mračnih godina".

Zdenka Badovinac zahvalila je svim učesnicima izložbe i kolektivu UG "Nadežda Petrović", sa kojim je, kako je istakla, ostvarila predivnu saradnju.

"Tu se još uvek pije kafa, što je isto jedna poruka - radila sam u raznim muzejima i galerijama, uglavnom u tom nekom svetu koji je postao sličan industriji i gde se gubi duh zajedništva, a ovde sam ga ponovo osetila. Zato vam hvala", rekla je Zdenka Badovinac, koja je sa većinom prisutnih umetnika održala nakon otvaranja i vođenje kroz izložbu, postavljenu i u Galeriji "Risim", gde je predstavljena uloga vrste (Maja Smrekar, Anton Kats, Božena Končić Badurina, Sanja Anđelković, Gregor Mobius), Narodnom muzeju i javnom prostoru, gde je u fokusu uloga naroda (Mahdi Baraghithi, Nika Autor, Bojan Stojčić, Sezgin Boznik i Tefvik Rada, Rena Redle i Vladan Jeremić), te u "Muzeju detinjstva" i javnom prostoru sa fokusom na ulogu klase (Andrej Škufca i Natalija Vujošević, Neja Tomšič i Tara Langford).

Direktor UG "Nadežda Petrović" **Branko Čalović** podsetio je da je Memorijal najstarija bijenalna izložba savremene umetnosti u Srbiji, koja daje uvek novo viđenje savremene umetničke scene i predstavlja nove pristupe savremenoj umetnosti, zasnovan pre svega na stavu Nadežde Petrović da je umetničko delo odraz slobodne interpretacije duhovnog sadržaja. To je uticalo da se na Memorijalu predstavljaju nove prakse i aktuelnosti savremene vizuelne scene, koje potom postaju važno kulturno nasleđe, odnosno identitet vremena u kojem su nastajale, što je i osnovna misija te manifestacije.

Navodeći da je time u potpunosti ostvarena težnja organizatora da MNP ne bude uobičajena memorijalna ili revijalna izložba, već da - kroz otvorenost i saradnju - bude važna tačka susreta umetnika svih generacija, različitih potencijala i ličnih opredeljenja, upravo ono čemu je težila Nadežda Petrović organizujući prvu Jugoslovensku izložbu 1904. godine.

"U tom smislu, sada je pred publikom nova izložba, novo viđenje savremene umetničke scene, nov pristup teorijskom razmatranju pozicije savremene umetnosti i umetničkog aktivizma", istakao je Čalović, napominjući da je danas uloga umetnika znatno izmenjena, jer je savremena umetnost uglavnom angažovana, percipira probleme, mapira bolne tačke svakodnevice, kako u lokalnom, tako i u širem kontekstu.

Memorijal Nadežde Petrović, kao refleksija scene i poštujući potreban nivo umetničke produkcije i kritičke misli, predstavlja stoga "živi spomenik" velikoj slikarki i humanistkinji Nadeždi Petrović, odao je Čalović.

Značaj Memorijala Nadežde Petrović naglasio je i pomoćnik gradonačelnika Čačka za društvene delatnosti **Miroslav Petković**, koji je zvanično otvorio izložbu "Memorijal Sonja S.", pominjući da je ta manifestacija od značaja za kulturu i umetnost Čačka - simbol i tradicija tog grada, zbog čega je kontinuirano i podržavana već više od 60 godina.

"Mi smo našu Nadeždu ugradili u kulturni identitet ovog grada, što smo pokazali i prethodne godine kada smo obeležavali 150 godina od njenog rođenja", rekao je Petković, najavivši da će Čačak odati velikoj slikarki i počast 24. septembra otvaranjem trga na novom šetalištu koji će nositi njeno ime.

Pobednički rad 32. Memorijala Nadežde Petrović "**Vostok 7**" **Antona Katsa** (Berlin) izvire iz vrlo specifične istorijske situacije, ali govori, kako je istakao žiri, i o univerzalnim pitanjima ljudskog postojanja i prihvatanja univerzuma. "Kroz pojedinačne narative rad referiše na ljudsku potrebu za istraživanjem svemira, koje u ovom radu simbolizuje dostizanje viših nivoa svesti i sinhronizovanost prostora i vremena", istakao je žiri.

Rad **Darinke Pop-Mitić** direktno referiše na poslednji rad Nadežde Petrović i pisma u kojima govori o važnosti umetnosti, o obrazovanju umetnika i aktuelizuje istorijsku poziciju i ulogu žene u procesu prosvetljenja društva. Koncept Darinke Pop-Mitić prati i precizan izbor tehnike i materijala, kao i sama realizacija izrade, koja ističe značaj koji se tradicionalno pripisuje ženi, naveo je žiri u obrazloženju.

Rad **Bojana Stojčića**, kako je istaknuto, na vrlo izvoran i senzitan način obrađuje istorijski trenutak potpisivanja Dejtonskog sporazuma, gde se kao umetnik vraća na mesto tog događaja i kombinacijom arhivskog materijala i ličnog doživljaja pravi portret hotela koji na apsurdan način simbolizuje političku realnost u kojoj velike sile odlučuju o sudbinama drugih.

Memorijal Nadežde Petrović, inače, počeo je tradicionalnim polaganjem venca na spomenik Nadeždi Petrović, a nakon svečanog otvaranja i autorskog vođenja, u UG "Nadežda Petrović" izveden je performans "Život je san: Poema o dve heroine" Vokalno-kustoskog sindroma, još jedan omaž Nadeždi Petrović i Sonji Savić.

Nakon dodele nagrada, u Kulturnom centru Čačka održan je razgovor "Ne možeš snimiti takav film" Sezgina Bojnika i Branislava Dimitrijevića o filmu "Za sada bez dobrog naslova" (1988) Srđana Karanovića, koji je potom i prikazan.

Izložba 32. Memorijala Nadežde Petrović biće otvorena do 5. novembra.

(SEEcult.org)

Pripreme za 32. Memorijal Nadežde Petrović

Radovi na postavci 32. Memorijala Nadežde Petrović "Memorijal Sonja S." u toku su u Umetničkoj galeriji "Nadežda Petrović" i njoj Galeriji "Risim", kao i u Galeriji Narodnog muzeja i Muzeja detinjstva u Čačku, gde će se, prema koncepciji i selekciji kustoskinje Zdenke Badovinac iz Sloveniji [predstaviti 25 umetnika i umetničkih grupa](#).

Pojedini umetnici već su u Čačku, gde će 32. Memorijal svečano biti otvoren 21. septembra u 13 časova u Umetničkoj galeriji "Nadežda Petrović".

Umetnici **Rena Redle** i **Vladan Jeremić** iz Beograda, koji kroz zajedničku praksu istražuju odnose umetnosti i politike i razotkrivaju goruće društvene protivurečnosti koristeći jednostavne materijale i tehnike koje je lako reprodukovati i distribuirati, proteklog vikenda su boravili u Čačku. Umetnici svoje radove približavaju savremenim kontekstima, stapajući reči, ikonične znakove, poetike ili zvuk. Jedno od njihovih dela zastupljenih na 32. Memorijalu izložen je u javnom prostoru (Konak Jovana Obrenovića), a tiče se spomeničkog nasleđa arhitekta [Bogdana Bogdanovića](#).

Kako objašnjavaju Rena Redle i Jeremić, čuveni arhitekta je na svoj način razvio rečnik otpora nacionalizmu tokom perioda socijalističke Jugoslavije: "Bogdanović je svoje javne spomenike smatrao antispomenicima koji prkose hronološkoj klasifikaciji i ne slede dominantne obrasce socijalističkog modernizma ili realizma. Na poprištima velikih stradanja i heroizma, pokušao je da stvori bezvremeni jezik humanizma".

Vokalno kustoski sindrom iz Beograda, postkustoski performativni duo koji kustoske prakse promišlja kroz prizmu klase, roda, etičkih i estetskih načela unutar lokalnog i globalnog konteksta, predstaviće se performansom "Život je san: Poema o dve heroine" na otvaranju 32. Memorijala. Prema rečima **Vladimira Bjeličića**, performans se bavi imaginarnim susretom [Nadežde Petrović](#) (1873-1915) i [Sonje Savić](#) (1961-2008). "Dve ikonične umetnice jugoslovenskih prostora, Nadežda koja se vatreno zalagala za ideju jugoslovenstva ali nije doživela njenu realizaciju i Sonja, koja je svedočila brutalnom krahu ove tvorevine vode dijalog o prošlosti, sadašnjosti i budućnosti", naveo je Bjeličić.

U izvođenju performansa prepliću se stvarne izjave umetnica, delovi tekstova iz stručne literature o njima, fragmenti medijskih nadpisa, filmski dijalozi, kao i fiktivni dijalozi koje su dopisali sami autori performansa, ali i veštačka inteligencija. Manipulativnim kolažiranjem različitih izvora teksta razmatra se preispitivanje moći koju pojedinac ima nad narativom koji se o njemu plete, tokom života, a i nakon smrti kao i uloge koje su nam tokom života dodeljene u skladu sa vremenom i prostorom u kome živimo i mogućnost opiranja tim unapred određenim ulogama.

U selekciji Zdenke Badovinac, na 32. MNP učestvuju i: **Sanja Anđelković, Nika Autor, Sezgin Boynik i Tevfik Rada, Božena Končić Badurina, Mahdi Baraghithi, Željko Beljan, Efemerne Konfesije, Đejmi Hadrović, Hristina Ivanoska, Anton Kats, Dejan Marković, Gregor Mobius, Nadežda Petrović, Elvisey Pisica, Darinka Pop-Mitić, Walid Raad, Milica Rakić, Driton Selmani, Maja Smrekar, Bojan Stojčić, Andrej Škufca, Jelena Vesić, Natalija Vujošević, Neja Tomšić i Tara Langford**. Izložba 32. Memorijala Nadežde Petrović biće otvorena do 5. novembra. (SEEcult.org)

Memorijal Sonja S.

Umetnička galerija "Nadežda Petrović" u Čačku organizuje od 21. septembra 32. Memorijal Nadežde Petrović, čija je selektorka, istaknuta kustoskinja i istoričarka umetnosti **Zdenka Badovinac** iz Slovenije, zasnovala koncept izložbe nazvane "Memorijal Sonja S." na ideji umetnika kao nekoga ko osporava opšte prihvaćena pravila društvenih, rodni, klasnih i geopolitičkih uloga, čak i uloga koje prevazilaze puke ljudske odnose i zadiru u polje odnosa među vrstama.

Naziv "Memorijal Sonja S." odnosi se na dve značajne žene rođene u Čačku, ključne umetnice u svojoj oblasti u istoriji Jugoslavije - [Nadeždu Petrović](#) (1873-1915), jednu od najznačajnijih ekspresonista, impresionista i fovista iz regiona, i legendarnu glumicu [Sonju Savić](#) (1961-2008). Obe su bile ne samo izuzetne umetnice, već i društveno aktivne žene i feministkinje.

Sam naziv, koji se odnosi na glumicu Sonju Savić, nema mnogo veze sa njom kao konkretnom osobom. Ona je predstavljena imenom, ali je njeno prezime napisano skraćeno, pa u nazivu izložbe služi samo kao metafora za *ulogu* koja definiše okvir koncepta.

U selekciji Zdenke Badovinac, na 32. MNP učestvuju: **Sanja Anđelković, Nika Autor, Sezgin Boynik i Tevfik Rada, Božena Končić Badurina, Mahdi Baraghithi, Željko Beljan, Efemerne Konfesije, Đejmi Hadrović, Hristina**

Ivanoska, Anton Kats, Dejan Marković, Gregor Mobius, Nadežda Petrović, Elvisey Pisica, Darinka Pop-Mitić, Walid Raad, Milica Rakić, Rena Rädle i Vladan Jeremić, Driton Selmani, Maja Smrekar, Bojan Stojčić, Andrej Škufca, Jelena Vesić, Vokalno-kustoski sindrom (VKS), Natalija Vujošević, Neja Tomšič i Tara Langford.

Do odluke da se istakne uloga kao crvena nit koja se na jedan ili drugi način provlači kroz sve radove ove izložbe došlo je zbog toga što se danas osećamo kao da živimo u nekom distopijskom filmu.

Zdenka Badovinac primećuje da se oko nas vrtoglavom brzinom menjaju društvene krize i ratovi, dok su okrutnost i neodgovornost prešli granice naše imaginacije. I kao da postoji neki scenario te fikcije koji naša stvarnost prati a ne obrnuto, kao nekad, kad su filmovi odslikavali stvarnost.

“U današnjoj stvarnosti koja prati fikciju, glavni akteri igraju smrtonosnu igru sa nama i našom planetom. Svet je postao pozornica za lažne istine i licemerje. Globalni akteri upravljaju i trguju na takav način da su njihove uloge ponekad kontradiktorne (najveći pobornici aktuelnih ratova su istovremeno i oni koji potom kada je već sve srušeno pomažu svojim žrtvama). Svi oni se poigravaju istinom: lokalni političari, globalni akteri i veštačka inteligencija. Mi se danas više ne možemo složiti oko toga šta istina zapravo jeste i koja je, od svih uloga koje igramo, prava. U kojoj meri predstavljamo same sebe, a ne nekog drugog? Ono što je izvesno jeste da nas naši identiteti (pol, pripadnost određenoj društvenoj klasi ili nacionalni identitet) ne pokrivaju u potpunosti. Subjektivitet čoveka ne postoji kao stabilna, nezavisna i samostalna celina, već je u neprestanoj promeni usled interakcije sa okruženjem, tehnologijom i drugim vrstama.

Pošto se naša stvarnost neshvatljivo brzo menja, mi postajemo sve neizvesniji u svom stavu šta mi zapravo jesmo. Izvesno je da postoji isključivo jedna autentična uloga koju možemo igrati u svom životu, a to je uloga subjekta koji može uticati na uslove koji nas oblikuju kao društvena i ljudska bića. A to se odnosi i na našu sadašnjost, prošlost, kao i na budućnost. Koliko je naše razumevanje prošlosti i sadašnjosti istinito? Mi znamo da prošlost nije nužno takva kao što je neki predstavljaju, da je to uvek konstrukcija koja obično služi nekim aktuelnim interesima. I baš zbog toga je krajnje vreme da prošlost, sadašnjost i budućnost uzmemo u svoje ruke. Možemo početi sa fikcijom, jer svaka realnost prvo prati neku ideju”, navedeno je u konceptu izložbe 32. MNP.

U pogledu klasnih uloga, radovi na izložbi “Memorijal Sonja S.” bave se različitim uslovima rada i kulturnom produkcijom. Što se tiče rodnih uloga, zastupljene umetnike i umetnice zanima položaj žena i kvir osoba u određenim istorijskim situacijama. U pogledu vrsta, izložba će pratiti posthumanističke stavove, a u svetlu geopolitičkih uloga različite minorne položaje ljudi i njihovih zemalja.

Pominjanje dve heroine u nazivu izložbe samo po sebi sugerise feministički pristup njenom konceptu. Feministička kritika u ovom slučaju, kako je navedeno, služi ne samo za predstavljanje specifičnih uslova za žene, već i kao sredstvo za povezivanje različitih minornih pozicija.

“Još uvek imamo naviku da govorimo o ulozi žena u društvu, u ratu, u zdravstvu itd, ali nikada ne govorimo o ulozi muškaraca u društvu, u ratu, u zdravstvu, svaki put naglašavajući specifičnost identiteta žena, dok uloga muškaraca vrlo često ostaje univerzalna. Delovanje ljudi koji su na vlasti, kao i onih na dominantnim političkim ili

ekonomskim pozicijama, najčešće se popularizuju kao univerzalno dobro, a nikada u pogledu uloga koje služe interesima pojedinaca. Naprotiv, pojedinačne grupe podređene različitim pozicijama moći nemaju problem da se otvoreno bore za ozbiljniju ulogu u društvenom životu. Samo oni koji su bez značajnije uloge u društvu mogu zaista osetiti da između fikcije i stvarnosti nema razlike i da je došlo vreme za veću ulogu u toj fatalnoj igri oko nas", navela je Zdenka Badovinac u opisu koncepta izložbe "Memorijal Sonja S." 32. MNP.

Kustoskinja i autorka **Zdenka Badovinac**, bila je od 1993. do 2020. godine direktorka Moderne galerije u Ljubljani, koja je 2011. podeljena na dve celine na dve lokacije – Muzej moderne umetnosti i Muzej savremene umetnosti Metelkova. Od 2022. do 2023. godine bila je direktorka Muzeja savremene umetnosti u Zagrebu (MSU). Trenutno radi kao nezavisna kustoskinja, autorka i međunarodna konsultantkinja.

Zdenka Badovinac se u svom radu bavi istorizacijom istočnoevropskih umetničkih vrednosti u savremenoj umetnosti u međunarodnim okvirima i kroz institucije. Prva njena izložba, u kojoj se bavila tim pitanjima, bila je "Body and the East – From the 1960s to the Present" (*Telo i istok – od šezdesetih godina prošlog veka do danas*, 1998). Pokrenula je prvu istočnoevropsku umetničku kolekciju *Arteast 2000+* u Modernoj galeriji u Ljubljani.

Njene nedavne izložbe su: "NSK from Kapital to Capital: Neue Slowenische Kunst – The Event of the Final Decade of Yugoslavia" (Moderna galerija, 2015; Van Abbe Museum, Ajndhoven, 2016; Garage Museum, Moskva, 2016. i Museo Reina Sofía, Madrid 2017; NSK State Pavilion, Venecijansko bijenale, 2017, u saradnji sa Charles Esche); "The Heritage of 1989. Case Study: The Second Yugoslav Documents Exhibition" (Modena galerija, Ljubljana, 2017, u saradnji sa Bojanom Piškurom); "Sites of Sustainability Pavilions, Manifestos and Crypts, Hello World. Revising a Collection" (Hamburger Bahnhof – Museum für Gegenwart, Berlin, 2017); "Heavenly Beings: Neither Human nor Animal" (MSU Metelkova, Ljubljana, u saradnji sa Bojanom Piškurom, 2018); "Bigger Than Myself: Heroic Voices from Ex-Yugoslavia" (MAXXI, Rim, 2020); "Sanja Iveković, Works of Heart (1974-2022)" (Kunsthalle, Beč, 2022, proširena verzija MSU Zagreb, 2023).

Njene najnovije knjige su *Unannounced Voices: Curatorial Practice and Changing Institutions* (Sternberg Press / Thoughts on Curating), 2022 i *Comradeship: Curating, Art, and Politics in Post-Socialist Europe*, (Independent Curators International (ICI), Njujork, 2019).

Jedna je članica i osnivača L'Internationale, konfederacije sedam modernih i savremenih evropskih umetničkih institucija. Bila je predsednica Međunarodnog komiteta za muzeje i kolekcije moderne umetnosti (CIMAM) 2010-2013. Dobitnica je nagrade Igor Zabel za kulturu i teoriju 2020.

Zdenka Badovinac vodiće publiku kroz izložbu 32. Memorijala nakon svečanog otvaranja 21. septembra u 13 sati, posle čega će **Vokalno-kustoski sindrom** izvesti performans "Život je san: Poema o dve heroine" i biti dodeljene nagrade. Najavljen je od 17 sati u Kulturnom centru i razgovor "Ne možeš snimiti takav film" **Sezgina Boynika i Branislava Dimitrijevića** o filmu "Za sada bez dobrog naslova" (1988) Srđana Karanovića, koji će potom biti i prikazan.

Izložba 32. Memorijala Nadežde Petrović biće otvorena do 5. novembra.

(SEEcult.org)

Umetnici za štrajkače Jure

Radnički glas, u saradnji sa grupom umetnika, organizuje 8. jula u Kulturnom centru Grad u Beogradu solidarnu aukciju kao deo napora da se prikupi novac za štrajkački fond radnika fabrike "Jura" u Leskovcu i štrajkačima isplati deo dnevnica koje su tokom štrajka izgubili. Organizatori i učesnici aukcije na taj način, kako su istakli, pomažu ne samo sledeći krug borbe u "Juri" i u domaćoj autoindustriji, već pokazuju i da su spremni da stanu jedni uz druge kada je najteže – kao radnici i kao sugrađani.

Radove prilažu: **škart, Andrej Bunuševac, Vladan Jeremić i Rena Rädle, Miloš Miletić, Nebojša Yamasaki Vukelić, Daško Milinović, Jana Stojaković, Kristina Ristić, Milica Simić, Helena Jovanović, Aleksandra Bovan, Jelisaveta Đoković, Andrea Popović, Marijam Safargalieva, Andrea Cvetković, Višnja Lepšanović, Sara Tanasijević, Maša Milašinović, Rebeka Sali i Nikola Ristić.**

Aukcija će početi u 18:30 časova, a prodaja radova manjih formata počinje u 15 sati.

Organizatori podsećaju da su radnici "Jure" tokom juna štrajkovali za plate nešto veće od minimalca, promenu politike bonusa, veći topli obrok i sanitarne uslove u toaletima. Oni su već 13 godina prijavljeni na minimalac, a rade i bolesni da ne bi izgubili bonuse.

*Foto: Radnicki glas

(SEEcult.org)

Dvorište zemaljskih užitaka

Beogradski umetnici **Rena Redle** i **Vladan Jeremić** predstavljaju se od 21. juna u Kulturzentrum Hermannstadt u Sibinju izložbom "Dvorište zemaljskih užitaka" nastalom na osnovu njihove transformacije monumentalne kapije za nedavni Međunarodni maraton u tom rumunskom gradu.

Rad je nastao po narudžbini Fundația Comunitară Sibiu (poARTa MIS) uz podršku Kulturzentrum Hermannstadt, a program je deo PAV - platforme za vizuelne umetnosti, koja je povezana sa renomiranim međunarodnim teatarskim festivalom u Sibinju.

Ove godine kustoskinja projekta **Iris Ordean** pozvala je umetnike Rena Redle i Vladana Jeremića da transformišu monumentalnu kapiju za Maratonul International Sibiu, na kojem učestvuje više od 10.000 učesnika. Već nekoliko godina kapije za maraton transformišu različiti pozvani umetnici, što predstavlja jedinstven primer povezivanja radova savremene umetnosti sa masovnim sportskim manifestacijama povezanim sa zajednicom. Organizatori maratona u Sibinju ne koriste kapiju za isticanje materijala sponzora i reklama, već prostor ostavljaju u potpunosti pozvanim umetnicima kako bi od kapije načinili svoje umetničko delo.

U tom smislu su Rena Redle i Vladan Jeremić gostovali u aprilu 2024. godine na umetničkoj rezidenciji u Sibinju i okolini kako bi razvili vizuelni narativ za kapiju, koji se odnosi na njihova zapažanja tokom istraživačkog boravka. Kroz dizajn kapije umetnici su

predstavili umetničku interpretaciju maratona i lokalnih kontradikcija u prostoru turistifikovanog i džentrifikovanog istorijskog centra grada.

Motivi predstavljaju transpoziciju diskursa o lokalnim događanjima u Rumuniji, odnosno Transilvaniji, u urbanom društvu i njegovim protivrečnostima. Sama kompozicija potkrepljena je zamišljenim biljnim motivima, koji se opremljeni stopalima i patikama pridružuju maratonu kao trkači. Nakon završetka maratona i demontaže kapije, delovi kompozicije se kontekstualizuju u novom okruženju, promovišući recikliranje, očuvanje resursa i ponovo otkrivajući njihovu svrhu.

Poseban koncept instalacije u unutrašnjem dvorištu Kulturzentrum Hermannstadt naglašava ideju bašte naseljene ovim čudnim cvećem koje gledaoca susreće iz različitih uglova.

U okviru izložbe, 23. juna u Dvorani ogledala Kulturzentrum Hermannstadt biće održana javna diskusija "Umetnost u društvu i platforma vizuelnih umetnosti", koju će moderirati **Dan Perjovschi**.

[Rena Radle](#) i [Vladan Jeremić](#) su umetnici čiji istraživački rad obuhvata instalacije i umetničke intervencije u javnom prostoru. U saradničkoj praksi istražuju odnos umetnosti i politike, otkrivajući protivrečnosti današnjih društava. Oni koriste lako ponovljive i distribuirane tehnike, kao što su crtanje i štampanje, kao i jednostavne materijale, kao što su tekstil, karton i drvo. Umetnici insistiraju na upotrebnoj vrednosti umetničke produkcije i na društvenoj i ekološkoj svesti. Razvijaju transformativni potencijal umetnosti u kontekstu društvenih borbi i u saradnji sa društvenim pokretima.

(SEEcult.org)

Art Weekend Belgrade 2024

Manifestacija Art Weekend Belgrade (AWB) otvorena je 6. juna izložbom "Pitanja pripadnosti" (Questions of Belonging) i performansom GRADsky agent show #3 u Kulturnom centru Grad i Španskoj kući, a do 16. juna na više lokacija nudi odgovore umetnika iz Srbije, Austrije, Kine, Velike Britanije, Rusije i Bosne i Hercegovine na pitanje pripadnosti u savremenom društvu.

Inicijatorica i umetnička direktorka Art Weekend Beograd manifestacije, **Ljudmila Stratimirović** i direktor Gete instituta **Kristof Feldhus** pozdravili su publiku na otvaranju četvrtog izdanja AWB, čiju je temu inspirisala direktorka Kunsthalle Minster **Merle Radtke**, gošća kustoskinja ovogodišnjeg AWB.

Na izložbi "Pitanja pripadnosti" u KC Gradu, koji organizuje ABW, učestvuju umetnici: Artan Hajrullahu, Ognjen Milanović, Teodora Nešković, Danijela Pivašević-Tenner, Katarina Šaptović i Anika Vajagić, u prolazu kod palate Albanija predstavili su se Nikola Dimitrović, Dea Džanković i Sofija Pavković, u bivšem restoranu Peking - Danilo Ceković, Dunja Čorlomanović, Daria Goncharova, Pedro Barateiro, Kasja Jerlagić, Emilija Terzić, Adrienn Újházi, Yao Wang i Aleksandar Rakezić, a u staroj Staklopan fabrici - Yao Wang, Aleksandra Kovačević, Nataša Kokić, Hanna Priemetzhofer, Nina Zeljković, Kemil Bekteši, Rena Rädle & Vladan Jeremić, Nikola Radosavljević, Sanja Vasić i Olga Holzschuh.

Kulturforum ODKR u okviru AWB predstavlja dve grupne izložbe umetnika mlađe generacije u dva nova izlagačka prostora - grupnu izložbu "Dobrodošao stranče!" u Umetničkom salonu Breg i grupnu izložbu malog formata "Utočište" u prostoru Spajalica, koje se obraćaju temama stranosti i otuđenja koje su u centru aktuelne globalne umetničke rasprave na koju poziva i ovogodišnje Bijenale u Veneciji.

Izložba "Dobrodošao stranče!" nastoji da kroz izbor dela umetnika mlađe generacije koji žive i rade u Srbiji, ponudi umetnost kao otvoreno i pozivajuće okruženje za promišljanje stvarnosti i uspostavljanje ravnoteže koja nam je potrebna u vremenima sukoba, podela i protivurečnosti.

U istom duhu grupna prodajna izložba malog formata "Utočište" nastoji da podstakne komunikaciju i razmenu umetnika i šire publike predstavljajući priliku za umetnike da u malom formatu isprobaju i započnu nove umetničke poduhvate, dok publici pruža priliku da priušti autentično umetničko delo.

(SEEcult.org)

VOĐENJE: IRWIN – NSK State – It's a Beautiful Country

IRWIN: *NSK State – It's a Beautiful Country*, Umetnički paviljon "Cvijeta Zuzorić", Beograd, 4. mart – 20. april 2024.

Vođenje kroz [izložbu grupe IRWIN](#) u formi razgovora o 40-godišnjoj umetničkoj praksi tog jedinstvenog kolektiva sa prostora bivše Jugoslavije, razlici 80-ih godina i potonjih decenija, odnosu prema državi i *de facto* statusu "državnih umetnika" – kakav kažu da su imali, kolektivnom radu, pitanju identifikacije, odnosu sa muzičkom grupom **Laibach**, pozorištem **Sester Scipion Nasice** i dizajnerskim studiom **Novi kolektivizam**, sa kojima su 1984. godine osnovali metakolektiv **Neue Slowenische Kunst** (NSK), kao i o različitim iskustvima širom sveta sa državljanima "NSK države", ali i o slikarstvu, umetničkom tržištu i drugim pitanjima savremene umetnosti i društva. U razgovoru učestvuju umetnik **Vladan Jeremić**, inicijator izložbe *NSK State – It's a Beautiful Country* i član Upravnog odbora ULUS-a, teoretičarka umetnosti **Bojana Matejić** ([05:03](#), [38:46](#)) i članovi grupe IRWIN: **Miran Mohar**, **Andrej Savski**, **Borut Vogelnik** i **Dušan Mandić**, kao i publika.

VOĐENJE - produkcija: SEEcult.org, 2023/24. Glavni urednik: Miroљjub Mima Marjanović; urednica produkcije: Vesna Milosavljević; snimatelj: Neđo Gavrić, montažerka: Marija Arandelović.

SEEcult.org realizuje projekat "Vođenje" od 2012. godine, u saradnji sa galerijama-izlagačkim prostorima, odnosno umetnicima i kustosima odabranih izložbi. **Svratite na vođenje** kroz bogatu arhivu od **više od 160 izložbi** koje smo ovekovečili za sve koji su ih propustili, ali i za one koji nisu :)

Podrška: Ministarstvo kulture Srbije

(SEEcult.org)

2023.

Dobitnici nagrada 86. Jesenje izložbe, zaslužili svi

Jesenja izložba Udruženja likovnih umetnika Srbije (ULUS) "Tajna znanja", održana u duhu protesta za Umetnički paviljon "Cvijeta Zuzorić", prvi put je bila međunarodnog karaktera u 86-godišnjoj istoriji, a obeležena je još nizom specifičnosti, uključujući i izbor četvoro dobitnika nagrada, zasnovan na principu da je umetnost sposobnost svojstvena svima.

Poverena međunarodnim kustosima okupljenim oko platforme za estetsko eksperimentisanje i edukaciju svih [PhD In One Night](#), u okviru Laboratorije Radikalnog Mira – istraživačkog centra i umetničke rezidencije u [Oranžerije Bierbais](#) u Belgiji, koju predstavljaju **Ivana Momčilović**, **Kaja Erdinc** (Kaya Erdinç) i **Elizabeta Cukaro** (Elisabetta Cuccaro), 86. Jesenja izložba je, u saradnji sa [Edicijom Jugoslavija](#) i Umetničkim savetom [ULUS](#)-a, okupila umetnike sa teritorija na kojima vlada uslovni mir, ali i onih pogođenih surovošću aktuelnih ratova. Istražujući tajne veze i inspiracije između umetničkih oblika filma, fotografije i slikarstva, kroz sočivo nedisciplinarnosti i prikaza namernih i slučajnih ukrštanja referenci između teritorija ljudskih misli i praksi, 86. Jesenja izložba zasnovana je na vrednostima indisciplinarnost, emancipacija, jednakost i mir.

Verujući i radeći na konceptu kolektivne inteligencije, žiri 86. Jesenje izložbe, koji su činili (kustos)umetnica, teoretičarka umetnosti i kritičarka **Elizabeta Cukaro** iz Italije/Holandije (PhD In One Night), član Umetničkog saveta ULUS-a **Danijel Glid** i član Upravnog odbora

ULUS-a **Vladan Jeremić**, odlučio je da odstupa od tradicionalnog viđenja nagrade koja podrazumeva novčani iznos i samostalnu izložbu u Galeriji ULUS.

Odluka žirija, kako je naveo, doneta je u skladu sa nekoliko uverenja, takođe izraženih u nameri izložbe da doprinese "promeni dominantnog sistema kroz mikro rekonfiguracije i transformacije, pre svega uzdrmanjem široko rasprostranjenog i preovlađujućeg koncepta stručnosti, ekspertskog znanja i uskih hiperspecijalizacija" koji, nažalost, čine osnovu dominantnog pogleda na sadašnje kompetitivno i individualističko društvo. Izmeštajući se na čas od tog shvatanja, žiri je, dodeljujući nagrade, podelio verovanje u umetnost kao sposobnost svojstvenu svima. "Poeziju će pisati svi, a ne jedan" - kako je svojevremeno rekao mladi pesnik Isidor Lucien Ducasse, zvani Lotreamon, a ponovio Branko Miljković. Dosledno tom uverenju, žiri je podelio uverenje da je umetnost kapacitet svakoga, te da nagrade pripadaju svima, bez konkurencije ili pobednika. Ipak, ne želeći da potpuno destabilizuje tradiciju ULUS-a dodeljivanjem zaslužanih nagrada svima, žiri je odlučio da dodeli četiri nagrade – **Kseniji Pantelić, Tajsiru Batniju, Marineli Neralić i Bošku Atanackoviću**, kao i dva specijalna priznanja - **Anji Jocić i Viktoru Cvejiću**.

Svo četvoro umetnika dobilo je kao nagradu grupnu izložbu u Galeriji ULUS u 2024. godini. Novčanu nagradu u iznosu od 15.000 dinara dobila je Ksenija Pantelić kao nacionalna profesionalna umetnica izabrana sa javnog poziva ULUS-a. Umetnik iz Gaze Tajsir Batniji, nagrađen kao međunarodni profesionalni umetnik po pozivu kustoskog tima, dobio je mogućnost boravka u rezidenciji Laboratorije za radikalni mir u Oranžeriji Bijerbe, koju nudi PhD In One Night. Nagrađeni su i Marinela Neralić, umetnica mlađe generacije sklona amaterskom eksperimentisanju i indisciplinarnim iskoracima, koja je izabrana na osnovu javnog poziva ULUS-a, te Boško Atanacković, indisciplinarni umetnik/istraživač iz druge generacije, izabran takođe sa javnog poziva ULUS-a. Žiri je, dodeljujući nagrade, imao u vidu potvrdu dualnosti izložbe - pozvanih i odabranih umetnika, ključnu interakciju stručnosti i amaterskog, indisciplinarnog eksperimentisanja, vrednost koju stvaraju internacionalnost i međugeneracijske veze, kao i ulogu umetničkog dela u sistemu izložbe.

Ksenija Pantelić nagrađena je za rad "Crveni tepih", koji daje opipljivu dimenziju filma kao ideološkog aparata društva, a rađen skromnim pletivom od vune, funkcioniše kao kritika glamura sveta zvezda. Od simbola sveta daleke i nepristupačne slave, *crveni tepih* Ksenije Pantelić postaje egzistencijalna praksa (tajno znanje) čije materijalne i vremenske dimenzije odbacuju vrednosti proistekle podelom i specijalizacijom oblasti, predmeta i metoda (ekspertiza), takođe uključujući razdvajanje tipova ljudi (ili inteligencije), uz pretpostavku jednakosti. Upotreba vune snažno rezonuje, u specifičnoj formi izložbe, sa tekućim protestom za održavanje i renoviranje Paviljona - u hladnoći zime i samog izložbenog prostora bez grejanja, vuneni crveni tepih podseća na toplinu i udobnost ogromnog ručno rađenog šala, svakodnevnog pokušaja zaštite i zagrevanja. Jednakost među ljudima, bez obzira na njihov status ili životnu situaciju, prisutna je i u vizualima platformi sa kojima Ksenija Pantelić saraduje (vizuali za časopis *Lice ulice*) ili, kako je sama umetnica izjavila svojevremeno: "Nadam se da ćemo početi da postavljamo ideju zdravijeg, humanijeg društva, društva plemenite budućnost za sve nas, ispred egocentrične i užurbane trke za prestižom i novcem". Video radovi **Tajsira Batnija** "Gaza dnevnik" i "Kuća, daleko od kuće, Najia & Ahmed" bili su uporište oko kojeg su ostali radovi izložbe dobili dubinu značenja i nužnu kontekstualizaciju posetilaca sa aktuelnim trenutkom u Gazi i neshvatljivim pogromom naroda Palestine. U glasu i slikama koje dolaze iz centralnog dela Paviljona, Batniji je poetski i građanski glas

odjekuje kao nedvosmisleni poziv na mir i jednakost. U ovim dramatičnim vremenima, njegovi video snimci iz 2001. i 2017. godine dobijaju dodatnu hitnost i suočavaju nas sa neophodnošću razmotrimo pre svega kontinuitet naroda bez prava. Ne postoje građanska prava (kao što je Tajsir snažno predstavio urezujući njihove preambule na komade sapuna, što je jedan od njegovih veoma poznatih radova), već pre obaveze prema ljudskim bićima, kao što je Simon Vejl (Simone Weil, 1909-1943) svojevremeno zapazila. Dva rada Batnijija, koja očitavaju rđavu beskonačnost palestinske situacije u kojoj se ništa od vremena nastanka tih radova nije promenilo, trenutnim uništavanjem i poslednjih tragova jedne enklave i njenih žitelja, postaju svojevrsna dragocena arhiva jednog grada i regije u nestajanju. Izloženi na 86. Jesenjoj izložbi, ovi radovi dotiču gledaoca delikatnom empatijom i dirljivom sposobnošću da s nostalgичnom običnošću pokažu univerzalnu čežnju za domom i mirom, kao i neprihvatanje i odbijanje svakog razmišljanja koje ne praktikuje radikalnu jednakost među ljudima, naveo je žiri u obrazloženju. **Marinela Neralić** je "Samoćom i letom" stvorila delo u kojem se oseća kao voditeljka dnevnika pravog kino-amatera, uklopivši se u entuzijazam nekoliko autorki koje su joj prethodile u istoriji Kino kluba Zagreb, preplićući stranice filmskog dnevnika sa intimnom fikcionalizacijom sopstvenog života. Veoma je jasno da njen osećaj za boje i kolaž potiče od kreiranja razigranih aranžmana, koji potiču možda iz njenog svakodnevnog zanimanja!? Žiri se to se zapitao već kada je prvi put video njene glumce: da li Marinela radi sa decom? Prednost tog dela je to što je filmska traganja mogla potpuno da zadrži za sebe, što bi bilo jednako umetnički legitimno. Ali, deleći ovo delo u širem kontekstu, očigledno je da poseduje kapacitet za šaroliko eksperimentisanje koje poštuje tradiciju jugoslovenskih kino klubova na način koji nam omogućava da zamislimo koliko amatersko filmsko stvaralaštvo može da utiče na nečiju orijentaciju. Ili, kako je to primetio jedan od članova žirija - ako nije reč o najboljem delu ili delu koje "najbolje" eksperimentiše, onda može da se radi samo o najslobodnijem eksperimentu koji čovek lično može da prepozna. Ili nečemu što izmiče estetskim navikama prosuđivanja na osnovu umetničko-istorijskih referenci. I na kraju, ali ne i najmanje važno, njena spremnost i rešenost da učestvuje na 86. Jesenjoj izložbi u Beogradu pokazuje lojalnost nadnacionalnoj estetsko-političkoj tradiciji Jugoslavije koja jeste bila jedna od smernica ove izložbe, istakao je žiri. Rad **Boška Atanackovića**, kako je istaknuto, uspeo je da odgovori indisciplinarnom i eksperimentatorskom nivou izložbe "Tajno znanje". Njegov triptih "KONSTRUKCIJA 5 – KONSTRUKCIJA 6 – Skakavac 2" svežinom i mudrošću oličava dijalog tehnike i prirode, povezujući teritorije znanja – inženjerstvo i slikarstvo – naizgled antitetički, ali, na kraju, u bliskoj i porznoj blizini. Tehnički jezik geometrije, statistike i tehničke analize ima tajni odjek u ekspresivnosti i čulnosti slike. Kao jedan od najstarijih aktivnih članova ULUS-a, njegovo prisustvo donosi bogatstvo čitanju sistema višestrukih umetničkih praksi inače nezamislivih na izložbi bez generacijske raznolikosti. Predstavljajući na 86. Jesenjoj izložbi dve apstraktne slike, ali i tehnički plan za jedan upravo patentirani avion, mogli bismo da zamislimo da će na najavljenoj nagradnoj grupnoj izložbi Atanackovićev deo sadržati vožnju na otvorenom, naveo je žiri i zamolio ga da ga obavesti kada to bude slučaj. Specijalne nagrade dodeljene su Anji Jocić, studentkinji završne godine istorije umetnosti na Filozofskom fakultetu u Beogradu i Viktoru Cvejiću, studentu odseka novih medija na Fakultetu likovnih umetnosti u Beogradu, kao aktivnim, posvećenim i vernim učesnicima Jesenje izložbe, ali van okvira umetnika koji učestvuju. Nagrađeni su za posvećenost i angažman koje su kontinuirano prikazivali. Oni su bili neumorna podrška, rezonirajući sa porukama koje je podstakla izložba. Oboje su nagrađeni boravkom u umetničkoj rezidenciji/istraživačkom centru u Oranžeriji Bijerbe, na poziv PhD In One Night.

*Foto: Neđa Gavrić (SEEcult.org)

Raznovrsnost savremene umetnosti iz Srbije u Pekingu

Izložba "Evergreen: sinteza umetničke otpornosti i inovacije" Udruženja likovnih umetnika Srbije (ULUS), koja obuhvata odabrane radove dobitnika nagrada ULUS-a, biće otvorena 4. novembra u Kulturnom centru Srbije "Ivo Andrić" u Pekingu, a predstavlja svojevrsni poziv posetiocima da istraže spoj umetnosti, istorije i savremenog društva, kao i da se upoznaju sa ULUS-om i njegovim raznolikim članovima.

Osmišljena kao jedan od mogućih pogleda na sintezu umetničkih radova mnoštva umetnika i umetnica iz Srbije, izložba "Evergreen" kustoskinje **Maje Ćirić**, organizovana na inicijativu članova Upravnog odbora ULUS-a **Milice Ružičić** i **Vladana Jeremića**, ima za cilj da publici u Kini, kao jednoj od najmnogoljudnijih zemalja na svetu, predstavi bogat i raznovrstan svet savremene umetnosti iz Srbije.

Umetnici **Sanja Anđelković**, **Vladimir Bjeličić**, **Lana Vasiljević**, **Ana Vujović**, **Nenad Gajić**, **Vladimir Milanović**, **Zoran Naskovski**, **Bojan Radojičić** i **Ivana Smiljanić** odabrani su kao dobitnici nagrada ULUS-a. Njihova dela iz višestrukih perspektiva odražavaju kvalitet i izvanrednost savremene scene. Odabrani radovi komuniciraju putem različitih formalnih i konceptualnih manifestacija, pružajući uvid u raznolikost savremene umetnosti iz Srbije. Prilikom izbora umetnika, vodilo se računa o zastupljenosti raznolikih sekcija ULUS-a, kao i o ravnopravnom učešću umetnica.

Direktorka Kulturnog centra Srbije Tatjana Soldat i članovi Agencije za kulturu i turizam u Pekingu pred otvaranje izložbe Evergreen, foto: Vladan Jeremić

Kao najveće umetničko udruženje na Balkanu, ULUS personifikuje nasleđe snage i izdržljivosti, koje mu je omogućilo da napreduje uprkos promenljivim okolnostima. Karakter i integritet udruženja oblikovani su neprestanim borbama da se zadovolje potrebe i uslovi umetničkog stvaralaštva, te da se istovremeno neguje živa umetnička zajednica. Tokom bogate istorije, duže od stotinu godina, ULUS je postao institucionalna platforma koja neguje osećaj društvene solidarnosti i podržava evoluirajući društveno-kulturni krajolik. U tom smislu izložba "Evergreen", kako je naveo ULUS, služi kao metafora za njegovu vitalnost, odnosno sposobnost da se prilagodi promenljivim okolnostima dok istovremeno čuva svoju suštinu, koja podrazumeva uodnošavanje prihvatanja i otpora, sećanja i zaborava, umetničkih fenomena i tendencija u odnosu na vladajuće konvencije i društvene matrice.

Izložba, takođe, osvetljava dinamično vođstvo nove uprave ULUS-a, koja promovise inkluzivnost i obezbeđuje prostor za savremene umetničke izraze i inovaciju izvan nasleđenih i naučenih istorijskih korelacija. Negujući jedinstvo i pružajući prostor za nove događaje i fenomene, ULUS i dalje ostaje baza pokretačke snage za umetničko istraživanje i delovanje.

Izložba sadrži informativni deo o istorijatu ULUS-a i strukturi tog udruženja, koji se predstavlja kao vitalna, ali i transformativna snaga koja okuplja umetnike, a koja je u poslednje tri godine pokazala značajan angažman u lokalnom, ali i u internacionalnom kontekstu.

Prema navodima kustoskinje Maje Ćirić, istorija ULUS-a je istorija dugog trajanja, a istovremeno i egzistencija retrospektivnog i prospektivnog pogleda koji u sebi kriju

upitanost o poboljšanju svih uslova, o promeni načina na koji se razumeju i tumače i umetnost i događaji, o razlici između likovnih i vizuelnih umetnosti.

Najava izložbe u KC Ivo Andrić u Pekingu, foto: Vladan Jeremić

Radovi na postavci biće predstavljeni u tri segmenta, od kojih su u prvoj grupi figurativni radovi, uključujući kolaž grafičara **Vladimira Milanovića**, hiperrealistične kinetičke skulpture **Nenada Gajića** i pejzažno slikarstvo **Bojana Radojčića**. Druga grupa radova bavi se uspostavljanjem odnosa različitih okruženja, a obuhvata fotografije iz pariskog Muzeja Orsej **Zorana Naskovskog**, umetnika čija je retrospektiva u toku u Muzeju savremene umetnosti u Beogradu, zatim video rad u kombinaciji sa horskim performansom **Sanje Anđelković**, kao i predavanje- performans "Pazotkrivena priroda ili Priče o biljkama i radnicima" **Vladimira Bjeličića**. Treću grupu radova čine crtež "Evergreen" **Vladimira Milanovića**, proizveden za tu priliku u zelenim tonovima, kao i objekti **Lane Vasiljević** koji reprezentuju mnoštvo, rad **Ane Vujović**, koji istražuje mogućnosti za manipulaciju folklornim formama i elementima nacionalne kulturne baštine, te video-performans nagrađivane umetnice **Ivane Smiljanić**.

Prema rečima Vladana Jeremića, koji je u Pekingu sa Majom Ćirić i Milicom Ružičić, tokom boravka u Kini imaće sastanke sa predstavnicima kineskih umetničkih organizacija i drugim kolegama, u cilju uspostavljanja dugoročnije saradnje dve zemlje u polju savremenih umetnosti i profesionalnog umetničkog organizovanja.

Cilj je, između ostalog, i obnavljanje saradnje ULUS-a i Udruženja umetnika Kine, kao i uspostavljanje saradnje sa vitalnom galerijskom scenom i sa organizatorima Bijenala u Kini.

Maja Ćirić, Milica Ružičić, Vladan Jeremić

Dizajn materijala potpisuje Đorđe Balmazović (grupa Škart).

Izložba će biti otvorena do 30. novembra, a podržana je od Ministarstva kulture Srbije.

(SEEcult.org)

Dekolonizacija postsorosevskog pejzaža

Provokativna izložba "The Influencing Machine" o mreži centara za savremenu umetnost (SCCA) **Džordža Sorosa** širom postkomunističke Evrope i njenom uticaju na globalni umetnički pejzaž povod je za gostovanje kustosa **Arona Moltona** (Aaron Moulton) 26. septembra u Umetničkom paviljonu "Cvijeta Zuzorić", gde će održati prezentaciju tog istraživačkog poduhvata i učestvovati u panel diskusiji sa profesorom **Miškom Šuvakovićem**, umetnikom **Vladanom Jeremićem** i kustoskinjom i umetničkom kritičarkom **Majom Ćirić** kao moderatorkom.

Soroseva velika finansijska prisutnost je neosporna istorijska datost u umetničko-političkoj sferi Istočne Evrope. Tragajući za dekolonizacijom, ili bar za neutralizovanjem kolonizacije, i odgovorom na pitanje kako kustoska praksa može da ponudi alternativno čitanje tog feneomana, prezentacija i diskusija skreću pažnju na istraživanje Moltona u oblasti indukovanih društveno-angažovanih praksi i društvenog inženjeringa.

Događaj u "Cvijeti" [Dekolonizacija postsoroševskog pejzaža](#), u organizaciji platforme MČpresento u saradnji sa ULUS-om, najavljen je kao "putovanje koje će otkriti enigmnu društveno angažovane umetnosti u postsorosevskoj eri", koje će početi lucidnom prezentacijom Arona Moltona o "[The Influencing Machine](#)", nakon čega sledi dinamična diskusija koju će moderirati kustoskinja Maja Ćirić.

"The Influencing Machine", kako je istaknuto, više je od izložbe; to je koloplet nezavisnih istraživanja, hronika ideja i prodorna intervencija u našu političku svest. Ovo duboko iskustvo otkriva tajne porekla društveno angažovane umetnosti, evoluciju kustoske prakse i rođenje taktičkih medija kao primenjene filozofije. Projekat duboko ulazi u složenu mrežu veza koja je besprekorno sinhronizovala novonastale obrasce ponašanja širom globalnog umetničkog pejzaža.

U centru te priče leži enigmaticna mreža Sorosevih SCCA, spontana konstelacija umetničkih centara nastala širom postkomunističke Istočne Evrope tokom 90-ih godina XX veka. Poput NLO-a koji se spustio na zemlju, donela je avangardnu koncepciju "savremene umetnosti" usmerenu na izgon duhova Sovjetskog Saveza putem eliksira civilnog društva. Kao sila u borbi za demokratiju, nestala je gotovo isto tako brzo kako se pojavila, ostavljajući za sobom nasleđe koje će zauvek progoniti svet umetnosti u vidu prisilne filantropije, internacionalnih bijenala i uskog kruga kustosa.

Molton je, kako je istaknuto, hrabro postavio tu provokativnu izložbu u [Centru za savremenu umetnost u dvorcu Ujazdovski](#) u Varšavi tokom 2022. godine. Namera je bila da se pokrene dijalog o temi koja se čini skrivenom unutar globalne umetničke zajednice.

"The Influencing Machine" nije samo projekat; to je disruptivna sila koja se suprotstavlja konvencijama i izaziva naše razumevanje umetnosti i društvenog inženjeringa. Kao što umetnička industrija razobličava poreklo pop-arta, ova studija, kako je navedeno,

ogoljava prave korene društveno angažovane prakse. To je istorija koja zahteva dekolonizaciju.

Molton će na predavanju razjasniti kako se njegovo istraživanje pokazalo kao filozofska osnova za izložbu, rasvetljavajući ujedno i složenosti u toj tački preseka. Osim toga, izlaganje će istražiti ulogu taktičkih medija - koliko u ometanju, toliko i u omogućavanju narativa o tom spornom pitanju, konačno izazivajući i preoblikujući moćne strukture na delu u tom procesu.

U okviru diskusije, koju će voditi Maja Ćirić, **Miško Šuvaković** i **Vladan Jermić** ponudiće svoje perspektive na Moltonovo revolucionarno istraživanje, predstavljeno i u izložbenom katalogu "The Influencing Machine: Unveiling the Procedures Manual", koji će biti moguće nabaviti tom prilikom.

Na izložbi "The Influencing Machine" učestvovali su: Daniel Baker, Luhezar Boyadjiev, Mike Bouchet, Janos Bruckner, Chris Burden, Joshua Citarella, Nina Czegledy, Ole Dammegard, David Dees, Constant Dullaart, Dorian Electra, Jacob Broms Englom, Jakup Ferri, Ivan Fijolić, Adrian Ghenie, Ivan Grubanov, Ole Hantzschel, Jacob Hurwitz-Goodwin, Christian Jankowski, Hortensia Mi Kafchin, Corporate Kafka, Filip Kostić, The Krasnals, Zbigniew Libera, Jon McNaughton, Eva & Franco Mattes, Yerbossyn Meldibekov, Mihaela Minca, Mike Morrell, Ciprian Muresan, Lucia Nimcova, OMA/AMO, Oksana Pasaiko, Kirsten Pieroth, Post-America, Abbey Pusz, Serban Savu, Andres Serrano, Janos Sugar, Anetta Mona Chisa & Lucia Tkačova, Gulnara Kasmalieva & Muratbek Djumaliev, Jak Ritger & Clack Auden, Arsen Savadov & Georgiy Senchenko.

Potičući iz Los Anđelesa, Aron Molton je kustos i antropolog čije istraživanje obuhvata kreativne izraze u zajednicama pokreta *New Age*, globalnu umetničku scenu i propagandne poduhvate. Molton je radio kao kustos u renomiranoj Gagosian Gallery, potom kao stariji kustos u Utah Museum of Contemporary Art i kao urednik časopisa *Flash Art International*.

U saradnji sa suprugom, osnovao je Galerie Feinkost u Berlinu, predstavljajući umetnike iz regiona pokrivenog mrežom SCCA i mnoge koji su igrali ključne uloge u njoj.

Projekat "Unearthing The Influencing Machine" prvobitno je ustalasio svet umetnosti u Galeriji Nikodim u Bukureštu 2019. Pažljivo izrađenu najnoviju verziju objavio je Centar za savremenu umetnost Ujazdowski u Varšavi.

Gostovanje Moltona organizovano je u okviru nomadske platforme *MCpresento Artists Talks*, posvećene umetnicima i kustosima i njihovim praksama u oblastima transhumanizma, posthumanizma i kibernetskog kapitalizma. Gosti su do sada bili: Filip Kostić, Zorica Čolić, Dr Formalyst i Ivana Dama.

(SEEcult.org)

Bol simbola i Pokretni spomenik u podeljenom gradu

Višednevno otvaranje četvrtog Autostrada bijenala na Kosovu imalo je svojevrsnu kulminaciju u Kosovskoj Mitrovici, podeljenom gradu u kojem su umetnici **Rena Redle** i **Vladan Jeremić** iz Beograda predstavili projekat "Bol simbola", a kosovski umetnik **Alban Muja** simbolično je vratio na glavni trg rodnog grada nekadašnji spomenik "Rad, sloboda, obrazovanje".

Isparčani baner sa natpisom "A City With One Leg Can Not Walk" (*Grad sa jednom nogom ne može da hoda*) na zidu na vrhu zgrade u kojoj deluje organizacija 7arte jedan je od radova Rene Redle i Jeremića u Mitrovici, gradu podeljenom na srpsko-albanski deo, na čijem horizontu stoji spomenik lokalnim rudarima i jugoslovenskim partizanima palim u Drugom svetskom ratu, podignut 1973. godine prema zamisli **Bogdana Bogdanovića**. Istražujući sistem simbola razvijen kao rečnik otpora nacionalizmu tokom perioda socijalističke Jugoslavije, Rena Redle i Jeremić, kako navodi u pratećem tekstu izložbe Joana Varša, nadopunjuju taj sistem savremenim kontekstima, oslanjajući se na metod koji su letristi zvali metagrafika, što je vid stapanja reči, ikoničnih znakova, poetika ili zvuka.

Zastave koje nastaju kao rezultat tiču se Bogdanovićevo nasleđa, savremenih real-političkih poduhvata i urbanih prostora kojima dominiraju nacionalne oznake. Kompozicije sažimaju strast i bol jezika koegzistencije. Bogdanović je svoje javne spomenike u Mitrovici i na drugim mestima smatrao anti-spomenicima koji prkose hronološkoj klasifikaciji i ne slede dominantne obrasce socijalističkog modernizma ili realizma. Razvio je formalni jezik povezan sa mitološkim tradicijama i antičkom arhitekturom. Na poprištima velikih stradanja i heroizma, pokušao je da stvori bezvremeni jezik humanizma. Danas su mnoga od tih memorijalnih mesta u jadnom stanju.

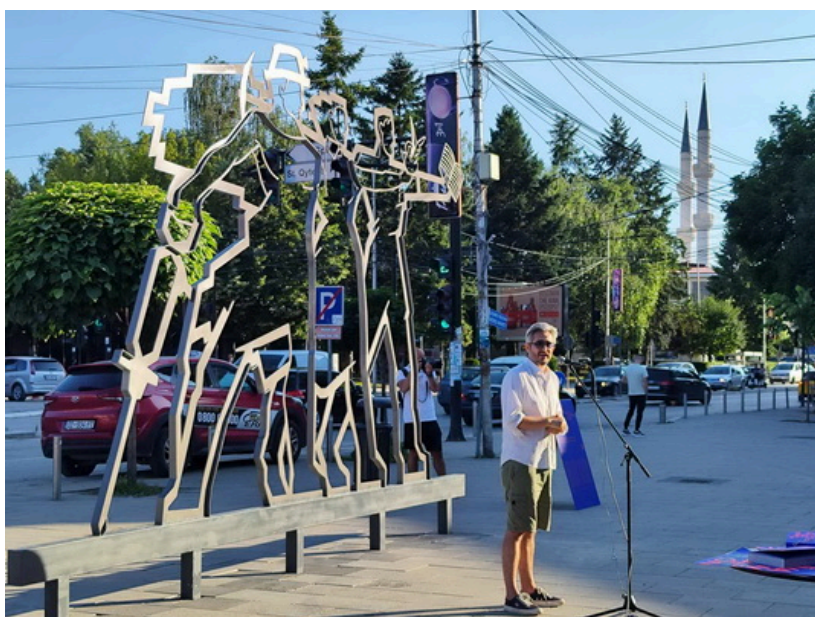
Na svojim zastavama, Rena Redle i Jeremić takođe upućuju na Bogdanovićevo memorijalno Partizansko groblje u Mostaru i na Spomenik rudarima u Mitrovici. Mostar i Mitrovica su dva od mnogih gradova u kojima su Bogdanovićeve spomenici zauzimali važna znamenita mesta tokom socijalističkog "bratstva i jedinstva" i čiji su urbani prostori ponovo bolno rasparčani usled podela, nacionalizma i rata.

Spomeničko nasleđe u fokusu je i rada **Albana Muje** na Autostrada bijenalu, na kojem se i 2021. godine fokusirao na nestali spomenik ravnopravnosti i napretku koji je nekada stajao u centru njegove rodne Mitrovice. Podignut u vreme Jugoslavije, početkom 70-ih godina 20. veka, spomenik "Rad, sloboda, obrazovanje" iznenada je uklonjen 2010. godine prilikom rekonstrukcije gradskog trga i ne zna se šta je s njim. Prikazivao je obris dvojice muškaraca i žene koji u rukama drže alat, goluba i knjigu, predstavljajući vrednosti rada, slobode i obrazovanja, amblema socijalističkog idealističkog društva. Iako je razlog nestanka tog spomenika nejasan, ostao je živ u kolektivnom pamćenju stanovnika Mitrovice, kako navode u pratećem tekstu Joana Varša i Hana Halilaj.

U okviru prethodnog izdanja Autostrade, Mujina minijaturna verzija nestalog spomenika pojavila se usred Prizrena, izazivajući iznenađenje i govorkanja. Danas, dve godine kasnije, Muja je ponovo postavio stari/novi/pokretni spomenik "Rad, sloboda, obrazovanje" tamo gde mu je i dom - na glavnom gradskom trgu u Mitrovici.

Među učesnicima četvrtog Autostrada bijenala je i beogradska umetnica **Darinka Pop-Mitić** koja je na ulicama Prizrena realizovala seriju crteža posvećenih **Didari Dukađini Đorđević** (1930-2006), nekadašnjoj prizrenskoj učiteljici, kasnije jugoslovenskom narodnom heroju i simbolu ženske emancipacije, koja je rodni grad napustila kako bi izbegla ugovoreni brak i aktivirala se u Antifašističkom frontu žena u Beogradu. Crtežima manjeg i većeg formata, Darinka Pop-Mitić ispunila je želju Didare Dukađini da "slobodno prošetam" rodnim gradom, gde je njena borba i počela. *Ponekad poželim da se prošetam ulicama Prizrena, čak potajno, skrivena iza vela, kao ranije, kako me niko ne bi poznao. Ali sam se ubrzo vratila, znam da to nije moguće. Tvrđavu u Prizrenu sam zamenila beogradskim Kalemegdanom i to nije toliko loše — ta dva nisu isto, ali više ništa nije isto* - citat je iz knjige "Didarja: životna priča jedne Prizrenke" etnološkinje Miroslave Malešević, objavljene u Beogradu 2004.

Darinka Pop-Mitić prevela je biografske delove ranog života Didare Dukađini u seriju crteža postavljenih duž tri prizrenske ulice, na liniji koja vodi od njene osnovne škole do porodične kuće.

Autostrada bijenale predstavlja u četvrtom izdanju [radove više od 30 umetnika i grupa](#), od kojih su mnogi producirani upravo za tu priliku i velikim delom izloženi u nekadašnjim hangarima NATO snaga na Kosovu, a odnose se na lokalni kontekst, kao i na teme kolektivnih autobiografija, kulturnih arhiva, višeslojnog sećanja, nade i otpora...

Pod sloganom "Sve slike će nestati, jednog dana", četvrto [Autostrada bijenale](#), čije su kustoskinje (kao i 2021. godine) **Joanna Warsza** i **Övül Ö. Durmuşoğlu**, osmišljeno je na "dva koloseka" - kao međunarodna izložba, pokrenuta 2017. godine, te kao razvojni edukativni, produkcion i izložbeni program - *Autostrada Hangar*, smešten u kompleksu ITP-a (Innovation and Training Park) u bivšoj vojnoj bazi nemačkog kontingenta KFOR-a u Prizrenu.

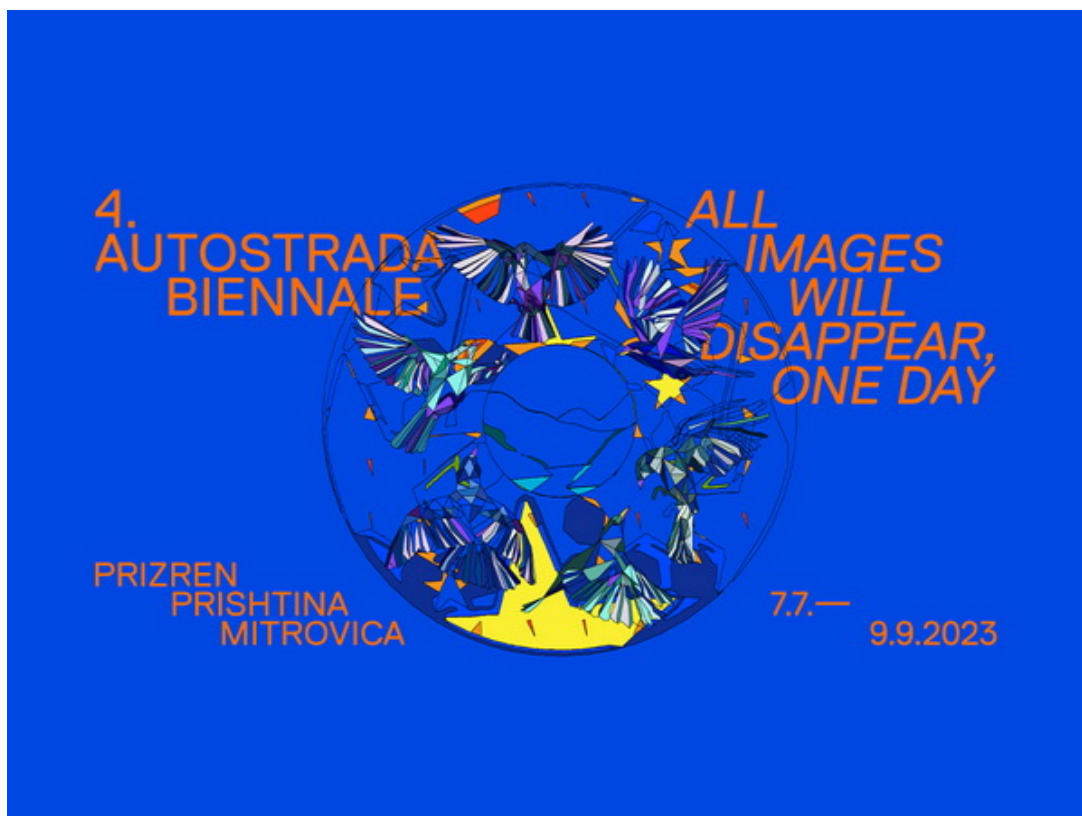
Prema navodima kustoskinja, četvrto Autostrada bijenale je izložba o tome šta nas čini i šta nas ne čini, šta nas spotiče i odvaja od nas samih, o slobodama izvan datih izbora, imaginaciji koja teče uprkos i preko svih granica. To je izložba o kolektivnim autobiografijama sačuvanim u kulturnim arhivima, dubokim rezervoarima reči, predmeta, obrazaca, osećanja ili nerazumevanja. Govori o povezivanju sa nepoznatim, istakle su kustoskinje, koje žive i rade u Berlinu.

Autostrada bijenale [otvoreno je do 9. septembra](#).

*Foto: Vladan Jeremić

(SEEcult.org)

Autostrada bijenale - Sve slike će nestati, jednog dana

Međunarodno Autostrada bijenale predstavlja u četvrtom izdanju u Prištini, Prizrenu i Kosovskoj Mitrovici radove više od 30 umetnika i grupa, od kojih su mnogi producirani upravo za tu priliku i velikim delom izloženi u nekadašnjim hangarima NATO snaga na Kosovu, a odnose se na lokalni kontekst, kao i nateme kolektivnih autobiografija, kulturnih arhiva, višeslojnog sećanja, nade i otpora...

Pod sloganom "Sve slike će nestati, jednog dana", četvrto [Autostrada bijenale](#), čije su kustoskinje (kao i 2021. godine) **Joanna Warsza** i **Övül Ö. Durmuşoğlu**, otvara se sukcesivno od 7. jula, najpre u Prizrenu, a potom u Prištini i Mitrovici.

Osmišljeno na "dva koloseka", četvrto Autostrada bijenale obuhvata međunarodnu bijenalnu izložbu, pokrenutu 2017. godine, te razvojni edukativni, produkcion i izložbeni program – *Autostrada Hangar*, smešten u kompleksu ITP-a (Innovation and Training Park) u bivšoj vojnoj bazi nemačkog kontingenta KFOR-a u Prizrenu.

Otvaranje 4. Autostrada bijenala u Prizrenu, foto: Vladan Jeremić

Od ukupno 30 radova, novoproduciranih je 17, ističu osnivači Autostrada bijenala **Leutrim Fishekqiu**, **Vatra Abrashi** i **Baris Karamuço**.

Prema navodima kustoskinja **Joanne Warsza** i **Övül Ö. Durmuşoğlu**, četvrto Autostrada bijenale je izložba o tome šta nas čini i šta nas ne čini, šta nas spotiče i odvaja od nas samih, o slobodama izvan datih izbora, imaginaciji koja teče uprkos i preko svih granica. To je izložba o kolektivnim autobiografijama sačuvanim u kulturnim arhivima, dubokim rezervoarima reči, predmeta, obrazaca, osećanja ili nerazumevanja. Govori o povezivanju sa nepoznatim, istakle su kustoskinje, koje žive i rade u Berlinu.

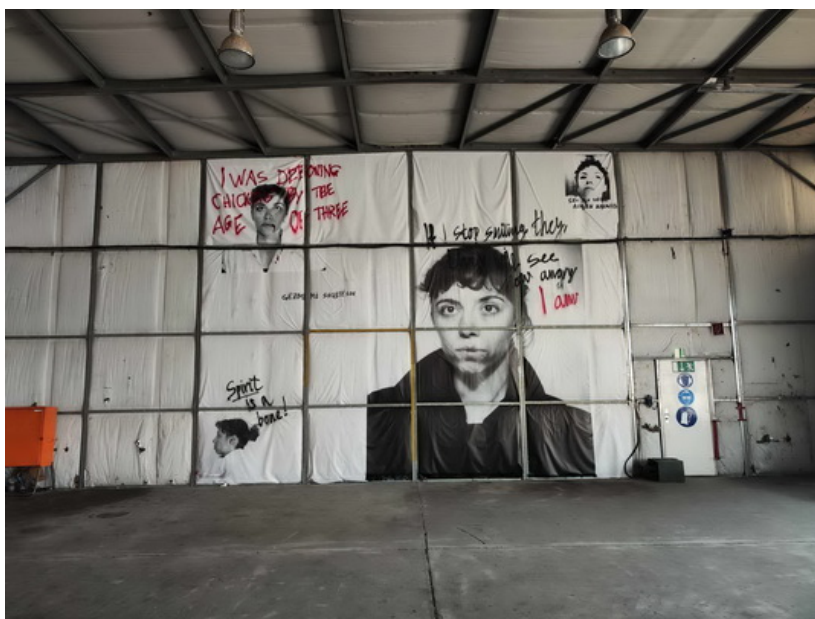
“Ono što je nemoguće arhivirati podseća nas da će sve slike nestati jednog dana, klizeći u vremensku prazninu. Ipak, umetnost će ostati kao jezik otpora i otpornosti, način da potvrdimo naše postojanje u svetu, horizont izvan imperijalnih režima vizuelnog”, navedeno je u kustoskom konceptu Autostrada bijenala koje je otvoreno 7. jula u Prizrenu, a 9. jula zvanično počinje i u Prištini i Kosovskoj Mitrovici.

Selma Selman, The First Wedding, foto: Vladan Jeremić

U Prizrenu učestvuju: **Agnes Denes, Bajram Mehmeti, Bella Rune, Bouchra Khalili, Hong-Kai Wang, Kameelah Janan Rasheed, Luchezar Boyadjiev, Nil Yalter, Núria Güell, Oscar Lara, Sebastin Daz Morales & Ruangrupa, Selma Selman, Xhevdet Xhafa**, te sa novoproduciranim radovima: **Anna Boghiguan, Blerta Haziraj, Dardan Zhegrova, Darinka Pop-Mitić, Gzde İlkin, Ivo Nikić, Kostas Bassanos, Michael Rakowitz, Mila Panić, Nathan Gray & the Juluwarlu Group Aboriginal Corporation, Neda Saeedi, Open Group, School of Mutants i Vatra Gallery.**

U Prištini učestvuju **Agnes Denes i Hera Byktaciyan**, a u Mitrovici kosovski umetnik **Alban Muja i Rena Rdle i Vladan Jeremić** iz Beograda, koji se takođe predstavljaju novim radovima.

Mila Panić, Just Between Us, foto: Vladan Jeremić

Izložba počinje radom legendarne njujorđke umetnice mađarskog porekla **Agnes Denes** "Polja suncokreta" (*Sunflower Fields*), koji je zaživeo 2021. godine, prateći sunce. Ostalih tridesetak umetničkih projekata, kako su navele kustoskinje, postavljaju metaforička pitanja: Koje slike čuvamo i zašto? Kako određena prošla i buduća sećanja nastavljaju da žive uporno? Kako prošlost prestaje da oblikuje sadašnjost, ali ne i budućnost? Kako ne uspevamo da se držimo vrednosti koje bi trebalo da nas sve ujedine?

"Izložba, u skladu sa latinskom etimologijom te reči (*ex-hibere*), predstavlja kompleksan proces stvaranja vidljivog nečega što je skriveno. To je poziv na putovanje kroz niz višestrukih, društvenih, poetskih i efemernih umetničkih radova u sva tri grada. To je sazvežđe slika koje će nestati i otvoriti prostor za konstrukciju života iznova. Reč je, dakle, o tome da ostanete sa onim što je teško, ali da se, istovremeno i prepustite. Izložba obećava nepredvidive susrete u i izvan Prizrena, Balkana, Evrope van Evrope, i same planete. Konačno, reč je o nadi i upornosti, uprkos svemu", poručile su kustoskinje.

Četvrto Autostrada bijenale kurirano je u saradnji sa *KuratorLab-om* 2022/23, profesionalnim kursom na Konstfak univerzitetu umetnosti u Stokholmu (Andria Nyberg Forshage, Áron Rossman-Kiss, Giulia Menegale, Giovanni Giacomo Paolin, Hana Halilaj, Hala Alnaji, Hampus Bergander, Ieva Laube, Maximilian Lehner, Orestis Mavroudis).

Anna Boghiguan, Dive into the Dark Dive Box, foto: Vladan Jeremić

Joanna Warsza, inače, deluje kao nezavisna kustoskinja, urednica, autorka tekstova o umetnosti i edukatorka. Bila je kokustoskinja poljskog paviljona na 59. Bijenalu umetnosti u Veneciji 2022, u kojem se predstavila **Małgorzata Mirga-Tas**, prva Romkinja u nekom nacionalnom paviljonu u istoriji najstarijeg međunarodnog bijenala. Joanna Warsza je od

2014. godine programska direktorka CuratorLab Konstfak univerziteta umetnosti. Učestvovala je u kuriranju velikog broja izložbi, projekata i konferencija, među kojima je i sedmo Berlinsko bijenale. Često koristi dramaturški pristup osmišljavanju izložbe, smatrajući vreme i kontekst podjednako važnim kao što su prostor i forma.

Övül Ö. Durmuşoğlu takođe radi kao nezavisna kustoskinja i autorka, te kao gostujući profesor na više umetničkih škola (Graduate School, UdK Berlin, HfBK Braunšvajg). Bila je kustoskinja u Steirischer Herbst; kokustoskinja različitih segmenata 10, 13. i 14. Istanbulske bijenale, te organizatorka programa dOCUMENTA 13.

Joanna Warsza i Övül Ö. Durmuşoğlu bile su kustoskinje i trećeg Autostrada bijenala 2021. godine, a saradivale su i na 12. Survival Kit u Rigi (2021), kao i na dva izdanja manifestacije Die Balkone – izložbe na prozorima i balkonima u Berlinu, gde obe i žive.

Četvrto izdanje Autostrada bijenala, koje je [otvoreno do 9. septembra](#), omogućeno je podrškom Allianz fondacije, kosovskih ministarstva za kulturu, omladinu i sportu i za spoljne poslove i dijasporu, gradskih vlasti Prizrena, Prištine i Mitrovice, Foundation for Art Initiatives, američke i francuske ambasade u Prištini, GIZ i ITP Prizren, 7 Arte, SAHA fondacije, Evropskog instituta za umetnost i kulturu Roma - ERIAC, Gete centra u Prištini i HBS-a.

(SEECult.org)

Kritički glas umetnika u rasponu od jednog veka

Izložba “Rez – linija – otisak”, sa radovima iz perioda između dva svetska rata koji su deo kolekcije Muzeja savremene umetnosti u Beogradu (MSUB) i delima angažovanih savremenih umetnika, otvorena je 13. aprila u MSUB-u, a prema rečima kokustoskinje **Mišele Blanuše**, može se posmatrati kao prostor koji “ujedinjuje kritički glas umetnika prema društveno-političkoj stvarnosti vremena u kojem su ova dela nastala i u kojem živimo”.

Izložba obuhvata oko sto umetničkih radova nekih od najpoznatijih stvaralaca iz muzejske kolekcije: **Đorđa Andrejevića Kuna, Marijana Detonija, Sergija Glumca, Prvoslava Pive Karamatijevića, Mirka Kujačića, Otona Postružnika, Maksima Sedeja, Bratislava Stojanovića, Đurđa Teodorovića, Antuna Zupe**, kao i savremenih umetnika - **Vladana Jeremića i Rene Redle, Siniše Ilića, Bojana Đorđeva, Darinke Pop-Mitić, Udruženja KURS** (Miloš Miletić i Mirjana Radovanović), **Milice Ružičić i Nikole Radosavljevića**.

Sam naziv izložbe, kako je na otvaranju rekla direktorka MSUB-a **Marijana Kolarić**, upućuje na fenomen grafičkog medija, koji u periodu između dva svetska rata u Kraljevini Jugoslaviji postaje sve zastupljeniji u stvaralaštvu umetnika koji su u jednostavnosti i

vizuelnoj snazi grafike, kao i njenim mogućnostima multiplikovanja, prepoznali potencijal za neposredniju komunikaciju sa širom javnošću i širenje socijalno angažovane poruke.

“Skoro jedan vek kasnije, u prilici smo da vidimo kako dela socijalno angažovanih umetnika međuratnog perioda korespondiraju danas sa delima odabranih savremenih umetnika i umetničkih grupa koji su izuzetno aktivni na domaćoj, regionalnoj i internacionalnoj sceni”, rekla je ona.

Prema rečima **Mišele Blanuše**, postavka je osmišljena kao da je dijalog konstantan, i da se odvija s jedne strane unutar autorskih celina savremenih umetnika koje na različite načine direktno referišu i interpretiraju, uzimaju kao idejno polazište ili promišljaju nasleđe društveno angažovane umetnosti između dva svetska rata. S druge strane, kako je dodala, vidljiv je i dijalog svih predstavljenih radova savremenih umetnika, povezanih bilo temama koje istražuju, bliskim poetikama, ili konkretnim prethodnim saradnjama i kolektivnim delovanjem.

Izložba “Rez – linija – otisak”, kako je podsetio kokustos **Miroslav Karić**, svojevrsni je nastavak izložbe “Socijalna grafika” koju je Mišela Blanuša kurirala 2013. godine i na kojoj je bilo predstavljeno 70-ak grafičkih ostvarenja kroz uvodnu priču o ulozi grafike, koja je u međuratnom periodu bila u usponu zahvaljujući svojoj jednostavnosti, snazi i mogućnosti multiplikovanja, koju su umetnici prepoznali kao potencijal za direktniji kritički iskaz o društveno političkim i ekonomskim prilikama toga vremena, i sredstvo neposrednijeg načina komuniciranja angažovanih poruka, podizanje klasne svesti i širenja revolucionarnih ideja. “U koncipiranju izložbe su nas takođe inicirala razmišljanja o današnjem istorijskom trenutku i novom suočavanju sveta sa mogućnim globalnim sukobom, produbljivanjem ekonomske krize, daljim klasnim raslojavanjem, surovim eksploatacijama, rastom nacionalizama, sve zahtevnijih i nesigurnijih uslova rada, teškog položaja radništva u svim sferama društvenog života”, rekao je Karić.

Izložba je rezultat studijskog rada na umetničkim delima iz kolekcije MSUB koja su postavljena u svojevrsnu tematsko-interpretativnu relaciju sa savremenim umetničkim praksama i produkcijom.

Grafički medij je u periodu između dva svetska rata - ne samo kao likovni izraz, suprotstavljen tada dominantnom slikarstvu građanskog modernizma, već i kao sredstvo političke borbe, agitacije o idejama levice i širenju klasne svesti, omogućiti mnogim umetnicima da tematizuju i problemski preispituju društveno-ekonomske kontekste u kojima se odvijala svakodnevna egzistencija gradskog i seoskog stanovništva, odnosno nehumane i teške uslove njihovog života i rada.

Pozicija umetnika kao hroničara, kritičara, savremenika – saborca u borbi za bolji i pravedniji svet označila je promenu u percepciji uloge umetnosti u društvu i otvaranje ka različitim formama umetničkog udruživanja, organizovanja, kolektivnog delovanja i ideološkog povezivanja sa radničkim i političkim revolucionarnim pokretom u zajednički antikapitalistički i antifašistički front u osvit Drugog svetskog rata. Skoro sto godina kasnije, socijalno angažovana umetnost kraja treće i četvrte decenije prošlog veka, u radu pojedinih savremenih umetnika i umetničkih grupa aktivnih na domaćoj, regionalnoj i internacionalnoj sceni, predstavlja važno i referentno polje idejnih i formalno-stilskih polazišta u kritičkim promišljanjima aktuelnih lokalnih i globalnih društveno-političkih okolnosti i kretanja. Reaktualizaciju tog umetničkog nasleđa, u svojim radovima, umetnici vide kao mogućnost da se iz rakursa određenog istorijskog iskustva govori o pitanjima

sadašnjeg stanja ljudskih sloboda, materijalnog statusa radnika, društveno-proizvodnih odnosa, posledica koje ostavljaju neoliberalne politike u sferi svakodnevnog života i umetnosti. Refleksija istorijskih primera umetničko-društvenih angažmana za umetničku zajednicu danas, takođe, ostaje važna i u domenu pronalaženja novih vidova udruženog rada, dalje demokratizacije, socijalizacije umetnosti i proširivanja njenih emancipatorskih potencijala.

Izražajnost socijalno angažovane umetnosti međuratnog perioda ili samog grafičkog medija, u okviru izložbe "Rez – linija – otisak", savremeni umetnici uključuju na različite načine u svoje istraživačke procese, u likovno-vizuelne proseedee i pristupe u okviru izvođačkih umetnosti, naglašavajući njihovu progresivnost i relevantnost u problemskim razmatranjima trenutnih, vrlo složenih, (geo)političkih društveno-ekonomskih prilika.

Mape grafika i nekoliko slikarskih dela iz kolekcije MSUB-a kontekstualno su interpretirani u radovima savremenih umetnika kroz murale, crteže, grafičke listove, objekte, ali i performans i foto-dokumentaciju.

Na otvaranju izložbe glumica Ana Mandić govorila je stihove pesme "Samome sebi" Ivana Gorana Kovačića.

Izložba će biti otvorena do 28. avgusta.

*Foto: Bojana Janjić

(SEEcult.org)

Od Susreta do zajedničkih akcija ka celovitom sistemu umetnosti

Izložba "Susreti" Udruženja likovnih umetnika Srbije (ULUS), na kojoj je prvi put predstavljen izbor ponude privatnih profesionalnih galerija iz Beograda i još nekoliko gradova u Srbiji, dovela je do zaključka o neophodnosti daljeg **dijaloga galerijske i umetničke zajednice** kako bi zajedničkim snagama i u obostranom interesu **pokušali da utiču na rešavanje problema nepostojanja regularnog umetničkog tržišta**, ali i čitavog sistema umetnosti.

Dok se u svetu raspravlja o već milijardama dolara vrednom NFT tržištu, razgovor u završnici izložbe "[Susreti](#)" u Umetničkom paviljonu "Cvijeta Zuzorić" pokazao je slabost gotovo svih aktera na sceni savremene umetnosti u Srbiji, uz ocene da sistem umetnosti zapravo i ne postoji, što znači da nema ni umetničkog tržišta u savremenom značenju te reči.

Umetnici bez finansijske podrške za produkciju i plasiranje radova, mali broj galerija koje im mogu pružiti profesionalnu pomoć u tom pogledu, ali i kolekcionara, medija, kritike i publike zainteresovane za savremenu umetnost – samo su neki od problema iznetih u razgovoru 6. aprila u krcatoj biblioteci ULUS-a, u kojem je posebno ukazano na **anahronu poresku i drugu zakonsku regulativu** kao polje na kojem je pre svega i potrebno zajednički poraditi u cilju promena.

U razgovoru u kojem su učestvovali predsednica [Asocijacije umetničkih galerija Srbije](#) (AUGS) **Aleksandra Lazar** i direktori galerija [Bel art](#) iz Novog Sada i [B2](#) iz Beograda **Vesna Latinović** i **Bojan Muždeka**, te predsednik Slikarske sekcije [ULUS](#)-a **Vladan Jeremić** kao moderator, izneta je opšta ocena da bi izložba "Susreti" trebalo da postane tradicionalna, jer je retka prilika za prezentaciju rada galerija koje se ne bave samo izlaganjem, već i produkcijom savremene umetnosti, saradjujući mahom sa članovima ULUS-a kao najvećeg reprezentativnog udruženja umetnika.

Budući da se pitanje kompleksnog položaja savremenih umetnika u Srbiji, kojem se poslednjih godina aktivno bavi ULUS, uveliko prepliće sa pitanjima zbog kojih je 2018. godine AUGS, zaključeno je da bi nastavak njihovog dijaloga, uz uključenje drugih zainteresovanih strana, mogao da pokrene stvari sa mrtve tačke kako bi se zajedničkim zagovaranjem uticalo na promenu regulative koja danas pogoduje samo razvoju crnog ili sivog tržišta, ugrožavajući i mogućnosti međunarodne saradnje kako umetnika, tako i galerija.

"Crno-sivo tržište obeležava nas i u inostranstvu, gde kažu da su hteli nešto da urade, pokušali, razgovarali... ali nije im jasno kako sve to ovde funkcioniše, koje su vrednosti radova, na osnovu čega se formira cena, jer je aproksimativna... Umetnici van Srbije poštuju određena pravila ili su deo baze [ArtFacts](#), gde se na osnovu njihovih izložbi, učestvovanja na bijenalima itd. dobija određeni kod-marker, na osnovu kojeg mogu da formiraju svoju cenu. To je javno dostupno, podržavaju i galeristi i kolekcionari, nije nešto što može da se izmisli. Postoji sistem. Ja imam problem da kažem galeristima u inostranstvu na osnovu čega mi dolazimo do procene, pri čemu je drugačije kada se odnosi na legat, umetnike koji više nisu živi ili na aktuelne, savremene umetnike, one koji su tek napustili fakultet, i one koji su u zreloj fazi, ali nemaju te markere...", rekla je **Aleksandra Lazar**, kustoskinja Wiener kolekcije savremene srpske umetnosti, koja živi i radi poslednjih godina u Londonu, a svojevremeno je vodila Galeriju "Drina" u Beogradu.

Predstavljajući ukratko AUGS, Aleksandra Lazar posebno se osvrnula na [Etički kodeks](#) te asocijacije koju čine galerije **B2**, **Bel art**, **Štab**, **Novembar**, **Rima** i **X Vitamin**. Reč je o dokumentu zasnovanom na priznatim profesionalnim praksama galerijskog poslovanja, koji definiše kako galerije deluju, šta su im odgovornosti, a šta dužnosti, jer "nisu samo u pitanju prostori u kojima se okače slike i proda se nešto ili ne", već je reč o dugoročnom delovanju koje poštuje legat umetnika.

Napominjući da je i ranije bilo razmišljanja i istraživanja kako definisati i preporučiti dobre prakse na tržištu, koja AUGS poštuje, Aleksandra Lazar rekla je da galerije imaju svoje sisteme anagažovanja umetnika, na osnovu ugovora, koje je umetnicima i preporučila da potpisuju. ULUS i srodna udruženja pozvala je da i sami doprinesu unapređenju Kodeksa, koji odražava nameru da se samoregulišu i koordinišu profesionalne prakse i odnosi galerija i umetnika, galerija i kupaca, kao i kolegijalni odnosi samih galerista.

I direktorka Galerije Bel Art **Vesna Latinović** istakla je da su galeristi i umetnici saveznici u pokušaju da na najbolji način prezentuju scenu i pokussaju da uspostave umetničko tržište koje će funkcionisati prema određenim pravilima. Ako Kodeks AUGS bude primenjen i 60%, biće to veliki napredak, ocenila je direktorka Galerije Bel art, koja je osnovana 1998. godine, a bavi se konvencionalnom galerijskom delatnošću, što podrazumeva organizovanje izložbi, promocija, marketing i prodaju umetničkih radova,

art konstalting, pružanje profesionalnih usluga koje se ne odnose samo na umetnike, već i na građane – na primer izdavanje dozvola za izvoz, pakovanje, organizovanje transporta, procene savremenih umetničkih radova... Galerijski program podeljen je na dve linije – modernu umetnost druge polovine 20. veka i savremenu umetnost.

Bel art saraduje i sa arhitektama u opremanju prostora umetničkim radovima, bavi se izdavaštvom, ali i projektima u umetnosti, od kojih je najvažniji festival "Dunavski dijalozi", pokrenut 2013. Jedan od projekata Bel arta odnosi se i na izlaganje umetnika sa kojima saraduje u partnerskim galerijama u inostranstvu, pa je do sada bilo tridesetak takvih izložbi. Bel art je i suosnivač nagrade "Sava Šumanović", dodeljene nedavno 25. put.

Bel art ima dugogodišnju saradnju sa desetak umetnika, ali čak ni galerija sa tako razvijenim poslovanjem, nema kapacitet za njihovo ekskluzivno zastupanje, već je reč o ugovorima za izložbe ili za određeni broj radova. "Galerija ne može da ponudi dovoljno da bi se ugovori o zastupanju potpisivali. To je ozbiljan angažman, posebno u zemlji u kojoj umetničko tržište nije uspostavljeno kako funkcioniše u drugim zemljama Evrope", rekla je direktorka Galerije Bel art, koja je registrovana kao preduzetnička radnja, ima Umetnički savet i asistenta-projekt menadžera, a treća osoba je uvek mladi umetnik na praksi, pripravnik koji stiče znanja o galerijskom poslu, budući da se na akademijama to ne uči.

Osim u prostoru od 35 kvadrata u centru Novog Sada, uz koji ima i znatno veći depo, Galerija Bel art ima i mogućnost organizovanja kompleksnijih prezentacija umetnika, s obzirom da saraduje sa svim drugim galerijama i muzejima u gradu. Da bi se bavili projektima, osnovali su sestrinsko udruženje, u kojem deluje ista grupa ljudi uz mrežu saradnika (kustosi, fotografi, producenti, dizajneri...), rekla je Vesna Latinović, pominjući posebno i projekat *Galerija na štrajfti* – uličnu galeriju u izlogu Crvenog krsta, u kojoj svakog meseca izlaže po jedan mladi umetnik, te projekat "Trg jarbola", realizovan u okviru programa "Novi Sad – Evropska prestonica kulture", koji podrazumeva 49 jarbola visokih osam metara u Limanskom parku, na kojima se četiri puta godišnje postavljaju izložbe zastava umetnika.

Za razliku od Bel Arta, Galerija B2 u Balkanskoj u Beogradu, projekat je oročen na deset godina, koji je od osnivanja 2018. godine do danas realizovao oko 40 izložbi, a prema rečima **Bojana Muždeke**, nastao je kao posledica umetničkog tržišta. "Vlasnik Dragan Stojadinović imao je neka loša iskustva, nije bio zadovoljan načinom na koji može da učestvuje u umetnosti preko sekundarnog marketa (stari majstori posle Drugog svetskog rata), pa se rodila želja da formira prostor gde bi umetnost mogla da se istražuje, da se živi to kako nastaje neki umetnički predmet, da se ostvari blizak kontakt sa autorima..."

Program B2, koji je postavila **Dragica Vuković** iz Prodajne galerije "Beograd", zasnovan je na ideji da se galerija bavi apstrakcijom kao vrstom mišljenja. Prve godine istraživano je svetlo, naredne tri godine tema je bio prostor (prostor iz kojeg dolazi umetničko delo, prostor samog umetničkog dela i prostor oko umetničkog dela, tzv. prošireno polje), a naredne tri godine tema je vreme (vreme da se nešto napravi, da se nešto razume i vreme koje ima sam umetnički rad). "To je jedna vrsta eksperimenta - da kroz svetlo, prostor i vreme objasnimo umetnički predmet, a umetnički predmet za nas je rad", dodao je Muždeka.

Kada je o tržištu reč, Muždeka smatra da Srbija ima umetnike i to vrlo posebne, ali da nema umetnički sistem, koji podrazumeva i galerije, i kritičare i sve druge ljude koji se

dodatno bave određenim poslovima i osvetljavaju umetnički rad. "Najjednostavnije rečeno – nama nedostaje aproprijacija", konstatovao je Muždeka, koji smatra i da savremenoj umetnosti **nedostaje publika**.

"Možemo reći da postoji umetnost, da se uspostavlja umetnički sistem, ali zadatak svih nas ovde je da formiramo publiku. Tek kada imamo umetnost, umetnički sistem i publiku, možemo imati tržište", dodao je Muždeka, pominjući hronične probleme umetničke scene u Srbiji koji su konstatovani i na drugim sličnim skupovima – između ostalog [i na konvenciji "Sisteman"](#), održanoj 2009. godine na inicijativu Slavka Timotijevića u okviru pratećeg programa 50. Oktobarskog salona, kao i [na tribini u okviru izložbe Kolekcije Trajković "Lična svita"](#) 2016. godine u Muzeju Jugoslavije.

Na uspostavljanju sistema umetnosti insistira i ULUS, koji okuplja oko 2.700 umetnika, od kojih je aktivno oko hiljadu u četiri sekcije.

Fokusirajući razgovor i na način na koji ULUS i AUGS mogu da sarađuju izvan samog izložbenog programa u pronalaženju sistemskih rešenja, Vladan Jeremić ocenio je da je "to nešto na čemu zaista može jako mnogo da se radi".

"Situacija u kojoj se nalazimo obeležena je sa dva osnovna problema – **Paviljon nije u dobrom stanju** i trebalo da se izvrši pritisak da (nadležni) konačno pristupe renoviranju, pa je donekle i svaki program apel u tom pravcu, a drugi aspekt je uopšte **loš status samostalnih umetnika** - njihovi dugovi koji su gomilani ne zbog ULUS-a i samih umetnika, već zbog javašluka nadležnih organa. To su loši uslovi rada umetnika koji se odražavaju i na umetnički sistem, publiku, produkciju...", rekao je Jeremić, napominjući i potrebu unapređenja sistema obrazovanja koje je neophodno da bi se pojavilo uopšte interesovanje za savremenu umetnost.

Prema mišljenju **Aleksandre Lazar**, ULUS bi mogao da razmisli o tome šta bi trebalo dopuniti u Kodeksu AUGS-a. U tom smislu posebno je pomenula ugovore, jer umetnici često ne znaju kako treba da izgleda, na šta se odnosi, da li su za ceo život, za određene radove, na neki rok, da li se odnose samo na jednu galeriju ili na više njih...

Kao posebno važno, Aleksandra Lazar navela je potrebu unapređenja regulative koja se odnosi na oporezivanje i promet umetničkih dela.

“Godinama razgovaramo kako da oporavimo tržište, kako da porezi budu realni i stimulatívni da bi bili plaćeni, zakoni zahtevaju modernizaciju i harmonizaciju – kako napraviti podršku svim karikama u lancu - umetnicima, galeristima i biznismenima, da bi pristali da učestvuju i da ne bi bili na crnom tržištu”, dodala je ona.

U tom smislu je pomenula i mogućnost saradnje sa ULUS-om na **stvaranju svojevrsnog Art fakta** za ovdašnje prilike.

Aleksandra Lazar posebno je naglasila potrebu izmena zakona koji bi doprineli održavanju postojećih i doprineli otvaranju novih galerija uvođenjem poreskih podsticaja. U tom kontekstu još 2018. godine, kako je dodala, razgovarala je sa pravicima i napravljen je nacrt izmena seta aktuelnih zakona, od kojih su neki stari i 20, 30 godina, a regulišu porez na dobra i usluge, porez po dobitku, na prihod od autorskog dela... Između ostalog, predloženo je da se galerije kao pravna lica oslobode poreza na dobit do određenog iznosa, ili da se uvede poreskog oslobođanje na PDV na promet umetničkih dela ili smanji stopa za umetnike na 10%, pređe sa sistema plaćanja po odbitku i uvede sistem da umetnik jednom godišnje podnosi elektronski prijavu za prihode od autorskih dela kojom se oslobađa dalje od određenih dažbina.

“To bio bio neki početak. Jedna stvar je kada između sebe razgovaramo, a druga je kada pričamo sa pravicima o tome šta je moguće. U svakom slučaju, nameravamo da lobiramo, i tu negde je i moguća saradnja sa ULUS-om”, rekla je Aleksandra Lazar, ističući potrebu da se umetnicima omogući postojanje zdravog tržišta, koje će biti prepoznato i ostvareno i u inostranstvu.

I **Vesna Latinović** izrazila je spremnost na saradnju, ističući da Galerija Bel art i saraduje blisko sa SULUV-om kao reprezentativnim udruženjem umetnika u Vojvodini.

Prema njenom mišljenju, jedan od problema je to što nema dovoljno kolekcionara ili kupaca za savremenu umetnost.

“Postoje kolekcionari koji su zainteresovani pre svega za proverena, dokazana imena istorije umetnosti, a veliki izazov je ubediti ih da je savremena umetnost jednako zanimljiva, iako postoji određeni rizik jer se ne zna kako će kroz potok vremena to biti vrednovano na tržištu, ali će svakako dobiti kvalitetno umetničko delo... Naravno, pojavljuju se i kolekcionari zainteresovani za savremenu umetnost, o tome govori i veliki broj galerija koje se otvaraju, ali to se dešava pre svega u Beogradu”, rekla je ona, ukazujući da u Novom Sadu, kao drugom gradu po veličini u Srbiji, osim Bel arta i Šok zadruge, zapravo nema neke druge galerije koja se bavi i izlaganjem i prodajom.

U tom smislu je uporedila i Novi Sad i Temišvar, kao grad slične veličine i istorijski i kulturološki blizak, koji takođe ima akademiju umetnosti. Temišvar ima dve velike privatne inicijative poslovnih ljudi – [Kunsthale Bega](#) i [Art Encounters](#), uz još 6-7 privatnih galerija koje se bave prezentacijom savremene umetnosti.

Kao posebno opterećenje, i Vesna Latinović navela je **poreski sistem**.

“Znamo kako se obračunavaju umetnicima troškovi koji su oporezivi, moramo da uračunamo to u cenu umetničkog rada. U praksi su stoga privilegovani radovi sa sekundarnog tržišta, jer se ne kupuju direktno od umetnika i tu je stopa 20%. Bel art je u sistemu PDV-a i ako se radi o sporadičnom ugovoru sa vlasnikom koji u kolekciji ima umetnički rad, to je samo 20% PDV-a na cenu koju mogu da isplatim u celosti. Ako se radi preko udruženja, tu je tih 20% poreza na promet plus sve dažbine koje se oduzimaju. I šta se onda dešava - 90% prometa umetničkih radova se odvija u sivoj zoni, bilo direktno u ateljeima ili kod kolekcionara i dilera koji bez ikakvih troškova i logistike samo trguju slikama”, rekla je Vesna Latinović, naglasivši da je promena tih poreskih odredbi zajednički zadatak.

Posebno je pomenula i potrebu uvođenja poreskih olakšica za kompanije, jer ih sada ništa ne motiviše da ulažu u umetnost.

Kao posebnu grupu problema, navela je nedostatak umetničke kritike, to što mediji ne afirmišu dovoljno savremenu umetnost, koja je malo zastupljena i u školskom sistemu.

U razgovoru je ukazano i na **odgovornost samih umetnika**, koji neretko prodaju radove u ateljeima (ako ih imaju), izbegavajući bilo kakvu posredničku ulogu. Pritom je najčešće reč o znatno nižim cenama u odnosu na galerijsku ili prodaju preko udruženja, što za krajnu konsekvencu ima ishodište u opštem smanjenju vrednosti njihovog rada, ali i u nastavku nefunkcionalnog sistema umetnosti.

Što se tiče odnosa galerija i umetnika, Vesna Latinović im je uputila **savet da potpisuju ugovore**, jer galerije mogu da im obave veliki deo posla profesionalno, a ugovori ih brane i od eventualnih nesporazuma prilikom isplata, zadržavanja radova i drugih životnih stvari.

Nadovezujući se, Aleksandra Lazar je uporedila odnos galerije i umetnika sa odnosom muzičara i izdavačke kuće: “Svako ko proizvodi muziku sarađuje sa timom koji je neka izdavačka kuća, mali ili veći label... Vrlo je redak selfpublishing. Rad sa galerijom je vrlo sličan - imate tim i u idealnim okolnostima kojima težimo umetnik radi sa timom, nije dužan da bude sam svoj i dizajner, prevodilac, nosač radova, kritičar, teoretičar. Fantastično je znati šta svaki taj posao podrazumeva, i znati kritički govoriti o svom radu, ali nije obaveza umetnika da se bavi svim tim, jer onda ne može da se bavi umetničkom produkcijom. Nije stvar napraviti jedan rad i veliku PR pomamu, već treba da se radi metodično, studiozno, tematski obogaćuje, konceptualno, u komunikaciji sa kritičarima, teoretičarima... Tu galerija može da pomogne, ona predstavlja taj tim. Jeste da postoji Instagram, ali za ozbiljniji korak dalje galerija je tu”.

Na opasku Jeremića da se većina radova u galerijama u Srbiji prodaje komisiono, što svodi umetnički rad na suvenir i turističku ponudu, Vesna Latinović rekla je da je je to pitanje koncepta, a ne vrste ugovora, te da i Bel art na taj način radi, ali da to “ne znači da nisu probrani umetnici i da nisu kvalitetne izložbe i prezentacije”. “To može da bude vrlo korektan odnos o procentima, uslovima, trajanju...”, rekla je ona i ocenila da bi i galerije možda trebalo da budu na neki način bodovane, poput SULUV-a, koji ima takav pravilnik za dodelu ateljea umetnicima. “Galerija koja ima umetnički savet, kustosa, jasan i precizan programski koncept, izdaje kataloge - ona može da bude referentna i da se i umetnicima računa kao referenca za bodovanje, na primer za ateljee”, rekla je Vesna Latinović.

Na osnovu dosadašnjih iskustava u pokušajima rešavanja problema umetničke scene, **Ministarstvo finansija istaknuto je kao najvažnija adresa na koju se treba obratiti zajednički**, uz koordinaciju sa Ministarstvom kulture, između ostalog i u vezi sa mogućnošću obrazovanja fondova za otkup umetničkih dela ili produkciju – kakvi postoje u pojedinim evropskim zemljama od dela prihoda od igara na sreću.

Muždeka je konstatovao da su se slične inicijative do sada, nažalost, ispostavljale brzo kao jalove, a kreatori kulturne politike ostajali nezainteresovani da sami promene stvari.

“Meni se čini da bi naša kulturna politika više bila zainteresovana da oporezuje savremenu umetnost nego da se napravi prostor da se, na primer, oporezuje sekundarno tržište na kojem bi imalo zapravo više smisla raditi neku vrstu poreske politike”, ocenio je Mažduka, koji smatra i da je umetnost u Srbiji u trećoj deceniji 21. veka “upražnjeno polje”. “Ne znam mnogo zemalja gde je taj prostor prazan kao ovde”, rekao je on i naglasio da je dobar čas da “ULUS i AUGS i svi drugi zajedno postanu jedan front, tim koji će pokušati da dobije bolje ili malo bolje uslove”.

“Ako mi ne verujemo u umetnost koja nastaje, kao stvaraoci ili kao izlagači, niko neće verovati”, dodao je Muždeka.

Razgovor sa članicama AUGS izazvao je i živu diskusiju, u kojoj je još jednom ukazano na težak položaj samostalnih umetnika, a kako je konstatovala Aleksandra Lazar, sve pokrenute teme trebalo bi da se nastave, i da se, između ostalog, priča i sa studentima umetnosti, jer “ne treba da žive u iluziji da treba samo da budu talentovani i da znaju da crtaju, a onda nalaze posao kao dizajneri”.

Na specifičnosti nekih od segmenata umetničke scene u Srbiji skrenuo je pažnju u diskusiji i kolekcionar **Nenad M. Kostić**, koji je zaključio da tržište u Srbiji – na žalost umetnika – kontrolišu kupci, te da je ponuda mnogo veća od potražnje. “Na stotinak aukcija u Beogradu za poslednjih dvadesetak godina prodaje se vrlo ujednačeno - oko 27% ponuđenih stvari. Tržište je takvo da se ista stvar može kupiti u različitim mestima po različitim cenama. Tako je ovde, tako je u Americi, pretpostavljam i drugde”, rekao je Kostić.

Prema njegovom mišljenju, galerije previše štampaju kataloga i ostalog materijala... “Novac koji se tako arči trebalo bi dati umetnicima”, dodao je Kostić, koji predlaže umetnicima i da se organizuju i zahtevaju da se – kad god se podigne neka javna zgrada, poput škole, bolnice, vrtića ili fakulteta – pola odsto od ukupnog troška nameni za umetnost. “To se radi u svetu, odličan je način za podršku umetnicima”, ocenio je Kostić.

U diskusiji je ocenjeno i da je ovo “epohalni trenutak, jer je ULUS stao iza privatnih galerija”, kako je rekao jedan od učesnika izložbe “Susreti” **Aleksandar Gligorijević**.

“Ovo je prelomni momenat u našem konzervativnom društvu. Verovatno će ponovo doći do podela na utopiste i egzistencijaliste, odnosno liberaliste. Utopija je super, svi volimo utopiju, ali je egzistencija – egzistencija i promet je promet. Da je ‘Cvijeta’ zakupljena, ova izložba ne bi imala ovoliko pažnju, poverenje i domet, jer mi smo i dalje na jedan nacin konzervativni, volimo da stoji država iza svega – idemo kod državnog lekara, zubara vrlo važno što je ULUS stao iza ove inicijative”, rekao je Gligorijević.

Izložbena manifestacija “Susreti”, inače, okupila je 17 od 37 pozvanih galerija i umetničkih kolektiva, a predstavila je radove oko 80 umetnika različitih generacija sa kojima one kontinuirano saraduju.

Na izložbi “Susreti”, koja je privukla više od 1.500 posetilaca, učestvovala su galerije Šok zadruga i Bel art iz Novog Sada, Gradska galerija “Mostovi Balkana” iz Kragujevca, Moderna galerija iz Valjeva i Galerija Reflektor iz Užica, te galerije Art for All, Laufer, Lucida, Nar, N.EON, Sanjaj, Štab, Kvaka 22, Monolog, Galerija Muzeja u senci, kolektiv Matrijaršija i X Vitamin iz Beograda.

Organizacioni tim “Susreta” činili su članovi Odbora Slikarske sekcije ULUS-a: Vladan Jeremić, Milena Putnik, Marija Zdravković, Mihael Milunović i Iva Kontić, a izložba je organizovana uz podršku Grada Beograda, Ministarstva kulture Srbije i Wiener Städtische osiguranja.

(SEEcult.org)

Iskorak ka jačanju saradnje galerija

Umetnički paviljon "Cvijeta Zuzorić", prvi prostor u Beogradu namenski podignut za izložbene aktivnosti, ovih dana postao je mesto susreta još 17 galerija i umetničkih kolektiva, predstavljajući radove oko 80 umetnika različitih generacija sa kojima one kontinuirano sarađuju.

Izložba "Susreti", organizovana na inicijativu Slikarske sekcije ULUS-a, okupila je galerije koje u osnivačkoj misiji i konkretnoj praksi pružaju podršku umetnicima i obezbeđuju njihovo profesionalno reprezentovanje. Potreba za takvom saradnjom otvorila se u svetlu činjenice da su u protekloj deceniji iznikle nove energične galerije i organizacije umetnika u Srbiji koje deluju kako lokalno, tako i međunarodno, intenzivno radeći sa umetnicima koji su mahom članovi ULUS-a, najveće strukovne organizacije.

Grupna fotografija učesnika, Marija Konjikušić

U ime organizatora, predsednik Slikarske sekcije **Vladan Jeremić** izrazio je zadovoljstvo velikim brojem okupljenih i načinom na koji se izložbena manifestacija "Susreti" razvija, jer je to nešto što je trebalo možda da se dogodi mnogo godina ranije.

ULUS je pozvao organizacije umetnika i profesionalne galerije koje zastupaju umetnike i produciraju umetničke radove kako bi zajedno promislili i videli kakav je njihov položaj, gde stvaraju i na koji način stvaraju, kao i na koji načina može da se predstav i unapredi njihov rad, rekao je Jeremić, podsetivši da ULUS okuplja 2.800 umetnika širom Srbije. U tom kontekstu je izrazio posebno zadovoljstvo zbog učešća galerija van Beograda – **Šok zadruga** i **Bel Art** galerije iz Novog Sada, **Gradske galerije "Mostovi Balkana"** iz Kragujevca, **Moderne galerije** iz Valjeva i **Galerije Reflektor** iz Užica. Pozdravio je i ostale učesnike - galerije **Art for All**, **Laufer**, **Lucida**, **NAR**, **N.EON**, **Sanjaj**, **Štab**, **Kvaka 22**, **Monolog**, **Galeriju Muzeja u senci**, kolektiv **Matrijaršija** i **Galeriju X Vitamin**.

Vladan Jeremić, foto: Marija Konjikušić

Gradska sekretarka za kulturu **Nataša Mihailović Vacić**, koja je zvanično otvorila izložbu, ocenila je da je taj poduhvat "svojevrsni iskorak".

Prema njenim rečima, to je divna i krajnje neophodna sinergija galerista, izlagača i umetnika, a ono što je posebno raduje je to što je "ogroman prostor dat mladim stvaraocima".

"To je ono što ja lično i Grad Beograd snažno podržavamo, jer je neopходno da stvaramo mogućnosti i otvaramo što je moguće više prostora da se mladi umetnici prikažu, pokažu i da predstave svoja dela", rekla je gradska sekretarka, ocenivši da je izložba "Susreti" iskorak i zbog toga što su se galerije udružile da i organizovale sa ULUS-om kako bi predstavile nove slikarske, odnosno umetničke poetike, što takođe smatra veoma važnim.

Nataša Mihailović Vacić, foto: Marija Konjikušić

Nataša Mihailović Vacić istakla je i podršku gradskih vlasti vizuelnoj umetnosti i izrazila nadu da će "Susreti" postati tradicija.

"Kao što znate, administracija Grada Beograda zadužena za kulturu podržava na različite načine likovno stvaralaštvo – od podrške samostalnim umetnicima, preko otkupa umetničkih dela, kao što znate mi finansiramo i Oktobarski salon, ali i kroz naše godišnje projekte podržavamo ideje umetničkih organizacija, ali i likovnih i primenjenih umetnika. Na više nivoa je značajno to što ste nas uvažili i pozvali me da otvorim ovu izložbu, kao što je i za Grad Beograd važno da na ovaj način podrži ovaj prvi i nadam se ne i poslednji susret. Verujem da će ovo postati svojevrsna tradicija", rekla je Nataša Mihailović Vacić. Članica Upravnog odbora i potpredsednica ULUS-a **Milena Putnik** podsetila je da je Umetnički paviljon "Cvijeta Zuzorić", koji inače još čeka početak neophodne rekonstrukcije, prva zgrada podignuta za potrebe izložbenog programa.

Podsetivši da je Umetnički paviljon podignut 1928. godine dobrotvornim sredstvima Udruženja prijatelja umetnosti "Cvijeta Zuzorić", Milena Putnik istakla je da je ULUS, kao najstarija i najveća strukovna umetnička organizacija, u toj zgradi još od Drugog svetskog rata do danas, sa malim prekidom od desetak godina. "Kao što je bila mesto susreta kada je podignuta, nadamo se da je i sada", rekla je Milena Putnik.

Milena Putnik, foto: Marija Konjikušić

U ime Galerije Art for All učestvuju: **Irena Bijelić Gorenjak, Ivana Milev i Đorđe Stanojević**, Galeriju Bel Art predstavljaju **Jelena Đurić, Ljubomir Vučinić i Bosiljka Zirojević Lečić**, a Gradsku galeriju "Mostovi Balkana": **Nikola Govedarica, Zoran Ignjatović, Momir Knežević, Bojan Otašević, Nenad Ristović, Olivera Stanišić, Slobodan Stefanović, Marijana Stojilković Petrušijević i Zoran Todor**. Galeriju Laufer zastupaju: **Zdravko Dulović, Diana Fedoriaka, Nina Ilić i Ana Žeželj**, Galeriju Lucida: **Đorđe Savić i Veljko Valjarević**, Galeriju Muzeja u senci: **Nenad Bračić, Anita Bunčić, Aleksandar Gligorijević, Živko Grozdanić Gera, Ana Knežević, Zoran Popović, Dragoljub Raša Todosijević i Joškin Šiljan**, Galeriju NAR: **Milan Aleksić i Iva Prlinčević**, a Galeriju N.EON: **Boris Deheljan, Predrag Lojanica i Petar Mošić**.

Petar Sibinović, Virus, foto: Vladan Jeremić

Galeriju Reflektor predstavljaju: **Milan Antić, Aleksandar Dimitrijević, Vladimir Milanović, Nikola Radosavljević, Petar Vuković i Ljiljana Šunjevarić, Galeriju Sanjaj - Veljko Valjarević,** a Galeriju Štab: **Predrag Damjanović, Ivona Pleskonja, Petar Sibinović i Miljan Stevanović.** Kvaka 22 učestvuje radovima **Petra Aleksića, Ivana Jovanovića, Nemanje Kneževića, Dušana Rajića i Danila Vukovića,** a Matrijaršiju zastupaju: **Andrej Bunuševac, Aleksandar Denić, Jovana Lutovac, Paloma Luz Diaz i Miloš Petrović.**

Moderna galerija Valjevo učestvuje radovima **Kristine Pirković, Antanasija Punoševca, Dragana Vuka Račića i Đorđa Savića.**

Monolog galerija predstavlja **Andreja Bjelića, Šok zadruga Bojana Dojkića, Dariju Dragojlović, Stefana Ilića, Vladimira Ilića, Lidiju Krnjajić, Nemanju Milenkovića, Konstantinosa Petrovića i Adrienn Újházi,** a u ime X Vitamina učestvuju: **Kristina Bajilo, Andreja Chenipe Krstić, Nikola Dimitrović, Uroš Đurić, Sonja Gajić, Jelena Jelača, Irena Kovač, Nikola Marković, Milorad Mića Stajčić i Anja Tončić.**

Foto: Marija Konjikušić

Organizacioni tim "Susreta" čine članovi Odbora Slikarske sekcije ULUS-a: **Vladan Jeremić, Milena Putnik, Marija Zdravković, Mihael Milunović i Iva Kontić.** Izložbu "Susreti" pomogli su i Ministarstvo kulture Srbije i Wiener Städtische osiguranje, a prodajnog je karaktera i otvorena je do 6. aprila.

(SEEcult.org)

Susreti galerija u Cvijeti

Slikarska sekcija Udruženja likovnih umetnika Srbije (ULUS) organizuje od 17. marta u Umetničkom paviljonu "Cvijeta Zuzorić" izložbenu manifestaciju "Susreti" na kojoj okuplja petnaestak galerija iz Beograda i drugih gradova u Srbiji, predstavljajući radove umetnika različitih generacija sa kojima one kontinuirano saraduju.

Na izložbi "Susreti" učestvuju galerije **Art for All, Bel Art, Gradska galerija "Mostovi Balkana"**, galerije **Laufer i Lucida, Galerija Muzeja u senci**, galerije **NAR, N.EON, Reflektor, Galerija Sanjaj, Galerija Štab, Kvaka 22, Matrijaršija, Moderna galerija Valjevo, Monolog galerija, Šok zadruga i X Vitamin.**

Prema navodima ULUS-a, potreba da se pokrene izložbena manifestacija kroz kooperaciju sa organizacijama i galerijama koje u osnivačkoj misiji i konkretnoj praksi pružaju podršku umetnicima i obezbeđuju njihovo profesionalno reprezentovanje otvorila se u svetlu činjenice da su u protekloj deceniji iznikle nove energične galerije i organizacije umetnika u Srbiji koje deluju kako lokalno, tako i međunarodno, intenzivno radeći sa umetnicima, članovima ULUS-a. U skladu sa tim, profesionalne organizacije umetnika i galerije iz Srbije pozvane su da predlože Slikarskoj sekciji ULUS-a izlagačko predstavljanje savremenih umetnika sa kojima već intenzivno saraduju. U okviru "Susreta", biće prezentovan nastali zajednički izbor umetničkih pozicija, saopštio je ULUS.

Izložbena manifestacija "Susreti" zamišljena je kao mesto razmene u okviru kojeg se uspostavlja dinamičnija kooperacija i stvaraju preduslovi ka kreiranju profesionalnijih standarda rada unutar struke, kroz podršku aktivnim članovima Slikarske sekcije ULUS-a i drugim.

Uspostavljanje saradnje na višem institucionalnom nivou između ULUS-a i profesionalnih galerija, te organizacija savremene umetnosti, doprinosi osnaživanju članstva ULUS-a i njihovoj profesionalnoj afirmaciji. Ideja "Susreta" je stoga da bude mesto dijaloga umetničkih pozicija, razmene profesionalnih iskustava i vrednovanja u povoljnijem organizacionom i kvalitetnijem okruženju. Izložba je prodajnog karaktera, što predstavlja svojevrsan poziv kolekcionarima, muzejima i institucijama.

U ime **Galerije Art for All** učestvuju: **Irena Bijelić Gorenjak**, Ivana Milev i Đorđe Stanojević, **Galeriju Bel Art** predstavljaju Jelena Đurić, Ljubomir Vučinić i Bosiljka Zirojević Lečić, a **Gradsku galeriju "Mostovi Balkana"**: Nikola Govedarica, Zoran Ignjatović, Momir Knežević, Bojan Otašević, Nenad Ristović, Olivera Stanišić, Slobodan Stefanović, Marijana Stojilković Petrušijević i Zoran Todor.

Galeriju Laufer zastupaju: Zdravko Dulović, Diana Fedoriaka, Nina Ilić i Ana Žeželj, **Galeriju Lucida**: Đorđe Savić i Veljko Valjarević, **Galeriju Muzeja u senci**: Nenad Bračić, Anita Bunčić, Aleksandar Gligorijević, Živko Grozdanić Gera, Ana Knežević, Zoran Popović, Dragoljub Raša Todosijević i Joškin Šiljan, **Galeriju NAR**: Milan Aleksić i Iva Prlinčević, a **Galeriju N.EON**: Boris Deheljan, Predrag Lojanica i Petar Mošić.

Galeriju Reflektor predstavljaju: Milan Antić, Aleksandar Dimitrijević, Vladimir Milanović, Nikola Radosavljević, Petar Vuković i Ljiljana Šunjevrić, **Galeriju Sanjaj - Veljko Valjarević**, a **Galeriju Štab**: Predrag Damjanović, Ivona Pleskonja, Petar Sibinović i Miljan Stevanović. **Kvaka 22** učestvuje radovima Petra Aleksića, Ivana Jovanovića, Nemanje Kneževića, Dušana Rajića i Danila Vukovića, a **Matrijaršiju** zastupaju: Andrej Bunuševac, Aleksandar Denić, Jovana Lutovac, Paloma Luz Diaz i Miloš Petrović. **Moderna galerija Valjevo** učestvuje radovima Kristine Pirković, Antanasija Punoševca, Dragana Vuka Račića i Đorđa Savića. **Monolog galerija** predstavlja Andreja Bjelića, **Šok zadruga** Bojana Dojkica, Dariju Dragojlović, Stefana Ilića, Vladimira Ilića, Lidiju Krnjajić, Nemanju Milenkovića, Konstantinosa Petrovića i Adrienn Újházi, a u ime **X Vitamina** učestvuju: Kristina Bajilo, Andreja Chenipe Krstić, Nikola Dimitrović, Uroš Đurić, Sonja Gajić, Jelena Jelača, Irena Kovač, Nikola Marković, Milorad Mića Stajčić i Anja Tončić.

Organizacioni tim "Susreta" čine članovi Odbora Slikarske sekcije ULUS-a: **Vladan Jeremić, Milena Putnik, Marija Zdravković, Mihael Milunović i Iva Kontić.**

Izložba će biti otvorena do 6. aprila.

*Grafički dizajn: Olivera Batajić Sretenović

(SEEcult.org)

2022.

Struka za promene na Oktobarskom salonu

Način izbora i struktura Odbora Oktobarskog salona, zaduženog za program te međunarodne izložbe savremene umetnosti, ispostavio se tokom javnih diskusija u okviru proteklog 59. Oktobarskog salona kao ključni problem koji bi trebalo rešiti kako bi ta manifestacija zaista doprinosila razvoju domaće umetničke scene i njenom povezivanju sa svetom, ali i edukaciji i razvoju publike.

Simpozijum srpskog ogranka Međunarodnog udruženja likovnih kritičara (AICA Srbije), kao i javni razgovor ***Kuda ide Oktobarski salon?***, održan u organizaciji Kulturnog centra Beograda (KCB), AICA Srbije i portala za kulturu SEecult.org, pokazali su da **međunarodni karakter OS**, uveden 2004. godine, ima opštu podršku stručne javnosti, pa čak i njegovo **bijenalno održavanje** – uvedeno 2014. godine odlukom Skupština grada Beograda, uz tada burne reakcije. Posebno je naišao na podršku učesnika razgovora o budućnosti OS **povratak otvaranja te izložbe na Dan oslobođenja** Beograda u Drugom svetskom ratu, 20. oktobar. Nepodeljeno je i mišljenje da bi **sredstva za OS trebalo da budu povećana**, kao i budžet za kulturu uopšte, kako na nivou Grada Beograda, tako i na nacionalnom nivou. Razgovori o OS pokazali su i da postoji opšta saglasnost da bi veći deo budžeta trebalo da bude fokusiran na **produkciju radova** domaćih umetnika – kako bi ta manifestacija, koja u polju vizuelnih umetnosti ima najveći budžet iz javnih fondova, imala i snažniji uticaj na razvoj domaće umetničke scene.

Ideja o pretvaranju Oktobarskog salona u bijenale po ugledu na već postojeća bijenala u svetu, koja imaju znatno veće budžete, ali i organizacione, infrastrukturne i druge kapacitete, ponovo je naišla na otpor stručne javnosti u proteklim diskusijama, a i inače je stavljena u zagradu u nazivu 59. OS. Protekli Oktobarski salon bio je i **konceptijski posvećen preispitivanju** i obeležen je nizom specifičnosti u odnosu na protekla izdanja koja su od 2004. godine međunarodna. Kulturni centar Beograda, koji već decenijama organizuje OS u ime Grada Beograda kao osnivača, ovoga puta je dobio i ulogu kustosa, pa je koncept 59. izdanja osmislila **Zorana Đaković Minniti** sa timom KCB-a.

Prvi put bez posebnog naziva, zasnovan na konceptu koji je osmišljen prevashodno u razgovoru sa pozvanim umetnicima, 59. Oktobarski salon odlikovala je i snažna programska saradnja sa organizacijama sa vaninstitucionalne scene – Udruženjem likovnih umetnika Srbije (ULUS), AICA Srbija i Asocijacionom Nezavisna kulturna scena Srbije, kao i sa većim brojem javnih ustanova kulture i obrazovanja. OS je prvi put imao i umetnika u fokusu, odnosno umetnicu **Milicu Tomić** koja se predstavila u svim galerijskim prostorima KCB-a izložbom realizovanom u saradnji sa drugim umetnicima i kustoskinjom Jelenom Vesić.

Iako su predstavnici Grada Beograda i Ministarstva kulture Srbije **izrazili na otvaranju 59. OS otvorenost** za sve predloge i sugestije u pravcu promena, javni razgovor o budućnosti OS protekao je **bez njihovog prisustva**, ali uz nezvanično izraženu spremnost za dalji dijalog.

Dvočasovni javni razgovor "Kuda ide Oktobarski salon?", u kojem su učestvovali članovi Odbora OS **Danica Jovović Prodanović** (predstavnik KCB-a u tom telu) i **Vuk Vidor**, umetnik, kao i drugi umetnici, istoričari umetnosti i kustosi, te gosti iz regiona, potvrdio je **zainteresovanost stručne javnosti za dijalog** sa nadležnima o budućnosti te manifestacije, ali je **ostalo otvoreno pitanje kako ga izdejsstvovati** ukoliko ne bude spremnosti druge strane.

Umetnica **Milica Tomić** podsetila je u pisanoj izjavi povodom razgovora o budućnosti OS da su predstavnici MK i gradskih vlasti najavili uoči otvaranja 59. OS da će se o budućem obliku te izložbe razgovarati, jer još nisu doneli odluku kako će ona izgledati. Milica Tomić ocenila je da u procesu kreiranja budućnosti jedne tako važne izložbe moraju da učestvuju oni koji zapravo čine i kreiraju umetničku scenu. "Reč moraju pre svega da imaju umetnice, umetnici, kustosice, kritičari, aktivisti, teoretičarke, oni koji svakodnevno u nemogućim uslovima, nanovo iz praha i pepela kreiraju umetničku scenu Beograda", poručila je Milica Tomić i ocenila da bi razgovor "Kuda ide Oktobarski salon?" trebalo da preraste u javni dijalog radnika i radnika u kulturi i predstavnika vlasti, koji bi bio poželjan najmanje jednom godišnje. Predstavnici vlasti, kako je navela, ne bi trebalo da se pojavljuju samo na otvaranjima, već imaju obavezu da obaveste javnost na šta i koliko je novca potrošeno, kakve su namere u budućnosti i kako se sprovode planovi koje su obećali, te kakva je kulturna politika date godine.

Danica Jovović Prodanović, koja od 1997. godine učestvuje u organizaciji Oktobarskog salona, pokrenutog 1960. godine, podsetila je da se ta manifestacija do 2004. godine, kada je postala međunarodna, dosta tražila. Te dinamične promene dovodile su i do variranja u kvalitetu, a u diskusiji su u tom pogledu **posebno negativno ocenjena pretposlednja dva izdanja**, kada su umetnički direktori bili kustosi i ujedno bračni parovi **Danijel i Gunar Kvaran** (57. OS - *Čuda kakofonije*, 2018) i **Ilarija Marota i Andrea Baćin** (58. OS - *Sanjari*, 2021).

U diskusiji koju su moderirale **Milica Pekić** iz AICA Srbija i **Vesna Milosavljević** ispred portala SEEcult.org, kao ključno pitanje više puta je naglašena **kompetencija članova Odbora** Oktobarskog salona, uz ocene da postojeće rešenje u Pravilniku OS omogućava da Skupština grada po sopstvenom nahođenju bira članove tog tela, omogućavajući na taj način upliv ličnih i drugih interesa, iako je reč o manifestaciji koja se finansira iz javnih budžeta i trebalo bi da i služi u javnom interesu.

Danica Jovović Prodanović navela je da bi Odbor OS trebalo da bude tvorac programskog zadatka, zbog čega bi u svom sastavu trebalo pre svega da ima ljude koji predstavljaju stručnu javnost – umetničku, istoričarsko-umetničku i kustosku. U trenutku kada je OS postao međunarodna manifestacija, kako je podsetila, u Odboru su sedeli Bojan Bem (predsednik), Goran Desančić, Ivanka Zorić, Dragana ilić, Veljko Lalić, Dragana Palavestra, Zoran Todović i Natalija Cerović i ona sama. Te prve godine međunarodnog OS umetnička direktorka bila je Anda Rotenberg, a u žiriju su bili Gerald Mat, Magda Karneči, Branimir Karanović, Dejan Sretenović i Biljana Tomić, koja je i ove godine u žiriju.

Problem u vezi sa Odborom OS, kako je ocenjeno, leži u Pravilniku o Oktobarskom salonu, budući da je definisano samo to da to telo imenuje Skupština grada, ali ne stoji iz čijih redova dolaze članovi. Odbor, prema Pravilniku, treba da imenuje umetničkog direktora iz "reda afirmisanih ličnosti iz oblasti kulture, na period od dve godine".

Neophodnost uspostavljanja kompetentnog Odbora OS je i među neformalnim zaključcima simpozijuma AICA Srbija, koje je prenela predsednica Upravnog odbora tog udruženja, istoričarka umetnosti i kustoskinja **Jelena Vesić**, navodeći da bi članovi Odbora trebalo da imaju konkretno i kompetentno iskustvo, da poznaju modalitete rada na takvim manifestacijama savremene umetnosti u različitim okolnostima i da mogu da promišljaju izložbe sličnog karaktera, odnosno da imaju znanja i iskustva o istoriji i politici velikih izložbi...

“Svako ko to nema treba da se povuče iz Odbora OS”, rekla je Jelena Vesić, dodajući da bi Odbor OS trebalo da se bavi suštinom manifestacije, ne fiksirajući pritom njen format, jer treba da podrazumeva određenu dinamiku.

“Odbor bi trebalo da postavi projektni zadatak za kustose koji prihvate poziv da preuzmu ulogu umetničkog direktora kako bi mu pristupili sa odgovornošću prema konkretnim organizacijsko-produkcijskim, tematskim i istorijskim kontekstima”. Odbor treba u tom smislu da pruži prenos znanja i postavi svojevrzne kriterijume u vezi sa tim šta treba da proizvede što se tiče konceptijske strane, dodala je ona.

“Treba da bude fokus na produkciji, radovima in situ, na edukaciji, da se otkriva novi način prolaska kroz grad - novi prostori, da se OS proširuje van galerijskog prostora, da uvek postoji neka vrsta zapleta, što znači da treba misliti prostorno”, navela je Jelena Vesić, navodeći na osnovu diskusije na simpozijumu AICA Srbija i da je u kustoskom smislu dobar model koji podrazumeva saradnju profesionalca situiranog u ovdašnjoj sredini i nekog ko dolazi izvana, kako bi se kustoska koncepcija razvijala kao vrsta dijaloga i doprinela razbijanju dihotomije lokalnog i međunarodnog.

U razgovoru je ukazano i na problem kapaciteta KCB-a kao multidisciplinarnog kulturnog centra koji za tako veliku manifestaciju kao što je OS praktično mora da angažuje gotovo ceo kolektiv, koji se pritom sistematski smanjivao od 2009. godine zbog ograničavanja zapošljavanja u javnom sektoru, dok je broj programa rastao.

Neformalni zaključak razgovora u tom kontekstu je i to da bi pri KCB-u trebalo formirati posebno odeljenje koje bi se bavilo samo Oktobarskim salonom, budući da, kako je napomenula Danica Jovović Prodanović, nije reč samo o velikoj manifestaciji, već i o brizi za Kolekciju OS, koja je narasla na oko 200 radova, od kojih su neki proglašeni za kulturna dobra. Ocenjeno je i da svakako ne bi trebalo osnivati novo pravno lice, s obzirom na višedecenijsko iskustvo KCB-a kao organizatora i realizatora OS, niti bi trebalo “uvlačiti” OS u nadležnost Centra beogradskih festivala (Cebef), poput nekih filmskih i muzičkih gradskih manifestacija. “Verovatno bi bilo dobro kada bi se osnažio KCB i stvorila jedinica koja bi se bavila Oktobarskim salonom po svim pravilima koja bi trebalo da važe za tako veliku manifestaciju”, rekla je Danica Jovović Prodanović, podsetivši da je svojevrstveno postojao kustos OS kao osoba koja je rukovodila operativno-administrativnim poslovima, pored selektora, odnosno umetničkog direktora.

I umetnik **Vladan Jeremić**, koji je ove godine, inače, uspeo da obiđe sva najveća bijenala (Venecijansko, Dokumenta u Kaselu, Manifesta u Prištini i Berlinsko), ocenio je da je najveći problem OS upravljanje tom manifestacijom, čiji pravilnik ne definiše da je u njenom fokusu podrška i razvijanje domaće scene, produkcija novih radova... Kao posebno čudno naveo je da u pravilima OS nema ničega o načinu na koji se uređuje odnos prema publici, odnosno javnoj sferi, već piše da Odbor usvaja marketinški plan, što podrazumeva i publiku. “To bi značilo da Odbor može da odluči da to bude

manifestacija zatvorenog tipa koja uopšte ne komunicira sa javnošću, već podržava recimo samo galerijsku scenu i okuplja samo grupu kolekcionara i galerista”, dodao je Jeremić, naglasivši da je fundamentalno rešiti proceduralne aspekte OS, odnosno promeniti Pravilnik. Jedno od otvorenih pitanja u vezi sa OS je i to da li su gradske vlasti, odlukom da postane bijenalna manifestacija, nameravale samo da promene ritam i obezbede nešto veći budžet nego što bi bio da se održava jednom godišnje, ili je reč o ideji pretvaranja OS u “Beogradsko bijenale”, koja je u diskusiji gotovo jednodušno odbačena. Deo diskusije odnosio se i na značaj OS za lokalnu scenu, uz ocene da je marginalizovana u poslednjih nekoliko izdanja, s obzirom na izbor malog broja domaćih umetnika, nepovezanost sa specifičnostima ovdašnje sredine i odsustvo sredstava za produkciju radova, odnosno preusmeravanje velikog dela budžeta za osiguranje i transport radova stranih umetnika.

Prema rečima umetnice **Ane Adamović**, koja je učestvovala više puta na OS, uključujući i 59. izdanje, Oktobarski salon je postao bitniji kada je internacionalizovan, jer je, posebno u vreme kada nisu radili muzeji zbog rekonstrukcije, to bila retka prilika da se domaći umetnici predstave pored stranih kolega. “OS jeste bitna izložba, nije bilo koja izložba - mi nemamo veću izložbu savremene umetnosti...”, rekla je ona, dodajući da je, međutim, poražavajuće bilo na prethodna dva izdanja to što su “sve pare utrošene na osiguranje i transport”. “Značaj za našu scenu jeste produkcija, jer javne pare treba da služe tome – ne da se naši radovi prodaju, nego da se prvi put pojave... Ove godine napravljen je veliki iskorak u tom pogledu i to je najznačajnije što se desilo. To bi trebalo da postane praksa... Za zemlju Srbiju to je najblaže rečeno ravno čudu”, rekla je Ana Adamović, koja je 2021. godine učestvovala na Bijenalu u Sao Paulu.

Na značaj Oktobarskog salona u regionalnom kontekstu, kao i na potrebu očuvanja dosadašnjeg naziva te manifestacije, ukazali su i kustoskinja MSU u Zagrebu **Leila Topić**, koja je ove godine bila i kustoskinja Zagrebačkog salona, i kustos i likovni kritičar **Miha Colner** iz Slovenije, koji već godinama prati OS, a učestvovao je i u serijalu “Kritika na delu” o 58. izdanju te manifestacije.

Leila Topić ocenila je da ne treba postavljati pitanje po principu ili – ili, jer OS treba da bude manifestacija važna za lokalnu produkciju, osnaživanje umetnika i dragocenih institucija, poput KCB-a, ali s druge strane, zašto ne raditi i stvari koje su zanimljive međunarodnoj zajednici.

“Umetnost postaje globalna u svakom smislu, i pozitivnom i negativnom. Nemaju smisla dihotomije. Najbitnije je krenuti od snaženja vlastite scene”, poručila je Leila Topić, koja učestvuje sa kustosom Goranom Milovanovićem, direktorom Galerije “Božidar Jakac” iz Slovenije, u ovogodišnjem serijalu “Kritika na delu” o Oktobarskom salonu i regionalnom projektu posvećenom kritici “Svet oko nas – Širenje prostora kritike”.

Miha Colner istakao je da je Oktobarski salon “sigurno najznačajnija manifestacija savremene umetnosti za koju se zna u regionu”, te da je, uprkos svim problemima, ove godine prilično dobar.

“Vidi se da je relativno low budžet, ali to je situacija u celom regionu. I u Sloveniji se radi sa niskim budžetima...”, rekao je Colner, pominjući i problem bazične infrastrukture OS, s obzirom na nemogućnost daljeg korišćenja zgrade Muzeja grada u Resavskoj (zbog planirane rekonstrukcije), kao i druge probleme. “Što se tiče pitanja rebrandinga, za tim

nema nikakve potrebe. Oktobarski salon je to što jeste, ne treba da se zove drugačije. Treba samo malo više para”, zaključio je Colner.

Budžet 59. Oktobarskog salona, inače, iznosio je **25 miliona dinara** (nešto više od 200.000 dinara), što je za deset miliona više nego što je Grad Beograd izdvojio za vizuelnu umetnost na godišnjem konkursu, čiji je budžet ukupno bio oko 90 miliona. Ipak, budžet 59. OS ne može se porediti sa budžetima velikih svetskih bijenala, poput Manifeste, za koju se odvajaju od šest do osam miliona evra, ili Venecije, čiji je budžet oko 14 miliona evra, dok se za Dokumenta izdvajaju čak više od 40 miliona evra.

Prema oceni istoričara umetnosti **Branislava Dimitrijevića**, neće se ništa desiti ni sa Oktobarskim salonom ni sa bilo kakvom kulturnom politikom dok je aktuelne vlasti u Beogradu.

“Nemamo kome da se obratimo. Niko se nije pojavio. Ne znamo ni ko su. Znamo za nekoliko umetnika sa Fakulteta primenjenih umetnosti i ljudi bliskih njih, koji su uzurpirali sve upravne odbore, sve institucije, žirije, pa se divimo nekom izuzetku kao što je ove godine Venecija, kada je igrom slučaja, Ministarstvo kulture imenovalo žiri stručnih ljudi koji je doneo odluku (o učešću Vladimira Nikolića) u svrhu jezika savremene umetnosti. MSU – pa to je sve deo toga, iz MSU stručni ljudi odlaze, tamo nema skoro više nikog, niti će doći. Ništa se neće dogoditi dok se politička situacija ne promeni, jer je takva da isključivo pogoduje nečemu što je ekstremno mediokritetstvo u polju kulture”, ocenio je Dimitrijević, dodajući da bi bilo dobro uraditi stručni elaborat o mogućoj budućnosti OS, ali je pitanje ko bi ga uopšte naručio, jer “u ovom trenutku kulturnu politiku vode diletantni, koji su se zatekli igrom slučaja i poznanstava kao članovi odbora, direktori muzeja...”.

“To su ljudi koji nikakve veze nemaju ni sa čim, osim što imaju partijsku knjižicu SNS, a onda kažu da ni ranije nije bilo bole. Pa bilo je malo drugačije!”, naveo je Dimitrijević.

Član Odbora OS **Vuk Vidor** (Veličković) istakao je da “nije profesionalac ni Odbora, ni bilo kakvog političkog sastava”, te da mu je uvek bio interes da se domaća scena pozicionira na internacionalnom nivou i ništa drugo”. Smatra da bi OS trebalo da zadrži specifičnost i naziv Oktobarski salon, a ne “bijenale”, te da “ne treba kopirati druge”.

“Očigledno je OS manifestacija koja je jedina uspevala da dovede i strane umetnike i kustose koji nas onda pozicioniraju i nekako se neki reflektor okrene ka Srbiji i Beogradu i prikaže se nesto iz neke pozicije egzotike koja je u svetu umetnosti uvek interesantna. Vidimo da se egzotika uvek ponavlja. Imate sad trendove indijskih umetnika, afrički... Moja želja je da se jednog dana svetska scena malo ozbiljnije pozabavi našom scenom, pošto mislim da imamo jako interesantne umetnike koji preživljavaju na razne načine”, rekao je Vidor, koji je u diskusiji više puta reagovao na insistiranje na kompetentnosti Odbora, ocenjujući ujedno da domaća scena i nema prevelik broj stručnjaka, te da to nije slučaj ni u Francuskoj, u kojoj delimično živi i radi.

“Nema tu sedimentacije, to je jedan svet... Znam da ljudi vole da dele. To je jedna celina vrlo kompleksna. Ako gledamo sa intelektualne pozicije, malo zasterele, nećemo nikad postići ništa”, rekao je Vidor, koji je izazvao polemične tonove i stavom o ulozi OS u odsustvu razvijenog galerijskog sistema i tržišta umetnosti.

“Moja vizija je da (na OS) bude pola naših (umetnika), pola stranih, da to bude neki magnet, da se posle preokrene ka svetskoj sceni... Nemamo galerije, nemamo ekonomski

sistem koji pravi situaciju da je privreda zainteresovana, nemamo poreske olakšice... Već godinama pričam šta sve treba da se uradi kako bi umetnička scena procvetala - govorim o rumunskom i nekim drugim modelima, koji daju impulse da se scena stabilizuje. A da mi uvek zavisimo od države i da li će država da kupuje od umetnika – to je socijalizam”, rekao je Vidor.

Milica Pekić ukazala je, s druge strane, da nije isto da li se plasiraju domaći umetnici na svetsko tržište ili se na domaćoj sceni proizvodi sadržaj koji će za međunarodni kontekst biti relevantan.

“Velika je razlika u tome, jer govorimo o javnom budžetu, manifestaciji koja se finansira iz javnih sredstava, ne govorimo o galerijama kojima je cilj da prodaju radove umetnika, to je druga logika. Pričamo o javnim resursima, što uopšte ne ograničava privatne galerije da učestvuju na sajmovima, ali ako pričamo o javnim resursima, to mora imati javni značaj i na lokalnoj i na međunarodnoj sceni”, konstatovala je Milica Pekić.

Jelena Vesić takođe je naglasila da je Oktobarski salon institucija koja se finansira javno, “nešto što je kao školstvo i zdravstvo”.

“Jedno je galerijski sistem i svakako treba da postoji, da – treba da se olakšice privatnicima da ulažu u kulturu, ali govorimo o javnim budžetima”, rekla je ona i dodala da se i prilikom svojevremenog učešća u konkursnoj komisiji, kada se svela diskusija da li treba podržati privatne galerije da učestvuju na sajmovima umetnosti u inostranstvu, žestoko tome suprotstavila, jer smatra da je “trgovina umetnošću nešto što treba da bude samoodrživo. Ako se neće trgovati, nego misliti za društvene ciljeve, za produkciju umetnika, kritike, onda će se raditi na drugi način”, dodala je Jelena Vesić, koja je primetila i da je nekoliko poslednjih OS bilo čvrsto na poziciji antiintelektualizma, što je “opšta pozicija desničarskog zaokreta u svetu, trampističkog sindroma...”

Prema mišljenju **Leile Topić**, gradske vlasti bi trebalo da daju slobodu stručnjacima u osmišljavanju OS, ali i globalno ulazimo u postekspertno društvo, na šta je Jelena Vesić ukazala pominjanjem deintelektualizacije.

“Najvažnije je da se mi dogovorimo šta želimo i koliko nam novca treba. Da citiram jednog velikog umetnika: ‘Seronjo, daj pare!’, rekla je Leila Topić, pominjući natpis na jednom od radova Raše Todosijevića.

Prema njenim rečima Zagrebački salon, koji je kurirala ove godine, nesamerljiv je sa Oktobarskim.

“OS je međunarodna smotra već neko vreme i zaista ima važnu reputaciju u regiji, a Zagrebački je svesno sveden na nacionalni nivo, jer Zagreb nema kapacitet da napravi međunarodni, mada je bila takva ideja, ali se nije održala zbog finansijske situacije. Važno je da ostane Oktobarski salon, a ne da se pretvori u bijenale. Kustoske analize pokazuju da bijenalizacija dovodi do učinka koji negativno deluju na scenu. OS je važan zbog izvornosti i unikatnosti”, naglasila je Leila Topić, dodajući i da je bitno priznati vlastito znanje i domete, te naći saveznike u smislu građenja scene na opštu korist i u javnom interesu, bez obzira da li je novac javni ili privatni.

“Nema lepše stvari nego uzeti novac od privatnika i pretvoriti ga u javno dobro, kao što smo napravili mi za ovo izdanje Zagrebačkog salona, jer nismo dobili dovoljno novca da nagradimo umetnike. Ali, uzeli smo od sponzora. To je lepota da iskoristiš kapital u borbi

protiv njega samog! Neće postojati takav sistem koji će podržavati kritičko mišljenje, nikada nije ni postojao”, rekla je ona i dodala da u tom pogledu treba raditi na privremenim savezništvima.

Umetnik **Vladimir Nikolić** rekao je da budžet Oktobarskog salona vidi kao jedini problem, te da je pitanje budućnosti te manifestacije za ljude koji su u poziciji da vode kulturnu poliku i treba da dobiju od struke neke zahteve.

“OS je najrelevantnija manifestacija savremene umetnosti ovde i nema razloga da to potvrđujemo... Mnje-više od kad se bavim umetnošću OS je međunarodna izložba i ima sve to što bismo rekli da je budućnost. Vidim samo jedan probem – ne možeš da napraviš relevantnu izložbu sa 200.000 evra. Treba kao scena da budemo u stanju da tražimo od onih koji određuju koliko će novca dati. Oni to sami od sebe neće... Da sam ja Grad, ne bih pitao po ulici, nego bih pogledao koliko koštaju bijenala u Istanbulu, Atini, Poznanju... Koliko donosi lokalnoj sceni i koliko moraš da uložiš novca da bi imao merljiv efekat i onda bih u odnosu na to sagledao mogućnosti... Mi radimo sa 200.000 evra jer ne moraju da nas slušaju, nemamo nikakav ucenjivački kapital i kapacitet kao struka i scena da izvršimo pritisak na njih. Na ovu aktuelnu vlast posebno je teško izvršiti pritisak, ali da se ne lažemo - nije nam išlo bolje ni sa onom prethodnom u smislu veličine budžeta”, rekao je Vladimir Nikolić, koji je predstavljao Srbiju na proteklom 59. Bijenalu u Veneciji i sam se suočio pritom sa brojnim problemima.

Što se tiče koncepcije OS, to je prema njegovom mišljenju stvar javne debate.

“Da li će biti zapravo u funkciji nekog privatnog kapitala koji će ovde da završava druge poslove, da dolazi do nekih nekretnina koje su sad slobodne itd. ili ćeš u tom luksuzu da ne zavisiš od tržišta, kada javnim budžetom radiš, moći da se baviš nekim drugim pitanjima koja nisu samo refleksija tražišta. Ali, to je pitanje koncepcije i pitanje novca”, rekao je Nikolić i ocenio da “OS već jeste sve to što treba da bude - međunarodna izložba na kojoj se susreću lokalni i međunarodni umetnici i kustosi”.

Razgovor o Oktobarskom salonu delom se odnosio i na svrhu diskusija u kojima se nadležni ne pojavljuju, pa se nikakav pomak po pravilu i ne dogodi. Nadu da bi ovoga puta moglo da bude drugačije uliva to što je sam kolektiv KCB-a imao potrebu da se na 59. OS čuju različiti glasovi kako bi se obratio Odboru i predstavnicima osnivača.

“Ne možemo preuzeti odluku donosioca odluka, ali možemo da napravimo neku vrstu zaključaka da se iznese na Odbor, a samim tim da prenese sekretaru za kulturu. Iz razgovora sa predstavnicima Ministarstva kulture – pomoćnikom za savremeno stvaralaštvo **Radovanom Jokićem** čuli smo da su spremni na razgovor. Možemo izneti ove zaključke, mišljenje struke i umetničke zajednice, i videti šta dalje sa tim, izaći u javnost...”, rekla je Danica Jovović Prodanović.

U ime organizatora, Milica Pekić i Vesna Milosavljević zahvalile su učesnicima, izrazivši uverenje da se u razgovoru čulo dosta korisnih informacija i gledišta.

“Mislim da je ovaj susret, kao i Simpozijum AICA Srbija, jako informativan, da je omogućio da se čuje šta zainteresovana javnost i naše kolege iz regiona misle i očekuju, kako vide OS i kuda bi mogla da ide ta manifestacija”, rekla je Milica Pekić. “Ako nam je stalo od OS i daljeg razvoja scene i svega čemu može da doprinese – i publici, i sutra edukaciji dece, trebalo bi svi da se uključimo u javne rasprave i probamo da dođe do suštinskog dijaloga,

a nadamo se da će i ovaj razgovor biti koristan kolegama u KCB-u i članovima Odbora – makar u argumentacijama prilikom obraćanja Gradu”, dodala je Vesna Milosavljević.

Osim Danice Jovović Prodanović i Vuka Vidora, inače, u aktuelnom Odboru OS su i zamenica gradske sekretarke za kulturu **Gordana Gončić** (predsednica), v.d. direktora KCB-a **Aleksandar Ilić** i direktorka Muzeja grada Beograda **Jelena Medaković**.

Gordana Gončić [izjavila je uoči svečanog otvaranja 59. Oktobarskog salona](#) da je odluka o poveravanju te manifestacije KCB-u doneta “iz potrebe da se najznačajnija, najvoljenija, ali i najkritikovanija izložba preispita ne samo u svom konceptu, već i kako je nastala, sa kakvom vizijom, kako se odvijala, gde je grešila i kuda u tom dijalogu između umetnika, umetničkih dela, stručne javnosti i uošte publike može da se dođe do novih smernica i odgovora”.

Iako su sve opcije otvorene, kako je rekla, lično će se zalagati da OS ostane međunarodna manifestacija, kao i da budžet bude još veći, s obzirom da je jedna od retkih prilika za produkciju novih radova domaćih umetnika.

Sa mogućim promenama složio se i pomoćnik ministarke kulture za savremeno stvaralaštvo **Radovan Jokić**, koji je istakao da je Ministarstvo kulture prepoznaje u OS “jednu od najznačajnijih događaja u sferi vizuelne umetnosti i taj kontinuitet očuvanja likovnih istina i kompetentnih mišljenja” već više od 60 godina. “Svakako pozdravljamo i za poštovanje je hrabrost da se ovogodišnji OS zaustavi u obliku preispitivanja, u osvrtnu”, dodao je Jokić na uvodnoj konferenciji za novinare i obećao da Ministarstvo kulture “pomoći nepokolebljivom namerom da OS opstane”.

I gradska sekretarka za kulturu **Nataša Mihailović Vacić** istakla je na svečanom otvaranju 59. Oktobarskog salona nameru da se u dalji razvoj OS i formata te manifestacije uključe umetnici i stručna javnost, ali i najšira publika. Budući da je preispitivanje u osnovi koncepta 59. OS, gradska sekretarka rekla je da želi da se, po završetku 59. OS, uz učešće svih, pronađe odgovor kako i kuda dalje.

“Budući da je u osnovi koncepta 59. OS preispitivanje nasleđa te najvažnije manifestacije likovnog stvaralaštva kod nas, želim da, nakon što se završi, zajedno sa nama u Sekretarijatu i Upravi Beograda, anticipiramo sve krize kroz koje je OS prolazio i prolazi još od 90-ih godina, koje su se na Oktobarac odrazile kako su se odrazile i na celo društvo, i da probamo da nađemo odgovor na pitanje kuda i kako sa Oktobarcem. Ono što se nameće kao asocijacija je da OS od tih 90-ih traga za samim sobom i da svi mi ljubitelji Oktobarca treba da ujediniimo snage i pronađemo prava rešenja kako bi postao impuls umetničkog stvaralaštva za ovaj deo Evrope”, rekla je Nataša Mihailović Vacić.

Nagrada 59. Oktobarskog salona dodeljena je **Milici Rakić**, specijalnu nagradu dobila je **Sanja Anđelković**, a počasna nagrada dodeljena je **Želimiru Žilniku**.

Produkcionu podršku dobio je **Antonio Grgić** u saradnji sa **Joanom Knežević**.

(SEEcult.org)

Sa druge strane slike

Izložba “Sa druge strane slike” savremenih umetnika romskog porekla **Zorana Tairovića, Seada Kazandžijua** (Kazanxhiu), **Nihada Nina Pušije** i **Delejn le Bas** (Delaine Le Bas) u Kulturnoj stanici Svilara i Srpskom narodnom pozorištu u Novom Sadu, koja će biti otvorena 10. novembra, predstavlja koncepcije i stvaralačke procese iznutra, iz same umetničke prakse i vizuelnog jezika četvoro stvaralaca, čije radove povezuje dekolonizacijski i kritički pristup instituciji umetnosti.

Prostor “iza slike” koji nastaje pre pojavnog dela umetnika, često i ostaje skriven. Zbog toga je na izložbi, čiji je kustos **Vladan Jeremić**, naglasak upravo na tom prostoru, u delima četvoro značajnih predstavnika progresivne romske kulture i savremene umetničke sfere.

Sa druge strane slike, Zoran Tairović

Iza prikazanih artefakata stoji višedecenijski rad i posvećenost istraživačkom pristupu koji je proizašao iz njihovih sopstvenih zajednica i spoznajnih sfera, u kojima i sa kojima umetnici žive i rade. U prilog tome, prostor "iza slike" implicira, kako u pratećem katalogu piše umetnik **Zoran Tairović** iz Srbije, u svom gotovo manifestnom iskazu Aktivirani signal iza slike, reakciju na dve ključne reči: prva je nevidljivost, a druga je stradanje.

Opus "Tarot, Velika arkana" sastoji se od 22 prizora koja je Tairović naslikao usudivši se da povрати simbolički i alegorijski jezik koji je postojao pre nego što se tekući evropocentrični poredak ustalio. Šta se nalazi iza evropocentrične predstave i kako se izboriti za njenu reviziju, za drugačiji konceptualni prostor i simboličke formacije, pita se Tairović, ukazujući na to da umetnikova snaga leži u činu aproprijacije, koju i sam vrši u nastojanju da romskom stvaralaštvu vrati ono što mu je oduzeto.

Pored toga, Tairovićev film "Šangajski monodrom" nastao je iz predstave koja se odvijala na ulicama Šangaja, uključujući žitelje tog novosadskog naselja kroz interakciju sa umetnicima i glumcima.

Sead Kazandžiu, Gnezda

S druge strane, rad "Gnezda" umetnika **Seada Kazandžijua** iz Albanije donosi priču o intervenciji koju je izveo na fasadi Muzeja Fridericianum, u sklopu *Documenta 15* u Kaselu. Iako se njegova predimenzionirana lastavičja gnezda mogu doživeti kao jednostavna umetnička metafora, ona su više od toga, jer problematizuju institucionalnu diskriminaciju, dok naglašavaju gostoprimstvo, neraskidivo povezano sa romskim izvorom.

Umetnica **Delejn le Bas** iz Velike Britanije, kako je navedeno u najavi izložbe, poziva nas da se čuvamo lingvističkog inženjeringa, naglašavajući intersekcionalni pristup, koji je usvojila istražujući odgovore kroz vizuelne forme protesta, ironiju i afirmaciju lingvističkih i vizuelnih idioma. Jezik je ključna preokupacija ove umetnice, koliko radi sopstvenog identiteta, toliko i zbog Bregzita i pandemije, u kojima Delejn le Bas vidi povod za zaoštavanje u taktikama podela i isključivanja, pri čemu se jezik koristi kako bi nas zaključao i isključio.

Moskva šnit, kolaborativni rad Zorana Tairovića i Delaine Le Bas

Po dolasku u Nemačku iz rodnog Sarajeva, **Nihad Nino Pušija** je decenijama pratio izbegličke sudbine Roma, kako u Berlinu, tako i u bivšoj Jugoslaviji. Tada su mahom nastali dirljivi portreti ljudi sa statusom "tolerisanog" u Nemačkoj i fotografije izbegličkog smeštaja, getoizacije, romskih naselja u Zapadnoj Evropi i deportacije Roma u nesigurnu budućnost.

U celini, izložba "Sa druge strane slike" teži da izgradi toliko potreban prostor refleksije i predstavi konverzaciju između samih stvaralaca, umetnika, kustosa i autora tekstova u katalogu, u nadi da će otvoreni prostor poslužiti kao solidna osnova za drugačija umetnička i misaona stremljenja.

Delaine La Bas *Zigeuner Sauce*, 2021.
photo: Nihad Nino Pušija

Delaine La Bas, Cigojner sos, foto: Nihan Niho Pušija

U okviru izložbe, predviđeni su razgovori o umetničkim radovima, uključujući i stručna vođenja sa autorkama i autorima piscima tekstova u katalogu poput **Suzane Milevske**, **Matthiasa Reichelta**, **Delaine La Bas** i **Christine Eyene**, kao i sa kustosom **Vladanom Jeremićem**.

Prvo [vođenje je 12. novembra](#), počev od 16 sati u SNP-u, uz razgovor sa autorima tekstova u katalogu i umetnicima u Sviralu od 18 časova.

U Kulturnoj stanici Svilara svakodnevno će biti prikazivan Tairovićev film "Šangajski monodrom".

Izložba "Sa druge strane slike" [biće otvorena do 6. decembra](#), a realizovana je u okviru projekta "Šangajski monodrom" i programskog luka *Druga? Evropa* Novog Sada - Evropske prestonice kulture 2022.

Projekat "Šangajski monodrom" je podržala Fondacija Novi Sad – EEPK. Organizatori zahvaljuju Evropskom romskom institutu za umetnost i kulturu u Srbiji na podršci u pripremi izložbe i "deljenju entuzijazma da se umetnost Roma učini vidljivom".

**Naslovna fotografija: Vladan Jeremić*

(SEEcult.org)

Novi programi 59. Oktobarskog salona

Program 59. Oktobarskog salona biće dopunjen od 27. oktobra novim izložbama u RTS Klubu i Art habu Kula, te na Fakultetu dramskih umetnosti u Beogradu od 29. oktobra.

U RTS klubu (Radio Beogradu) od 27. oktobra predstavlja se platforma **Jednostavno rečeno**, koja istražuje, promišlja i predstavlja kulturno i industrijsko nasleđe Jugoslavije. Do sada se bavila najviše Fabrikom automobila u Priboju (FAP), a u planu su i: Keramika Mladenovac, IKL Barajevo, "Rikard Benčić" i "Torpedo" u Rijeci, "Vesna" u Sjenici, Radio Jugoslavija, FAMOS Sarajevo. U Art habu Kula u Cetinjskoj izlažu **Katarina Petrović, Olivija Plender, DK i Mila Panić**, koja će potom na trećem spratu održati i otvoreni forum "Samo među nama" (na srpsko-bosansko-hrvatskom i engleskom jeziku).

Oktobarski salon na Svetski dan audio-vizuelne kulturne baštine, u saradnji sa Odeljenjem za umetničku dokumentaciju Muzeja savremene umetnosti u Beogradu, predstavlja na sajtu citajteo.rs projekat **E-čitaonica**, odnosno sve kataloge dosadašnjih izdanja OS, od osnivanja 1960. godine do 2021. Na FDU će 29. oktobra u TV Studiju S1 biti predstavljena video instalacija **Želimira Žilnika** "Beograde dobro jutro 2" (2022).

U TV Studiju S2 potom će, u saradnji sa Festivalom "Na sopstveni pogon" Asocijacije Nezavisna kulturna scena Srbije, biti izvedena predstava "**Marija Ručara**" **Hleb teatra**, u režiji **Sanje Krsmanović Tasić** - scenska interpretacija dela nadrealističkih pesnika Dušana Matića i Aleksandra Vuča.

Iste večeri u okviru programa 59. Oktobarskog salona u Krokodilovom centru za savremenu književnost biće održan razgovor povodom monografije "Antifašizam kao samoobrambeni spomenik", koju su priredili **Tevž Logar** i **Vladan Jeremić** povodom rada **Nemanje Cvijanovića**, a objavljena je u izdanju Fondacije za Jugoistočnu Evropu "Roza Luksemburg", Muzeja moderne i savremene umetnosti iz Rijeke i Obalne galerije Piran. Cvijanović učestvuje na 59. OS umetničkom intervencijom u javnom prostoru "Izdaja bolje budućnosti" - site specific instalacijom na zgradi "Borbe" sa natpisom "Ovo nije klasna".

Treće otvaranje 59. Oktobarskog salona završava se 30. oktobra u Bitef teatru performansom "U.F.O. Hommage to Katalin Ladik" autorki **Jule Flierl** i **Irene Tomažin**, kojim se završava [15. Festival savremenog plesa i performansa Kondenz](#), u organizaciji Stanice – Servisa za savremeni ples. Svake večeri tokom 59. OS ispred Palate Albanija biće izvođen 30-sekundni participativni performans u koreografiji **Joane Knežević**, tačno u 21.45, u okviru rada "Hoće li i dalje ostati y dalekoj budućnosti" **Antonija Grgića**. Fotografiska dokumentacija izložena je u Legatu Vojislava M. Jovnovića Maramba (Birčaninova 24). Takođe, **Goran Dimić** je u okviru 59. OS otvorio više od hiljadu alternativnih izlagačkih prostora u gradu i šire, gde se može pogledati rad "6 radoznalih pitanja", inspirisan njegovom izjavom: "Živimo u XIX, a spremamo se kao da će već sutra izbiti XXI vek".

Predjubilarni, prestupni i po mnogo čemu specifičan, [59. Oktobarski salon svečano je otvoren 20. oktobra](#), na Dan oslobođenja Beograda – performansima i izložbama na nekoliko lokacija, a sve do početka decembra nudi intenzivan program tokom kojeg će biti posvećen preispitivanju sopstvene pozicije i formata.

Učesnici 59. OS su: **Ana Adamović, Sanja Anđelković, Jerg Beser, Tomislav Brajnović, Boogie, Vokalno-kustoski sindrom, Antonio Grgić, Goran Dimić, DK, Daliborka Đurić, Uroš Đurić, Želimir Žilnik, Drijant Zeneli, Institut za filozofiju i društvenu teoriju, Jednostavno rečeno, Jovan Jović, Adela Jušić, Karkatag, Kožitor Kleman, Erik Korn, Markus Kouts, Božidar Mandić - Porodica bistrih potoka, Teresa Margoljes, Mesna zajednica "Stjepan Filipović" i Debatni program ULUS-a, Mihael Milunović, Asocijacija Nezavisna kulturna scena Srbije, Predrag Nešković, Mila Panić, Katarina Petrović, Olivija Plender, Darinka Pop-Mitić, Marta Popivoda i Ana Vujanović, Nikola Radosavljević, Dušan Rajić Dulait, Milica Rakić, Srđan Veljović, Marko Tirnanić, Saša Tkačenko, Milica Tomić, Slaven Tolj, Mila Turajlić, Mia Ćuk, Dubravka Ugrešić, AICA Srbija, Ibro Hasanović, Nemanja Cvijanović, Milica Crnobrnja, Šejma Fere, Šok ZaDruga...**

Radovi odabrani za 59. OS predstavljani su u Kulturnom centru Beograda, čiji je tim na čelu sa **Zoranom Đaković Minniti** i osmislio koncept, te u Salonu Muzeja grada Beograda, Univerzitetskoj biblioteci "Svetozar Marković", Legatu Vojislava M. Jovanovića Maramboa, kao i u paviljonu na Cvetnom trgu i u vidu murala i bilborda u javnom prostoru.

Intenzivan program nastavlja se i narednih nedelja, uz besplatan ulaz.

Detaljne informacije o intenzivnom programu 59. OS nalaze se na sajtu oktobarskosalon.org, kao i u [Kalendaru portala SEEcult.org](#). Vodič kroz izložbene celine je [u prilogu](#) (pdf).

(SEEcult.org)

Umetnost i rad na prostoru ex-YU

Izložba "Umetnost na radu" u Muzeju savremene umetnosti Metelkova u Ljubljani predstavlja od 22. septembra pogled na tri različita segmenta genealogije koncepta umetničkog rada na području nekadašnje Jugoslavije – najpre shvatanje rada avangardnih umetnika 60-ih, 70-ih i 80-ih godina 20. veka, zatim koncepta rada umetnika i njihovih prostora 90-ih, te političkih umetničkih praksi od 2000. godine naovamo.

Izložba obuhvata radove više od 50 umetnika i umetnica, umetničkih kolektiva i udruženja sa prostora bivše Jugoslavije, objedinjenih podnaslovom "Na raskršću između utopije i (ne)zavisnosti". Na izložbi učestvuju: **Nika Autor & Obzorniška fronta, Damir Avdić, Milijana Babić, Jože Barši, Marko Breclj, Danica Dakić, Walter De Maria, Družina u Šempasu, Goran Đorđević, Lenka Đorojević & Matej Stupica, Šejma Fere, György Galántai, Gorgona, Tomislav Gotovac, Igor Grubić, IRWIN, Hristina Ivanoska, Sanela Jahić, Filip Jovanovski, Doruntina Kastrati, Božena Končić Badurina & Duga Mavrinac, Andreja Kulunčić, KURS (Miloš Miletić & Mirjana Radovanović), Siniša Labrović, Irena Lagator Pejović, Nebojša Milikić & Jelena Mijić, Neue Slowenische Kunst (NSK), Nove tendencije, OHO, Marika & Marko Pogačnik, Darinka Pop-Mitić, Zoran Popović, Uroš Potočnik, Radical Education Collective, Rena Rädle & Vladan Jeremić, Mladen Stilinović, Nebojša Šerić Šoba, Škart & Horkeškart, Biljana Tanurovska Kjulavkovski & Ivana Vaseva, Dragoljub Raša Todosijević, Slaven Tolj, Goran Trbuljak, TV galerija, Udruženje likovnih umetnika Srbije – ULUS, Via Negativa, Za K.R.U.H. i Zrenjaninski socijalni forum.**

Ranih 90-ih godina 20. veka, u vremenu tranzicije iz socijalizma u kapitalizam, na prostoru bivše Jugoslavije započete su neke suštinske promene u shvatanju koncepta rada umetnika, pored preoblikovanja koncepta umetničkih prostora. U postsocijalističkom periodu došlo je i do promene shvatanja vremena potrebnog za produkciju umetnosti. Dok su umetnici u vreme socijalizma govorili o lenjosti i dokolici kao o stvaralačkom vremenu, u kapitalizmu je nastupio diktat rokova, dedlajna, navedeno je u najavi izložbe, čiji su kustosi: **Zdenka Badovinac, Ana Mizerit, Bojana Piškur i Igor Španjol.**

Takođe, 90-ih je nekadašnji utopizam umetničkih kolektiva nadomešten pragmatizmom i fleksibilnošću rada nezavisnih organizacija, pretežno zavisnih od javnih sredstava. Umetnici su postali producenti, a opstanak umetnika i kulturnih radnika postao je zavisn od trajanja pojedinačnih projekata, pa su se pridružili sve većoj vojsci prekarne radnika.

Iako se za radne uslove za umetnike teško može reći da su bili mnogo bolji u socijalizmu, umetnici su bar bili gospodari svog vremena. Dok se prekarijat (umetničkog) rada intenzivirao sa globalnim pogoršanjem situacije (pandemija, desničarske politike, ratovi, ekonomska kriza), potreba za izgradnjom horizontalnih veza i ponovnim promišljanjem nasleđa avangarde čini se sve hitnijom. Još jedna činjenica koju izložba "Umetnost na radu" podvlači jeste to da su umetnički kolektivi bili dominantno muški, dok su žene organizovale i artikulisale svoj rad na druge načine. Projekti producirani tokom proteklih dvadesetak godina uključuju koncepte radova u maniru političkih organizacija, direktno utičući na kulturne politike u njihovim zemljama. Ovaj deo izložbe odnosi se na lokalne tradicije saradnje umetničkih institucija, nevladinih organizacija i pojedinačnih umetnika u oblasti rada, a tematski je proširen na borbu za radnička prava (u kulturi) koja se poklapa sa borbom za prava radnika u domaćinstvu, negovatelja i migrantskih radnika.

Kustosi posebnih izložbenih projekata su: **Sezgin Boynik** (*Nečist, demokratičan, konkretan: projekat Westeast*) i **Jelena Vesić** (*O kolektiviziranju: narativi o jugoslovenskih avangardnih umetničkim kolektivima i primeri feminističkih intervencija*). Opsežno istraživanje i mapiranje samostalnih prostora 90-ih godina 20. veka na prostoru bivše Jugoslavije obavila je kustoskinja **Teja Merhar.**

Veliki deo radova na izložbi je iz zbirke Moderne galerije, pre svega iz međunarodne [zbirke Arteast 2000+](#).

Izložba je deo šireg projekta *Naše mnoge Evrope* muzejske konfederacije [Internacionala](#), koji sufinansira program Evropske unije "Kreativna Evropa", a u kojem učestvuju, pored [Moderne galerije](#) (MG+MSUM) iz Ljubljane, i Muzej Reina Sofía (Madrid), Muzej savremene umetnosti u Barseloni (MACBA), Muzej savremene umetnosti u Antverpenu (M HKA), Muzej moderne umetnosti u Varšavi, SALT u Istanbul i Ankari i Van Abbemuseum (VAM) u Ajndhovenu, kao i partneri HDK-Valand Högskolan för konst och design (HDK-Valand) u Geterborgu i Nacionalni koledž umetnosti i dizajn u Dablinu (NCAD).

Izložba će biti [otvorena do 29. januara 2023.](#)

**Naslovna fotografija: Koncert Horkeškarta (arhiva Škarta)*

(SEEcult.org)

Poziv na hitnu reakciju nadležnih povodom slučaja iseljene slikarke

Udruženje likovnih umetnika Srbije (ULUS), koje je organizovalo javni pretres slučaja prinudno iseljene slikarke i profesorke u penziji **Dragane Milisavljević**, pozvalo je Sekretarijat za socijalnu zaštitu Beograda i Ministarstvo kulture i informisanja Srbije, kao i druge nadležne institucije da hitno reaguju kako bi joj se obezbedio siguran smeštaj u kojem će moći da živi bez pritisaka i poniženja.

“Očekujemo i od Ministarstva pravde da reaguje i pokrene postupke za utvrđivanje prevarnih radnji javnih službenika koji overavaju falsifikate dokumenata, kao i disciplinske odgovornosti izvršitelja protiv kojih se već vode krivični postupci”, saopštio je **ULUS**, najavljujući nova protestna okupljanja i poručujući da od te borbe neće odustati.

Protestna akcija i javni pretres povodom prinudnog iseljenja profesorke Milisavljević organizovani su u Galeriji ULUS od 14. do 16. jula, u saradnji članova ULUS-a i aktivista **Združene akcije Krov nad glavom**, nakon njenog prinudnog iseljenja, koje je ranije više puta sprečeno. Članovi ULUS-a i drugi zainteresovani građani i umetnici ukazali su na relacije u složenoj mreži industrije dugova koja domove prevarenih građana, poput Dragane Milisavljević, pretvara u plen izvršiteljskih ofanziva.

Reč je o sistemskom nasilju utemeljenom u Zakonu o izvršenju i obezbeđenju iz 2011. godine, naglašavaju aktivisti Zdrružene akcije Krov nad glavom. Zakon je potom revidiran u više navrata na štetu građana, koji postaju žrtve izvršiteljskih zloupotreba - oduzima im se jedini krov nad glavom, kao i osnovni uslovi za dostojanstven život i rad.

Okupljeni umetnici, aktivisti i solidarni građani zaključili su, na osnovu pregleda dokumentacije u vezi sa prinudnim iseljenjima, da slučaj profesorke Milisavljević nije presedan već "svakodnevna praksa koja mora biti obustavljena".

Kreirani su i novi vizuelni solidarni doprinosi povodom te problematike - **Helene Jovanović, Uroša Jovanovića, Jelene Arandelović, Vladana Jeremića, Marije Kauzlarić, Tijane Cvetković** i drugih članova ULUS-a.

Umetnik i pisac **Dejan Atanacković**, odbornik koalicije "Moramo" u Skupštini Beograda, preneo je zahtev svoje odborniučke grupe da profesorki Milisavljević budu pokriveni troškovi ležarine za iseljene stvari i u najkraćem roku obezbeđen krov nad glavom u vidu stana adekvatnog njenoj situaciji i godinama. Naglasio je da je sraman nedostatak bilo kakvog reagovanja gradskih vlasti.

Dragana Milisavljević prinudno je iseljena 8. jula, u prisustvu izvršiteljke Mirjana Dimitrijević, uz asistenciju policije i privatnog obezbeđenja.

Profesorka Milisavljević žrtva je prevare jer je stan regularno platila, a zatim i uknjižila na svoje ime, da bi se potom utvrdilo da je prodavac falsifikovao dokumente, te da je falsifikovani potpis tokom postupka prodaje verifikovan od više državnih institucija. Za falsifikat i njegovu overu niko nije odgovarao, ali je zato Dragana Milisavljević izbačena iz svog jedinog doma, bez ičega. Njene stvari i kućni ljubimac ostali su zarobljeni u stanu, uz privatno obezbeđenje. Potom su nepoznata lica iznela iz stana sve što joj pripada i odnela na nepoznatu lokaciju. Među stvarima je bio i veliki broj vrednih umetničkih dela koja su pomerena bez dozvole i bilo kakvog stručnog nadzora koji bi sprečio štetu.

Raniji pokušaji prinudnog iseljenja Dragane Milisavljević sprečeni su okupljanjem mnogih solidarnih građana, prijatelja, kolega i studenata.

*Foto: ULUS

(SEEcult.org)

Ovo je mural

Centar za kulturnu dekontaminaciju (CZKD) završava letnju sezonu izložbom "Ovo je mural", koja je inicirana debatom u javnosti o mestu, funkciji i ulozi slike u javnom prostoru, povodom spomen-crteža na uglu Njegoševe i Ulice Alekse Nenadovića, posvećenog haškom osuđeniku Ratku Mladiću.

Taj crtež pokrenuo je javnost da se podeli, odnosno odredi za ili protiv "murala", a tim povodom u novembru 2021. godine u CZKD-u održan je razgovor "Ono nije mural", u kojem su učestvovali **Darinka Pop Mitić, Jelena Jaćimović Jaćim, Miloš Miletić** (Kurs) i Milica Pekić, uz moderaciju urednika Likovnog programa CZKD-a Dejana Vasića.

Tvrđnjom da ono nije mural, ukazano je da ta predstava nije ono šta se tvrdi da jeste - umetničko delo. Namera je bila da se u razgovoru otvori pitanje dometa (i ograničenja), kao i potencijala reprezentacije u urbanom pejzažu i njegove simboličke kapitalizacije za različite političke narative.

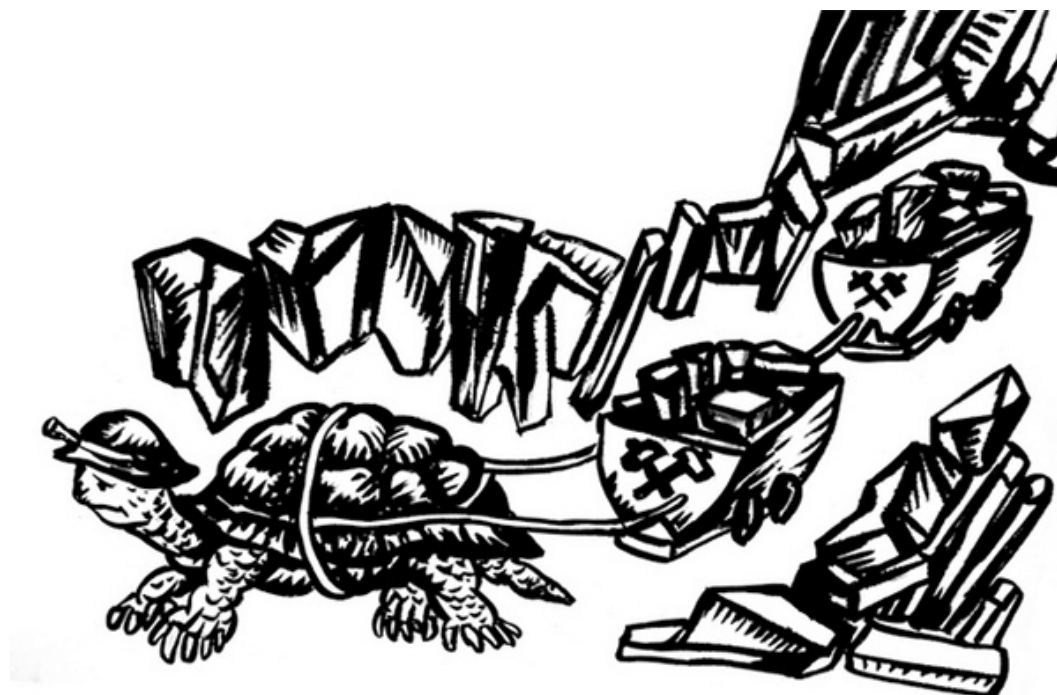
Pozvani su umetnici **Darinka Pop Mitić, Jelena Jaćimović, Darija Radaković, Siniša Ilić, Mark Brogan, Vladimir Miladinović, Kurs** (Miloš Miletić i Mirjana Radovanović), **Vladan Jeremić** i **Rena Redle, A.M** i **B.D.**, da zajednički izvedu murale u Paviljonu Veljković.

Izložba "Ovo nije mural", čiji je kustos **Dejan Vasić**, biće otvorena od 5. do 14. jula.

Na "mural" Ratka Mladića referiše i prva epizoda serijala "Heroji i izdajnici", koji je emulacija kolumni Borke Pavićević, a čine ga razgovori s publikom, niz tematskih intervjua, arhivski materijal CZKD-a i igrani i animirani segmenti, prateći temu "heroja i izdajnika" od diskursa devedesetih do danas.

(SEECult.org)

Korak napred, dva koraka nazad

Umetnici Rena Redle i **Vladan Jeremić realizovali su** izložbenu intervenciju “Korak napred, dva koraka nazad” u okviru stalne postavke Muzeja Jugoslavije, a predstaviće je 14. maja, uz autorsko vođenje i muzički program u aranžmanu umetnika **Andreja Bunuševca**.

Umetnička intervencija “Korak napred, dva koraka nazad” sastoji se od deset radova namenski osmišljenih kroz dijaloški odnos sa odabranim predmetima iz zbirke Muzeja Jugoslavije. Muzej time nastavlja rad na stalnoj postavci u čijem fokusu je ove godine industrijsko nasleđe, sagledano kao važan aspekt naučno-tehničkog i kulturno-političkog nasleđa Jugoslavije.

Prema tumačenju umetnika, pojedini predmeti izloženi na stalnoj postavci afirmišu ideje prosperiteta i rasta kroz koncept tehnološkog napretka i proces industrijalizacije, dok se drugi mogu tretirati kao nosioci emancipatornih vrednosti i materijalni tragovi različitih oblika društvenosti.

Rena Redle & Vladan Jeremić, Puž

Kako danas jasno možemo sagledati drastične posledice prividno neograničenog rasta i ekstraktivizma, Rena Redle & Vladan Jeremić ističu da društvenu koheziju treba iznova graditi i predlažu potencijale za jedno drugačije društvo u njegovom nastajanju. Dotičući se, između ostalog, pitanja rudnog bogatstva kao nekadašnjeg garanta društvenog progresa naglašenog u socijalizmu, plastike kao simbola "nehajnog konzumerizma", izazova usled preokreta u proizvodnji struje i mehanizaciji, problema prekarnosti rada i posledica privatizacije fabrika, umetnici ciljano izdvajaju nasleđene vrednosti na koje se još uvek možemo osloniti, dok istovremeno markiraju ona mesta koja prema njihovom sudu treba da ostanu za nama.

Izložbena intervencija “Korak napred, dva koraka nazad” deo je prakse zajedničkog promišljanja jugoslovenskog nasleđa sa akterima lokalne umetničke scene koju Muzej Jugoslavije kontinuirano afirmiše, a realizovana je u saradnji sa kustoskinjama **Simonom Ognjanović** i **Marijom Đorgović**.

Umetnička praksa [Rene Redle i Vladana Jeremića](#) obuhvata instalacije i intervencije u javnom prostoru. Kroz zajedničku praksu istražuju odnose umetnosti i politike, razotkrivajući goruće društvene protivurečnosti.

Izlagali su, između ostalog, u: MUAC u Meksiko Sijetu, Bruklin muzeju u Njujorku, Creative Time Summit u Majamiju, nGbK u Berlinu, Muzeju savremene umetnosti u Ljubljani, MMOMA u Moskvi, Muzeju savremene umetnosti u Skoplju, Centru za savremenu umetnost u Solunu; Tallinna Kunstihoone u Talinu, Interkulturelt muzeju u Oslu, na 49. i 56. Oktobarskom salonu u Beogradu, na Autostrada bijenalu u Prizrenu, u Muzeju savremene umetnosti Vojvodine u Novom Sadu, u Tirana Art Labu u Tirani, u Muzeju Jugoslavije u Beogradu, na 18. Talin print trijenalu u Talinu, u Kuslevovoj kući u Podgorici i Galeriji Matice srpske u Novom Sadu.

Vođenje kroz izložbenu intervenciju “Korak napred, dva koraka nazad” počinje u 13 sati, nakon čega će biti održan muzički program u kafeu i bašti Muzeja Jugoslavije.

*Naslovna fotografija: rad Kornjača rudar

(SEEcult.org)

ULUS konsolidovan novim izborima

Udruženje likovnih umetnika Srbije (ULUS) izabralo je novo rukovodstvo, odnosno potvrdilo poverenje u pravac koji je započela dosadašnja uprava, koja je od kraja 2019. godine unela niz novina u programskom delovanju, kao i na planu borbe za promenu kulturne politike i poboljšanje položaja umetnika.

Vanrednom izbornom Skupštinom, održanom 27. marta u Umetničkom paviljonu "Cvijeta Zuzorić" u Beogradu pre isteka mandata uprave, a nakon serije osporavanja validnosti rada od dela članstva, stavljena je tačka na upitnost njene legalnosti i legitimiteta, istakao je ULUS u saopštenju, navodeći da je Skupštini pristupilo čak 236 članova (kvorum je 120), od kojih 195 uživo, a 41 elektronskim putem (bez prava glasa).

Skupštini su prisustvovali predstavnici obe grupe članova čije je odnose obeležilo neslaganje u prethodnom periodu - s jedne strane [predstavnik aktuelne uprave](#) (2019-2022) koja je pristupila nizu reformskih aktivnosti unutar više od sto godina starog udruženja, i sa druge strane - tradicionalnije orijentisanog dela članstva koje se protivilo održavanju Skupštine elektronskim putem i osavremenjavanju izložbi. Obe grupe su pokušavale da organizuju sednice Skupštine uživo, svaka za sebe, ali su one prolazile bez potrebnog kvoruma. Na kraju je postignut dogovor o održavanju zajedničke Skupštine, na kojoj su obe strane predložile kandidate za novu upravu, a članstvu je data mogućnost da se uživo, na početku sednice izjasni o formatu održavanja Skupštine - uživo ili hibridno (simultano uživo i elektronsko prisustvo).

Skupština je organizovana tako da su u sva radna tela, poput radnog predsedništva, verifikacione i glasačke komisije, zapisničara i overivača zapisnika, delegirani predstavnici obe grupe. Skupština je sazvana kao hibridna (u fizičkom obliku uz mogućnost elektronskog učestvovanja u radu), ali je zbog neslaganja dela članstva koje se okupilo uživo, odlučeno da bude i održana isključivo uživo – do promene Statuta kojom bi na nedvosmislen način bilo omogućeno članstvu koje ne živi u Beogradu da učestvuje ravnopravno. Iz tog razloga, članstvu koje je pristupilo Skupštini elektronskim putem nije bilo omogućeno da glasa, već samo da je prati.

Izlagasavanjem promene Statuta, od naredne skupštine biće **omogućeno elektronsko učešće ravnopravno za sve članove**, odnosno regularno elektronsko održavanje skupštine.

Vanrednoj izbornoj skupštini prisustvovalo je ukupno 195 članova, dok se elektronskim putem priključilo njih 41. Članovi prisutni uživo prihvatili su tačke dnevnog reda Skupštine i verifikovali nove članove. Kako je Skupština postepeno odmicala, broj prisutnih je opadao, a glasanju o izboru novih predstavnika u organima i telima i izjašnjavanje po žalbi Gabriele Vasić na odluku Suda časti o njenom isključenju iz članstva pristupila su 124 člana prisutna uživo.

Prema izveštaju Glasačke komisije, u kojoj su bile Anita Bunčić Četnik, Mirjana Boba Stojadinović i Jovanka Mladenović, najviše glasova za članove Upravnog odbora za period do 2025. godine **dobili su predstavnici uprave koja je u protekle dve godine vodila ULUS**.

Za članstvo u Upravnom odboru najviše glasova dobili su: iz Slikarske sekcije Vahida Ramujkić (97), Vladan Jeremić (94), Marija Kauzlarić (85) i Milena Putnik (96); iz Vajarske: Milica Ružičić (94) i Miodrag Mišo Rogan (93); iz Grafičke: Jelena Jocić (101) i Jovan Jović (94); i iz Sekcije proširenih medija: Vojislav Klačar (106).

Najviše glasova za Nadzorni odbor dobili su: Ana Piljić Mitrović (91), Kristina Drašković (85) Milica Lapčević (95), Nenad Nikolić (63) i Dragan Rajšić (72), a za Umetnički savet Miron Mutaović (100), Marija Šavija (77), Ivana Milev (98), Maša Paunović (85), Daniela Fulgosi (102), Maja Simić (97) i Tatjana Strugar (81). Najviše glasova za Sud časti dobili su:

Darinka Pop Mitić (100), Ana Marković (89), Tijana Cvetković (89), Jovana Đorđević (78) i Andrijana Pajović (91), a za Statutarnu komisiju: Martin Erdeš (98), Jana Stojaković (94), Zdravko Milinković (66), Nenad Zeljić (86) i Milan Đorđević (90).

Kandidati koji nisu dobili potreban broj glasova (63 glasa) su: za UO Branko Dimić (14), Nikola Kolja Božović (21) i Saša Marjanović (25), za Nadzorni odbor: Mina Antonijević (40) i Svetlana Karović Deranić (27), te za Umetnički savet: Edvina Romanović Hudečkova (38), Goran Ostojić Vid (16), Renata Bujić (13), Jasmina Ilić (55), Maja Milovanović (26), Miroslav Lazović (18), Gabriela Vasić (5), Anđelka Bojović (35) i Katarina Đorđević Urošević (33).

Među tačkama dnevnog reda bila je, inače, i žalba **Gabriele Vasić** na odluku Suda časti ULUS-a o njenom isključenju iz članstva, a od ukupno 123 glasačka listića, 69 je bilo za odbijanje žalbe, 49 je bilo za prihvatanje, a pet glasačkih listića bilo je nevažeće. Time je, odlukom Skupštine, Gabriela Vasić **isključena iz članstva** zbog niza prekršaja u proteklom periodu kojima je grubo narušen ugled ULUS-a i ometan njegov rad.

Takođe, raspravljalo se i o sudskoj presudi u slučaju **Mirjane Denkov Mraović**, predsednice UO ULUS-a iz 2012, kojom je proglašena ništavnom Skupština ULUS-a održana 2013. godine, na kojoj je ona smenjena. Aktuelna Uprava ULUS-a, kao pravni naslednik sporne uprave iz 2013. godine, koristi ovu priliku da uputi **javno izvinjenje upravi iz 2012. godine** na čelu sa Mirjanom Denkov Mraović, čiji je mandat u tom periodu bio nasilno prekinut.

Vanrednom izbornom skupštinom, održanom pre isteka mandata uprave izabrane u decembru 2019. godine, "stavljena je tačka na brojne kontroverze i konfite koji su u poslednje vreme dolazili od nezadovoljnog dela članstva", te se očekuje da će u narednom periodu ULUS moći nesmetano da nastavi funkcionisanje, što se pre svega tiče rada na unapređenju statusa likovnih umetnika, navedeno je u saopštenju.

Uprava ULUS/a podseća da je tokom protekle dve godine izvršena finansijska konsolidacija rada i ukinuta praksu naplate (kotizacije) članovima za izlaganja na grupnim i samostalnim izložbama. Takođe, uveden je sistem isplate honorara umetnicima koji samostalno izlažu u Galeriji ULUS, osnovani su fondovi solidarnosti - isplate finansijske podrške ekonomski ugroženim članovima. Uspešno je realizovana i javna kampanja za pružanje pomoći samostalnim umetnicima tokom pandemije.

ULUS je izradio i set predloga zakonodavnih promena kojima bi se dugoročno rešio problem neuređenosti polja rada likovnih umetnika, a prvenstveno bolje regulisao status samostalnog umetnika. Izrađen je i novi model za samostalne umetnike - "umetnik u lokalnoj samoupravi", kojim bi samostalci dobijali zagarantovane mesečne prihode za rad u zajednici.

Udruženje je iz projekata uspelo da obezbedi sredstva za realizaciju pilot projekta tog modela koji će biti realizovan u toku 2021. u Staroj Pazovi, kao i u sklopu Oktobarskog salona u Beogradu.

U prethodne dve godine značajno je obnovljena i tehnička oprema, čime je omogućeno održavanje izložbenog programa prema savremenim izlagačkim zahtevima.

Uređena je najznačajnija kolekcija Udruženja – Fond mladih, koja će biti predstavljena publici u novembru ove u Galeriji ULUS. Uz to, ULUS je konačno uredio i Kartoteku umetnika, osnovalo Biblioteku ULUS-a i započelo saradnju sa Vikimedijom Srbija u sklopu

koje su digitalizovani svi katalozi Prolećne i Jesenje izložbe u organizaciji ULUS-a (od 1945. do danas) i napisani članci za sve izložbe (143 članaka).

ULUS je u prethodnom periodu pokrenuo i brojne projekte za mlade, poput Bijenala mladih, gde je mladim umetnicima omogućeno da dobiju produkciju novih radova, zbog čega je značajno povećano interesovanje mladih za prijem u članstvo.

Predstavnici ULUS-a uključeni su i [u pregovore sa Ministarstvom kulture i informisanja Srbije u vezi sa dugoočekivanim rešavanjem problema dugovanja samostalnih umetnika](#) (radna grupa je formirana na inicijativu ULUS-a, a podržalo ju je 16 reprezentativnih udruženja). U narednom periodu ULUS čeka i rešavanje pitanja rekonstrukcije Umetničkog paviljona "Cvijeta Zuzorić", kao i dalji rad na unapređenju položaja umetnika u društvu, a naročito samostalnih umetnika, kojima lokalne samouprave i dalje uplaćuju minimalnu osnovicu za penziono osiguranje.

*Foto: redakcija ULUS-a

(SEEcult.org)

Slikarstvo u eri post-humanizma i post-interneta

Slikarska sekcija Udruženja likovnih umetnika Srbije (ULUS) predstavlja se u Umetničkom paviljonu "Cvijeta Zuzorić" izložbom "Slika / Sada", a prema koncepciji umetnika **Mihaila Milunovića**, ukazuje da uveliko živimo u eri post-humanizma i post-interneta, što utiče i na slikarsku praksu koja je više nego ikada ranije ispresecana uticajima iz sfere tehnologije.

Ipak, kako je navedeno, to ne znači da je slikarstvo, kao stari i pouzdani medij, izgubilo na svom značaju i na snazi. Naprotiv, ono je upravo najbolji tehnološki vid prenosa i reflektovanja toga šta znači živeti u kulturi (u globalnom smislu) u kojoj je upravo slika postala njena osnovna valuta. Uzajamni odnos slike i objektivne stvarnosti kreira nove procese u razumevanju nivoa interakcija, definisanju ključnih punktova, te ukazuje na moguće pravce u kojima će se ovaj medij obnavljati i poetski ostvarivati.

Izložba "Slika / Sada" trebalo bi da publici predstavi - ne revijalni presek srpskog savremenog slikarstva, već striktan i promišljen izbor unutar najsavremenijih slikarskih praksi, koje su konačno dostigle zrelost da se prikažu u okviru jasnog koncepta.

Organizacioni odbor izložbe (Iva Kontić, Marija Zdravković, Mihael Milunović, Milena Putnik i Vladan Jeremić) odabrao je radove 50 umetnica i umetnika.

To su: Andrej Bunuševac, Aleksandar Denić, Aleksandar Jestrović Jamesdin, Aleksandar Jevtić, Aleksandar Todorović, Andreja Krstić Ćenipe, Anja Tončić, Branko Milisković, Čedomir Vasić, Darinka Pop-Mitić, Dragana Kuprešanin, Đorđe Stanojević, Goran Despotovski, Isidora Fićović, Irena Kovač, Ivan Milenković, Ivana Stojaković, Ivan Šuletić, Ivana Živić, Jana Stojaković, Jelena Arandžević, Jelena Ilić, Jelena Jelača, Kristina Bajilo, Leka Mladenović, Mark Brogan, Maja Rakočević Cvijanov, Marija Šavija, Marija Vauda, Mića Stajčić, Mila Gvardiol, Milan Aleksić, Milan Nešić, Milena Batak, Mile Šaula, Milica Živadinović, Miron Mutaović, Mirjana Petrović, Nikola Jovanović, Nikola Marković, Nikola Pilipović, Ranko Travanj, Suzana Dželatović, Tatjana Strugar, Tijana Kojić, Uroš Đurić, Vedrana Ivanović, Vladimir Lalić, Vladimir Markoski, Zoran Tairović.

Izložba će biti otvorena od 24. februara do 17. marta.

*Dizajn plakata: Slaviša Savić

(SEEcult.org)

Migracije u umetnosti – umetnost migracija

Izložba “Migracije u umetnosti – umetnost migracija” u Galeriji Matice srpske svečano je otvorena 18. februara u okviru programa Novog Sada – Evropske prestonice kulture 2022, a [prvi put na jednom mestu](#) prikazuje dela vodećih imena srpske nacionalne umetnosti **Uroša Predića** i **Paje Jovanovića**, velikana evropske umetnosti poput **El Greka**, **Elizabet Viže Lebren** i **Marka Šagala**, kao i savremenih umetnika iz regiona **Mladena Miljanovića**, **Vladana Jeremića** i **Rene Redle**, **Safeta Zeca** i **Taus Makačeve**.

Ministarka kulture i informisanja i potpredsednica Vlade Srbije **Maja Gojković**, otvarajući izložbu, istakla je viševjekovni uticaj migracija i seoba na društvo i kulturu.

“Pred nama su dela dvojice čuvenih srpskih slikara, Paje Jovanovića i Uroša Predića, zatim radovi slavni evropskih umetnika: El Greka, Elizabet Viže Lebren i Marka Šagala, kao i brojnih savremenih stvaraoca iz regiona i sveta. Nastali u različitim istorijskim periodima i okolnostima, izloženi radovi bave se istraživanjem migracija i njihovim uticajima na društvo i kulturu”, navela je Maja Gojković, dodajući da su velika pomeranja i preseljenja naroda donosila priliku za susretanje različitih tradicija i kultura, te da takvi spojevi u najvećem broju slučajeva oplemenjuju kulture, koje dolaze u dodir i daju umetnicima više mogućnosti za istraživanja i širenje njihovih stvaralačkih horizonta.

Podsetila je i na dve velike seobe Srba u 17. i 18. veku, koje su poslužile i kao motiv za neka od dela na izložbi, među kojima je i jedna od najpoznatijih slika srpskih umetnika “Seoba Srba” **Paje Jovanovića**.

Izložba ukazuje na složenost fenomena migracija, te podstiče na razmišljanje, upostavljajući prostor Galerije Matice srpske kao platformu za dijalog zasnovan na delima likovne umetnosti, rekla je upravnik GMS dr **Tijana Palkovljević Bugarski**, ističući da je namera da se ukaže na važnost stvaralaštva slikara migranata u evropskim okvirima, ali i da se postavi pitanje zbog čega je u aktuelnom trenutku odnos prema migracijama toliko negativan kad nas prošlost i umetnost demantuju.

Stručni savetnik GMS i počani direktor i osnivač muzeja MUZA na Malti dr **Sandro Debono** istakao je da su na izložbi “Migracije u umetnosti – umetnost migracija” balkanski i opšteprihvaćeni evropski narativi ponovo povezani u zajedničke teme i ideje, zajednička putovanja i istoriju.

“Kako migracije poimamo kao putovanje identiteta, na kom neprestano preispitujemo ko smo i koja su naša iskustva, ovakvi projekti, kada se sve uzme u obzir, dokaz su da smo zapravo svi mi migranti”, dodao je Debono.

Migracije su, prema navodima autorskog tima izložbe, nevidljivi i nikad okončan proces čija aktuelnost osnažuje izuzetnu platformu za nove umetničke fenomene i postupke.

Savremena umetnička praksa obiluje mnogim pokušajima da se označi, protumači i na pravi način uputi u kompleksan problem ovog socijalnog fenomena. Galerija Matice srpske kao reprezentativni i najstariji nacionalni muzej Srba čuva u svojoj kolekciji veliki broj patriotskih ikona. Aktuelna dešavanja u svetu dovela su do teme kojom se izložba bavi, a to je veliki uticaj koji su migracije imale na umetnike i važnost koju su ti stvaraoci, kao posledicu svojih ličnih migracija, imali na razvoj umetnosti.

Kroz tri glavna dela – pričom o čuvenoj istorijskoj kompoziciji "Seoba Srba" Paje Jovanovića, širi kontekst migracija u istoriji evropske i svetske umetnosti, kao i refleksiju aktuelne društveno-političke krize izazvane velikim migracijama u Evropi kroz savremenu umetničku produkciju, izložba "Migracije u umetnosti – umetnost migracija" **istražuje fenomen, razloge i efekte migracija na društva i pojedince**. Ideja izložbe je da, u vremenu aktuelne svetske migracione krize, pokuša da posmatra, ispituje i razume ovaj fenomen koji pogađa svako stanovništvo i pokreće mnoga etička i kulturološka pitanja. Radeći na različitim nivoima – vremenskom, prostornom, etičkom i mnogim drugim, izložba pruža mogućnost da kroz jezik umetnosti preispitate svoje stavove i stavove društva, pa čak civilizacijske izazove u XXI veku. Cilj izložbe nije da ponudi određene stavove povodom fenomena migracija, već da kroz selekciju reprezentativnih i zanimljivih primera umetničkog stvaralaštva kreira prostor za društveni dijalog o fenomenu, suočavajući se sa pojmovima poput straha, (odsustva) empatije, (ne)razumevanja, kontradiktornosti i ljudskosti, naveo je autorski tim izložbe, koji čine: **Danilo Vuksanović, Jelena Ognjanović i Luka Kulić**.

Izložbu prati istoimeni katalog, kao i publikacija "(Po)gledi ka migracijama". Eseje o fenomenu migracija napisali su: **Aleksej Kišjuhas, Branko Bešlin, Danilo Vuksanović, Sandra Debona, Jelena Ognjanović, Luka Kulić i Vladimir Gvozden**.

S obzirom da cilj izložbe nije da ponudi određene stavove povodom fenomena migracija, već da kreira prostor za društveni dijalog, u okviru pratećeg programa biće realizovana predavanja i diskusije svakog petka u 19 sati, dok će vikendom biti priređena autorska i stručna vođenja kroz izložbu. Kako bi se tema migracija približila deci i mladima, najavljene su kreativne, dramske i HearMe radionice. Svakog drugog utorka publiku očekuje *GMS bioskop* u 19 sati.

Izložba je nastala u saradnji sa Državnom galerijom "Tretjakov" i Državnim muzejem lepih umetnosti "Puškin" u Rusiji, Narodnom galerijom Slovenije, Narodnim muzejem u Beogradu, Narodnim muzejem Pančevo, kao i sa umetnicima Taus Makačevom, Safetom Zecom, Mladenom Miljanovićem, Vladanom Jeremićem i Renom Redle.

Održavanje izložbe, koja je **otvorena do kraja aprila**, omogućili su Ministarstvo kulture i informisanja Srbije, Fondacija "Novi Sad – EPK" i Pokrajinski sekretarijat za kulturu, javno informisanje i odnose sa verskim zajednicama Vojvodine.

*Foto: GMS

(SEEcult.org)

2021.

Uspešno održana Skupština ULUS-a

Udruženje likovnih umetnika Srbije (ULUS) uspešno je održalo 29. decembra u Beogradu sednicu Skupštine, čime je, nakon tri pokušaja, izbegnuta potencijalna opasnost od gašenja tog više od sto godina starog reprezentativnog udruženja, jednog od najaktivnijih u poslednje dve krizne godine pandemije.

Nakon jednog neuspelog pokušaja sazivanja redovne i dva pokušaja sazivanja odložene Skupštine u uslovima pandemije tokom 2020. i 2021. godine, na kojima nije bilo kvoruma, **ULUS** je uspešno održao prvu Skupštinu u elektronskom formatu. Skupština je održana elektronski uz saglasnost nadležnog Ministarstva za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, a imajući u vidu da manji deo članova ne poseduje tehničke mogućnosti za elektronsko uključivanje, u Galeriji ULUS obezbeđeno je njihovo fizičko učešće.

Kako je poslednja Skupština održana 28. decembra 2019. godine, održavanjem Skupštine u punom kvorumu (120 aktivnih članova) sprečena je potencijalna opasnost gašenja ULUS-a.

Skupštini je putem Zoom platforme prisustvovalo više od 130 aktivnih članova, koji su verifikovali status članova primljenih tokom 2020. i 2021. godine, dopunili organe i tela Udruženja, te usvojili finansijske izveštaje za 2019. i 2020. godinu.

Prema navodima ULUS-a, deo članstva okupljen u Galeriji ULUS negirao je elektronsko održavanje Skupštine, te "dizanjem buke ometao ostale članove u tom prostoru, među kojima je bilo više umetnika u poznijim godinama - sve u nameri da onemogući njihovo uključivanje direktno iz Galerije".

"Ova provokacija je uzrokovala verbalni sukob dve grupe članova koji su se okupili u fizičkom prostoru, uz pokušaje fizičkog napada vandalski nastrojene grupe članova na organizatore Skupštine i članove radne zajednice ULUS-a. Situacija je razrešena uz posredovanje policije koja je vinovnicima nasilja naložila udaljavanje iz prostora Galerije", a kako je elektronska Skupština u kontinuitetu imala kvorum za rad, skupštinsko zasedanje je nastavljeno i uspešno realizovano.

Članovi prisutni na Zoomu i deo članova u Galeriji ULUS većinom glasova usvojili su finansijske izveštaje za 2019. i 2020. godinu, te verifikovali prijem novih članova iz 2020. i 2021. (uz izuzeće Vladimira Mojsilovića, jednog od novoprimljenih kandidata za koga je konstatovano da se na prethodnim pokušajima organizovanja Skupštine neprimereno ponašao i kršio Kodeks profesionalne etike Udruženja), te izglasao kandidate za dopune organa i tela Udruženja.

Prema izveštaju glasačke komisije, za dopunu članova Upravnog odbora izglasani su: **Vladan Jeremić** (Slikarska sekcija) i **Milica Ružičić** (Vajarska), za Nadzorni odbor **Veljko Zejak** (Vajarska) i **Neda Kovinić** (Sekcija proširenih medija), za Umetnički savet **Miron Mutaović** (Slikarska), **Vladimir Lalić** (Grafička), za Sud časti **Stevan**

Kojić (Vajarska) i **Miloš Peškiri** (Sekcija proširenih medija), a za Statutarnu komisiju izglasana je **Milica Lapčević** (Sekcija proširenih medija).

Budući da se mandat aktuelne uprave završava krajem 2022. godine, u narednoj godini biće sazvana barem jedna izborna Skupština na kojoj će članstvo izabrati novu upravu za naredne tri godine.

Skupština ULUS-a održana je elektronski nakon što je nadležno Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, od kojeg je traženo mišljenje, [navelo](#) da je način održavanja Skupštine "isključivo u delokrugu nadležnog organa samog udruženja", te da na osnovu Statuta ULUS-a "nije utvrdilo da je propisana izričita nemogućnost održavanja elektronske sednice skupštine, ukoliko tehničke mogućnosti dozvoljavaju normalno sprovođenje ostalih statutarnih odredbi".

(SEEcult.org)

Metagrafika čitaonice... velike književnosti zajedničkog jezika

Umetnici **Vladan Jeremić** i **Rena Redle** predstavljaju se u Krokodilovom centru u Beogradu izložbom "Metagrafika čitaonice", osmišljenom kroz umetničko čitanje edicije "Zajednička čitaonica" Udruženja Krokodil, čiji je cilj prikupljanje književne produkcije stvarane na zajedničkom jeziku središnjeg područja nekadašnje Jugoslavije kako u prošlosti, tako i u sadašnjosti.

Namera **Krokodila**, inicijatora *Deklaracije o zajedničkom jeziku*, jeste da gradi zajedničku književnu riznicu u ime jedne velike književnosti zajedničkog jezika naspram na silu formiranih nacionalnih selekcija često temeljenih na "krvi" ili ekskluzivnom pripadanju pisaca i njihovih dela. Ta riznica će, prema navodima Krokodila, poslužiti kao referentna tačka za savremene intelektualne i umetničke rasprave unutar regiona obuhvaćenog zajedničkim jezikom.

Kroz svojevrsnu metagrafiku pojmova koji korenspodiraju sa naslovima izdanja edicije "Zajedničke čitaonice" Rena Redle i Vladan Jaramić razvijaju grafičke odgovore na postojeće štivo: "Egzil" (**Dubravka Ugrešić i Semezdin Mehmedinović**), "Društvo" (**Borka Pavićević i Boris Buden**), "Grad" (**Bogdan Bogdanović i Dragan Markovina**), "Neprilagođenost" (**Mirko Kovač i Rada Iveković**), "Mladost" (**Svetlana Slapšak i Aleksandar Hemon**), "Anti/fašizam" (**Daša Drndić i Andrej Nikolaidis**), "Jugoslavija" (**Predrag Matvejević i Vladimir Arsenijević**), "Evropa" (**Miroslav Krleža i Igor Štiks**) i "Identiteti" (**Danilo Kiš i Lana Bastašić**).

Hipergrafika ili metagrafika jeste eksperimentalna forma koju su koristili letristi, a čije mogućnosti Rena Redle i Vladan Jeremić uključuju u svoj arsenal [transformativnih alata](#) koji doprinose potencijalu društvenih promena. Oni pokušavaju da je stave u pogon uprkos tekućoj digitalnoj hiperprodukciji slika i teksta koja stvara sveprisutni šum.

Pored novih metagrafičkih komada, izložba obuhvata i rad "Abeceda Željezare", na kojem je donekle i zasnovana njihova nova metagrafička intervencija. "Abeceda Željezare", premijerno [predstavljena 2015. godine na Festivalu Željezara](#) u Sisku, bavi se jezikom društvene transformacije, koji referencu ima u prošlosti zajedničkog stvaranja između radnika i umetnika. Reč je o svojevrsnoj "abecedi" mišljenja rada, kao slobodne prakse i borbe za stvaranje, koja polazi od forme još uvek postojećih skulptura koje su nastale u Koloniji Željezare Sisak od 1971. do 1990. One su rezultat zajedničkog stvaranja umetnika i radnika, i stoje kao svedoci samoupravljanja u SFRJ. "Abeceda Željezare" se sastoji od transparentata, te štampanih tekstualno-grafičkih listova sa tekstem koji su napisali Rena Redle i Vladan Jeremić. Pošto umetnički rad leži u zajedničkom stvaranju umetnika i radnika, a ne u preostaloj formi skulpture, ovde je od interesa proizvodna istorija, predstavljena kroz jezički i znakovni oblik transformativnog govora.

Taj rad predstavljen je [i u formi knjige](#) u izdanju Gradske galerije Striegl u Sisku, a imala je priliku proteklog leta da vidi njegov deo i publika [izložbe "Transformatorijum"](#) Rene Redle i Jeremića u Muzeju savremene umetnosti Vojvodine u Novom Sadu, svojevrsne retrospektive njihove umetničke prakse u poslednjih sedam godina.

[Rena Redle](#) i [Vladan Jeremić](#) kroz zajedničku praksu istražuju odnose umetnosti i politike, razotkrivajući goruće društvene protivurečnosti. Koriste tehnike koje je lako reprodukovati i distribuirati, poput grafike i štampe, te jednostavnih materijala kao što su tekstil, karton i drvo, insistirajući na upotrebnoj vrednosti i društveno-ekološkoj svesti svog umetničkog rada.

Razvijaju transformativne potencijale umetnosti u kontekstu društvenih borbi i kroz saradnju s društvenim pokretima. Izlagali su, između ostalog, u: MUAC, Meksiko Siti; Brooklyn Museum, Njujork; Creative Time Summit, Majami; nGbK, Berlin; Trøndelag Senter for Samtidskunst, Trondhjem; Muzej savremene umetnosti, Ljubljana; MMOMA, Moskva; Kibla, Maribor; Muzej savremene umetnosti, Skoplje; Galleria del Progetto,

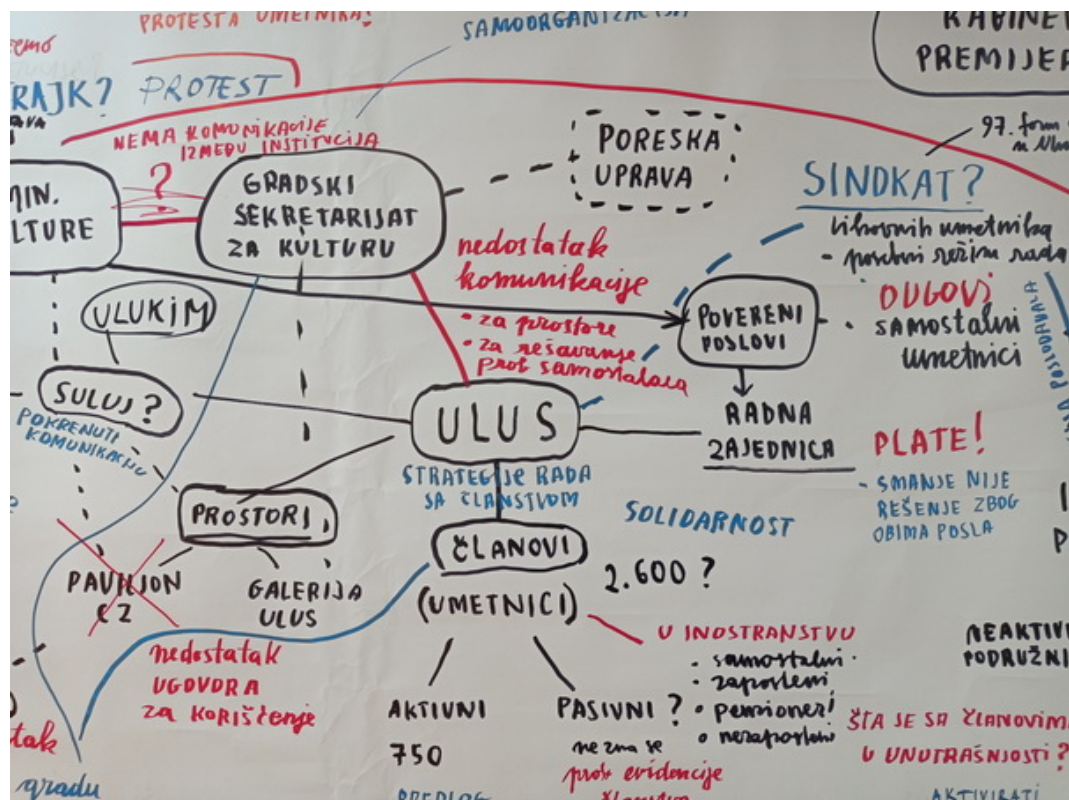
Milano; Contemporary Art Center of Thessaloniki, Solun; Tallinna Kunstihoone, Talin; Intercultural Museum, Oslo; 49. i 56. Oktobarski salon, Beograd; Kulturni centar Republike Srbije, Pariz; EKKM, Talin; Autostrada Biennale, Prizren; Kaapelin Gallery i Ateneum Art Museum, Helsinki; Politics of Dissonance u okviru Manifesta 12, Palermo; < rotor >, Grac; Borey Art Center, Petrograd; Muzej savremene umetnosti Vojvodine, Novi Sad; Tirana Art Lab, Tirana; Muzej Jugoslavije, Beograd.

Izložba "Metagrafike čitaonice" otvorena je 2. novembra autorskim vođenjem i razgovorom sa **Igorom Štiksom** i publikom o metagrafičkim mogućnostima i *site specific* konceptu te postavke, koju je [moguće obići do 15. januara 2022.](#)

Fotografije sa otvaranja: Alex Dmitrović

(SEEcult.org)

VOĐENJE: Antinomije autonomije

Antinomije autonomije, Umetnički paviljon "Cvijeta Zuzorić", 16. septembar – 14. oktobar 2021.

Kroz izložbu vode kustos **Vladan Jeremić**, autor koncepcije (sa Umetničkim savetom ULUS-a) i umetnici: **Miloš Tomić**, **Saša Stojanović**, **Andrej Bunuševac**, **Jelena Arandelović** i **Jana Stojaković**.

Izložba "*Antinomije autonomije*" posvećena je pitanju autonomije umetnosti i položaju umetničkog u odnosu na ostale vrste rada, a obuhvata radove 44 autora i grupa, predstavljajući i svojevrsni nastavak napora Udruženja likovnih umetnika Srbije da se osvetli pitanje statusa samostalnih umetnika i, uopšte, materijalnih uslova rada u kulturi.

U okviru pratećeg programa, [u završnici izložbe 14. oktobra u "Cvijeti"](#) i na [Zoom](#) platformi biće održan "Pesnički Underworld" – razgovor o autonomiji umetnosti i savremenim pesničkim praksama sa teoretičarem kulture **Draganom Đorđevićem**, a potom i performativni pesnički nastup **Jovana Jakšića** "Pušenje Korone! (pesme i drugi simptomi)".

Prvi segment izložbe čine radovi koji se eksplicitno bave lokalnim kontekstom cenzure i korišćenja umetničke autonomije kako bi govorili o traumatičnim mestima srpskog društva. U okviru tog segmenta nalaze se radovi čiji su autori/ke: **Bojan Radojčić, Dejan Atanacković, Dragana Nikoletić, Goran Delić, Jovan Jakšić, Milan Ćuk, Radivoje Marković, Veljko Zejak, Saša Stojanović, Udruženi glasovi protiv otimačine, Vladimir Komarica, Vladimir Miladinović i Živko Grozdanić Gera.**

Drugi segment izložbe čine radovi koji se bave fundamentalnim pitanjem autonomije umetničke forme, pitanjima autorskih prava i autorstva, ali i kritičkim preispitivanjem funkcije institucije umetnosti, muzeja, na primer. U tom segmentu izložbe mogu se videti istorijski primeri analitičke i konceptualne umetnosti i preinačenja dominantnog evropskog narativa istorije umetnosti, kao i primeri drugih neoavangardnih radikalnih praksi koje dovode u pitanje samu umetničku formu i njenu povest. U okviru ovoga segmenta nalaze se radovi čiji su autori i autorke: **Boris Demur, Jusuf Hadžifejzović, Nova Evropa/NEP, Jelena Bokić, Predrag Miladinović, OPA, Chto Delat i Zoran Tairović.**

Treći segment je možda i najilustrativniji jer problematizuje status umetnika i borbu oko njega, pronalaženje nove uloge umetnica i umetnika u ekološkim i društvenim borbama, brisanje autonomije ili njenu rekreaciju kroz liberalni imperativ slobode. U tom segment izlažu: **Aleksandar Jestrović Jamesdin, Andrej Bunuševac, Anita Bunčić, Dragan Stojmenović, Federico Geller, Jelena Arandžević, Jovan Jović, Klaudija Šarić-Marić i Jana Stojaković, Maja Beganović, Marko Golub, Miloš Tomić, Nena Skoko Snežana, Nenad Bogdanović, Oliver Ressler.**

Četvrti segment izložbe tematizuje pitanje novog jezika koji funkcioniše izvan već spomenutog procepa između participativnog i digitalnog, u kojem su obe tendencije opterećene standardizacijom. U tom smislu, radovi pokušavaju da prevaziđu autonomiju umetničke oblasti koristeći, doduše, sva istorijski poznata sredstva, kako bi izgradila sopstveni jezik, ili se pak, nasuprot tome, potpuno utapaju u standardne okvire i prakse. U okviru četvrtog segmenta izlažu: **Babi Badalov, Aleksandra Mirimanov, Aleksandra Vasović, Milica Živadinović, Mirjana Petrović, Sanja Ždrnja i Snežana Vujović-Nikolić.**

VOĐENJE - produkcija: SEEcult.org, 2021.

Glavni urednik: Miroљub Mima Marjanović; urednica produkcije: Vesna Milosavljević; snimatelj: Milan Nešić, montažerka: Marija Arandžević

*SEEcult.org realizuje projekat "Vođenje" od 2012. godine, u saradnji sa galerijama-izlagačkim prostorima, odnosno umetnicima i kustosima odabranih izložbi. **Svratite na vođenje** kroz bogatu arhivu od **više od 120 izložbi** koje smo ovekovečili za sve koji su ih propustili, ali i za one koji nisu :)*

Podrška: Ministarstvo kulture i informisanja Srbije

(SEEcult.org)

Umetnici – prosjaci

Akcija "Umetnici – prosjaci" **Jane Stojaković** i **Klaudije Šarić-Marić**, koja preispituje ulogu i položaj umetnika u društvu, započeta je 20. septembra ispred Skupštine Srbije kao prateći program izložbe "Antinomije autonomije" Udruženja likovnih umetnika Srbije, a [biće nastavljena](#) 22. septembra ispred zgrade Ministarstva kulture i informisanja, te 27. septembra ispred Saborne crkve u Beogradu.

Krpene lutke u liku Pankerke, Ludaka i Pikasa, predstavljaju umetnike koji "prose" u javnom prostoru, ispred simbolički bitnih institucija.

Umetnica, buntovna **Pankerka**, u direktnom sukobu sa sistemom, sa slikom čizme koja gazi cvet, postavljena je ispred Narodne skupštine Srbije.

Ispred Ministarstva kulture i informisanja biće postavljen *Ludak*, figura u ludačkoj košulji sa kapom preko glave, prekrivenih očiju i zašivenih usta, sa praznim platnom. Direktna inspiracija za tu lutku su, prema navodima autorki, nemili prošlogodišnji događaji u Galeriji "Stara kapetanija", kada je grupa huligana uništila izložene crteže strip grupe "Momci", nakon čega je usledilo i skandalozno saopštenje Ministarstva kulture, kojim je izjednačena odgovornost nasilnika i umetnika. Treća lutka koja "prosi" ispred Saborne crkve predstavlja slikara **Pikasa** sa satanističkim simbolima i kopijom njegove slike. Jedan od crkvenih velikodostojnika je nekom prilikom čuvenog slikara nazvao satanistom, a kako je danas čest slučaj da se umetnici etiketiraju na taj način, Pikaso je odgovor na takve događaje i, kao i Ludak, direktno korespondira sa temom autonomije umetnosti. Poslednja umetnička intervencija u okviru akcije "Umetnici – prosjaci" biće postavljanje sve tri lutke 3. oktobra ispred Galerije ULUS u Knez Mihailovoj ulici.

Čitav događaj se beleži video zapisom iz perspektive posmatrača i perspektive samih lutaka. Ideja projekta je da se skrene pažnja javnosti na bitne socijalne probleme i da se javno mnjenje suoči sa tim kakva je klima u društvu. Realistične lutke-umetnici će možda izazvati smeh, agresiju, nezainteresovanost ili samilost, možda će dobiti i po koji dinar, a možda će samo podsetiti prolaznike na to da umetnici, kao i umetnost, iako marginalizovani, još uvek postoje.

Akcija ispred zgrade Ministarstva kulture i informisanja (Vlajkovićevo 3) biće održana 22. septembra od 13 do 17 sati, a ispred Saborne crkve (Kneza Sime Markovića 3) 27. septembra od 9 do 12 časova. Sve tri lutke će biti postavljene ispred Galerije ULUS 3. oktobra od 15 do 18 časova.

Umetnica **Jana Stojaković** trenutno je na doktorskim studijama odseka za slikarstvo na Fakultetu likovnih umetnosti (FLU) u Beogradu, na kojem je diplomirala slikarstvo 2006. godine, kada je završila i Ženske studije pri Fakultetu političkih nauka. Master iz likovne umetnosti stekla je na Čelzi koledžu za umetnost i dizajn u Londonu 2009. godine.

Kludia Šarić-Marić Andrejević fon Erkman diplomirala je kao slikar-restaurator na Akademiji Srpske pravoslavne crkve. Članica je ULUPUDS-a u statusu samostalnog umetnika od 2004. godine.

Akcija "Umetnici - prosjaci" organizovana je u okviru [izložbe "Antinomije autonomije"](#) u čijem su fokusu pitanja autonomije umetnosti i položaja umetničkog u odnosu na ostale vrste rada. Izložba je otvorena do 14. oktobra u Umetničkom paviljonu "Cvijeta Zuzorić" u Beogradu, a obuhvata radove 44 autora i grupa, predstavljajući i svojevrsni nastavak napora ULUS-a da se osvetli pitanje statusa samostalnih umetnika i, uopšte, materijalnih uslova rada u kulturi.

*Foto: Vladan Jeremić

(SEEcult.org)

Antinomije autonomije umetnosti

Autonomija umetnosti i položaj umetničkog u odnosu na ostale vrste rada u fokusu su izložbe Udruženja likovnih umetnika Srbije (ULUS) u Umetničkom paviljonu "Cvijeta Zuzorić" u Beogradu, koja obuhvata radove 44 autora i grupa, predstavljajući i svojevrsni nastavak napora ULUS-a da se osvetli pitanje statusa samostalnih umetnika i, uopšte, materijalnih uslova rada u kulturi.

Umetnik **Vladan Jeremić**, koji je osmislio koncept izložbe "Antinomije autonomije" sa Umetničkim savetom ULUS-a, podseća u pratećem tekstu da je protekla i ova godina obeležena nastojanjem radnika i radnica u kulturi da poboljšaju svoje materijalne uslove života i rada i reše dugogodišnji problem socijalnih doprinosa. Pogoršanu materijalnu situaciju, kako je dodao, prate i "učestali nasrtaji u medijskoj sferi na umetnike i njihove radove, mada se nasilje ponekad i direktno sprovodi, što je posebno bilo izraženo u Srbiji, ali i u susednim zemljama tokom pandemijske 2020. Mogućnost kritike posredstvom umetničkih sredstava sankcioniše se u javnoj sferi ovih društava na evropskoj periferiji. Sa druge strane, u okvirima kreativnih industrija, radi privatizacije javnih dobara i veličanja fiktivne vrednosti 'contemporary art brendova', a obezvređivanja konkretnog umetničkog rada, autonomija se ukida isključivošću tržišne orijentacije proizvođača i konzumenata umetnosti. Stoga se zahtev za garanciju relativne autonomije najpre odnosi na radni status umetnika, odnosno na obezbeđivanje osnovnih radnih uslova za umetničku produkciju i dostojanstvenu zaradu", naveo je Jeremić.

Ilustracija: Federico Geller

S obzirom na kontekst u kojem umetnice i umetnici u Srbiji žive i rade, sprečavanje stihijskog odumiranja statusa samostalnih umetnika i postavljanje njegovog pravnog okvira na stabilne noge jeste jedan od primarnih ciljeva ULUS-a. U tom smislu se pitanje opstanka tog statusa i autonomije umetničke branše pojavljuje kao krucijalno.

Koja i kakva je autonomija umetničke oblasti moguća? Na koji način tekuće protivurečnosti umetničkog i drugih polja rada utiču na isčezavanje različitih autonomija? Kakva je autonomija potrebna i da li je uopšte ostvariva u sveopštoj prekarnosti i fragmentaciji društva usled pandemijske i ekološke krize? To su neka od pitanja na koja izložba "Antinomije autonomije" pokušava da ponudi mnoštvo odgovora.

Izloženi radovi se, prema navodima Jeremića, mogu čitati prema problemskim pitanjima i kontekstima koje obrađuju.

Prvi segment izložbe čine radovi koji se eksplicitno bave lokalnim kontekstom cenzure i korišćenja umetničke autonomije kako bi govorili o traumatičnim mestima srpskog društva. U okviru tog segmenta nalaze se radovi čiji su autori/ke: **Bojan Radojčić, Dejan Atanacković, Dragana Nikoletić, Goran Delić, Jovan Jakšić, Milan Ćuk, Radivoje Marković, Veljko Zejak, Saša Stojanović, Udruženi glasovi protiv otimačine, Vladimir Komarica, Vladimir Miladinović i Živko Grozdanić Gera.**

Bićeš slobodan jer ćeš se sakriti
u kući okruženoj baštom cveća
i minskim poljem. Jer ćeš biti heroj
proslavljenih poraza. Čuvar
propuštenih prilika. Otelotvorenje
nacionalnog ideala: nemo telo
posvećeno preživljavanju.

Dejan Atanacković, Solilokvijum, 5 digitalnih printova na platnu, 36x36 cm, 2015.

Drugi segment izložbe čine radovi koji se bave fundamentalnim pitanjem autonomije umetničke forme, pitanjima autorskih prava i autorstva, ali i kritičkim preispitivanjem funkcije institucije umetnosti, muzeja, na primer. U tom segmentu izložbe mogu se videti istorijski primeri analitičke i konceptualne umetnosti i preinačenja dominantnog evropskog narativa istorije umetnosti, kao i primeri drugih neoavangardnih radikalnih praksi koje dovode u pitanje samu umetničku formu i njenu povest. U okviru ovoga segmenta nalaze se radovi čiji su autori i autorke: **Boris Demur, Jusuf Hadžifejzović, Nova Evropa/NEP, Jelena Bokić, Predrag Miladinović, OPA, Chto Delat i Zoran Tairović.**

ANALITIČKO KIPARSTVO

Boris Demur, Kiparstvo u mediju fotografije - Analitičko kiparstvo, 19 c/b fotografija, 24x18 cm, 1979. Kolekcija Marinko Sudac

Treći segment je možda i najilustrativniji jer problematizuje status umetnika i borbu oko njega, pronalaženje nove uloge umetnika i umetnika u ekološkim i društvenim borbama, brisanje autonomije ili njenu rekreaciju kroz liberalni imperativ slobode. U tom segment izlažu: **Aleksandar Jestrović Jamesdin, Andrej Bunuševac, Anita Bunčić, Dragan Stojmenović, Federico Geller, Jelena Arandžević, Jovan Jović, Klaudija Šarić-Marić i Jana Stojaković, Maja Beganović, Marko Golub, Miloš Tomić, Nena Skoko Snežana, Nenad Bogdanović, Oliver Ressler.**

Andrej Bunuševac, Art Council, akrilik na platnu, 110x80 cm, 2021.

Četvrti segment izložbe tematizuje pitanje novog jezika koji funkcioniše izvan već spomenutog procepa između participativnog i digitalnog, u kojem su obe tendencije opterećene standardizacijom. U tom smislu, radovi pokušavaju da prevaziđu autonomiju umetničke oblasti koristeći, doduše, sva istorijski poznata sredstva, kako bi izgradila sopstveni jezik, ili se pak, nasuprot tome, potpuno utapaju u standardne okvire i prakse. U okviru četvrtog segmenta izlažu: **Babi Badalov, Aleksandra Mirimanov, Aleksandra Vasović, Milica Živadinović, Mirjana Petrović, Sanja Ždrnja i Snežana Vujović-Nikolić.**

Od ukupno 44 umetnika i umetničkih grupa, 24 je selektovano na osnovu konkursa, dok su ostali selektovani po pozivu kustosa.

Izložbu prati debatan, radionički i izvođački program u kojem učestvuju **Babi Badalov, Mike Watson, Katja Praznik, Vito Vojnits-Purcsár, Dragan Đorđević** i drugi.

Ilustracija: Federico Geller

Program [otvaranja izložbe](#) "Antinomije autonomije" 16. septembra od 18 sati obuhvata i dodelu nagrada Trijenala crteža i male plastike i promociju kataloga te izložbe, kao i javnu probu pesme "Vrata su vatra" **Udruženih glasova protiv otimačine**, te predstavljanje radionica poezije i otpora **Babija Badalova**, umetnika rođenog u Azerbejdžanu, koji živi u Parizu, a izražava svoje ideje kroz vizuelnu poeziju, umetničke objekte, instalacije i performanse.

Radionice Badalova 17. i 19. septembra od 13 do 16 časova otvorena su za sve zainteresovane, koji su pozvani da ponesu šta god žele od materijala koji će koristiti - komad papira za ispisivanje reči i slogana, tekstil za slikanje, video ili foto-kameru.. Badalov će podeliti ogromno iskustvo umetničkih i jezičkih istraživanja koje realizuje dugi

niz godina u polju umetnosti, a na kraju radionice kolektivni i individualni ishodi će biti predstavljeni u okviru izložbe.

Za koncepciju i organizaciju izložbe "Antinomije autonomije" odgovorni su Vladan Jeremić i Umetnički savet ULUS-a, uključujući i radne grupe ULUS-a za unapređenje profesionalnog i radnog statusa umetnika.

Održavanje izložbe podržano je sredstvima Ministarstva kulture i informisanja Srbije i Sekretarijata za kulturu Grada Beograda, dok su govorni programi podržani od Gete instituta i Fonda za otvoreno društvo. ULUS zahvaljuje kolekcijama Marinka Sudca, ETJ i Tomislava Todorovića na ustupanju radova Borisa Demura i Jusufa Hadžifejzovića.

Izložba će [biti otvorena do 14. oktobra](#).

(SEEcult.org)

Kritika na delu: Rena Redle i Vladan Jeremić – Transformatorijum, 3/3

Rena Redle i Vladan Jeremić – *Transformatorijum*, Muzej savremene umetnosti Vojvodine, Novi Sad, 4. jun – 6. jul 2021.

Kritičar na delu: **Branko Popović**, reditelj, kustos i teoretičar, 3/3

Teoretičar umetnosti Branko Popović u završnom delu serijala *Kritika na delu* o izložbi "*Transformatorijum*" **Rene Redle** i **Vladana Jeremića** u Muzeju savremene umetnosti Vojvodine (MSUV) ukazuje na različite kontekste u kojima je moguće tumačiti predstavljene radove i ocenjivati njihovu efikasnost u pogledu uticaja na promene u ideološkom, političkom i ekonomskom smislu, što je u osnovi *transformativne umetnosti* dvoje autora.

Uži kontekst je, prema mišljenju Popovića, sama postavka, odnosno prostor MSUV u kojem je organizovana. Za taj institucionalni kontekst, kako je naveo, umetnička praksa Rene Redle i Vladana Jeremića ima ambivalentan karakter, s obzirom da su njihovi radovi nastali u širem društvenom kontekstu i da je njihovo primarno polje - polje društvene angažovanosti i društvenih borbi, u kojem su umetnici vrlo aktivni.

"Praktično, izloženi radovi su više dokumenti i instrumenti koje su oni razvili konkretno za određene situacije u tim društvenim borbama. To daje specifičan karakter izložbi. Vidimo u kontekstu klasičnog *white cube* prostora radove koji na neki način ne pripadaju tom kontekstu ili po nekoj logici stvari ne bi trebalo da se nađu u tom kontekstu, ali su se

našli, i to je zanimljiva tenzija koju izložba sadrži", naveo je Popović, dodajući da se nameće pitanje zašto su se tu našli i, pošto su se našli, kako funkcionišu u tom kontekstu, šta dobijaju time, a šta gube.

Širi kontekst, kako je naveo, jeste kontekst njihove prakse koji se upisuje u vrstu specifične estetike savremene umetničke prakse koja se određuje kao društveno angažovana i koja može da bude povezana sa konceptom *relacione estetike* i *participativne umetnosti*.

"Radi se o specifičnoj umetničkoj praksi koja je angažovana i koja stavlja naglasak na upotrebnu vrednost umetničkog rada. To je hibridna umetnička praksa koja se kreće između tzv. lepih umetnosti i primenjenih umetnosti ka društveno-političkom angažmanu", naveo je Popović, ukazujući da je za taj kontekst karakteristična povezanost umetničkih i neumetničkih praksi, tj. prakse političke borbe i umetničke prakse, što podrazumeva kolektivni aspekt rada, solidarnost kao važan aspekt povezanosti sa borbama i radnicima iz ostalih proizvodnih oblasti.

Sama umetnička praksa Rene Redle i Vladana Jeremića shvata se kao rad, kao proizvodnja, te sadrži u sebi neminovno i elemente političke prakse, bez obzira na estetiku. "To su neke sponje koje je povezuju sa ostalim oblicima rada i političkih praksi", naveo je Popović.

U širem, istorijskom kontekstu, Popović uočava uticaje angažovane umetnosti između dva svetska rata, što je i najvažniji background umetničke prakse Rene Redle i Jeremića, koji se odražava i u estetskom, vizuelnom smislu, jer se prevashodno izražavaju kroz crtež.

"Imamo pozivanje na **Georga Grosa**, na karikaturiste sa kraja 19. veka čiji su radovi bili društveno angažovani, preispitali su goruća društvena i radnička pitanja i odražavali tu vrstu tematike i problematike", naveo je Popović, praveći paralelu i sa **arte povera**, s obzirom na insistiranje dvoje umetnika na vrlo jednostavnim materijalima, kao što su karton, platno, drvo... Popović ukazuje i na svojevrsnu reinterpretaciju estetike *arte povera*, posebno u delu postavke u kojem su izloženi instrumenti društvene i političke borbe, jer ti radovi nisu vezani samo za materijal, već imaju i ideološki nivo, odnosno predstavljaju na neki način politizovanje samog materijala.

Popović ukazuje i na domaću genealogiju, koju pominju i kustoskinja **Maja Ćirić** i sami umetnici, a to je **grupa Zemlja**, koja je delovala u Jugoslaviji između dva svetska rata kao možda prva angažovana grupa umetnika na ovim prostorima, karakteristična po crtežima.

Popović posebno ukazuje i na povezanost umetničke prakse Rene Redle i Vladana Jeremića sa praksom **Bertolta Brehta** u pogledu didaktičkog aspekta izložbe, posebno u smislu osveščivanja klasnog elementa.

Budući da Rena Redle i Vladan Jeremić određuju svoju umetnost i kao *performativni materijalizam*, Popović ukazuje da to direktno upućuje na genealogiju vezanu za politički teatar, pogotovo za Brehta i njegov koncept didaktičkog teatra: "To je isto jedna dosta snažna veza pošto oni govore o didaktičkom crtežu".

"Njihova umetnost ima taj didaktički karakter, koji je imala i Brehtova pozorišna. Taj dispozitiv koji je smatrao da je predstava neka vrsta sednice, da su publika i glumci na nekoj vrsti političkog sastanka... Jako važna stvar je bio momenat **osveščivanja klasnog elementa publike**, konkretno radnika, kojima je i bila namenjena ta vrsta pozorišta. To je momenat koji je isto važan i izražen i kod Rene i Vladana. I to je ta možda spona sa kontekstom Muzeja, gde je efikasnost tih radova upravo u tom momentu osveščivanja, gde publika može kroz susret sa radovima da osvesti klasni aspekt i problematiku vezanu za klasnu borbu danas", naveo je Popović.

Popović smatra i da su eksponati koji su korišćeni u društvenim akcijama izgubili deo svog potencijala time što su izloženi u muzejskom prostoru. S druge strane, umetnici su kroz model evaluacije, koji su ponudili publici, omogućili da ti eksponati i dalje postiču određeni efekat.

"Oni su neminovno nešto izgubili - kao što je i puška iz Drugog svetskog rata, koja je izložena u bivšem Muzeju revolucije, u momentu kada je uneta u muzej izgubila nešto od svoje učinkovitosti i postala artefakt. Neminovno su u tom smislu nešto izgubili i ti radovi koji su stvoreni kao vrsta instrumentarija, neka vrsta oružja u toj borbi, ne ubojitog, ali efikasnog u smislu da pogađa i treba da pogodi neke bolne tačke - da dovede do neke promene stanja. Ali, uspeh izložbe je to što je stvorena mogućnost kroz tu evaluaciju, kroz taj koncept transformatorijuma, da ona može da deluje i u ovom kontekstu na publiku i postiže efekat", naveo je Popović.

Popović posebno ukazuje da instrumenti društvene i političke borbe iznenađujuće **dobro deluju u muzejskom prostoru u vizuelnom smislu.**

“Prostor je dobro organizovan i iskorišćen, pri čemu je ovo dosta nezahvalna sala”, naveo je Popović, dodajući da time takođe dolazi do izražaja dvostruki karakter izložbe.

“S jedne strane imamo te radove kojima je primarna namena upotrebna, a estetska dimenzija je skrajnuta i nije u prvom planu, ali je došao do izražaja i taj neki estetski potencijal. To je isto dobra stvar. Na kraju, ako nešto unosimo u white box muzeja, očekujemo da to dobro izgleda u vizuelnom smislu. To je nešto što se retko viđa. Obično kada u muzejima i galerijama gledamo izložbe radova koji su deo te angažovane prakse, koji su više dokumentaristički i utilitarni, često ostavljaju utisak neke slabosti u vizuelnom, estetskom smislu. Ovo je dosta dobra kombinacija”, istakao je Popović.

Kao rad koji to dobro ilustruje Popović navodi zastave *Stvarno dobra, lažna imanja*, koje su Rena Redle i Vladan Jeremić radili u jednoj radničkoj četvrti u Nemačkoj, koja je džentrifikacijom počela radikalno da se transformiše.

“Oni su tim zastavama obeležavali neke kritične tačke u toj četvrti. Vidimo kako su koncipirane – na neki način oslikavaju tu dvoslojnost njihove prakse koja je došla do izražaja na izložbi. Sa jedne strane imamo belo lice zastave i na njemu su grafike koje jednostavno ukazuju na određene probleme vezane konkretno za tu situaciju, za različite borbe, oblike eksploatacije, eksproprijacije, vezane za proces džentrifikacije. Na naličju koje je crno preuzeli su simbole iz *Abecede Željezare*, rada koji su izveli u Sisku, a to su simboli koje su apstrahovali iz skulptura koje su radnici u sisačkoj koloniji zajedno stvarali sa umetnicima 70-ih godina. U okviru istog rada imamo lice i naličje. Na neki način i izložbu možemo u tom smislu da posmatramo – da ima i svoje lice i naličje. Lice je ono što vidimo u ovom prostoru i to je taj vizuelni, estetski, didaktički aspekt, koji se na neki način participativno obraća publici kao klasnom učesniku, a s druge strane naličje je ono što je dokumentovano u uvodnom delu – taj prostor stvarne borbe, ambijent u kojem su ti radovi nastali i kojem treba da se vrate na neki način”, zaključio je Popović.

Prema mišljenju Popovića, publici nije dovoljno da uradi evaluaciju potencijala radova da utiču na promene samo na osnovu toga što su izloženi u muzejskom prostoru.

“Fali im upravo ta dimenzija u kojoj su originalno nastali. Na neki način, bilo bi logičnije da se efikasnost radova u tom smislu, kroz taj metod transformatorijuma, evaluira kroz rezultate koje je ta borba postigla na terenu. Možda je moglo biti postora da se protagonisti te borbe dovedu i organizuje susret sa publikom da bi mogla da stekne utisak, pa onda može na osnovu obe informacije nekako efikasnije da proceni tu učinkovitost”, ocenio je Popović.

*U **prvoj epizodi** *Kritike na delu* o o izložbi “Transformatorijum” govorila je istoričarka umetnosti **Nela Tonković**. U **drugoj epizodi** kritičarka na delu bila je teoretičarka umetnosti **dr Ivana Bašičević Antić**,

---

Projekat **KRITIKA NA DELU**, koji realizuje **NFC “Filmart”**, u saradnji sa portalom **SEEcult.org**, podrazumeva produkciju kratkih video emisija na temu odabranih značajnih izložbi koje se u Srbiji realizuju u 2016/2021. godini. Cilj je revitalizovanje likovne kritike u oblasti savremenih vizuelnih umetnosti i ukazivanje na značajnu edukativnu ulogu kritičke reči namenjene široj publici.

Produkcija: **NFC Filmart**, Požega, 2021.

Partner: **SEEcult.org**, Beograd

Urednica: Slađana Petrović Varagić

Reditelj: Dejan Petrović

Snimatelj/montažer: Sreten Vuković

Grafički dizajner: Uroš Pavlović

Podrška: Ministarstvo kulture i informisanja Srbije

(SEEcult.org)

Kritika na delu: Rena Redle i Vladan Jeremić – Transformatorijum, 2/3

Rena Redle i Vladan Jeremić – *Transformatorijum*, Muzej savremene umetnosti Vojvodine, Novi Sad, 4. jun – 6. jul 2021.

Kritičarka na delu: dr **Ivana Bašičević Antić**, teoretičarka umetnosti, 2/3

Teoretičarka umetnosti dr Ivana Bašičević Antić u nastavku serijala *Kritika na delu* o izložbi "[Transformatorijum](#)" **Rene Redle i Vladana Jeremića** u Muzeju savremene umetnosti Vojvodine (MSUV) ocenjuje da je reč o interesantnom primeru postavljanja pitanja mogućnosti i granica socijalno angažovane umetnosti danas.

Navodeći da je to pitanje izuzetno problematično od samog početka takvih umetničkih praksi, ona je navela da se u tom kontekstu “stalno postavljala velika moralna dilema – da li se time na neki način zaista pokušava ukazati na određene probleme u društvu i društvenim odnosima ili se zapravo problemi u društvu koriste kao određena strategija formiranja interesantne javnosti i publike”.

Prema mišljenju Ivane Bašičević Antić, taj veliki i komplikovani odnos izložba “Transformatorijum” pokušava da postavi u centar pažnje na dva načina.

“Sa jedne strane, kustoska postavka **Maje Ćirić** je vrlo precizna i sa tom preciznošću podele na celine, isticanja aspekta responzivnosti svakog posetioca, njegove reakcije, zapravo se, na neki način, bar se meni čini, direktno cilja u taj problem – da li postoji efekat umetničke prakse – u ovom slučaju Rene Redle i Vladana Jeremića, ili je to samo na neki način materijal za postavljanje jedne naizgled socijalno angažovane umetničke prakse”, navela je Ivana Bašičević Antić.

Ono što je sa druge strane je pitanje samih umetnika, koje oni isto tako dosta precizno potenciraju, pokušavši da pretvore umetničke objekte u upotrebne objekte, smatra Ivana Bašičević Antić.

“To je veoma važna tema ove izložbe, tako da će posetioci videti određene transparente ili klupe ispred Muzeja, koje su sa jedne strane istovremeno umetnički objekat, a sa druge strane, oni se trude da ukažu da to može da bude upotrebni objekat – mesto na kojem će se upravo u trenutku - da kažemo apsolutnog uništavanja javnih površina ili bilo kakvog zajedničkog opšteg dobra, omogućiti da se, recimo, te klupe ili transparenti, određene bine... koriste za druge stvari, kao upotrebni predmeti u protestima u organizaciji nekih građana koji treba da se okupe po bilo kojem angažmanu”, navela je Ivana Bašičević Antić, direktorka Muzeja naivne i marginalne umetnosti u Jagodini.

Prema njenom mišljenju, problematična situacija koja se izložbom “Transformatorijum” na neki način postavlja vezana je za period posle Drugog svetskog rata, kada je **Adorno** ukazivao na veliki problem eksperimentalnih umetničkih praksi iz tog perioda, dakle 60-ih godina, koje su, prema njegovom mišljenju, svojim načinom zapravo davale argument da nastavi da postoji i kontinuirano se razvija ka profitu orijentisana kulturna industrija.

“Zapravo je to bilo jedno od veoma snažnih uporišta niza kritika prema socijalno angažovanoj umetnosti, koja se može pratiti recimo i do dan danas, kada gledamo projekte **Aija Vejveja**”, navela je Ivana Bašičević Antić.

Prema njenom mišljenju, u slučaju Vejveja može se slobodno postaviti i pitanje zloupotrebe izbeglica koji se nalaze u neviđeno mučnim egzistencijalnim momentima, dok u njegovim radovima “postaju instrument da bi on zauzeo na kraju krajeva što bolju poziciju na tržištu”.

“I to je ono što je, čini mi se, vrlo važno i goruće pitanje savremene umetničke prakse, i da se vratimo na ‘Transformatorijum’, čini mi se da i kustoskinja i umetnici direktno pokušavaju da dovedu gledaoca da se sam preispita. Meni je lično ostao taj isti utisak, kada se krećem kroz postavku, čitam tekstove i materijale, uz pomoć te velike preciznosti

kustoskinje. Svi su podaci izuzetno precizni, vi ne možete da lutate, da se gubite, ništa nije ostavljeno nekom nagađajnju... Međutim i sami se na kraju nađete pred pitanjem, bar ja - da li umetnik treba i može da učini bilo kakvu promenu, jer mi vidmo da su to akcije, recimo performans ispred prodavnice Geoxa, koji treba da postavi pitanje užasnih uslova rada radnika u proizvodnji. To su pitanja koja znamo da su izuzetno kompleksna, vezana su za naše društvo koje je apsolutno razorilo osnovna pitanja ljudskih prava i uslova rada zarad beskonačne borbe industrije i korporacija za profitom. Međutim, ta akcija je jedna mala izolovana epizoda, koja u suštini, naravno, ne može da izvrši bilo kakvu promenu. Ali, da li ljudi koji treba da vrše te promene vide tu akciju? I to je ono što ostaje suštinsko pitanje. Dakle, ukazati, čini nam se da treba - umetnik još po toj levičarskoj posleratnoj definiciji postaje na neki način predstavnik te neke univerzalne klase, onaj koji će biti na neki način zastupnik i govoriti kada drugi neće da govore - zbog interesa, potlačenosti ili zbog čega god, ali pitanje efekta i načina na koji to umetnik radi, postaje za naše aktere u umetnosti jako kompleksno pitanje", navela je Ivana Bašičević Antić.

Ivana Bašičević Antić ukazala je na pokušaje da se socijalno angažovana umetnost sporovodi kao aktuelna praksa.

"Dakle, ako se bavite izbeglicama recimo - da zaista učinite nešto. Neki umetnici zaista pokušavaju da organizuju na neki način u nekom segmentu bolje uslove njihovog života i rada - da ne pretvore to pitanje u sadržaj svoje umetnosti kojim grade umetničku karijeru", dodala je ona, navodeći i da se ne bi usudila da daje bilo kakve zaključke, jer misli da svako treba, upravo šetajući kroz izložbu "Transformatorijum", da se sam zapita.

"Mislim da je to, na kraju krajeva, i bio na neki način cilj - da se ljudi i naša javnost zaustave pred određenim kompleksnim pitanjima. Iako ništa ne možemo da promenimo, umetnici će reći - možemo da ukazujemo na određene segmente na koje drugi ne ukazuju", dodala je ona.

Ivana Bašičević Antić posebno se osvrnula na deo izložbe ispred MSUV sa klupama sa crtežima originalno osmišljenim za Park Stara Trešnjevka u Zagrebu 2018. godine.

“Na kraju bih se zadržala na tom momentu koji je ispred MSUV, gde je napravljen mobilijar kao nameštaj sa klupama sa zagrebačke javne površine, koja je doživela transformaciju upravo tim beskonačnim širenjem gradnje. Međutim, tu se umetnici pozivaju na praksu **Krste Hegedušića** u periodu pre rata, kada se pokušalo da se isto tako iznese kroz umetnost na videlo pozicija loših uslova života seljaka i kasnije, kada se presele u grad, radnika. Međutim, upravo taj primer je meni jako bitan dokaz problematičnosti ovakvih praksi zato što smo na samom primeru Krste Hegedušića videli da, kada postanete akademski priznati umetnik i zauzmete poziciju moći, vi isto tako uspešno vršite represiju nad svima drugima, i kolegama umetnicima, nad čitavoj - zbog političke snage Komunističke partije, javnosti i životom. Zapravo je veoma brz i lak prelaz od upotrebe određenih teških uslova života i rada kao argumenta za napredak u karijeri umetnika, nakon čega dobijate značajne beneficije, povlašćene uslove odlučivanja i života i iz te pozicije slobodno vršite represiju nad drugima. Tako da je to izuzetno bitan momenat na koji treba da obrate pažnju i ljudi koji gledaju ovu izložbu – da li će se na kraju krajeva ponoviti taj isti krug”, ocenila je Ivana Bašičević Antić, unuka umetnika [Ilije Bašičevića Bosilja](#) i predsednica [Fonda Ilija i Mangelos](#), osnovanog u cilju očuvanja i promocije lika i dela umetnika Ilija Bašičevića Bosilja i Dimitrija Bašičevića Mangelosa.

*U **prvoj epizodi** *Kritike na delu* o o izložbi “Transformatorijum” govorila je istoričarka umetnosti **Nela Tonković**.

Projekat **KRITIKA NA DELU**, koji realizuje **NFC “Filmart”**, u saradnji sa portalom **SEEcult.org**, podrazumeva produkciju kratkih video emisija na temu odabranih značajnih izložbi koje se u Srbiji realizuju u 2016/2021. godini. Cilj je revitalizovanje likovne kritike u oblasti savremenih vizuelnih umetnosti i ukazivanje na značajnu edukativnu ulogu kritičke reči namenjene široj publici.

Produkcija: [NFC Filmart](#), Požega, 2021.

Partner: [SEEcult.org](#), Beograd

Urednica: Slađana Petrović Varagić

Reditelj: Dejan Petrović

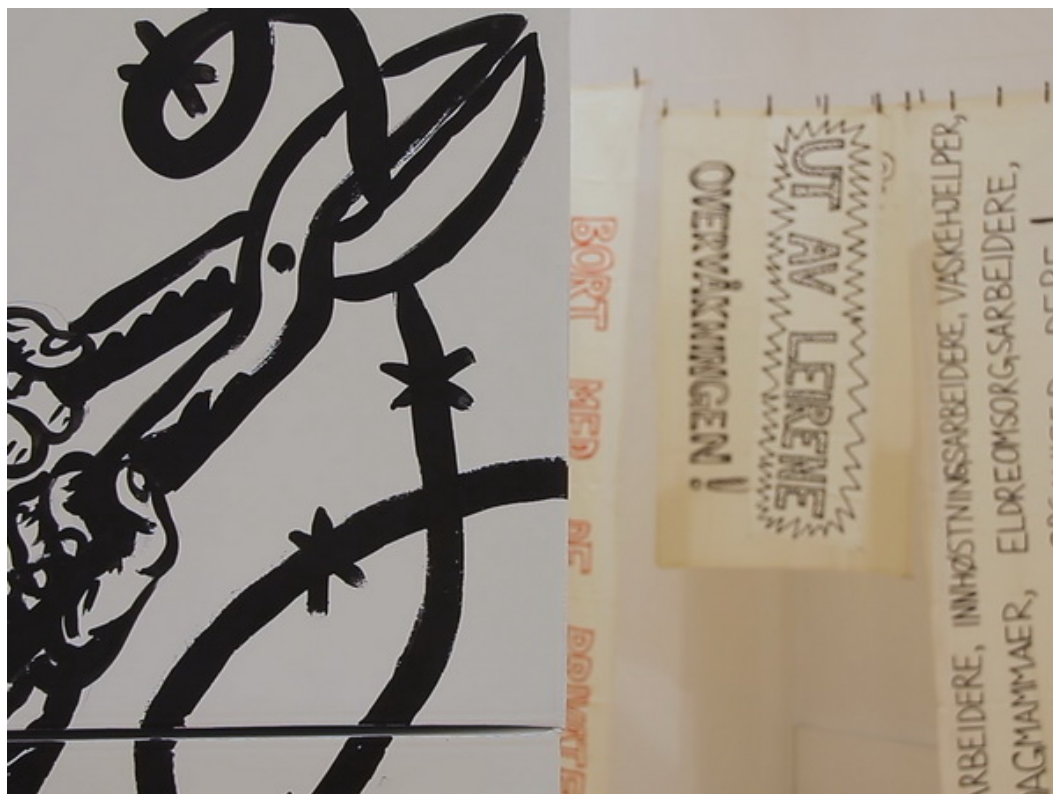
Snimatelj/montažer: Sreten Vuković

Grafički dizajner: Uroš Pavlović

Podrška: Ministarstvo kulture i informisanja Srbije

(SEEcult.org)

Kritika na delu: Rena Redle i Vladan Jeremić – Transformatorijum, 1/3

Rena Redle i Vladan Jeremić – *Transformatorijum*, Muzej savremene umetnosti Vojvodine, Novi Sad, 4. jun – 6. jul 2021.

Kritičarka na delu: **Nela Tonković**, istoričarka umetnosti, 1/3

Istoričarka umetnosti Nela Tonković u prvoj epizodi serijala **Kritika na delu** o izložbi "**Transformatorijum**" Rene Redle i Vladana Jeremića u Muzeju savremene umetnosti Vojvodine (MSUV) smatra da je dvoje umetnika pokazalo da umetnost nije samo autonomna praksa, već da itekako može da bude transformativna snaga društva.

Nela Tonković ukazuje da su Rena Redle i Vladan Jeremić već decenijama učesnici veoma bitnih borbi koje se događaju ne samo u ideološkom, političkom i ekonomskom polju, već i u **pokušaju da na neki način transformišu same umetničke prakse kako bi postale ravnopravni činioci u svim tim poljima** i kako bi uspevale da se odmaknu ili izdignu iznad onoga što je sama autonomija umetnosti ili onoga što bi bio striktno kritički odnos, ali unutar institucija umetnosti.

“Dakle, njihova namera je da približe umetnost ovim poljima društvenih borbi - da umetnost postane ne samo ravnopravan učesnik unutar tih borbi, već i da predvodi određene procese koji bi bili onda, u zavisnosti od shvatanja onih kojih se umetnički upuštaju u tu borbu, a svakako u slučaju njih dvoje - emancipatorski po čitavo društvo”, navela je Nela Tonković, ocenjujući da izložba u MSUV, čija je kustoskinja **Maja Ćirić**, veoma dobro predstavlja njihov rad u poslednjih sedam-osam godina kroz 12 projekata koji “pokazuju koliko su Rena Redle i Vladan Jeremić aktivni, koliko se ne umaraju, koliko uspevaju da stignu na gotovo sve evropske punktove na kojima postoji određena borba kojoj oni žele da asistiraju”.

“Ponajmanje je njihov rad nekako u ovom smislu bio prisutan u Srbiji i ovo je još jedna dobra prilika da se zapitamo zašto je to tako kada gledamo ovu izložbu i vidimo šta su sve činili od Norveške, preko Italije, Rumunije, Albanije i ostalih zemalja”, dodala je Nela Tonković.

Prema njenom mišljenju, izložbu “Transformatorijum” **treba sagledati unutar mesta u kojem se događa, dakle u muzeju**, a ne u galeriji koja predstavlja ono što su aktuelni umetnički projekti

“Događa se u MSUV, instituciji sa kojom sarađuju duže od jedne decenije, i čini se da je ovaj muzej i dovoljno fleksibilan i dovoljno pozivajući da prihvati ovakvu jednu izložbu, a zatim baš zato što se događa u muzeju, možda je dobro da razmislimo i o tim drugim aspektima – da li ovi predmeti, ili oruđa borbe – kako ih Maja Ćirić naziva, mogu da funkcionišu i kao određene muzealije – da li mogu da budu kolekcionisani i šta je onda njihova poruka”, navela je Nela Tonković, ukazujući da prvi deo izložbe sadrži video dokumentaciju umetničkih akcija, a drugi “ono što su koristili kao alatke kojima se te akcije animiraju i što ostaje nakon akcija”. Nije nevažno primetiti, kako je dodala, i da

izložba sadrži crteže koje su Rena i Vladan izvodili na zidu, dok razgovaraju sa publikom ili sa učesnicima akcije, a zatim su ih prenosili na materijale kao što je tekstil i izlagali.

U vizuelnom smislu, Nela Tonković smatra da je izložba "Transformatorijum" bitna i zato što pokazuje da i u umetničkim akcijama postoje određeni objekti koji se proizvedu i mogu da budu kolekcionisani.

Nela Tonković posebno skreće pažnju na **edukativni aspekt izložbe**.

“Što se same izložbe tiče, značajan je i njen drugi sloj, ili bolje reći prvi ako govorimo o muzeju, koji treba da edukuje. Nema zaista boljeg načina da se tom zadatku priđe od ove izložbe. Ovde je publika pozvana da bude veoma aktivan učesnik, da bude komentator, i konačno da – kako umetnici kažu, izglasa u kojem će pravcu njihova dalja praksa ići. Publika može da se obavesti o određenim akcijama, može da stekne nešto od onih znanja koje su Rena i Vladan sticali ulazeći u kontekst pojedinačnih borbi, pri čemu nikada ne rade bez poznavanja konteksta i dubokog zalaženja u istoriju određene borbe da bi odande izneli ono što bi mogli da budu modeli u savremenosti. Publika je pozvana i da proceni koji su stepen transformativnosti stekli svojim akcijama. To se postiže tako tako što nalepите određenu nalepnicu koju dobijete na ulazu u izložbu i svojim činom pokažete kako ste vi razumeli njihove umetničke akcije”, navela je Nela Tonković.

Prema njenom mišljenju, umetnost Rene Redle i Jeremića **postiče u određenom stepenu transformaciju nekih društvenih prilika i određenih borbi**.

“Većito je pitanje – ne samo za 21. vek, već i za vekove koji su iza nas, a i za vreme koje nas čeka – da li umetnost može samo da asistira, samo da pomogne, ili određene društvene promene može da pokrene ili predvidi”, konstatovala je Nela Tonković.

Stav Rene Redle i Vladana Jeremića, kako je dodala, jeste da umetnost treba aktivno da uđe u tu borbu – makar za one ljudi koji su, kada govorimo o čisto ljudskoj ravni, oplemenjeni i koji su zahvalni na učešću umetnika, na činjenici da umetnici dolaze ne da im kažu kako, na koje načine da se bore, nego da ih saslušaju, da podele znanja uzajamno, da budu solidarni i da učestvuju zajedno.

“Na tom nivou rekla bih da uspevaju da promene svet i da ga pomere”, rekla je Nela Tonković i podsetila na reči jedne učesnice jedne od njihovih akcija da ljubav nije osećanje, nego akcija.

“I ja bih, gledajući ovu izložbu, mogla da parafraziram i kažem da za Renu i Vladana umetnost nije autonomna praksa, nego transformacija. Oni pokazuju da umetnost itekako može da bude transformacija društva”, zaključila je Nela Tonković.

Projekat [KRITIKA NA DELU](#), koji realizuje **NFC “Filmart”**, u saradnji sa portalom [SEEcult.org](#), podrazumeva produkciju kratkih video emisija na temu odabranih značajnih izložbi koje se u Srbiji realizuju u 2016/2021. godini. Cilj je revitalizovanje likovne kritike u oblasti savremenih vizuelnih umetnosti i ukazivanje na značajnu edukativnu ulogu kritičke reči namenjene široj publici.

Produkcija: [NFC Filmart](#), Požega, 2021.

Partner: [SEEcult.org](#), Beograd

Urednica: Slađana Petrović Varagić

Reditelj: Dejan Petrović

Snimatelj/montažer: Sreten Vuković

Grafički dizajner: Uroš Pavlović

Podrška: Ministarstvo kulture i informisanja Srbije

(SEEcult.org)

<http://www.seecult.org/vest/vodenje-rena-redle-i-vladan-jeremic-transformatorijum>
03.07.2021 | 09:03

VOĐENJE: Rena Redle i Vladan Jeremić – Transformatorijum

Rena Redle i Vladan Jeremić – *Transformatorijum*, Muzej savremene umetnosti Vojvodine, Novi Sad, 4. jun – 6. jul 2021.

Kroz izložbu vode kustoskinja **Maja Ćirić** i umetnici **Rena Redle** i **Vladan Jeremić**.

Izložba Rene Redle i Vladana Jeremića "Transformatorijum" svojevrsna je retrospektiva njihove umetničke prakse u proteklih sedam godina, vođene idejom o transformativnoj snazi umetnosti da promeni ideološku, političku i ekonomsku stvarnost današnjice, sa fokusom na pitanje rada. Izložba kritičkih radova dvoje umetnika, realizovanih širom Evrope, otvorena je i za kritički odgovor publike na pitanja koja postavljaju, ostajući dosledni sopstvenoj metodi preoblikovanja političkih pozicija u umetničku formu i obratno.

Izložba "Transformatorijum" sastoji se od tri segmenta umetničkih intervencija i istraživanja Rene Redle i Vladana Jeremića, počev od instalacije sa crtežima i neobično dizajniranim klupama na platou ispred MSUV, osmišljene originalno za Park Stara Tešnjevka u Zagrebu 2018. U prvom delu postavke u zgradi MSUV izložen je dokumentarni materijal umetničkih intervencija izvedenih u Norveškoj, Hrvatskoj, Albaniji, Srbiji, Severnoj Makedoniji, Austriji, Italiji i Estoniji, dok se u drugom delu nalazi depo "transformativnih oruđa", rekvizita i objekata, kojima su godinama ispitivali upotrebnu vrednost umetnosti.

-- --

VOĐENJE - produkcija: SEEcult.org, 2021.

Glavni urednik: Miroljub Mima Marjanović; urednica produkcije: Vesna Milosavljević; snimatelj: Milan Nešić, montažerka: Marija Aranđelović

*SEEcult.org realizuje projekat "Vođenje" od 2012. godine, u saradnji sa galerijama-izlagačkim prostorima, odnosno umetnicima i kustosima odabranih izložbi. **Svratite na vođenje** kroz bogatu arhivu od **više od 120 izložbi** koje smo ovekovečili za sve koji su ih propustili, ali i za one koji nisu :)*

Podrška: Ministarstvo kulture i informisanja Srbije

(SEEcult.org)

Potencijal umetnosti da transformiše stvarnost

Izložba **Rene Redle** i **Vladana Jeremića** u Muzeju savremene umetnosti Vojvodine (MSUV) u Novom Sadu "Transformatorijum", otvorena narednih mesec dana, svojevrsna je retrospektiva njihove umetničke prakse u proteklih sedam godina, vođene idejom o transformativnoj snazi umetnosti da promeni ideološku, političku i ekonomsku stvarnost današnjice, sa fokusom na pitanje rada. Izložba kritičkih radova dvoje umetnika, realizovanih širom Evrope, otvorena je i za kritički odgovor publike na pitanja koja postavljaju, ostajući dosledni sopstvenoj metodi preoblikovanja političkih pozicija u umetničku formu i obratno, kako je istakla kustoskinja **Maja Ćirić** na otvaranju 4. juna, u prisustvu mnogobrojnih umetnika i drugih predstavnika stručne i najšire javnosti.

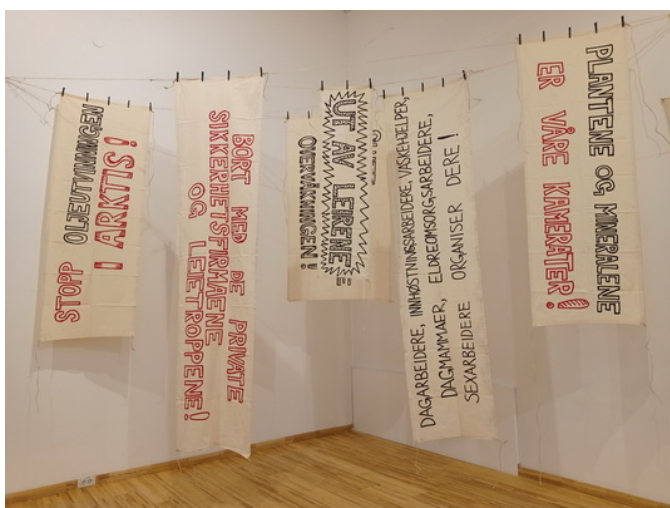
Izložba "[Transformatorijum](#)" sastoji se od tri segmenta umetničkih intervencija i istraživanja **Rene Redle** i **Vladana Jeremića**, počev od instalacije sa crtežima i neobično dizajniranim klupama na platou ispred MSUV, osmišljene [originalno za Park Stara Trešnjevka](#) u Zagrebu 2018. godine.

U prvom delu postavke u zgradi MSUV izložen je dokumentarni materijal umetničkih intervencija izvedenih u Norveškoj, Hrvatskoj, Albaniji, Srbiji, Severnoj Makedoniji, Austriji, Italiji i Estoniji, dok se u drugom delu nalazi depo "transformativnih oruđa", rekvizita i objekata, kojima su godinama ispitivali upotrebnu vrednost umetnosti.

Dvoje umetnika u vreme višestruke krize, kada se uslovi svakodnevnog života iz korena menjaju, predočavaju publici protivurečnosti sopstvene prakse, predlažući radikalni model za njeno (samo)preispitivanje. Postavljajući pitanje *da li je umetnička praksa uspela da probije estetsku sferu i da postane trajno delotvorna u van-umetničkim okruženjima*, Rena Redle i Jeremić nude publici mogućnost da proceni potencijale svakog od njihovih radova.

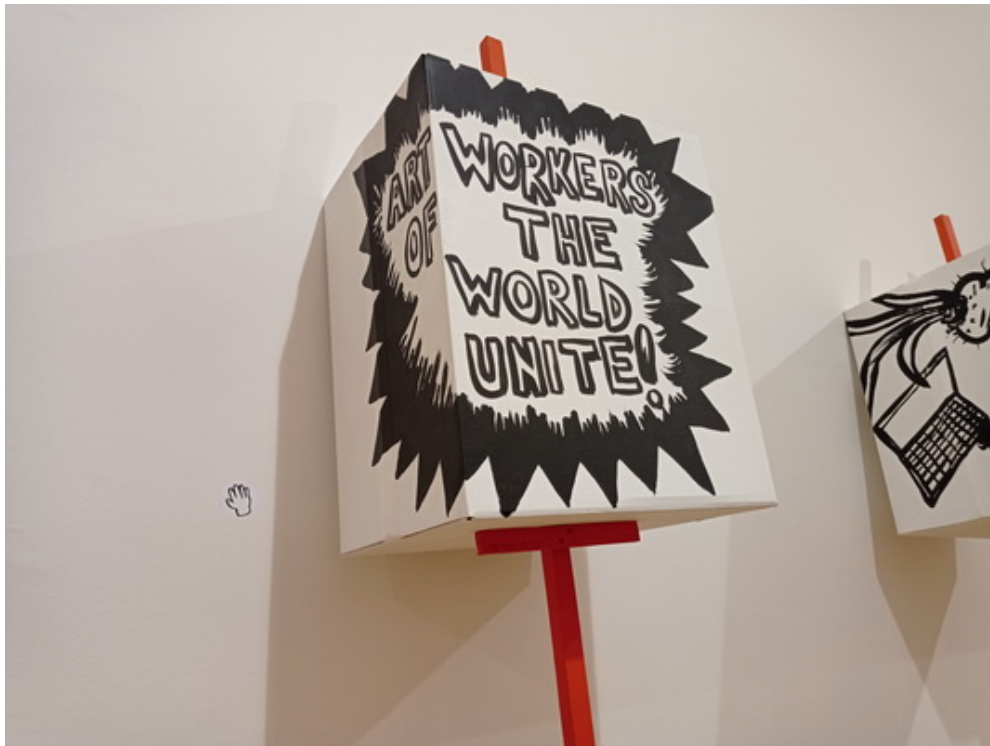
Posetiocima su tako na raspolaganju nalepnice sa ideogramima koje mogu zalepiti na zid pored rada, čiji transformacijski potencijal u odnosu na polje ideologije, ekonomije i politike žele da ocene.

Mnogi radovi dobili su ocene već na otvaranju izložbe i tokom vođenja umetnika i kustoskinje za publiku, koja je došla i iz Beograda.

Izložba "Transformatorijum", kako podseća [Maja Ćirić](#) u [tekstu](#) za katalog, predstavlja drugu smotru radova Rene Redle i Jeremića u okvirima MSUV, gde su pre 12 godina samostalno izlagali svoje heterogeno "situacionističko" *Psihogeografsko istraživanje*, nastalo u prvom periodu njihovog zajedničkog stvaralaštva od 2002. do 2009.

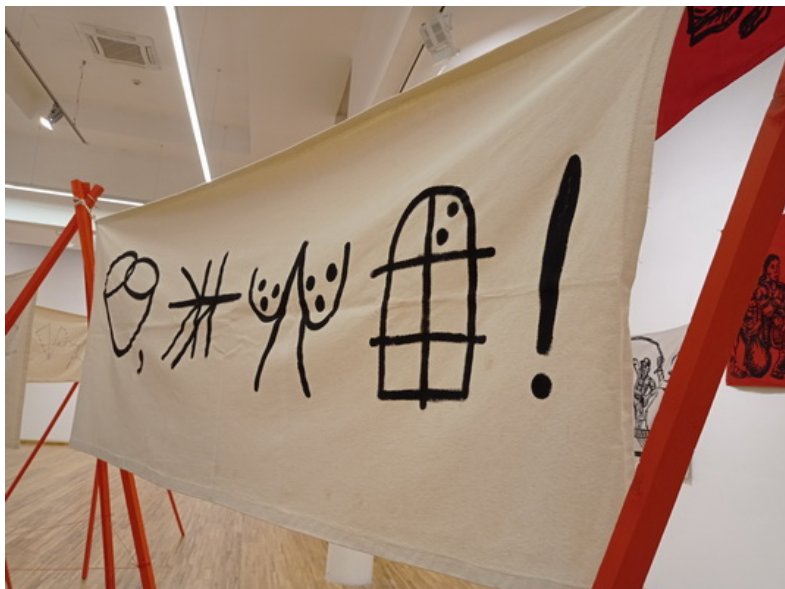

Godinama unazad, Rena Redle i Jeremić svoj rad ostvaruju, izlažu i pozicioniraju kao intervenciju u javnom prostoru izvan tradicionalnih umetničkih institucija, ali i u okviru njih, prevashodno na inicijativu umetničkih udruženja. Potrebu za saradnjom sa javnim institucijama potkrepljuje njihova celokupna praksa, iako primarno orijentisana ka društvenoj transformaciji, jer se pre svega služe umetničkim sredstvima i instituciju umetnosti sa svim njenim izlagačkim i diskurzivnim kanalima koriste kao platformu kako bi došli do različitih zajednica i posredovali sopstvenu angažovanu umetnost.

Široko postavljena transformativna praksa Rene Redle i Jeremića dotiče se različitih problema i geografskih lokacija, poput borbe radnika u kulturi u Oslu za promenu kulturne politike (*Kotrljajuća učionica*, 2019) ili protesta umetnika i aktivista u Tirani protiv rušenja Nacionalnog pozorišta (*Ponovo u Pariskoj komuni*, 2019); istorije radničkog pokreta u Norveškoj i današnjih društvenih borbi u toj zemlji - od ekoloških do romskih (*Crvena zima*, Levanger, 2014); položaja rudara u Srbiji (*Radnički kolektiv*, Bor, 2013); položaja migranata i migrantskih borbi, te nepravdi i nade u tom kontekstu (*Lomljiva prisutnost*, Beograd, 2016. i Grac, 2018); umetnika kao radnika i uslova rada u kulturi (*Didaktički crteži*, Bukurešt, 2013. i Trondhajm, 2015; *Potencijali za militantno stvaralaštvo*, Rijeka, 2017); nehumanih uslova fabričkog rada na periferiji neoliberalnog kapitalizma (*Gluve cipele*, Palermo, Bitolj, 2018); oživljavanja postindustrijskog okruženja (*Abeceda Željezare*, Sisak, 2015); prostora grada i klasnog pitanja (*Trešnjevački motivi*, Zagreb, 2018. i *Stvarna borba, lažna imanja*, Talin, 2016), navela je Maja Ćirić u tekstu za katalog, u kojem o umetničkom i društvenom angažovanju Rene Redle i Vladana Jeremića piše i **Korina Apostol**, sa kojom su učestvovali 2011. godine u pokretanju međunarodnog umetničkog i aktivističkog izdavačkog kolektiva [ArtLeaks](#).

[Rena Redle](#) i [Vladan Jeremić](#), koji žive i rade u Beogradu, nedavno su izlagali, između ostalog, u Bruklin muzeju u Njujorku; *Creative Time Summit* u Majamiju; [Muzeju savremene umetnosti Metelkova](#) u Ljubljani; [MMOMA](#) u Moskvi; Muzeju savremene umetnosti u Skoplju; Galleria del Progetto u Milanu, Intercultural museum u Oslu; na [56. Oktobarskom salonu](#) u Beogradu; EKKM u Talinu; Autostrada bijenalu u Prizrenu; *Politics of Dissonance* u okviru Manifesta 12 u Palermu; [< rotor >](#) u Gracu, Borey Art Center u Petrogradu, u [Muzeju Jugoslavije](#) u Beogradu...

Izložba "Transformatorijum" u MSUV biće otvorena do 4. jula.

*Tekst Maje Ćirić "Izrada Transformatorijuma" za katalog izložbe u MSUV (pdf)

(SEEcult.org)

Transformatorijum Rene Redle i Vladana Jeremića u MSUV

Umetnici **Rene Redle** i **Vladan Jeremić** predstavljaju se od 4. juna u Muzeju savremene umetnosti Vojvodine (MSUV) u Novom Sadu izložbom "Transformatorijum" kojom nastavljaju misiju ukazivanja na mogućnosti preoblikovanja stvarnosti umetničkim sredstvima. Dvoje umetnika, prema rečima kustoskinje izložbe **Maje Ćirić**, ostaju dosledni sopstvenoj metodi preoblikovanja političkih pozicija u umetničku formu i obratno, testirajući je kroz ponuđen model za kritiku, kao poziv publici da i ona to učini.

Izložba "Transformatorijum" sastoji se od tri segmenta umetničkih intervencija i istraživanja [Rene Redle](#) i [Vladana Jeremića](#), realizovanih tokom poslednjih sedam godina. Prvi deo postavke obuhvata dokumentarni materijal izvedenih intervencija u Norveškoj, Hrvatskoj, Albaniji, Srbiji, Severnoj Makedoniji, Austriji, Italiji i Estoniji, dok se u drugom delu nalazi depo "transformativnih oruđa", rekvizita i objekata, kojima su godinama ispitivali upotrebnu vrednost umetnosti. Treću celinu čini instalacija sa crtežima i neobično dizajniranim klupama na platou ispred MSUV, osmišljena [originalno za Park Stara Tešnjevka](#) u Zagrebu 2018.

Dvoje umetnika u vreme višestruke krize, kada se uslovi svakodnevnog života iz korena menjaju, predočavaju publici protivurečnosti sopstvene prakse, predlažući radikalni model za njeno (samo)preispitivanje. Postavljajući pitanje *da li je umetnička praksa uspela da probije estetsku sferu i da postane trajno delotvorna u van-umetničkim okruženjima*, Rena

Redle i Jeremić nude publici mogućnost da proceni potencijale svakog od njihovih radova. Svojtvenom dozom satiričnog humora, uprkos tome što se bave gorućim problemima savremenih razorenih društava, dvoje umetnika ne odustaju od pretpostavke da je svet moguće promeniti.

Rena Redle i Vladan Jeremić, Trešnjevački motivi, Zagreb, Hrvatska, 2018.

Izložba "Transformatorijum", kako podseća [Maja Ćirić](#) u [tekstu](#) za katalog, predstavlja drugu smotru radova Rene Redle i Jeremića u okvirima MSUV, gde su pre 12 godina samostalno izlagali svoje heterogeno "situacionističko" *Psihogeografsko istraživanje*, nastalo u prvom periodu njihovog zajedničkog stvaralaštva od 2002. do 2009. Godinama unazad, Rena Redle i Jeremić svoj rad ostvaruju, izlažu i pozicioniraju kao intervenciju u javnom prostoru izvan tradicionalnih umetničkih institucija, ali i u okviru njih, prevashodno na inicijativu umetničkih udruženja. Potrebu za saradnjom sa javnim institucijama potkrepljuje njihova celokupna praksa, iako primarno orijentisana ka društvenoj transformaciji, jer se oni, pre svega, služe umetničkim sredstvima i instituciju umetnosti sa svim njenim izlagačkim i diskurzivnim kanalima koriste kao platformu kako bi došli do različitih zajednica i posredovali sopstvenu angažovanu umetnost, navela je Maja Ćirić u tekstu za katalog, koji sadrži i tekstove **Korine Apostol** (Corina) i **Rene Redle**, uključujući i registar radova sa opisima.

Široko postavljena transformativna praksa Rene Redle i Jeremića, kako ukazuje Maja Ćirić, dotiče se različitih problema i geografskih lokacija, poput borbe radnika u kulturi u Oslu za promenu kulturne politike (*Kotrljajuća učionica*, 2019) ili protesta umetnika i aktivista u Tirani protiv rušenja Nacionalnog pozorišta (*Ponovo u Pariskoj komuni*, 2019); istorije radničkog pokreta u Norveškoj i današnjih društvenih borbi u toj zemlji - od ekoloških do romskih (*Crvena zima*, Levanger, 2014); položaja rudara u Srbiji (*Radnički kolektiv*, Bor, 2013); položaja migranata i migrantskih borbi, te nepravdi i nade u tom

kontekstu (*Lomljiva prisutnost*, Beograd, 2016. i Grac, 2018); umetnika kao radnika i uslova rada u kulturi (*Didaktički crteži*, Bukurešt, 2013. i Trondhajm, 2015; *Potencijali za militantno stvaralaštvo*, Rijeka, 2017); nehumanih uslova fabričkog rada na periferiji neoliberalnog kapitalizma (*Gluve cipele*, Palermo, Bitolj, 2018); oživljavanja postindustrijskog okruženja (*Abeceda Željezare*, Sisak, 2015); prostora grada i klasnog pitanja (*Trešnjavački motivi*, Zagreb, 2018. i *Stvarna borba, lažna imanja*, Talin, 2016).

Transformatorium, foto: Keti Talevska

Ukazujući na **trase nomadskih tragova** dvoje umetnika u različitim lokalnim okruženjima, kao i na njihove pokušaje angažovanja raznorodne publike, Maja Ćirić ističe i **pitanje rada** kao univerzalno prisutnu problematiku njihove umetničke prakse. Delovanje Rene Redle i Jeremića pritom se može odrediti kao ambivalentno jer je, sa jedne strane, ostvareno u realnim radničkim borbama u kojima učestvuju, dok sa druge strane deluju unutar sveta umetnosti. Pritom su, poput istaknutog umetnika Tomasa Hiršorna (Thomas Hirschorn), razvili i veštine međuljudskih odnosa i artikulacije lokalno specifičnih političnosti, a tom spisku potrebno je dodati i njihove postprodukcijske umetničke veštine, navela je Maja Ćirić.

Jedinstvenost "Transformatorijuma", kako je dodala, proističe i iz toga što su Rena Redle i Jeremić razvili poseban **ideogram kao alat za procenjivanje učinaka njihove prakse**, na osnovu kojeg se može ispitati stepen transformativnosti određenog umetničkog postupka u kontekstu ideološke, ekonomske i političke društvene borbe. Model je zamišljen tako da može da se primeni i na prakse drugih autora, ali i u danas aktuelnim društveno-političkim situacijama. Sastoji se od mikro- i makro-ideograma koji ilustruju transformativnost, a mogu da se dodele pojedinačnim radovima u zavisnosti od nivoa transformativnosti postignutog u određenom polju.

Ideogram na početku izložbe približava publici princip koji Rena i Vladan primenjuju u umetničkoj praksi. On prikazuje trodelnu, trigonalno orijentisanu cev koja kreće iz centra autonomne umetničke prakse i predstavlja uticaje ekonomskih, ideoloških i političkih

uslova. Ta cev je mesto transformacijskog procesa, odnosno filtriranja i preobražaja koji se događa kada umetnička autonomija dođe u dodir sa drugim okruženjima. Nakon izlaska iz transformacijske cevi, umetničke prakse se pretvaraju u (neumetničku) intervenciju i zauzimaju sopstveno mesto u konkretnoj društvenoj borbi, intervenišući u njoj. Sve prakse unutar cevi, a postoje po dva ideograma u svakoj od njih – procenjuju se u zavisnosti od toga šta je urađeno da bi se došlo do potpunog odbacivanja početne autonomne umetničke forme. Umetnici su za svaki stepen predložili kriterijume. Na primer, ako se tokom prolaska kroz ideološki deo cevi artikuliše samo novi jezik, biće dostignut prvi stepen transformacije. U ekonomskom polju procenjuje se nivo odbacivanje tržišta i pronalaska upotrebne vrednosti. Ideogrami, dakle, nude alatke za procenu svakog rada, što znači da radovima možemo dodeliti krajnje znakove, ali samo ako su upotpunjeni. Mnogi radovi će dobiti samo ideograme srednjeg stepena transformacije, jer nije svaki rad u potpunosti ispunio svoj potencijal. Na kraju će svaki rad dobiti po tri ideograma – po jedan iz ideološkog, ekonomskog i političkog spektra, što će biti odgovor na pitanje na kojem je nivou društvene borbe taj konkretni rad.

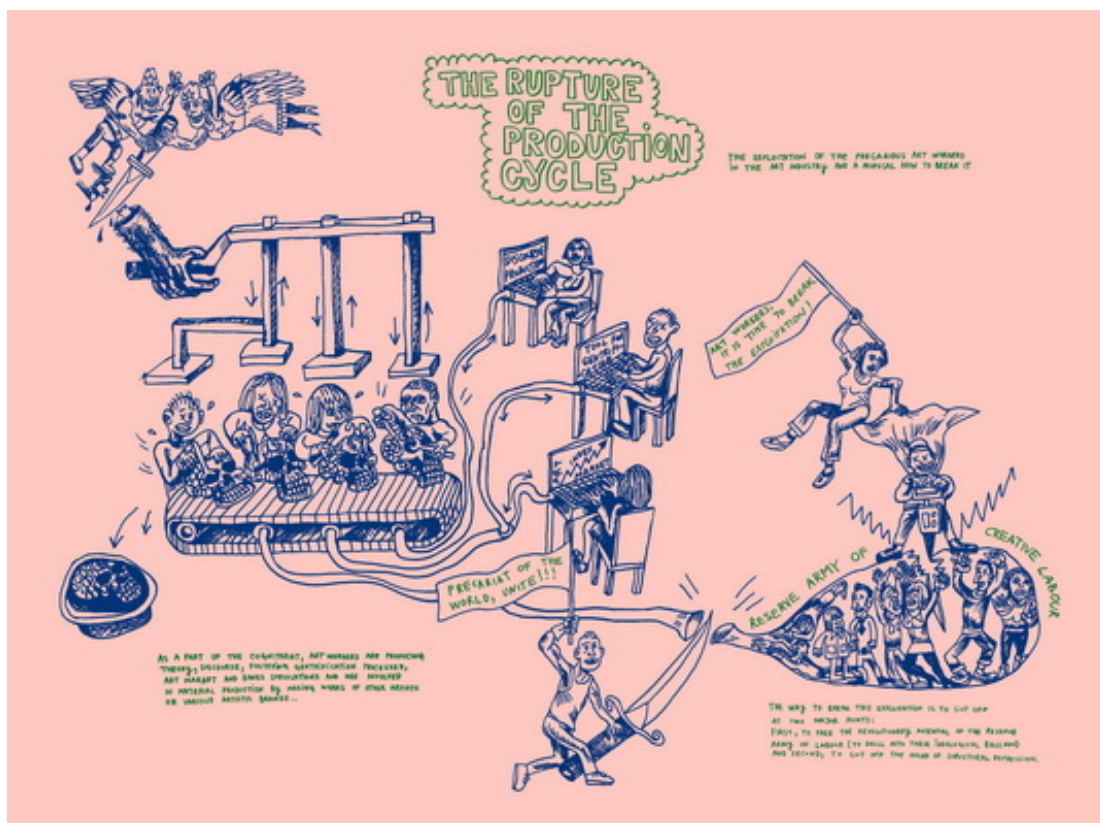

Rena Redle i Vladan Jeremić, *Potencijali za borbena stvaralaštvo*, Rijeka, Hrvatska, 2017.

Maja Ćirić posebno ukazuje na **kategoriju rada** koja se iščitava kao zajednički imenitelj aktivnosti Rene Redle i Jeremića kako u društveno-političkom, tako i u umetničkom životu.

"Čak i kada govore o sopstvenoj umetničkoj praksi, oni koriste reč rad, jer umetnički rad ne vide izolovano od bilo koje druge ljudske delatnosti. Rad i radni uslovi rudara, tekstilnih radnika, migranata, umetnika, kao i prekarnost, fleksibilnost i slični aspekti rada ih zaokupljaju. Taj politički ali i intimni stav prema radu istovremeno utiče i na njihov način umetničke proizvodnje, tj. na njihov postupak, koji uključuje jednostavne, dostupne materijale, kao i neposredni vizuelni jezik njihovog crteža", navela je Maja Ćirić, ukazujući na njihovo duboko uverenje da se proizvodnjom i korišćenjem oruđa i objekata, koji su

istovremeno tretirani i kao umetnički i kao upotrebni predmeti, može učiniti vidljivom društvena borba u vezi sa pitanjima rada.

Rena Redle i Vladan Jeremić, Didaktički crtež, 2013.

Dvoje umetnika pritom, kako je dodala, ne samo da olakšavaju vidljivost samog rada, nego i pokreću pitanja u vezi sa znanjem o radu, čime je njihova praksa "transformativna u dva pravca: sa jedne strane, društveni poredak transformiše u objekte, a njih – u znanje, sa druge strane. Upravo su ti alati i objekti istovremeno i njihov ulog i opravdanje za učestvovanje u zajednici, bilo da je ona umetnička ili politička, bez obzira na njen geografski položaj".

"Uz pomoć natpisa na banerima i objektima, Rena i Vladan ređe daju glas onome što je izvan ideologije odnosno jezika, a češće transformišu ono što već ima govor. Detaljan pogled na sveukupnost ovde izloženih umetničkih intervencija prepoznaje čestu prisutnost veza sa istorijskim umetničkim praksama, kao što su to na primer postupci Krste Hegedušića ili Gordon Matta-Clarka, ili ka kulturnim praksama iz sveta rada, kao što su to umetnička kolonija Željezare Sisak, radnički časopis Borski kolektiv, ili izvođenja živih slika. Međutim, pogrešno bi bilo razumeti te relacije kao citate, jer ih Rena i Vladan koriste kao polazište, a da bi u njima artikulisane pozicije i stavove transformisali i prilagodili novim kontekstima. Njihovi alati i objekti su u takvom poretku izvestan materijal za pregovaranje zadatog društvenog problema. Zbog toga što su intervencije nastale i imale funkciju u različitim okruženjima, sa raznolikim pismima i jezicima, letimičan pogled na celinu izložbe ima efekat 'Vavilonske kule'. Ipak, svim tim jezicima zajednički je prepoznatljiv vizuelni jezik, svesno dizajniran kao pobunjenički, gotovo sarkastični 'antidizajn', u poretku stvari u kojem su 3D digitalna estetika i hiperrealizam praktično totalitet", navela je Maja Ćirić, ukazujući da čak i njihovi slogani, koje Rena Redle karakteriše u tekstu za katalog kao "najvišu kondenzovanu formu političkog jezika",

deluju kriptovano, jer se tokom izrade dogodila transformacija prirodnog poretka stvari, pri čemu je taj svojevrsni inženjering ostvaren kao novi instrument znanja, novi sistem logike.

Rena Redle i Vladan Jeremić, *Ponovo u Pariskoj komuni*, Tirana, Albanija, 2019, foto: Adela Demetja

Materijalnost oruđa, rekvizita i objekata zato "nije ni politička ni nepolitička; u njima se ogledaju taj paradoks i kontradikcija između prirodnog poretka i novopredstavljene logike", navela je Maja Ćirić, napominjući da izložena **materijalnost radova** Rene Redle i Jeremića „nije citatnog karaktera, niti je reprezentacija postojećih objekata iz stvarnosti; ona ima ulogu u realnosti samo pod uslovom da je odabrana kao novi (čitaj: različiti) alat u određenoj društvenoj borbi“.

Rena Redle i Vladan Jeremić, *Lomljiva prisutnost / Akcioni prostor*, Grac, Austrija, 2018, foto: Thomas Raggam

"Raznolika i dosledna transformativna praksa, ovom izložbom ponuđena publici kao sazajno-estetsko, više nego kao ideološko, političko i ekonomsko iskustvo, ne teži samo tome da pruži vitalnost radu uprkos glasnim borbama koje ga karakterišu u širokom spektru okruženja. Njen osnovni smisao je u ukazivanju na mogućnost preoblikovanja stvarnosti umetničkim sredstvima. Preispitivanje potencijala transformativnosti ovakvoga rada u jeku pandemijske i još veće ekološke krize, kojoj svedočimo, omogućiće nam da Renin i Vladanov ,transformatorijum' sagledamo kao šansu za novu kategorizaciju: stare kategorije koje više ne mogu da opstanu biće odbačene, a novi aspekti koje možemo preuzeti i iskoristiti u aktuelnim društvenim borbama biće usvojeni i nadalje korišćeni. Na taj način, transformativna umetnička praksa i upotrebna vrednost umetnosti naglašene u njihovom radu, uspostavljaju kontinuitet sa istorijskim avangardama, nakon što su ga krize XX veka prekinule. Ovde posebno ciljamo na konstruktivizam, čije principe Rena i Vladan usvajaju, pokušavajući da ih unaprede, ne podređujući umetnički rad funkcionalizmu", navela je Maja Ćirić, dodajući da ostaje otvoreno pitanje da li izložba prikazuje pobedu rada uz pomoć umetnosti. „Izloženi višegodišnji zahvati Rene i Vladana svakako su živopisan dokaz o istrajnosti i intenzitetu radničkih i drugih društvenih borbi, te jedinstvenom umetničkom naboju koji su one inspirisale. Od vremena nastanka radova izloženih ovom prilikom, mnogi stari načini su se promenili, ali je važno razumeti da je Renin i Vladanov metod i dalje primenljiv na široki spektar problema i da je, uprkos promenama, zbog svoje prilagodljivosti i kritičke oštrice veoma aktuelan“, zaključila je Maja Ćirić u tekstu za katalog izložbe "Transformatorijum", koji je moguće preuzeti [ovde](#).

Rena Redle i Vladan Jeremić, Prava borba, lažna imanja, Talin, Estonija, 2016.

O umetničkom i društvenom angažovanju Rene Redle i Vladana Jeremića piše u katalogu izložbe "Transformatorijum" i **Korina Apostol**, sa kojom su učestvovali 2011. godine u pokretanju međunarodnog umetničkog i aktivističkog izdavačkog kolektiva [ArtLeaks](#), kojem doprinose i vizuelnim priložima – crtežima, sažimajući čitav niz rasprava koje su tokom godina formirale tu platformu. "Produbljivanjem nejednakosti koje je izazvala kriza kapitalizma tokom pandemije, društveno angažovani umetnici koji, kao Rena i Vladan, rade u centralno-istočnoj Evropi, doživljavaju još više nivoe prekarnosti i cenzure, zajedno sa napadima na javne ustanove umetnosti, kulture i obrazovanja (u državama kao što su, na primer, Poljska, Mađarska, Ukrajina, Hrvatska, Rusija). Njihova odluka da ostanu i rade u kontekstu u kojem moćna ekstremna desnica predvodi kulturne ratove, distribuirajući u javnom prostoru svoje dobro podešene političke crteže i angažujući se u aktuelnim debatama i bitkama, jeste potvrda beskompromisnog imperativa borbe za pravdu", navela je Korina Apostol, koja vodi Kunsthale Talin.

Rena Redle i Vladan Jeremić, Lomljiva prisutnost / Akcioni prostor, Grac, Austrija, 2018.

[Rena Redle i Vladan Jeremić](#), koji žive i rade u Beogradu, nedavno su izlagali, između ostalog, u Bruklin muzeju u Njujorku; *Creative Time Summit* u Majamiju; [Muzeju savremene umetnosti Metelkova](#) u Ljubljani; [MMOMA](#) u Moskvi; Muzeju savremene umetnosti u Skoplju; Galleria del Progetto u Milanu, Intercultural museum u Oslu; na [56. Oktobarskom salonu](#) u Beogradu; EKKM u Talinu; Autostrada bijenalu u Prizrenu; *Politics of Dissonance* u okviru Manifesta 12 u Palermu; [< rotor >](#) u Gracu, Borey Art Center u Petrogradu, u [Muzeju Jugoslavije](#) u Beogradu...

Izložba "Transformatorijum" u MSUV biće otvorena do 4. jula.

*Tekst Maje Ćirić "Izrada Transformatorijuma" za katalog izložbe u MSUV (pdf)

(SEEcult.org)

Abeceda Željezare - doprinos istraživanju nasleđa jugoslovenskog socijalizma

Gradska galerija Striegl u Sisku organizuje 30. marta onlajn promociju knjige "Abeceda Željezare" o umetničkoj praksi umetnika **Rene Rädle** i **Vladana Jeremića** iz Beograda, koja je posvećena nedavno preminulom umetniku **Marijanu Crtaliću**, začetniku i organizatoru Festivala Željezara.

Publikacija "Abeceda Željezare", u izdanju [Gradske galerije Striegl](#), nezaobilazan je doprinos kontekstualizaciji i reaktuelizaciji nasleđa socijalizma u kojem se njegovo mesto razmatra izmaknuto nostalgiji prošlosti, te pregovara kao aktivan agens sadašnjosti i zalag za budućnost, navela je povodom promocije tog izdanja recenzentkinja **Ana Dević**, članica kustoskog kolektiva Što, kako i za goga / WHW.

Osim što nudi i kritički uvid u dugogodišnji rad umetnika Rene Rädle i Vladana Jeremića, knjiga "Abeceda Željezare" je, prema rečima Ane Dević, i važna studija koja, razmatrajući šira istorijska i savremena zbivanja, uzima kao svoju tačku gledišta - grad Sisak, te time pokriva još uvek nedovoljno obrađene teme.

Autori tekstualnih i vizuelnih priloga u knjizi su: **Sanja Potkonjak, Rena Rädle, Vladan Jeremić, Marijan Crtalić, Ana Kovačić, Lea Vene** i **Sanja Sekelj**. Knjiga sadrži i prevod teksta "Biografija stvari" **Sergeja Tretyakova**.

"Abeceda Željezare" kroz interdisciplinarni i studiozan pristup iz perspektiva umetničkih i kustoskih strategija i kritičke antropologije kreativno sučeljava istraživanja nasleđa jugoslovenskog socijalizma u relaciji prema temama rada, (de)industrijalizacije, kulturnih politika i emancipatorskih projekata u kojima se prelama umetničko, edukativno i političko.

U tim procesima pionirsku su ulogu u poslednjih dvadesetak godina odigrali upravo umetnički i kustoski glasovi. Knjiga stoga nosi posvetu umetniku [Marijanu Crtaliću](#) kroz čije su se umetničke i kustoske projekte ove teme kontinuirano otvarale i razrađivale.

Ističući važnost upravo platforme umetnosti i pozicija umetnika, kroz knjigu se prepleće nekoliko perspektiva koje progovaraju kroz tekstove umetnica/ka Rene Rädle, Vladana Jeremića i Marijana Crtalića.

Antropološkinja **Sanja Potkonjak** ulogu umetničkih i kulturnih praksi razmatra u odnosu na aktualizaciju i transformaciju nasleđa industrijalizacije u širem teoretskom i socijalnom kontekstu. U ovim istraživanjima nezaobilazan je glas kustoskinja i istoričarki umetnosti koje se ovom temom bave već duže vreme, uz urednicu knjige **Almu Trauber**, publikacija donosi promišljanja **Ane Kovačić**, **Lee Vene** i **Sanje Sekelj** koje su s Marijanom Crtalićem učestvovala u realizaciji i osmišljavanju 2015. programskog koncepta "Zajednički (g)rad" Festivala Željezara.

Publikacija donosi i prvi prevod teksta sovjetskog avangardnog pisca **Sergeja Tretjakova** "Biografija stvari" čime raspravu o toj temi jasno situira u samu srž revolucionarnih horizonata koji zazivaju transformativne umetničke metode. Doprinosa razradi tema ostvaren je i kroz seriju umetničkih kolaža Rene Rädle i Vladana Jeremića štampanih u knjizi, koje ne dokumentuju ranija zbivanja, nego u mediju knjige nastavljaju procese umetničkog istraživanja i poetskog agitovanja.

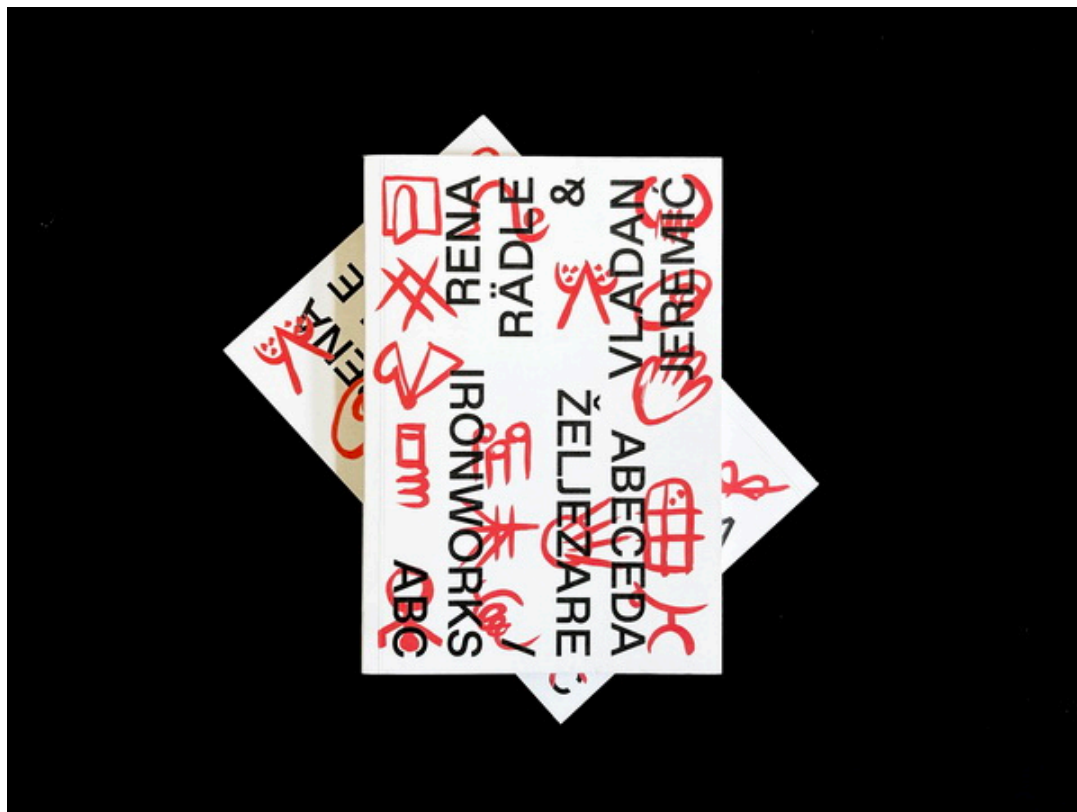

Uzimajući Sisak kao *pars pro toto* tranzicionih i istorijskih procesa u koje se prelamanju globalni ekonomski i politički fenomeni polifonijom autorskih perspektiva, knjiga "Abeceda Željezara" se opire trendovima egzotizacije industrijskih ruina i njihove depolitizacije. Uz Anu Dević, na [predstavljaju tog izdanja](#) učestvovala i sami umetnici Rena Rädle i Vladan Jeremić, Sanja Potkonjak, vanredna profesorka na Odseku za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Zagrebu, te autori dizajna i preloma knjige Tajana Čeko i Sven Sorić.

Predstavljanje i razgovor o knjizi biće održani 30. marta u 18 sati onlajn putem [platforme Zoom](#) (meeting ID: 999 2917 3003, passcode: 704934) i putem [Fejsbuk stranice Gradske galerije Striegl](#).

(SEEcult.org)

Abeceda Željezare i kao knjiga

Gradska galerija Striegl u Sisku objavila je publikaciju "Abeceda Željezare" o istoimenom radu beogradskih umetnika **Rene Rädle** i **Vladana Jeremića**, odnosno o rezultatima njihovog umetničkog i antropološkog istraživanja nasleđa jugoslovenske radničke samoupravne kulturne politike u postindustrijskom Sisku u Hrvatskoj.

Posvećena nedavno preminulom umetniku **Marijanu Crtaliću**, dugogodišnjem saradniku [Gradske galerije Striegl](#) i začetniku i organizatoru Festivala Željezara u Sisku, knjiga predstavlja sintetizovani i kritički uvid u [rad "Abeceda Željezare"](#) (*ABC Ironworks*) **Rene Redle** i **Vladana Jeremića**, koji dovodi u fokus njihov transformativni umetnički metod i performativni materijalizam na primeru *Parka skulptura*, nastalih u sklopu Kolonije likovnih umetnika Željezara Sisak 1971-1990. Nekadašnji privredni gigant sa 14.000 zaposlenih, Željezara Sisak praktično je uništena kroz rat i privatizaciju. Skulpture nastale u Koloniji, kao rezultat zajedničkog procesa proizvodnje umetnika i radnika, i dalje stoje kao svedoci vremena samoupravljanja i stvaranja u SFRJ.

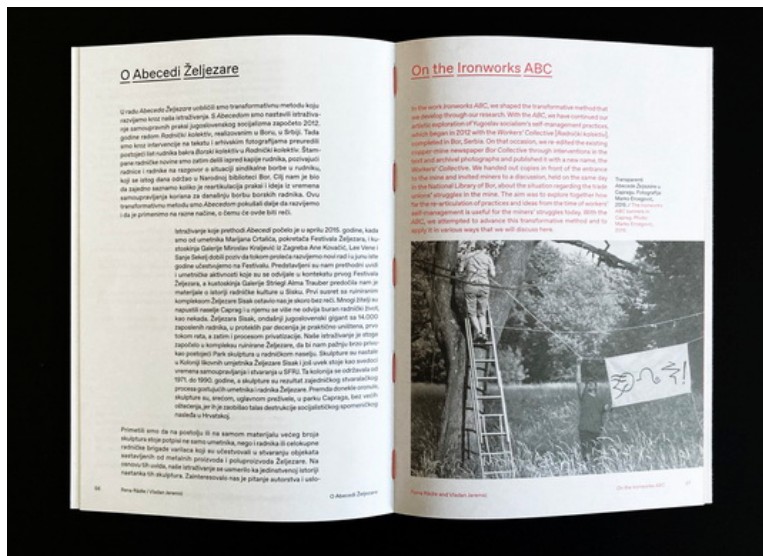

Prilozi autora tekstova u knjizi “Abeceda Željezare” progovaraju kritički o transformativnim potencijalima umetnosti kroz prizmu kritičke antropologije, kroz savremene umetničke prakse, te iz istorijske perspektive.

Osim **Rene Rädle** i **Vladana Jeremića**, knjiga sadrži i tekstove: **Sanje Potkonjak**, **Marijana Crtalića**, **Ane Kovačić**, **Lee Vene** i **Sanje Sekelj**, kao i prevod “Biografije stvari” sovjetskog avangardnog pisca **Sergeja Tretjakova**, koji nagoveštava transverzalnu saradničke i dijaloške kulturne prakse koja nastaje u okviru emancipatorskih političkih projekata.

Knjiga "Abeceda Željezare" objavljena je i [onlajn, na platformi issuu.com](https://issuu.com), a štampani primerak moguće je dobiti na osnovu donacije Gradskoj galeriji Striegl, koja je trenutno zatvorena zbog **posledica nedavnog zemljotresa** na području Siska, Petrinje, Gline i okoline.

Svi koji uplate donaciju, mogu tražiti štampano izdanje knjige posredstvom adrese info@galerija-striegl.hr

Podaci za uplatu donacija: Gradska galerija Striegl, S.S. Kranjčevića 9, 44000 Sisak; OIB: 49249580525; IBANHR7924070001839100007; poziv na broj: HR68 7765-49249580525.

*Foto: Sven Sorić

(SEEcult.org)

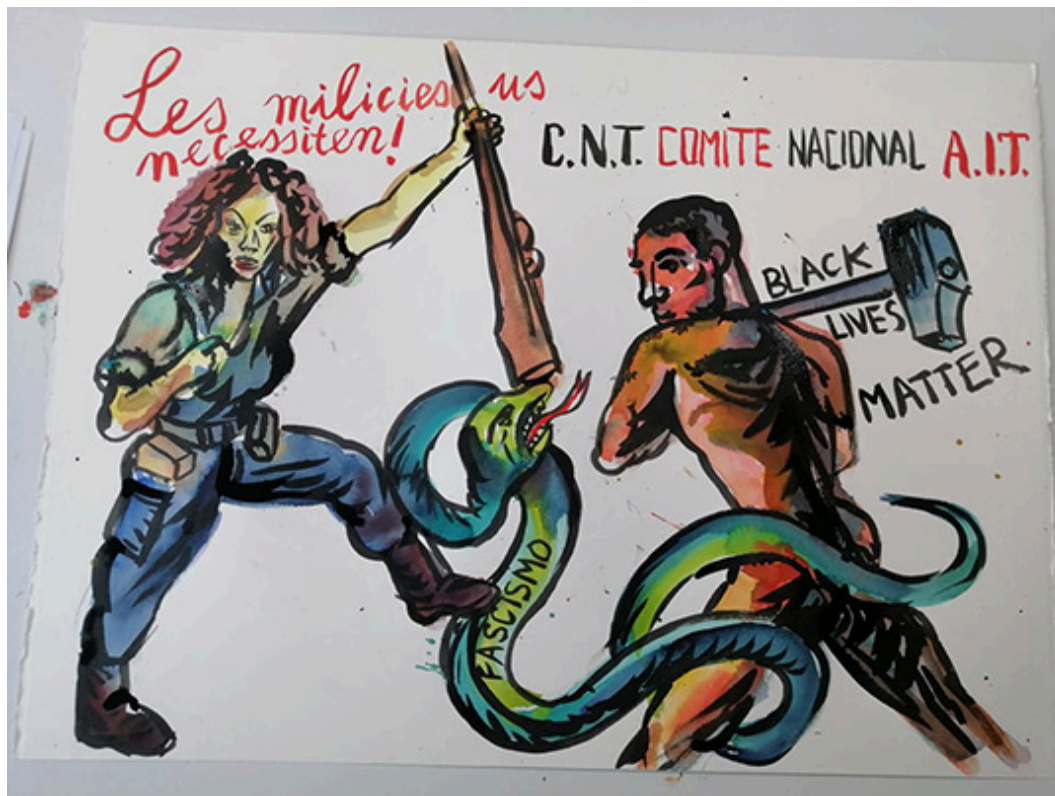

2020.

Art scena: Rena Redle i Vladan Jeremić

Beogradski umetnici **Rena Redle** i **Vladan Jeremić**, prepoznatljivi po umetničkoj praksi kojom kritički komentarišu društvene situacije i fenomene na lokalnom ili globalnom planu, ukazujući i na potencijalna rešenja problema, i u vreme pandemije korona virusa nastavili su da konstruktivno propituju različite aspekte savremenog trenutka i funkcije umetnosti u najblaže rečeno neizvesnoj budućnosti. U intervjuu za SEEcult.org, Rena Redle i Vladan Jeremić govore o video serijalu *performativnih crteža*, koji su pokrenuli kao svojevrсни odgovor na korona krizu i njene posledice u umetnosti i društvu uopšte. Smatrajući da je neophodna rekonceptualizacija i sveta i društva, Redle-Jeremić ističu i potrebu daljeg promišljanja funkcije savremene umetnosti danas, kao i važnost stvaranja širokih koalicija različitih aktera koji bi mogli da daju na to pitanje društveni odgovor, zasnovan na stavu da je reč o javnom dobru i javnom interesu.

– Posle serije radova koje opisujete kao "transformativna umetnost", pokušavajući da umetničkom praksom doprinesete rešavanju društvenih problema kojima se tematski bavite – od situacije u kojoj se nalaze Romi i posebno problema stanovanja, preko problema migranata, radničkih prava i klasne borbe... Početkom pandemije započeli ste video serijal "[Performativno crtanje](#)" (*Performating Drawing*). Za razliku od mnogih umetnika koji su se pasivizirali ili eventualno započeli onlajn dnevnike, vi ponovo pružate svojevrсни odgovor na vreme krize i izolacije. Da li je to vaš lični mehanizam odbrane na krizu ili vidite u takvom delovanju jednu od mogućih budućnost savremene umetnosti u uslovima pandemije koja će po svojoj prilici potrajati?

Rena i Vladan: Zatvaranje kulturnih ustanova i otkazivanje izložbi, koncerata i pozorišnih predstava navelo je stvaraoce u kulturi da se zapitaju da li je umetnost, ovakva kakva jeste, uopšte potrebna društvu u doba sve izvesnijih klimatskih i bioloških katastrofa. Ova kriza se za sve one radnice i radnike u kulturi, umetnice i umetnike koji i koje žive u prekarnim ekonomskim uslovima odmah, zapravo, pretvorila u egzistencijalno odnosno pitanje preživljavanja. S druge strane, kada govorimo o podršci i finansiranju umetnosti, nameće se i pitanje da li će se kulturna proizvodnja i dalje smatrati pokretačem "kreativne ekonomije", što je u kapitalističkim društvima tokom XX veka pa sve do danas važno kao mantra kulturnih politika. Ona je bila jedan od primarnih razloga za dosadašnje državne i privatne investicije u kulturnu produkciju, čija je funkcija stoga trebalo da bude da opravda ili podrži ideologiju kapitalističkog rasta.

Javna intervencija "Gluve cipele" u šoping distriktu Palermo, u sklopu Politics of Dissonance, pratećeg programa Manifeste 12, Palermo, Italija, 2018. Foto: Cinzia Delnevo

Što se tiče umetničke prakse i njene proizvodnje, institucije umetnosti su odavno u krizi. Tu krizu je Covid-19 još više ogolio i naglasio i ona je sada veoma opipljiva i u ekonomskom smislu ima realan učinak. To može dovesti do slabljenja uloge klasičnih institucija u distribuciji i medijaciji umetnosti, mada može da znači i to da će nekolicina onih koje autoritarna država protežira biti jedini privilegovani da opstanu. Stoga bi umetnička praksa trebalo da stupi u jedan neposredniji i uzajamni odnos sa širim društvenim praksama, sa drugim razmišljanjima. Reč je o uzajamnim procesima obrazovanja i razmene bez posrednika. Takva razmena se već odvija, hteli ili ne hteli, i na društvenim mrežama, pod uslovima zadatim korporativnim algoritmima odnosno pravilima jedne rudimentarne "veštačke inteligencije" hiperkonzumerizma. Zanimljivo je kako su ti, po svojoj vlasničkoj strukturi privatni kanali, gde posrednik jesu same korporativne procedure, zaista pružili neku vrstu ogromnog prostora "digitalne materije", kroz koju ljudi otkrivaju svoje želje, hobije, bizarnosti, deleći svoje "afekte" u "ekonomiji pažnje". Nama se postavilo pitanje načina na koji možemo da komuniciramo sa pravilima ovoga prostora, prepunog kontradikcija i algoritamsko-kvantitativnog posredovanja.

U tom okruženju, krajem aprila smo pokrenuli istraživačke, militantno optimistične video-sesije performativnog crtanja, koje objavljujemo na društvenim mrežama, direktno se obraćajući gledaocima. Nama je taj poluintimni-polujavni prostor omogućio da naglas razmišljamo o krucijalnim problemima. Pritom, performativni crteži jesu prevodi nekih opštih pojmova i njihovih relacija kroz koje otkrivamo svoja razmišljanja, artikulišući ih kroz proces umetničkog rada uhvaćenog kamerom, takoreći, iz jednog cuga. Pojmovi o kojima se govori i između kojih se uspostavljaju relacije nisu uvek kompatibilni, nego često stoje u protivurečnosti. Razine apstraktnog i konkretnog se mešaju, neke stvari ostaju nedorečene, nešto dolazi iz svakodnevnog iskustva, a nešto iz teorije, iz epistemologije.

Ovaj postupak predstavlja jedan od naših odgovora na ovu krizu, koju prati urgencija rekonceptualizacije sveta i društva, na stanje u kojem je budućnost bez katastrofe postala teško zamisliva, u situaciji kada nam izgleda da pojmovi i koncepcije kojima smo se dosad koristili nisu više valjani i da treba da ih povežemo na jedan sasvim drugačiji način. Video-sesije predstavljaju početak ovoga istraživanja, koje rado delimo sa gledaocima. Planiramo sada da uključimo i druge ljude koji će prikazati aspekte svojih iskustava, koncepcija i nekih drugih važnih relacija.

– Spajajući kreativnost i reflektivnost na aktuelno stanje, u novoj seriji radova bavite se pitanjima odnosa živog i neživog sveta, (re)definisanja pojma klase i uloge mašina u tom transformativnom procesu. Takođe, dovodite to sve i u vezi sa zdravljem... Šta su sve danas pošasti savremenog društva, pored virusa Covid-19? Šta sve manifestuju kreature koje crtate? Zašto je potrebno vizuelizovati te teme danas?

Rena i Vladan: Kroz video-kanal želimo da pokažemo svoj proces rada i prevod pojmova preuzetih iz mnogih oblasti. Poenta je da se sve to uradi na jedan jednostavan, gotovo opušten način, bez rezerve, pošto se polazi od pretpostavke da svako može crtati i razmišljati o tim stvarima. Naše teme, odnosi i kategorije su na početku jednostavni, pa se u toku crtanja komplikuju. Na primer, u *epizodi broj pet* smo razgovarali o klasi i zdravlju, pošto je u prethodnim sesijama već bilo reči o tome kako je komplikovano predstaviti klasu. Pošli smo od toga da se klasa definiše kroz mesto u društvenoj strukturi i klasnu borbu – da, dakle, nije fiksna, pa je zbog toga teško prikazati je statičnim simbolima ili predstavama. Što se tiče zdravlja, svi smo postali veoma svesni da je učešće tela u procesu reprodukcije od velikog značaja kada su državni organi u celom svetu preduzeli direktne biopolitičke mere i upravljanjem telima svojih građana pokazali kako, pritom, postoje prioriteti vezani za klasni interes. Dakle, zdravlje smo prvo nacrtali kao proces srećnog učešća tela u zajedničkoj atmosferi korelacije, komunikacije, konzumiranja, direktne akcije ili nekakve opšte radosne dinamike. Pitanje klase se u tom kontekstu pokazalo kao čin bolne intervencije koja remeti srećno učešće tela.

U julu smo kroz metodu performativnog crtanja za *Trans-European Partizan Jam* izveli sesiju legendarne pesme *Ay Carmela*, zajedno sa moskovskim folk-pank bendom **Arkadiy Kots** i muzičarima iz Grčke, Italije i Katalonije. U jeku rastućih oblika mikro i makro fašizma svuda u svetu, *Trans-European Partizan Jam* istražuje relacijsku pedagogiju himni antifašizma, usmenu tradiciju poezije i pesama koje su osećaj zajedništva uplele u borbu, prenevši duh internacionalizma i transnacionalnu solidarnost.

To je primer za proces zajedničkog učenja koji danas posvećujemo antifašistima, onima koji ovu borbu održavaju u životu, onima koji se bore protiv društvene nepravde, rasizma, ksenofobije, patrijarhata i svih oblika ugnjetavanja.

– Vaša umetnička praksa podrazumevala je brojna putovanja i često rad van zemlje. Na koji je način ova kriza uticala još na vaš rad i kako vidite budućnost savremene umetnosti ako se korona kriza nastavi ili eventualno čak i pojača u dogledno vreme?

Rena i Vladan: Pandemija je pokazala u kakvoj se teškoj političkoj krizi nalazi srpsko društvo. Treba pružiti podršku inicijativama zdravstvenih radnika poput "[Ujedinjenih protiv kovida](#)", a nadamo se da će doći i do njihovog čvršćeg povezivanja sa sindikatima i širim društvenim pokretima, pošto će lekari sami teško uspeti da se izbore sa nagomilanim problemima. Izbori koje je bojkotovala opozicija, a organizovao autoritarni

režim na vlasti, doveli su do neodržive situacije. Verovatno nas čekaju još jači udari krize na jesen i zimu. Sve ovo podseća na traumatičnu situaciju iz vremena sankcija, kada su mnogi iz trenutne garniture na vlasti takođe bili na visokim položajima. Putovanja skoro da nisu moguća i za srpske državljane mnoge granice su zatvorene. Nažalost, otkazano nam je nekoliko izložbi u inostranstvu. Vrlo je verovatno da će ovakva situacija trajati znatno duže, te da će se ljudi sve više i više navikavati na zatvaranje unutar granica svojih nacionalnih država. Neke izložbe ili manifestacije van Srbije se održavaju bez našeg prisustva kao, na primer, u Petrogradu, gde je 5. avgusta zakazano otvaranje izložbe "[Anti-festival of Mutations](#)", gde će biti izložen naš rad, uz učešće mnogih dragih prijateljica i prijatelja.

Izvođenje rada "Rolling Classroom for Love and Resistance" u sklopu Karnevalet, Oslo, 2019, foto: Vladan Jeremić

Posebno zabrinjava ekološka kriza, koja se u suštini ne može razrešiti bez korenite promene ekonomskih odnosa i načina proizvodnje odnosno odbacivanja imperativa visokih profitnih stopa, kojem su sada životi podređeni. Najvažnije je, zatim, da se raspodela bogatstva organizuje na jedan antiekstraktivan i socijalno pravedan način, jer nije moguće nastaviti proizvodnju i potrošnju onako kako smo navikli, zbog toga što se tako ugrožavaju celokupna priroda i život. Da li ćemo uspjeti suprotstaviti se trenutnoj inerciji nalik velikoj grudvi snega koja se kotrlja niz planinu, dok ne upadne u jezero užarene lave, teško je u ovom trenutku reći.

Alijansa za odbranu Nacionalnog pozorišta u Tirani sa radovima Rene Redle i Vladana Jeremića, Tirana, 2019, foto: Adela Demetja

– Aktuelnoj situaciji i neizvesnosti u svetlu najave još većeg rasplamsavanja korona krize, neminovne recesije i samim tim još veće prekarnosti i fragilnosti ljudskog života, bila je posvećena i [91. Prolećna izložba ULUS-a "Gde budućnost počinje?"](#) Kako vam deluju uopšte reakcije domaće umetničke i kulturne scene na krizu izazvanu koronom s jedne strane, i mere kulturne politike koje su svedene na isplatu po tri minimalca samostalnim umetnicima?

Vladan: Izuzetno je dobro što je ULUS pokrenuo radne grupe i tela koja se svom snagom bore da otklone nagomilane administrativne poteškoće vezane za status samostalnih umetnika i drugo. Posebno je u doba ove najveće krize značajan [Fond solidarnosti kulturnih radnica i radnika Srbije](#), nastao u saradnji sa nezavisnim udruženjima, što je za izuzetnu pohvalu. Moramo priznati da oko tekućih aktivnosti ULUS-a nismo previše angažovani, jer i nemamo status samostalnog umetnika, pri čemu Rena, iako joj je status boravka u Srbiji regularan, uopšte ne može postati članica tog udruženja, prema njegovom statutu.

Pogledao sam, pred samo zatvaranje, pomenutu 91. *Prolećnu izložbu*. Jedan deo izloženih radova ili slične radove autorki i autora već sam imao prilike da vidim tokom proteklih par godina, na nekim drugim izložbama. Stoga nisam bio previše iznenađen izloženim na ovoj smotri. Ona svakako predstavlja objektivni presek lokalne produkcije na doista široku temu. Između ostalog, mislim da je novina smotre u tome što se na tradicionalnoj *Prolećnoj izložbi* ULUS-a potencirao kuratorski diskurs i diskurzivna umetnička praksa uopšte, čime se legitimno pokušavala ponuditi dodatna interpretativna vrednost. Diskurs je u centru zbivanja, umetničkim radovima se učitava novo značenje a gube se ona pređašnja, koje su donekle neki neobavešteni umetnici možda hteli zadržati i fiksirati. "Kuratorski preokret" je, ipak, trebalo davno da se odigra na manifestacijama poput tradicionalne *Prolećne izložbe*. Čekalo se minimum dve decenije na to. Uprkos

tome, mogao sam da zaključim, iz diskusija na društvenim mrežama, da su za jedan broj dugogodišnjih članica i članova pravo iznenađenje na *Prolećnoj izložbi* predstavljale upravo kuratorske diskurzivne prakse, performans-predavanja, te izloženi kuratorski projekti u vidu štampanih materijala, poput zidnih novina. To je, do sada, bio jedan gotovo tuđ izlagački jezik za značajan broj članica i članova slikarske i vajarske sekcije koji rade sa tradicionalnim likovnim formatima, tako da je ova izložba imala jedan zaista edukativni potencijal.

Gledajući izložbu, moje interesovanje se usredsredilo na kritički i tematski okvir izloženih radova. Nisam mogao pročitati i pronaći jedan rad ili intervenciju koji se na lokalni kontekst odnose na eksplicitno politički i konfrontativan način. Govorim o kontekstu autoritarnog režima usred pandemijske krize, tada aktuelnoj predizbornoj borbi i opozicijskom bojkotu izbora, te o permanentnom uništavanju javnog gradskog prostora. Doduše, saznao sam da je na izvođačkom programu izložbe tih tema bilo, ali njega, nažalost, nismo uspjeli da ispratimo.

- Zašto je, prema vašem mišljenju, umetnička scena razjedinjena, i da li je to isti sindrom koji vlada i političkom scenom?

Rena i Vladan: Nemamo utisak da je lokalna umetnička scena razjedinjena u svakom smislu. Sjedinjena je makar u jednom – u pokušaju da se što je više moguće ostvare interesi umetničke struke, mada se to čini na dijametralno suprotne načine. U političkom smislu, umetnička scena je svakako razjedinjena, jer umetnici i kustosi nemaju iste političke stavove a moguće je i da pripadaju potpuno različitim političkim opcijama. Mnogo je desnice i nacionalizma u polju kulture i to je njen najveći problem. Drugi faktori razjedinjenja scene, (ma šta *scena* značila, jer je reč o prilično labavom pojmu) jesu konkurencija za užasno mala finansijska sredstva na konkursima i sistem eliminacije u kojem učestvuju kolege i kolegice bliske ili prisutne u vladajućim strukturama. Do ujedinjenja "scene" može doći samo ako svi donekle razumeju da jedan zajednički interes, koji se sastoji u dosadašnjoj konkurencijskoj borbi za mizerni budžet za kulturu, više nema smisla, jer država mora ponuditi mnogo veća sredstva, koja onda potom treba da se raspodele na socijalno pravedan i ekonomski demokratski način.

Umetnost je javno dobro i javni interes i jako je važno da se na umetničke prakse gleda na taj način. Smatramo da je dugoročno poguban i pogrešan pravac komercijalizacije, turistifikacije i kreativnih industrija u polju umetnosti i kulture. Nažalost, tako nešto diktira i zvanična EU, svojim programima poput *Kreativne Evrope*. Sve je od starta naopako postavljeno, tako da je zaista teško da se kroz fragmentarno i razjedinjeno delovanje bilo šta promeni. Samo široke koalicije radnika u kulturi, umetnika, na kraju krajeva i konzumenata te kulture, te radničkih sindikata, mogu promeniti percepciju da umetnost nije samo privatni komercijalni biznis, već zaista javno dobro. Na takvim koalicijama treba raditi i dobro je početi od nečega što već postoji, kao što su, na primer, udruživanja poput ULUS-a i NKSS-a. Uz to se postavlja pitanje načina na koji u takva šira udruživanja mogu da se uključe sindikati i radnici u državnim institucijama kulture koji su ucenjeni, plaše se da ne izgube svoje radno mesto, što im se može lako desiti ako i najmanje podignu glas protiv korupcije, društvene nepravde i nejednakosti u ovom sektoru i u krizi u kojoj se nalazi celo društvo.

Performative exhibition, Tirana Art Lab, 2019, foto: Rädle & Jeremić

– Vladane, diplomirao si restauraciju i konzervaciju na Fakultetu primenjenih umetnosti u Beogradu, magistrirao digitalnu umetnost na Univerzitetu umetnosti, a uoči početka pandemije doktorirao si na Fakultetu političkih nauka tezom "Funkcije umetničkih praksi u uslovima tranzicije u Srbiji 1991-2008", uz ocenu stručne komisije da je posebna vrednost tog rada u prepoznavanju, detektovanju i analizi tih slabih tačaka u kojima političke namere i zahtevi pretočeni u umetničke prakse ne postižu željene efekte u procesu tranzicionih poremećaja, koji Srbiju uvode u globalno društvo. Šta te je dovelo na teren politikologije i koliko će ti taj diskurs značiti u umetničkoj praksi?

Vladan: Rena i ja smo od početka razmišljali o našoj praksi dvojako, kao umetničkoj i kao političkoj. U tom smislu nismo nikada odvajali teoriju od prakse i smatrali smo da su obe stvari potrebne kako bi se svesno delalo. Pitanje koje nam se najpre postavilo glasi: gde počinje konkretna politika a prestaje umetnost? Politika ima veoma široko dejstvo, ona prožima sve društvene odnose i primarno pitanje u vezi sa njom uvek je pitanje o kojoj je to politici reč. Umetnička praksa je za nas prvenstveno društvena praksa, što znači da je ona uvek i politički izraz neke politike koja prožima društvene odnose. Kategorije političke upotrebne vrednosti umetnosti i funkcije umetnosti su nam postale značajne tokom rada na umetničkim i edukativnim projektima. Upotrebna vrednost umetnosti, po nama, prvenstveno podrazumeva suprotnost razmenskoj vrednosti umetnosti, što znači da je primarna vrednost proizvoda umetničke prakse u njegovoj društvenoj upotrebljivosti, a ne u njegovoj tržišnoj razmenjivosti.

Razgovor o radu Rene i Vladana "Lomljivo prisustvo" sa Snežanom Ristić i Radonjom Leposavić u sklopu 56. Oktobarskog salona, Beograd, 2016. Foto: Boris Burić

U svojoj disertaciji sam pak razmatrao koje su to društveno-političke funkcije imale karakteristične umetničke tendencije u datom društveno-ekonomskom kontekstu. Funkcije umetničkih praksi u srpskom društvu tokom perioda koji sam istraživao su raznorodne, neke rade u cilju konstrukcije i konsolidacije nacionalističkog diskursa, dok se druge vezuju za tranzicijske i evrointegracijske diskurse i političke prakse. Moja disertacija se bavi umetnošću u Srbiji iz perspektive političkog i društveno-ekonomskog konteksta, a ne pojedinačnih dela ili ličnosti nekolicine umetnika, što je u naučnom smislu čini verodostojnim istraživanjem, jer ne stavlja u prvi plan lične afinitete, stilske karakteristike i periodizaciju umetničkih radova, što često predstavlja prevaziđenu i upitnu metodologiju većine istoričara umetnosti. Na koncu stvari, disertacija pomaže da se odgovori na pitanje funkcije umetnosti, što je problem na koji se ne može odgovarati samo tržišnim odgovorom. Pojednostavljeno rečeno, kako moja disertacija, tako i naša umetnička praksa pokušavaju da na pitanje funkcije i upotrebne vrednosti umetnosti daju društveni odgovor, a ne da ponude još jednu zapakovanu robu za konzumaciju.

– Da li zaključke na osnovu svojih hipoteza možeš da dovedeš u vezu sa sadašnjim trenutkom?

Vladan: Svakako. Nije prošlo baš mnogo vremena od perioda koji istražujem – moja disertacija završava sa događajima iz 2008. godine, kada dolazi do svetske finansijske krize ([link Disertacije](#)). Pored toga, u Srbiji se 2012. godine na političku scenu vraćaju snage koje su bile aktuelne tokom devedesetih godina XX veka. Međutim, potpuno izmenjen medijski i kulturni kontekst, na globalnom nivou, jeste nov problem.

Moje hipoteze iz disertacije su dobro funkcionisale za pomenuti predmet istraživanja i period o kojem je reč, dok je za ovo što se danas dešava potrebno imati sasvim nove hipoteze. Jedna od njih mogla bi da bude vezana za promenu pojma umetnosti odnosno

savremene umetnosti, kao i za hiperprodukciju, postinternetske tendencije, uloge društvenih mreža i procese bijenalizacije i turistifikacije u kontekstu kreativnih industrija. Druga bi mogla da se tiče stabilokratskog konteksta autoritarnog režima u kojem živimo na ovoj ekonomskoj periferiji Evropske unije koja se zove Srbija, a treća – prekarnih uslova proizvodnje kulture i sve multifasetne apsurdnosti umetničkih egzistencija i formi u tom opskurnom okviru.

Crvena zima, instalacija, Galerija SIZ, Rijeka, 2015. Foto: Rena Rädle

– Na osnovu doktorske disertacije, pripremaš i knjigu radnog naslova "Strane fondacije i umetnost u Srbiji 1991-2008". Na neki način si se tom tematikom bavio i kao jedan od učesnika akcija **Zampa di Leonea**, posvećenih uticaju fondacije **Džordža Sorosa** na ovim prostorima... Koje su osnovne teze tog dela tvog doktorskog rada?

Vladan: Međunarodni donatori su zaista podsticali određene društvene promene i u svojim agendama obično naglašavali kakve promene žele. U slučaju Fonda za otvoreno društvo, reč je o podršci civilnom društvu i kulturi u procesima otvaranja srpskog "zatvorenog društva" tokom takozvane "blokiranе društvene transformacije" u neoliberalizam. Podrška koju je Fond za otvoreno društvo pružao civilnom društvu i projektima savremene umetnosti tokom devedesetih godina XX veka bila je izuzetno značajna za konsolidaciju i povezivanje umetničke produkcije i civilnog društva sa medijskim okvirima koji su, poput Radija B92, obezbeđivali institucionalnu potporu i sredstva za umetničku produkciju u funkciji učešća u društvenim promenama i pružanju otpora Miloševićevom režimu. Nakon političkih promena 2000-ih, oni koji su delovali u sektoru civilnog društva prelaze da deluju unutar državnih aparata i kroz njih, gradeći državnu infrastrukturu na neoliberalan način. Sve ovo je jedan izuzetno zanimljiv, jedinstven istorijski proces i mnogo toga će moći da se pročita u knjizi koju pripremam.

АНТОЛОГИЈА У ДУЛЕТУ БАЛКАНА 2000-2005

Što se tiče grupe Zampa di Leone, koja je nastala početkom 2000-ih, a prestala krajem 2011. godine, reč je o nečemu potpuno drugačijem – o kolektivnoj umetničkoj intervenciji u medijski prostor, jer se distribucija radova vršila uglavnom putem interneta, koji je tada polako postajao aktuelan. Još nisu postojale društvene mreže, nego samo mejling liste i prvi blogovi. Zampa je intervencija čiji je cilj, pre svega, bio da se putem jednostavnih alata poput stripa i karikature uputi radikalna kritika na adresu ondašnjih "balkanizacijskih" i "čaršijskih diskursa", te da se parodiranjem i negacijom oni sami dovedu do apsurdna.

U tom smislu je Zampa di Leone neponovljiva stvar; vezan je za jedno veoma specifično vreme, kao i za neke od jako zanimljivih beogradskih umetnika koji su svojim radom nadahnuli Zampu, poput **Saše Markovića Mikroba**, koji je, na žalost mnogih koleginica i kolega koji su i njega i njegov rad neizmerno voleli, prerano preminuo 2010. godine.

Zampa di Leone se bori protiv neoliberalnog kapitalizma, savremene umetnosti i aktivizma u kulturi, Univerzitetska biblioteka "Svetozar Markovic", 2008. Foto: SEEcult

– S obzirom na hronično, ali i aktuelno, a po svojoj prilici i buduće odsustvo institucionalne podrške umetničkoj sceni, koliko je, prema vašem mišljenju, ograničavajuća upućenost na strane fondacije i njihove tematske okvire i prioritete za sve one koji odluče da se i dalje bave kulturom, umetnošću, aktivizmom?

Rena i Vladan: Mislimo da je pogrešno uspeh ili neuspeh umetničkog ili političkog rada povezivati isključivo sa oblicima finansiranja, jer je sve mnogo složenije. Naravno, moguće je povezati agendu nekoga donatora, mecena ili naručioca sa temom ili funkcijom dela ili neke prakse, ali učinak te prakse i dela ne može se unapred znati. Moguće je, naravno, što se često i dešava, investirati milione u jako lošu umetnost ili u nekakve apsurdne aktivizme koji nemaju ama baš nikakvog društvenog učinka. Svet je toga pun i iza toga često jeste svesna ili nesvesna namera održavanja *statusa quo*, nečijeg klasnog interesa ili položaja. Većina pak polazi od najboljih namera i želje za pozitivnim promenama. Pitanje koje se pritom nameće glasi: da li su nam uvek potrebna pozamašna finansijska sredstva da bi se stvorila kvalitetna umetnička praksa? Naš odgovor je odričan.

Trešnjevački motivi, instalacija, produkcija BLOK, Zagreb, 2018. Foto: Damir Žižić

– Kako bi, Vladane, u tom kontekstu okarakterisao praksu Fondacije Roza Luksemburg za Jugoistočnu Evropu, u kojoj si zaposlen od 2010. godine kao voditelj projekata?

Vladan: Rosa Luxemburg Stiftung za Jugoistočnu Evropu se bavi projektima političkog obrazovanja i u fokusu joj nisu projekti u kulturi. Moj posao u toj organizaciji je vezan za rad sa partnerskim organizacijama u vezi sa raznim temama, kao što su migracije, radnička i socijalna prava. U ovom kontekstu izdvojio bih kao značajnu "[Političku školu za umjetnike i sve zainteresirane](#)" koju je pokrenuo [BLOK](#) u Hrvatskoj, i koja povezuje polje kulture sa politikom, a na kojoj mogu učestvovati učesnici iz regiona. Jedno od retkih dešavanja koje je Rosa Luxemburg Stiftung prošle godine održala u vezi sa organizovanjem prekarnih radnika u kulturi, a u partnerstvu sa kolegama i koleginicama iz Makedonije, bilo je [simpozijum](#) koji je kurirala **Ivana Vaseva**.

– Aktivni ste i kao urednici platforme *ArtLeaks* koja je posvećena radnim pravima i slobodama umetnika, a nedavno ste imali i zanimljiv onlajn razgovor povodom osmogodišnjice skupštine održane u Moskvi na temu "Kakav nam sistem umetnosti treba?". Danas se kriza čini još kompleksnijom... Šta ste zaključili u tom pogledu?

Rena i Vladan: *ArtLeaks* je krajem 2010. godine počeo da se bavi slučajevima cenzure u umetnosti i unapređenjem prekarnog položaja radnika u kulturi neposredno nakon globalne finansijske krize. Ovaj period je karakterisalo udruživanje sličnih inicijativa iz mnogih zemalja a cilj udruživanja je bio da se ponude konkretni odgovori koji će uroditi plodom, a ne samo da se opisuje prekarno stanje većine umetnika i umetnica. *ArtLeaks* nije ostao samo na tome da izveštava o slučajevima, nego je radio i na formulisanju diskursa kroz *ArtLeaks Gazettu* i druge alate. Ekipa *ArtLeaks*-a je uspela da putem podrške konkretno pomogne u izvesnom broju slučajeva. Ti slučajevi su se razrešili na način povoljan po umetnike i radnike u kulturi i ovo je važan aspekt našeg rada. Partnerske organizacije, poput W.A.G.E, uspele su da uspostave sistem renumeracije honorara za

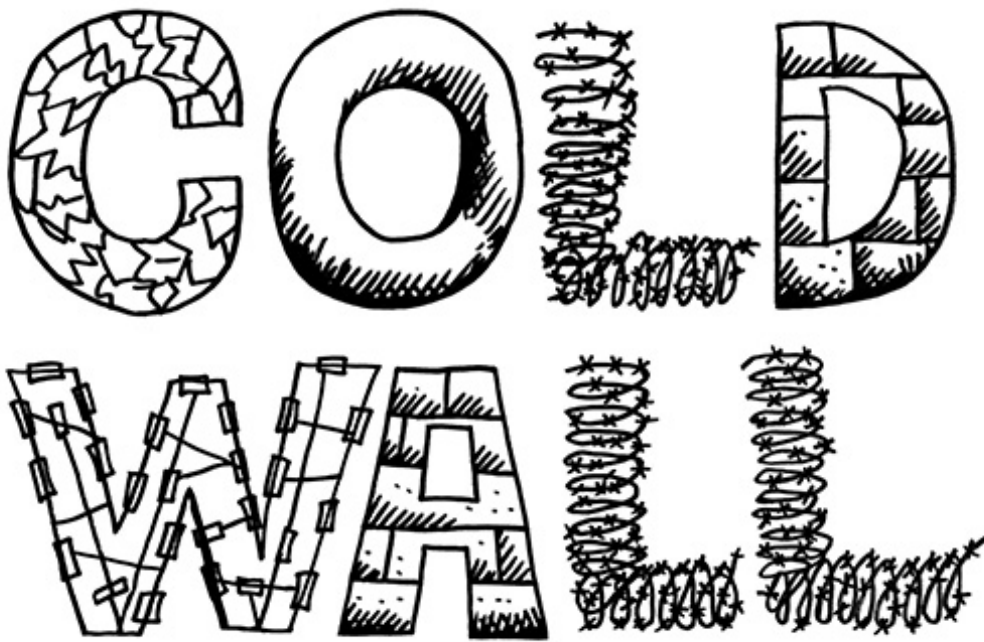

umetnike u SAD, koji bi mogao da se iskoristi i adaptira i za druge sredine u svetu. Koleginice i kolege iz **Čhto delat?**, koji su od početka aktivni u *ArtLeaks*-u, inicirale su razgovor koji je tematizovao pogoršanu situaciju radnika u kulturi tokom pandemije. Glavni aspekti razgovora bili su kako da se obezbede sredstva za period tokom pandemije i to kako su reagovala različite sredine, povezivanje sa sindikatima i preporučljivi vidovi povezivanja, slične prakse koje pokušavaju sprovesti akteri u Srbiji poput NKSS i ULUS.

– Rena, već skoro dvadesetak godina živiš u Srbiji, umesto u rodnoj Nemačkoj, radeći zajedno sa Vladanom. Kako ti danas izgleda odnos Beograd-Berlin u odnosu na početak 2000-ih?

Rena: Kriza u kojoj se nalazimo je globalna, i prvi put sa prijateljima koji žive u Nemačkoj imam neizbežnu zajedničku temu za razgovor. Kad situaciju u Berlinu posmatram u odnosu na početak dve hiljaditih, umetnička zbiljanja su postala mnogo internacionalnija, od nekadašnje izolacije tog grada se više ništa ne može primetiti. To vidim kao pozitivni razvoj, jer sam nemačku kulturnu scenu doživela kao zatvorenu i nemačkocentričnu. Međutim, u Berlinu su kirije za iznajmljivanje stanova postale nedostižno visoke, što mnogima predstavlja problem.

Kada sam došla u Beograd početkom 2000-ih, osetila se specifičnost kulturne scene u težnji da se, nakon izolacije, otvara prema raznim strujama, sa posebnim iskustvom rata i nacionalističke propagande, sa voljom da se društvene teme problematizuju u kulturi i umetnosti, ali i da se teške stvari prevaziđu, te da se nađu novi načini organizovanja u kulturi. Danas, u ovoj krizi, najveći problem je kako čovek da očuva mentalno zdravlje. Kultura i umetnost u tome igraju bitnu ulogu. Jasno je da umetnice i umetnici od države ne mogu da očekuju veliku podršku, kakvu njihove kolege i koleginice dobijaju u bogatijim zemaljama. Dodatni problem je to što političari otvoreno šire mržnju protiv svakoga ko ispoljava racionalno i kritičko mišljenje. Prvi koji to osete su novinarke i novinari, što možemo gotovo svakodnevno uživo da pratimo. U javnoj sferi, gde bi kultura trebalo da deluje, vlada atmosfera linča, i moguće je da će to dovesti do daljeg povlačenja intelektualaca i zdravorazumskih ljudi u još uže krugove i kolektive, što je odavno započet proces. Kako to zaustaviti u doba kada je javni kulturni život, zbog pandemije, sveden na minimum? Mislim da je u ovom trenutku za sve stvaraoce u kulturi, bilo da rade u ustanovama kulture, bilo da imaju status samostalnog umetnika ili ga nemaju, najbitnije da im društvo, a pod tim mislim na pojedince, pokaže da im je stalo do kulturne produkcije. Pokrenuti solidarni fond za podršku umetnicima je dobar korak u tom pravcu, mada nije reč isključivo o novcu. A mi, radnici i radnice u kulturi, moramo da nađemo načine da, uz mere prevencije zaraze, nastavimo kako znamo i umemo sa javnim radom.

Cold Wall, Studio of Young Artists' Gallery, Budimpešta, 2015.

- Da li razmišljate eventualno o odlasku?

Rena i Vladan: Čak i ako bismo se fizički odselili i odjavili sa adrese u Beogradu, teško da se ovde ne bismo vraćali. Uvek ćemo biti povezani sa celim Balkanom, gde mnogo radimo. Fizički odlazak je uvek moguć, ali je onaj mentalni već postao nemoguć.

*[Rena Rädle](#) i [Vladan Jeremić](#) žive u Beogradu. Njihova umetnička praksa obuhvata instalacije i intervencije u javnom prostoru. Kroz zajedničku praksu istražuju odnose umetnosti i politike, razotkrivajući goruće društvene kontradikcije. Koriste tehnike koje je lako reprodukovati i distribuirati, poput grafike i štampe, te jednostavnih materijala kao što su tekstil, karton i drvo, insistirajući na upotrebnoj vrednosti i društveno-ekološkoj svesti umetničkog rada. Razvijaju transformativne potencijale umetnosti u kontekstu društvenih borbi i kroz saradnju s društvenim pokretima. Nedavno su izlagali, između ostalog, u Bruklin muzeju u Njujorku, na *Creative Time Summitu* u Majamiju, u Muzeju savremene umetnosti u Ljubljani, u MMOMA u Moskvi, u Muzeju savremene umetnosti u Skoplju, u Galleria del Progetto u Milanu, u Intercultural museum u Oslu, na *56. Oktobarskom salonu* u Beogradu, na EKKM u Talinu, na *Autostrada bijenalu* u Prizrenu, na *Politics of Dissonance* u okviru *Manifeste 12* u Palermu, u centru < rotor > u Gracu, u Muzeju savremene umetnosti Vojvodine u Novom Sadu, u Muzeju Jugoslavije u Beogradu...

U PRILOGU: Kratak video intervju sa Renom Redle i Vladanom Jeremićem o sopstvenom položaju i o umetničkoj sceni u Srbiji i u svetu. Prilog je deo serijala "[3 x ?](#)" portala [SEEcult.org](#), u okviru kojeg objavljujemo stavove umetnika različitih generacija, počev od 70-ih do danas. Video prilog je snimljen pre proglašenja pandemije korona virusa.

(SEEcult.org)

VOĐENJE: Devedesete - Rečnik migracija

Devedesete – Rečnik migracija, Muzej "25. maj", Beograd, 5. decembar 2019 - 1. mart. 2020.

Izložba "**Devedesete – Rečnik migracija**", čije su kustoskinje **Ana Panić** i **Simona Ognjanović**, [predstavila je radove više od 30 umetnika i aktivističkih kolektiva](#) kao pokušaj mapiranja različitih formi angažmana od 90-ih do danas kroz koje su u polju umetnosti adresirani društveni, kulturni, politički i pravni problemi stvoreni složenim i traumatičnim migracionim procesima u i iz Srbije. Dominantna rečnička struktura izložbe podeljena je na šest problemskih celina – *Lica i stvari*, *Režim (ne)kretanja*, *Režim stanovanja*, *Odluke i prisile*, *Susreti / mreže solidarnosti* i *Narodi i teritorije*, u okviru kojih su predstavljeni radovi koji potiču i iz 90-ih, ali i iz kasnijeg perioda, dok su pojedini producirani za ovu priliku.

Učesnici izložbe su: **Asocijacija Apsolutno**, **Aleksandrija Ajduković**, **Dejan Dimitrijević/Nebojša Šerić Šoba**, **Dušica Dražić**, **Dionis Eskorsa** (Escorsa), **Jusuf Hadžifejzović**, **Kiosk – platforma za savremenu umetnost**, **Milena Maksimović**, **Goranka Matić**, **kolektiv Migrative Art**, **Ana Miljanić**, **Milorad Mladenović**, **Ivana Momčilović/Loran Vanson** (Lorent Vanson), **Tanja Ostojić**, **Vesna Pavlović**, **Nikola Radić Lucati**, **Vladimir Radojičić**, **Vahida Ramujkić**, **Rena Redle** (Rädle) i **Vladan Jeremić**, **Balint Sombati** (Szombathy), **Škart**, **Čedomir Vasić**, **Grupa 484**, **udruženje "Kardan – kultura sećanja"**, **Vojvođanski građanski centar**, **Združena akcija "Krov nad glavom"** i **Žene u crnom**.

Kroz izložbu "**Devedesete – Rečnik migracija**" [vode kustoskinje Ana Panić i Simona Ognjanović](#). Učesnici vođenja bili su [i umetnici Rena Raedle i Vladan Jeremić](#), koji su se predstavili instalacijom "Sigurna zemlja" i muralom "Razgraničenje", [te Čedomir Vasić](#), koji je govorio o svom radu "Put u Oz".

[VOĐENJE](#) - produkcija: SEEcult.org, 2020.

urednica: Vesna Milosavljević; snimatelj: Milan Nešić; montažerka: Marija Arandelović

podrška: Ministarstvo kulture i informisanja Srbije

SEEcult.org realizuje projekat "Vođenje" od 2012. godine, u saradnji sa galerijama-izlagačkim prostorima, odnosno umetnicima i kustosima odabranih izložbi.

[Svratite na vođenje](#) kroz bogatu arhivu od [više od 100 izložbi](#) koje smo ovekovečili za sve koji su ih propustili, ali i za one koji nisu :)

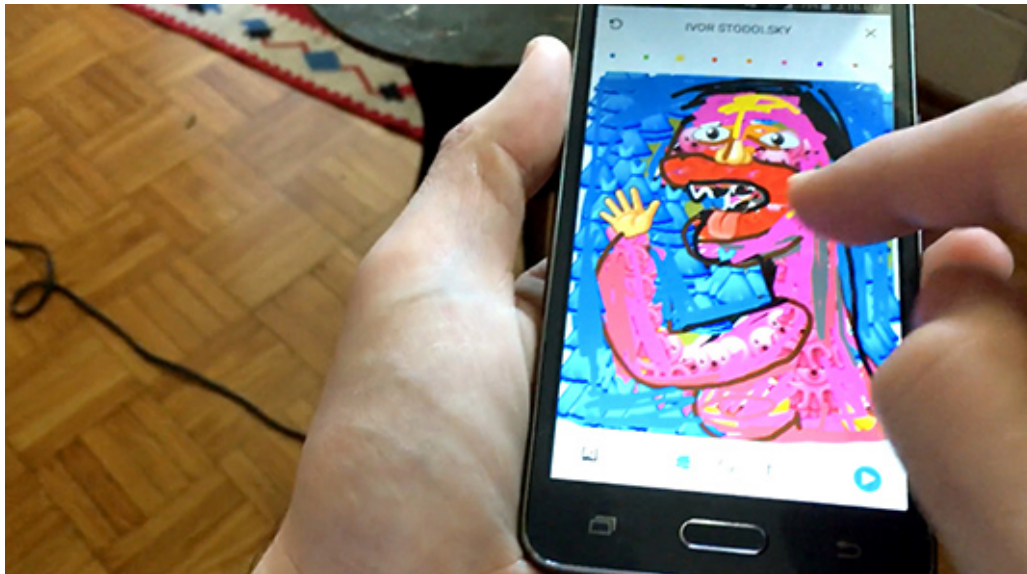
(SEEcult.org)

Balkman i Nepotkupljivi u Berlinu

Beogradski umetnik Vladan Jeremić predstaviće 15. februara u Berlinu “Balkmanov dnevnik”, nastao posle događaja koji su pratili **Salon Nepotkupljivih** u vreme otvaranja rekonstruisanog Muzeja savremene umetnosti u Beogradu u oktobru 2017. godine. Jeremić je tada [priveden zbog performansa](#) u kojem su korišćene maske sa likom predsednika Srbije **Aleksandra Vučića**.

“[Balkmanov dnevnik](#)” proistekao je usled okolnosti u vezi sa privođenjem Jeremića tokom sedmodnevnog otvaranja MSUB-a u oktobru 2017. godine, te povodom njegove ostrakizovanosti, koja je usledila nakon toga. Ovaj osobeni “digitalni dnevnik” i slikovno svedočenje prvi put će u Berlinu sa Jeremićem predstaviti pisac i kustos **Ivor Stodolsky** iz organizacija [Artist at Risk](#) i Perpetuum Mobile. Opsežna serija radova, izvedena u novom žanru – kombinovanoj tehnici digitalnog slikanja prstima i kolaža, govori o zatvoreništvu na svojevrsan “balkmenski” način, a moglo bi se reći i na način koji je moguće odrediti kao opstruktivni i post-umetnički. “Dnevnik” je u ovom obliku uspešno priveden kraju 2019. godine na rezidencijalnom boravku Jeremića i Rene Redle u Poreču, u okviru programa “Umetnik na odmoru” koji je pokrenuo Institut za istraživanje avangarde u saradnji s Kolekcijom Marinko Sudac.

"[Salon Nepotkupljivih](#)" bio je umetnički događaj koji je propitivao problem korupcije, cenzure i nepotkupljivosti na periferiji EU, a okupio je radnike u kulturi i umetnike koji su odlučili da se odupru prevladavajućem koruptivnom trendu. Središnje pitanje koje su "Nepotkupljivi" tada postavili bilo je ovo: Da li je moguće biti nepotkupljiv u uslovima u kojima se tvrdi da sve i svako ima svoju cenu? Ovde nepotkupljivost nije bila shvaćena kao sklonost određenoj vrednosti ili moralnom stavu. "Salon Nepotkupljivih" nastao je iz situacije u kojoj su umetnici u Srbiji bili lišeni i prostora i sopstvenog glasa.

Biti nepotkupljiv bio je jedini mogući oblik protesta protiv igre moći čija je pravila bio postavio blok na vlasti, naveo je Jeremić.

Prema rečima Jeremića, način na koji je nakon više od dve godine [imenovan novi vršilac dužnosti direktora MSUB-a Viktor Kiš](#) pokazuje da se kulturom i javnim sredstvima upravlja na antidemokratski i autoritaran način u korist jedne te iste nomenklature na vlasti, što je od početka bio predmet kritike koju su adresirali Nepotkupljivi.

“Sve ovo što je usledilo, ceo *top-down* pristup - prvo otvaranje 20. oktobra 2017. godine u organizaciji Vlade Srbije, pa onda način na koji je organizovana retrospektiva **Marine Abramović** i na kraju imenovanje Kiša, ukazuje na to da je Muzej bio zapravo kidnapovan tog 20. 10. 2017. Zato smo mi i napravili onu akciju. Nepotkupljivi su sve to objasnili i artikulisali još tada. Zato se i ne treba čuditi za Kiša”, naveo je Jeremić povodom *fingerpainting* performans-predavanja i razgovora o uslovima umetničke proizvodnje na periferiji, koji će biti održan u Prostoru za transdisciplinarne projekte [TOP](#) u Berlinu.

I **Ivor Stodolsky** se povodom “Balkmanovog dnevnika” osvrnuo na otvaranje MSUB-a posle višestruko odlagane rekonstrukcije i ostale okolnosti koje su dovele do pokretanja Salona Nepotkupljivih, a njegovu izjavu [moguće je pročitati ovde](#).

(SEEcult.org)

Transformativna umetnost u borbi protiv antiromske Evrope

Među segmentima izložbe "Devedesete: Rečnik migracija" u Muzeju "25. maj" je i instalacija beogradskih umetnika **Rene Redle** i **Vladana Jeremića**, posvećena problemu stanovanja pripadnika romske zajednice, koji istražuju već više od 15 godina, pokušavajući ujedno da doprinesu njegovom rešavanju. Prilog tome bio je i razgovor održan 25. januara povodom njihove instalacije "Stambeno pitanje – Sigurna zemlja", koja sadrži crteže i video radove posvećene pitanju anticiganizma u Evropi, odnosno ugovora o readmisiji između Srbije i evropskih zemalja, na osnovu kojih su aplikanti za azil vraćani posle ratova 90-ih u Srbiju kao jednu od "sigurnih zemalja".

Da li sigurna zemlja za Rome u Evropi zaista danas postoji - pitanje je na koje nema odgovor ni predsednik Foruma Roma Srbije **Dejan Marković**, koji smatra da je važno iznova ga postavljati, a kao posebno značajno u tom kontekstu ističe upravo umetničku praksu Rene Redle i Vladana Jeremića.

Terminološki, kako je rekao, *sigurna zemlja* znači da, kada neko napusti konfliktno područje, kao što je bila Jugoslavija 90-ih, može da bude vraćen u zemlju porekla nakon završetka konflikta, kao što je slučaj sa mnogobrojnim Romima izbeglim sa ovih prostora u zapadnoevropske zemlje. Njihov masovniji povratak počeo je nakon potpisivanja sporazuma o readmisiji sa Nemačkom 2002. i potom multilateralnog sporazuma sa Evropskom unijom 2007. "To je bukvalno značilo deportovanje tih ljudi koji su imali azil, ali i onih koji su rođeni u zemljama Zapadne Evrope", rekao je Marković u razgovoru u kojem je, uz Renu Redle i Jeremića, učestvovao i filmski reditelj romskog porekla **Saša Barbul**, koji živi i radi u Austriji, te saradnica Muzeja Jugoslavije **Mira Luković** kao moderatorka.

Deportovanje Roma, prema rečima Markovića, pogađa čitave porodice, a poseban problem je sa školskom decom koja se vraćaju u zemlju čiji jezik ne znaju.

Nacionalne strategije za integraciju Roma, kako je dodao, najčešće su mrtvo slovo na papiru, pa ne postoji stvarna podrška ni za stanovanje, ni za školovanje, ni za zapošljavanje. "Sada se više govori o tome, ali ne preuzima se ništa. Postoji nekolicina skupih projekata za mali broj korisnika, koji se predstavljaju kao primeri dobre prakse", rekao je Marković, ukazujući na poseban problem Roma svojevremeno izbeglih sa Kosova, koji imaju i bezbednosni problem povratka.

"Roma na Kosovu bilo je do 1999. godine oko 250.000, a sada ih je 25-30.000. Kuće su im zapaljene, uništene, okupirana im je imovina, nemaju zakonsku osnovu za vraćanje imovine... Vraćaju se zato najčešće u centralnu Srbiju", rekao je Marković, ocenjujući i da procesi integracije i inkluzije dovode zapravo do depolitizacije Roma, jer su fokusirani na socijalno-ekonomske uslove, a ne i na njihovo uključivanje u društveni, pa i politički život.

Umetnici [Rena Redle](#) i [Vladan Jeremić](#) ukazuju stoga na mogućnosti **transformativne umetničke prakse**, odnosno preklapanja prostora umetnosti i politike kojim razotkrivaju goruće društvene protivrečnosti i predlažu načine za njihovo rešavanje.

U sklopu borbe protiv anticiganizma i svojevrsnog antiromskog konsenzusa u Evropi, snimili su video radove o raseljavanju Roma ispod mosta Gazela, rušenju romskog naselja Belvil zbog izgradnje stambenog kompleksa za potrebe Univerzijade u Beogradu. Takođe, istraživali su italijansku praksu rešavanja romskog stambenog pitanja u Rimu, koje je po svoj prilici poslužilo kao inspiracija beogradskim vlastima za podizanje kontejner naselja na periferiji grada. Video radom "The Housing Agenda", proizašlog sa istoimene javne diskusije sa naučnicima i političarima 2012. godine u Helsinkiju, ukazuju na moguća rešenja problema stanovanja Roma. U okviru rada "The Housing Agenda" proizašao je *Helsinški stambeni manifesto*, koji su finske romske organizacije zvanično predložile Evropskoj komisiji kao preporuku za rešavanje problema stanovanja.

Dajući primat **upotrebnoj vrednosti umetnosti** naspram tržišne, Rena Redle i Jeremić praktikuju transformativnu umetničku praksu, koja ima političku dimenziju, ali je njen ključ, kako ističu - u društvenoj praksi, a ne u nekoj novoj umetničkoj ideologiji.

Baveći se problematikom Roma od 2004. godine, odnosno problemom rasizma većinske populacije kao panevropskim stanjem koje se ispoljava na različite načine, Rena Redle i Jeremić zapravo se manje bave samom romskom populacijom kao takvom, a više odnosom koji proizvodi isključenje određene grupe ljudi iz širih društvenih procesa.

Cilj njihovog rada je pokušaj pronalaženja rešenja i organizovanje konkretnih mera za poboljšanje života i rada ljudi koji su na margini društva, a to je direktno proizašlo iz njihove umetničke prakse. *Helsinški stambeni manifesto*, na primer, sadrži konkretna primenljiva stambena rešenja i do sada je predstavljao upotrebnii dokument za mnoge praktičare i političare.

Njihova umetnička praksa, kako su istakli i u [intervjuu](#) za sajt Muzeja Jugoslavije uoči diskusije, nastaje nakon istrošenih obrazaca savremene umetnosti, pokušavajući da je prevaziđe. Stoga zagovaraju transformativnost umetnosti kao izlaženje izvan umetničke prakse i stapanje sa političkom i društvenom praksom. Cilj je, kako su naveli, stvaranje organizaciono-političke forme za proizvodnju, kritiku i distribuciju umetnosti koja zastupa emancipatorska usmerenja. Mogućnosti transformativne umetničke prakse ostvaruju se pritom u saradnji sa društvenim emancipatorskim snagama, koje mogu biti i u okvirima javnog i civilnog sektora, sindikata ili unutar društvenih pokreta.

Sličan pokušaj predstavio je i romski reditelj iz Srbije **Saša Barbul**, koji živi i radi u Beču, a režirao je njihov film "Gazela" (2009), koji je deo instalacije "Stambeno pitanje – Sigurna zemlja" u okviru izložbe "Devedesete: Rečnik migracija".

Ovoga puta prikazao je kratki film "Drug, bolji život" (2015), koji je nastao u saradnji sa **Filomenom Grasl** (Philomena Grassl), a predstavlja potresnu priču o egzistencijalnim, stambenim, zdravstvenim i drugim životnim problemima jedne romske porodice u Bačkoj, koja preživljava, kao i niz drugih, od očevog celodnevnog rada na lokalnoj deponiji i preprodaje sve malobrojnijih upotrebnih stvari koje na nju stižu, jer je i većinska populacija zapravo na ivici siromaštva. To je ujedno i driljivo svedočanstvo o solidarnosti pripadnika romske zajednice koji teško pronađenu "robu" dele među sobom, jer i oni koji su bili manje uspešni na deponiji imaju decu.

Prema rečima Barbula, koji je i sam imao problem da pronađe posao dok je živeo u Srbiji, u pojedinim evropskim zemljama situacija je još gora, jer je reč i o učestalim ubistvima pripadnika romske populacije. Stoga i planira da snimi igrani film o ubistvima Roma, počev od dečaka **Dušana Jovanovića** u Beogradu, preko sličnih slučajeva u Mađarskoj, Bugarskoj, Slovačkoj... Cilj mu je da taj film preda austrijskim vlastima i podstakne osudu rasizma.

Na izložbi "**Devedesete: Rečnik migracija**", čije su kustoskinje **Ana Panić** i **Simona Ognjanović**, predstavljeni je više od 30 umetnika i aktivističkih kolektiva sa radovima koji potiču i iz 90-ih, ali i iz kasnijeg perioda, dok su pojedini producirani za ovu priliku. Primarni cilj izložbe "Devedesete – Rečnik migracija" bilo je mapiranje različitih formi angažmana od 90-ih do danas kroz koje su u polju umetnosti adresirani društveni, kulturni, politički i pravni problemi stvoreni složenim i traumatičnim migracionim procesima u i iz Srbije, dok je dokumentarno-istoriografski pristup stavljen u drugi plan, ali se može pratiti kroz selekciju građe koja daje širi kontekst adresiranih fenomena. Želju kustoskinja da stvore svojevrsni alternativni rečnik – pojmovnik migracija, različit od uobičajene administrativne terminologije, prati i "rečnička struktura" postavke izložbe kroz koju se posetioci kreću kao kroz lavirint, vođeni putokazima i znacima preuzetim iz saobraćaja.

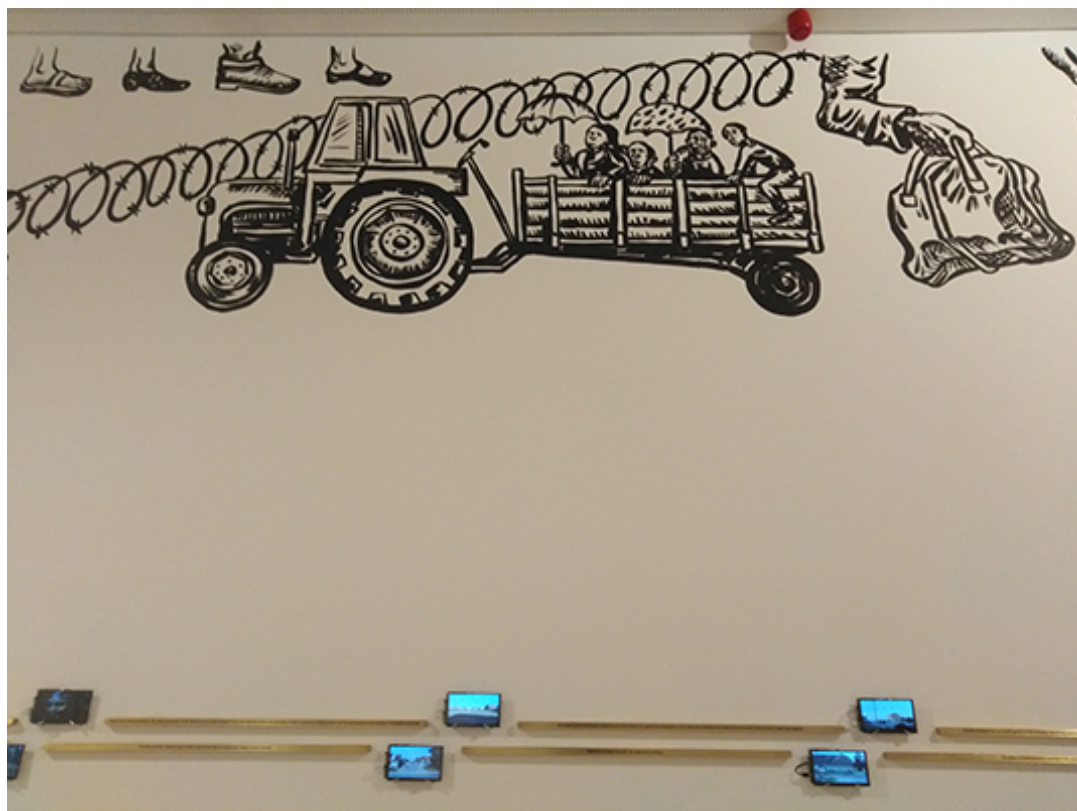
Izložba "Devedesete – Rečnik migracija" otvorena je do 1. marta, a deo je većeg projekta "Nova mapiranja Evrope", podržanog od programa Kreativna Evropa, koji [MJ](#) realizuje u partnerstvu sa Akademijom likovnih umetnosti u Beču i Midelsbro institutom za modernu umetnost i Modernom galerijom u Ljubljani.

Simona Ognjanović dobila je za studijski tekst povodom te izložbe [nagradu "Lazar Trifunović" za 2019.](#) godinu.

(SEEcult.org)

2019.

Rečnik migracija 90-ih u obnovljenom Muzeju 25. Maj

Zidni crtež Vladana Jeremića i Rene Redle i video instalacija Nikole Radića Lucatija

Sigurna zemlja, Zakon, Kuća ili dom, Karta u jednom pravcu, Kofer, Ruke, Adresa, Tuge, Čišćenje, Drugi, Jugoslovenstvo, Hrabrost i kukavičluk, Prijatelji... neki su od pojmova kojima je više od 30 umetnika i aktivističkih kolektiva stvorilo "Rečnik migracija" na izložbi posvećenoj 90-im godinama, kojom je 5. decembra ponovo otvoren obnovljeni Muzej "25. maj", deo kompleksa Muzeja Jugoslavije u Beogradu.

Primarni cilj izložbe "**Devedesete – Rečnik migracija**", čije su kustoskinje **Ana Panić** i **Simona Ognjanović**, bilo je mapiranje različitih formi angažmana od 90-ih do danas kroz koje su u polju umetnosti adresirani društveni, kulturni, politički i pravni problemi stvoreni složenim i traumatičnim migracionim procesima u i iz Srbije, dok je dokumentarno-istoriografski pristup stavljen u drugi plan, ali se može pratiti kroz selekciju građe koja daje širi kontekst adresiranih fenomena. Osim umetničkih pozicija, u izložbu su uključene i aktivističke inicijative i organizacije iz civilnog sektora, koje u svoj rad uključuju saradnju sa savremenim umetnicima/cama, ili su ih pokretali umetnici/ce, navele su kustoskinje.

Na izložbi učestvuju: **Asocijacija Apsolutno, Aleksandrija Ajduković, Dejan Dimitrijević/Nebojša Šerić Šoba, Dušica Dražić, Dionis Eskorsa** (Escorsa), **Jusuf Hadžifejzović, Kiosk – platforma za savremenu umetnost, Milena Maksimović, Goranka Matić, kolektiv Migrative Art, Ana Miljanić, Milorad Mladenović, Ivana Momčilović/Loran Vanson** (Lorent Vanson), **Tanja Ostojić, Vesna Pavlović, Nikola Radić Lucati, Vladimir Radojičić, Vahida Ramujkić, Rena Redle** (Rädle) i **Vladan Jeremić, Balint Sombati** (Szombathy), **Škart, Čedomir Vasić, Grupa 484, udruženje “Kardan – kultura sećanja”, Vojvođanski građanski centar, Združena akcija “Krov nad glavom” i Žene u crnom.**

Želju kustoskinja da stvore svojevrsni **alternativni rečnik – pojmovnik migracija**, različit od uobičajene administrativne terminologije, prati i “rečnička struktura” postavke izložbe kroz koju se posetioci kreću kao kroz lavirint, vođeni putokazima i znacima preuzetim iz saobraćaja. Kustoskinje su tematski okvir migracija proširile pojmovima koje su definisali sami umetnici, tumačeći ne samo svoje radove, već i fenomene kojima se bave. Učesnici su bili pozvani da, u saradnji sa kustoskinjama, odaberu pojam, sintagmu ili idiom, koji na najprecizniji način artikuliše njihovu poziciju, kao i da napišu izjavu koja objašnjava taj izbor. “Rečnik migracija”, prema navodima kustoskinja, nudi alat za preoblikovanje opštih mesta koja diktiraju i mišljenje i delovanje, otvarajući na taj način pitanje uloge umetnosti, aktivizma, civilnog društva i javnih institucija u rekonstrukciji prošlosti.

Smatrajući da muzej kao javni prostor treba da podstice sučeljavanje različitih glasova, na izložbi su ukrštene i pojedine suprotstavljene pozicije učesnika, ali ne radi njihove neutralizacije i pacifikacije, već radi ukazivanja na razlike o kojima nekada i ne može biti konsenzusa.

Dominantna rečnička struktura izložbe podeljena je na **šest problemskih celina** – *Lica i stvari, Režim (ne)kretanja, Režim stanovanja, Odluke i prisile, Susreti / mreže solidarnosti i Narodi i teritorije*, u okviru kojih su predstavljeni radovi koji potiču i iz 90-ih, ali i iz kasnijeg perioda, dok su pojedini producirani za ovu priliku.

“Važno nam je bilo da se ukrštaju ti vremenski konteksti - oni koji nastaju u akutno doba krize i oni koji je kasnije reflektuju”, rekla je Simona Ognjanović medijima uoči svečanog otvaranja izložbe, čiju arhitekturu potpisuje **Milorad Miša Mladenović**, a vizuelni identitet **Zoran Pantelić**.

Celina *Lica i stvari* uvodi posmatrača u registar ličnih istorija izbeglih i raseljenih usled ratova 90-ih. U tom segmentu dominiraju lica ljudi koji su 90-ih napustili Jugoslaviju trajno, kao i njihove otuđene, odbačene ili sačuvane stvari.

Među umetnicima u tom segmentu je i **Vladimir Radojičić**, koji je u “Rečnik migracija” uneo pojam *Tuđini*, a predstavio je seriju fotografija koje je snimio po odlasku iz zemlje 1991. godine, nakon odluke da ne želi da doprinese razranju Jugoslavije. Fotografisao je sam sebe, a potom i one koji su pristizali za njim.

U celini *Lica i stvari* predstavila se i **Aleksandrija Ajduković** fotografijama iz serije “Civilni u uniformi”, koje je objedinila pojmom “Adresa”. Reč je o radovima nastalim u okviru projekta razmene studenata fotografije iz Srbije i Holandije, kada je u Amsterdamu fotografisala izbeglice iz bivše Jugoslavije. Njeni modeli bili su u turističkim majicama, ali sa nazivima gradova iz kojih potiču, dok su slikani na adresama na kojima su tada živeli u Holandiji.

Celina *Lica i stvari* obuhvata i radove **Dušice Dražić**, koja je u "Rečnik migracija" unela pojam "Predmet", zatim **Kioska** (*Inventar*), te **Balinta Sombatija** (*Kofer*).

U celini **Režim (ne)kretanja** predstavljeni su radovi **Goranke Matić** (*Izbrisani*), **Tanje Ostojić** (*Zakon*) i **Asocijacije Apsolutno** (*Čovek*).

Umetnica **Tanja Ostojić**, koja živi i radi u Berlinu, predstavlja prvi put u Beogradu u celini svoj projekat "Tražim muža sa pasošem Evropske unije", koji je na izložbi "rečnik migracija" uokvirila pojmom *Zakon*.

Reč je o kompleksnom i slojevitom umetničkom radu koji je realizovan od 2000. do 2005. godine, a bavi se odnosom politika roda u kontekstu migracije i biopolitike EU. U tom radu smenjuju se u periodu od pet godina različite faze realizacije - od net arta i objavljivanja oglasa "Tražim muža sa pasošem EU" na sajtu Remonta, preko 500 imejlava i pisama tzv. kandidata za brak, preko performansa koji je izvela ispred Muzeja savremene umetnosti sa nemačkim umetnikom Klemensom Golfom, koji je prikazivan i na interentu, do samog čina sklapanja njihovog braka u prisustvu umetnika **Jelice Radovanović** i **Dejana Anđelkovića**, koji su bili kumovi i imali obavezu da napišu tekst o razlozima tog braka. Taj tekst je i izložen, a opisuje čin venčanja bračnog para koji je odbio da se poljubi i nije razmenio prstenje. Izložena je i specijalno za ovu priliku napravljena nova verzija jedinog venčanog poklona – pogače koju je umesila Jelica Radovanović. Originalna je, kako je podsetila Tanja Ostojić, imala gornju koru sa šarom u vidu karte Evrope, a mlada ju je i pojela, dok je pogača na izložbi "Rečnik migracija" sa kartom sveta.

Instalacija obuhvata i uveličane fotografije sa venčanja u Opštini Novi Beograd, kao i fotokopije dokumenata koje je Tanja Ostojić morala da nabavlja tokom braka koji je potrajao do 2005.

Nakon venčanja je, inače, uz međunarodnu venčanicu i druga neophodna dokumenta, podnela bila i zahtev za vizu. Tek nakon dva meseca dobila je ulaznu vizu na tri meseca za spajanje porodice u Nemačkoj, pa se preselila u Dizeldorf, gde je zvanično živela naredne tri i po godine. Na proleće 2005. njena trogodišnja dozvola boravka je istekla, a vlasti su joj, umesto dozvole za stalni boravak, odobrile samo dvogodišnji. Nakon toga su se ona i Golf razveli, a otvaranje njene izložbe "Kancelarija za integraciju" u Galeriji 35 u Berlinu, 1. jula 2005. godine organizovala je performativnu "žurku razvoda" (Divorce Party). "Gosti su imali priliku da pregledaju *wedding book*, gde se nalaze ne samo pisma kandidata, nego i drugih ljudi, mojih prijatelja koji su prošli kroz istu vrstu braka", rekla je Tanja Ostojić.

U celini **Režimi (ne)kretanja**, asocijacija Apsolutno predstavila je deo aktivnosti projekta "Čovek / Human", u okviru kojeg je organizovala 90-ih proizvodnju saobraćajnih znakova koji bi obeležavali granicu Istočne i Zapadne Evrope. "To nam je posebno bilo važno zato što smo u tom pogledu, zbog međunarodnih sankcija, pogotovo mi iz Srbije imali problem... Metodološki slično kao u radu Tanje Ostojić, sakupljali smo sve vize i sve izlazne takse koje smo morali da plaćamo da bismo otišli na te ničije zemlje i markirali celu tu liniju, a uporedo obeležavali takođe neke traumatične pozicije psiholoških granica, kao što je bilo između istočnog i zapadnog Mostara", rekao je **Zoran Pantelić**, ističući da je doprinos asocijacije Apsolutno u tom kontekstu bila ideja čoveka.

"Smatrali smo da smo mnogo više usmereni na ideju pojedinca u kosmpolitskom ambijentu, a ne na nacionalni okvir, koji nam je i otežavao komunikaciju", naglasio je

Pantelić, dodajući da je uključivanje tog rada u kontekst celokupne izložbe "Devedesete - Rečnik migracija", na neki način iniciralo i samo vizuelno obeležavanje prostora postavke. "U pseudo-kontejnerima sa panelima, kojima smo kreirali male niše privatnosti i projektnih prezentacija, znakovna određenja su stalna preusmerenja i stalni odnos kretanja", rekao je Pantelić, dodajući da znak "Human - čovek" na ulazu na izložbu predstavlja "omaž svim ljudima prisutnim u tom prostoru".

U izložbenoj celini **Režimi stanovanja** predstavljeni su **Združena akcija "Krov nad glavom"**, koja je u "Rečnik migracija" unela *Bespravnu nužnost / ustanak*, zatim **Milorad Mladenović (Plan)** i **Vladan Jeremić i Rena Redle (Sigurna zemlja)**.

Instalacija "Stambeno pitanje" **Vladana Jeremića i Rene Redle** vezana je za "situaciju Roma i anticiganizma 90-ih u Beogradu" i ugovore za readmisiju između Srbije i evropskih zemalja, koje su tada vraćale aplikante za azil nazad. Crteži su u različitim formama, a uz animaciju, tu su i video radovi, uključujući "Belvil" (2009) o rušenju romskog naselja zbog Univerzijade, kao i ispod mosta Gazela, gde je većina Roma sa Kosova, deportovanih iz Nemačke, živela svojevremeno u Beogradu.

Vladan Jeremić i Rene Redle - Sigurna zemlja

Celina **Odluke i prisile** obuhvata radove **grupe škart**, koja je unela u "Rečnik migracija" pojmove *Hrabrost i kukavičluk*, te fotografije **Goranke Matić (Prijatelji)**.

Škart u tom delu izložbe predstavlja "antiratni strip o ratu" **Đorđa Balmazovića**, zasnovan na ispovesti njegovog prijatelja Saše Đukića koji je bio mobilisan 1991. godine, poslat na front, a posle ranjavanja i rehabilitacije, zauvek napustio ove prostore i preselio se u London. "Ovo je isposvest kako jedan običan mladić pacifista završava u Slavoniji i

Vukovaru... Priča o odlasku i uzrocima odlaska...”, rekao je Balmazović, ispričavši i par pojedinosti koje nije pretočio u strip.

“Saša je imao sreću da je imao rođake u Sarajevu. Očajnički se plašio da ga ne pozovu ponovo posle rehabilitacije. Kada je odlazio iz Sarajeva, avion je zbog nedostatka goriva morao da sleti u jedan veliki grad, zbog čega ga je znoj oblio, jer je mislio da sleću u Beograd, a bila je u pitanju Budimpešta. U Londonu je ostao, vratio se samo 1997. godine, kada mu je umrla majka - na kratko, samo na sahranu”, rekao je Balmazović, konstatujući da je to ekstreman primer, ali koji nije bio usamljen. Zanimljivo je i da je, kada je 2017. godine prvi put ponudio izdavaču taj strip, Balmazović dobio komentar da je to zanimljiva priča, ali da “nikoga to danas ne zanima”. “Posle godinu dana, izdavač mi kaže – mislim da je aktuelniji nego ikada”, ispričao je Balmazović.

Škart je zastupljen i u izložbenoj celini **Susreti / mreže solidarnosti**, kojoj je doprineo pojmom *Tuga*, kao i radovima sa **Ženama u crnom** i **Vesnom Pavlović** (*Dostojanstvo / solidarnost / internacionalizam*), te sa **Ivanom Momčilović** i **Loranom Vansonom** (*Rupe*).

U toj celini su zastupljeni i **Ana Miljanić** i Centar za kulturnu dekontaminaciju (*Žudnja za životom*), **Grupa 484** (*Ruke*), **kolektiv Migrative Art** (*Slobodna privremena teritorija*), **Dejan Dimitrijević** i **Nenad Šerić Shoba** (*Mesto*) i **Jusuf Hadžifejzović** (*Nelagodnost*).

Ivana Momčilović, koja je i pokrenula **Migrative Art**, osnovan 1992. godine u Belgiji, rekla je da je gotovo nemoguće pobrojati sve koji su učestvovali u akcijama tog kolektiva umetnika sa prostora bivše Jugoslavije u egzilu, a na otvaranju izložbe “Rečnik migracija” pridružili su joj se slikarka **Helena Klakočar** i **Zlatko Burić** iz Kugla glumišta. Kolektiv Migrative Art “oslobađao” je teritorije “umetničkim okupacijama” u javnom prostoru – izložbama, koncertima, predstavama, performansima, razgovorima... Važna ličnost u tim prvim akcijama bila je glumica **Sonja Savić**, čije su fotografije sa proslave rođendana 1991. godine u kavezu sa golubovima u Beogradu deo instalacije na izložbi “Rečnik migracija”, a prvi put su prikazane posle 25 godina.

Sonja Savić je, kako je podsetila Ivana Momčilović, bila “crvena nit” koja je povezivala umetnike u egzilu, između ostalog i sa Kugla glumištem iz Zagreba i sa **Draganom Živadinovim** i njegovim Rdečim pilotom iz Slovenije, koji će 21. decembra, inače, biti i gost okruglog stola “Slobodne teritorije, juče, danas, sutra”. Zajedničko delovanje umetnika sa prostora bivše Jugoslavije posebno je došlo do izražaja u Luvanlanevu, studentskom gradu koji je nastao posle separacije univerziteta 1968, kada su se Flamanci odvojili od Valonaca, a prema rečima Ivane Momčilović, bio je “grad kontrolisanog revolta”, u kojem je bilo onemogućeno okupljanje većeg broja ljudi. Sastajali su se i izvodili akcije i u Luksemburgu, Briselu, Parizu...

Prema rečima Burića, pridružio se kolektivu Migrative Art na poziv Sonje Savić, nakon jednogodišnjeg delovanja Kugla glumišta u Galeriji Studentskog centra u Zagrebu, koja je u “predraspadnom trenutku bila prostor slobode”, kreativni centar za vizuelnu umetnost, muziku, performanse... “Bili smo gladni za novim prostorom, a kada smo došli u Luvanlanev, činilo nam se da je to nastavak tog prostora Galerije SC. To je bio početak dugog puta zajedničkog delovanja sa kolegama iz bivših republika... Kada su veze bile potpuno pokidane, mi smo nastavili saradnju”, rekao je Burić. Najveće njihove akcije bili su “nemoguća susreti”, dodala je Ivana Momčilović, dok se Helena Klokotar prisetila jednog susreta u Parizu za koji su dobili stipendiju “samo da bi se sastali”.

U okviru prezentacije kolektiva Migrative Art, deo izložbe čini i mural **Čarlija Kejsa** (Charley Case).

Poslednju programsku celinu izložbe, nazvanu **Narodi i teritorije**, čine radovi **Udruženja Kadran i Jelene Grujić Zindović**, kojima su u "Rečnik migracija" pridodati pojmovi *Čišćenje* i *Drugi*, zatim **Vojvođanskog građanskog centra** (*Kuća ili dom*), **Milene Maksimović** (*Karta u jednom pravcu*), **Vahide Ramujkić** (*Jugoslovenstvo*), koja učestvuje i sa **Dionisom Eskorsom** (*Zemlja / teritorija*), te **Čedomira Vasića** (*Kompjutersko čišćenje*) i **Nikole Radića Lucatija** (*Transfer*).

Izložba "Devedesete – Rečnik migracija", koja je otvorena do 1. marta 2020. godine, deo je većeg projekta "Nova mapiranje Evrope", podržanog od programa Kreativna Evropa, koji **MJ** realizuje u partnerstvu sa Akademijom likovnih umetnosti u Beču i Midelsbro institutom za modernu umetnost i Modernom galerijom u Ljubljani.

Za 17. decembar najavljeno je i otvaranje izložbe "Projekat Jugoslavija", koju Muzej Jugoslavije realizuje u saradnji sa **Kiosk**om, a obuhvata video intervju sa oko stotinu sagovornika/ica različitih uzrasta i profila iz svih zemalja nastalih nakon raspada Jugoslavije. Umesto konkretnog pitanja, autorke **Ana Adamović** i **Milica Pekić** su svakom od učesnika/ica ponudile po jedan od identifikacionih kartona (koji sadrži: opis, datum ili period iz kog potiče i poreklo) predmeta koji su deo fonda Muzeja Jugoslavije.

Muzej "25. maj", čija je rekonstrukcija započeta krajem 2017. godine, čeka još jedna faza obnove – fasade i pripadajućih platoa, a prema rečima direktorke **Nede Knežević**, projekat je završen i čekaju se finansijska sredstva. Stoga će MJ sledeće ili 2021. godine ponovo biti privremeno zatvoren, rekla je Neda Knežević, ističući da su dosadašnje faze rekonstrukcije realizovane tako da se što više sačuva duh dela arhitekta Mihaila Mike Jankovića, "jednog od najvećih neimara najmarkatnijih objekata socijalizma" u Beogradu. "Zadatak da obnovimo zgradu bio je veoma odgovoran, stupili smo brižno i pažljivo, na šta nas obavezuje i Zakon o zaštiti kulturnih dobara", rekla je ona, podsećajući da je prošlo šest decenija od kada je objekat "25. maj" otvoren.

Druga faza rekonstrukcije Muzeja "25. maj" **započeta je u martu ove godine**, uz finansijsku podršku Ministarstva kulture i informisanja Srbije koje je za prvu fazu izdvojilo 2018. godine 68 miliona dinara, a za drugu 92 miliona.

*Foto: Vesna Milosavljević

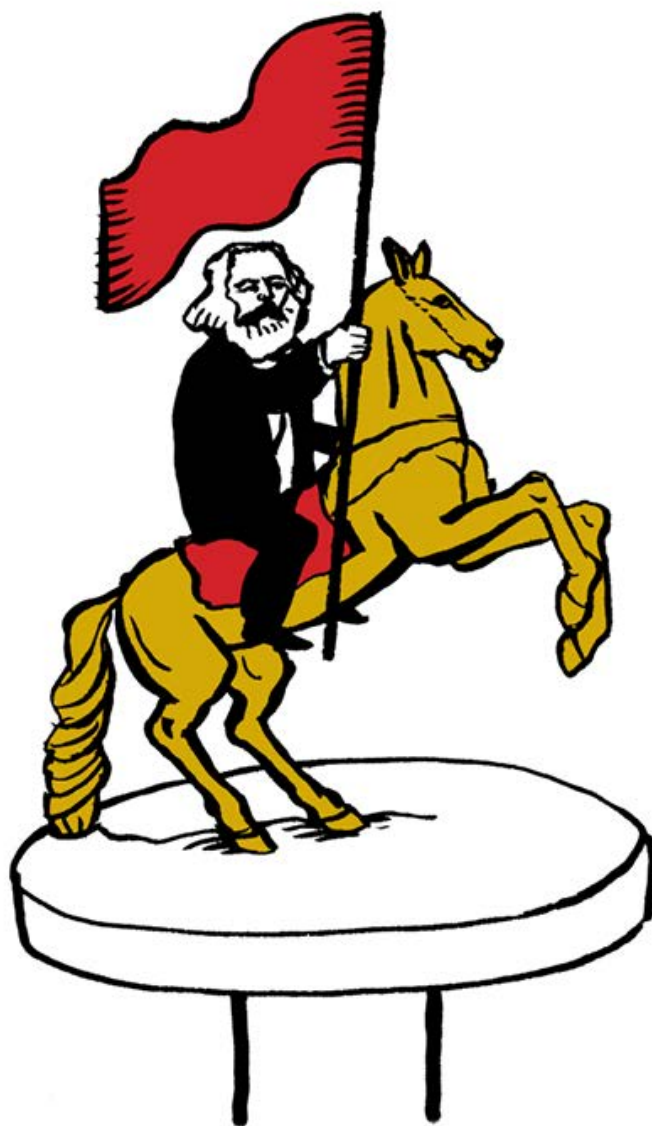
(SEEcult.org)

Prekarijat u kapitalističkoj kulturi

Simpozijum o budućnosti iz radničke perspektive “Prekarijat u kapitalističkoj kulturi – Da li da i dalje ovako živimo?” biće održan 29. i 30. novembra u Kinu Kultura u Skoplju, a okupiće aktere kulturnih i umetničkih scena iz regiona i Evrope, koji će pokušati da predoče nove mogućnosti borbe za unapređenje položaja umetnika i radnika u kulturi u uslovima surovog neoliberalnog kapitalizma.

Među učesnicima simpozijuma, koji organizuje Fakultet za stvari koje se ne uče (FR-U) iz Skoplja, u partnerstvu sa Lokomotivom – Centrom za nove inicijative u umetnosti i kulturi i Fondacijom “Roza Luksemburg” za Jugoistočnu Evropu, najavljeni su: **Antonija Alampi, Kristina Ampeva, Korina L. Apostol, Đorđe Balmazović, Karla Crnčević, Ilijana Fokijaniki, Vladan Jeremić, Filip Jovanovski, Violeta Kačakova, Biljana Tanurovska-Čulavkovski, Krunoslav Stojaković, Tara Rukecki, Bojana Piškur, Tjaša Pureber, Kire Vasilev...**

Crtež Đorđa Balmazovića

Prema navodima organizatora, kada je reč o radničkim pravima, **kulturni radnici su posebno u očajnoj situaciji**, budući da se njihov posao često ne smatra radom i ne vrednuje se kao takav. Eksploatacija i marginalizacija rada u kulturi, kao i generalni nedostatak shvatanja emancipatorskog potencijala umetnosti i kulture, pitanja su koja zahtevaju sistemske promene. Surove neoliberalne mere štednje, koje traju već deceniju, primoravaju umetnike i kulturne radnike na kratkoročne ugovore ili frilenserske odnose. Najčešće neplaćeni, oni ne zarađuju ni osnovnu platu i uglavnom žive u dugovima i siromaštvu, navela je urednica programa **Ivana Vaseva**, istoričarka umetnosti i kustoskinja iz Skoplja. Nejednaki i prekarni uslovi rada očigledni su i u drugim sektorima u Severnoj Makedoniji, ali i u regionu. U tranziciji ka post-socijalizmu, velike jugoslovenske fabrike su se raspale na stotine privatnih kompanija koje su iskoristile jeftin rad u trci za profitom, u oštroj konkurenciji sa drugima. Neoliberalni diskurs u društvu doveo je do promene radnih odnosa, sindikalne aktivnosti su potisnute, a radna legislativa poništena. Sve je to dovelo do zanemarivanja radničkih prava i osnovne zarade za život. Državnim institucijama nedostaju sistemske procedure i političke odluke koje bi

ubrzale emancipatorsku kulturu i unapredile radnička prava prekarnih radnika u kulturi, ali i radništva u celini.

Kako se prekarni kulturni radnici mogu organizovati u borbi za bolje radničke uslove u tom kontekstu? Kakav vid umetničke i kulturne produkcije može da podrži borbu za radnička prava i može li da stvori snažnije emancipatorske pokrete u budućnosti? To su neka od pitanja na koja će pokušati da odgovore učesnici simpozijuma iz regiona i Evrope koji dolaze i iz institucionalnog, i iz nevladinog, vaninstitucionalnog konteksta, kao i predstavnici društvenih pokreta i aktivisti za radnička prava. Uz razmenu iskustava, razgovoraće o postojećim modelima i mogućim novim strategijama organizovanja u oblasti kulture i umetnosti.

Počev od analize prekarijata i frilenserskog rada u kulturi, simpozijum će razmotriti moguće nove odnose kulturne produkcije van neoliberalnih, konzervativnih i etno-nacionalističkih paradigmi. U tom delu, kako su istakli organizatori, umetnički i i kulturni kontekst ima potrebu za snažnim doprinosom emancipatorskih snaga u društvu, Stoga će biti predstavljeni primeri emancipatorskih praksi u kulturi u kontestu borbe za rad, a biće reči i o funkcijama i kapacitetima javnih ustanova i resursima, kao i o mogućnostima transnacionalne organizacije borbe za radnička prava.

Simpozijum će početi predstavljanjem programa, koncepta i fokusa tog skupa, koji će održati **Ivana Vaseva** (FR~U), **Krunoslav Stojaković** i **Vladan Jeremić** (RLF JIE), nakon čega će govoriti **Korina L. Apostol** (Talin Art Hol i *ArtLeaks*) iz Estonije/Rumunije, te **Ivana Vaseva** i **Violeta Kačakova** (Lokomotiva), koje će prezentovati situaciju u vezi sa radničkim pravima u kulturi u Severnoj Makedoniji.

Uoči otvaranja simpozijuma najavljena je radionica zatvorenog tipa koju će voditi **Bojana Piškur** iz MSU Metelkova iz Slovenije i **Dorđe Bamlmazović** (grupa Škart) iz Srbije, a osmišljena je kao radnička anketa u makedonskom kontekstu. Takođe, **Tjaša Pureber** iz Slovenije, koja je ranije vodila aktivnosti zagovaranja u Asociaciji – mreži nezavisne kulture i samostalnih umetnika u Sloveniji, održaće radionicu o zastupanju radničkih prava kulturnih radnika .

Među temama drugog dana skupa su "Prekarijat u kapitalističkoj kulturi" i "Prekarijat u deindustrijalizovanim društvima", a biće prikazan i kratki film "Obrani berači" Zrenjaninskog socijalnog foruma. Takođe, najavljen je i mini sajam knjiga, na kojem će biti predstavljene publikacije učesnika simpozijuma.

Simpozijum je organizovan u okviru inicijative *Leva kultura*, a biće održan na engleskom jeziku.

Radionice u sklopu programa podržane su od gradskih vlasti Skoplja i Ministarstva kulture Severne Makedonije.

Program simpozijuma nalazi se u [Kalendaru portala SEEcult.org](http://Kalendaru.portala.SEEcult.org).

(SEEcult.org)

Oživljavanje ideja Pariske komune

Pariska komuna i značaj njenih ideja u kontekstu današnjih umetničkih, urbanih i socijalnih borbi tema je drugog izdanja "Performativne izložbe" u Tirani, na kojoj se predstavljaju umetnici **Vladan Jeremić** i **Rena Redle** (Raedle) iz Beograda s grupom pozvanih kolega iz Severne Makedonije i Albanije.

Izložbu "Komuna e Parisit Revisited" organizuje [Tirana Art Lab](#) – centar za savremenu umetnost, koji je proteklih pet godina bio lociran u zgradi nedaleko od ulice *Komuna e Parisit*, koja je dobila taj naziv za vreme socijalizma. Retki su, međutim, stanovnici tog kraja koji su danas svesni istorijskog značaja Pariske komune, zbog čega joj je Tirana Art Lab i posvetio drugo izdanje "Performativne izložbe", koje je otvoreno 5. oktobra u novom prostoru tog centra kod stadiona Dinama.

Pariska komuna, kako podsećaju organizatori, predstavlja istorijski primer političke subjektivizacije radničke klase u vreme kada su nove buržoaske umetničke institucije, poput akademija i salona, procvetale u Parizu. **Gistab Kurbe** (Gustave Courbet) bio je jedan od mnogih kulturnih radnika i umetnika koji su se u proleće 1817. godine solidarisali sa učesnicima Pariske komune i uspostavili 72-dnevnu samoupravu radnika u francuskoj prestonici. Praksa Kurbea i umetnika u njegovom okruženju bila je primer

avangardnog principa da bi umetnost i život trebalo da budu jedno i da bi umetnici trebalo da postanu politički subjekti na strani radničke klase. Otvoreno je pitanje, međutim, da li ove prakse imaju bilo kakav značaj u današnjoj Albaniji ili nekoj drugoj zemlji na periferiji Evrope i na koji način mogu da budu reaktuelizovane. Koji vid umetničkih praksi bi bio relevantan u kontekstu današnjih socijalnih pokreta – jedno je od pitanja koja postavlja Tirana Art Lab “Performativnom izložbom #2”, čija je kustoskinja **Adela Demetja**.

Kustosi Adela Demetja i Edi Muka u ambijentu Performativne izložbe #2

Umetnici **Rena Raedle** i **Vladan Jeremić** i gosti njihove izložbe - **Filip Jovanovski** iz Skoplja i **Valentina Bonizzi** i **Raino Isto** iz Albanije, razmatraju funkciju i upotrebnu vrednost umetničkog dela unutar određenog društvenog okruženja, kao i modele učešća i mogućnosti organizovanja umetnika.

Izložba “Komuna e Parisit Revisited” podložna je promenama tokom trajanja, odnosno do 12. oktobra.

Tirana Art Lab osmislio je taj performativni izložbeni format u nameri da razotkrije najširoj javnosti sam proces izlaganja, kako umetničkog stvaranja, tako i kustosiranja. Takođe, cilj “Performativne izložbe” je da pronađe načine da uključi u izložbeni prostor elemente produkcije koji su iza ili izvan tog samog događaja. Koncept “Performativne izložbe” stoga je osmišljen kao prilika za pronalaženje novih načina izlaganja i kustosiranja koji prekidaju privremenost / unikatnost uobičajenog formata izložbe savremene umetnosti i predlažu trajnije načine zajedničkog rada.

Deo postavke

Istraživački orijentisanu umetničku praksu [Rene Redle i Vladana Jeremića](#) čine radovi u različitim medijima (crtež i tekst, video, fotografija, instalacije i intervencije u javnom prostoru). U umetničkoj praksi istražuju odnos umetnosti i politike, otkrivajući kontradiktornosti današnjeg društva i razvijajući transformativne potencijale umetnosti u kontekstu socijalnih borbi. Angažovani su u aktuelnim debatama i borbama u okviru socijalnih pokreta u Srbiji i šire, a u skorije vreme izlagali su u Bruklin muzeju u Njujorku (*AgitProp!*, 2016); na 56. Oktobarskom salonu u Beogradu (2016); u Muzeju savremene umetnosti Metelkova u Ljubljani (2016); u Muzeju savremene umetnosti u Talinu (2016); u Districtu u Berlinu (2017); na Autostrada bijenalu u Prizrenu (2017); u okviru Manifesta 12 (*Politics of Dissonance*) u Palermu (2018); u MMOMA u Moskvi (2018); u centru za

savremenu umetnost < rotor > u Gracu (2018); u Galeriji del Progetto u Milanu (2019); u Interkulturalnom muzeju u Oslu (2019) i MSU u Skoplju (2019), gde je nedavno otvorena gostujuća izložba solunskog MOMus-a.

Kustoskinja Adela Demetja

U okviru izložbe u Tirani, 8. oktobra biće održan razgovor sa skopskim umetnikom **Filipom Jovanovskim** o njegovom performativnom projektu "Ova zgrada govori istinu" za koju je osvojio glavnu nagradu Zlatna triga na 14. Praškom kvadrijenalu. "Ova zgrada govori istinu" sastoji se od instalacije sa performativnim programom, kratkog videa "Kino Kultura" i dvojezične publikacije. Performans i instalacija predstavljaju sažetu arhivu iskustava i svedočenja nastalih u okviru inicijative posvećene zgradi skopske Železničke stanice i problemu javnog prostora, započete 2015.

U okviru izložbe, istoričar umetnosti, kustos i umetnik **Raino Isto**, koji živi i radi u Mičigenu, održaće 9. oktobra prezentaciju sa diskusijom o albanskom socrealizmu na primeru slike "Glas mase" (Zëri i Masës) Salija Shijakua iz 1974. godine.

Takođe, za 10. oktobar najavljen je razgovor sa umetnicom **Valentinom Bonizzi**, koja se bavi pitanjima socijalne pravde u odnosu na aktuelnu politiku u specifičnim društvenim kontekstima.

*Foto: *Jeremić/Raedle*

(SEECult.org)

2018.

Vođenje kroz Radnički muzej

Umetnici **Rena Redle** i **Vladan Jeremić** vode 16. decembra od podneva do 17 sati zainteresovane posetioce kroz postavku nedavno otvorenog Radničkog muzeja Trudbenik na Konjarniku, koji je nastao iz potrebe negovanja sećanja na dostignuća radništva, kao i pokretanja diskusije o sudbini društva i ekonomije tokom tranzicije.

Otvoren simbolično na nekadašnji Dan republike, 29. novembar, [Radnički muzej Trudbenik](#) nalazi se u prostorijama u sklopu radničke kolonije nekadašnjeg preduzeća za građevinske i montažne radove "KMG Trudbenik" (Luneta Milovanovića 6). Iako preduzeća više nema, radničko naselje izgrađeno 1959. i dalje predstavlja jedini dom za bivše radnike i radnice.

Muzej je nastao zahvaljujući naporima samih radnika da sačuvaju istoriju preduzeća od zaborava kojoj su doprineli dugogodišnjom borbom za njegov opstanak, svoja radna mesta i domove. Muzej je i posvećen njima, ali i svim radnicima i radnicama koji su učestvovali u izgradnji SFRJ i današnje Srbije. Iako su njihova preduzeća zatvorena, plodovi njihovog rada evidentni su i danas prilikom svakodnevnog korišćenja puteva, bolnica, stanova, škola i drugih objekata koje su podigle njihove ruke.

Muzej je posvećen i svima onima čiji rad danas ostaje potcenjen, nevidljiv i potplaćen.

Izložba u Radničkom muzeju sadrži prepoznatljive radove umetničkog para **Rene Redle** i **Vladana Jeremića** o temi radništva i posledicama tranzicije na njihove živote, kao i dokumentarni materijal iz bogate istorije Trudbenika.

Radnički muzej Trudbenik, kako su naveli njegovi pokretači, spreman je da sarađuje sa kolektivima i pojedincima koji imaju želju da kroz edukacije, tribine, izložbe i druge oblike izražavanja pokrenu diskusiju o relevantnim društvenim i ekonomskim pitanjima. U planu je više programa koji bi trebalo da dodatno ožive to mesto u okviru radničke kolonije koja je u više navrata tokom prošle i ove godine bila meta napada izvršitelja i policije.

Nakon štrajka Trudbenika 2010. godine, koji je trajao više od 300 dana, radnici nastavljaju da se bore za svoje domove do danas, uz podršku aktivista [Združene akcije Krov nad glavom](#) i drugih građana.

*Foto: Redle-Jeremić

(SEEcult.org)

Umetnošću protiv zidova i žice

Uspon desničarskih vlada širom Evrope i njihov odnos prema migrantima, ali i nedostatak empatije i humanizma u društvu uopšte, u fokusu su izložbe *"Neće uspeti da se sakriju iza zidova i žice"* u centru za savremenu umetnost < rotor > u Gracu, koja je otvorena u okviru festivala steirischer herbst, a okuplja internacionalnu grupu umetnika među kojima su i **Vladan Jeremić** i **Rena Redle** iz Beograda.

Izložba *"Neće uspeti da se sakriju iza zidova i žice"* nastavak je serijala *"Gerilsko prosvetiteljstvo"* koji je < rotor > pokrenuo početkom proteklog leta, istražujući aktuelne političke i društvene događaje pre svega u kontekstu oživljavanja nacionalističkih trendova u kombinaciji sa populističkim desničarskim partijama i pokretima u Austriji i drugim evropskim zemljama, kao i strukturnim rasizmom i politikom straha koja često ide ruku pod ruku sa tim fenomenima. Takvo stanje koje je primetno širom Evrope i sve češće podržano glasovima birača, autorka **Olga Flor**, koja je otvorila izložbu, nazvala je "antihumanizmom kao novim pragmatizmom". U knjizi *"Politik der Emotion" (Politika emocija, 2018)*, Olga Flor objašnjava da se neosetljivost prema ljudima koji pate deklariše danas kao politička nužnost i proklamuje kao društvena norma. Kao što je **Ines Aftenberger** primetila pre gotovo deset godina u svom radu *Die neue Rechte und der Neorassismus (Nova desnica i neo-rasizam, 2007)*, nacionalne države više se ne predstavljaju kao države blagostanja, već pre kao instrumenti za "obezbeđenje lokacije" i represije koju novodesničarski diskurs koristi u mobilizaciji protiv migranata. Ljudi koji traže utočište u Evropi satanizovani su već godinama od populističke desnice. Radovi na izložbi i stavovi umetnika koji učestvuju suprotstavljaju se takvom stanju stvari.

Vladan Jeremić i Rena Redle učestvuju na izložbi radovima iz ciklusa *"Lomljiva prisutnost"* – objektima i banerima posvećenim migrantskoj krizi kojima je ispunjen izložbeni prostor, zamišljen inače kao "Prostor za akciju".

Jeremić i Rena Redle 23. septembra govoriće o svom radu u kontekstu evropskog graničnog režima. To će biti prilika i za pripremu **protestne akcije protiv kriminalizacije solidarnosti sa migrantima**, koja je najavljena za 24. septembar na Evropa placu, glavnom tranzitnom centru Graca, na kojem je i otvoren 51. steirischer herbst.

Nova umetnička direktorka festivala steirischer herbst **Ekaterina Degot**, prva nedržavljanica Austrije na toj funkciji, istakla je 20. septembra na otvaranju da postoji mnogo "trgova Evrope" širom evropskog kontinenta i da su, što je čudno, često blizu železničkih stanica, kao da je Evropa stalno negde drugde, uvek bar za stanicu vožnje vozom dalje. "Nećete zapamtiti njihovo ime, Nećete ih zapamtiti kao trgovce, već kao tranzitne zone, prostore migracija, trkačke staze za pridošlice, domove raseljenih i samoraseljenih ljudi, beskućnika...", rekla je ona, podsećajući da je Evropaplace u Gracu dobio to ime 1972. godine, koja je bila godina puna optimizma sa snažnim socijalno-demokratskim trouglom na vlasti – nemačkim liderom Vilijem Brantom, švedskim premijerom Ulofom Palmeom i austrijskim kancelarom Brunom Krajskim.

Festival steirischer herbst, najstarija evropska interdisciplinarna manifestacija savremene umetnosti, održava se do 14. oktobra pod nazivom *"Volksfronten"* koji referiše na različite istorijske kontekste – od antifašističkih koalicija 30-ih godina 20. veka, preko ultradesničarske grupe u SAD, do ironičnog naziva za reprezentativne fasade u Istočnoj Nemačkoj... Sve te reference odnose se na vruće ideloške borbe i urušene političke dihotomije današnjice.

Centralna izložba festivala uključuje instalacije, performanse i diskurzivne programe više od 40 umetnika, a mnogi od njihovih radova naručeni su upravo za steirisćer herbst. Uz "Volksfronten", prateći program, u okviru kojeg je otvorena i izložba u centru < rotor >, koju je moguće pogledati do 24. novembra.

Glavni program počeo je performansom legendarne njujorške grupe **Bread & Puppet Theater** koja je pozvala sve u šetnju kroz centar grada, istražujući urbanu topografiju i pitanja savremene politike sa lokalnim učesnicima. Veče otvaranja festivala završeno je nastupom slovenačke grupe **Laibach** "The Sound of Music".

Među učesnicima glavnog programa je i **Milica Tomić** koja je u Forumu Stadtpark predstavila svoj istraživački projekat o bivšem radničkom kampu u Aflencu na jugoistoku Štajerske.

*Foto: Vladan Jeremić

(SEEcult.org)

Potencijal umetnosti za promene

Rena Redle i Vladan Jeremić, Grafički listovi za žive slike

Mosovski muzej savremene umetnosti (MMOMA) i Gete institut u Moskvi predstavljaju izložbu internacionalne grupe umetnika, među kojima je i nekoliko iz regiona bivše Jugoslavije, a zamišljena je kao nomadska platforma za zajedničko učenje, samoobrazovanje, političku imaginaciju i pedagogiju slobode, povezivanja i promena. Izložba "Škola bez centra *Moskva", otvorena 1. septembra, treći je deo eksperimentalnog programa "Oblici umetničkog života" koji [MMOMA](#) i Gete institut u Moskvi realizuju u cilju razvoja međuinstitucionalnog dijaloga i stvaranja jedinstvene platforme lišene unapred definisanog okvira i drugih ograničenja. Projekat podrazumeva promene u strukturi sistema savremene umetnosti u Nemačkoj i Rusiji, istražujući nove oblike umetničkih praksi i interakcija, mogućnosti promena ekonomskih uslova rada institucija, umetnika i kustosa, kao i uticaj koji na njih imaju promene društvene i političke klime. U obe zemlje, kako je navedeno, muzeji sve više deluju ne samo kao riznice kulturnog nasleđa, već i kao otvorene platforme za eksperimentisanje i formiranje postojećih političkih praksi. Granica između institucionalne i vaninstitucionalne, nezavisne umetnosti neizbežno se smanjuje.

Kustosi izložbe su **Nino Halka, Suza Huse, Andrea Karoline Kepler i Sergej Babkin, Ana Bitkinov, Astrid Vege, Ulrike Gerhardt i Ana Žurboj**, a među učesnicima je

i [D'EST](#): multikustoska onlajn platforma video umetnosti bivših zemalja istočnog i zapadnog bloka, u kojoj su i **Suzana Milevska, Doplgenger, Ana Hušman, Selma Selman, Marta Popivoda i Ana Vujanović**.

Među učesnicima izložbe su i umetnici **Rena Redle i Vladan Jeremić** iz Beograda, koji su predstavili rad "[Grafički listovi za žive slike](#)" (*Arbeitsblätter zum lebenden Bild*, 2016) kojim aktuelizuju prakse otpora koja je performativnost takozvanih *živih slika (tableaux vivants)* povezivala sa aktivnostima političkog obrazovanja i agitacijom.

Socijalni pokreti su koristili žive slike da predstave društvene protivurečnosti i istoriju pomoću slika. *Tableaux vivants* su bile integralni deo kulture radničkog pokreta u 19. veku, a aktivisti su ih vremenom transformisali u forme javnih protesta ili agitacije u skladu sa određenim političkim ciljem. Politička snaga koju je agitatorska intervencija, uz pomoć umetničkih alata, tada imala, inspirisale su Rena Redle i Jeremića da ožive žive slike kao mogući format akcije. U tom smislu je razvijeno pet grafičkih listova koji predlažu žive slike koje problematizuju savremene društvene borbe. Fokus tih listova je na dubioznim efektima finansijske krize, na budžetskim rezovima, društvenim podelama, rastu desnice i neo-fašističkih ideologija i kobnoj bezbednosnoj politici usmerenoj protiv izbeglica u Evropi. Ti predlozi su zamišljeni da ponude alate za protestne akcije ili mogu biti korišćeni, dalje nadograđeni i razvijeni za razne obrazovne programe.

Rad "[Grafički listovi za žive slike](#)" bio je deo izložbe "*Undisciplinary Learning. Remapping The Aesthetics of Resistance*" 2016. u Distriktu i drugim prostorima Berlinu.

Na izložbi u MMOMA, koja će biti otvorena do 25. novembra, učestvuje i [Undisciplinary Learning](#).

Izložba "*Škola bez centra * Moskva*" održava se u prostoru umetnosti među ljudima, u edukativnom centru MMOMA-e, u kućama, u procesu kretanja gradom, kroz zidove institucija, u zajedničkom slušanju, kujanju i sanjarenju, posredstvom radio programa i onlajn platformi, na radionicama, u čitalačkim grupama i drugim formama koje će se pojaviti u međuvremenu.

"*Škola bez centra * Moskva*" nastala je na inicijativu umetničkog prostora Distrikt u Berlinu, u saradnji sa Institutom za međunarodne studije u Moskvi i Gete institutom.

(SEEcult.org)

Gluve cipele

Beogradski umetnici **Rena Redle** i **Vladan Jeremić** izveli su u Palermu, u okviru *Manifeste 12*, umetničku intervenciju "*Gluve cipele*", koja se bavi proizvodnim lancem konfekcijske industrije uspostavljenim u okviru saradnje Italije i Srbije, a konkretno - proizvođačem cipela GEOX koji se više puta našao u žiži javnosti zbog nehumanih uslova rada.

U okviru umetničke akcije "*Gluve cipele*", koja je izvedena 9. jula na ulicama Palerma kao deo programa festivala "*Politika disonance*" na Manifesti 12, Rena Redle i Vladan Jeremić ukazali su na problem radničkih prava noseći posebno za tu priliku producirane banere sa crtežima, uz zvuk i rekvizite.

Prema rečima umetnika, Vlada Srbije pomogla je kompaniji GEOX visokim subvencijama i poreskim olakšicama, a to je samo jedna od mnogih kompanija koje posluju u okviru carinskog sistema cirkularnog uvoza iz zemalja članica EU u Srbiju i nazad, kojim se istovremeno štiti tekstilna industrija EU.

Akcija "*Gluve cipele*" ukazuje na uslove rada u GEOX-u, koji su daleko ispod humanih standarda - o čemu su izveštavali italijanski i srpski mediji. Radnici koji su otvoreno govorili za medije o povredama radničkih prava, zlostavljanju i ponižavajućem ophođenju rukovodstva ili su potražili pravnu pomoć, bivali su otpušteni ili su potisnuti, a njihovo sindikalizovanje je opstruirano, naveli su **Rena Redle** i **Vladan Jeremić**, koji su izveli

umetničku intervenciju u glavnoj šoping ulici Palermo, na kojoj se nalazi većina poznatih modnih brendova, pa i prodavnica samog GEOX-a.

“Politika disonance” zamišljen je kao festival zvuka, nojza, političkog videa i performansa u okviru Manifeste 12, a predstavlja umetnike iz celog sveta i podstiče njihovu saradnju u istrazi o razdoru koja definiše naše vreme. Sagledavanjem disonance kao muzičkog pojma i kao izraza koji se koristi za opisivanje društvenog preloma, “Politika disonance” donosi radove koji se kroz performans i diskurzivnost fokusiraju na ulogu disonance u današnjem vremenu.

Kustosi tog festivala su **Mike Watson i Emanuele Riccomi, Quartair, Social Sensibility and Perpetuum Mobile** / Artists at Risk, a među učesnicima su: Antoine Agudze, Natasja Alers, Simone Bertugno (League of Art Legends), Harold de Bree, Rob Bothof, Baran Çağınli, Caspar, Stefano Canto, Chto Delat, Amos Cappuccio, Sounkarou Dembélé, Blandine De La Taille, Ramy Essam, Fenni, Nico Feragnoli, Snövit Snow Hedstierna, Shingo Inao, Fatoş İrven, Nikos Kokolakis, Giuseppe Lana, Yael Levy, Cristiano Luciani (aka Chris X), Gilles Mardirossian, Dominique Manu, Marita Muukkonen, Richard Nathaniel, Nikolay Oleynikov (Chto Delat) with Radio Pravda, Erkan Özgen, Robert Pettena, Alessandro Rolandi, Dembele Sounkarou, Antti Tenetz, Zhao Tao, Issa Touma, Rena & Vladan, Oliver Ressler, Mike Rijnerse, Ivor Stodolsky, Tito Valery, Zhang Wei, WuShuqing, Thom Vink, Hamid Zeggane, Tianji Zhao...

Festival su podržali Goethe-Institut Palermo, Kone fondacija, Mondriaan i Artseverywhere.

(SEEcult.org)

Vandalizovani Trešnjevački motivi

Umetnička instalacija *"Trešnjevački motivi"* **Rene Redle** i **Vladana Jeremića**, postavljena pre tri nedelje u parku Stara Trešnjevka u Zagrebu, vandalizovana je - uništena su tri panela sa crtežima i stihovima, pa je jedan od pet objekata redukovana sada na funkcionalnu formu klupe u parku.

Prema rečima umetnika, ostala su još četiri objekta sa 12 crteža da stoje po planu do 16. jula, a šta će od njih ostati do tada videće se.

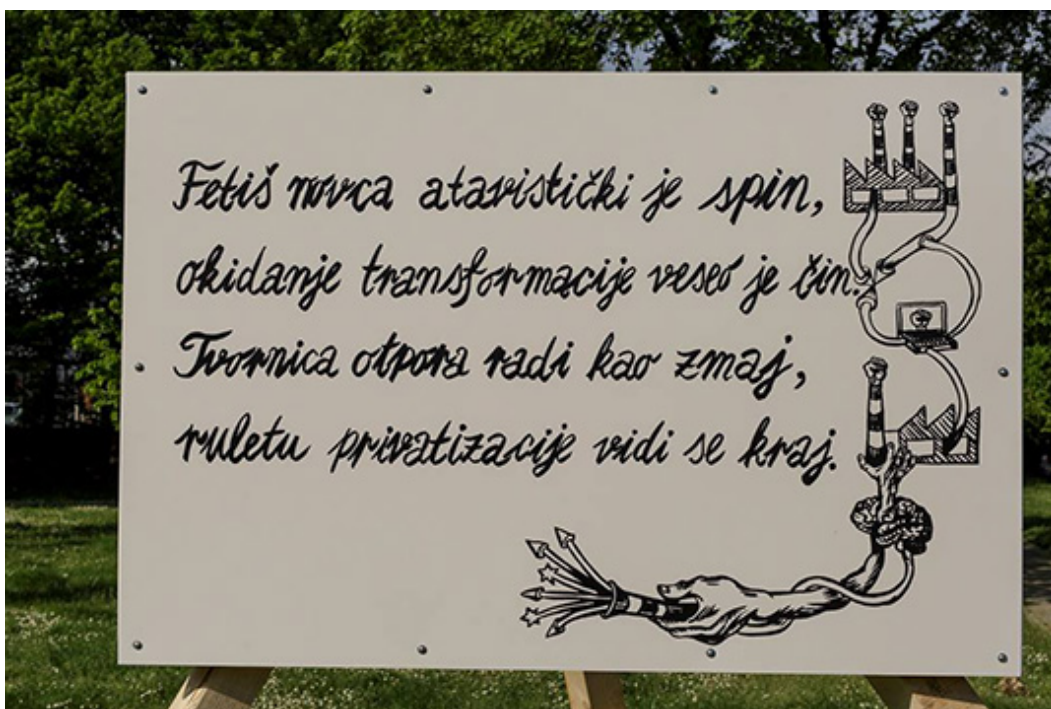
"Još uvek ne znamo ko je to uradio, niti šta im je motiv. Vest smo dobili sa (Fb) grupe 'Naša Trešnjevka, naš kvart', sliku odatle uz ljubazni dopust sada delimo, uz nekoliko fotki dokumentacije uništenih crteža i stihova. Motiv je kockarnica na Trešnjevci, govor dominantne ideologije na jednom panelu i odgovor na drugom. Živeli Trešnjevčani! SFSN!", poručili su [Rena Raedle](#) i [Vladan Jeremić](#).

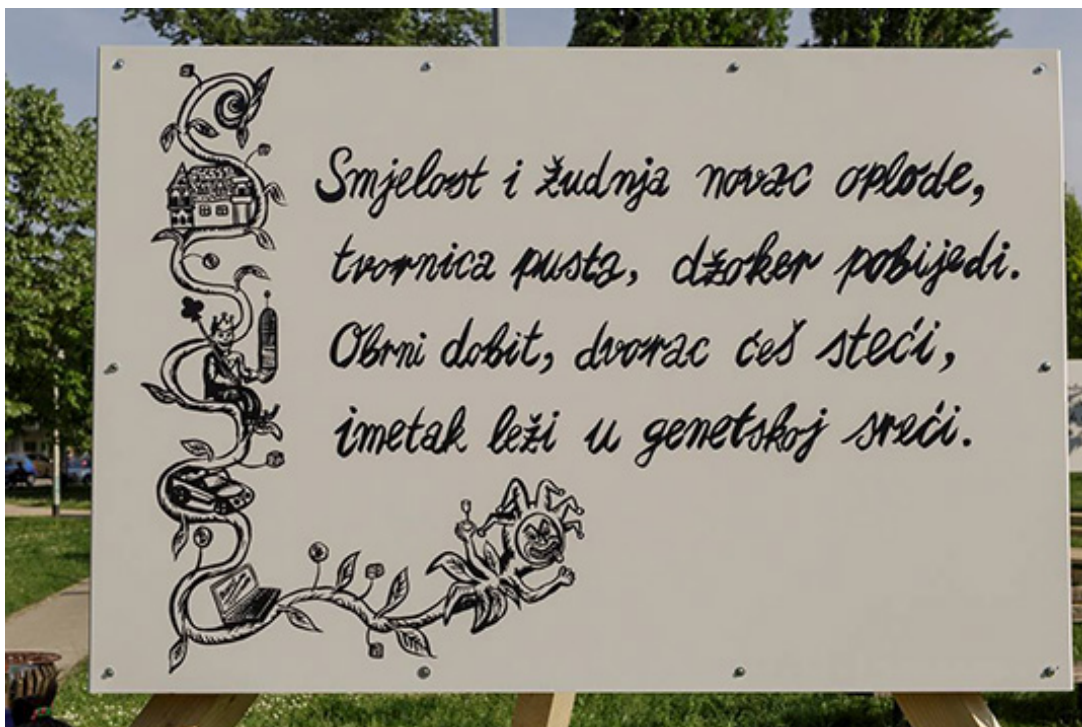
Instalacija *"Trešnjevački motivi"* beogradskih umetnika Rene Raedle i Vladana Jeremića nastala je na bazi istraživanja lokalne urbane strukture i stambenog pitanja koje je, kao i pre jednog veka, za veliki broj ljudi vezano za vlasničke odnose nad zemljom.

Postavka instalacije pre vandalizma

Minuciozno istraživanje guste i raznolike trešnjevačke urbane strukture poslužio je umetnicima kao temelj za pet triptiha u crtežu i stihu, sa motivima stare kuće, javne kuhinje, kockarnice, deložacije i outlet samoposluge.

Instalacija je postavljena 26. aprila, u organizaciji kustoskog kolektiva [BLOK](#), u čijem su [rezidencijalnom programu](#) Rena Raedle i Vladan Jeremić učestvovali 2017. godine. Instalacija "Trešnjevački motivi" deo je programa BLOK-a "Umetnici za kvart" koji finansijski podržavaju Ministarstvo kulture Hrvatske i Gradski ured za obrazovanje, kulturu i sport Zagreba.

(SEEcult.org)

Trešnjevački motivi

Umetnici **Rena Rädle** i **Vladan Jeremić** predstavljaju u parku Stara Trešnjevka u Zagrebu instalaciju u javnom prostoru "*Trešnjevački motivi*", nastalu na bazi istraživanja lokalne urbane strukture i stambenog pitanja koje je, kao i pre jednog veka, za veliki broj ljudi vezano za vlasničke odnose nad zemljom.

Minuciozno istraživanje guste i raznolike trešnjevačke urbane strukture poslužilo je umetnicima kao temelj za pet triptiha u crtežu i stihu, s motivima stare kuće, javne kuhinje, kockarnice, deložacije i outlet samoposluge, koje će biti moguće videti od 26. aprila do 16. jula.

Oko dvoje umetnika iz Beograda vodi se pritom istim principima kao u seriji crteža "*Podravski motivi*", objavljenoj u formi knjige 1933. godine, u kojoj **Krsto Hegedušić** ogoljuje društvenu stvarnost kao odnos klasa. Najpre na selu - kao odnos nadničara, zemljoposjednika, trgovaca i seljaka, a potom i u gradu, gde podravski seljak/seljanka odlaze u potrazi za poslom, da bi tamo susreli nove likove: šefa, nadzornika gradilišta, gradsku gospodu, milosrdne gospođe s krznom oko vrata. Umetnikov stav otkriva se u izboru prizora i ništa manje u detalju: crtežu je prethodilo pažljivo promatranje kojem nije promakla kopča na cipeli gradskog kicoša, seoska arhitektura od sklepanih dasaka i prikačene cerade, zakrpa na rukavu dečaka optuženog za lopovluk...

Niz prepoznatljivih detalja u seriji crteža *"Trešnjevački motivi"* Rene Redle i Vladana Jeremića tipično je trešnjevački, da bi se tek u celini otkrili kao opšti, važeći za mnoge periferije post-socijalističkih gradova.

Prema navodima umetnika, "Trešnjevka je primer za delove grada, u kojima se krug spekulacije sa zemljištem i stambenim prostorom, a koji je započeo industrijalizacijom i migracijom ljudi u grad u potrazi sa poslom i smeštajem, još uvek nije završio. Nakon ukidanja socijalizma, otvorio se novi ciklus akumulacije kapitala koji je naterao vlasnike malih kuća da zamene svoj plac za stan, koji bi investitor izgradio. Stambeno pitanje na Trešnjevci je danas, kao i pre 100 godina, za veliki broj ljudi vezano za vlasničke odnose nad zemljom. Uzimajući ovaj odnos kao polaznu tačku, kroz pet slika želimo predstaviti kako vladajuće ideologije sakrivaju stvarnog gubitnika u ovim procesima i kojim instrumentima ekonomski-pravni sistem miri inherentne kontradikcije".

Umetnici stoga kao mesto prikaza svojih motiva ne biraju galerijski prostor, već je prostor medijacije sama Trešnjevka, preciznije Park Stara Trešnjevka, jedan od retkih prostora koji se može nazvati javnim.

"U kvartu čiji stanovnici stalno upozoravaju na nedostatak zelenih površina, privatno vlasništvo štiti se vidljivim i nevidljivim ogradama, a Park je možda i jedina lako dostupna, veća slobodna površina u gradskom vlasništvu. Piramidalne konstrukcije na koje Rena i Vladan ismeštaju svoje triptihe ujedno su i privremeni urbani mobilijar i markacija mesta za socijalizaciju i raspravu. Vraćeni u živo tkivo kvarta iz kojeg su izrasli, motivi na piramidama mimikriraju se u postmoderni trešnjevački kaos, ali samo da bi tom haosu u realistično-satiričnom crtežu i stihu pokazali njegovo pravo lice", navele su **Ivana Hanaček, Ana Kutleša i Vesna Vuković** iz kustoskog kolektiva **BLOK**, u čijem su [rezidencijalnom programu](#) učestvovali Rena Raedle i Vladan Jeremić 2017.

Umetnička praksa [Rene Redle i Vladana Jeremića](#) obuhvata crtež, tekst, instalaciju i video.

Među njihovim recentnim izložbama su: *SIZ* u Galeriji Waldinger, Osijek 2018; *Autostrada bijenale*, Prizren 2017; *Zbor crvene Rijeke* u galerijama Kamov i SIZ, Rijeka 2017; *Agitate, Educate, Organize*, u galeriji After the butcher, Berlin 2017; *Undisciplinatory Learning - Remapping The Aesthetics of Resistance* u galeriji District, Berlin 2016; *The Pleasure of Love*, 56. Oktobarski salon, Beograd 2016; *AgitProp!*, Brooklyn Museum, Njujork 2016; *Cold Wall 2* u Muzeju savremene umetnosti Vojvodina, Novi Sad 2016; *This is not a fence* u Muzeju savremene umetnosti Metelkova, Ljubljana 2016; *City Agents* u Muzeju savremene umetnosti Estonije, Talin 2016; *Crvena zima*, Galerija SIZ, Rijeka 2015; *Mundus vadit retro* u galeriji Kibla, Maribor 2014; *Deep Sites* u sklopu *LevArta*, Levanger, 2014; *To the Square 2*, Perpetuum Mobile u galeriji Checkpoint Helsinki, 2014...

Redle-Jeremić radili su s grupama kao što su ArtLeaks, Perpetuum Mobile, Chto Delat?, SIZ, ZIP, LevArt, Nepotkupljivi i drugim kolektivima.

Instalacija *"Trešnjevački motivi"* deo je programa BLOK-a *"Umetnici za kvart"* koji finansijski podržavaju Ministarstvo kulture Hrvatske i Gradski ured za obrazovanje, kulturu i sport Zagreba.

(SEEcult.org)

SIZ u Osijeku

Riječka Samoupravna interesna zajednica (SIZ) predstavlja u Galeriji Waldinger u Osijeku prakse i produkcije umetnica i umetnika sa kojima je povezana od osnivanja, kao i onih koji gravitiraju njenoj sceni, a odlikuje ih analitičnost, kritičnost i borbenost u odnosu na društvenu stvarnost i njene specifične dimenzije, poput politike, kulture, ideologije i kulturne politike.

Na izložbi u Galeriji Waldinger, koja će [biti otvorena 23. marta](#), učestvuju: **Ayreen Anastas & Rene Gabri, Milijana Babić, Nemanja Cvijanović, Antonio Della Guardia, Fokus Grupa, Claire Fontaine, Siniša Labrović, Vlado Martek, Marijan Mavrić, Giovanni Morbin, OPA, Paolo Pretolani, Rena Rädle & Vladan Jeremić, Societe Realiste** i ZIP grupa.

Izložba je koncipirana na tragu jednog od recentnijih programa SIZ-a - "[Zbor crvene Rijeke](#)" iz 2017. godine, koji se bavio nasleđem i potencijalima savremenog međunarodnog borbenog stvaralaštva. Osječka izložba, takođe, kako je naveo njen kustos **Nemanja Cvijanović**, umetnik i jedan od osnivača SIZ-a, ujedinjuje teorijsku i umetničku produkciju u političkom angažmanu koji se temelji na aktualizaciji revolucionarnih praksi. Svesni rastućeg strukturnog nasilja u svojim društvima, umetništvo SIZ-a nastoji da zajedno pronađe snagu i način kako da mu se suprotstavi.

Rena Redle & Vladan Jeremić, ZIP grupa, Zbor crvene Rijeke, 2017.

Bilo da se radi o društveno-političkim ili filozofskim temama kojima se bave, radovi **Ayreen Anastas & Renea Gabrija** vrlo su lični, i razvijaju se u zavisnosti od putovanja, susreta i razgovorima. Oboje umetnika su učestvovali u stvaranju aktivističke kulturno-umetničke platforme **16 Beaver group**, a već gotovo 15 godina bave se mapiranjem, dokumentovanjem i organizacijom okupljanja i umrežavanja mnogih "revolucionara-filozofa" (istinskih komunista). Njihov projekat "*Rad*" (2011) ostvaren je za vreme jednomesečnog boravka u Rijeci (nekada simbolu radničkog prosperiteta Jugoslavije), gde su u prostorijama Galerije SIZ organizovali edukativnu radionicu za nezaposlene osobe, a potom izložili rezultate zajedničkog istraživačkog rada, predstavljajući društvene pozicije i odnose vezane uz teorijsku (filozofsku) analizu rada i pozicije radnika u savremenom društvu. Kolektivna čitanja **Paola Virna** ili **Hane Arent** bila su organizovana u cilju osveščivanja društvene i političke pozicije nezaposlenih osoba.

Milijana Babić u video performansu "*Pozdrav suncu*" (2015) ironično analizira klasne odnose u radnoj zajednici korumpirane i tradicionalno orijentisane institucije u kojoj radi, nastojeći da pokrene raspravu o problemima prekarnih radnika. Likovno se "obračunavajući" sa imperijalističkom simbologijom životinja predstavljenih na grbovima onih zemalja koje su bile ili su još uvek su imperijalističke.

Nemanja Cvijanović u radu "*Smrt fašizmu!*" skreće pažnju na činjenicu da imperijalističke tendencije nisu samo nacionalno osnovane, već se u vreme monopolističke forme kapitalizma manifestuju kroz logotipe velikih organizacija i korporacija koje zagovaraju određene ideologije, doktrine, ekonomske i političke interese.

Nemanja Cvijanović, Smrt fašizmu, 2013.

Intervenciju koja napada državno vlasništvo u privatnim džepovima u doba masovnih kretanja izbjeglica iz Sirije, **Antonio Della Guardia** izvodi štampanjem ljudskih likova na novčanice od 5 evra - smeštanjem minijature tela koja ili spavaju pod klimavim mostovima evropskih geopolitičkih povezivanja na naličjima ili se dive monumentalnim ruinama evropskog kulturnog nasleđa na licima novčanica.

Umetnički kolektiv **Fokus grupa**, uz političko-sociološke radove koji se temelje na istraživačkim aktivističkim praksama, bave se i mapiranjem prikrivenih interesnih veza u savremenom svetskom poretku. Uvek reagujući na političku aktuelnost, taj kolektiv se suprotstavlja svim oblicima revizionističkih ideologija i praksi.

Pariska "kolektivna umetnica" **Claire Fontaine**, osnovana 2004. godine nakon preuzimanja svog imena od popularnog brenda školskih svezaka, proglašava samu sebe "readymade" umetnicom i počinje da se bavi praksom koja može biti opisana kao neprekidno ispitivanje političke impotencije i krize singularnosti. "*Provalnički ključ*" je neonska skulptura koja na prvi pogled izgleda kao običan neon iz izloga bravarskih radnji, ali verno preslikava provalnički ključ. Provalničkim ključevima mogu se otvoriti skoro sva vrata tako da se ključ (češalj) stavi u bravu i lagano lupka drškom odvijača. To su ključevi koji sve ostale ključeve čini beskorisnima, oni su pretnja našoj privatnosti, pretnja koju Calire Fontaine vrlo jasno ističe radi destabilizacije problematičnog instituta privatnog vlasništva u ljudskim zajednicama.

Serija radova "*Komad cigle*" bavi se večnom temom reči-oružja i odgovornosti teorije koja se manifestuje kroz borbenu revolucionarnu praksu.

Jedan od najkontroverznijih i najradikalnijih hrvatskih umetnika **Siniša Labrović** metodom aproprijacije izvrće desničarske stereotipe govora mržnje u svojoj svetlosnoj kutiji nazvanoj "*Hrvatima ulaz dozvoljen*".

ZIP grupa, Otkrivenjem papučarstva do akcije, interaktivna instalacija, 2017.

Postkonceptualni hrvatski umetnik **Vlado Martek**, kritičar društva i vremena, direktnim porukama svojih vizuelnih poezija udara u srž anomalija svoje sredine i prostora delovanja. Pozivom na umetničko naoružavanje još u 80-im godinama 20. veka, Martek na ironičan način osuđuje apolitičnu umetnost i govori o nužnosti preispitivanja aktivističkih praksi prvih avangardnih umetnika.

Rekvizite životnog performansa slikara **Marijana Mavrića** – majice s konceptualnim i aktivističkim porukama koje je autor dizajnirao, proizveo i nosio u javnom prostoru, treba sagledati kroz aktivistički rakurs političkog delovanja izvan okvira i mesta za umetničku prezentaciju.

U svom performansu *"Me"* **Giovanni Morbin** se obračunava sa sveprisutnim nasleđem fašizma u italijanskom društvu. Analizirajući savremeni dizajn, način odivanja i ophođenja, te oponašajući futuristički portret Musolinija u pokretu, Morbin izvodi performans obučen u Armanijevo odelo vrteći se na stolici u krug, stvarajući spomenik propasti fašističkog režima i italijanskog savremenog društva. Dok se autor vrti, istovremeno, uvek iznova, izgovara Musolinijevu ratnu deklaraciju. Ali, kad pokuša da odustane od vrtenja i stane na svoje noge, neminovno pada na pod i povređuje svoje telo do iznemoglosti - kada performans završava.

Makedonski kolektiv **OPA (Opsesivno progresivna agresija)** smatraju da se mnogi delovi ljudske istorije mogu iščitavati kao povest odnosa ljudskoga tela i društvenih aparata. Analizirajući kako disciplina utiče na psihofizičke deformacije u istoriji makedonskog društva, nastao je i rad *"Večno telo"* - sofisticirani film u kojem se

preklapaju delovi nacionalne himne s masom dezorijentisanih pojedinaca kojima su autori izbrisali usta, simbolički osuđujući tišinu i nedostatak političke akcije.

Mlađi italijanski umetnik **Paolo Pretolani** minijaturnim uljem na platnu "*Beast Friends*", krećući od današnjeg političkog konteksta, uviđa da u državama koje vlastite "nacional-ne projekte" stavljaju u središte svih sfera, od ekonomije do umetnosti – samo zato da ih ne bi realizovale – i da time frustracije nezadovoljne većine stanovništva rastu. Zabrinut što identitetsko nasilje poprima oblike nove fašistoidnosti koje treba zaustaviti dok ne dosegne razmere koje više nitko neće moći da kontroliše, Pretolani ukazuje da oblake-štetočine koji prosipaju međunarodnu crnu kišu treba tražiti zajedno i izvan lokalnih političkih okvira.

Beogradski umetnički duo **Rena Redle** i **Vladan Jeremić** svojim umetničko-političkim zastavama "*Potencijali za borbena stvaralaštvo*" predlažu nove simbole i znakove za korišćenje u borbenom stvaralaštvu u smislu ujedinjene borbe potlačenih pozicija, suprotstavljajući se hegemonijskoj logici i simbolima. Na stražnjoj strani zastava nalaze se slogani napisani znakovima koji su nastali kooperativnim radom umetnika i radnika, koji izriču potencijale samoupravnog rada. Zastave su bile intervencije u javnom prostoru kao deo programa "*Zbora crvene Rijeke - Prema međunarodnom borbenom stvaralaštvu*" 2017. godine.

Tokom "*Zbora crvene Rijeke*", Rena Redle i Jeremić razvili su saradnju sa **ZIP grupom**, učenicima 2b razreda OŠ/SE Dolac i zainteresovanim građanima.

Rena Redle & Vladan Jeremić | ZIP grupa, *Potencijali za borbena stvaralaštvo*, 2017.

Video dokumentarni rad **ZIP grupe** "*Otkrivenjem papučarstva do akcije*" instalacija je i ujedno interaktivna skulptura postavljena u javnom prostoru, napravljena od jednostavnih materijala, a bila je postavljena na glavnoj gradskoj pešačkoj zoni, baš usred otužnog folklor predizborne kampanje lokalnih riječkih i nacionalnih stranaka i

strančica. Autori su pozivali građane da se slobodno popnu na predimenzioniranu govornicu iznad ovog interaktivnog urbanog skloništa, pa je svako mogao da iznese javnosti svoje mišljenje i svoje slogane.

Societe Realiste još jedan je pariski umetnički kolektiv koji su 2004. godine osnovali Ferenc Grof i Jean-Baptiste Naudy, a koji od 2015. godine donosi odluku o prestanku proizvodnje novih umetničkih radova. Objekat "*Superior Luxus*" bavi se pitanjima iz javnog diskursa izmeštenih, ali strukturno još učvršćenijih klasnih razlika u evropskom i društvu uopšte. Ta osnovna ideološka pitanja koja nikako da dođu na dnevni red i najlevljih međunarodnih političkih stranki ostaju tek dotaknuta i raspršena u zraku zatvorenih i sigurnih institucijskih strukovnih prostora, naveo je u katalogu izložbe Nemanja Cvijanović.

[Galerija SIZ](#) je tokom devetogodišnjeg rada iskristalisala određeni profil vizuelnih sadržaja u regionalnoj i lokalnoj kulturnoj sredini, postavši važna tačka savremene umetničke produkcije i prakse kako na regionalnoj, tako i na međunarodnoj mapi centara za savremenu umetnost. Takav sadržaj određen je pre svega kroz umetničke radove, koji na determinisan, često borbeni način analiziraju društvenu stvarnost i njene različite, specifične dimenzije, poput politike, kulture, ideologije i kulturne politike, kritički se postavljajući prema diktaturi neoliberalnog kapitalizma, svim oblicima desnih i diskriminacionih politika, kao i prema nacionalizmima, šovinizmu, novim oblicima fašizma, kao i prema istorijskom revizionizmu.

SIZ se na idejnom nivou definiše preko, u ekonomiji odbačenog, a ipak još uvek najrelevantnijeg modela funkcionisanja, pogotovo kada je u pitanju umetničko tržište. Kolektivno udruživanje ravnopravnih pojedinaca u svrhu zajedničkog istupanja u javnosti ili na tržištu preuzeto je kao model, ali i kao ime udruženja. Naglašavajući kolektivističke modele organizacije, a bez jasno zacrtanog finansijskog plana, SIZ u svojoj potencijalnosti da izađe iz sfere umetnosti u ekonomsku sferu, za sada ipak ostaje umetnički projekat.

Samoupravnu interesnu zajednicu i Galeriju SIZ osnovali su 2009. godine u Rijeci umetnici **Siniša Labrović, Nemanja Cvijanović, Igor Grubić, Tomislav Brajnović, Milijana Babić, Cesare Pietrosuti, Oliver Ressler, Janez Janša** (ex Davide Grassi), **Slaven Tolj**, umetnički kolektivi **Škart, Grupa ABS, Klub ljubitelja umetnosti i Drugo more**. Od 2009. do 2012. program galerije SIZ vodi Nemanja Cvijanović, a od 2012. do 2015. u vođstvo se aktivno uključuje Fokus Grupa. Izložba u Osijeku organizovana je u saradnji sa Gradskim galerijama Osijek, čija je kustoskinja **Branka Benčić**. Biće [otvorena do 15. aprila](#), a realizovana je sredstvima Grada Osijeka i Ministarstva kulture Hrvatske.

(SEEcult.org)

Nepotkupljivi u Norveškoj

Umetnici **Vladan Jeremić** i **Rena Redle** predstavili su 19. januara u Levangeru u Norveškoj inicijativu **Nepotkupljivi** koja je izazvala pažnju domaće, ali i međunarodne javnosti nakon privođenja umetnika zbog performansa u noći otvaranja Muzeja savremene umetnosti u Beogradu u oktobru 2017.

Jeremić i Rena Redle predstavili su [Nepotkupljive](#) u okviru dvodnevne radionice organizacije [LevArt](#) "... of the Commons", nazvane prema spornoj i opštekorisnoj ekonomskoj teoriji o propasti koncepta opšteg dobra – zajednice. Radionica je delom posvećena procesima privatizovanja opšteg dobra i ograničenjima rada umetnika, za šta je kao primer uzeta cenzura umetničke intervencije Nepotkupljivih i [privođenje umetnika](#) ispred MSUB-a.

Prema rečima Jeremića, predstavnici LevArta izrazili su spremnost da objave publikaciju o Nepotkupljivima, čije su aktivnosti započete u formi [Salona Nepotkupljivih](#) - niza događaja povodom otvaranja MSUB-a posle desetogodišnje rekonstrukcije, uz postavljanje pitanja da li je nepotkupljivost moguća u okruženju u kojem se tvrdi da sve i svako ima svoju cenu i kada "VU totalitet" uspostavlja hegemoniju i u polju umetnosti i kulture.

Rena Redle i Vladan Jeremić predstavili su koncept Nepotkupljivih u razgovoru sa norveškim kolegama, uz projekciju radova i učešće na radionici, a nakon predstavljanja u LevArtu, učestvovalaće 24. januara i u javnom razgovoru na [Akademiji savremene umetnosti u Tromseu](#).

Nepotkupljivi polaze od stava da je sve očiglednije jačanje nove desnice u Evropi, potpomognute trampizmom u SAD i putinizmom u Rusiji. Mere štednje, kriminalna privatizacija, partokratija, re-tradicionalizacija i zavisnost od globalnog finansijskog sistema doveli su do neokolonijalnih uslova koji su omogućili uspostavljanje autoritarnih režima u zemljama kao što su Poljska, Mađarska, Srbija, Hrvatska i Turska. Taj trend u oblasti kulture praćen je napadima na javne institucije umetnosti i umetničko obrazovanje. Umetnički rad odvija se u restriktivnom okviru koji uslovljavaju ekspanzija tržišta umetnosti i hegemonističkih političkih agendi. Privatizacija je, kako navode, dovela do kreativnih, obrazovnih i socijalnih industrija koje ugrožavaju sfere koje se mogu shvatiti kao zajedničke – međuljudske odnose, osećanja, angažovanje, solidarnost i međusobno učenje. Prekarijat i odsustvo (ili nefunkcionalnost) radničkih organizacija – u umetničkom svetu i bilo gde drugde – primorava radnike u kulturi na autocenzuru i ćutanje. Nepotkupljivost se u takvom kontekstu ne tretira kao vrednost prema kojoj se teži ili kao moralni stav. Praksa nepotkupljivosti je u protivurečnosti sa realnim. Biti nepotkupljiv je protestni stav zbog igre moći - ukratko, nepotkupljivost je protest i utopija.

[Rena Redle](#) i [Vladan Jeremić](#) od 2002. godine rade zajedno umetničke projekte kojima istražuju prostor preklapanja umetnosti i politike. Fokusirani su na društveno-ekonomske uslove reprodukcije, koje razotkrivaju kroz kontradikcije današnjeg društva. Njihova umetnička praksa podrazumeva istraživanja i analize koje kombinuju tekst, slogane, fotografije, video, crtež i javne akcije kojima transformišu diskurs kako u umetničkom, tako i na političkom polju. Sarađuju sa kolektivima kao što su Chto Delat?, ArtLeaks, Perpetuum Mobile, SIZ, ZIP grupa, LevArt...

Među skorašnjim izlozbama na kojima su učestvovali su: *Autostrada bijenale* u Prizrenu (2017); *Undisciplinary Learning - Remapping The Aesthetics of Resistance*, district, Berlin (2016); 56. Oktobarski salon "Ljubavni zanos" u Beogradu (2016); *AgitProp!*, Brooklyn Museum, Njujork (2016); *Cold Wall*, SYAA Studio Gallery, Budimpešta (2015); *Red Winter*, SIZ galerija, Rijeka (2015); *Mundus vadit retro*, Kibla, Maribor (2014); *Red Winter, Deep Sites*, LevArt, Levanger (2014); *To the Square 2*, Perpetuum Mobile, Checkpoint Helsinki (2014); *Between Worlds II*, Galerija "Miroslav Kraljević", Zagreb (2013); *Self Made Urbanism Rome*, nGbK, Berlin (2013); *Places of memory - Fields of vision*, Centar za savremenu umetnost u Solunu (2012); *Absolute Democracy*, Rotor, Grac (2012); *Oktobar XXX, 15*. Pančevačko Bijenale (2012); *The Housing Agenda*, Cable Factory Gallery and Ateneum Museum, Helsinki i La maison Folie Wazemmes, Lil (2012); *Moving Forwards, Counting Backwards*, MUAC, Meksiko Siti (2012)...

U okviru inicijative Nepotkupljivi, u oktobru 2017. godine organizovali su, između ostalog, i performans povodom otvaranja rekonstruisanog MSUB-a, koji je podrazumevao nošenje papirnih maski s likom predsednika Srbije **Aleksandra Vučića**, zbog cega je Jeremić bio priveden. Zbog odvojenog performansa, priveden je iste večeri i **Uroš Jovanović**, koji je pokušao da unese u MSUB uramljenu fotografiju predsednika, ali ga je sprečilo obezbeđenje. Obojica su posle ispitivanja u policiji pušteni. Njihovo privođenje izazvalo je burne reakcije i na domaćoj, i na međunarodnoj umetničkoj sceni, a [osudili su ga i kustosi](#) MSUB-a. Srbija se tim povodom [našla i među deset zemalja](#) širom sveta u kojima su zabeleženi slučajevi cenzure u umetnosti u 2017. godini, prema evidenciji uticajnog onlajn magazina [Hyperallergic](#).

(SEEcult.org)

Slučajevi cenzure u svetu umetnosti u 2017.

Srbija se našla među deset zemalja širom sveta u kojima su zabeleženi slučajevi cenzure u umetnosti u 2017. godini, prema evidenciji uticajnog onlajn magazina [Hyperallergic](#).

Povod za učešće Srbije na toj listi je [privođenje umetnika Vladana Jeremića i Uroša Jovanovića](#) zbog odvojenih performansa u noći otvaranja rekonstruisanog Muzeja savremene umetnosti u Beogradu u oktobru 2017, koje je izazvalo burne reakcije i na domaćoj, i na međunarodnoj umetničkoj sceni, a [osudili su ga i kustosi](#) MSUB-a.

Jeremić je priveden zbog performansa koji je bi deo programa "[Salona nepotkupljivih](#)", a podrazumevao je nošenje papirnih maski s likom predsednika Srbije **Aleksandra Vučića**, čiji je lik bio i na uramljenoj slici koju je Jovanović u odvojenom performansu pokušao da unese u MSUB, ali ga je sprečilo obezbeđenje. Obojica su posle ispitivanja u policiji pušteni.

Na listi zemalja sa slučajevima cenzure našli su se i Brazil, Kina, Mađarska, Poljska, Rusija, Turska, Uganda, Ujedinjeni Arapski Emirati i SAD, a negativno su pomenute i društvene mreže, koje preuzimaju sve važniju ulogu u vizuelnoj kulturi. Posebno je kritikovan [Fejsbuk](#), uz navođenje primera [cenzure fotografije](#) 500 godina stare italijanske statue nagog Neptuna. Kao vid male osvete zbog onlajn cenzure, kako podseća

Hyperallergic, digitalni umetnici Arvida Byström i Molly Soda objavili su knjigu [Pics or It Didn't Happen](#) sa fotografijama koje su zabranjene na Instagramu, koji je takođe deo Fejsbuk imperije.

Brazil se našao na listi povodom zatvaranja izložbe "*Queermuseum*", na inicijativu ultradesničarske grupe koja je ocenila da je reč o bogohuljenju i promovisanju pedofilije. Izložba o queer kulturi obuhvatala je više od 260 radova 85 umetnika, među kojima su bili i etablirana imena kao što su Lygia Clark, Cândido Portinari i José Leonilson. Galerija [Santander Cultural](#), koju sponzoriše jedna španska banka, odlučila je da zatvori izložbu nakon što se suočila sa oštrim kritikama posetilaca i korisnika društvenih mreža.

U Kini su u oktobru cenzurisani radovi umetnika **Zhaao Bandija** koji je trebalo da izlaže u Ulens centru za savremenu umetnost ([UCCA](#)) u Peking. Imigracione vlasti nisu mu dozvolile da unese u zemlju radove "*Scenery with Cameras*" (2015) i "*Night View*" (2015), što ukazuje na razmere masovnog nadgledanja i orvelovske atmosfere sa mrežom od, kako se procenjuje, više od 170 miliona postavljenih CCTV kamera i planom o instaliranju dodatnih 400 miliona u naredne tri godine.

Prema navodima Hyperallergica, u junu je sa izložbe "*Real Hungary*" u [Collegium Hungaricum](#) u Beču uklonjen rad "*See No Evil, Hear No Evil, Speak No Evil*" (2017) umetničkog dua **Lőrinc Borsos** (Lilla Lőrinc, János Borsos), i to svega par sati uoči otvaranja. Prema navodima umetnika, koje je preneo ArtLeaks, direktorka tog kulturnog centra **Mária Molnár** odlučila je da ukloni taj rad sa motivom mađarske zastave i pre nego što ga je videla, procenivši da je politički i da bi mogao da predstavlja uvredu za nacionalne simbole. Umetnici su ocenili da je reč o kustoskoj autocenzuri usled paranoje da bi ta institucija mogla da izgubi državnu finansijsku podršku.

Poljska se našla na listi zbog slučaja smene **Magdalene Sroke** sa mesta direktorke Poljskog filmskog instituta, zbog čega su [protestovali i vodeći evropski filmski autori i producenti](#), kao i [više od 400 predstavnika poljske filmske industrije](#). Smenu direktorke najavio je ministar kulture **Piotr Gliński**, a to nije usamljen slučaj uklanjanja direktora vodećih kulturnih institucija koji ne idu uz liniju vladajuće partije. Takođe, u maju su studenti Akademije umetnosti u Varšavi morali da odustanu od izlaganja kopija skulptura školskog predsednika **Adama Myjaka** u tržnim centrima, u okviru izložbe "*Dekadencja / Sklepik*" koja je osmišljena kao omaž studentskom kafeu Eufemia. Uprkos peticiji zbog zatvaranja tog kafea, koji je bio omiljen i u umetničkim krugovima, Akademija je ostala bez reakcija, što je navelo kustose **Agatu Grabowsku** i **Olgu Rusinek** da organizuju izložbu kopija Myjakovih skulptura. Na dan otvaranja dobile su obaveštenje advokata komercijalne mreže Dekada, koja je naručila originalne skulpture od Myjaka, da kopije predstavljaju kršenje autorskih prava, pa su morale ostati prekrivene.

Rusija je na listi zemalja sa slučajevima cenzure pre svega zbog hapšenja i pritvaranja pozorišnog i filmskog reditelja **Kirila Serebrenikova**, direktora Gogolj centra u Moskvi, koji je pod njegovom upravom postao mesto niza liberalnih i progresivnih projekata, često kritički orijentisanih prema politici vlade i uticaju Ruske pravoslavne crkve. Zahteve za oslobađanje Serebrenikova uputile su i njegove mnogobrojne evropske kolege, uključujući i Evropsku filmsku akademiju. Između ostalih, i [Bitef se pridružio](#) se zahtevima za slobodu Serebrenikova, odbacujući kao neprihvatljive razloge za njegovo zadržavanje u kućnom pritvoru.

U Turskoj je cenzura uobičajena pojava, ali su vlasti tokom protekle godine otišle korak dalje [zabranom gej kulturnih događaja](#).

Uganda je na listi povodom brutalnog prekida [Queer filmskog festivala](#) u Kampali u decembru, nakon policijske racije. Organizatori tog festivala su, prema rečima direktora **Kamoge Hassana**, optuženi za promovisanje pornografije i ohrabivanje homoseksualnosti, kako je preneo [Freemuse](#).

Cenzura u UAE takođe nije redak slučaj, a u decembru je na meti bila slika "*Prosperity Without Growth*" (2017) saudijskog umetnika **Abdulnašera Gharema**, koja je uklonjena sa [Sajma umetnosti u Abu Dabiju](#) zbog navodnog izazivanja verskih podela. Sporna slika je uklonjena sa javne izložbe, ali je ostavljena u pomoćnoj prostoriji, gde je kasnije i prodana privatnom kolekcionaru.

SAD su se takođe našle na listi zemalja sa slučajevima cenzure i to zbog promene politike prema [umetničkim radovima koje prave zatvorenici u Gvantanamu](#). Za te promene saznalo se prilikom izložbe u Džon Džej koledžu u Njujorku, koja je otvorena do kraja januara, a obuhvata i desetak radova zatvorenika. Američka vlada odlučila je da se proglasi vlasnikom svih radova koji nastaju u Gvantanamu da bi sprečila njihovu potencijalnu prodaju i bilo koju mogućnost da novac od tih radova završi kao podrška terorističkim aktivnostima.

*Foto: Salon nepotkupljivih

(SEEcult.org)

2017.

Različite ocene u MSUB-u o privođenju umetnika

V.d. direktor Muzeja savremene umetnosti u Beogradu (MSUB) Slobodan Nakarada i kustosi Dejan Sretenović i Zoran Erić različito su prokomentarisali [privođenje](#) umetnika Vladana Jeremića i Uroša Jovanovića tokom prve večeri otvaranja MSUB-a, nakon odvojenih performansa u kojima su korišćene fotografije predsednika Srbije Aleksandra Vučića.

Nakarada je rekao 27. oktobra na konferenciji za novinare da je reč o nemilim incidentima i da je obaveza MSUB-a kao institucije bila da zaštiti publiku i imovinu, dok su kustosi naveli da je reč o umetničkim performansima i da privođenje umetnika, kako je naglasio Sretenović, predstavlja atak na slobodu umetničkog izražavanja.

Napominjući da niko od njih nije prisustvovao tim događajima, jer su bili na prijemu u Poslovnom centru Ušće povodom otvaranja MSUB-a, Nakarada je rekao da performans u parku kod MSUB-a, nakon kojeg je priveden umetnik **Vladan Jeremić**, ne može da komentariše, jer je bio van teritorije Muzeja.

“Ne znamo ko i kako... Ne bih se mešao u rad MUP-a na teritoriji van Muzeja”, rekao je Nakarada.

Povodom privođenja umetnika **Uroša Jovanovića**, koji je hteo da izvede performans unošenja uramljene fotografije predsednika Srbije, Nakarada je rekao da na ulazu u MSUB "jeste možda bio performans, ali je trebalo da bude najavljen" MSUB-u.

"Imamo obavezu da interвениšemo i zaštitimo i publiku i imovinu. To je bilo pritom u vreme svečanog otvaranja i bila je velika navala... Dotični su hteli da unesu jednu sliku i nijedna institucija u svetu ne bi to dozvolila nenajavljeno. Mi jesmo rekli obezbeđenju da ta slika ne može da uđe, ali da osobe mogu, a da sliku moraju do ostave obezbeđenju", rekao je Nakarada, dodajući da je umetnik to odbio i da je "došlo do koškanja sa privatnim obezbeđenjem". Onda su došli inspektori u civilu i rekli da oni preuzimaju", rekao je Nakarada, napominjući da prenosi ono što su njemu kolege ispričale.

Nakarada je rekao i da umetnici "nisu uhapšeni, već su prevedeni na informativni razgovor i pušteni".

"Mi, naravno, kao institucija, podržavamo svaki vid umetnosti, ali u okvirima nekih normi koje su civilizacijske, pogotovo za institucije kakav je MSUB", rekao je Nakarada.

"Sumnjam da bi u MoMA neko mogao da unese neki predmet, a da prethodno nije obavestio rukovodstvo ili instituciju o tome", dodao je v.d. direktor MSUB-a, navodeći i da se u međuvremenu nekoliko drugih umetnika javilo da izvodi performanse. Kao primer je naveo dolazak ekipe Vice, koja je tražila pre otvaranja MSUB-a da njena dva predstavnika spavaju 24 sata u muzejskoj zgradi i to je dozvoljeno.

"Iako su me dame nazvale čikicom, bile su vrlo simpatične i drage i odlično su odradile svoj posao", rekao je Nakarada.

"Ako neko ima želju da izrazi svoje nezadovoljstvo i negodovanje, mora imati u vidu da smo mi ozbiljna republička institucija i da imamo odgovornost i prema Republici i prema delima koja se nalaze u Muzeju", rekao je Nakarada, dodajući da se nada da se to "nemilo iskustvo" neće ponoviti.

Obezbeđenje je, inače, kako je dodao, pronašlo kod posetilaca sedmodnevnog otvaranja MSUB-a, kojih je bilo oko 40.000 - osam noževa, dva skalpela i jedan šrafciğer.

Kustos **Dejan Sretenović**, autor izložbe "*Sekvence*", kojom je otvoren MSUB, izneo je drugačije mišljenje, ocenjujući da je privođenje umetnika predstavljalo "atak na slobodu umetničkog izražavanja".

Prema njegovim rečima, u pitanju su bili gerilski umetnički performansi, koji se ne najavljuju, već svesno proizvode određenu vrstu političke provokacije.

"Sve što se dogodilo baca ružnu sliku na otvaranje MSUB-a", konstatovao je Sretenović, koji je, kao i Erić, naišao na policiju u trenutku kada je legitimisala Jeremića, a obojica su potvrdili da je reč o umetniku i rekli da ga treba pustiti.

Sretenović je rekao i da sue iz razgovora sa policijom shvatili da su maske sa likom predsednika bile razlog legitimisanja.

"Iako smo pokušali da objasnimo da se radi o umetničkom izrazu, očigledno da govorimo različitim jezicima", rekao je Sretenović.

Sretenović je naglasio da MSUB treba da bude garant umetničke slobode, a istakao je i da je na samoj izložbi veliki broj radova koji se kritički bave stvarnošću, bilo prošlošću, bilo sadaćnošću.

“Nikada MSUB nije bio ikebana, već institucija koja je predstavljala platformu za različite teme kroz diskurs umetnosti, teorije, kritike”, rekao je Sretenović i dodao da, kao autor izložbe “Sekvence”, “ne bi imao ništa protiv da su umetnici uneli sliku”.

“Oko Muzeja gravitiraju različite umetničke inicijative, čak i ako su usmerene protiv muzeja, to je nešto što pripada samom biću MSUB-a, jer ako se odreknemo toga, džabe smo krečili”, izjavio je Sretenović.

Zoran Erić je rekao da su u pitanju bile dve različite situacije, a podrobnije se osvrnuo na performans u muzejskom parku, koji nije video, ali se nakon te umetničke akcije susreo sa Jeremićem dok ga je legitimisala policija i takođe potvrdio da je reč o umetniku i zauzeo se da ga puste.

“I ja i drugi kustosi smo pokušali da iskomuniciramo da to nije ništa što treba da provocira legitimisanje, da su to umetnici koji rade performans, da mi kao kustosi Muzeja podržavamo umetnost u javnom prostoru”, rekao je Erić, dodajući da je sadržaj performansa, za koji je kasnije saznao, “nešto o čemu sami umetnici treba da kažu”.

Napominjući da je sarađivao sa umetnicima koji su imali mnogo radikalnije performanse u okviru muzejskih programa i mnogo provokativnije teme, Erić je rekao da je uvek podržavao takve umetničke prakse, ali da nije bilo moguće uticati na odluke policije.

“Tada nije bilo ni govora o privođenju, to je samo bio razgovor, rekli su da nema nikakve bojazni – da neće ništa umetnicima... Mi možemo kao kustosi da govorimo hipotetički o slobodi izražavanja, ali ne možemo da utičemo na ponasanje policije”, rekao je Erić.

Povodom performansa zbog kojeg je priveden Uroš Jovanović, Erić je rekao da “obezbeđenje ima svoje obaveze” u slučaju da se zateknu predmeti koji mogu da oštete umetnička dela koja se nalaze u Muzeju.

“Nama je prevashodno uloga i da zaštitimo umetnička dela, a obezbeđenje reaguje ako smatra da je bilo koji veći predmet opasan i da je planiran da bude unesen”, rekao je Erić.

Erić je dodao da je politički aspekt tog performansa nešto o čemu treba pitati samog umetnika.

“Ja sam od Jeremića čuo u medijima da nije imao nameru bilo koga da vređa, s tim što su deljene maske sa likom predsednika države”, rekao je Erić.

Jeremić je priveden nakon umetničke akcije izvedene 20. oktobra u parku kod MSUB-a, tokom koje su posetioci pozvani da stave masku od papira s likom predsednika i da dele sendviče-flajere prolaznicima. Jovanović je priveden nakon što je pokušao da izvede performans unošenja uramljene fotografije predsednika Srbije u MSUB. Oba umetnika puštena su posle nekoliko sati ispitivanja.

(SEEcult.org)

Nepotkupljivi povodom privođenja umetnika

Organizatori Salona Nepotkupljivih, umetničke manifestacije organizovane povodom otvaranja Muzeja savremene umetnosti u Beogradu (MSUB), saopštili su da privođenje umetnika ispred tog muzeja na dan otvaranja, makar samo zbog saslušanja, pokazuje da politički sistem samo “na papiru štiti građanska prava, manjine i slobodu govora”.

“Gušenje kritike o stvarnim socijalnim, ekonomskim i kulturalnim posledicama politike koja deklarativno usvaja liberalne vrednosti, jeste taktički sračunat potez nove desnice, koja pokušava da se uspostavi kao društveni mejnstrim i koja svoja uporišta gradi širom Evrope i SAD”, saopštili su organizatori [Salona Nepotkupljivih](#), među kojima je i **Vladan Jeremić**, jedan od umetnika koji su privedeni 20. oktobra u policiju povodom umetničkih performansa ispred MSUB-a na dan njegovog otvaranja posle desetogodišnje rekonstrukcije.

Beogradski umetnik Vladan Jeremić, član međunarodne platforme [ArtLeaks](#) i jedan od organizatora Salona Nepotkupljivih, te **Uroš Jovanović**, nezavisni umetnik i performer, privedeni su u policijsku stanicu na saslušanje, gde su osumnjičeni za “vređanje predsednika”. Umetnici su tvrdili da im to nije bila namera, a državni tužilac je odlučio da ih oslobodi posle nekoliko sati saslušanja.

Jedan od spornih performansa, deo programa Salona nepotkupljivih, izveden je ispred MSUB-a uz poziv posetiocima i gosti koji su došli na otvaranje tog muzeja da stave papirne maske koje podsećaju na lik predsednika Srbije **Aleksandra Vučića**, pri čemu su im bili deljeni i leci na kojima je bila odštampana slika sendviča. Publika je, prema navodima Nepotkupljivih, uglavnom pozitivno reagovala na tu akciju, shvativši je kao vizuelnu metaforu strukturalne situacije u kojoj živi većina građana Srbije.

Kritikujući politiku vlade bivšeg premijera, a od ove godine izabranog predsednika, kao vladavinu zasnovanu "na sistemu nepotizma, zastrašivanja, 'kupovine' pristalica dodeljivanjem radnih mesta i privilegija na osnovu partijskog članstva, blaćenja političkih protivnika i kontrole nad medijima", Nepotkupljivi smatraju da je politički sistem stvorio atmosferu u kojoj "svaki kritički istup može da kolege okrene protiv vas i konačno ugrozi vaše radno mesto".

U takvim okolnostima, kako dodaju, "ne iznenađuje to što je privatno obezbeđenje, koje je kontrolisalo posetioce na ulazu u Muzej, odmah reagovalo kada je uočilo slike sa predsednikovim likom i letke s nacrtanim sendvičima koje su neki nosili u svojim torbama. Posetioci, među kojima se našao i jedan gostujući kurator iz Danske, bili su tretirani na vrlo grub način i odmah prosleđeni policiji na legitimisanje. Vladan Jeremić, koji se umešao da bi objasnio kako je on jedan od organizatora umetničkog performansa koji koristi te rekvizite, bio je odmah uhapšen. Iako su kuratori muzeja i drugi radnici u kulturi, koji su prisustvovali tom događaju, pokušali da intervenišu i objasnili da je reč o poznatom umetniku iz Beograda, Vladan Jeremić je odveden u policijsku stanicu na saslušanje".

To da u Srbiji "nije naj mudrije ostaviti i naj blaži utisak o posedovanju nekog kritičkog stava prema lideru zemlje, iskusio je oko pola sata kasnije i Uroš Jovanović, nezavisni umetnik i performer. Uhapšen je kada je pokušao da uđe u Muzej sa fotografijom predsednika Srbije u zlatnom ramu, uz izjavu: 'Vučić - najbolji umetnik'", naveli su Nepotkupljivi, podsećajući na nedavne predloge pojedinih ministara da se portret

Privođenje zbog performansa sa fotografijama predsednika

Umetnici Vladan Jeremić i Uroš Jovanović privedeni su 20. oktobra ispred Muzeja savremene umetnosti u Beogradu zbog odvojenih performansa u kojima su korišćene fotografije predsednika Srbije Aleksandra Vučića.

Prema rečima Jeremića, priveden je nakon polučasovne umetničke akcije izvedene na novoj stazi u parku kod MSUB-a, tokom koje su posetioci pozvani da postanu "sendvičmeni", odnosno da stave masku od papira sa likom predsednika i da dele sendviče-flajere prolaznicima koji prilaze Muzeju.

Performans je deo programa Salona Nepotkupljivih, organizovanog kao niz dešavanja koji imaju za cilj da na umetnički način prekinu sa navikom javnog ćutanja o stanju u kulturi i umetnosti.

Nakon performansa, prema rečima Jeremića, obezbeđenje na ulazu Muzeja oduzelo je dokumente posetiteljki koja je rekvizite umetničkog performansa nosila sa sobom. Jeremić je, kao jedan od organizatora Salona Nepotkupljivih, prišao da bi saznao o čemu se radi, ali ga je policija legitimisala, pretresla i oduzeti su mu flajeri sa najavom dešavanja Salona Nepotkupljivih i drugi rekviziti, a nakon toga je i priveden.

Prema navodima Jeremića, dok ga je policija proveravala ispred MSUB-a, pored su prolazili kustosi i druge zvanice koje su hitale na prijem u restoran "Top of the Hub" u Poslovnom centru Ušće. Među njima su bili i Zoran Erić, Dejan Sretenović i Nikola Šuica, koji su potvrdili da je Jeremić umetnik. Ipak, policajci su zbog flajera i rekvizita insistirali na odvođenju u stanicu na Novom Beogradu, gde je dao izjavu da je reč o umetničkoj akciji u okviru Salona Nepotkupljivih, a pušten je nakon dva sata.

U istu stanicu je priveden je nešto kasnije i umetnik Uroš Jovanović koji je pokušao da uđe u MSUB sa uramljenom fotografijom predsednika Srbije. Jovanović je performans "Unošenje slike predsednika Srbije u MSU" najavio bio kao odavanje počasti predsedniku "zbog izuzetnih dostignuća u plesnoj igri, ali pre svega zbog inovativnog i brutalnog pristupa u performing artu".

(SEEcult.org)

*Uroš Jovanović pušten je iz pritvora 23. oktobra

predsednika stavi u državne institucije i škole, kao i na izjavu premijerke Ane Brnabić da treba nastaviti jačanje kulta nacionalnih simbola države.

Nepotkupljivi su konstatovali i da MSUB poseduje dragocenu zbirku umetničkih dela XX veka iz celog regiona i da ponovnim otvaranjem ima potencijal da postane jedna od platformi za promociju progresivne slike Srbije u Evropi i svetu, ali su ukazali da vlasti i dalje duguju javnosti potpuno objašnjenje razloga za to što je MSUB bio zatvoren deset godina.

Prema oceni te umetničke inicijative, koju čine **Tony Maslić, Rena Raedle, Nikola Radivojević i Vladan Jeremić**, integracija desničarskih političkih ciljeva sa nominalno liberalnim vrednostima, u Srbiji je postala očigledna i u kulturnoj strategiji zemlje koju je nedavno predložilo za raspravu Ministarstvo kulture i informisanja Srbije.

“Taj strateški dokument sadrži spisak kriterijuma koji definišu šta je to srpska kultura, u Srbiji i van nje. U skoro svakom detalju tog programa, integracijom liberalnih vrednosti (kulturna tolerancija, demokratija, itd.) se legitimiše nametanje vrlo problematičnog shvatanja srpske nacionalne kulture. Preliminarni dokument sadrži katalog preciznih kriterijuma ukorenjenih u folkloru, nacionalnim mitovima i nacionalnim stradanjima, koji su istorijski formirali srpski nacionalni identitet i koji treba odbraniti od globalizacije. S takvim programom, kulturna strategija teži da stvori nazadna i retradicalizovana mišljenja kod populacije, dok ekonomske politike vlade podržavaju otvaranje tržišta za najprimitivnije investitore koji širom sveta tragaju za jeftinom radnom snagom i poreskim rajevima”, naveli su Nepotkupljivi, umetnička inicijativa koja za cilj ima “razbijanje zida javnog ćutanja o mentalnoj, psihološkoj i ekonomskoj represiji kojoj su izloženi mnogi građani Srbije u svom profesionalnom radu, naročito u oblastima kulture, medija i obrazovanja”.

(SEEcult.org)

Istraživačka rezidencija na Trešnjevci

Umetnici **Rena Raedle** i **Vladan Jeremić** iz Beograda ovogodišnji su učesnici *Istraživačke platforme* – rezidencijalnog programa BLOK-a namenjenog međunarodnim umetnicima, a 14. oktobra u Zagrebu održaće razgovor u radioničkom formatu kroz koji će predstaviti svoje umetničko istraživanje o stanovanju i životu u naselju Trešnjevka.

Razgovor u prostoru BAZE, koja se i nalazi na Trešnjevci, zamišljen je kao razmena iskustava s lokalnom publikom, umetnicima i istraživačima koji se u svom radu na različite načine bave tim naseljem i/ili društvenim angažmanom kroz umetnost. Umetnički par Raedle-Jeremić obrazložiće svoju istraživačku metodu i hipoteze, da bi nakon toga kroz moderiranu diskusiju učesnici bili pozvani da iznesu svoje komentare i iskustva.

Razgovor je zasnovan na pristupu koji Rena Raedle i Vladan Jeremić neguju u dugogodišnjoj zajedničkoj umetničkoj praksi, primenjenoj na specifičan slučaj Trešnjevke.

Prema tom konceptu, za radikalno (umetničko) istraživanje potrebno je da se uspostavi relacija prema ekonomskim, ideološkim i političkim aspektima koji određuju istraživanje i njegov objekat.

“Istorijske avangarde, uključujući i one koje su se desile na ovim prostorima, su već pokazale da umetničko delo nije autonomni objekat i zahtevale su revolucionisanje polja umetnosti te prekid sa buržoaskom institucijom umetnosti. Povezivanje avangarde sa društveno-političkim zahtevima, odnosno zahtev avangarde da umetnost postane politika je od ključne važnosti za razumevanje političkog u umetnosti u oba pravca pođednako, kako suočavanja sa konkretnom društvenom stvarnošću tako i same umetničke forme i sižea. U ovom smislu, kao adekvatnu umetničku formu zastupamo koncept intervencije, kako u izvođačko-umetničkom smislu, tako i u odnosu prema istoriji, čiji prelomi se takođe sagledavaju kao intervencije”, naveli su umetnici, koji su istraživali istoriju Trešnjevke u svrsi usredsređivanja na emancipatorske prelome prošlosti koji doprinose savremenim društvenim borbama.

Prema njihovim rečima, ako uzmemo u obzir da je radnička klasa nakon ukidanja samoupravljanja bila pritisnuta na privatizaciju stanova uz lažno obećanje vladajućih elita da će, kao vlasnici svog stana svi postati mali kapitalisti; kako se onda danas na Trešnjevci promenila njihova pozicija?

“Koje su to aktuelne borbe u konkretnim lokalnim uslovima produkcije prostora i vlasništva u gradu Zagrebu, u kontekstu perifernog kapitalizma u Hrvatskoj? Pošto je pitanje vlasništva šire pitanje, kada govorimo o životu i stanovanju na Trešnjevci, naše istraživanje je vezano za vlasničke odnose i dosadašnje lokalne pozicije u politici i umetnosti koje su proizašle iz ovog pitanja. U tom smislu su učesnici razgovora pozvani da predstave značajne pozicije iz njihove perspektive, a vezane za pitanja vlasništva, stanovanja i društvenih borbi na Trešnjevci”, naveli su Rena Raedle i Jeremić u opisu koncepta svog umetničkog istraživačkog rada.

U Trešnjevci, inače, planiraju u 2018. godini veliku instalaciju u javnom prostoru.

Zbog specifičnog formata, zainteresovani za razgovor za umetnicima, koji počinje u 17 sati, zamoljeni su da se prijave putem maila (blok@blok.hr, predmet: prijava za razgovor). Program je besplatan, a namenjen je pre svega osobama koje su se u svojem dosadašnjem radu bavile temom stanovanja, Trešnjevkom, aktivizmom, politikama prostora ili umetničkim angažmanom.

Na Trešnjevci se, inače, i nalazi BAZA, umetnički i društveni prostor otvoren početkom 2016. godine, koji je u državnom vlasništvu, a dodeljen je kustoskom kolektivu **BLOK** putem javnog konkursa. Zamišljen je kao programsko-proizvodni prostor usmeren na produkciju savremene umetnosti, edukaciju i aktivizam. Otuda i naziv BAZA kojim se ističe da je reč o mestu proizvodnje, kako umetničkih radova, tako i govora o njima, ne zaobilazeći pritom uslove u kojima nastaju. Kao prostorni resurs, BAZA je otvorena aktivističkim inicijativama i organizacijama.

Projekat *Istraživačka platforma* finansijski podržavaju Ministarstvo kulture Hrvatske i Gradski ured za obrazovanje, kulturu i sport Zagreba.

*Foto: Rena Raedle/Vladan Jeremić

(SEEcult.org)

Autostrada bijenale - Budućnost granica

VALENTINA BONIZZI, CHANG CHIEN-CHI,
LIBIA CASTRO & OLAFUR OLAFSSON, YANNICK DAUBY,
ETTORE FAVINI, ARTAN HAJRULLAHU, IBRO HASANOVIC,
HAVEIT, HSU CHIA-WEI, IRWIN, DORUNTINA KASTRATI,
SEAD KAZANXHIU, LI BINYUAN, ALBAN MUJA, ELLA
RAIDEL, OLIVER RESSLER, STEFANO ROMANO, OPA (OB-
SESSIVE POSSESSIVE AGGRESSION), RENA RADLE, &
VLADAN JEREMIC, JELENA TOMASEVIC, SASO SEDLACEK,
YANG SHUN-FA, ALKETA XHAFA.

Međunarodno bijenale savremene umetnosti "Autostrada" prvi put se održava u Prizrenu, a okuplja više od 25 umetnika iz regiona, Evrope, Tajvana i Kine, koji su i među učesnicima trodnevne konferencije na temu "*Budućnost granica*", ključnog pitanja izložbe.

Prema kustoskoj koncepciji **Manraya Hsua** iz Tajpeja, tema "*Budućnost granica*" odabrana je da bi se snažno ukazalo na vidljive i nevidljive granice u današnjem svetu i prenela poruka o potrebi stvaranja znatno življeg kolektiviteta.

Radovima na temu granica, među kojima su i oštri kritički osvrti na politiku glavnih političkih aktera današnjice, predstavljaju se od 19. avgusta umetnici: **Valentina Bonizzi, Ettore Favini i Stefano Romano** iz Italije, **Chag Chien-Chi, Hsu Chia-Wei i Yang Shun-Fa** iz Tajvana, **Libia Castro** (Španija) & **Olafur Olafsson** (Island), **Yannick Dauby** (Francuska), **Li Binyuan** (Kina), **Ella Raidel i Oliver Ressler** iz Austrije, kosovski umetnici **Artan Hajrullahu, Haveit, Doruntina Kastrati, Alban Muja i Alketa Xhafa**, kao i umetnici iz regiona **Ibro Hasanović** iz Bosne i Hercegovine, **Irwin i Sašo Sedlaček** iz Slovenije, **OPA - Obsessive Possessive Aggression** iz Makedonije, **Rena Raedle** (Nemačka) & **Vladan Jeremić** (Srbija), te **Jelena Tomašević** iz Crne Gore i **Sead Kazanxhiu** iz Albanije.

Glavna autobuska stanica u Prizrenu je centralno mesto Autostrada bijenala, ali su radovi umetnika predstavljeni i duž reke Lumbardi (Bistrica), u starom gradskom jezgru i na Tvrđavi.

Među umetnicima koji izlažu u zgradi Autobuske stanice su **Rena Redle i Vladan Jeremić**, koji su se predstavili instalacijom "Stambeno pitanje" koja obuhvata crteže i video radove nastale u periodu od 2009. do 2017. godine. Njihovi radovi opisuju realnost romskih i drugih prekarnih radnika migranata kroz studije slučaja u različitim evropskim gradovima – Beogradu, Helsinkiju i Rimu, kritički reflektujući pitanje akumulacije kapitala kroz eksproprijaciju zemljišta i ukazujući na vezu tih procesa sa rasizmom.

Rena Rädle & Vladan Jeremić, Stambeno pitanje

Video radovi koji su deo instalacije, *Belleville* (2009) i *Gazela* (2009), nastali su za vreme protesta romskih porodica zbog prinudnog iseljenja i rušenja njihovih kuća po nalogu beogradskih vlasti - zarad izgradnje objekata za Univerzijadu 2009. u Beogradu. Nakon sličnih događaja sa rimskim naseljem u Helsinkiju 2011. godine, Rena Rädle i Jeremić su pozvali aktiviste, političare i teoretičare na javnu diskusiju o mogućnostima izgradnje trans-urban mreže "hotela za prekarne radnike" u evropskim gradovima, kao i serije predloga za uspostavljanje opštih principa za rešavanje stambenog pitanja u gradovima. Video *The Housing Agenda* (2012), koji je takođe deo instalacije, predstavlja glavne principe u vezi sa tim pitanjem. Kako bi demaskirali modele tržišno orijentisane socijalne politike i komercijalizacije javnih usluga, Rädle & Jeremić su ukazali videom *The Housing Question* (2013) na perfidni sistem gradske politike prema Romima, koji su smešteni u getoizirane kontejnere pod budnim okom stražara.

Unutar zgrade Autobuske stanice su i radovi grupe **Irwin**, koja je otvorila "kancelariju" za izdavanje pasoša za NSK, kao i **Albana Muje**, koji se osvrće na problematiku šengenskih granica.

Na samoj zgradi Autobuske stanice postavljen je baner velikih razmera "*Tvoja zemlja više ne postoji*" **Libie Castro** i **Olafura Olafssona**.

Prema kustoskoj koncepciji **Manraya Hsua**, pre samo tri decenije globalizacija je omekšala granice i stvorila očekivanja da dolazi budućnost sveta bez granica. Danas, međutim, svet ide u suprotnom smeru i granice se ponovo vraćaju. Pitanja izbeglica, migrantskih radnika, transnacionalnih korporacija, ekoloških katastrofa, nacionalnih i etničkih identiteta... skreću pažnju na fenomen granica u različitim oblicima, a time i na problematiku pravde, ljudskih prava, demokratije, politike...

Budućnost granica, kako je naveo Hsu, našlo se u centru pažnje današnjice.

Savremena umetnost se odnosila prema tim procesima, između ostalog, i pokretanjem bijenala i njihovim širenjem u različite, često marginalizovane regione, čime su postajali deo šire platforme na kojoj ne samo da je moguće videti umetnost iz tzv. svetske periferije, veće je moguće i diskutovati o različitim globalnim i lokalnim pitanjima.

Libia Castro & Olafur Olafsson, Your Country Doesn't Exist

U tom kontekstu je nastalo i [Autostrada bijenale](#), čija će izložba, uporedo sa diskurzivnim programom, pokušati da odgovori na pitanja o načinima na koje nacionalne države i njihovi sistemi funkcionišu u cilju politizacije (ili depolitizacije) kulturnih identiteta, teritorijalizacije prirodnih, kulturnih i ekonomskih zona u uslovima kapitalističkog nadmetanja i besomučnog generisanja profita, kako se lokalne i regionalne inicijative otpora nose sa geoipolitičkim strategijama drzavnog sistema, kako građanski pokreti koriste različita sredstva, umetnička i druga, da bi se dotakli problema granica, konstruisali lokalne identitete ili prekogranična savezništva...

Navodeći da su se moderni gradovi razvijali duž linije razdvajanja kulture i prirode, upostavljajući granice urbanog i ruralnog, ljudskog i ne-ljudskog okruženja, Hsu napominje u kustoskom konceptu i da su gradovi danas bogati rodnim, etničkim, starosnim, granicama među došljacima i starosedeocima, ljudskih i drugih vrsta... Dok je većina tih granica nevidljiva, preklapa se ili presreće, njihovo funkcionisanje predstavlja jezgro savremenog urbanog života. Umetnici, urbanisti, aktivisti, predavači, pozvani su stoga da daju osvrte na to pitanje, posebno u kontekstu Prizrena, što će rezultirati site-specific intervencijama, radovima u javnom prostoru, radionicama o urbanom dizajnu i aktivizmu.

Prizren

Prvo izdanje Autostrada bijenala koristi istorijske i kulturne znamenitosti Prizrena u skladu sa temama i formama umetničkih radova. Autobuska stanica i njeno okruženje prostor su za radove koji se tiču mobilnosti, migracije, nacionalnih i etničkih granica... Širom gradskog centra su radovi posvećeni gradskom životu, istoriji i kulturnoj različitosti. Duž reke Lumbardi i njenog okruženja moguće je naći radove koji se tiču ruševina, ljudskog i prirodnog okruženja, kao i vremenskog prostora izvan ljudskih granica.

Glavnoj temi prvog Autostrada bijenala posvećena je i međunarodna **konferencija** koja će od 20. do 22. avgusta biti održana u Gazi Mehmed paša amamu, a uz predstavljanje umetnika, obuhvata i panel diskusije o *gradovima i granicama* i *nedefinisanim granicama savremene umetnosti*.

Među ključnim govornicima najavljeni su kosovski publicista i politički aktivista **Veton Suroi**, profesor arhitekture **Yehuda Emmanuel Safran** iz SAD, kustos i umetnički kritičar **Edi Muka** iz Albanije, kodirektor Tirana bijenala i suosnivač Instituta za savremenu umetnost u Tirani (TICA), te **Sezgin Boynik**, sociolog i teoretičar umetnosti, koji živi i radi u Finskoj.

Autostrada bijenale otvoreno je do 23. septembra.

*Foto: Vladan Jeremić

(SEEcult.org)

<https://vimeo.com/114080642>

Borbeni radovi

Program Zbora crvene Rijeke biće nastavljen 8. i 9. maja predstavljanjem "borbenih radova" ruske Zip grupe i umetnika Rene Redle i Vladana Jeremića iz Beograda u javnom prostoru, uz interakciju sa građanima koji su pozvani da iskoriste priliku i za sopstvene akcije.

Rad **Zip grupe** "*Otkrivanjem papučarstva do akcije*" je instalacija, ulična skulptura napravljena od jednostavnih materijala (4x4x6m), a postavljena je ispred zgrade Radija Rijeke, odnosno Malog salona MMSU-a. Nalik je na zgradu sa tornjem koji probija njen krov. Možda je to priča o čoveku koji pokušava da se probudi iz pripitomljenosti, on ili ona napuštaju svoj zaštićeni prostor privatnosti i izlaze u javnost da deluju. Umetnici pozivaju publiku da koristi skulpturu tako što se može popeti na toranj i izvesti akciju - jednostavno predstaviti sebe javnosti ili uzviknuti parolu.

Umetnici **Rena Redle i Vladan Jeremić** umetničko-političkim transparentima "*Potencijali za borbenu stvaralaštvo*" (5 transparenta 2,5x1,4m) daju imaginarijum borbenog stvaralaštva u čijem je središtu zajednička borba potlačenih pozicija koje protivureče hegemonij logici i simbolima. Na naličju transparenta se nalaze slogani izraženi znakovima udruženog rada umetnika i radnika kao potencijal samoupravnog stvaralaštva.

Potencijali za borbena stvaralaštvo

Uoči predstavljanja "borbenih radova" u javnom prostoru, umetnici će održati i radionicu sa učenicima osnovnih škola u okviru instalacije ZIP grupe.

Njihovi radovi biće postavljeni do 30. maja, do kada je produžena i izložba "Crvena Rijeka" u Galeriji Kortil, koju je osmislio kustoski kolektiv Zbora crvene Rijeke, a uz **ZIP grupu, Renu Redle i Jeremića**, učestvuju i **Rene Gabri i Ayreen Anastas, Minna Henriksson, Ilya Orlov, Nemanja Cvijanović, Filip Jovanovski, Marina Naprushkina, Christian Costa, Giovanna Esposito Yussif i David Munoz**.

Povodom Dana pobjede nad fašizmom, na riječkom Korzu 9. maja predviđena je interakcija građana Rijeke sa instalacijom ZIP grupe.

Instalacija ZIP grupe

Program [Zbora crvene Rijeke](#), usmeren ka međunarodnom borbenom stvaralaštvu, održan je uoči prvomajskog praznika u organizaciji umetničkog kolektiva [Samoupravna interesna zajednica](#) (SIZ), koji time nastavlja da razvija platformu koja ispituje rastuće strukturno nasilje u društvu i načine otpora takvom nepovoljnom razvoju događaja. Intenzivnim programom izložbi, diskusija, performansa i drugih javnih nastupa, postavljeno je pitanje savremenosti u nametnutoj terminologiji postojanja jedne, monolitne savremene umetnosti, ali i savremene politike "bez alternative".

(SEEcult.org)

Rena Raedle i Vladan Jeremić: SEEcult je potreban!

Umetnici Rena Raedle i Vladan Jeremić izrazili su podršku portalu SEEcult.org povodom odbijanjem sufinansiranja na konkursima Ministarstva kulture i informisanja Srbije i Sekretarijata za kulturu grada Beograda, ocenjujući da to pokazuje krajnje nerazumevanje proizvodnih uslova u kulturi, kojoj je, kao nekomercijalnoj oblasti, podrška iz javnih sredstava od vitalnog značaja.

“SEEcult.org je jedini portal, koji 15 godina u kontinuitetu redovno izveštava o kulturnim događajima u Srbiji, kao i o gostovanjima domaćih umetnika u inostranstvu sa fokusom na region. Usled kvalitetnog i metodičnog rada SEEcult.org-a, stvoren je pregledan i javno dostupan arhiv o savremenom stvaralaštvu, koji ni jedna državna institucija u Srbiji ne bi bila u stanju da formira”, naveli su Rena Raedle i Vladan Jeremić u pismu podrške portalu SEEcult.org, dodajući da bi trebalo da se podrazumeva da se taakav veliki doprinos informisanju javnosti podržava od Ministarstva kulture i informisanja i Sekretarijata za kulturu Beograda.

“Čitajući nacrt Strategije razvoja kulture Republike Srbije od 2017. do 2027, pored mnogih problematičnih tačaka koje ovom prilikom nećemo detaljno komentarisati, bode oči, da se ni u jednoj oblasti ne ističe poseban značaj diskurzivnog okruženja za savremeno stvaralaštvo. Pisanje o kulturi i kritika savremene umetničke i druge kulturne produkcije je oblast koja je slabo razvijena u Srbiji, uostalom zbog nedostatka stručnih časopisa i specifičnih medijskih platformi. SEEcult.org je zbog ustanovljavanja kvalitetnih diskurzivnih okvira, jedan od retkih medija u kulturi koji, pored svakodnevnog

objavljivanja vesti, kroz svoje aktivnosti daje prostor i recenziji umetničke produkcije u Srbiji.

Simptomatično je da se u nacrtu Strategije razvoja kulture za oblast vizuelne umetnosti, navodi "galerijski sistem" kao ključni uslov za razvoj profesionalne produkcije u toj oblasti. Tačnije, u nacrtu se kroz finansiranje galerijskog sistema vidi izlaz iz zatečenog stanja oblasti vizuelne umetnosti, koje se tamo (str. 41) opisuje kao oblikovano neuređenošću tržišta i nedostatkom privatnih kolekcionara, agenata i menadžera. Ovakva naivna pretpostavka da će galerijski tržišno orijentisani sistem uz privatne kolekcionare unaprediti kulturu je pogrešna.

Ovde se, kao i kroz čin odbijanja sufinansiranja projekta SEEcult.org-a, manifestuje kulturna politika, koja omalovaža ulogu niza relevantnih društvenih aktera u kulturi, koji ne samo da predstavljaju kontekst i kritički horizont profesionalnom savremenom stvaralaštvu, nego na taj način aktivno učestvuju u njenom formiranju. Potenciranje društvene uslovljenost je u srži savremene umetnosti, tako da bi odvajanje savremene umetnosti od društvenog diskursa i izoliranje u tržišni okvir, dovelo do njenog ukidanja i brisanja radi namirivanja privatnih profitnih apetita", naveli su Rena Raedle i Vladan Jeremić.

Apelujući na Ministarstvo kulture i informisanja i Sekretarijat za kulturu Beograda da "ne seku grane na koje se oslanjaju", Rena Raedle i Vladan Jeremić su naveli da se, nakon ukidanja podrške neprofitnim akterima kulture u Srbiji, istom logikom profita i komercijalizacije u narednom koraku, može zahtevati i ukidanje Sekretarijata za kulturu ili Ministarstva kulture, jer su i ove institucije neprofitne.

(SEEcult.org)

Prilog istoriji umetnosti

**SEEcult.org Portal za kulturu
jugoistočne Evrope**

Press Clipping 2004-2016.

Rena Raedle & Vladan Jeremić

Umetnici Vladan Jeremić i Rena Redle priredili su elektronsku zbirku tekstova objavljivanih na portalu SEEcult.org o aktivnostima koje su realizovali od 2004. godine do danas, koja predstavlja bogat izvor informacija ne samo o tom umetničkom paru, već i o mnogim drugim umetnicima sa kojima su saradivali, kao i o različitim kontekstima u kojima je razvijana umetnička praksa na ovim prostorima i šire.

Materijal na više od 270 strana počinje prvom [najavom](#) njihovog projekta *Under the Bridge Beograd* iz 2004. godine, a završava se nedavnim [intervjuom](#) u kojem se umetnički par [Jeremić-Redle](#) osvrnuo na dosadašnji zajednički rad, učešće na 56. Oktobarskom salonu i na konkursu za izbor projekta za srpski paviljon u Veneciji, kao i na tešku situaciju u kojoj se nalaze umetnici i kulturni radnici i mogućim koracima za prevazilaženje tog stanja. Tu je i [intervju iz 2010.](#) godine (*Društvo ne trpi kritiku*), kao i [intervju iz 2006.](#) godine, koji je radio pokojni Saša Marković Mikrob.

Iako se pres kliping ne odnosi na sve dosadašnje aktivnosti Vladana Jeremića i Rene Redle, obuhvata većinu informacija o velikom broju izložbi, dešavanja i projekata koje su pokrenuli i realizovali u Srbiji i drugde, na kojima su učestvovali ili na kojima još uvek rade. Među njima su: *Under the Bridge Beograd*, *Horrorkatze*, *Slobodnakultura.org*, *Biro Beograd*, *Dvorište zgrade*, *Razgovori o anarhizmu*, *Psihogeografska istraživanja*, *Stambeno pitanje*, *Poseta Starom sajmištu*, *Crvena zima*, *ArtLeaks*, *Svetska komunalna baština*, *DeMaterijalizacija umetnosti*, *Lomljiva prisutnost...*

Publikaciju je moguće preuzeti [OVDE](#)

(SEEcult.org)

SEEcult.org Portal za kulturu jugoistočne Evrope

Press Clipping 2004-2016.

Rena Raedle & Vladan Jeremić

2016.

Umetnost kao mogućnost promene

Sat, 12/31/2016 - 19:59.

Vladan Jeremić i Rena Redle, savremeni vizuelni umetnici iz Beograda, prepoznatljivi su po kritičkoj umetničkoj praksi kojom komentarišu društvene situacije i fenomene na lokalnom ili globalnom planu, ukazujući i na potencijalna rešenja problema. U intervjuu za SEEcult.org, **Vladan Jeremić i Rena Redle** govore o dugogodišnjem zajedničkom radu i ključnim projektima, iskustvu izlaganja na međunarodnoj sceni, učešću na 56. Oktobarskom salonu u Beogradu i konkursu za izbor projekta za Paviljon Srbije u Veneciji, a osvrću se i na tešku situaciju u kojoj se nalaze umetnici i kulturni radnici, smatrajući da bi bilo neophodno njihovo sindikalno organizovanje.

Već gotovo 15 godina radite zajedno na projektima koji se bave istraživanjem preklapajućih prostora umetnosti i politike. Koliko su se ti odnosi promenili od početka 2000-ih i da li u tom pogledu vidite razliku između lokalnog i globalnog nivoa?

Redle & Jeremić: Lokalno i globalno se još više kompresovalo i postalo jednodimenzionalno, slično kao što se desilo sa kompresijom vremena i prostora u neoliberalizmu, na način kako je to opisao **Dejvid Harvi**. Gde god da odete postoje slični problemi i kontradikcije. Nikada nije bilo lakše putovati ili raditi sa udaljenosti na raznim projektima, pitanje je samo gde se nalaze ograničenja tog rada - dokle vaš rad stvarno dobacuje i u kojem se okviru zapravo krećemo. Politika, mediji i umetnost se prepliću i jasnih granica više nema. Utisak je da su mediji preuzeli primat u polju reprezentacije, a to znači na kraju dominaciju tehnologije. Uprkos tome, politika i umetnost misle još uvek da mogu biti prvi.

Bavili ste se marginalnim, ugnjetenim i socijalno ugroženim strukturama društva, kao što su Romi, ekonomski migranti i imigranti, prekarni radnici, kao i različitim posledicama tranzicije, privatizacije, internacionalnih geopolitičkih interesa... Koje biste projekte tokom dosadašnjeg zajedničkog rada izdvojili kao ključne?

Redle & Jeremić: Ključni naši projekti su *“Under the Bridge Belgrade”* (2004-05), *“Housing Question”* (2009-13) i nedavni *“Cold Wall”* (2015-16). Tokom rada na ovim projektima od 2004-2016, iskusili smo kompleksnost konkretnih društvenih problema koje proizvodi kapitalizam. Nikada nismo želeli da ove probleme pokažemo voajerski kao što to radi većina umetnika, nego da se angažujemo unutar problema i predstavimo njegovo rešenje umetničko-političkim metodama. Naši radovi ne prikazuju estetsko-antropološku egzotiku siromaštva izbeglica, Roma, migranata, nego se bave pronalaženjem rešenja za ukidanje eksploatacije, ugnjetavanja i porobljavanja čoveka u kapitalizmu, obraćajući se celom društvu.

“The Housing Question”, sa izložbe u ngbk-u, Berlin, 2013.

Koristite umetnost kao mogućnost za kritiku protivurečnosti savremenog društva, pokušavajući najčešće da pružite i moguće rešenje, poput stvaranja nove solidarnosti i humanističkih kolektiviteta, na koje ste pozvali radom *“Lomljiva prisutnost”* na 56. Oktobarskom salonu. Koliko je teško dati konstruktivnu kritiku danas ili bar ukazati na potencijal za prevazilaženje određenog problema, kada se čini da na vidiku nema alternative neoliberalnom kapitalizmu kao ključnom uzroku sunovrata savremenog društva?

Redle & Jeremić: Jedini cilj umetnika danas ne bi trebalo da bude tako prisutna hladna i ubrzana samoreprodukcija u medijima radi povećanja razmenske vrednosti. Ako nismo u stanju da razvijemo jasno vidljivu upotrebnu vrednost

umetnosti, kao konceptualnu stvarnost ili barem kao mogućnost promene, onda ta umetnost samo održava status quo neoliberalizma i njegove dalje akceleracije. Došli smo do zahteva za upotrebnu vrednost i pokušavamo da ga se pridržavamo i pored svih okolnosti da ne delujemo apstraktno nego konkretno. Naš rad "*Lomljiva prisutnost*", konkretizuje novi kolektiv koji može slomiti tehno-birokratske barijere u datom trenutku kada se sve to stvarno i dešava. Znači moguće je. U tome je upotrebna vrednost ovoga rada.

"Lomljivo prisutvo", 56. Oktobarski salon, Beograd

Izlagali ste samostalno i na grupnim izložbama u inostranstvu. Možete li da uporedite to iskustvo sa ovdašnjim prilikama?

Redle & Jeremić: Za nas nije pitanje razlike izlaganja u Srbiji ili u inostranstvu, nego je pitanje uvek ko radi izložbu ili projekat i ko stoji iza njega zvanično. Privatne i javne institucije ili fondacije ne treba sagledavati na istom nivou. Privatnici lakše mogu narušiti društvena pravila i ono što nekome izgleda kao prostor slobode - zapravo je patronizatorski odnos pod okriljem privatnika. Takav odnos izbegavamo.

Kako biste opisali položaj savremenog umetnika u Srbiji danas? Da li u tom smislu vidite neke tendencije na sceni i kuda se ona kreće uopšte?

Redle & Jeremić: Većina savremenih umetnika u Srbiji su u izuzetno teškom materijalnom položaju. Sredstva se smanjuju i budžeti se režu. To je posledica višedecenijskih antisocijalnih mera svih dosadašnjih vlasti od 1990. godine. Nadu umetnici traže kroz ideologiju slobodnog tržišta. Ipak celu tu postavku oko samoodrživosti i tržišta gura i Kreativna Evropa. Dominantni model je

kupoprodajni. Druge tendencije su community projekti i izvesni eskapizmi. Mi pokušavamo da ne zapadnemo u eskapizam i da dovedemo u pitanje dominantni model.

Na otvaranju izložbe "The Urgent Need to Struggle" sa Chto Delat?, ICA, London, 2010. Nazdravljaju: Rena Redle, Nina Gasteva, Nikolaj Olejnikov, Vladan Jeremić, Caplja Olga Egorova, Rahel Ric-Voloh i Dejvid Eliot. Foto: Dimitri Vilenski.

Jedan ste od retkih umetničkih parova na domaćoj sceni. Da li je teže izgraditi prepoznatljiv identitet samostalno ili zajedno?

Redle & Jeremić: Nije lako raditi u kolektivu ali je na kraju to nešto od čega rad postaje kompleksniji. Umetnost bez dijalektike jeste mrtvi fetiški objekat. Sistem traži lako prepoznatljivo, jedno ime, a ne trans-evropski par. Kustosi i finansijski menadžeri često ne kompenzuju naš rad oboma. Rad je jedan, dnevnicu je jedna, a dve su osobe.

Vladane, koliko ti je učešće u Zampa di Leone produkciji crteža, koja je svojevremeno ustalasila umetničke i kustoske krugove, iskomplikovalo odnose na sceni?

Vladan Jeremić: Zampa di Leone je kolektivni rad i u isto vreme kolektivni autor. U pitanju je meta konceptualizacija. Naša sredina nije uspela da proguta ni umetničke pseudonime Gorana Đorđevića kao koncept, a kamoli drugostepene mogućnosti. Nikako ljudi da shvate da Zampa di Leone (2000-2011) nije moj lični rad, već da je upravo konceptualizovan kolektivno na taj način da bi kritikovao karikaturalno čaršijski diskurs. Zampa di Leone je negacija čaršijskog diskursa tako što ga dovodi do krajnjeg apsurdna putem radikalnih umetničkih i popularnih metoda.

Didaktički crtež o zaključcima seminara u Trondheimu: "Contradictions and Transformative Trajectory of Art and Labor".

Kako komentarišete reakcije na vaše učešće na proteklom Oktobarskom salonu?

Redle & Jeremić: Povodom našeg izlaganja na 56. OS napisano je nekoliko veoma zanimljivih komentara i kritika. Naime, prva je u *Politici* veoma fokusirano reagovala **Aleksandra Lazar**, da bi veoma zanimljivu kritiku dale dve mlade kritičarke u *ArtMargins*, **Iva Glišić** i **Biljana Purić**, koje zaključuju da "stvaranje kolektivnog političkog tela ostane jedina nada za promenu uslova nametnutih od neoliberalnih i nacionalističkih praksi". **Greg DeCuir Jr.** u istom časopisu smatra da

je naš rad donekle razbucao koncepciju **Dejvida Eliota**: "Sa radom 'Lomljiva prisutnost', kuratorska tema zanosa/ljubavi izgleda da je, bar na površini, izbegnuta u potpunosti. Redle i Jeremić održavaju angažovanu i preciznu političku poziciju u svom radu, koji je bio sigurno među više urgentnim, relevantnim ali i zaigranim ekspresijama Salona".

Nasuprot njima pojavljuje se usamljeni glas da je leva politika našeg rada kooptirana u liberalni konsenzus Oktobarskog salona. Tako nešto piše **Branislav Dimitrijević** čiji tekst u izdanju srpskog *Lemonda* smatramo subjektivnim i politikantskim. Dimitrijević je 2012. godine ko-kuratirao Salon koji je zgradu Geozavoda kulturološki obradio za preuzimanje od strane firme Eagle Hills. Eliot je daleko iskusniji i ozbiljniji kustos od Dimitrijevića. Nas je pozvao da učestvujemo na Oktobarskom salonu lično Dejvid Eliot, koga poznajemo već više godina.

Učestvovali ste i na nedavno završenom konkursu za izbor projekta za srpski paviljon na 57. Bijenalu u Veneciji. Kako vam izgleda ceo taj proces izbora?

Redle & Jeremić: Mi smo konkurisali sa nastavkom na radu sa Oktobarskog salona, nažalost naš rad nije prošao. Bila bi to ambijentalna instalacija koja bi transformisala čitav prostor paviljona. Nacionalni paviljoni treba da imaju jasan stejtment, a ne da budu prodajni štand u Veneciji i reklama za slikare, kako nam to sada deluje prema nedavno objavljenim rezultatima. Helnvajnova izložba u MSUB 2015/16. je jasno pokazala ideologiju i ukus srpske scene bliske vlasti (o tome je pisano u tekstu *Deca hiperrealizma*). To je estetika pop arta i hiperrealizma, pravaca koji su odavno prestali da budu savremeni. Ne bi nas čudilo da sledeća postavka 2019. u našem paviljonu u Veneciji bude tezga sa etno-suvenirima koje možemo videti u Galeriji Progres.

Detalj iz predloga Redle & Jeremića za srpski paviljon u Veneciji 2017.

Realizovali ste i niz kustoskih projekata. Koliko vam znači to iskustvo rada u oba polja?

Redle & Jeremić: Radili smo na više međunarodnih kustoskih projekata među kojima su najznačajniji "*Ja više nikada neću govoriti o ratu*" u švedskom kunsthalleu Fargfabriken i u Kibli, Mariboru tokom programa Evropska prestonica kulture 2012, kao i projekat u Norveškoj "*A Real Work of Art*" (Oslo, Ram galerija) koji je uključio veliki seminar u Trondhajmu o transnacionalnom udruživanju umetnika po pitanju odbrane radničkih prava i umetničkog rada. Umetnici bi trebalo da se late i kustoskog posla, a kustosi mogu da se prihvate i umetničkog. Striktne podele ne doprinose kvalitetu rada u oba polja. Naravno, dodatno obrazovanje je potrebno. Ne može se bez čitanja i istraživanja napisati dobar tekst. Iskustvo samo po sebi nikada nije dovoljno.

Jedno vreme si vodio i Galeriju Doma omladine Beograda. Šta misliš o institucionalnom sektoru i svojevrsnoj malodušnosti u odnosu na događaje koji utiču i na to polje, počev od smanjenja budžeta, preko partijskog kadrovanja, slučajeva cenzure?

Jeremić: Moj rad u Domu omladine 2007-2009. je bio zanimljiv. I dalje smatram da su nasleđene institucije kulture iz socijalizma pravo blago za produkciju kulture. Njihova propast je programirana sa urušavanjem drugih institucionalnih okvira od strane političkih partija na vlasti, ali i od strane međunarodnih kreditora koji zahtevaju rezove. Najgore je kada se ovi rezovi dese u školstvu i zdravstvu. Onda se zapadne u nešto gde više nema oporavka. Naše socijalističko institucionalno nasleđe pripada naprednijem društvenom sistemu od ovoga sada koji teži da fragmentiše i privatizuje sve što ima bilo kakav oblik društvenosti. Ideologija profitabilnosti, privatizacija i *outsourcing* su takođe boljke i Doma omladine. To se onda reflektuje u svim poljima proizvodnje programa, mada se teži zadržati društvena funkcija pod jarmom "partokratskih uhleba".

Seminar "Art production in Restriction. Possibilities of Transformative Art Production and Coalition-Building", u Trondhejmu, Norveška 2015. Na panelu: Rena Redle, Marina Višmit, Gregor Šolet, Noa Fišer, Marius Lervag Asprong i Lise Soskolne from W.A.G.E.

Pre dve godine predstavili ste i “**Nacrt jugoslovenske istorije umetnosti XX veka**” u vidu zidnog crteža velikih razmera, polazeći od toga da se dominantna istorija umetnosti svodi na proizvodnju u polju ideologije, tj. istoriju estetike i medija, dok materijalistički pristup zahteva i obradu socioekonomske i političke historiografije. Kako biste opisali vašu poziciju u istoriji umetnosti 21. veka?

Redle & Jeremić: Mi smo neko ko ne pristaje samo da boravi u svetu umetnosti i njegove istorije, nego traži polja politike ili društva uopšte. Istorija je sav prethodni rad materije i čoveka unutar datih ciklusa. Možda sada sve sagledavamo preširoko, i plašeci se esnafskih ladica, na kraju ne završimo ni u jednoj. Mislimo da te ladice nisu ni toliko važne, dokle god naš rad bude pokretač istorije, a ne objekat i reč zamrznuta u istoricističkom romanu trećeg izdanja.

Aktivni ste i u okviru platforme *ArtLeaks*, koja je posvećena slučajevima povrede radničkih prava umetnika i radnika u kulturi, njihovoj vidljivosti i globalnoj artikulaciji. Zašto prema vašem mišljenju nije moguće sindikalno organizovanje na domaćoj sceni, koja je po mnogo čemu nepovoljnija nego u većini drugih zemalja, pa umetnici ostaju i bez zdravstvenih knjižica zbog duga koji su napravile lokalne vlasti?

Redle & Jeremić: Prava je nesreća da radnici u kulturi u Srbiji nisu u stanju da izvrše sindikalnim putem pritisak na organe da im overe knjižice i osnovne stvari. Ovde se gazi svako ljudsko dostojanstvo. Mislim da stanje čak i nema toliko veze sa hroničnim nedostatkom novca, već sa ideologijom slobodnog tržišta. Dok u svim centralnim zemljama EU umetnici prave i održavaju jake sindikate, dotle se na jadne i periferne zemlje istočne Evrope vršio pritisak kako su sindikati i radnička prava nešto loše i kako ih treba ukinuti. Sve ovo je deo iste pogrešne neoliberalne mantre koja u Srbiji još uvek živi. *ArtLeaks* kao internacionalna platforma smatra da treba da postoje i trans-nacionalna udruživanja umetnika jer mnogi izlažu međunarodno, a pravila su za neke bolja a za neke gora. To nije dobra praksa i sindikalizam mora zbog globalnog karaktera finansijskog i korporativnog kapitala pronaći takođe globalne udružene odgovore na isti, inače će teško opstati. Delovanje samo u okvirima nacionalnih država za umetnike, ali i druge radnike po ovim pitanjima nije dovoljno.

Sa izložbe "A Real Work of Art" u Galeriji RAM, Oslo, 2015. Korina Apostol (ArtLeaks) predstavlja geneologiju art štrajkova i borbe umetnika za radnička prava. Govor na otvaranju je održala Hilde Terdal, predstavnik Norveškog sindikata vizuelnih umetnika.

Kako vidite ulogu vaninstitucionalnog sektora i potencijal nezavine kulturne scene da utiče na promene u pogledu poboljšanja uslova rada i socijalnog položaja umetnika i kulturnih radnika?

Redle & Jeremić: Upravo van(državno)-institucionalni akteri jesu ti koji mogu promisliti i usvojiti nove oblike udruživanja i sindikalizovanja koji uključuju i koncepte transnacionalnog, kao i medijske kampanje protiv korupcije u polju kulture, zloupotreba, cenzura ili neplaćanja honorara, i drugih loših praksi. Takve slučajeve treba objaviti na uvid najširoj javnosti u cilju prekida mobinga radnika u kulturi i umetničkih radnika, njihovog ponižavanja i rada za crkavicu. Platforme u koje se udružuju organizacije treba same da institucionalizuju ovakva sindikalna tela. U nevladinom sektoru je teško raditi, ima dosta slučajeva *burn outa*, prekarnog rada i naprosto fali jedan smislen sindikat.

Intervju je realizovan u okviru projekta **Archive as Practice koji SEEcult.org realizuje sa SCCA-Ljubljana, Kurzivom i Kulturtregerom iz Zagreba i Qendra Multimedia iz Prištine, u partnerstvu sa **Kooperativom** - regionalnom platformom za saradnju.*

(SEEcult.org)

VOĐENJE: Jeremić-Rädle

Wed, 11/23/2016 - 14:58.

Među radovima koji su izazvali posebnu pažnju na proteklom 56. Oktobarskom salonu u Beogradu, održanom na temu “*Ljubavni zanos*” prema zamisli britanskog kustosa **Dejvida Eliota**, bio je i rad “*Lomljiva prisutnost*” beogradskih umetnika **Vladana Jeremića** i **Rene Rädle** koji poziva na stvaranje nove solidarnosti i humanističkih kolektiviteta, a inspirisan je akcijom grupe izbeglica iz Sirije na granici Evropske unije.

“To je pokušaj da se predstavi trenutak *Marša nade*, kada je kolektivitet izbeglica pokušao da probije birokratske zidove tvrđave EU, odnosno granični režim EU, a govori upravo o momentu u kojem se to dešava, o trenutku kada su ljudi koji su izmučeni došli iz ratom zahvaćenih područja preko “balkanske rute”, zaustavili praktično mogućnost da ih stave u logore - jednostavno su probili šengenski režim i krenuli ka Nemačkoj”, naveo je Jeremić za SEEcult.org povodom rada “*Lomljiva prisutnost*”, koji govori pre svega o solidarnosti i moći kolektiviteta. Rad pokazuje da je dovoljan čak i samo kolektivitet tako izmučenih ljudi kakva je grupa izbeglica da bi se probila mistifikacija fragmentisanog neoliberalnog okvira EU i uopšte Evrope, odnosno neoliberalnog poimanja vlasti, moći, tehnokratskih, birokratskih režima, granica... naveo je Jeremić.

Kroz crteže dovedene na nivo slogana, rad “*Lomljiva prisutnost*” ima referencu na socijalnu umetnost 30-ih godina, a pokušava da u tom jednostavnom okviru grafičkog jezika dovede u pitanje i medijsku hiperprodukciju, medijske i internet slike, i da samo kroz kontradikciju crnog i belog predstavi celu situaciju kojom se bavi.

“Hoćemo da kaŹemo da je novi humanistićki kolektivitet mogao vrlo lako da dovede u pitanje taj sistem. U stvari, ovaj rad je poziv za stvaranje tog kolektiviteta. Mi ne kaŹemo kako to treba, ne dajemo smernice, već kaŹemo da to treba da se formira, i to ne samo u smislu politike, nego i u polju vizuelnog jezika, govoru u umetnosti, umetnićkom poimanju stvarnosti u kojoj Źivimo”, naveo je Jeremić.

Za Jeremića i Renu Rädle bitno je da ne daju samo sliku realnosti kakva jeste, već i da predloŹe određenu vrstu potencijala koji vodi ka prevazilaŹenju date situacije.

Taj potencijal u radu “*Lomljiva prisutnost*” je pokret, odnosno telesna prisutnost ćovjeka i kolektivnost kretanja ljudskog tela.

“U tom smislu nam je bitno da izađemo u prostor, jer pokret se moŹe samo desiti u prostoru”, rekla je Rena Rädle, istićući da je potencijal promena moguć samo u

komunikaciji sa drugima. Komunikativnost je stoga vrlo važna i za sam rad *“Lomljiva prisutnost”*, u koji može da se uđe, a novine, koje su sastavni deo tog rada, mogu da se iznesu iz izložbenog prostora.

Povodom teme *“Ljubavni zanos”* Dejvida Eliota, koja je izazvala različite reakcije, Jeremić smatra da nije loša i da je veoma teška, iako može da bude i banalizovana.

Eliot je, prema njegovoj oceni, uspeo da prevaziđe radovima većeg broja umetnika banalni odnos prema temi *“Ljubavni zanos”*.

“Mi smo hteli da kažemo da solidarnost ima mnogo veze sa ljubavlju i sa novim humanizmom, nasuprot antihumanizmu koji je prisutan. Dejvid i mi smo se povezali u tom smislu da još verujemo u neki humanistički okvir i svet. U tom smislu smo se razumeli”, naveo je Jeremić.

Projekat **VOĐENJE**

Produkcija: SEEcult.org, 2016.

Novinarka: Vesna Milosavljević

Snimatelj: Milan Nešić

Montažerka: Marija Arandelović

Podrška: Ministarstvo kulture i informisanja Srbije, Sekretarijat za kulturu Grada Beograda

SEEcult.org realizuje projekat “Vođenje” od 2012. godine, u saradnji sa galerijama-izlagačkim prostorima, odnosno umetnicima i kustosima odabranih izložbi.

Svratite na vođenje :) (SEEcult.org)

Hladni zid

Sun, 07/03/2016 - 19:50.

Izložba “Cold Wall” (Hladni zid), inicijalno nastala u Budimpešti kao kolektivni vizuelni rad o podizanju ograda, migraciji i internacionalnim geopolitičkim interesima koji stoje iza njih, upravljaju njima i neprekidno menjaju oblik teritorija rata i mira, biće otvorena 8. jula u Muzeju savremene umetnosti Vojvodine (MSUV) u Novom Sadu, a fokusirana je ovog puta na kontekst Srbije, lokalne i evropske migracione politike.

“Hladni zid” su inicirali kustoskinja i istoričarka umetnosti iz Budimpešte **Rona Kopecki** (Rona Kopeczky) i umetnici **Ferenc Grof**, **Vladan Jeremić** i **Volodimir Kuznjecov** (Volodymyr Kuznetsov), kada su stupili u dijalog da bi realizovali zajednički mural na zidovima ateljea Galerije mladih umetnika u Budimpešti. Bila je to efemerna refleksija i reakcija na pitanje koje se tokom 2015. godine nalazilo u središtu strastvenih, burnih i manihejskih debata u Mađarskoj, podstaknutih, između ostalog, iritantnim zvaničnim tumačenjem činjenica u mađarskim medijima, licemernim diskursom Evropske unije, strahom lokalne populacije potpaljenim populizmom i nacionalizmom, kao i ličnim političkim ambicijama, uvijenim u priču o maršu ka nacionalnoj veličini i značaju koji se pridavao spoljnoj politici.

Nekoliko meseci kasnije, pod vođstvom Evropske komisije, uspostavljen je novi režim granica, koji su sprovodile pojedinačne države, preko takozvane “Balkanske rute”. Migranti koji beže od rata, progona i siromaštva sada su postali predmet političke trgovine između aktera novog evropskog poretka, koji se oslanja na saveze s represivnim režimima i fantomskim državama, kao i sa Turskom i Nemačkom, kao najačim akterima u toj konstelaciji, navedeno je u najavi izložbe.

U nastavku tog projekta, koji će biti realizovan u MSUV, umetnici će s pozvanim kolegama razviti novo izdanje "*Hladnog zida*", kao kolektivnog kritičkog vizuelnog odgovora na ograde i ljude, sa fokusom na kontekst Srbije, lokalne i evropske migracione politike.

Učesnici drugog izdanja "*Hladnog zida*" su **Rona Kopecki**, **Ferenc Grof**, **Vladan Jeremić** i **Rena Redle** (Rena Raedle), **Volodimir Kuznjecov**, **Babi Badalov** i umetnička grupa **škart**.

Na poziv umetnika izložbe "*Hladni zid*", gostovaće i **No Border Srbija**, koji će u direktnom kontaktu sa posetiocima na otvaranju izložbe predstaviti svoje materijale i suštinu rada na terenu.

Istoričarka umetnosti i kustoskinja **Rona Kopecki** (1983, Grenobl) živi i radi u Budimpešti, a studirala je istoriju umetnosti na Sorboni u Parizu, gde je završila doktorske studije 2013. Njen rad istražuje delovanje grupe apstraktnih umetnika u Mađarskoj tokom 60-ih godina. Kao državljanku Srbije mađarskog porekla, odraslu i obrazovanu u Francuskoj, duboko je zanimaju istorijske, političke i kulturne dihotomije istočne i zapadne, severne i južne Europe, te kako se one reprezentuju u savremenim umetničkim praksama. Radila je kao kustoskinja za međunarodnu umetnosti u muzeju Ludvig u Budimpešti od 2006. do 2015. godine, a trenutno je umetnička direktorka Galerije ACB u Budimpešti.

Umetnik **Ferenc Grof** (1972, Pečuj) živi i radi u Parizu, a bavi se ideološkim tragovima na raskršću grafičkog dizajna i prostornih iskustava. Jedan je od osnivača pariskog kolektiva **Société Réaliste** (2004), čiji rad razmatra pitanja savremene političke reprezentacije, ideološkog dizajna i tekstualno zasnovanih intervencija.

Volodimir Kuznjecov (1976, Luck), umetnik koji živi i radi u Kijevu, suosnivač je grupe The Straight Line, umetničke skupštine **CCCK** (Centar za komunikaciju i kontekst), kao i umetničke grupe **R.E.P.** (Revolutsijnyj Experymentalnyj Prostir). Bio je i još uvek je uključen u razne aktivnosti koje su pratile proteste na Majdanu, kao što su skupština i druge samoorganizovane inicijative. U svojoj praksi, Kuznjecov je zainteresovan za teme u kojima se prožimaju pitanja privatnog i javnog, starog i novog, a koja su u različitim kontekstima neočekivano značenjski isprepletana.

Babi Badalov (1959, Lerik, Azerbejdžan) vizuelni umetnik i pesnik koji živi u Parizu. Izražava svoje ideje kroz vizuelnu poeziju, umetničke predmete, instalacije i žive nastupe. Eksperimentišući rečima i pišući opskurnu poeziju, Badalov meša jezike i slike iz različitih kultura. Njegov rad je posvećen jezičkim istraživanjima i iskušavanjima granica koje jezik nameće svojim korisnicima, što se temelji na ličnom iskustvu jezičkih neugodnosti koje je iskusio tokom raznih putovanja. Badalovljevi projekti se igraju jezičkim pojmovima kako bi se naglasila šira geopolitička pitanja.

Rena Redle (Rädle) i **Vladan Jeremić** su beogradski umetnici čija praksa obuhvata crtež, tekst i video. Od 2002. godine razvijaju zajedničku umetničku praksu, baveći se istraživanjem preklapajućih prostora umetnosti i politike. Fokusirani su na socio-ekonomске uslove reprodukcije, tako što ih razotkrivaju i time provociraju društvene protivurečnosti. Njihovi projekti uključuju umetničke intervencije i angažovanje u tekućim javnim raspravama i borbama, kao i interdisciplinarnu saradnju i diseminaciju kroz razne medije.

Kolektiv škart, osnovan 1990. godine u Beogradu, pokrenuo je tokom 90-ih proizvodnju poezije kroz samizdate koji su distribuirani kroz samoorganizovane ulične akcije. Škart je 2000. osnovao još dva kolektiva: **Horkeškart** hor i orkestar, kao i ženski kolektiv za vez. Tokom 2013-2015. škart je održao nekoliko radionica s migrantima u centrima za azilante u Srbiji i zajedno s drugim umetnicima i **Grupom 484** učestvovao na školskim izložbama i predavanjima o migracijama.

Izložba "Hladni zid" **biće otvorena u MSUV do 31. jula.**

*Fotografije sa postavke prvog izdanja projekta Cold Wall u Studio Gallery u Budimpešti (David Toth)

(SEEcult.org)

Ovo nije ograda

Thu, 06/16/2016 - 16:06.

Zid predvorja Muzeja savremene umetnosti Metelkova (MSUM) u Ljubljani biće tokom leta u znaku umetničkog komentara Vladana Jeremića i Rene Redle – crteža “*Ovo nije ograda*” koji se odnosi na događaje iz jeseni 2015. godine, kada je Vlada Slovenije, na tragu politike mađarske vlade, podigla ogradu od bodljikave žice na granici sa Hrvatskom da bi sprečila migrante iz ratom pogođenih oblasti da uđu u Sloveniju.

Kada su pokušali da taj korak objasne pred javnošću, slovenački premijer **Miro Cerar** i predstavnici njegove partije izbegavali su direktnu i agresivnu retoriku mađarskog premijera **Viktora Orbana**. Umesto toga, uveli su jezik tehnokratske kamuflaže. Ograda je podignuta, ali nijednom nije pomenuta, a ta mera je bila opisana kao “tehnička barijera”.

Poricanje stvarnosti Mire Cerara, prema mišljenju umetnika, ne treba shvatiti kao neku vrstu psihološkog izbegavanja stvarnosti; zapravo je reč o modelu politike u kojem tehnokratska sredstva i mere zamenjuju političko bavljenje nekim problemom koji se javlja u društvenoj stvarnosti. Po svojoj strukturi, ta vrsta prakse podseća na drugu administrativnu meru, na brisanje stanovnika Slovenije rođenih u drugim jugoslovenskim republikama iz Registra stalnog stanovništva 1992. godine.

Umetnički komentar Jeremića i Rene Redle dodaje slovenačku perspektivu složenijem projektu “*Hladni zid*” (*Cold Wall*), koji je realizovan u Budimpešti u novembru 2015.

Rad “*Ovo nije ograda*” biće predstavljen **na zidu MSUM-a od 18. juna do 21. avgusta**.

Beogradskih umetnici **Vladan Jeremić** i **Rena Raedle** deluju zajedno od 2002. godine, razvijajući umetničku praksu koja obuhvata crteže, tekstualne radove i video.

Fokusirani su na društveno-ekonomske uslove reprodukcije, koje razotkrivaju kroz kontradikcije današnjeg društva.

Među njihovim skorašnjim izložbama su: *AgitProp!*, Brooklyn Museum (2016); *Cold Wall*, SYAA Studio Gallery, Budimpešta (2015); *Red Winter*, SIZ galerija, Rijeka (2015); *Mundus vadit retro*, Kibla, Maribor (2014); *Red Winter, Deep Sites*, LevArt, Levanger (2014); *To the Square 2*, Perpetuum Mobile, Čeckpoint Helsinki (2014); *Between Worlds II*, Galerija "Miroslav Kraljević", Zagreb (2013); *Self Made Urbanism Rome*, nGbK, Berlin (2013); *Places of memory – Fields of vision*, Centar za savremenu umetnost u Solunu (2012); *Absolute Democracy*, Rotor, Grac (2012); *Oktobar XXX*, 15. Pančevačko Bijenale (2012); *The Housing Agenda*, Cable Factory Gallery and Ateneum Museum, Helsinki i La maison Folie Wazemmes, Lil (2012); *Moving Forwards, Counting Backwards*, MUAC, Meksiko Siti (2012).

(SEEcult.org)

Opservacije sa ivice

Thu, 05/19/2016 - 18:49.

Umetnici Rena Raedle i Vladan Jeremić, u saradnji sa kustoskinjom Majom Ćirić, predstaviće 21. maja u kompleksu Astronomske opservatorije u Beogradu projekat koji dovodi u pitanje postojeće poglede na svet, pre svega u kontekstu mogućnosti da se učine vidljivim “pozicije iza ivice i izvan merljivosti globalnog kapitala”.

Umetnička intervencija “*Opservacije sa ivice*” nastala je iz potrebe da se preispitaju postojeće infrastrukture i sagledaju pozicije iza ivice merljivosti, tj. *expulsions* (Saskia Sassen, 2014), navela je **Maja Ćirić** povodom tog projekta, čiji je cilj da ukaže na ivične odnose, ali i na transformaciju pogleda na svet koju je moguće ostvariti uz pomoć umetnosti.

Navodeći da je prosvetiteljstvo u srpskom kulturnom kontekstu još od 18. veka podrazumevalo hibridnost pogleda na svet usvojenog od spolja i lokalnog kulturnog obrasca, Maja Ćirić je kao primer jedinstvenog nekonvencionalnog modernističkog urbanog rešenja u Beogradu navela upravo kompleks Astronomske opservatorije u Beogradu (Ljiljana Blagojević, 2003) koji je rezultat mnogostrukog prosvetiteljskog projekta - astronomski instrumenti su doneti iz inostranstva na osnovu ratne odštete iz Prvog svetskog rata, arhitektonski kompleks je projektovao češki arhitekta **Jan Dubovi**, Astronomsku opservatoriju na Zvezdari osnovali su i njom rukovodili srpski naučnici školovani u inostranstvu.

Funkcija Astronomske opservatorije danas je obrada informacija iz kosmosa kao doprinos globalnim naučnim istraživanjama. Astronomska opservatorija u Beogradu je mesto u kojem se materijalizovala globalna ekonomija znanja i to je čini izuzetnim mestom za razmatranje Beograda kao globalnog grada.

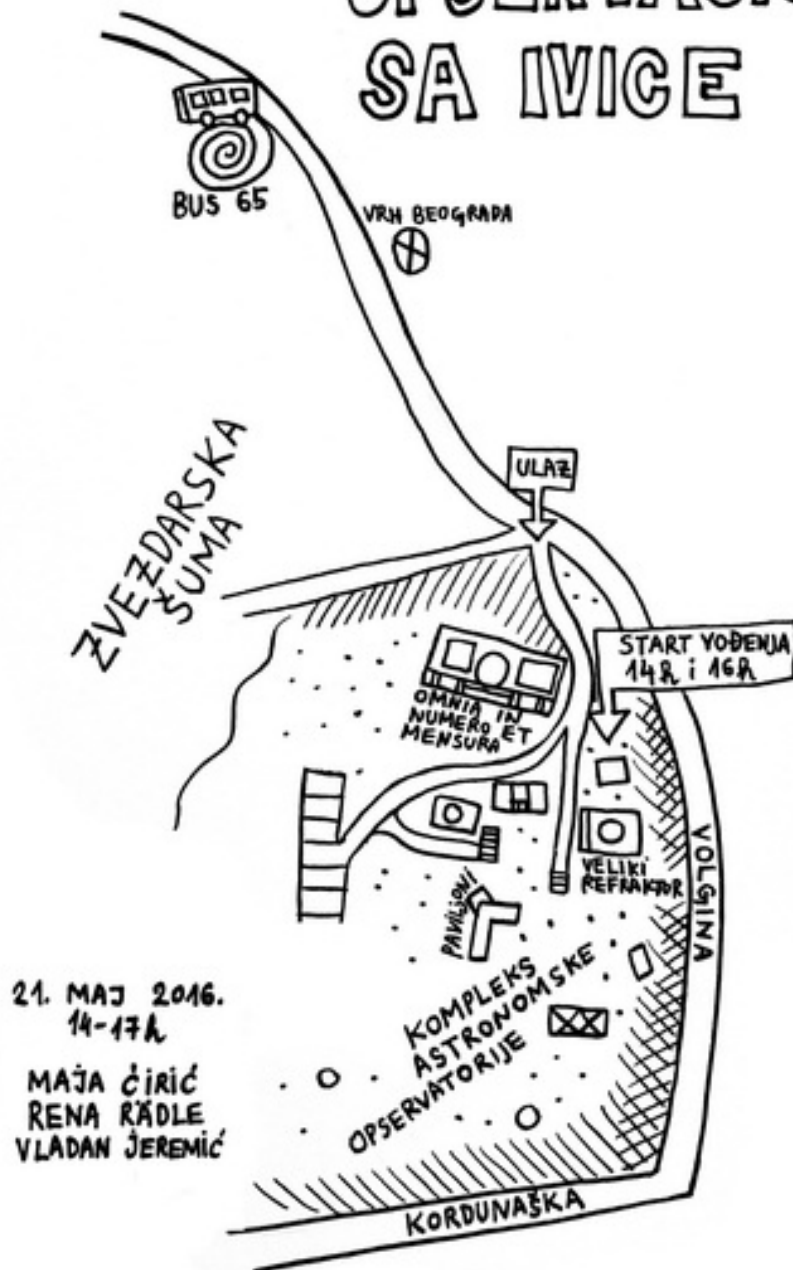

Prema navodima Maje Ćirić, iako Beograd po definiciji ne spada u kategoriju globalnih gradova u smislu da ga ne definiše jak protok globalnog kapitala (Saskia Sassen, 1991), participacija Astronomske opservatorije u globalnom protoku informacija čini da Beograd razmatramo kao deo globalne infrastrukture. Umetnička intervencija “*Opservacije sa ivice*” redefiniše tu globalnu infrastrukturu, jer je približava lokalnoj problematici i gorućim epistemološkim pitanjima.

Rad Rene Raedle i Vladana Jeremića u Astronomskoj opservatoriji, kako je dodala Maja Ćirić, aktivira hiperkompleksnosti tako što deluje između horizontalne linije, koja povezuje lokalni i globalni prostor, i vertikalne linije, koja se rasprostire i istorijski i interplanetarno. Pod pretpostavkom da je rekonfiguracija javne sfere uloga umetnosti kao kritike, ovde ostvaren spoj horizontalne i vertikalne linije redefiniše postojeću infrastrukturu kompleksa Astronomske opservatorije.

Natpis na glavnoj zgradi kompleksa Astronomske opservatorije *Omnia in numero et mensura* (*Sve je u broju i meri*) danas može biti označitelj za merljivost koja, prema rečima Maje Ćirić, ukazuje na digitalizaciju društvene produkcije pod uticajem globalnog kapitala. Umetnička intervencija je ovde mišljena kroz odstupanje od binarne logike kao logike digitalnog kapitala koji vrši “eksproprijaciju rada i sredstava za život”, jer istovremeno ukazuje i na “uticaj nepravde, ali i na neophodnost delovanja” (Judith Butler, 2013). Delovanje zastupa logiku emancipacije i kritičkog mišljenja kao mogućnosti da se učine vidljivim pozicije iza ivice i izvan merljivosti globalnog kapitala. Zatečena infrastruktura je ovde prostor sažimanja, ali uz pomoć umetnosti postaje prostor koji se širi, navela je Maja Ćirić, nezavisna kustoskinja koja zasniva praksu u rasponu od institucionalne kritike do istraživanja kustoske geopolitike, sa posebnim naglaskom na transnacionalnu cirkulaciju ideja. Doktorirala je teoriju umetnosti i medija na Univerzitetu umetnosti u Beogradu (*Institucionalna kritike i kustoska praksa*).

OPSERVACIJE SA IVICE

Vladan Jeremić i Rena Raedle već godinama rade zajedno, a među njihovim skorašnjim izložbama su *Agitprop!* u Bruklin muzeju u Njujorku, *Cold Wall* u Studio of Young Artists' Gallery u Budimpešti i *Crvena zima* u Galeriji SIZ u Rijeci.

Projekat "Opservacije sa ivice", kao prva umetnička intervencija u kompleksu Astronomske opservatorije, biće predstavljen 21. maja od 14 do 17 sati, a vođenja sa posetiocima, uz učešće umetnika i kustoskinje, najavljena su za 14 i 16 časova.

(SEEcult.org)

2015.

Granice umetnosti

Sat, 09/26/2015 - 11:34.

Izložba "Crvena zima" beogradskog umetničkog tandema Rene Raedle i Vladana Jeremića, koja je trebalo da bude otvorena 26. septembra u Rijeci, odložena je za oktobar zbog zabrane ulaska vozila u Hrvatsku sa srpskim tablicama.

Iako je zabrana hrvatske vlade poništena uoči planiranog **otvaranja izložbe**, umetnici nisu mogli da dođu na vreme kako bi je pripremili, budući da je za postavku bilo potrebno više dana, jer je reč o site specific radu za **Galeriju SIZ**.

Otvaranje izložbe je stoga odloženo za 6. oktobar, ali je projekcija video rada "Crvena zima" uključena u filmsku sekciju projekta "**Institucije treba graditi**" zagrebačkog kolektiva BAD.co koji se održava u sklopu Zoom festivala u organizaciji Drugog mora.

Dokumentarni video "Crvena zima" prikazuje umetničku intervenciju **Jeremića i Rene Redle**, koja zvukom, transparentima i distribucijom novina, na glavnom trgu u Levangeru, uspostavlja reference između savremenih i istorijskih društvenih pokreta u Norveškoj. Polazna tačka je trodnevni radnički ustanak koji se desio 1851. na trgu u Levangeru. Ustanak je imao međunarodni odjek i o njemu je izveštavala tadašnja pariska i londonska dnevna štampa. Neposredan povod bilo je hapšenje jednog aktiviste norveškog radničkog pokreta.

Izložba "Crvena zima" Jeremića i Rene Redle donosi materijale, dokumente i umetničke radove nastale tokom intervencija u Norveškoj, Srbiji i Hrvatskoj.

Galerija SIZ, inače, **gostuje u Podroomu Kulturnog centra Beograda** izložbom kojom predstavlja prakse i produkcije četrdesetak umetnika iz regiona i sveta koji na determinisan način oslikavaju društvenu stvarnost i njene različite, specifične dimenzije, poput politike, kulture, ideologije, kulturne politike.

(SEEcult.org)

Savremena Imponderabilia

Thu, 09/24/2015 - 09:18.

Kurirana sesija "Savremena Imponderabilia: Radno telo" biće održana 25. septembra u Zavodu za proučavanje kulturnog razvitka u Beogradu, a ima za cilj da kroz dokumentaciju (prezentacije, projekcije i intervjue) uspostavi vezu između istorije performansa i savremene produkcije i preispita odnos predstavljenih performansa i društveno-političkog trenutka.

Prema koncepciji nezavisne kustoskinje **Maje Ćirić**, biće razmotrena današnja uloga umetnosti/umetnika naspram i u odnosu na društvo, polazeći od performansa *Imponderabilia* **Marine Amramović** i **Ulaja** (Ulay) iz 1977. godine tokom kojeg su stajali na uskom ulazu u galerijski prostor jedno naspram drugog i suočavali publiku sa sopstvenim pogledima i golim telima.

Sesija će biti fokusirana na performanse *Parterre* (Annie Vigier and Franck Apertet, les gens d'Uterpan), *Agit-Prop-Flash-Mob (or The Workers' Dance into the Twilight)* **Ive Kontić**, *Parasite (A Performer, the Mental Hotel and Life in the Gallery. Notes on Immaterial production depression and precarious labor)* **Karoline Kucia**, *OUT Praxa & Red Winter* **Rene Rädle** i **Vladana Jeremića** i *Mali ratovi* **Jovane Stojanović**.

Sadržaj će interpretirati umetnica **Sandra Stojanović**.

Kako je navela Maja Ćirić i opisu koncepta, između proletarijata i/ili kognitarijata, kao društvene korporealnosti kognitivnog rada (F. Berardi: 2009), ovde se preispituju kolektivna, individualna, ali i neantropomorfna tela. Ako je u performansu *Imponderabilia* ostavljena mogućnost distance između tela umetnika i publike, u performansu *Parterre* ta distanca je ukinuta - u smislu da tela izvođača direktno klize preko tela publike. *Agit-Prop-Flash-Mob* (ili *Radnički ples u suton*) nalazi inspiraciju u sve popularnijem fenomenu kolektivnog plesanja u okviru samo-organizovanih uličnih protesta, a *OUT Praxa* i *Red Winter* su dve intervencije iz različitih prostorno-vremenskih okvira koje povezuje strategija povlačenja i neprisustva radi konstituisanja političkih tela. *Parasite* razmatra nematerijalnu produkciju, depresiju i prekarni rad tzv. radnika u kulturi. *Mali ratovi* kao autoreferencijalni sistem analize bolesti, pokušaj su izvođenja dekonstrukcije ličnog identiteta.

Red Winter, Rena Rädle i Vladan Jeremić, Levanger, Norveška

Sesija "Savremena Imponderabilia: Radno telo" organizovana je u okviru međunarodnog simpozijuma "Pozorište u kontekstu... i ne samo pozorište", koji se održava od 23. do 25. septembra u ZAPROKUL-u kao deo 16. Bitef Polifonije, pratećeg programa 49. BITEF-a, a posvećen je analizi, kontekstualizaciji i kritičkoj interpretaciji savremenih teorija i izvođačkih praksi, kao i razumevanju principa, mehanizama i vrednosnog sistema koji objedinjuju različite vidove njihove primene.

Simpozijum organizuje Hop.La! u saradnji sa CEDEUM-om, Fakultetom dramskih umetnosti u Beogradu i UNESCO katedrom za kulturnu politiku i menadžment Univerziteta umetnosti u Beogradu, uz podršku Ministarstva kulture i informisanja Srbije.

*Foto na vrhu: Les gent d'Uterpan, performans Parterre, Berlin

(SEEcult.org)

Crvena zima u SIZ-u

Thu, 09/24/2015 - 14:07.

Beogradski umetnici Rena Rädle i Vladan Jeremić predstavljaju se u Galeriji SIZ u Rijezi izložbom "Crvena zima" kojom problematizuju pitanja politike, rada i savremenog položaja radnika.

Izložba "Crvena zima", koja će biti otvorena 26. septembra u [Galeriji SIZ](#), donosi materijale, dokumente i umetničke radove nastale tokom intervencija u Norveškoj, Srbiji i Hrvatskoj.

Umetnici iznova aktualizuju emancipatorska nasleđa kroz intervenciju, novine i transparente u javnom prostoru.

Rad "Crvena zima" iz 2014. godine podrazumevao je reaktualizaciju rane radničke borbe i drugih savremenih socijalnih borbi u Norveškoj kroz zvuk, novine i transparente na trgu grada Levangera.

Red Winter

"*Radnički kolektiv*" iz 2013. godine zasniva se na reizdavanju novina koje podržavaju sindikalnu borbu rudara Rudarsko-topioničarskog bazena Bor u Srbiji. Kroz nedavno izvedenu "*Abecedu Željezare*" (intervencija u javnom prostoru, nastala u okviru Festivala Željezara u Sisku), umetnici pokušavaju da proizvedu oruđe za pronalaženje jezika društvene transformacije. Rad bazično kreće od forme, prostornih tačaka i statusa skulptura proizvedenih u Koloniji Željezare Sisak od 1971. do 1990.

Abeceda Željezare

Među skorašnjim izložbama **Rene Redle** i **Vladana Jeremića** su: "*Mundus vadit retro*", Kibla, Maribor; "*Red Winter*", Deep Sites, LevArt, Levanger; "*To the Square 2*", Perpetuum Mobile, Checkpoint Helsinki 2014; "*Between Worlds II*", Galerija "Miroslav Kraljević", Zagreb; "*Self Made Urbanism Rome*", nGbK, Berlin; "*Places of memory – Fields of vision*", Centar za savremenu umetnost u Solunu; "*Absolute Democracy*", Rotor, Grac; "*Oktobar XXX*", 15. Pančevačko Bijenale; "*The Housing Agenda*", Cable Factory Gallery and Ateneum Museum, Helsinki i La maison Folie Wazemmes, Lil; "*Moving Forwards, Counting Backwards*", MUAC, Meksiko Siti.

Red Winter, Levanger

Njihovi nedavno realizovani kustoski projekti su: "*A Real Work of Art – art, work, and solidarity structures*", RAM Gallery, Oslo, "*Art Production in Restriction. Possibilities of Transformative Art Production and Coalition-Building*", Trondhjem i "*I Will Never Talk About the War Again*", Färgfabriken, Stockholm.

Izložba "*Crvena zima*" biće otvorena u Galeriji SIZ do 15. novembra.

Galerija **SIZ** **gostuje od 24. septembra u Podroomu Kulturnog centra Beograda** izložbom kojom će predstaviti prakse i produkcije četrdesetak umetnika iz regiona i sveta koji na determinisan način oslikavaju društvenu stvarnost i njene različite, specifične dimenzije, poput politike, kulture, ideologije, kulturne politike.

(SEEcult.org)

Šta tera ljude na zlo?

Mon, 06/15/2015 - 13:03.

Dokumentarna predstava o sećanju na Drugi svetski rat, antifašističku borbu i Holokaust u Beogradu "Nevidljivi spomenici - priručnik za čitanje grada" Jelene i Milene Bogavac, biće izvedena 17. juna u Muzeju istorije Jugoslavije (MIJ) u Beogradu, kao deo pratećeg programa izložbe "*Umetnost kao otpor fašizmu*".

Polazeći od činjenice da su u ratu i žrtve i zločinci – ljudi, predstava postavlja pitanja: šta je to što ljude tera da drugim ljudima nanose zlo i kakvu odgovornost podrazumeva sećanje na najmračnije događaje u istoriji čovečanstva? Istorija se ne uči da bi se znala prošlost, već da bi se razumeo savremeni trenutak. To je ujedno i osnovna teza predstave "*Nevidljivi spomenici*" kroz koju grupa mladih ljudi šalje snažnu antiratnu poruku: samo ako se uvek sećamo, nikad se neće ponoviti.

Predstava je nastala u saradnji sa **Bitef teatrom**, u kojem je **premijerno izvedena** krajem marta, a predstavlja višemesečni istraživački, umetnički i edukativni proces tokom kojeg su učenici **Treće beogradske gimnazije** proučavali istoriju Evrope, Beograda i svojih porodica u Drugom svetskom ratu.

Tekst predstave, čiji koncept, režiju i dramaturgiju potpisuju **Jelena Bogavac** i **Milena Bogavac**, zasnovan je na ukrštanju ličnih priča, istorijskih dokumenata, pisama, svedočanstava i podataka iz različitih izvora.

Mladi u toj predstavi govore u svoje ime, prezentujući publici istorijske činjenice koje su kroz proces naučili, ali i snažne emocije straha, tuge i besa, koje je bavljenje ovom temom u njima izazvalo.

Koautori i izvođači su učenici drugog i trećeg razreda Treće beogradske gimnazije, čiji su mentori bili Miloš Bajlovski, Biljana Bogojević i Jelena Kručićanin.

Predstava je deo projekta "Dvostruki teret" koji traje od aprila 2014. godine, uz učešće pet škola i desetak institucija iz zemalja regiona, uključujući i Nemačku. Svaka od škola saradivala je sa institucijama, stručnjacima i umetnicima, a istraživanju teme nacionalsocijalizma i Holokausta pristupili su kroz rad u različitim umetničkim projektima.

Nosilac projekta "Dvostruki teret" je **Goethe-Institut Kroatien**, a partneri Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću (Zagreb), Forum za primenjenu istoriju (Beograd), Festival tolerancije – Festival suvremenog židovskog filma (Zagreb), Historijski muzej Bosne i Hercegovine (Sarajevo) i fondacija Stiftung Gedenkstätten Buchenwald und Mittelbau-Dora (Vajmar).

Pridruženi partneri su: FKVK Zaprešić, Muzej grada Koprivnice, Bitef teatar (Beograd), MIJ (Beograd), te škole: Srednja škola „Ban Josip Jelačić“ (Zaprešić), Gimnazija „Obala“ (Sarajevo), Gimnazija „Fran Galović“ (Koprivnica), Gimnazija „Lovašy-László“ (Veszprém) i Treća beogradska gimnazija (Beograd)

Ulaz na predstavu u **MIJ** je besplatan, a deo je pratećeg programa izložbe "Umetnost kao otpor fašizmu" koja je priredjena povodom 70-godišnjice pobede nad fašizmom, prikazujući umetničke radove inspirisane antifašističkom borbom u bivšoj Jugoslaviji u kojoj je učestvovao i veliki broj umetnika.

(SEEcult.org)

Abeceda Željezare

Wed, 06/03/2015 - 14:27.

Beogradski umetnici Rena Rädle i Vladan Jeremić predstavice na festivalu Željezara u Sisku novi rad koji se bavi jezikom društvene transformacije, a ima referencu u ne tako davnoj prošlosti zajedničkog stvaranja između radnika i umetnika.

Rad "*Abeceda Željezare*" polazi od forme, prostornih tačaka i statusa postojećih skulptura koje su proizvedene u Koloniji Željezare Sisak od 1971. do 1990. godine. Nekadašnji gigant sa 14.000 zaposlenih, Željezara Sisak praktično je uništena kroz rat i privatizaciju. Skulpture nastale u Koloniji, kao rezultat zajedničkog procesa proizvodnje umetnika i radnika, i dalje stoje kao svedoci vremena samoupravljanja i stvaranja u SFRJ.

Novi rad umetničkog para Jeremić-radle svojevrsna je "abeceda" mišljenja rada, kao slobodne prakse i borbe za stvaranje.

Rad "*Abeceda Željezare*" sastoji se od transparentata u javnom prostoru, namenjenih naselju Željezara, te štampanih tekstualno-grafičkih listova u formi novina, gde se kroz tekst obraća sama materija: ruda gvožđa, cevi, limovi, čelik i skulpture.

Nije reč o afirmaciji skulpture kao objekata koje treba zaštititi od propadanja, već o revalorizaciji samog odnosa u procesu stvaranja.

“Abeceda Željezare” ima stoga nameru da govori o tom odnosu kao umetnosti, pronalazeći znakove i jezik kojima je to moguće spoznati.

Novi rad Vladana Jeremića i Rene Rädle deo je programa koji Festival Željezara organizuje u saradnji sa Galerijom “Miroslav Kraljević” iz Zagreba, a biće predstavljen 6. juna u radničkom naselju Caprag.

Pod sloganom “*Zajednički (g)rad*”, drugo izdanje Festivala Željezara nudi umetnički i aktivistički program koji podrazumeva snažno učešće građana Siska i saradnju sa različitim udruženjima i institucijama.

Bena Fädle & Vladan Jeremić

Abeceda Željezara X

Festival je otvoren 1. juna programom "Inkubator Željezara", odnosno predavanjem **Lattice Mladine** o održivom razvoju i diskusijom gradskih čelnika i stručnjaka o revitalizaciji Siska, te porinućem zvučne instalacije "Sky Waves" bečke umetnice **Elisabeth Shimana**.

Svojevrsni zaštitni znak drugog izdanja Festivala Željezara je skulptura “*Galebovo krilo*” vajarke **Milene Lah** koja se smestila i na festivalske vizuale i udomila zvučnu instalaciju “*Sky Waves*” Elisabeth Shimana. Instalacija je satkana od raznoraznih meditativnih audio snimaka prikupljenih širom sveta, a nalazi se na samom ulazu u radničko naselje Caprag, nadomak Željezare, u kojem se dešava i celokupni ovogodišnji festivalski program.

Sky Waves

Do 7. juna posetioci na spratovima Instituta Željezara mogu razgledati brojne izložbe i prezentacije, poput projekta “*Pogled na drugi grad*” koji predstavlja radove studenata Metalurškog fakulteta u Sisku i Akademije primenjene umetnosti u Rijeci. Muzej Kvarta predstavlja izložbu “*Projektiranje utopija*”, prikazuje se rad **Marka Tadića** “*1972-2004*” o radniku koji je u tom razdoblju radio u Željezari, a u ponudi je i izbor dokumentarnih filmova produkcijske kuće Fade-in.

Umetnički direktor Festivala Željezara **Marijan Crtalić** nastavlja svoje performativne obilaske naselja Caprag, a arhitekta iz ARCHIsquada na istom mestu organizuju arhitektonsko savetovanje za stanovnike.

U cilju što uspješnije samoorganizacije, Festival Željezara predstavlja i primere uspješnih inkubatora iz regiona i sveta: beogradske Nove Iskre i Trempolina iz Nanta.

Muzički program Festivala Željezara, ostvaren u saradnji sa festivalom Francuske u Hrvatskoj Rendez-vous i projektima European Music Incubator i MIMO, nudi koncerte francuske kantautorke **Mauve Lunel** (3. jun) i hrvatskog muzičara **Ohnokono** (4. jun). Muzičari će učestvovati i u radionici u sklopu koje će stvarati autorsku muziku koju će predstaviti na zajedničkom koncertu 7. juna u zagrebačkom Muzeju savremene umetnosti.

U sisačkom klubu Shkwat 5. juna predstaviće svoje DJ umeće i impresivnu kolekciju opskurnog vinila vajar i strip crtač **Miro Župa**, a dan kasnije nastupiće **Jahvo Joža**.

Ulaz na sve programe je besplatan.

Festival Željezara organizovan je uz podršku Grada Siska i Ministarstva kulture Hrvatske, te uz pomoć poduzetničkog inkubatora PISAK, firmi Aplied Ceramics, Sisak stan, ABS, Autopromet Sisak, i građana Siska.

Festivalski sajt je <http://festivalzeljezara.com>, a program se nalazi i u **Kalendaru** portala SEEcult.org, odnosno **OVDE**

(SEEcult.org)

Nevidljivi spomenici

Tue, 03/24/2015 - 21:29.

Dokumentarna pozorišna predstava 'Nevidljivi spomenici' o sećanju na Drugi svetski rat, antifašističku borbu i Holokaust u Beogradu, u režiji Jelene i Milene Bogavac, biće premijerno izvedena 27. marta u Bitef teatru, a nastala je kroz višemesečni istraživački, umetnički i edukativni proces tokom koga su učenici Treće beogradske gimnazije proučavali istoriju Evrope, Beograda i svojih porodica.

Tekst predstave zasnovan je na ukrštanju ličnih priča, istorijskih dokumenata, pisama, svedočanstava i podataka iz knjige "*Mesta stradanja i antifašističke borbe u Beogradu 1941-44*" koju su uredili **Rena Raedle** i **Milovan Pissari**. Toj knjizi, predstava dodaje i podnaslov "*Priručnik za čitanje grada*".

Iako tematizuje jedno istorijsko razdoblje, "*Nevidljivi spomenici*" nije istorijska predstava, već je bazirana na savremenoj interpretaciji sećanja na Drugi svetski rat i na otkrivanju posledica koje su ti događaji ostavili na Beograd, Srbiju i bivšu Jugoslaviju. Mladi izvođači/ce govore u svoje ime, prezentujući publici istorijske činjenice koje su kroz proces naučili, ali i snažne emocije straha, tuge i besa, koje je bavljenje ovom temom u njima izazvalo, saopštio je **Bitef teatar**.

Polazeći od činjenice da su u ratu i žrtve i zločinci – ljudi, predstava postavlja pitanja: šta je to što ljude tera da drugim ljudima nanose zlo i kakvu odgovornost podrazumeva sećanje na najmračnije događaje u istoriji čovečanstva?

Istorija se ne uči da bi se znala prošlost, već da bi se razumeo savremeni trenutak - osnovna je teza predstave "*Nevidljivi spomenici*", kroz koju grupa mladih ljudi šalje snažnu antiratnu poruku: samo ako se uvek sećamo, nikad se neće ponoviti.

Produkcija "*Nevidljivi spomenici*" deo je projekta "*Dvostruki teret: učenje o nacionalsocijalizmu i Holokaustu u Evropi*" koji je inicirao **Goethe Institut iz Zagreba**, a namenjen je učenicima gimnazija iz Srbije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske i

Mađarske. Osnovna ideja temelji se na zadatku da kroz učenje o nacionalsocijalizmu i Holokaustu, te posete spomen-područjima, muzejima i arhivima, uz podršku umetnika i kulturnih pedagoga, učenici izrade umetnička dela inspirisana istraživanjem.

U projektu učestvuju: Srednja škola "Ban Josip Jelačić" iz Zaprešića i gimnazije "Obala" iz Sarajeva, "Fran Galović" iz Koprivnice, "Lovaši Laslo" iz Vesprega i **Treća beogradska gimnazija**, jedna od najstarijih u Srbiji (osnovana 1859. godine), koja je 1964. proglašena spomenikom kulture. Pohađao ju je, između ostalih, i pisac Borislav Pekić, zbog čega ta škola dodeljuje književnu nagradu koja nosi njegovo ime.

Projekat "*Dvostruki teret*" podržan je od programa "Evropa za građane" EU.

Partneri projekta su: Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću (Zagreb), **Forum za primenjenu istoriju** (Beograd), Festival suvremenog židovskog filma (Zagreb), Historijski muzej Bosne i Hercegovine (Sarajevo) i fondacija Stiftung Gedenkstätten Buchenwald und Mittelbau-Dora (Vajmar).

(SEEcult.org)

Poziv za priloge za 3. broj The ArtLeaks Gazette

Thu, 01/29/2015 - 00:13.

Početak:

28 Jan 2015

Kraj konkursa:

5 Apr 2015

Časopis The ArtLeaks Gazette, čija je misija da pruži kritičko svetlo na izazove i prepreke u svetu savremene umetnosti, u cilju podsticanja na promene, objavio je poziv za priloge za svoje treće izdanje koje će posebno biti posvećeno pitanju mogućnosti stvaranja međunarodne koalicije umetnika na bazi radničke solidarnosti i borbe za bolje materijalne uslove rada.

Ključna tema trećeg broja [The ArtLeaks Gazette](#) odnosi se i na mehanizme za izgradnju i širenje takve mreže, kao i na mogućnosti produkcije koja bi mogla pomoći taj proces.

Poziv se odnosi na različite forme priloge, od članaka, preko komentara, do postera, crteža i filmova. Rok za slanje je 5. april.

Priloge bi trebalo dostaviti na engleskom jeziku, ali je moguć i vanredni dogovor sa uredništvom (**Corina L. Apostol**, **Brett Bloom** i **Vladan Jeremić**) ukoliko je prilog na nekom drugom jeziku.

Dodatne informacije moguće je dobiti preko adrese artsleaks@gmail.com na koju treba poslati i priloge.

Onlajn izdanje The Artleaks Gazette biće objavljeno na engleskom jeziku pod etiketom CC, a objavljeni sadržaj biće ponuđen na prevođenje na bilo koji jezik.

Planiran je i ograničen tiraž štampanih primeraka.

Više o The ArtLeaks Gazette moguće je naći na sajtu <http://art-leaks.org/artleaks-gazette/>

(SEEcult.org)

2014.

DeMaterijalizacija umetnosti

Mon, 12/01/2014 - 09:43.

DeMaterijalizacija umetnosti

Grupa umetnika, teoretičara i kustosa u Srbiji pokrenula je portal za savremenu umetnost i umetničku kritiku DeMaterijalizacija umetnosti čiji je cilj da u lokalnom kontekstu “otvori prostor za društveno angažovanu umetnost i pruži podršku kritičkim praksama koje prave otklon od aktuelnog dominantnog post-modernističkog diskursa umetnosti kao robe”.

Portal **DeMaterijalizacija umetnosti** pokrenut je u uverenju da na lokalnoj sceni postoje umetnost i umetnička kritika koje deluju aktivistički kao emancipatorske društvene prakse i agenti političke promene, ali da ne postoji adekvatan prostor za njihovo sagledavanje, kritiku i analizu, saopštila je redakcija, koja je još u formiranju.

DeMaterijalizacija umetnosti, kako je navedeno, podrazumeva umetnost koja je “dematerijalizovana” u smislu gasolike prirode i ne-objektnosti, ali “materijalizovana” u smislu vezanosti za materijalne socio-ekonomske procese i promene. U tom smislu, svrha portala jeste u permanentnom ostvarivanju umetnosti kao aktivnog društvenog transformatora.

Prvi objavljeni tekst je “klasna analiza savremene umetnosti”, pod nazivom “*Politika bez politike: aktivizam retrograde*”, u kojoj autor **Danilo Prnjat** - na primeru rada **Žolta Kovača**, izvodi kritiku dominacije modernističkih formi umetnosti u polju onog što se popularno naziva aktivističkom umetnošću.

Objavljen je i sažetak prevoda teksta **Jelene Vesić** i **Vladimira Jerića Vlidija** o nedavnom 55. Oktobarskom salonu u Beogradu “*Stvari koje nestaju*”, koji je originalno naručen za magazin *Spike* na engleskom, te otvoreno pismo pokrajinskom sekretaru za kulturu i javno informisanje Vojvodine Slaviši Grujiću i zaniteresovanoj javnosti “*Čija je naša kultura?*”, koji je grupa istoričara umetnosti uputila povodom izložbe “*Slutnja, krv, nada – Primeri iz umetnosti u Vojvodini i Srbiji 1914-2014*” u Kunsterhausu u Beču.

Portal DeMaterijalizacija umetnosti, kako ističe redakcija, nije projekat koji je finansiran na bilo koji način od države ili privatnih fondova.

Portal poziva volontere/ke koji bi želeli da se uključe u njegov rad pisanjem povremenih kritika i reportaža o dešavanjima na polju aktivističke i društveno angažovane umetnosti. Poziv se odnosi na sve zainteresovane bez obzira na nivo obrazovanja i profesionalno iskustvo, pa mogu da se jave i studenti, pre svega istorije umetnosti, ali i društvenih i političkih nauka. Potrebno je poslati kratki CV i opis o sebi i interesovanjima na adresu dematerijalizacijaumetnosti@gmail.com

U koštac s narativom jubileja

Wed, 07/16/2014 - 12:58.

Grupa savremenih umetnika iz Srbije predstavlja se od 16. jula u holu Osnovne škole “Milan Rakić” u Mionici izložbom sa radovima kojima sa različitih pozicija pokušavaju da se uhvate u koštac sa narativom jubileja Prvog svetskog rata – stogodišnjice njegovog početka.

Na izložbi “*Novi pogled: savremeni vizuelni umetnici u javnim prostorima Mionice*”, koja je organizovana u sklopu tradicionalne manifestacije “Mišićevi dani”, učestvuju: **Radoš Antonijević, Željko Vitorović, Davor Dukić, Aleksandar Jestrović Jamesdin, Vladan Jeremić i Rena Redle, Ana Krstić, Silvia Lorenc, Branislav Nikolić i Nikola Romanović.**

Kustoskinja i autorka koncepta izložbe je akademska vajarka **Ana Krstić**, urednica programa Kulturnog centra Mionica.

Boraveći u Mionici, umetnici i umetnice su razvili i nove radove kao intervenciju u krajnje specifičan lokalni kontekst, kulturu sećanja i diskurs o ratu.

Vladan Jeremić i Rena Readle: Školske table

Izložba je realizovana u saradnji sa Osnovnom školom "Milan Rakić" u Mionici, a biće otvorena do 25. jula.

Društvena proizvodnja Tesle

Tue, 07/08/2014 - 22:29.

Multimedijalni projekat Marice Radojčić u čast Nikole Tesle (1856-1943), povodom njegovog 158. rođendana, biće održan 10. jula u galeriji Zavoda za proučavanje kulturnog razvitka, a osim autorke, koja izlaže digitalni ambijent, učestvuju i **Vladan Jeremić** - crtež-instalacijom o društvenim konfliktima i interpretacijama Tesle, **Nenad Jeremić** softverskom instalacijom, **Miroslav Savić** performansom i **Aleksandra Jovanić**, **Selena Savić** i **Branislav Todorović Klinić** sa po jednim video radom.

Projekat "*Vidim, dakle (to) postoji*" posvećen je životu i delu Tesle koji se danas tumače na razne načine.

Prema navodima **Marice Radojčić**, neki žele da potenciraju ili vide njegovu duhovnost, zanesenjaštvo, osobenost (ali i osobenjaštvo), misticizam, vizionarstvo, viteštvo, kao i njegovu borbu sa surovošću i banalnošću okruženja (kapitalističkog) u kojem je proveo vek, a koje ga nije razumelo. Neki naučnici Tesli zameraju što nije zapisivao svoje misli, što nije podrobno obrazlagao svoje izume i eksperimente, pa stoga neki od njegovih najpoznatijih eksperimenata nikad nisu ponovljeni. Rečju, zamera mu se što mu pristup nije dovoljno naučan. Previše se oslanjao na vizije i mentalne slike koje je jasno video i koje su mu bile dovoljne da prema njima dođe do nekog otkrića, izvede eksperiment, ili nešto konstruiše.

Marica Radojčić

Da li je upravo to staromodno i davno zaboravljeno viteštvo dovelo Teslu do siromaštva, što je po kapitalističkim merilima tada, a i sada ravno porazu, zapravo razlog što se on danas uzdiže u visine, pa ga poneki gledaju i kao nestvarnu i bajkovitu ličnost, a neki crkveni velikodostojnici žele da mu nametnu čak i svetački oreol? Na ta i mnoga druga pitanja pokušavaju da odgovore umetnici svojim radovima inspirisanim Teslom i društvenom proizvodnjom Tesle.

Vladan Jeremić, Protivrečnosti o Tesli i drugim junacima iz Njujorka

Većina učesnika projekta bavi se Teslinim životom i delom već duže vreme.

Marica Radojčić je do sada organizovala nekoliko velikih međunarodnih projekta posvećenih Tesli, među kojima su "Osvetliću tamnu stranu Meseca" 2006. godine i "Eho" 2010.

Mipi Savić

Rođendan Tesle **obeležava se u Srbiji kao Dan nauke**, a tim povodom biće održano niz manifestacija u Beogradu i drugim gradovima, kojima će se javnost podsetiti na veliko delo tog naučnika srpskog porekla

Dan nakon obeležavanja Teslinog rođendana širom Srbije, ZAPROKUL će dati još jedan pogled na tog velikog naučnika kroz tribinu "*Eko pionir - Nikola Tesla i vrednosti održivog razvoja*". Na tribini će neki od najboljih poznavaca Teslinog nasleđa razgovarati sa prisutnima o njegovoj ostavštini i njegovom deli kao inspiraciji za novu ekološku paradigmu i kulturnu matricu.

(SEEcult.org)

Teslin rođendan, na miru

Tue, 07/08/2014 - 01:59.

Rođendan slavnog srpsko-američkog pronalazača Nikole Tesle (1856-1943), 10. jul, koji se u Srbiji zvanično slavi kao nacionalni Dan nauke, i ove godine će biti obeležen nizom manifestacija i bez uzbuđenja, budući da su gradske vlasti prećutno odustale od prvobitne namere o preseljenju njegove urne.

Centar za promociju nauke (CPN) je povodom Dana nauke pripremio niz aktivnosti u svom Naučnom klubu u Knez Mihailovoj, uključujući prezentaciju programa za finansiranje nauke "Horizont 2020", naučno-popularnu tribinu "HAARP i druge zablude o nauci", izložbu "Teslina vizija interneta", organizovano u saradnji sa RNIDS, te projekciju filmova posvećenih delu i životu Tesle.

U obeležavanju Dana nauke učestvuju i druge organizacije i ustanove, pa će tako biti otvoren stogodišnji kabinet Elektrotehničkog fakulteta (ETF), u Jugoslovenskoj kinoteci će biti prikazani filmovi o Tesli, a u Rektoratu Univerziteta u Beogradu predviđena je tribina posvećena Tesli.

Muzej Nikole Tesle u Beogradu tokom čitavog dana poklanja besplatan ulaz na svoju stalnu postavku i izložbu Tesline umetničke kolekcije.

Teslin muzej čuva i urnu velikog naučnika koja je, prema sporazumu privremenih gradskih vlasti Beograda, bivše Vlade Srbije i Srpske pravoslavne crkve, trebalo da bude premeštena u Hram svetog Save. Nakon burnih reakcija u javnosti i protesta, odustalo se od tog plana, koji više niko i ne pominje.

U Galeriji ZAPROKUL-a biće održano multimedijalno veče povodom 158. rođendana Tesle "Vidim, dakle (to) postoji", uz učešće autorke tog projekta Marice Radojčić, koja izlaže digitalni ambijent, Vladana Jeremića (crtež-instalacija o društvenim konfliktima i interpretacijama Tesle), Nenada Jeremića (softverska

instalacija), **Miroslava Savića** (performans), kao i **Aleksandre Jovanić**, **Selene Savić** i **Branislava Todorovića Klinića** (sa po jednim video radom).

Program "*Teslin dan*" biće održan u niz gradova (Beograd, Niš, Leskovac, Zaječar, Knjaževac, Bajna Bašta, Užice, Negotin, Fruška Gora, Sremska Kamenica), u organizaciji Klastera puteva kulture.

U okviru kulturno-turističke rute "*Putevima Tesle*", zainteresovani imaju priliku da posete neke od stogodišnjih hidroelektrana Srbije koje rade kao u vreme kada su nastale, saznaju kakva je **veza Tesle i Vajferta** i nazdrave uz BIP pivo, **prošetaju Teslinim stopama** kroz Beograd, zavire u stare kabinete ETF-a, a u Narodnoj biblioteci Srbije saznaju **zašto je Tesla pisao Jovanu Jovanoviću Zmajuu...**

Povodom Dana nauke, Zadužbina Ilije M. Kolarca organizuje predavanje "*Nikola Tesla - život i delo*", koje će održati profesor ETF-a dr **Milić Stojić**.

Svi koji se 10. jula nađu u Negotinu, rodnom mestu **Đorđa Stanjevića** - čoveka zaslužnog za elektrifikaciju Srbije, moći će da zavire u spomen sobu posvećenu tom vizionaru. Kako su **Tesla i Pupin** kovali zajedno planove za mir u svetu, imaće prilike da saznaju oni koji taj dan budu proveli u Idvoru i posete Zavičajni kompleks Mihajlo Idvorski Pupin. Zahvaljujući izložbi Muzeja Nikole Tesle, na Fruškoj gori će 10. jul biti u znaku Teslinog čudesnog sveta elektriciteta, a nadomak Knjaževca će prvi put otvoriti vrata neobičan stari mlin sa hidroelektranom.

U zapadnoj Srbiji moguće je obići najstariju hidroelektranu sagrađenu prema Tesla principima 1900. godine, samo četiri godine nakon Nijagare.

U Leskovcu će u Narodnom muzeju Teslin dan biti obeležen u organizaciji udruženja „Izgradimo Teslin toranj“, a Nišlije i posetioci Niša proslaviće ga uz posetu hidroelektrani Sveta Petka.

"*Tesla dan*" organizuje Klaster puteva kulture koji udružuje preko 40 institucija kulture, turističkih organizacija i agencija, privrednika i šest fakulteta.

Projekat postavljanja kulturno-turističke rute "*Putevima Tesle*" započeo je ZAPROKUL, a podržali su ga Elektroprivreda Srbije, Ministarstvo kulture i informisanja, Sektor za turizam Ministarstva finansija i privrede, Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja i Ministarstvo energetike.

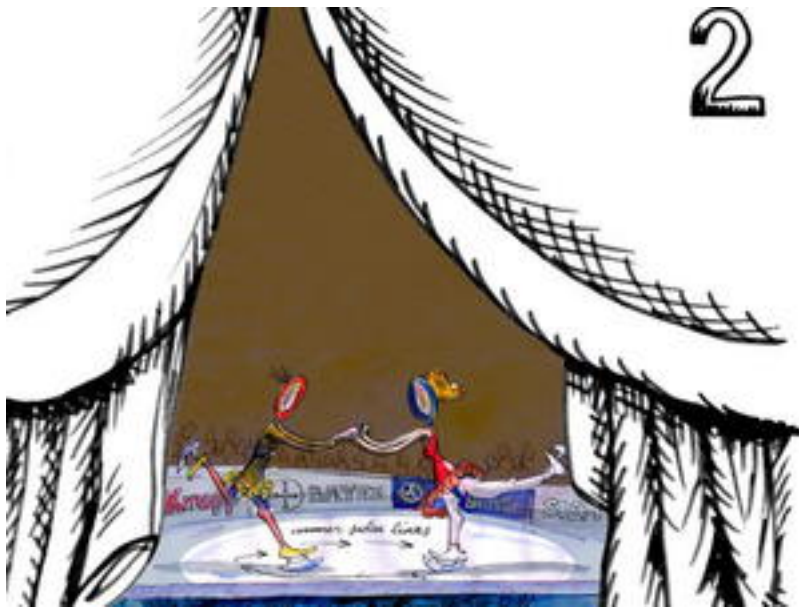
Cilj manifestacije Tesla dan i same rute Putevima Tesle je da prikaže Srbiju i Beograd u nekom drugom svetlu i pokaže da to nije samo zemlja gostoljubih ljudi i provoda, već i zemlja kulture, nauke, privrede i preduzimljivih ljudi.

"Na ovaj način želimo da stvorimo jak i prepoznatljiv brand, da privučemo pažnju kako turista, tako i biznis sektora, naročito u oblasti obnovljivih izvora energije, energetske ehikasnosti i IT-a. Kulturna ruta Putevima Tesle je jedinstven primer projekta koji je uspeo da udruži više sektora – kulturu, nauku, obrazovanje, turizam i privredu", navela je **Manuela Graf** iz ZAPROKUL-a, generalna menadžerka Klastera puteva kulture.

Celokupan program "*Tesla dana*" moguće je naći na sajtu www.teslaways.rs (SEEcult.org)

Drugi svet(ovi) umetnosti?

Sun, 06/29/2014 - 17:10.

Okupiranje muzeja, štrajkovi, samoorganizovani obrazovni projekti, lokalno i globalno sindikalizovanje i drugi vidovi strategija i načina organizovanja umetnika i kulturnih radnika danas tema su novog izdanja *ArtLeaks Gazette*, koje će biti predstavljeno 30. juna u Muzeju savremene umetnosti Vojvodine u Novom Sadu, u okviru operacije "*FACK MSUV - Izvođenje muzeja kao zajedničkog dobra*".

Novi, drugi broj *ArtLeaks Gazette* "*Drugi svet(ovi) umetnosti? Mišljenje izvan utopije*" predstaviće jedan od urednika **Vladan Jeremić**, uz razgovor sa učesnicima operacije "*FACK MSUV*" kojom će taj muzej biti privremeno "oslobođen" narednih nedelju dana.

Dok je prethodni broj *ArtLeaks Gazette* težio da mapira inicijalne izazove i prepreke savremenog umetničkog sistema kao potrebni prvi korak ka realizaciji jedne promišljene transformacije, cilj novog broja je bio da razmotri konkretne strategije i načine organizovanja, odnosno odgovori na pitanja o konkretnim uslovima i mogućnostima ostvarivanja alternativnih sistema umetničke proizvodnje, načinima na koji se umetnici mogu promišljeno angažovati i organizovati, izbegavajući zamke utopijskog mišljenja.

Na ta i mnoga druga pitanja odgovaraju autori/ke tekstova i vizuelnih priloga drugog broja *ArtLeaks Gazette* koju izdaje međunarodna **platforma ArtLeaks**, posvećena problematici umetničkog rada i eksploatacije.

Autori tekstova u *ArtLeaks Gazette 2* su: **Corina L. Apostol, Larissa Babij, Daniel Blochwitz, Joanna Figiel, Noah Fischer i Artur Żmijewski, Vladan Jeremić i Rena Rädle, Sean Lowry i Nancy de Freitas, Andrea Pagnes, Heath Schultz i Andrey Shental.**

Vizuelne kontribucije dali su: **Assembly for Culture Ukraine, Roisin Beirne sa Clare Breen, Andreas Kindler Von Knobloch, David Lunney, John Ryan i Tom Watt, Daniel Blochwitz, Department of Biological Flow, Noah Fischer sa Pawelom Althamerom i Arturom Źmijewskim, G.U.L.F. (Global Ultra Luxury Faction), Ellie Harrison, Vladan Jeremić i Rena Rädle, Deana Jovanović, Mark Shorter, Occupy Museums (OM), OFSW (Citizen Forum for Contemporary Arts), Self Organized Seminar (SOS), Iulia Toma i Winter Holiday Camp.**

Uz Jeremića, novi broj tog časopisa uredili su **Corina L. Apostol i Raluca Voinea.**

Platforma ArtLeaks počela je da radi 2011. godine, otkrivajući i istražujući slučajeve korupcije, intenzivnu eksploataciju rada u kulturi, preuzimanje javnog prostora, aproprijacije kulture pod okriljem zloglasanih korporacija i kapitala.

Osnivači ArtLeaksa veruju da jedino međunarodno koordinisani savezi mogu efikasno da razotkriju izrabljivanje i cenzuru u polju umetnosti i kulture, ali isto tako i da se zajednički osmisle novi organizacioni modeli, kao što su sindikati radnika u kulturi, umetnika i umetnica na međunarodnom nivou, koji bi odgovorili na potrebe i želje političkih subjekata nastalih na dodirnim tačkama aktuelnih ekonomskih, političkih i kulturnih preokreta.

Drugi broj **ArtLeaks Gazette** moguće je preuzeti **OVDE**, a prvi broj je dostupan **OVDE**

ArtLeaks Zine (2012) nalazi se na **OVOM linku**

(SEEcult.org)

FACK MSUV, dobrovoljno

Thu, 06/26/2014 - 11:52.

Muzej savremene umetnosti Vojvodine (MSUV) u Novom Sadu biće privremeno “oslobođen”, odnosno dobrovoljno “okupiran” od 30. juna do 6. jula – kolektivnom društveno-umetničkom operacijom “FACK MSUV” koju je inicirala mobilna platforma F.A.C.K. iz Čezene sa partnerima iz Milana, Venecije, Rima i Atine, a realizuje se uz doprinos i učešće brojnih umetnika, kustosa, istraživača, aktivista i građana iz regiona bivše Jugoslavije i šire.

U operaciju “*FACK MSUV – Izvođenje muzeja kao zajedničkog dobra*” kako u njenu realizaciju, tako i u konceptualizaciju, mogu se uključiti svi zainteresovani, a detalje je moguće dobiti porukom na adresu fackmsuv@gmail.com (kako bi dobili lozinku za pristup organizacionoj on-line platformi <http://fackmsuv.blogspot.com>) ili dolaskom 30. juna u podne u **MSUV** na plenarni sastanak kojim započinje operacija “*FACK MSUV*” (kao i svakog sledećeg dana u 12 sati, do 6. jula).

Uprava MSUV-a je saučesnik u operaciji iako praktično nema uvid u to šta, ko i kako će se desiti – nije dobila pisani projekat, niti listu učesnika, nije sklopila ugovor o saradnji sa inicijatorima - jedino što zna, kako je navela, jeste da će Muzej biti zauzet/korišćen (i) od strane učesnika operacije tokom datog perioda (a možda i na duže). Osim toga što je pristala na date uslove, uprava MSUV je učesnicima akcije stavila na raspolaganje i manji deo svog godišnjeg programskog budžeta (Pokrajinski sekretariat za kulturu Vojvodine je takođe vanredno finansijski podržao projekat).

Operacija “*FACK MSUV*”, kako je navedeno u njenom **Manifestu**, **nije posebno uperena protiv MSUV-a** i njegovih zaposlenika - radi se o preobrtanju i preispitivanju dominantnog centralizovanog/reprezentativnog modela javne institucije kulture i njemu odgovarajućih mehanizama kontrole, selekcije i moći koji

su gotovo po pravilu u funkciji ličnih/partijskih interesa onih koji u/o njima odlučuju. U pitanju je **opšti strukturni problem**, a ne personalni ili programski problem pojedinačne institucije.

Činjenica da je uprava MSUV-a pristala da Muzej bude "oslobođen" ide u prilog tezi da osobe u javnim institucijama kulture nisu listom neprijatelji nezavisnih umetnika/udruženja (tzv. kognitivnog prekarijata), već da su najčešće i sami zarobljenici birokratskih i ideoloskih mehanizama koji u njima deluju - te stoga vapse (makar i krišom ili nesvesno) za slobodom. U tom smislu se operacijom "*FACK MSUV*", kako je navedeno, ne oslobađa samo muzej od činovnika koji njime upravljaju/ raspoložu po ustaljenom modelu, koji se želi preispitati, već se i sami činovnici oslobađaju muzeja, to jest njegovih institucionalnih mehanizama, čime im se pruža prilika da participiraju u kolektivnom eksperimentu izvođenja radikalno drugačije kulturne institucije - novog muzeja.

Za učešće i operaciji "*FACK MSUV*" su se prijavili mnogobrojni umetnici iz Srbije, među kojima su **Vladan Jeremić** (i međunarodna platforma **ArtLeaks**), **Branka Parlić**, **KNAP**, **Branko Popović**, **Boris Kovač**, **Jovan Jakšić**, **Sonja Jankov**, **Dragana Alfirević**, **Ivana Korać**, **Aleksandar Bede**, **Svetlana Milić**, **Igor Lečić**, **Bosiljka Zirojević**, **SKC Novi Sad**, **Ministarstvo prostora**, **Vladimir Tegetlija**, **Anica Vučetić**, **Sandra Stojanović**... Učestvuju i brojni umetnici iz Italije, kao i iz Slovenije - **Samo Kutin**, **Ana Kravanja**, **Jost Drasler**, **Tomaž Grom**, **Spela Trost**, **Dejan Srhoj**, **Marjeta Kamnikar**, **Barbara Novak**, **Paola Kamnikar**...kao i mnogi drugi.

Operacijom "*FACK MSUV*" uspostavlja se, kako je navedeno, privremena suspenzija atributa moći unutar javne institucije, to jest njenog hijerarhizovanog upravljačko-izvođačkog lanca (direktor, kustosi, administrativne i tehničke službe, domari, spremačice) - i time sprovodi njena de-institucionalizacija. I to ne da bi se stvorila haotična, nezorganizovana situacija u kojoj svako radi šta i kako hoće - već da bi se kroz pažljivo autoregulisan i struktuisan proces participacije i kooperacije otvorio slobodan, ispražnjen prostor za kritičko kreativno preispitivanje i upisivanje. Namera je da se u praksi isproba drugačiji model (samo)upravljanja institucijama kulture - organizovan "od dole", to jest neposredno od strane umetničke i šire društvene zajednice. MSUV se tom akcijom transformise od prevashodno reprezentacijsko-izložbenog prostora u otvorenu laboratoriju u kojoj se izvodi svojevrsni društveni i umetnički eksperiment re-institucionalizacije muzeja koncipiranog kao zajedničko dobro (bene comune/commons).

Pored toga što će biti prilika za kolektivno izvođenje "muzeja kao zajedničkog dobra", operacijom "*FACK MSUV*" se želi otvoriti **prostor za šire participirano kritičko promišljanje** o tome za kojom vrstom umetnika/umetnosti, a time i kakvom umetničkom edukacijom i kakvom institucijom kulture, postoji potreba u današnjem "tečnom" i globalizovanom društvu, regulisanom prevashodno interesima ekonomskih/finansijskih elita, a koje karakteriše sve izraženija socijalna nejednakost, pojačana državna kontrola i represija, rastuće ograničavanje ličnih i kolektivnih prava i sloboda.

Jedan od fokusa operacije "*FACK MSUV*" je i **problematizacija ne-odnosa post-jugoslovenskih društava** i njihovih kulturno-istorijskih institucija sa nasledstvom/vrednostima socijalističke revolucije i antifašističke borbe iz Drugog svetskog rata. Poseban osvrt je na ne-odnosu MSUV-a sa istorijatom i arhitekturom zgrade u kojoj je "privremeno" smešten od 2001, a koja je namenski projektovana (arhitekta **Ivo Vitić**) za nekadašnji Muzej (radničkog pokreta i narodne) revolucije. Namera je i da se pokrene debata o konceptu stalne postavke, delimično izvedene u nacionalnom ključu, dela originalne zbirke Muzeja revolucije koja se još uvek nalazi u jednoj od sala zgrade (za koju je zadužen Muzej Vojvodine).

Operacijom "*FACK MSUV*" se želi **preokrenuti način upotrebe muzeja** od zatvorenog sakupljačkoizlagačkog prostora u otvorenu radionicu u kojoj se ideje, prakse i iskustva horizontalno razmenjuju u kontekstu zajedništva, uzajamnosti i međusobne solidarnosti.

Različite aktivnosti otvorene za javnost – klasovi, radionice, plenarne sednice, radni stolovi, debate, prezentacije, projekcije, koncerti, performansi, instalacije - koje će se za vreme trajanja "*FACK MSUV*" odvijati tokom dana (i noći) u/oko zgrade muzeja, i na drugim lokacijama po gradu, raspoređene su prema tripartitnoj šemi: dimenzija "radionice" – dimenzija "štrajka" – dimenzija "fešte".

Predviđeno je više tematskih zona kojima će se učesnici baviti, među kojima su re-dizajniranje muzeja kao laboratorije, pravo na grad/instituciju, prekogranične prakse, nove (kulturne) ekonomije, socijalni status umetnika/svest nove klase (prekarijat), aktivizam u umetnosti u 21. veku, bojkot u kulturi, autonomija umetnosti...

Sve aktivnosti koordinišu indisciplinarnе radne grupe (radni stolovi), od kojih su neke već formirane, a druge će to biti na licu mesta (arhitektura urbanizam / vizuelna umetnost instalacije; performans ples teatar / film video / zvuk muzika / teorija filozofija / komunikacija promocija / dokumentacija on-line dnevnik / umetnost kuvanja open-air kuhinja...).

Moguće je uključiti se u rad jedne ili više grupa, ili osnovati nove. Različite grupe mogu međusobno saradivati, stapati se u nove, rastakati se...

Poziv za učešće upućen je svima koji su zainteresovani da umetnički/teorijski intervenišu ili da se uključe na neki drugi način. Učesnici se biraju samo-selekcijom, to jest po principu međusobnog poverenja u sposobnost i inteligenciju drugih – svako bira sebe i svako može da izabere/uključiti nekog drugog u čiji rad/sposobnost veruje – svako pojedinačno preuzima punu odgovornost za sopstveno delovanje tokom operacije. Svi koji uestvuju su jednako akreditovani (abecednim redom) kao ko-organizatori, ko-producenti i ko-izvođači operacije "*FACK MSUV*".

Kako je navedeno, nevelikim budžetom koji je na raspolaganju, biće obezbeđeni zajednički obroci u MSUV, kao i smeštaj onim učesnicima koji dolaze van Novog Sada (svi učesnici pokrivaju sopstvene putne troškove).

S obzirom na specifičan karakter operacije, učesnicima je preporučeno da planiraju boravak u Novom Sadu tokom cele nedelje.

“F.A.C.K.” je, inače, fleksibilni, višejezični i višeznačni akronim koji se može iščitavati po potrebi, želji, raspoloženju ili situaciji kao: *Frakcija, Faktum, Forum, Festival, Fabrique/Akcija, Agora, Akademija, Arte, Act/Cultura, Contemporary, Cantiere, Container, Comunità/Kultura, Komuna, Kazbah* i slično, ili jednostavno kao *fack!* svemu što nastoji da umetničko delovanje (i svaki proizvodni i vitalni proces uopšte) podredi dominantnim mehanizmima neo-liberalne ideologije, to jest interesima finansijskih, političkih i kulturnih elita (tj. logici kapitala).

Inicijatori te akcije citiraju reči **Žaka Ransijera** da je za kolektivnom moći moguće poistovetiti samo dve ideje - komunističku i demokratsku, koje su, međutim, dovele u istoriji “do katastrofalnih, u najmanjoj meri razočaravajućih rezultata”.

“Moja ideja je da ukoliko želimo da damo određeno pozitivno značenje jednoj ili drugoj reči ili obema zajedno, potrebno je zaista misliti šta znači ideja zajednice zasnovane na kapacitetu svih, što ne znači da smatramo da svi rade isto, već da ukoliko mislimo kolektiv jednakih, mislimo ga na osnovu kapaciteta koji je podeljen između svih. Naravno, sve forme vladavine koje danas poznajemo su oligarhijske, zasnovane na mišljenju da postoje oni koji su tu da vladaju, koji su za to kompetentni, postoji čak i nauka o upravljanju (uzgred, kakva je to nauka koju poistovećujemo sa politikom?). U odnosu na sve ovo imamo dve mogućnosti: ili da smatramo da je dobro tako kako je i ćutimo, ili da mislimo da nije dobro i da je nešto drugo moguće pod nekim drugim imenom. Ta druga opcija može da bude zasnovana samo na hipotezi poverenja u kapacitet inteligencije koji svi dele”, smatra Ransijer.

Do sada su realizovana tri “FACK” događaja - od kada je mobilna platforma F.A.C.K. iz Čezene pre dve godine, u saradnji sa “oslobođenim prostorima” MACAO iz Milana, SALE.Docks iz Venecije, Teatro Valle iz Rima i Teatrom Embros iz Atine, pokrenula tu otvorenu, neformalnu, fleksibilnu i tranzicionu platformu-događaj-konceptualni instrument za istraživanje novih modela samo-organizacije, samo-upravljanja i samo-produkcije u umetnosti i na polju savremene kulture uopšte.

F.A.C.K. je deo talasa recentnog italijanskog društvenog i umetničkog fenomena tzv. “oslobođenih/okupiranih prostora” koji je nastao 2011. godine kada su radnici u kulturi i umetnosti zauzeli dva napuštena javna prostora za kulturu u Rimu - **Ex-Cinema Palazzo** i **Teatro Valle**, nakon što su postali predmet špekulacije nekretninama rizikujući da budu privatizovani i transformisani, prvi u kockarnicu, a drugi u noćni klub. Ključni momenat bila je akcija zauzimanja napuštenog **nebodera Galfa** (Torre Galfa) u centru Milana u proleće 2012. godine od strane umetničkog kolektiva **MACAO** i ostalog građanstva, te njegove (privremene) transformacije u novi centar za umetnost, u čemu je učestvovalo više od hiljadu ljudi.

Neformalnu italijansku mrežu oslobođenih prostora čine: Nuovo Cinema Palazzo, Teatro Valle Occupato i Angelo Mai Altrove iz Rima; Asilo Filangeri iz Napulja, Teatro Copolla iz Katanie, Teatro Pinelli Occupato iz Mesine, Teatro Garibaldi iz Palermo, Teatro Rossi Aperto iz Pize, Nuovo Centro per le Arti MACAO iz Milana, Teatro Marinoni i S.a.L.E.Docks iz Venecije, Teatro Teramo iz Terama... (nove situacije se stalno priključuju s obzirom da gotovo svaka 2-3 meseca biva oslobođen

neki novi prostor - uglavnom napušteni bioskopi/pozorišta, ali i poneka robna kuća).

Teatro Valle Occupato je, inače, jedan od **dobitnika prestižne Nagrade princeze Margrit** koju Evropska kulturna fondacija (**ECF**) iz Amsterdama dodeljuje u znak priznanja za poseban doprinos razvoju kulture i civilnog društva. Nagradu je ravnopravno dobio i hrvatski kulturni aktivista **Teodor Celakoski** iz Zagreba, a svečano je uručena u martu u Briselu.

(SEEcult.org)

Nacrt za kritiku istorije umetnosti Jugoslavije

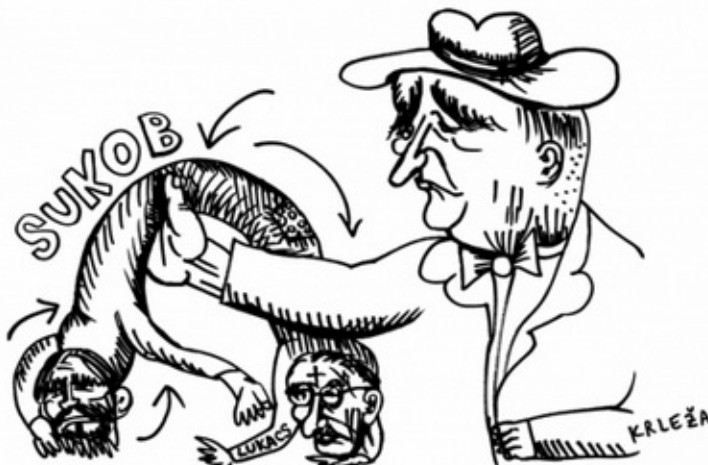
Wed, 04/30/2014 - 14:02.

Beogradski umetnik Vladan Jeremić predstavlja 10. maja u Savremenoj galeriji Kulturnog centra Vršac "nacrt jugoslovenske istorije umetnosti XX veka" kroz crtež na 20-metarskom zidu, koji prikazuje određene ideološke i socijalne borbe.

Jeremić polazi od toga da se dominantna istorija umetnosti svodi na proizvodnju u polju ideologije, tj. istoriju estetike i medija te njenih teorijskih hibrida i derivata. Nasuprot tome, materijalistički pristup istoriji zahteva pored one ideološke, obradu socioekonomske i političke historiografije.

"Na žalost, ovakav sveobuhvatan "art-system-theory", istorije umetnosti Jugoslavije, do sada nije ponuđen. Pošto u polju nauke dominiraju poluproizvodi, pokušaću 'Nacrtom za kritiku istorije umetnosti Jugoslavije', da povratim samim proizvođačima umetnosti - umetnicima, njihovu sopstvenu istoriju", naveo je Jeremić.

“Jedan od proto-istoričara umetnosti je bio slikar i arhitekta Giorgio Vasari koji je objavio biografije umetnika renesanse. Ovde se nameće razmatranje o umetniku kao istoričaru umetnosti ali i pitanje o proizvodnji istorije umetnosti putem same umetnosti. Da li je moguće istoriju umetnost "pisati crtežom", danas kada nam se čini da je savremena umetnost zamenjena umetnošću urgencije i kulturama društvenih mreža?

Buržoaska moderna je u svim političkim sistemima XX veka ugušila avangardu i u post-moderni pozlatila neomodernistički manir podoban kao spekulativni objekat na tržištu umetnosti. Ovaj proces se odigravao nasuprot mogućnosti afirmacije umetnosti kao emancipatorske transformativne snage u društvu. Aktuelnost savremene umetnost je bila u funkciji takozvane demokratizacije društva. Danas, u

hiper-informatičkim post-demokratijama, čini nam se da ona više ne može ponuditi nove koncepte za demokratizaciju. Omogućivanjem procesa kroz koji politika može da zameni poziciju na kojoj se nalazi kultura, dovodi do toga da se konačno, nakon apsurdne ideološke sahrane istorije u postmoderni, otvore vrata istorijskom materijalizmu i pitanjima prava na reprezentaciju istorije”, naveo je Jeremić.

Vladan Jeremić studirao je istoriju umetnosti na Filozofskom fakultetu u Beogradu, a diplomirao restauraciju na Fakultetu primenjenih umetnosti i magistrirao umetnost na Univerzitetu umetnosti u Beogradu 2004.

Jeremić u kustoskoj i umetničkoj praksi istražuje polje preseka savremene umetnosti i političkog aktivizma. Često radi sa **Renom Rädle**, a izlagao je u Evropi, Aziji i Americi.

Povodom izložbe “*Nacrt za kritiku istorije umetnosti Jugoslavije*” u galeriji **Kulturnog centra Vršac organizovan je prevoz** iz Beograda autobusom (polazak u 16 sati).

(SEEcult.org)

2013.

Balkan(s) Now u Remontu

Mon, 12/09/2013 - 20:03.

Video radovi umetnika iz Srbije, Makedonije, sa Kosova, iz BiH i Hrvatske, koji se kritički bave aktuelnim društvenim izazovima, biće održana 11. decembra u galeriji Remont u Beogradu, u nastavku projekta "Balkan(s) Now".

Autori video radova su: **Yane Calovski, Nemanja Cvijanović, Ibro Hasanović, Astrit Ismaili, Alban Muja, Vladan Jeremić i Rena Rädle i Milica Tomić.**

Projekat "*Balkan(s) Now*", čije su kustoskinje **Gülseven Bal** i **Marlene Rigler**, ima za cilj da predstavi i aktivno uključi aktuelne umetničke i kulturne prakse koje su zasnovane na samoosnaživanju, jakom umrežavanju širom regiona bivše Jugoslavije, proevropskom kontekstu, ali sa kritičkim stavom.

Dinamične i međusobno povezane scene na Balkanu, kako su naveli autori projekta, predočavaju generaciju umetnika i kulturnih radnika, političke umetničke i kulturne prakse čiji kontekst nije više (post)ratna situacija, već aktuelni društveni izazovi koji se mogu naći širom Evrope, a objedinjuju ih pitanja: Kako se nositi sa liberalnom ekonomijom? Kako se pozicionirati u oblasti međunarodne umetničke produkcije u vreme kada javno finansiranje nestaje? Da li je umetnost sredstvo koje može da govori o politici i u kom obliku? Da li je samoorganizovanje ključ za umetničku i kreativnu nezavisnost?

Osim video projekcije, "*Balkan(s) Now*" je u periodu od oktobra do decembra ove godine održan u formi seminara/radionica i u Beču, Ljubljani i Beogradu.

Predstavljajući aktivnosti, prakse i projekte, učesnici panela, kustosi, umetnici, predstavnici galerija, institucija, nevladinih organizacija i kolektiva sa prostora bivše Jugoslavije, fokusirali su se u razgovorima sa kolegama i profesionalcima iz Nemačke i Austrije na pitanja prekograničnog umetničkog i institucionalnog umrežavanja, savremenih umetničkih praksi i politizacije civilnog društva, strategija samoobrazovanja i samoosnaživanja.

Za januar 2014. planirano je objavljivanje publikacije "*Balkan(s) Now*".

Projekat "*Balkan(s) Now*" realizuju Open Systems u Beču, Mestna galerija u Ljubljani i Remont, a podržan je od Allianz Kulturstiftung, Goethe-Instituta u Ljubljani, bm:ukk i Austrijskog kulturnog foruma u Ljubljani.

(SEEcult.org)

Umetnost, kriza i alternative

Sun, 09/29/2013 - 12:49.

Kritički radovi internacionalne grupe umetnika različitih generacija čine izložbu “To je politička ekonomija, tupane” (It’s the Political Economy, Stupid) koja je deo serije panel diskusija “Krizu i alternative”, koju Fondacija “Roza Luksemburg” organizuje od 30. septembra do 6. oktobra u Centru za kulturnu dekontaminaciju u Beogradu, sa posebnim osvrtom na stanje Evropske unije i Balkana.

Kroz video radove, instalacije i printove, izložba postavlja pitanje otpora disciplinujućem diktatu kapitalističke logike, kao i mogućnosti započinjanja spasavanja samog pojma društvenog uz pomoć umetnosti - umesto prećutnog prihvatanja aktuelnih problema.

Savremeni umetnici danas obično izbegavaju da obrađuju pitanja krize i kapitalizma u svetu, a izložba je u tom smislu izuzetak, jer predstavlja radove umetnika koji su se uhvatili u koštac sa problemima reprezentacije kapitala, krize i otpora. Njihovi radovi su pokrenuti potrebom da se hitno odgovori na krizu koje smo svedoci.

Izložbu su osmislili umetnik **Oliver Ressler** iz Beča i kurator i pisac **Gregory Sholette** iz Njujorka. Njihovom intervencijom u slogan: “*To je ekonomija, tupane*”, koji je korišćen izbornoj kampanji bivšeg američkog predsednika **Bila Klintona** 1992. godine, nastao je naslov izložbe koja se premijerno predstavlja u Srbiji, nakon uspešnih gostovanja u Grčkoj, SAD, Austriji i Finskoj, a uoči gostovanja u Čikagu.

Prema navodima autora, ekonomska kriza s kojom se danas suočavamo postala je i velika kriza reprezentativne demokratije. Sama ideja moderne nacionalne države ugrožena je deterritorijalizacijom protoka finansijskog kapitala, koji sve što je nekada bilo čvrsto rastače u sirovinu za tržišne spekulacije. I društveni poredak i

ostvarivanje vlasti sa svojim arhaičnim obećavanjem bezbednosti i sreće postali su svojevrsna moderna ruševina.

To je politička ekonomija, tupane, Pori Art Museum, Finska

Na izložbi učestvuju: **Zanny Begg i Oliver Ressler, Filippo Berta, Libia Castro i Ólafur Ólafsson, Julia Christensen, Paolo Cirio, Noel Douglas, Field Work, Yevgeniy Fiks, Olga Kopenkina i Alexandra Lerman, flo6x8, Melanie Gilligan, Jan Peter Hammer, Alicia Herrero, Institute for Wishful Thinking, Sherry Millner i Ernie Larsen, Isa Rosenberger i Dread Scott.**

Zanny Begg i Oliver Ressler u video radu *“The Bull Laid Bear”* (2012) “ogoljavaju” ekonomsku recesiju (*bear market*) koja se skriva iza svakog buma (*bull market*). Film kombinuje intervjue sa četvoro američkih ekonomista i aktivista, uz animacije crteža, kako bi izgradio kvazifikcioni kriminalni svet gangsterskih bankara i korumpiranih sudova. *“The Bull Laid Bear”* dovodi u pitanje kolektivno “verovanje” u finansijska tržišta, razotkrivajući odgovornost za finansijski slom 2008. godine i posmatrajući kovitlanje ekonomske krize u Evropi i šire.

Filippo Berta u videu *“Homo Homini Lupus”* (2011), služeći se slikom čopora vukova, doslovno preuzima latinsku izreku koja sažima pesimističko shvatanje ljudske prirode, čiji se odjek pronosio kroz vekove, ostavljajući svoj trag u filozofiji i popularnoj kulturi. Smešteni u hladni predeo koji podseća na mesečevu površinu, lišeni prostorno-vremenskih referenci, vukovi se otimaju oko nečega što nije ni plen niti nešto vezano za njihovo preživljavanje. Ono što uznemirava je upravo to što je predmet oko koga se otimaju sasvim nevažan za njih. Simbolično, taj predmet je italijanska zastava.

Umetnici **Libia Castro i Ólafur Ólafsson** su za video *“Lobbyists”* (2009) pratili lobiste i aktiviste u njihovom radnom okruženju, istražujući okolnosti i vrtlog koji se stvara oko njihovih aktivnosti u Briselu i Strazburu. U pripremama za taj rad proučavali su istorijske i savremene izvore koji su formirali figuru i zanimanje lobiste. Razgovarali su i snimali razne osobe povezane s lobističkim udruženjima, NVO i građanskim grupama za monitoring institucija. Namera umetnika je da osvetle ulogu lobiste u kontekstu najnovijih trendova evropskih politika i prikažu date aktivnosti koje ih ilustruju.

Paolo Cirio u videu *“Loophole for All”* (2013) predstavlja umetničko-aktivistički projekat koji istražuje jurisdikcije offshore kompanija kroz koncept posedovanja kompanije “na papiru”. Umetnik je kreirao sajt [Loophole4All.com](http://loophole4all.com) na kojem je moguće kupiti kompanije koje koriste prednosti poreskog raja, prodajući ih po nižim cenama.

<http://loophole4all.com>

Taj projekat privlači pažnju lokalnih i međunarodnih medija i aktivno angažuje publiku, a u isto vreme izaziva kontroverze i negodovanja vlade Kajmanskih ostrva, međunarodnih računovodstvenih firmi i PayPala. Umetnik prvi put javnosti otkriva listu svih kajmanskih firmi i u kombinaciji sa agresivnom poslovnom strategijom, preokreće korporativne mahinacije u korist subverzivnih ideja. U dokumentarnom videu, umetnik razgovara sa stručnjacima i izlaže javnosti troškove offshore centara, tražeći na taj način i moguća rešenja protiv globalne ekonomske nepravde.

Video umetničke grupe **Field Work (Lise Skou i Nis Rømer)** *“Osveta kristala” (The Revenge of The Crystals, 2012)* filmska je priča u pet činova, smeštena u vreme neposredno nakon finansijskog kolapsa. Lise Skou i Nis Rømer razvijaju naraciju o trenutku iz bliske budućnosti, kada je globalni monetarni sistem uništio gotovo sve institucije, a propadanje društva postalo svakodnevice u kojoj postoji samo još poneka alternativna vizija. Glavni akter filma je mala grupa ljudi, koja u jednom vrtu osniva krhku zajednicu, učeći se osnovnim veštinama za preživljavanje i zajedničkom životu.

Grupa **flo6x8**, zastupljena na izložbi videom *“Telo versus kapital” (Body Versus Capital, 2011)*, organizovala je - u znak protesta protiv finansijskog sistema, upad velike grupe flamenko plesača i plesačica u španske banke. Video dokumentuje nenajavljeno igranje flamenka u bankama. Ljudi jednostavno počinju da plešu bez prethodnog upozorenja i da uzvikuju parole: *“Bankari, bankari, bankari, vi ste dobili pun novčanik, a ja dršku od kišobrana”*. Flo6x8 se bavi bankama kao entitetom koji je,

zajedno sa internacionalnim finansijskim sistemom i korumpiranim nacionalnim državama, najodgovorniji za sadašnju krizu.

Londonski umetnik **Noel Douglas** razvio je grafički rad "*Apstraktne sile*" (*Abstract Forces*, 2013) koji adresira tiraniju sveta kojim dominira smrtonosna apstrakcija. Koristeći grafičke simbole, ikone i linije kretanja dominantnih banaka na berzi, umetnik ih kombinuje sa predstavama efekata realnog sveta i globalnih ekonomskih kretanja.

Noel Douglas, Apstraktne sile

Izložba, izmedju ostalog, obuhvata i video **Melanie Gilligan** "*Kriza kreditnog sistema*" (*Crisis in the Credit System*, 2008) - dramu u četiri epizode koja se bavi vodećim investicionim bankama i njihovim aktivnostima. Banke održavaju brajnstorminge i role-playing sesije sa svojim službenicima, od kojih očekuju da proizvedu strategije za delovanje u opasnoj finansijskoj klimi. Kratke epizode, u televizijskom stilu, odražavaju otuđenost današnjeg života, u kojem finansijske spekulacije upravljajući našim životima stoje pred kolapsom. Rad Melanie Gilligan je nastao 2008, što se podudarilo s ranom fazom finansijske krize

Video "*Bankar anarhista*" (*The Anarchist Banker*, 2010) **Jan Petera Hammera** realizovan je kao televizijski talk-show, u kojem domaćin razgovara sa bankarom nakon finansijske krize 2008. godine. Video je nazvan prema kratkoj priči portugalskog pesnika **Fernanda Pesoe** iz 1922. godine. Umetnik vrši transpoziciju Pesoevog dijaloga bankara i njegovog sekretara u formu razgovora bankara Artura Ashenkinga i TV voditelja Davea Halla. Ime Artur Ashenking je slobodan prevod portugalskog imena Artur Alves dos Reis, sumnjivog finansijera za koga se tvrdi da je inspirisao originalnu ličnost u Pesoevoj priči.

Izložba obuhvata i rad "*Postfordističke varijacije*" (*Post-Fordist Variations*, 2011) **Institute for Wishful Thinking**. U IWT-ju smatraju da umetnici i dizajneri

poseduju neiskorišćene resurse kojima bi mogli da utiču na rešavanje problema u društvu. U skladu s tim, na najnoviju ekonomsku katastrofu reagovali su tako što su iznova, kolektivno osmislili ikonsku sliku današnje finansijske krize. Sredinom 70-ih godina 20. veka federalna vlada SAD je odbila da pomogne tada bankrotiranom gradu Njujorku, sve dok nisu uvedene mere štednje, koje su ozbiljno ugrozile finansiranje javnih škola, bolnica, biblioteka i javni transport.

IWT, Postfordističke varijacije

Video esej "*Rock the Cradle*" (2012) **Sherry Millner & Ernie Larsen** snimljen je na ulicama Soluna i na antifašističkom festivalu u Srbiji i obrađuje žestoke izazove koji su masovni protesti u Grčkoj, započeti u decembru 2008. godine, uputili diktatu globalnog kapitala i države. Autori relociraju prošlosti političkih borbi iz Barselone i Pariske komune u današnje borbe, naglašavajući da je nova politika koja kritikuje reprezentativnu demokratiju u stanju da okupi do sada neviđeni savez isključenih snaga koje se ne mire sa postojećim stanjem: mlade, prekarne radnike, ilegalne imigrante i anarhiste. Umetnici smatraju da su ove snage pokazale zadivljujući otpor, ali i razvile opozicione oblike življenja, u stvarnim i virtuelnim prostorima, pokušavajući da ih odbrane kao autonomne, čime su započeli da iscrtavaju novu mapu zajedničkih dobara, uprkos metastazirajućoj socioekonomskoj krizi.

Biće prikazan, izmedju ostalog, i video "*Novac za spaljivanje*" (*Money to Burn*, 2010) **Dreada Scotta**, koji je izveo istoimenu performans na Vol Stritu. Krenuvši od

ukupno 250 dolara, umetnik je spaljivao novčanice od jednog, pet, deset i 20 dolara, jednu po jednu, pozivajući pri tom trgovce akcijama i druge da mu se pridruže. Novac za spaljivanje dovodi u pitanje jedan tabu, a u isto vreme opredmećuje upravo ono što se svakodnevno dešava na berzama širom sveta.

Povodom izložbe *“To je politička ekonomija, tupane”*, objavljena je i **istoimena publikacija** (Pluto Press) sa detaljnom analizom svih radova i teorijskom kontekstualizacijom teme krize i kapitala. Autori tekstova su međunarodno priznati umetnici i teoretičari, među kojima su **Slavoj Žižek, David Graeber, Judith Butler i Brian Holmes**. Knjiga kombinuje umetničke odgovore na globalne ekonomske probleme i analize radikalnih teoretičara, proširujući granice kritičkog pristupa finansijskom slomu i njegovim posledicama danas u svetu.

Otvaranje izložbe *“To je politička ekonomija, tupane”* pratiće razgovor o *politici vizuelne reprezentacije krize i protesta*, uz učešće umetnika **Noela Douglasa** iz Londona i **Grupe Škart i Udruženja Kurs** iz Beograda, te **Borisa Kanzleitera** i beogradskog umetnika i aktiviste **Vladana Jeremića** kao moderatora.

Otvaranjem izložbe 30. septembra u CZKD-u, počinje *“Nedelja razgovora o perspektivama za Balkan”* koja će, kroz panel diskusije, predočiti kako evropska levica diskutuje o krizi i mogućim alternativama, kako izgledaju protesti na Balkanu, kako su formulisani problemi i zahtevi, te kako se u tom kontekstu drži balkanska levica i kakve su joj perspektive.

Organizatori podsećaju da socijalne nejednakosti, nezaposlenost i siromaštvo kontinuirano rastu u celoj Evropi, a novi ciklus privatizacije cilja i na preostale tekovine države blagostanja - subvencionisano zdravstvo i školstvo, socijalna davanja i javnu potrošnju. Neoliberalna politika mera štednje - umesto pretpostavljenog boljitka, izaziva samo talase protesta širom kontinenta. Suprotstavljeni interesi zemalja evropskog centra i periferije izazivaju političke konflikte uz rastući nacionalizam, šovinizam i rasizam. Kriza je ostavila naročito pogubne posledice na Balkanu, pa su se bujice nezadovoljstva manifestovale kroz proteste protiv korupcije, poskupljenja i opšte nemaštine na trgovima Ljubljane, Maribora, Sofije, Sarajeva i drugih gradova.

Diskusije o političkim alternativama se, međutim, odvijaju samo na marginama, a komunikacija socijalnih pokreta na Balkanu i onih u južnoj i zapadnoj Evropi se tek uspostavlja.

Intenzivan program "*Nedelje razgovora o perspektivama za Balkan*" počinje 1. oktobra panel diskusijom na temu "*Ekonomska kriza u Evropi i periferizacija Balkana*" u kojoj će učestvovati Mišel Hušon (Pariz), **Marko Kostanić** (Zagreb), **Gabriel Sakellaridis** (Atina) i **Alpar Lošonc** kao moderator.

Biće predstavljeno i drugo, **dopunjeno izdanje zbornika "Kriza, odgovori, levica"** koje je RSL objavila dve godine nakon istoimene Letnje škole na Fruškoj gori i izlaska prvog izdanja, nakon kojih se, kako je navedeno u toj publikaciji, danas čini da je kriza u Evropi još dublja, a negativne posledice nepreglednije.

O *protestima na Balkanu i problemima artikulacije govoriće* 2. oktobra **Sašo Furlan** (Ljubljana) i **Mariya Ivancheva** (Sofija, Budimpešta), uz moderiranje **Vuka Vukovića**, te predstavljanje studije "*Radnička klasa Srbije u tranziciji 1988-2013*", uz učešće **Gorana Musića** (Beč, Beograd), **Branislava Markuša** (Zrenjanin) i moderatora **Krunoslava Stojakovića**.

"*Bogatstvo i siromaštvo: Studije slučaja o socijalnoj polarizaciji u Sloveniji i Makedoniji*" tema su panela koji je najavljen za 3. oktobar, a učestvovali će **Primož Krašovec** (Ljubljana), **Zdravko Saveski** (Skoplje), **Artan Sadiku** (Skoplje) i **Vladimir Simović** kao moderator.

Za 4. oktobar najavljena je panel diskusija na temu "*Reproduktivni rad i posledice krize na ekonomski položaj žena*", uz učešće **Lilijane Burcar** (Ljubljana), **Dore Levačić** (Zagreb) i **Vedrane Bibić** (Zagreb), te **Ksenije Forca** kao moderatorke.

"*Kriza u Evropi i leve alternative*" tema je panela 5. oktobra, na kojem će učestvovati **Klaus Sühl** (Brisel) i **Boris Kanzleiter** kao moderator, a potom će u završnici biti reči o *medijskim strategijama i kritičkim medijima u Hrvatskoj*, uz učešće **Borisa Postnikova** i **Andree Milat** iz Zagreba, sa kojima će razgovor moderirati **Ana Veselinović**.

Sajt fondacije Rosa Luxemburg Stiftung je www.rosalux.rs, a **program skupa** nalazi se i u **Kalendaru** Portala za kulturu jugoistočne Evrope SEEcult.org.

(SEEcult.org)

Jeremić gost Kustosiranja

Wed, 06/26/2013 - 10:55.

Umetnik, kustos i aktivista Vladan Jeremić gost je poslednjeg izdanja Kustosiranja u ovoj sezoni, koje će biti održano 27. juna u 19 sati u Galeriji Kuće legata u Beogradu.

Razgovor s Jeremićem biće posvećen izazovima rada u nezavisnom i javnom sektoru, prožimanju uloge kustosa i umetnika i umetničkim inicijativama kao političkom činu. Na **Kustosiranju #27** biće reči i o kustoskim projektima i potrebnim kustoskim veštinama u savremenom svetu, a Jeremić će se osvrnuti i na definisanje struke iz vlastitog iskustva.

Vladan Jeremić (1975) u kustoskoj i umetničkoj praksi istražuje polje preseka savremene umetnosti i političkog aktivizma. Uglavnom **radi sa Renom Rädle**, sa kojom je osnivač i **Biroa Beograd**, udruženja koje pruža platformu za kritičke prakse koje sežu dalje od konvencionalnih formi savremene umetnosti, kao i za kulturna i socijalna istraživanja i politički aktivizam.

Realizovali su poslednjih godina više projekata u čijem je fokusu značenje modernističkog urbanizma danas (*Svetska komunalna baština*), kao i socijalni pokreti, poput emancipatorskog pokreta Roma, prekarnih radnika i migranata u Evropi (*Stambeni program, O upotrebnoj vrednosti umetnosti...*).

Kustosiranje je edukativni i istraživački program namenjen prvenstveno studentima završnih godina i postdiplomcima umetničkih fakulteta (istorija umetnosti, akademije likovnih i primenjenih umetnosti, arhitektura, dramske umetnosti...), ali i profesionalcima u umetnosti i kulturi (kustosi, umetnici, menadžeri i preduzetnici u kulturi), a oblikovan je kao priprema za poziv samostalnog kustosa i zamišljen kao podrška za proaktivan pristup u traženju odgovarajućeg zanimanja, razvoju i realizaciji projekata u polju kulture.

Projekat Kustosiranje, čiji su autori istoričari umetnosti i kustosi **Andrej Bereta** i **Srdan Tunić**, biće nastavljen na jesen, posle letnje pauze.

(SEEcult.org)

Priručnik za čitanje grada

Mon, 03/11/2013 - 12:51.

Publikacija "Mesta stradanja i antifašističke borbe u Beogradu 1941-44. Priručnik za čitanje grada", koju su uredili Rena Redle (Rädle) i Milovan Pisari (Pisari), označava završetak projekta "Poseta Starom Sajmištu - Staze", ali ne i kraj angažmana autora povodom kritičkog preispitivanja istorije.

Aktivnosti će biti nastavljene kroz "Forum za primenjenu istoriju" i onlajn platformu starosajmiste.info.

Svrha publikacije "Mesta stradanja i antifašističke borbe u Beogradu 1941-44. Priručnik za čitanje grada", čija je promocija 11. marta u Kulturnom centru **Rex**, jeste da bude oruđe u rukama svih onih koji ne mogu biti ravnodušni prema događajima u Beogradu tokom fašističke okupacije 1941-44. godine i koji žele da se angažuju protiv zaboravljanja, ćutanja i falsifikovanja tog mračnog perioda istorije.

Knjiga je podeljena u tri celine: *teorijski uvod* u opšte probleme istoriografije; *praktični deo*, koji se sastoji od tematski organizovanih tura kroz izabrane delove grada Beograda; i *sveobuhvatni pojmovnik* o fašističkoj ideologiji, antifašizmu i pravnim merama protiv zločinaca.

Publikaciju otvara prilog **Enca Traversa** (Enzo Traverso) o odnosu ličnog sećanja i istoriografije, kao i o javnoj upotrebi i politici istorije.

Vodič kroz grad, sa prostorno-tematski uokvirenim turama i tekstovima **Milana Radanovića, Olge Manojlović Pintar, Milovana Pisarija i Nenada Lajbenšpergera**, čini glavni deo priručnika.

Apendiks sadrži pojmovnik, odnosno, pregled osnovnih pojmova u vezi s fašizmom i antifašizmom, koji su sastavili **Petar Atanacković, Ilija Malović i Nataša Lambić**, a na kraju publikacije je registar ulica i mesta.

Publikaciju je grafički oblikovala grupa **škart**, a svi tekstovi objavljeni su pod licencom Autorstvo-Nekomercijalno 3.0 Srbija (CC BY-NC 3.0 RS).

Publikaciju je moguće preuzeti u pdf formatu **OVDE**

Na sajtu starosajmiste.info dostupna je i sva **multimedijalna građa** nastala od 2010. do 2013. godine, sa video turama, audio fajlovima i dodatnim tekstovima.

Publikacija je realizovana uz podršku fondacije Roza Luksemburg (Rosa Luxemburg Stiftung Southeast Europe), a producirana je od Fonda B92, u okviru projekta "Poseta Starom sajmištu - Staze".

Autori projekta zahvalili su na podršci i Geschichtswerkstatt Europa der Stiftung "Erinnerung, Verantwortung und Zukunft" i Goethe-Institutu Beograd.

(SEEcult.org)

Kakvi su uslovi rada u kulturi?

Sun, 01/27/2013 - 14:08.

Uslovi rada i položaj radnika u kulturi u Srbiji tema su razgovora koji će biti održan 29. januara sa Bojanom Piškur i Đorđem Balmazovićem u Kulturnom centru Rex u Beogradu, u okviru prezentacije rezultata umetničke rezidencije projekta "Raskršća Istok Zapad".

U okviru tog projekta, **Bojana Piškur**, članica Kolektiva za radikalnu edukaciju (Radical Education Collective) i kustoskinja Moderne galerije u Ljubljani, boravila je od 24. septembra do 3. oktobra u Beogradu. Boravak je iskoristila za nastavak dosadašnjih i započinjanje novih istraživanja i diskusija na temu rada i položaja radnika i radnica u kulturi. Koristeći upitnik koji je napravila sa kolegicama iz **Workers' Inquiry Group**, kao sredstvo za istraživanje, intervjuisala je 12 osoba koje aktivno učestvuju na kulturnoj sceni u Srbiji (kuratore/ke, umetnike/ce, aktiviste i aktivistkinje), kako iz nezavisnog, tako i iz javnog sektora: **Daria Milenkovića** (Alternativni kulturni centar Niš i AKO Novi Sad), **Marka Miletića** (Kontekst kolektiv), **Nebojšu Milikića** (Kulturni centar Rex), **Radmilu Joksimović** (nezavisna kuratorica), **Aleksandru Sekulić** (Centar za kulturnu dekontaminaciju), **Jelenu Vesić** (nezavisna kuratorica), **Vladana Jeremića** (umetnik, programski urednik u Fondaciji Roza Luksemburg), **Renu Raedle** (umetnica, Biro Beograd kolektiv), **Zorana Erića** (kuratora u Muzeju savremene umetnosti Beograd), **Zorana Pantelića** (umetnika i aktivistu, Kuda.org, Novi Sad), **Mariju Raletić** (honorarna radnica u Muzeju istorije Jugoslavije) i **Sašu Pančića** (samostalni umetnik).

Njihovi utisci, dokumentacija i planovi za dalja istraživanja biće predstavljeni i diskutovani na susretu u Rexu.

U razgovoru, nakon prezentacije, učestvovali su intervjuisani radnici i radnice u kulturi, kao i kolege i kolegice iz inostranstva koji će pokušati da uporede međusobna iskustva: **Inga Zimprich** i **Sonke Hallmann** iz Berlina i **Céline Larrère** iz Pariza. Razgovor će moderirati **Marijana Cvetković**.

Sa Bojanom Piškur je na tom istraživačkom projektu saradivao umetnik i aktivista **Dorđe Balmazović** iz grupe Škart.

Tokom programa, ulazni hol u Rexu biće pretvoren u kafe pod obećavajućim nazivom "Novi društveni odnosi", a u njemu će biti predstavljena **Asocijacija Nezavisna kulturna scena Srbije** (NKSS). Posetioци će imati priliku da prelistaju i preuzmu publikacije koje su objavljene od nastanka NKSS do danas i tako se upoznaju sa njenim planovima i dosadašnjim aktivnostima.

Ideja o kafeu "Novi društveni odnosi" inspirisana je težnjom za afirmisanjem, generisanjem i praktikovanjem ideja o novim društvenim odnosima. Prostor kafea je namenjen aktivističkim grupama, neformalnim udruženjima i raznim inicijativama koje na taj način ostvaruju bolju vidljivost i kontakt sa javnošću. Osim mogućnosti odgovaranja na pitanja i razgovora sa zainteresovanim posetiocima, učesnici programa imaju i mogućost da se predstavljaju na način koji sami odaberu.

Ispitivanje o uslovima rada u kulturi, inače, nastavak je istraživanja **Workers Inquiry Group** iz Španije, kao i aktivnosti Rexa na dokumentaciji i analizi položaja radnika i radnica u kulturi u Srbiji.

Rezidencijalni program i istraživanje deo su programske linije interkulturnih dijaloga "Raskršća Istok-Zapad" (*Crossroads East-West*) u okviru trogodišnjeg projekta "Mašinsko odeljenje Evropa" (Engine Room Europe) koji Kulturni centar Rex/Fond B92 realizuje sa još 11 kulturnih centara Evrope. Projekat je fokusiran na nezavisne radnike u kulturi i njihovo polje delovanja, a njegov glavni cilj je razvoj kapaciteta i održivosti nezavisne kulture u Evropi.

Projekat Engine Room Europe podržan je od Evropske komisije, a programska linija interkulturnih dijaloga "Raskršća Istok-Zapad" i od Ministarstva kulture Srbije.

Debata je organizovana u okviru Govornih programa Rexa, podržanih od Fondacije za otvoreno društvo.

Na prethodnom događaju, u decembru 2012. godine, predstavilo se Udruženje **Ulice za bicikliste**, nastalo tokom događaja *Kritična masa*, u nameri da poboljša uslove za bicikliste u saobraćaju i promoviše kulturu pešačenja i bicikliranja.

(SEEcult.org)

Umetnički Radnički kolektiv

Wed, 01/16/2013 - 14:07.

Prošlost, sadašnjost i budućnost Rudarsko-topioničarskog basena Bor, kao i samog grada Bora, ali i cele srpske privrede, problematizovani su umetničkim izdanjem "Radnički kolektiv", koje je nastalo poslednjih nekoliko meseci u Boru, a autori Vladan Jeremić, Rena Rädle i Saša D. Lović predstaviće ga 17. januara pred borskom publikom.

Distribucija umetničkih novina "Radnički kolektiv", koje je moguće preuzeti i sa interneta ([OVDE](#)) počela je krajem decembra 2012. godine. Autori pozivaju zaposlene u RTB-u Bor, medije i radnike u kulturi, kao i druge zainteresovane iz grada Bora i šire, da se kao aktivni učesnici uključe u razgovor 17. januara u 18 sati u borskoj Narodnoj biblioteci.

Vladan Jeremić i Rena Rädle deliće prethodno primerke "Radničkog kolektiva" i razgovarati sa radnicima na raskrsnici kod Topioničke kapije.

Prema navodima autora, devastacija privrede nakon raspada Jugoslavije i gotovo kompletna deindustrijalizacija Srbije koja je nakon toga usledila predstavljaju jedan od krucijalnih problema. U Srbiji se privatizovalo sve što se moglo privatizovati, većina fabrika i preduzeća je ukinuta, a njihova dobra rasprodana. Uvoznički lobi domaće kompradorske buržoazije je proteklu deceniju radio na tome da lokalnu proizvodnju ukine, a umesto nje plasira uvoznu robu koju građani Srbije treba da kupuju sredstvima iz kredita, zadužujući se sve više.

U takvom neprijateljskom setingu samo retka preduzeća su uspela da prežive privatizaciju ili ukidanje. Ključni deo RTB je još uvek u vlasništvu države. RTB se takoreći "oporavio" tokom proteklih par godina, jer je cena plemenitih metala u jeku

svetske ekonomske krize na globalnom tržištu znatno skočila. Rudarski grad Bor doživljava danas jednu vrstu skromnog privrednog uspona, jer iako je RTB sa 20.000 zaposlenih radnika spao na 5.000, još uvek predstavlja bitnog poslodavca u Srbiji.

Autori su u obliku izdanja "*Radnički kolektiv*" vizuelizovali političke koncepte i alternative za društveno-ekološku transformaciju, budućnost rudnika i eksploatacije, kao i borbu za održivost zajedničkih dobara, rekomunalizaciju privatizovanih dobara i podruštvljavanje. "*Radnički kolektiv*" predstavlja tako savremenu političku i umetničku intervenciju u samu vizuelnu građu, kao umetničko sredstvo koje pokušava da sažme prošlost, sadašnjost i budućnost, naglašavajući kontinuitet jedinstvenog cilja kome treba težiti - da radnici upravljaju direktno resursima i sredstvima za proizvodnju, tj. produkcijom i reprodukcijom svakodnevnog života i rada.

Tokom 2012. godine je proslavljeno 65. godina od izdavanja "*Borskog kolektiva*", prvog glasila zaposlenih u RTB-u nakon oslobođenja 1947. godine i vođstva kombinata od strane Narodnog fronta.

Umetničke novine "*Radnički kolektiv*" koriste stare brojeve "*Borskog kolektiva*" iz 1947-1948. godine, kao i drugu fotografsku građu skeniranu tokom projekta digitalizacije Zavičajnog odeljenja Narodne biblioteke Bor, rekontekstualizujući i reinkorporirajući ih.

Segment u novinama koji je specijalno konceptualizovao **Saša D. Lović**, "*Sašina šarenica*", obraća se direktno na vlaškom, romskom i srpskohrvatskom radnicima i kulturi radničkog humora.

"*Radnički kolektiv*" je nastao u okviru projekta "*Bore - ponekad i stalno*" Zavičajnog odeljenja Narodne biblioteke Bor, pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture i informisanja Srbije i Opštine Bor.

Ideja projekta je da se reaktivira i kontekstualizuje zavičajna građa kroz angažovan, kritički i umetnički pristup dokumentarnom fotografskom materijalu, lokalnoj štampi i radničkim biltenima kako bi se ukazalo na važno mesto koje je imala i ima radnička kultura u Boru, kao i da se kroz promišljanje i reaktualizaciju radničkog stvaralaštva podstakne na solidarnost, kritičko mišljenje i pruže alternative.

Više o projektu digitalizacije Zavičajnog odeljenja Narodne biblioteke Bor moguće je pronaći na: <http://digitalnizavicaj.com>, odnosno **OVDE**

Rena Rädle i **Vladan Jeremić** su umetnici, radnici u kulturi i politici iz Beograda, u čijem fokusu rada je značenje modernističkog urbanizma danas (projekat: Svetska komunalna baština), kao i socijalni pokreti poput emancipatorskog pokreta Roma, prekarnih radnika i migranata u Evropi (Stambeni program, O upotrebnoj vrednosti umetnosti, i drugi).

Među izložbama koje su realizovali tokom 2012. godine su: *Absolute Democracy*, rotor, Grac; *O2*, The Red House, Sofija; *The Housing Agenda*, Kaapelin Galleria, Helsinki i *La maison Folie Wazemmes*, Lil; *Moving Forwards*, Counting Backwards,

MUAC, Meksiko Siti. Učestvovali su i na Bijenalu umetnosti u Pančevu u okviru projekta Jelene Vesić "*Oktobar XXX*".

Trenutno izlažu u Centru za savremenu umetnost u Solunu, na izložbi "*Places of memory - Fields of vision*".

Saša D. Lović je borski pesnik, multimedijalni stvaralac, aktivni urednik lokalnog samizdata Sloga Nova. Predsednik je neformalnog udruženja Centar za neformalnu komunikaciju Nemušto.

(SEEcult.org)

2012.

Mesta sećanja - polja vizije

Sun, 12/23/2012 - 16:10.

Sećanja Soluna, Istanbula i Beograda, odnosno njihove dosadašnje istorije i dinamične projekcije budućnosti, tema su multimedijalne izložbe umetnika iz tih gradova koja je otvorena u Centru sa zavremenu umetnost u Solunu (SMCA).

Izložba “*Mesta sećanja - polja vizije*” obuhvata slike, printove, fotografije, video radove i instalacije 16 umetnika, uključujući raniju produkciju **SMCA**, kao i nove radove, koji su prvi put predstavljani u javnosti.

Među umetnicima zastupljenim na izložbi su i **Rena Rädle** i **Vladan Jeremić**, **Vladimir Miladinović** i **Miloš Tomić** iz Beograda.

Učestvuju i **Nancy Atakan**, **Yevgeniy Fiks**, **Genco Gülan**, **Richard Whitlock**, **Aikaterini Gegisian**, **Visual March to Prespes**, **Sotiris Lioukras**, **Leda Papaconstantinou**, **Paris Petridis - Sakis Serefas**, **Marios Spiliopoulos**, **Vicky Tsalamata**, **Evanthia Tsantila** i **Stefanos Tsivopoulos**.

Radovi tih umetnika predstavljaju gradove iz kojih potiču na drugačiji način od onog koji je uobičajen u zvaničnim, komemorativnim praksama.

Kustoskinja izložbe, istoričarka umetnosti **Syrago Tsiara**, navela je da se male, lične, nepoznate i zaboravljene priče mešaju sa velikim, nacionalnim ili univerzalnim narativima i čine suštinu umetničkih traganja koja niti ulepšavaju, niti negiraju urođenu kontradikciju dvosmislenih i potencijalno kontroverznih narativa... Vreme i ljudske aktivnosti čine sliku jednog mesta, navela je Tsiara, dodajući da sećanje ima negativan uticaj na postojeće urbane pejzaže kojima dodaje ili oduzima starije slojeve predstavljanja, običaja i iskustava, preuređujući tako i iznova označavajući određeno mesto na emotivnoj bazi.

Izložba je deo glavnog programa festivala “*Nevidljivi gradovi. Kosmografija*”, koji organizuju Državni muzej za savremenu umetnost i Makedonski muzej savremene umetnosti, a obuhvata niz paralelnih događaja, edukativnih programa i vođenja.

Izložba će biti otvorena do 24. februara 2013.

(SEEcult.org)

Cm po cm, m po m, km po km...

Mon, 10/22/2012 - 21:09.

Švedska umetnica Liza Torel (Lisa Torell), koja se bavi istraživanjem društva i kulture, predstaviće svoje radove 24. oktobra u Kulturnom centru Rex, uz razgovor koji će sa njom voditi nezavisna kustoskinja i istoričarka umetnosti Jelena Vesić.

Rad **Lize Torel** zasniva se na tri temeljna elementa na kojima počivaju ili od kojih polaze naše interpretacije, a to su mesto, jezik i identitet.

Javna sfera, kulturološki izrazi ili stavovi, individualne manifestacije ili nacionalne reprezentacije i identiteti - šta se tu održava, a šta ispoljava? Kako i zašto? Kultura se konstruiše, a društvo održava. Liza Torel istražuje društvo i kulturu posmatrajući ono što je u njima izloženo pogledu i način na koji se to vrednuje spolja. Pokušava da otkrije šta je to što oblikuje naš način posmatranja i kako na njega može da utiče ili da ga promeni, u određenom smeru, naveo je **Vladan Jeremić** iz **Biroa Beograd**, koji će biti uvodničar programa gostovanja Lize Torel, nazvanog "*Centimetar po centimetar, metar po metar, kilometar po kilometar...*"

Liza Torel živi i radi u Švedskoj i Norveškoj, a redovno učestvuje na izložbama i u priređivanim stručnim publikacijama. Osim toga, radi i na samoorganizovanom projektu u stokholmskoj četvri Hagsätra sa umetnicom **Evom Arnkvist** (Eva Arnqvist), kao i na izložbi u galeriji SiA u Atini. Uporedo sa umetničkom praksom, predaje umetnost i rukovodi galerijom Index u Stokholmu.

Gostovanje Lize Torel organizovano je u saradnji sa **Rexom**, u sklopu rezidencijalnog programa Biroa Beograd "Blok 70", koji je pokrenut ove godine kao prva rezidencija u Novom Beogradu o Novom Beogradu za umetnike/ce, teoretičare/ke i aktiviste/kinje.

Prvi umetnik koji je gostovao u rezidenciji “Blok 70” ove godine bio je **Alen Aligrudić** koji se tokom aprila predstavio beogradskoj publici, takođe u Rexu.

Kritiku o umetničkom radu Aligrudića, koja je nastala u sklopu projekta **Criticize This!** koji organizuju Kulturtreger i Kurziv iz Hrvatske, SEEcult.org i Beton iz Srbije, te Plima iz Crne Gore, moguće je pročitati **OVDE**

Gostovanje Lize Torel podržano je od **IASPIS-a** (Swedish Arts Grants Committee's International Program).

(SEEcult.org)

ArtLeaks radni skup u Rexu

Mon, 08/27/2012 - 10:49.

Međunarodna platforma ArtLeaks, posvećena otkrivanju zloupotreba, korupcije i izrabljivanja u oblasti kulture i umetnosti, kao i promeni stanja u tim sektorima, održaće 31. avgusta radni skup u Beogradu, posle nedavnih sličnih okupljanja u Berlinu i Moskvi.

Skup ArtLeaksa u Rexu trebalo bi da inspiriše predstavnike lokalnog kulturnog, društvenog i političkog miljea da se pridruže toj međunarodnoj platformi, a poslužiće i za sagledavanje opšteg konteksta rada i eksploatacije kulturnih radnika u Beogradu, Srbiji i na Balkanu generalno.

Među učesnicima su najavljeni: **Corina L. Apostol, Maja Ćirić, Pavle Ćosić / Kornet, Nikola Radić Lucati, Vladan Jeremić, Selman Trtovac, Vesna Milosavljević / SEEcult.org, Stefan Tiron, Noa Treister, The Bureau of Melodramatic Research, Marica Radojčić i Rena Rädle.**

Takođe, ArtLeaks očekuje da dobije kritičke ocene u vezi sa načinom sopstvenog funkcionisanja kako bi mogao da ga unapredi.

Predviđeno je i zajedničko formulisanje konkretnih radnih metodologija i akcija koje bi različite forme udruživanja radnika u kulturi mogle da primene u svom daljem razvoju.

Prethodne dve radne skupštine ArtLeaksa iznedrile su osnivanje saveza sa internacionalnim grupama kao što su **W.A.G.E.** (Njujork), **Occupy Museums** (Njujork), **Arts & Labor** (Njujork), **Haben und Brauchen** (Berlin), the **Precarious Workers Brigade** (London), **The May Congress of Creative Workers** (Moskva)... Njihova misija je formulisanje direktnih akcija i podizanje svesti o uslovima rada i problemima radnika u kulturi i umetnosti.

Osnivači ArtLeaksa veruju da jedino međunarodno koordinisani savezi mogu da razotkriju izrabljivanje i cenzuru u današnjoj umetnosti i kulturi, ali isto tako i da zajednički osmisle nove organizacione modele koji bi odgovorili na potrebe i želje političkih subjekata nastalih na dodirnim tačkama aktuelnih ekonomskih, političkih i kulturnih preokreta.

ArtLeaks je 15. jula održao i **skup u Moskvi**, a prva radna skupština i radionica održani su početkom juna **u Berlinu**.

Platforma ArtLeaks počela je da radi 2011. godine, otkrivajući i istražujući slučajeve problematične finansijske politike u savremenoj kulturi, intenzivnu eksploataciju rada u kulturi, preuzimanje javnog prostora posvećeno tzv. nezavisnim inicijativama, aproprijacije kulture pod okriljem zloglasanih korporacija...

Događaj ArtLeaksa u Beogradu ne finansiraju fondacije, već se realizuje od sredstava članova i učesnika.

Organizatori posebno zahvaljuju **Kulturnom centru Rex** za omogućavanje tog događaja u njihovom prostoru.

Događaj će biti održan na engleskom jeziku.

(SEEcult.org)

AKTO 7 - slušanje publike

Thu, 08/09/2012 - 13:17.

Regionalni festival savremene umetnosti AKTO u Bitolju posvećen je u sedmom izdanju publici i njenom negovanju i razvoju, a osim seminara na tu temu, obuhvata od 9. do 12. avgusta i izložbe, prezentacije više projekata i studija slučaja organizacija iz zemalja na Balkanu, te diskusije i muzički prateći program.

Centralni događaj je seminar "*Upravljanje i negovanje publike*" koji će biti održan 11. avgusta, a deo je participativnog projekta festivala AKTO i Fakulteta za stvari koje se ne mogu naučiti, posvećenog problemu odsustva informisane publike i potrebe za dijalogom među umetnicima i publikom savremene umetnosti.

Među učesnicima seminara, koji će moderirati **Suzana Milevska, Filip Jovanovski** i **Borče Dimitrovski**, najavljeni su **Vladan Jeremić** i **Rena Redle, Marko Stamenković** i **Dragan Protić** iz Srbije, **Zvonimir Dobrović** i **Barbara Blasin** iz Hrvatske, **Tadej Pogačar** i **Uroš Legen** iz Hrvatske, **Albert Heta** sa Kosova, kao i **Hristina Ivanoska, Irena Cvetković, Biljana Tanurovska-Kulavkovski** i **Ruse Arsov** iz Makedonije.

Prema konceptu **Suzane Milevske**, seminar bi trebalo da predstavi, pruži analizu i uporedi različite modele i strategije koje umetničke i kulturne organizacije mogu razviti kako bi dosegle i odnegovale različitu publiku za svoje programe. S obzirom na potrebu za novim modelima i strategijama institucionalne kritike koja bi mogla da pomogne da se prevaziđe začarani krug modernizma i neuravnoteženog tropartitnog odnosa između umetnika, institucije i publike, sama publika i postaje ključni koncept oko kojeg se takve nove strategije i modeli mogu razviti. Ako se uzme u obzir da publika više nije pasivni slušalac-gledalac, postavlja se pitanje koja su sredstva i strategije na raspolaganju kulturnim radnicima, menadžerima,

kustosima i umetnicima za doseganje do publike i njeno aktivno uključenje u umetničke i kulturne projekte.

Učesnici seminara, koji dolaze iz gotovo svih zemalja sa prostora bivše Jugoslavije, pozvani su da predstave studije pojedinačnih slučajeva kako bi razmenili pozitivna i negativna iskustva i došli do zajedničkih zaključaka o kulturnim politikama u regionu u odnosu na publiku.

Organizatori se nadaju i da će seminar iznedriti neke kreativne preporuke, zasnovane na predstavljenim modelima novih odnosa između producenata, menadžera, kustosa i umetnika, koji uspevaju da uspešno konceptualizuju publiku kao razvopnopravnog partnera u oblasti savremene umetnosti i kulture.

Festivalski program počinje izložbom-prezentacijom desetak projekata iz regiona, među kojima su *“Privedeni pravdi”* (Barbara Blasin) iz Hrvatske, *“Slušanje publike”* (Suzana Milevska, Filip Jovanovski, Daragana Zarevska, Simona Mančeva, Katerina Sokolova, Ivana Spiroska, Darko Aleksovski i volonteri AKTO7) iz Makedonije, *“MonApoli”* i *knjige umetnika u Sloveniji 1966-2010.* (Tadej Pogačar, Zavod P.A.R.A.S.I.T.E.) iz Slovenije, *“Klackalište”* (grupa Škart) iz Srbije, *“Studije Jugoslavije”* Grupe Spomenik i *“Učitelj neznalica i njegovi komiteti”* (Milica Tomić i Branimir Stojanović) iz Srbije, *“Ženska knjiga”* (Ljiljana Gjuzelova) iz Makedonije, te *Galerija 7* - kolaborativni arhivski projekat u progresu (Makedonija).

Za 10. avgust predviđena je diskusija o projektu *“Klackalište”* beogradske grupe **Škart**, koji je predstavila 2010. u Paviljonu Srbije na Bijenalu arhitekture u Veneciji. Takođe, predstavnici Grupe Spomenik i projekta *“Učitelj neznalica i njegovi komiteti”* održaće čitalačku sesiju o tekstu *“Društvo treba braniti”* **Mišela Fukoa**, a **Pogačar** će održati prezentaciju projekta *“Monapoli”*.

Festivalski program obuhvata i filmske projekcije i DJ nastupe, a u samoj završnici, nakon prezentacije projekta *“Bitolju s ljubavlju”* **Đorđa Jovanovića**, biće dodeljena nagrada za interdisciplinarnost *“Dragiša Nanevski”*, uz muzički performans **Saše Pavlovića** *“Aplauz za publiku”*, kao i projekciju audio-vizuelnog rada **Nataše Geleve** i **Janeta Altiparmakova** *“I fabrika ima dušu”*.

Festival AKTO, posvećen vizuelnoj i izvođačkoj umetnosti, muzici i teoriji kulture, pokrenut je u cilju otvaranja kulturnog okvira u modernom društvu - njegovim rekonponovanjem i redefinisanjem u novom kontekstu.

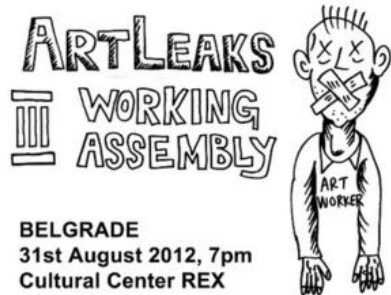
Program je zasnovan na dva osnovna koncepta, od kojih je jedan transformacija umetničkih dela u odnosu na prostor, a drugi je baziran na temi koja je u fokusu, pa je 2011. godine to bila problematika rada u današnjem društvu.

Festivalski sajt je www.aktofestival.com, a program se nalazi i u [Kalendaru](#) Portala za kulturu jugoistočne Evrope SEEcult.org

(SEEcult.org)

3. ArtLeaks skup u Beogradu

Mon, 08/06/2012 - 12:02.

Međunarodna platforma ArtLeaks, posvećena otkrivanju zloupotreba, korupcije i izrabljivanja u oblasti kulture i umetnosti, kao i promeni stanja u tim sektorima, održaće 31. avgusta radnu skupštinu u Beogradu, posle nedavnih sličnih okupljanja u Berlinu i Moskvi.

Skup **ArtLeaksa u Kulturnom centru Rex** trebalo bi da inspiriše predstavnike lokalnog kulturnog, društvenog i političkog miljea da se pridruže toj međunarodnoj platformi, a poslužiće i za sagledavanje opšteg konteksta rada i eksploatacije kulturnih radnika u Beogradu, Srbiji i na Balkanu generalno.

Takođe, ArtLeaks očekuje da dobije kritičke ocene u vezi sa načinom sopstvenog funkcionisanja kako bi mogao da ga unapredi.

Predviđeno je i zajedničko formulisanje konkretnih radnih metodologija i akcija koje bi različite forme udruživanja radnika u kulturi mogle da primene u svom daljem razvoju.

Prethodne dve radne skupštine ArtLeaksa iznedrile su osnivanje saveza sa internacionalnim grupama kao što su W.A.G.E.(Njujork) , Occupy Museums (Njujork), Arts & Labor (Njujork), Haben und Brauchen (Berlin), the Precarious Workers Brigade (London), The May Congress of Creative Workers (Moskva). Njihova misija je formulisanje direktnih akcija i podizanje svesti o uslovima rada i problemima radnika u kulturi i umetnosti.

Osnivači ArtLeaksa veruju da jedino međunarodno koordinisani savezi mogu da razotkriju izrabljivanje i cenzuru u današnjoj umetnosti i kulturi, ali isto tako i da zajednički osmisle nove organizacione modele koji bi odgovorili na potrebe i želje političkih subjekata nastalih na dodirnim tačkama aktuelnih ekonomskih, političkih i kulturnih preokreta.

ArtLeaks je 15. jula održao i **skup u Moskvi**, a prva radna skupština i radionica održani su **početkom juna u Berlinu**.

Platforma ArtLeaks počela je da radi 2011. godine, otkrivajući i istražujući slučajeve problematične finansijske politike u savremenoj kulturi, intenzivnu eksploataciju rada u kulturi, preuzimanje javnog prostora posvećeno tzv. nezavisnim inicijativama, aproprijacije kulture pod okriljem zloglasanih korporacija... (SEEcult.org)

Da li je umetnost nema o ratu?

Thu, 06/07/2012 - 11:06.

Izložba “Ja više nikada neću pričati o ratu” biće premijerno predstavljena 8. juna u Sloveniji, a predstavlja radove savremenih umetnika i umetnica iz Bosne i Hercegovine, Srbije, Hrvatske i Rusije, fokusirane na kritičku analizu društva i svedočanstava o nasilju i traumama, u vezi s poslednjim ratovima u zemljama sa prostora bivše Jugoslavije.

Na izložbi, čiji je kustos **Vladan Jeremić** iz Beograda, učestvuju **Alma Suljević**, **Lana Čmajčanin**, **Chto Delat?**, **Igor Grubić**, **Adela Jušić**, **Nikolay Oleynikov** i **Shadow Museum/Jaroslav Supek**.

Izložba je deo programa Kible u okviru manifestacije “Evropska prestonica kulture Maribor 2012”, a biće otvorena performansom “*Svete ratnice*” **Alme Suljević**, jedne od najradikalnijih umetnica iz Sarajeva. Dugogodišnjim izvođenjem tog performansa, Alma Suljević upućuje direktan izazov islamofobiji zapadnih društava i podseća na posledice tog neprijateljskog stava, kao svedok rata u BiH i genocida nad bosanskim Muslimanima, naveo je Jeremić u tekstu povodom izložbe.

Prema navodima Jeremića, većina država nastalih razaranjem Jugoslavije, opterećena nasleđem ratova, etničkim nacionalizmima i procesima socijalno-ekonomske stratifikacije, prouzrokovanim ideologijom neoliberalnog kapitalizma, nalazi se u neokolonijalnoj zavisnosti od strane globalnog kapitala i u permanentnoj krizi na ekonomskoj periferiji Evrope. U takvom permanentno sukobljenom društveno-političkom kontekstu postoji niz zahtevanih pozicija u kojima su svedočanstva rata predstavljena, manifestovana i interpretirana.

Stoga većina predstava u polju kulturne produkcije i savremene umetnosti teško mogu napustiti granice stereotipa.

Izložba “*Ja više nikada neću pričati o ratu*” pokreće pitanje da li savremena umetnička praksa može proizvesti jezik kojim se može govoriti politički o individualnim i kolektivnim ratnim i posleratnim iskustvima, bez stereotipa i egzotizacije? Da li se može pronaći odgovarajući umetnički recept i da li je potrebno da se u procesu razumevanja razvije empatija? Čutanje i zaborav su dve najčešće reakcije na traumu; da li umetnost, u tom pogledu, takođe ostaje nema, kada se služi samo simboličkim jezikom slike i zvuka, odnosno, kada ostaje u polju posredovanja, simbolizma i tržišne kulturne politike?

Naslov izložbe je pozajmljen iz video performansa “*Ja više nikada neću pričati o ratu*” sarajevskih umetnica **Adele Jušić i Lane Čmajčanin**.

Te umetnice su za zvučnu instalaciju “*Priče za laku noć*” sakupile priče iz svog svakodnevnog života tokom 1.395 dana duge opsade Sarajeva, kada su ljudi tražili sklonište od artiljerijskih granata u mračnim podrumima stambenih zgrada.

Moskovski umetnik **Nikolay Oleynikov** u instalaciji-muralu “*Godine Kraljice Kostolomke*” razvija celu menažeriju situacija i slika povezanih sa istorijskom hronologijom ratnih zbivanja u bivšoj Jugoslaviji, te mračnoj ulozi internacionalaca u celokupnom sukobu.

Nova muralna instalacija Oleynikova će biti posebno realizovana za izložbu u Mariboru.

Umetnik **Igor Grubić** iz Zagreba predstavlja na izložbi dvokanalnu video instalaciju "*Priča sa Istočne strane*", koja se bavi pitanjem prava seksualnih manjina u društvima koja nasilno reaguju na svako ispoljavanje različitosti. Taj rad odnosi se na pokušaje organizovanja gej parada tokom poslednje decenije u gradovima u regionu, uključujući Beograd 2001. godine, kada je grupa fašista, kleronacionalista i navijačkih huligana napala učesnike Parade ponosa i povredila veliki broj ljudi.

Shadow Museum predstavlja rekonstrukciju izvođenja performansa "*Spavao sam ispod fotografija ubijenih u ratovima u bivšoj Jugoslaviji*" vojvođanskog umetnika **Jaroslava Supeka** (preminulog 2009. godine). Supek je tim performansom preuzeo odgovornost za šutnju, nečinjenje i nepravovremeno reagovanje. Njegova poruka je univerzalna, ali i konkretna, istinita i očigledna.

Film "*Partizanski songspiel: Beogradska priča*" drugi je u seriji filmskih igrokaza (songspiel) umetničkog kolektiva **Chto Delat?** iz Rusije. Smešten u napuštenu fabriku, film se bavi aktuelnim zbivanjima u Beogradu tokom 2009. godine, predstavljajući sukobljene pozicije tlačitelja i potlačenih.

"*Ja više nikada neću pričati o ratu*" je specijalno dopunjeno i modifikovano izdanje **prvobitne izložbe**, priređene 2011. godine, u saradnji Biroa Beograd i Centra za umetnost i arhitekturu iz Stockholma Färgfabriken, pod nazivom "*Psychosis 1 - I will Never Talk About the War Again*".

Kustos izložbe **Vladan Jeremić** (1975) u kuratorskoj i umetničkoj praksi istražuje polje preseka savremene umetnosti i političkog aktivizma. Radi zajedno sa **Renom Rädle**, sa kojom je osnivač **Biroa Beograd**, udruženja koje pruža platformu za kritičke prakse koje sežu dalje od konvencionalnih formi savremene umetnosti, kao i za kulturna i socijalna istraživanja i politički aktivizam.

Aktualizovano, mariborsko izdanje izložbe je producirano u saradnji Kibla i Biroa Beograd, a podržano je od Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sport Slovenije, Zavoda Evropske prestonice kulture Maribor 2012. i Gradske opštine Maribor.

Izložba će biti otvorena u Kibli do 30. avgusta.

*U PRILOGU: **katalog izložbe**

(SEEcult.org)

Misli o drugima - misli o sebi

Sun, 04/08/2012 - 10:04.

Seriya događaja u okviru projekta “Misli o drugima - misli o sebi”, čiji je cilj mobilizacija što šire javnosti u borbi protiv svih oblika diskriminacije, isključivanja i marginalizovanja nacionalnih manjina, organizovana je tokom aprila u desetak gradova u Srbiji, kao rezultat zajedničkog napora široke mreže partnera i saradnika Fonda B92 i Kulturnog centra Rex, kako iz nezavisnog sektora, tako i iz javnih institucija.

Namera serije događaja “**Misli o drugima - misli o sebi**”, koji će biti održani u Beogradu, Nišu, Leskovcu, Vranju, Bačkoj Palanki, Lazarevcu, Zrenjaninu, Crepaji, Boru, Požegi i Preševu, je da podstakne **kritičku debatu o reprezentaciji nacionalnih manjina** u političkom i kulturnom životu u Srbiji i da promovise **socijalnu pravdu, solidarnost, jednakost i jednaka ljudska prava** za sve građane i građanke Srbije.

U saradnji sa partnerima iz cele Srbije, učesnici će analizirati preovlađujuće stereotipe o osobinama, ponašanju, političkim htenjima i pozicijama građana različitih nacionalnih pripadnosti i posledice postojanja takvih stereotipa po naše društvo.

Fond B92 i tim i partneri Kulturnog centra Rex žele tim projektom da širu javnost upoznaju sa načinima i razlozima nastajanja stereotipnih mišljenja o manjinskim grupama, i da podrže napore u njihovom prevazilaženju, i prihvatanju načela ravnopravnosti i poštovanja različitosti u našem društvu.

Autori i autorke događanja koja će biti realizovana su: **grupa Škart** (Dečje Pesničenje u Crepaji), **Rena Raedle** (Radionica “Putovanje u svet naših želja” u Leskovcu), **Noa Treister** (predavanje “Konstrukcije identiteta u Boru”), **Peđa Obradović** (Novinarska radionica “U Vranju o Bujanovcu”) i **tim festivala**

Slobodna zona (mini turneja filmova u Beogradu, Nišu, Lazarevcu, Požegi, Bačkoj Palanki, Zrenjaninu, Preševu i Leskovcu).

Program je počeo **Dečjim pesničenjem** u Crepaji - festivalom dečjih pesama na jezicima nacionalnih manjina, a nastavlja se **radionicom umetnice Rene Raedle** sa mladima od 10 do 15 godina od 9. do 12. aprila u Resurs centru u Leskovcu. Rena Raedle će razgovarati sa polaznicima o njihovim snovima i stremljenjima, ali i preprekama koje imaju u njihovom ostvarivanju. Pokušaće i da s polaznicima dekonstruiše uspostavljene stereotipne prikaze romske manjine, ali i da mladim Romima otvori prostor da se slobodno izraze i aktivno menjaju svoju društvenu ulogu.

Rezultati radionice biće predstavljeni u vidu digitalnih kolaža na izložbama u Leskovcu (13. april, Romski kulturni centar) i Beogradu (24. april, Rex).

U Vranju će 13. i 14. aprila, u redakciji "Novina vranjskih", biti održana **radionica "U Vranju o Bujanovcu"** o dominantnom sadržaju vesti iz političkog života juga Srbije.

Na primerima pisanja štampe i izveštavanja elektronskih medija, biće analizirana produkcija i reprodukcija stereotipa o albanskoj nacionalnoj manjini u Srbiji i njenim političkim idejama i stremljenjima. Takođe, biće reči o ulozi novinara i medijskih aktivista u suprotstavljanju reprodukciji postojećih stereotipa. Radionicu vodi **Peđa Obradović**, trener Centra za istraživačko novinarstvo Srbije NUNS-a i urednik vesti na RTV B92.

Za 23. april u Narodnoj biblioteci Bor najavljeno je **predavanje "Konstrukcije identiteta" umetnice Noe Treister** iz Izraela, na temu reprezentacije običaja i kulturnih navika Vlaha-Rumuna iz Istočne Srbije.

Noa Treister je živela tri godine u selu blizu Majdanpeka i za to vreme osnovala fabriku za ručno izrađeni tekstil savremenog dizajna, uključivši u rad većinu žena iz sela. Istraživala je kulturu Vlaha-Rumuna preko usmene istorije (kroz projekat UNESKO-a o istoriji Vlaha), a vodila je i tri umetničke radionice i bavila se umetničkom praksom koja preispituje zatečene navike i stereotipe. Njeno predavanje će približiti način na koji je strana umetnica doživela kulturne navike autohtonog manjinskog stanovništva i sliku o tim kulturnim navikama koja preovlađuje među pripadnicima većinske populacije.

U završnici programa, 27. aprila u Rexu, biće održana **debata o institucionalnom tretmanu video rada "Cigani i psi" umetnika Zorana Todorovića**, koji je izazvao burne reakcije u javnosti. Cilj debate je da razmotri ulogu institucija u produkciji i prezentaciji konkretnog rada, što nije bila tema diskusija koje je rad do sada izazvao.

Na debatu će biti pozvani predstavnici institucija koje su rad koproducirale i prezentovale javnosti, kao i izabrani gosti iz zemlje, regiona i inostranstva, koji se bave datom ili srodnom problematikom u umetničkoj i političkoj sferi.

Debata je deo programske linije *"Raskršća istok-zapad"* (Crossroads East-West) u okviru trogodišnjeg projekta *"Engine Room Europe"* koji je podržan od Evropske komisije i Ministarstva za kulturu Srbije.

Program kampanje "Misli o drugima - misli o sebi" obuhvata i **turneju festivala Slobodna zona u osam gradova**, koja predstavlja tri filma koja u fokusu imaju temu diskriminacije po nacionalnoj osnovi: "*Nevidljivi policajac*" (Laid Al-Juneidi), "*Ja, moja porodica i Vudi Alen*" (Laura Halilović) i "*Od zrna do slike*" (Branko Ištvančić).

Cilj turneje je da informiše najširu publiku i podstakne debatu o aktuelnoj društvenoj i političkoj situaciji u svetu, a počinje 8. aprila u Alternativnom kulturnom centru (AKC) u Nišu i nastavlja se u kulturnim centrima u Požegi (11-13. april), Zrenjaninu (13-15. april), Leskovcu (18. april), Lazarevcu (20. april), Rexu (24. april), Preševu (26. april) i Bačkoj Palanki (27-29. april).

Kampanja "Misli o drugima - misli o sebi" obuhvata i emitovanje niza radijskih džinglova, distribuciju plakata i bedževa, kao i objavljivanje novinskih oglasa tokom aprila.

Projekat se realizuje u saradnji sa brojnim partnerima: Osnovnom školom "Sava Žebeljan" u Crepaji i kolektivom Pesničenje iz Beograda, Romskim kulturnim centrom i Resurs centrom Leskovac, Leskovačkim kulturnim centrom, NUNS-om i redakcijom "Vranjskih novina", Narodnom bibliotekom Bor, Odborom za ljudska prava Niš, Alternativnim kulturnim centrom Niš, Udruženjem Filmart i Kulturnim centrom Požega, Kulturnim centrom Zrenjanina, Centrom za kulturu Lazarevac, Modernom galerijom Lazarevac, Udruženjima Kultur Park i Kriterion, Omladinskim klubom Bačka Palanka, Kulturnim centrom Bačka Palanka i Kulturnim centrom Preševo.

Realizaciju programa omogućila je Uprava za ljudska i manjinska prava pri Ministarstvu za ljudska i manjinska prava, državnu upravu i lokalnu samoupravu Srbije, u sklopu programa "Kalendar ljudskih prava 2012".

Program kampanje "Misli o drugima - misli o sebi" nalazi se i u [Kalendaru](#) Portala za kulturu jugoistočne Evrope SEEcult.org

(SEEcult.org)

Metamorfoze paradigmi

Sat, 04/14/2012 - 13:06.

Umetnik Alen Aligrudić iz Danske, poreklom iz Tuzle, predstaviće 17. aprila u Kulturnom centru Rex seriju radova objedinjenih nazivom "Metamorfoze paradigmi", kojima problematizuje teme u vezi sa prostorom bivše Jugoslavije sa refleksijama na globalni fenomen post-komunističkog društva.

U seriji fotografija "Pozdrav iz Jugoslavije 2003-2009" Aligrudić psihoanalitičkim seciranjem "post-sveta" prikazuje reperkusije na ljudsku psihu kroz metaforu izgubljene zemlje. Kako su njegovi raniji radovi reflektovali direktno teme vezane za lokalitet, uz priličnu dozu subjektivnog doživljaja, tako noviji radovi govore o teritoriji ex YU prostora sa refleksijom na globalni fenomen post-komunističkog društva u borbi za novi kulturni identitet, i sa druge strane - distanci koja postaje sve veća.

Aligrudić će predstaviti i dva najnovija rada koja reflektuju društvo u kojem živi, očekivanja od tog društva, kao i njegov analitički pristup sličnostima i razlikama koje se pre svega ocrtavaju u ljudskoj prirodi nevezanoj za lokaciju.

U jednom od tih radova Alen koristi poslovice, dok je drugi vođen mogućnostima fotografskog medija, ali je realizovan kao multimedijalni projekat u saradnji sa piscem Rafaelom Garidom i saund umetnikom Kristofferom J. Rosing-Schowom.

Rođen u Tuzli, gde je završio osnovnu školu, a srednju u Podgorici, Aligrudić je diplomirao na Filmskoj akademiji u Pragu (FAMU). Master je završio na Funen umetničkoj akademiji (Odense) u Danskoj. Nadavno je imao izložbeu MOCA Roskilde, Kunsthal Brandts - Odense, na Kopenhagen foto festivalu, Foto trijenalu u Muzeju fotografije...

Trenutno priprema solo izložbu u Muzeju fotografije u Odenseu (Nova nordijska fotografija - Hasselblad fellowship, Nova danska fotografija - fotografski centar Kopenhagen).

Predstavljanje Aligrudića beogradskoj publici, koje će moderirati **Vladan Jeremić**, program je **Biroa Beograd**, realizovan u saradnji sa Rexom u sklopu rezidencijalnog programa "Blok 70". Biro Beograd pokrenuo je nedavno taj program kao prvu rezidenciju u Novom Beogradu o Novom Beogradu - za umetnike i umetnice, radnike i radnice u kulturi i politici. Više o radu Aligrudića na www.alengrudix.dk (SEEcult.org)

Stambeni program

Wed, 03/28/2012 - 22:55.

Umetnici Vladan Jeremić i Rena Rädle iz Beograda predstavljaju se u Kaapelin galeriji u Helsinkiju izložbom “Stambeni program” koju čine foto-kolaži i video radovi nastali tokom projekta “Ispod mosta - Helsinki” (Under the Bridge - Helsinki), posvećenog kreiranju predloga za rešavanje teških stambenih problema s kojima se suočavaju migrantski radnici.

“*Stambeni program*” predstavlja radove nastale tokom umetničkog istraživanja terena i institucija povezanih s **pitanjem romskih migrantskih radnika** u Finskoj. To je obuhvatilo i završnu javnu debatu, s vodećim činiocima iz te oblasti.

Debata je održana u Umetničkom muzeju Ateneum u septembru 2011. godine, u organizaciji Jeremića i Rene Rädle, a glavna ideja bila je generisanje kreativnih predloga za rešavanje veoma složenih i akutnih stambenih problema romskih i drugih migranatskih radnika iz Evrope.

Učesnici konferencije predstavili su i distribuirali predloge do kojih su došli, u obliku “*Helsinškog stambenog manifesta*” koji obrazlaže ideju o transurbanoj mreži “migrantskih hotela” u evropskim gradovima, namenjenih romskim prekarnim, migrantskim radnicima, te predlaže skup zajedničkih načela za lokalna stambena rešenja, koja bi se razvijala uz podršku Evropske unije.

Debata je bila deo dugoročnog projekta posvećenog nasilnom iseljavanju Roma i problemima povezanim s rezidencijalnim rasizmom u Evropi.

Nadovezujući se na svoj prethodni rad na stambenom programu namenjenom prekarnim migrantskim radnicima u evropskim gradovima, Vladan Jeremić i Rena Rädle započeli su istraživanje položaja romskih migrantskih radnika u Helsinkiju za vreme boravka u okviru rezidencije X-OP 2010. godine, kao i za vreme boravka u

Helsinki na poziv HIAP-a (Helsinški međunarodni umetnički program) 2011. godine.

Tokom projekta, brojni aktivisti, radnici, umetnici, teoretičari i političari iz Finske, Velike Britanije, Nemačke i Srbije, učestvovali su u radnim grupama i debatama i doprineli objavljenim istraživanjima i predlozima. "*Helsinški stambeni manifest*" predstavljen je i na najvišem nivou, na konferenciji EU u Briselu u novembru 2011.

Izložbu "*Stambeni program*" u **Kaapelin galeriji**, koja je otvorena od 29. marta do 22. aprila, organizovao je i producirao HIAP, kao deo projekta "*Path Crossing*", usmerenog na nove članice EU i zemlje kandidate.

Izložba je deo programa **Helsinškog fotografskog bijenala** 2012.

Projekat je finansiran u okviru programa "Kultura" EU.

Rena Rädle i Vladan Jeremić, umetnici, kuratori i politički aktivisti iz Beograda, u umetničkoj praksi istražuju tačke preseka između savremene umetnosti i političkog aktivizma. Primenjujući situacionistički *dérive* u urbanom pejzažu, kao sredstvo za identifikovanje gorućih društvenih pitanja, Rädle i Jeremić razvijaju umetnički metod koji kombinuje umetničku intervenciju u urbanom prostoru, dokumentarni video, fotografiju i crtež.

Njihova umetnička istraživanja su trenutno usmerena na značenja modernističkog urbanizma danas, na nove društvene pokrete, kao što su emancipatorski pokreti Roma u Evropi, kao i na mogućnosti levičarske antifašističke prakse sećanja. Kao umetnički duet rade od 2002. godine.

Osnivači su **Biroa Beograd**, asocijacije koja pruža platformu za kritičke prakse koje sežu dalje od konvencionalnih oblika savremene umetnosti, za kulturalna i društvena istraživanja i aktivizam.

(SEEcult.org)

Da li nas je istorija izneverila?

Sun, 02/26/2012 - 20:02.

Međunarodna izložba “Moving Forwards, Counting Backwards” kustoskinja Antonije Majače i Ivane Bago iz Zagreba, otvorena u MUAC-u u Meksiku, predstavlja umetnike iz istočne Evrope različitih generacija, čiji su rad oblikovale radikalne promene u politici i umetnosti tokom 20. veka, a pokušavaju da ukažu na puteve ka budućnosti kroz pamćenje prošlih revolucionarnih događaja i zaboravljenih ili potisnutih emancipatorskih ideja.

Na izložbi, otvorenoj 25. februara, učestvuju **Vojin Bakić** (Hrvatska, 1964-1992), **Chto Delat?** (Rusija, 2003) & **Vladan Jeremić** (Srbija, 1975), **Collective Actions** (Rusija, 1976), **Gorgona** (Hrvatska, 1959), **Igor Grubić** (Hrvatska, 1969), **Tibor Hajas** (Mađarska, 1946), **Irwin** (Slovenija, 1983), **Sanja Iveković** (Hrvatska, 1949), **Julius Koller** (Slovačka, 1939), **Andreja Kulunčić** (Hrvatska, 1968), **David Maljković** (Hrvatska, 1973), **Kazimir Maljevič** (Beograd, 1986), **Ahmet Ogut** (Turska, 1981), **Dan Perjovschi** (Rumunija, 1961), **Anri Sala** (Albanija, 1974), **Mladen Stilinović** (Hrvatska, 1947), **Nicoline van Harskamp** (Holandija, 1975), **Želimir Žilnik** (Srbija, 1942) i **Artur Żmijewski** (Poljska, 1966).

Kustoskinje i umetnici ispred MUAC-a

Izložba ukazuje na to da se dve decenije nakon pada Gvozdene zavese “Tvrđava Evropa” danas suočava s najgorom društvenom, političkom i ekonomskom krizom koju je ikada videla.

“Takozvana Istočna Evropa još se seća svoje prošlosti i napuštene komunističke budućnosti. Prošla budućnost je menjana za obećanje panevropske slobode i demokratije, a nekad ‘življena utopija’ za prazni ekran beskrajne tranzicije i političke atmosfere zakasnelosti i nedoraslosti. Diskursi o istočnoevropskoj umetnosti najčešće se konstituišu oko formule ‘umetnost unatoč totalitarizmu i represiji’ koja nemo implicira ideološki postulat da je zapadnoevropska umetnost bila izraz slobodnih individua”, navedeno je u tekstu povodom izložbe.

Ideja o umetnosti kao transformativnoj društvenoj praksi je intrinzična komunističkom projektu, a korene ima u istorijskim avangardama s početka 20. veka. Bez obzira na brojne razlike među zemljama bivšeg socijalističkog Istoka, one dele stoleće dugo uverenje o neodvojivosti umetnosti i političko-emancipatorske imaginacije. Upravo tu međusobnu uslovljenost želi da istraži izložba “Moving Forwards, Counting Backwards”, koja apeluje na ponovno promišljanje ideja koje su zacrtale horizont 20. veka.

Partisan Songspiel, instalacija Chto Delat? i Vladana Jeremića

Budući da predstavljeni umetnici vuku poreklom uglavnom iz socijalističkih zemalja, njihovi radovi, prema navodima kustoskinja, mogu dati odgovor na pitanje da li nas je istorija doista izneverila.

Njihove prakse istražuju potencijal za stvaranje novog političkog imaginarijuma zasnovanog na ranim univerzalističkim idejama internacionalizma, jednakosti, solidarnosti i slobode. U pitanju su radovi koji, kako je istaknuto, ispituju nestabilne temporalnosti prošlih emancipacijskih događaja i ponovno aktiviraju one delove prošlosti koji su danas zaboravljeni ili potisnuti unutar dominantnih diskursa. Izložba predstavlja splet ideje istorijskog napretka sa umetničkim i intelektualnim avangardističkim tradicijama i njihovim odjecima u sadašnjosti. Veza ideologije, oblika, prevoda i vremena, isprepletana je s narativima o kolektivnom pamćenju i kolektivnom zaboravljanju, kao i našoj sposobnosti da zamislimo zajedničku budućnost i budućnost zajedničkog.

Pojedini učesnici izložbe, koji su umetničke prakse započeli još 60-ih i 70-ih godina 20. veka, bave se nasleđem istorijskih avangardi kroz njihovu dekonstrukciju ili osnaživanje, obećavajući umetnost koja može da transformiše društvo. Na drugoj strani, umetnici mlade generacije, pozivaju se na prakse i ideje 60-ih i 70-ih kako bi pronašli potencijal za spoj umetnosti i života u neoliberalnoj sadašnjosti, odnosno izgradili nove utopije na ruinama prošlih. Drugi istražuju pitanje zajednice i kolektiviteta, bilo testiranjem ideje o mogućnosti kolektivne akcije, bilo ispitivanjem snage aktivizma i samoorganizovanih mreža u sadašnjosti. Grupa radova na izložbi evocira odnose, sećanja i mnogo ličnije interpretacije društvenih događaja u prošlosti, i traumatičnih i emancipatorskih.

Izložba u **MUAC-u** otvorena je do 25. marta, a realizovana je u saradnji **Antonije Majače** i **Ivane Bago** s kustoskinjom **Alejandrom Labastidom**.

MUAC (Contemporary Art University Museum) je najveća javna institucija savremene umetnosti u Meksiku, čiju je zgradu projektovao arhitekta Teodoro Gonzales de Leon. Prostire se na površini od oko 14.000 kvadratnih metara, od kojih je oko 3.300 kvadrata izlagačkog prostora.

(SEEcult.org)

2011.

Virtuelna izložba Jeremić-Redle

Fri, 11/25/2011 - 10:31.

Umetnici Vladan Jeremić i Rena Redle, koji rade na zajedničkim projektima od 2002. godine, predstaviće se 28. novembra u Galeriji Izložbenog paviljona u Tvrđavi u Nišu.

U okviru projekta "Virtuelne izložbe", Jeremić i Rena Redle prezentovaće radove nastale ove godine u Beogradu i za vreme umetničkih rezidencija na kojima su boravili u Moldaviji, Finskoj i Norveškoj 2010/2011.

Baratajući savremenim medijima kao što su kolažne digitalne slike i video, u formi umetničkih instalacija, umetnici će prikazati i objasniti metode korišćenja tih tehnika i dalje distribucije umetničke produkcije u javnim i medijskim sferama savremenog društva.

Program organizuje Centar za empirijske studije kulture jugoistočne Evrope, u saradnji sa Galerijom za savremenu likovnu umetnost u Nišu.

Projekat "Virtuelne izložbe" finansijski su podržali Ministarstvo kulture, informisanja i informacionog društva Srbije, Fond za otvoreno društvo i Asocijacija Nezavisna kulturna scena Srbije.

Jeremić i Rena Redle rade na zajedničkim projektima od 2002. godine, detektujući, istraživajući i komentarišući stanja u različitim socijalnim okvirima.

Koristeći umetnost kao jedan od mogućih formata za radikalnu kritiku - kroz javnu poziciju u raznim poljima društvenog aktivizma, Rena Raedle i Jeremić izlagali su i prezentovali radove na brojnim izlozbama, festivalima i konferencijama u zemlji i svetu.

Više o njihovom radu na <http://raedle-jeremic.modukit.com> i <http://birobeograd.info> (SEEcult.org)

Umetnici u protestu studenata

Thu, 10/27/2011 - 09:09.

**ART
WORKERS
WON'T
KISS
ASS**

Internacionalni umetnici i umetnice, radnici i radnice u kulturi iz Beograda, Kopenhagena, SAD, Argentine i Čilea, daće 28. oktobra podršku studentskim protestima i tekućoj blokadi Univerziteta u Beogradu akcijom "PRO-TEST".

Deo planiranih programa iz Kulturnog centra Rex i Oktobarskog salona biće time premešten na Filozofski fakultet 28. oktobra u 16 sati, kao čin solidarnosti s beogradskim studentima, a radi razmene iskustva, ideja i alata za direktnu akciju, najavili su organizatori.

U akciji učestvuju umetnici Loreto Garin Guzman i Federiko Sukerfeld (Federico Zukerfeld), jedni od osnivača grupe Etcetera, koja izlaže na 52. Oktobarskom salonu, zatim Vladan Jeremić i Rena Raedle (Biro Beograd), umetnik i pisac Bret Blum (Brett Bloom) iz SAD (Privremene usluge), te Jelena Vesić i Vladimir Jerić Vlidi, koji će govoriti o reprezentaciji protesta i upotrebi umetničkih potencijala, alatki i iskustava za strategije realizacije protesta, proizvodnju akcija, intervencija i društvenih promena.

Biće diskutovani neki od relevantnih video-radova i primera umetničkih akcija u kontekstu međunarodnih protesta u Latinskoj Americi, pre nekoliko godina, ili sada u akciji "Okupirajmo Vol Strit" (Occupy Wall Street).

Studenti Filozofskog i Filološkog fakulteta blokiraju već nekoliko dana rad tih ustanova tražeći smanjenje školarine i povoljnije uslove upisa.

U toku su i pregovori sa rukovodstvima fakulteta, odnosno s Ministarstvom prosvete Srbije.

*Foto: Bret Blum, Privremene usluge

(SEEcult.org)

Zaglavljani u tuđem snu

Wed, 10/19/2011 - 17:08.

**Ako si zaglavljen/a u tuđem snu,
najebao/la si!**

Međunarodna izložba **“Ako si zaglavljen/a u tuđem snu, najebao/la si!”** biće otvorena 26. oktobra u Ljubljani u okviru konferencije **“Cross Border Experience”** (Prekogranično iskustvo), a predstavlja radove umetnika sa prostora bivše Jugoslavije i Turske koji reaguju na zamišljene i stvarne (zlo)upotrebe Balkana u kontekstu proširenja Evropske unije.

Na izložbi učestvuju: **Milijana Babić, Nemanja Cvijanović, Igor Grubić i Kristina Leko** iz Hrvatske, **Lana Cmajčanin i Damir Nikšić** iz Bosne i Hercegovine, **Biljana Garvanlieva** iz Makedonije, **Gözde Ilkin** iz Turske, **Alban Muja** sa Kosova, **Sebastjan Leban i Staš Kleindienst** iz Slovenije, **Ivana Marjanović i Eduard Freudmann** (Srbija/Austrija), **Ozana Brković** iz Crne Gore, **Enisa Cenaliaj** iz Albanije i **Rena Rädle i Vladan Jeremić** (Srbija/Nemačka), čijim će predavanjem o politici i umetnosti izložba i biti otvorena u Galeriji Škuc.

Izložba je naslovljena citatom francuskog filozofa **Žila Deleza** (Gilles Deleuze), koji je već korišćen za opis stanja stvari na Balkanu, pa je slovenački filozof i teoretičar **Slavoj Žižek** na istu tvrdnju odgovorio da “svaka država treba svoj Balkan”.

Prema navodima kustoskinje **Katje Kobolt**, Balkan funkcioniše kao ideološki simptom sa ciljem istiskivanja društvenih antagonizama. U zamišljenoj kartografiji Evrope, Balkan, kao i u velikoj meri Turska, funkcionišu kao otelovljenje svojevrsne prepreke, onemogućavajući ostvarenje sna evropskog stanovništva kao zatvorenog i homogenog totaliteta.

Međutim, umetnice i umetnici na izložbi “Ako si zaglavljen/a u tuđem snu, najebao/la si”, od kojih svi dolaze iz regije Balkana ili Turske, ne samo da reaguju na tu kako zamišljenu, tako i stvarnu (geo-, bio- i socio-političku kao i ekonomsku)

(zlo)upotrebu Balkana, nego se i "identifikuju sa simptomom" i kao takvi funkcionišu prema kritici te ideologije.

Damir Nikšić i **Nemanja Cvijanović** tako podsećaju da je većina stanovništva Balkana do vodila bitku sa restriktivnim migracionim politikama Evropske unije. Nadalje, čak iako trenutno ljudi Balkana (sa izuzetkom Turske i Kosova) mogu putovati u Evropsku uniju bez viza, stanovnici i stanovnice takozvanog drugog i trećeg sveta dobrodošli su pretežno i ekskluzivno u imigracione centre sa ciljem da se od istih države podalje.

"Evropski san" predočen je Balkanu najvećim delom kroz ideju "slobodnog tržišta", koje je dotična društva transferisalo u naizgled beskonačnu tranziciju, gde nekolicina dobija sve, a ostali/e ostaju bez ičega. **Milijana Babić, Ozana Brković, Enisa Cenaliaj, Biljana Garvanlieva** i **Kristina Leko** svojim radovima poentiraju prema različitim aspektima novoustanovljenog ekonomskog poretka, koji je predstavio siromaštvo i uticao na rodne odnose i ostale aspekte društvenog tkiva.

Društveni, politički i ekonomski procesi promene takođe su uticali na topografije gradova ili imenovanje tradicija; bilo to kroz predstavljanje novih (među)narodnih heroja i nastalih promena u vlastitim ili imenima ulica (**Alban Muja**), ili kroz etničku gentifikaciju (**Ivana Marjanović** i **Eduard Freudmann, Rena Rädle** i **Vladan Jeremić**).

Sebastjan Leban i **Staš Kleindienst** prelaze preko humanitarne fasade prisustva međunarodne zajednice na Kosovu, a na putu su savremenih (post)kolonijalnih strategija.

Opšte je poznato da je put za pakao popločan dobrim namerama. Poslednjih 16 godina međunarodna intervencija na Balkanu zvana Dejtonski sporazum kompletirala je etničku podelu Bosne i Hercegovine. **Lana Čmajčanin** nudi ironičnu mogućnost kreiranja odgovarajućeg modela Bosne i Hercegovine, prema vlastitom značenju, željama i potrebama.

Turski umetnik **Gözde Ilkin** svojim radom "Kohezijski fond" čini san evropske unifikacije opipljivim, a sa ostalim radovima izložbe time podseća ne samo na fetišoidnu prirodu evropske unifikacije, već i na to da ona može biti podnošljiva za ljude koji ne pripadaju centru samo ukoliko imaju pravo da kritički sarađuju i odlučuju u procesu unifikacije.

A poznato je i da su u Sloveniji bilo koji komentar ili kritika procesa evropske integracije bivali odmah diskreditovani, i to ne samo kao simptomi EU skepticizma, nego i kao odbacivanje demokratije.

Umetnici i umetnice na izložbi "Ako si zaglavljen/a u tuđem snu, najebao/la si" shvataju demokratiju ozbiljno i još jednom podsećaju da je umetnost danas jedno od retkih mesta gde se politika odvija valjano (politics proper). Time ističu, kako je navela Katja Kobolt, i da je samo putem umetničkog izražaja moguće dati glas traumi našeg vremena koje tako manijakalno pokušavamo pokriti rečju - rat.

Zatvaranjem izložbe, **Lana Čmajčanin** i **Igor Grubić** uradiće upravo to - vikanjem tišine.

Izložba je organizovana u okviru konferencije "Cross Border Experience" Mirovnog instituta Ljubljana, koja će biti održana od 25. do 30. oktobra.

Transnacionalna i transdisciplinarna konferencija trebalo bi da predstavi nove teorijske, aktivističke i umetničke pozicije prema EU, procesu proširenja EU i njegovim posledicama, kao i da podstakne ponovno promišljanje uloge EU u regionu jugoistočne Evrope i u Turskoj u daljem procesu evropske integracije.

Projekat "Cross Border Experience", inače, podržava Evropska komisija.

Sajt projekta, odnosno konferencije je www.crossborderexperience.org, a program se **Kalendaru** Portala za kulturu jugoistočne Evrope SEEcult.org.

(SEEcult.org)

Ispod mosta - Helsinki

Mon, 09/26/2011 - 17:15.

Javna rasprava o socijalno-stambenim projektima za Rome i druge evropske emigrante "Stambeni program / Ispod mosta - Helsinki", u kojoj će učestvovati predstavnici romskih zajednica iz Finske i sa Balkana, kao i arhitekta, teoretičari i umetnici, biće održana 27. i 28. septembra u Umetničkom muzeju Ateneum u Helsinkiju.

Jedan od ciljeva diskusije jeste da ponudi konkretne koncepte za razvoj održivih stambenih opcija za romske prekarne radnike, odnosno nacrt sveobuhvatnog koncepta za razvoj komunalnih stanova za sve prekarne radnike u najvećim gradovima EU.

Biće reči o položaju Roma i drugih emigranata u Finskoj i Evropi, kao i o nasleđu koje su nam ostavili socijalni stambeni projekti iz 20. veka.

Učesnici rasprave će razmotriti nasleđe socijalnog i radničkog stanovanja, kao i nasleđe modernističkog urbanog planiranja u Finskoj.

U diskusiji će učestvovati političari - Miranda Vuolasranta, potpredsednica Evropskog foruma Roma, romski aktivista Dejan Marković, poslanica finskog parlamenta Silvia Modig i socijaldemokrata Thomas Wallgren, član Gradskog saveta Helsinkija.

Diskusija je otvorena za publiku, a od najavljenih umetnika u razgovoru će učestvovati i Lidija Mirković (Nemačka), pisac Roman Schatz (Finska), dramski pisac Damian Le Bas (Velika Britanija) i umentica i aktivistkinja Rena Rädle (Srbija).

Među pozvanim arhitektama iz Finske su i Vladimir Tomevski i Panu Lehtovuori.

Moderator diskusije je Vladan Jeremić, autor projekta "Ispod mosta - Helsinki", a organizovana je kao deo projekta na kojem je taj umetnik, kurator i kulturni radnik iz Beograda radio za vreme radnog boravka u Helsinkiju, pod pokroviteljstvom Helsinškog međunarodnog umetničkog programa (Helsinki International Artist Programme - HIAP) tokom 2011.

Diskusija "Stambeni program/ Ispod mosta - Helsinki" organizovana je kao deo projekta "Prelaženje puteva" (Paths Crossing), podržanog od Fonda za obrazovanje i kulturu pri Evropskoj Komisiji, u koordinaciji sa HIAP-om.

(SEEcult.org)

Ja više nikada ... o ratu

Thu, 09/15/2011 - 17:03.

Izložba “Ja više nikada neću pričati o ratu” u stokholmskom **Färgfabriken**u, čiji je kustos **Vladan Jeremić**, predstavlja radove umetnika sa Balkana i iz Rusije fokusirane na stanje ljudske psihe, socijalne analize i svedočanstva o traumama u vezi s poslednjim ratovima i nasiljem u zemljama sa prostora bivše Jugoslavije.

Na izložbi učestvuju **Marina Abramović, Lana Čmajčanin, Chto Delat?, Igor Grubić, Živko Grozdanić Gera, Adela Jušić, Nikolay Oleynikov, Shadow Museum, Alma Suljević i Jaroslav Supek**, a biće otvorena 17. septembra uz razgovor s Jeremićem i umetnicima.

Prema navodima Jeremića, radovi umetnika i umetnica iz Bosne i Hercegovine, Srbije, Crne Gore, Hrvatske i Rusije, obeleženi su složenim posleratnim procesima koji su se odvijali u tim društvima i kritički se suočavaju s njihovom prošlošću i kolektivnim ratnim traumama.

Reakcije na psihološku traumu mogu biti ćutanje i zaborav - kako na ličnom, tako i na društvenom planu. Od umetnika/ca se očekuje da pronađu jezik koji bi izrazio kolektivne traume; ali, prikazivanje traumatičnih iskustava kao takvih može biti problematično. Ono često naginje patetici, egzotizmu, patologiziranju ili senzacionalizmu.

Izložba “Ja više nikada neću pričati o ratu” pokušava da odgovori na pitanje **da li umetnost može da pronađe politički jezik** kojim bi se izrazila ratna i posleratna iskustva i koji bi lično iskustvo mogao povezati sa stanjem u društvu.

Naslov izložbe pozajmljen je iz video performansa “*Ja više nikada neću pričati o ratu*” sarajevskih umetnica **Adele Jušić** i **Lane Čmajčanin** koje su za poslednji zvučni rad “*Priče za laku noć*” (Bedtime Stories) sakupile priče iz svakodnevnog života tokom 1.395 dana duge opsade Sarajeva, kada su ljudi tražili sklonište od artiljerijskih granata u podrumima stambenih zgrada.

Video “*Žena sa svećom*” **Lane Čmajčanin** i **Igora Grubića** prikazuje ženu koja sedi pokraj prozora u jednom nepomičnom kadru. Vertikalna kompozicija tog videa sa kjaroskuro efektom i zvukovima jutra, te prirode koje se budi, naglašava kontrast sveće koja se gasi i trenutak, tako teško prenosiv rađanje novog svitanja.

Grubić učestvuje i radom “*Priča sa Istočne strane*” (East Side Story) koji se bavi pitanjem prava seksualnih manjina u društvima koja nasilno reaguju na svako ispoljavanje različitosti, a inspirisana je neuspelim pokušajima održavanja gej parada u Beogradu i Zagrebu tokom poslednje decenije.

Performansom “*Svete ratnice*” (Holy Warriress), **Alma Suljević**, jedna od najradikalnijih bosanskih umetnica, upućuje direktan izazov islamofobiji zapadnih društava i podseća na posledice tog neprijateljskog stava, kao svedokinja balkanskih ratova i genocida nad bosanskim Muslimanima.

Muzej u senci (Shadow Museum) predstavlja performans “*Spavao sam ispod fotografija ubijenih u ratovima u bivšoj Jugoslaviji*” umetnika Jaroslava Supeka (1952–2009) i instalaciju “*Meteorska kiša*” (Meteorite Rain) **Živka Grozdanića Gere**. Grozdanićev rad parafraza je na skulpturu “*La nona ora*” Mauricija Katelana (Maurizio Cattelano), samo što je, umesto pape, na zemlju oboren srpski patrijarh Pavle.

Slavna umetnica **Marina Abramović** učestvuje jednim od svojih najradikalnijih ranih performansa - radom “*Ritam 2*” iz 1974. godine, kada je ispred publike okupljene u Galeriji za savremenu umetnost u Zagrebu uzela lekove koji se prepisuju u slučajevima katatonije, kao i one namenjene agresivnim i depresivnim osobama.

Moskovski umetnik **Nikolaj Olejnikov** na svom poslednjem muralu “*Godine Kraljice Kostolomke*” (The Years of the Bonecrusher Queen) razvija celu menažeriju situacija i slika povezanih sa istorijskom hronologijom ratnih zbivanja u bivšoj Jugoslaviji, te mračnu ulogu internacionalaca u celokupnom sukobu.

Film “*Partizanski igrokaz: Beogradska priča*” (Partisan Songspiel: Belgrade Story), drugi je u seriji igrokaza (songspiel) ruskog umetničkog kolektiva **Čto Delat?** Smešten je u napuštenu fabriku iz XIX veka, film se bavi aktuelnim zbivanjima u Srbiji, tokom 2009. godine, i razvija ih u širi igrokaz o tlačiteljima i potlačenima.

Izložbu prati i katalog koji, pored uvodnog teksta **Jeremića** i **Rene Rädle**, sadrži i eseje **Cecilie Sjöholm**, profesorke estetike na Univerzitetu Södertörn u Švedskoj,

zatim teoretičara **Sezgina Boynika**, doktorskog kandidata na Univerzitetu Jyväskylä u Finskoj, i teoretičara **Šefika Tatlića**, magistra žurnalistike sa Fakulteta političkih nauka u Sarajevu.

Izložba “Ja više nikada neću pričati o ratu” prva je u nizu u okviru dugoročnog projekta “**Psihoze**” (Psychosis) Centra za umetnost i arhitekturu Färgfabriken, koji tom postavkom i otvara jesenju sezonu.

Projekat “Psihoze” pokušava da osvetli ljudsku psihu u raznim ekstremnim stanjima, kako na ličnom, tako i na kolektivnom planu. Bavi se fenomenima kao što su politički ekstremizam, alternativne društvene strukture i ljudska percepcija. Färgfabriken istražuje kako se ti fenomeni izražavaju i tumače u umetnosti, književnosti i nauci.

U seriji događaja, Färgfabriken će se baviti raznim aspektima glavne teme tog projekta.

Počev od izložbe “Ja više nikada neću pričati o ratu”, Färgfabriken će, u saradnji s Jeremićem, istraživati odnos individualne psihe i društva.

Jeremić (1975) živi i radi u Beogradu, a u kuratorskoj i umetničkoj praksi istražuje tačke preseka savremenog umetničkog i političkog aktivizma. Radi sa **Renom Rädle u umetničkom duetu**. Njih dvoje su i osnivači **Biroa Beograd**, udruženja koje pruža platformu za kritičke prakse koje sežu dalje od konvencionalnih formi savremene umetnosti, kao i za kulturna i socijalna istraživanja i razne oblike aktivizma.

Jeremić je bio i urednik galerije Doma omladine Beograda 2008-2009. Bio je kustos više od 30 izložbi priređenih u lokalnom i međunarodnom kontekstu.

Jedan je od inicijatora projekta “Call the Witness: 2nd Roma Pavilion” na 54. Bijenalu u Veneciji.

Izložba “Ja više nikada neću pričati o ratu” biće otvorena u Färgfabrikenu do 19. novembra.

(SEECult.org)

Zahvalni umetnici

Sun, 06/12/2011 - 12:26.

Otkrivanje **spomenika prvom predsedniku nezavisnog Azerbejdžana Hejdaru Alijevu** u Tašmajdanskom parku izazvalo je i performativne umetničke akcije grupe beogradskih umetnika, koji su reagovali tim povodom i protekle zime, izvevši “**performanse zahvalnosti**” povodom donacije Azerbejdžana za obnovu Taša.

Umetnik **Saša Stojanović** izveo je 11. juna popodne performativnu umetničku akciju “**Danas**”, reagujući na svečano otkrivanje spomenika **Hejdaru Alijevu**, ocu sadašnjeg predsednika Azerbejdžana **Ilhama Alijeva**.

Koristeći dnevne novine “Danas” (broj koji je izašao na dan otkrivanja spomenika Alijevu, u kojem se nalazio i doniran podlistak o demokratskom Azerbejdžanu i prijateljskim vezama sa demokratskom Srbijom), Stojanović je intervenisao direktno, pozicionirajući to izdanje “Danasa” u prostorni odnos sa novim tašmajdanskim spomenikom, koji su 8. juna svečano otkrili Ilham Alijev i predsednik Srbije Boris Tadić.

“Danas” je poznat kao dnevna novina koja je 90-ih godina bila kritična prema vlasti Slobodana Miloševića, dok danas, kako ukazuje Stojanović, “praktično funkcioniše kao oglasna tabla plaćenih suplemenata neoliberalnih ideologija promovišući ideju slobodnog tržišta”.

Stojanović je tokom akcije pocepao primerak "Danasa" ispred spomenika Alijeva, poentirajući specifičnom vrstom umetničkog protesta.

Kao odgovor na novi seting u Tašmajdanskom parku, samo nekoliko sati nakon ceremonije svečanog otkrivanja spomenika Alijevu, izvedena je i spontana umetnička performativna akcija "**Degustacija**".

Umetnička inicijativa "**Svetska komunalna baština**" izvršila je sa prijateljima spontanu "degustaciju" - u znak zahvalnosti Azerbejdžanu.

Osim spomenika Alijevu, u rekonstruisanom Tašu otkriven je i spomenik srpskom piscu Miloradu Paviću. Dvojica predsednika istakla su tada uverenje u nastavak saradnje dve zemlje i posadila nedaleko od spomenika “drvo prijateljstva”.

Azerbejdžan ima praksu da donira sredstva za obnavljanje parkova drugih država, u kojima se podižu i spomenici prvom predsedniku te zemlje nakon sticanja nezavisnosti. Sličnu donaciju dobio je i Novi Sad, a prethodno još neki evropski gradovi.

Obnavljanje Tašmajdanskog parka izazvalo je reakcije grupe umetnika i krajem prošle godine, kada je inicijativa “Svetska komunalna baština” izvela “**performans zahvalnosti**”, reagujući na koncept “promotivne zadužbine” donatora.

Istom prilikom je i umetnik Saša Stojanović izveo performans “**Hvala za naftu**”, kojim demistifikuje moć petrolejskih korporacija i interesnih ekonomskih krugova. Performans se sastojao od svečanog otkrivanja privremenog spomenika u Tašmajdanskom parku, kojim je Stojanović skrenuo pažnju da nafta i dalje igra veoma važnu ulogu u današnjem svetu, iako je, kao dominantni energetske resurs prošlog veka, pri kraju planetarnih rezervi i uprkos tome što se većina država okreće novim energetske konceptima.

Azerbejdžan je, inače, ovih dana skrenuo pažnju svetske javnosti **cenзуrom dva rada na 54. Bijenalu umetnosti u Veneciji**.

Vlasti Azerbejdžana odlučile su da uklone skulpture “**Waiting Bride**” i “**Black Stone**” umetnice **Aidan Salakhove**, smatrajući ih previše kontroverznim i uvredljivim u odnosu na islam.

Skulptura “Waiting Bride” predstavlja ženu u potpunosti pokrivenu crnim velom - od glave do pete, kojoj se samo vide šake, dok rad “Black Stone” sadrži kamen sličan istoimenoj relikviji u Meki, ali u mermernom okviru koji je u obliku vagine.

Ti radovi uklonjeni su nakon što je predsednik Azerbejdžana posetio izložbu “Relational, to Baku” u **nacionalnom paviljonu** u jednoj od palata na Grande kanalu. Alijev je navodno izrazio zabrinutost zbog načina na koji se radovi Salakhove odnose prema islamu i kako predstavljaju Azerbejdžan.

Kustoskinja azerbejdžanskog paviljona **Beral Madra** navela je u saopštenju da su radovi Salakhove uklonjeni po nalogu Ministarstva kulture, koje je ocenilo da su previše kontroverzni.

Beral Madra je izjavila i da je reč o pogrešnom tumačenju radova bilo od nadležnih vlasti ili njihovih savetnika, a ocenila je i da će cenzura naneti veću štetu zemlju nego što bi to eventualno učinile sporne skulpture. Prema njenim rečima, nije mogla u to da ubedi vlasti, a u gotovo 30-godišnjoj karijeri nikada nije doživela sličnu vrstu konflikta. (SEEcult.org)

Konteksti nastanka fašizma

Thu, 05/19/2011 - 13:29.

Projekat "Poseta Starom sajmištu", započet medijskim istraživanjem i pokretanjem sajta Starosajmiste.info, odvijaće se tokom 2011. godine i kroz tri jednodnevna "seminara za svakoga", a prvi - Konteksti nastanka fašizma", biće održan 21. maja u Kulturnom centru Rex.

Seminari su zamišljeni kao javni debatni edukativni događaji koji će kroz prezentacije i diskusije obrađivati: opšte i specifične uslove nastanka fašističkih ideologija i za njih vezanih političkih i represivnih praksi (Konteksti), zatim manifestacije i učinke razvijenog fašizma sa posebnim naglaskom na ulogu i funkciju koncentracionih logora u fašističkoj organizaciji društva i ekonomije (Fakti, početak jula) i pristupe faktografiji i razumevanju događanja u vezi sa Drugim svetskim ratom na teritoriji Srbije i bivše Jugoslavije i posebno u vezi sa postojanjem i delovanjem koncentracionih logora (Čitanja, oktobar).

Na prvom seminaru biće obrađene osnovne kontekstualne karakteristike nastanka i razvoja fašističke/ih ideologije/a, kao i nastanka koncentracionih logora, kao manifestacija i oslonaca tih ideologija i njima podređenih ekonomskih i političkih sistema.

Smatrajući da se potresna istorijska faktografija u vezi sa osnivanjem i radom koncentracionog logora na Starom sajmištu i koncentracionih logora uopšte, može najbolje razumeti i pamtiti ukoliko se razumeju i pamte okolnosti i zakonitosti nastanka i razvoja ideologija koje su takve logore uspostavile kao normalizovani deo svoje političke prakse, prvi seminar biće posvećen boljem razumevanju uslova za društveno-istorijski razvoj fašističke ideologije i političke hegemonije razvijenog fašizma.

Prema mišljenju autora projekta, ostorijska i sociološka nauka postigle su u istraživanjima fašizma i fašističkih pokreta rezultate koje treba neprekidno stavljati na uvid najširoj javnosti, a seminar je upravo tome i namenjen - javnoj prezentaciji i diseminaciji postojećih naučnih saznanja, na način koji je pristupačan i potreban svakoj odrastajućoj ili odrasloj osobi.

Cilj prvog seminara je da se kroz definisanje i diskutovanje tipskih uslova, situacija i okolnosti, zajednički prepoznaju one opšte zakonitosti nastanka i razvoja fašističkih pokreta i sistema koje bi - uprkos očiglednim manjkavostima obrazovnog sistema, revizionistički nastrojenog vladajućeg političkog diskursa, poslušnih medija i površnosti i pasivnosti javnog mnjenja - trebalo da se postuliraju kao kategorije opšte političke kulture.

U osnovnim crtama biće predstavljene i diskutovane ekonomske, političke, sociološke, kulturne, ideološke, istorijske i druge specifičnosti konteksta nastanka fašizma/fašizama.

Predavačice i predavači biće: istoričarke Olga Manojlović Pintar, (Institut za noviju istoriju) i Vesna Aleksić (vanredni profesor na Fakultetu za međunarodnu ekonomiju), sociolog Ilija Malović (XIII gimnazija), politikolog Dragomir Olujić, Dušan Grlja i istoričarka umetnosti Vesna Adić.

Kao prijateljice i prijatelji seminara, Eta Najfeld, lekarka i učesnica NOB, će svedočiti o iskustvu života i preživljavanja u fašističkom okruženju i sistemu, Goran Despotović (Savez antifašista) će komentarisati ulogu i ponašanje prosečnog "malog čoveka" tj. anonimnog pojedinca/pojedinke u datim kontekstualnim okolnostima, a Marko Miletić i Vida Knežević iz Kontekst kolektiva pokušaću da, na osnovu drugih izlaganja, dodatno komentarišu savremeni ideološki i politički kontekst, koji može da pogoduje razvoju fašistoidnih ideja, posebno u sferi kulture.

Svi zainteresovani su pozvani da na seminar povedu osobu koja je važna za njihovo razumevanje Drugog svetskog rata ili sa kojom su imali priliku da raspravljaju o savremenom fašizmu.

Seminar je namenjen najširoj publici, a više informacija, kao i prijava za učešće, može se obaviti putem adrese starosajmiste.info@gmail.com.

Projekat "Poseta Starom sajmištu - Kriterijumi i merila sećanja" odvijaće se tokom 2011. godine i kroz promociju i nadgradnju sajta starosajmiste.info.

Inicijatori i koordinatori projekta su Nebojša Milikić i Rena Raedle, a asistentkinja na projektu je Olivera Randić.

Organizator i producent je Kulturni centar Rex / Fond B92, a projekat se realizuje uz pomoć Kancelarije za Jugoistočnu Evropu Fondacije Roza Luksemburg i Ministarstva kulture Srbije.

(SEEcult.org)

Ekspedicija Inex-film, II deo

Fri, 05/13/2011 - 16:04.

Sudbina propale fabrike koštane srži "Glutin" u Padinskoj skeli, koja je privatizovana 2003. godine, a od 2005. ne radi, jedna je od tema nastavka "Ekspedicije Inex-film" - samoorganizovane kolektivne akcije upotrebe društvene svojine, koja će biti održana 14. maja u napuštenoj zgradi "Inex-filma" na Paliluli.

U organizaciji **Kontekst** kolektiva, biće prikazan video rad "Glutin" Vladimira Bjeličića i fotografije Jovane Četković, uz razgovor posle projekcije.

Fabrika "Glutin" zvanično je zatvorena po nalogu veterinarske inspekcije, usled bojazni da bi organski otpad mogao izazvati manju ekološku katastrofu. Radnicima nisu isplaćene plate, oni štrajkuju glađu, mehanizacija je korodirala... Krug fabrike ubrzo je postao nekontrolisana deponija životinjskih leševa.

Prema navodima Bjeličića, video rad "Glutin" nastao je spontano, nakon saznanja o problemu te napuštene, devastirane fabrike sa gomilama životinjskih leševa u svom krugu, koja je samo metaforična slika, poetična i groteskna, koja na najbolji mogući način prikazuje svu gorčinu realnosti.

Zastrašujuće i fascinatne, hrpe životinjskih ostataka su autentičan memento mori. One ocrtavaju prolaznost ljudskog, ujedno i radnog veka. Prizori deponije kostiju podsećaju na prizore koncentracionih logora; utisak jeze nameće pitanje da li je životinjski život manje vredan od radničkog. Postoji li razlika između trupla čoveka i trupla životinje?, naveo je Bjeličić.

Projekcija video rada "Glutin" organizovana je u okviru projekta "**Borba za autonomni prostor**".

Osim tog video rada, u drugoj kolektivnoj akciji upotrebe napuštene zgrade Inex-filma biće predstavljeno još nekoliko programa, uz DJ setove.

Najavljeno je i oslikavanje hodnika napuštene zgrade, u organizaciji Udruženja **Kurs**.

Udruženje Kurs pokreće projekat "8 zidova" koji podrazumeva oslikavanje i transformaciju hodnika na prvom spratu zgrade Inex-filma u galeriju zidnih slika. Postavka na zidovima će se periodično menjati, a svaki put će biti prezentovano osam umetnika na osam zidova. Ovom prilikom radove izlažu/izvode: Veljko

Marković, Goran Komenov, Jovana Vasić, Marija Ratković, Miloš Miletić, Mirjana Radovanović, Nemanja Nikolić, Nina Ivanović.

Biće otvorena i izložba Kalendara strip praznika i praznoverja (maj 2011 - maj 2012), u organizaciji Šlic strip radionice, kao i izložba fotografija transformacije Tašmajdanskog parka "Azermajdan", u organizaciji SHA.

U nastavku akcije "Inex-film", biće predstavljeni i printovi "Poslednjih mesec i po sa mojom novom devojkom Jašikom" Andreja Fileva ([BelgradeRaw](#)).

Svi izloženi printovi postaće deo samizdat albuma fotografija, koji će biti ponuđen na prodaju putem interneta nakon izložbe.

Takođe, biće predstavljen drugi Mikro festival amaterskog filma "Film u boci" - projekcijom filmova sa prethodnog izdanja, u organizaciji [MikroArta](#).

Drugi Mikro festival biće održan 20. i 21. maja u bašti DubKlub-a (Dubljanska 69), na otvorenom. MikroArt promoviše kratke amaterske, art i trash filmove, kako profesionalaca, tako i amatera. Ovogodišnji off program, u saradnji sa udruženjem Ekocentrik, baviće se temom ekologije i zaštite životne sredine.

U DJ programu akcije "Ekspedicija Inex-film" nastupiće Igor Veljković, Chicha Rita, Chakal, Stevica, Ispred dragstora sound system i Ivan Zupanc.

Inex- film je, inače, bilo društveno kinematografsko preduzeće koje se bavilo filmskom produkcijom i distribucijom, u okviru nekadašnjeg giganta "Inex", jedne od najvećih spoljno-trgovinskih kompanije bivše SFRJ. Danas je zgrada "Inex-filma" u Višnjičkoj ulici napuštena i devastirana, u njoj više nema nikakvih tragova o njenoj istoriji, već se jedino može posmatrati kroz paradigmu o brutalnoj kapitalističkoj tranziciji i privatizaciji poslednjih dvadesetak godina.

Filmovi "Bube u glavi" (1970), "Užička republika" (1974), "Majstori, majstori" (1980), "Čovek sa četiri noge" (1983) ili "Oktoberfest" (1987), samo su neki od naslova u čijoj je produkciji ili distribuciji učestvovao i "Inex-film", a obeležili su epohu jugoslovenskog filma.

Zbog takve simboličke vrednosti koju je prostor Inex-filma imao u okviru kulturne produkcije u jugoslovenskom nasleđu, kao i činjenice da je stvoren kao deo društvene svojine tadašnjeg socijalističkog društva, autori akcije "Ekspedicija Inex-film" smatraju njegovo korišćenje legitimnim činom upotrebe zajedničke infrastrukture za potrebe savremene kolektivne proizvodnje i razmene znanja, kulturnih i aktivističkih sadržaja.

Prva akcija "Ekspedicija Inex-film" održana je krajem aprila, uz izložbu "Svetsko komunalno nasleđe" umetnika i aktivista Rene Readle i Vladana Jeremića, kao i razgovor sa njima u organizaciji Kontekst kolektiva.

"Svetsko komunalno nasleđe" je kampanja koju su pokrenuli Rena Readle i Vladan Jeremić u cilju afirmisanja arhitekture modernizma i kvaliteta stanovanja kakav su pružali prostori iz tog perioda. Fotografije sa prošlog dešavanja u Inex-filmu moguće je videti [OVDE](#) Mapa lokacije zgrade Inex-filma nalazi se [OVDE](#) ([SEEcult.org](#))

Antifa u Nemačkoj nakon 1989.

Mon, 05/16/2011 - 11:22.

Aktivisti antifašističkog pokreta iz Berlina gostuju 16. maja na tribini u Kulturnom centru Rex u Beogradu koja je posvećena antifašizmu u Nemačkoj u poslednjih dvadesetak godina, odnosno od pada Berlinskog zida i ujedinjenja 1989.

Od ujedinjenja Nemačke je prošlo više od dve decenije - period pojačanog fašizma, rasizma i antisemitizma u Nemačkoj, ali i u mnogim drugim evropskim državama. Ovakve okolnosti dovele su do razvijanja antifašističkog otpora, čije je žarište, od 90-ih godina 20. veka, u Berlinu.

Kako se razvio antifašizam nakon 1945. u DDR-u i BRD?, Šta znači antifašizam danas u Nemačkoj, odnosno u Berlinu?, Kako stoji savremena antifašistička politika i praksa? Šta znači "Antifa" kao pokret?, neka su od pitanja na koja će učesnici pokušati da odgovore.

Tribina će biti održana na srpskom i engleskom jeziku, a moderatorka će biti Rena Raedle.

(SEEcult.org)

Pravo na krov nad glavom

Wed, 04/06/2011 - 15:37.

Regionalni centar za manjine i Kulturni centar Rex organizuju 8. aprila, povodom Međunarodnog dana Roma, projekciju filma "Gazela. Privremeno sklonište za 100 do 500 godina", uz razgovor o pravu na stanovanje Roma/kinja, s posebnim osvrtom na prinudna iseljenja.

Kao učesnici razgovora najavljeni su Sian Jones (Amnesty International), Elena Wasylew (Amnesty International), Borka Vasić (Regionalni centar za manjine), Milan Antonijević (Komitet pravnika za ljudska prava) i umetnica Rena Raedle, koautorka filma "Gazela. Privremeno sklonište za 100 do 500 godina".

Ističući da je krov nad glavom ljudsko pravo, organizatori napominju da su izuzetno loši uslovi života u neformalnim romskim naseljima, prinudna iseljenja i rezidencijalna segregiranost naselja, stvarnost za nekoliko stotina hiljada Roma i Romkinja koji žive u gotovo 600 neformalnih naselja u čitavoj Srbiji.

Bez mogućnosti da ostvare jedno od osnovnih prava - pravo na stanovanje (koje uključuje, između ostalog, i zakonom garantovanu sigurnost stambenog statusa, kuće od kvalitetnog materijala i prateću infrastrukturu), onemogućeno im je da žive dostojanstveno i uživaju sva druga prava.

Prema navodima organizatora "Romskog dana" u Rexu, država permanentno krši pravo na stanovanje Roma i Romkinja koji žive u neformalnim naseljima, iako joj to nalažu obaveze koje proističu iz međunarodnih dokumenata koje je ratifikovala.

"U naročito teškom položaju su stanovnici/e naselja koje žive u stalnom strahu od prinudnih iseljenja. Ova iseljenja, koja su najučestalija na teritoriji Beograda, gde se nalazi oko 150 neformalnih naselja, najčešće se dešavaju protiv volje i bez konsultacija sa lokalnim stanovništvom, prate ih uništavanje njihove imovine, i

smeštanje u neadekvatne stambene objekte koje su najčešće geografski segregirane”, naveli su organizatori programa.

U razgovoru će biti reči i o potrebi zakona koji će regulisati stanovanje, a naročito prinudna iseljenja iz perspektive ljudskih prava, kao i načinima odgovora na poteze gradskih vlasti i načinima na koje stanovnici/ce samih naselja mogu biti uključeni u borbu za svoja prava.

Posle razgovora biće prikazan video zapis sa Dečjeg pesničenja, održanog 3. aprila u romskom naselju u Rakovici.

(SEEcult.org)

Poseta Starom sajmištu

Fri, 03/18/2011 - 11:24.

Multimedijalni sajt posvećen Starom Sajmištu, mestu bivšeg nacističkog logora u Beogradu, biće predstavljen 24. marta u Kulturnom centru Rex, u okviru razvojnog projekta koji je posvećen prošlosti, sadašnjosti i budućnosti te zapuštene lokacije.

Prošlost, sadašnjost i budućnost Starog sajmišta bili su tema razgovora i intervjuja koje je vodila grupa mladih istraživača iz Srbije i Nemačke prošlog leta u Beogradu. Sagovornici su bili istoričari, istraživači, današnji stanovnici Starog Sajmišta i predstavnici inicijativa koje zahtevaju adekvatno obeležavanje tog mesta terora i stradanja.

U Rexu će biti predstavljena veb stranica Starosajmiste.info koja je proizašla iz radionice i seminara "Poseta Starom Sajmištu. Nacistički koncentracioni logor Sajmište - dokumentaciono medijsko istraživanje".

Na sajtu će posetioci moći da se upoznaju sa istorijom tog mesta i diskusijama koje se vode u vezi sa raznim postojećim planovima i inicijativama za koncipiranje i uređenje lokacije ili memorijalnog kompleksa.

Interaktivna mapa Starog Sajmišta čini pristupačnim najrazličitije priče o toj lokaciji - o patnjama i stradanjima u koncentracionom logoru, o umetničkom stvaranju u ateljeima, o životu današnjih žitelja i o vizijama za budućnost tog mesta.

Sajt je koncipiran kao proširiva arhiva i nudi resurse za dalje istraživanje.

Inicijatori projekta i urednici sajta su umetnica iz Beograda Rena Redle i novinar i radio reporter Dirk Auer iz Sofije, koji će predstaviti sajt sa učesnicima projekta iz Srbije.

Inicijativa "Poseta Starom Sajmištu" biće dalje vođena kroz seriju javnih događanja u saradnji sa Kulturnim centrom Rex.

Izradu veb stranice pomogla je fondacija Roza Luksemburg (Rosa Luxemburg Stiftung Southeast Europe).

(SEEcult.org)

Ili ste sa nama ili sa turistima

Mon, 02/28/2011 - 00:10.

Umetnice iz Norveške Anite Hilešstad (Anita Hillestad) i Sisel Mutale Berg (Sissel Mutale Bergh) gostuju 28. februara u Kulturnom centru Rex, gde će kroz specijalnu formu performansa i interakcije s publikom predstaviti radove koji su nastali u Oslu, Trondhajmu i Lusaki.

Sisel Mutale Berg je dugo boravila dugo u Zambiji i sa partnerom Kalinosi Mutale razvila rezidencijalni program za umetnike. O sličnostima i razlikama nekadašnje SFRJ i njoj bliske nesvrstane Zambije govori jedan od njenih projekata - "Pimp My Aid Worker" koji predstavlja kritiku fondacijske "humanitarne pomoći" u Africi.

Situacija zavisnosti slabih država u Africi prema moćnima putem humanitarne pomoći danas ima očite paralele sa zemljama bivše Jugoslavije i statusu podređenosti u kome se one nalaze.

Projekat Anite Hilešstad Turrst je simbolična umetničko-turistička tura po Oslou, Trondhajmu i drugim norveškim gradovima, a sastoji se od otkrivanja raznih traumatičnih tačaka proizvedenih posledicama ratne industrije.

Anita Hilešstad i Sisel M Berg kombinuju najrazličitije aspekte izražavanja u kritičkoj umetničkoj praksi.

Pored različitih medija i instalacija, bitna karakteristika njihove umetničke prakse je nesvakidašnja kombinacija savremene umetnosti sa društvenim aktivizmom i performansom.

Putem posebno aranžiranih performansa, projekcije video radova, zvučnih i vizuelnih instalacija, beogradska publika će imati jedinstvenu priliku da stekne uvid u njihovu umetničku praksu.

Njihovo gostovanje, nazvano "Ili ste sa nama ili ste sa turistima", realizovano je u saradnji Kulturnog centra Rex i Biroa Beograd, a moderatori događaja su Vladan Jeremić i Rena Raedle.

(SEEcult.org)

Čija istorija je naša istorija?

Thu, 02/10/2011 - 12:13.

Panel diskusija o ulozi i odgovornost kulturnih institucija kulture u društvu u pokretanju dijaloga o složenim i osetljivim pitanjima u javnom prostoru biće održana 10. februara u Kulturnom centru Rex, u okviru izložbe “Član 1”, posvećene istoriji homoseksualnosti, biseksualnosti i tranšeksualnosti i ostvarivanju punog smisla Deklaracije UN o ljudskim pravima.

Među učesnicima panela najavljeni su inicijator izložbe “Član 1” Ulf Peteršon, pedagog u Švedskom vojnom muzeju Johanna Våpnargård, direktorka Kulturnog centra Beograda Mia David, direktorka Nacionalnog muzeja nauke u Stokholmu Ann Follin, direktorka Centra za kulturnu dekontaminaciju Borka Pavićević i umetnica Rena Raedle iz Beograda, a moderatorka je Helene Larsson, bivša kuratorka u Nacionalnom istorijskom muzeju Švedske, sada ataše za kulturu švedske ambasade u Beogradu.

Oslanjajući se na koncept izložbe “Član 1”, učesnici panela će pokušati da istraže na koji način različita čitanja naše prošlosti mogu da budu instrumenti u suočavanju sa pojmovima kao što su ljudska prava, rodne uloge i politike identiteta i seksualnosti.

Tim panelom zatvara se izložba “Član 1”, čiji je prateći program obuhvatio predavanja, razgovore, muzičke i scenske nastupe i promocije knjiga.

Izložba je nazvana po članu 1. Deklaracije UN o ljudskim pravima, koji glasi: “Sva ljudska bića rađaju se slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima”.

Osmišljena radi značajne podrške svima koji rade na ostvarivanju punog smisla Deklaracije UN o ljudskim pravima, izložba predstavlja delove kolekcija nekih od vodećih muzeja u Švedskoj (Muzej švedske policije, Muzej švedske armije, Nobelov muzej, Nacionalni muzej nauke i tehnologije, Nacionalni istorijski muzej Švedske) o LGBT istorijatu i odnosu prema savremenoj stvarnosti.

2010.

Performansi zahvalnosti

Tue, 12/28/2010 - 13:12.

Umetnik Saša Stojanović i umetničko-aktivistička inicijativa "Svetska komunalna baština" izveli su 26. i 27. decembra u Tašmajdanskom parku "performanse zahvalnosti" kojima su reagovali na fenomen moći petrolejskih korporacija, odnosno koncept "promotivne zadužbine" donatora.

Stojanović performansom "Hvala za naftu" demistifikuje moć petrolejskih korporacija i interesnih ekonomskih krugova.

Performans se sastojao od svečanog otkrivanja privremenog spomenika u Tašmajdanskom parku, kojim je Stojanović skrenuo pažnju da nafta i dalje igra veoma važnu ulogu u današnjem svetu, iako je, kao dominantni energetske resurs prošlog veka, pri kraju planetarnih rezervi i uprkos tome što se većina država okreće novim energetske konceptima.

Umetnička akcija inicijative "Svetska komunalna baština" odgovor je na transformaciju Tašmajdanskog parka, a bavi se "interkulturalnim dijalogom" dva različita ili možda veoma slična kulturna konteksta, Srbije i Azerbejdžana, preispitujući koncept "promotivne zadužbine" donatora.

Obnova Tašmajdanskog parka trebalo bi da bude završena do 15. aprila 2011. godine, a prema navodima "Politike", suma koja je potrebna za projekte i radove koje izvodi srpska strana iznosi dva miliona evra sa PDV-om. S obzirom da Vlada Azerbejdžana daje donaciju, predstavnici te zemlje izrazili su molbu da u parku bude podignut spomenik prvom predsedniku nezavisne države Azerbejdžana Hajdaru Alijevu.

"Svetska komunalna baština" je inicijativa umetnika i umetnica koja daje podršku javnim prostorima nastalih u okviru modernističkog urbanizma i drugih urbanih celina, kao nevladinske komunalne baštine.

Stojanovićev rad zasnovan je na afirmaciji politike ljubavi i komunikacije, kao i kritičkog i autorefleksnog odnosa prema životu, društvenoj stvarnosti i institucijama. Istražuje koncept permanentnog performansa kao politike života, u kojem različite umetničke aktivnosti (slikarstvo, dizajn) čine segment koji se ne može posmatrati odvojeno od celokupnog rada.

Deo njegovih aktivnosti je i serija predavanja "Sepi Dru sluša ploče i razgovara sa ljudima", na kojima se sluša psihodelična muzika manje poznatih grupa iz druge polovine 60-ih, kada je muzika imala kontrahegemonističku funkciju, kroz komentar društva i promociju društvenog otpora.

Stojanović je nedavno izveo i u centru Beograda performans "Druga majka", kao reakciju na nestašicu mleka, odnosno monopolističku korporativnu politiku i estetiku zasnovanu na interesima krupnog kapitala.

Između ostalog, Stojanović je autor plakata i omota za album "Sva sreća general voli decu" grupe Obojeni program, a likovno je opremio i knjigu "Tri čvora na trepavici" Ljubivoja Ršumovića.

*Foto: **Biro Beograd**

(SEEcult.org)

Aukcija Nebeske piše

Mon, 10/25/2010 - 10:18.

Umetnik i aktivista Mišel Ševalije (Michel Chevalier), kontroverzna ličnost hamburške umetničke scene, koji već 15 godina raskrinkava procese korupcije u oblasti savremene umetnosti, tržišta i veze gradske vlasti, kolekcionara umetnosti, građevinske mafije, advokata i umetnika, gostovaće 1. novembra u Kulturnom centru Rex, a predstaviće svoju praksu i dvokanalnu video instalaciju "Aukcija Nebeske piše" koja se bavi pitanjima zavisnosti umetnika od različitih sprega moći.

Reč je o dokumentaciji aukcije slike "Himmel Pimmel" (Nebeska piša) hamburških umetnika Jonatana Mezea (Jonathan Meese) i Danijela Rihtera (Daniel Richter) na Pudel Art Basel 30. avgusta 2009.

Sagovornik u susretu sa Ševalijeom biće beogradski umetnik i aktivista Vladan Jeremić, a pozvani su i svi zainteresovani da se priključe razgovoru, koji će biti na engleskom jeziku.

Hamburg je poznat kao grad velikog broja bogataša, a stoga i velikog broja kolekcionara umetnosti koji imaju gotovo presudan značaj u kreiranju lokalne, ali i globalne umetničke scene.

Dve relativno sveže tržišne zvezde iznikle iz hamburške scene su Meze i Rihter, čiju pojavu u medijima karakterišu gotovo detinjasti umetnički ekscesi supervizirani od Falkenberg kolekcije i nekoliko političkih aktera.

Ševalije se upravo u video instalaciji "Aukcija Nebeske piše", koja se sastoji od dva video kanala (Pudel Art Basel - remix i Die ersteigerung von Himmel Pimmel), bavi pitanjima zavisnosti umetnika od tih sprega moći, dovodeći u pitanje njihov podređeni odnos.

Ševalije je preuzeo zanimljivu anti-tržišnu akciju koja već tri leta uzdrmava lokalne kolekcionarske krugove - otvorio je prodavnicu umetničkih radova (Unlimited Liability), koje mogu kupiti samo osobe koje imaju manje od 50.000 evra sopstvenog kapitala.

Svi radovi koštaju manje od 30 evra, a imena umetnika su poznata - svake godine, nova grupa umetnika je pozvana da producira multiple koji mogu biti ponuđeni na prodaju: fotografije, poster, knjige, stikeri, DVD, hrana ili radovi.

Ubrzo se ispostavilo da te radove retko ko od hamburških kolekcionara može posedovati, jer u kupoprodajnom ugovoru koji Ševalije nameće, kazna za prevaru prodavca može biti drastična. Takođe, zabranjeno je rad dalje preporodavati.

Ševalije tim činom dovodi u pitanje mehanizme tržišta umetnosti, kritikujući neoliberalni kapitalizam u doba krize i poimanje umetnosti kao puke robe.

Ševalije je osnivač umetničkog nezavisnog prostora u Hamburgu "Target: Autonomopop", koji od 2003. proučava povezanost marketa/galerija i institucija, njihovu kooptaciju i slučajeve prisile, te njihovu averziju prema svakoj kritici koja može da ima realne posledice. Vizuelne, društvene i istorijske istrage sadrže projekat koji nije samo teoretski: treba ući u trag i kritikovati prećutne dogme umetničkih krugova, kao što su ambivalencija i nesuprotstavljanje.

Na kustoskom i produkcijom nivou, Target: autonomopop je podržavao i generisao aktivnost koja se služi "neumetničkim", nedvosmislenim i frontalnim sredstvima borbe, bilo to u umetničkom ili ne-umetničkom kontekstu.

Sajt grupe Target: autonomopop je www.targetautonomopop.org

Gostovanje Ševalijeja organizuju Biro Beograd (www.birobeograd.info) i Rex (www.rex.b92.net).

(SEEcult.org)

Utisci iz bivših konc-logora

Sat, 10/23/2010 - 07:17.

Umetnici i aktivisti Rena Raedle i Vladan Jeremić posetili su proteklih meseci nekoliko spomen kompleksa na mestu bivših nacističkih koncentracionih logora, a dokumentaciju i utiske iz Buhenvalda (Buchenwald) i Saksenhauzena (Sachsenhausen) i Aušvica (Auschwitz-Birkenau) predstaviće 24. oktobra u Kulturnom centru Rex u Beogradu.

Akcentat izlaganja, u okviru programa "Gde su bili šta su radili" biće stavljen na različite načine institucionalnog posredovanja istorije i sećanja tih mesta užasa, kao i na neke vidove reprezentacija, koje se oslanjaju na to istorijsko nasleđe.

Kao gosti-domaćini, Rena Raedle i Vladan Jeremić ujedno pozivaju i publiku da se uključi u razgovor.

Rena Raedle i Vladan Jeremić učestvovali su u istom programu Rexa i prošle godine, kada su predstavili utiske sa boravka u Švedskoj i Finskoj, tokom kojeg su, između ostalog, pružili i podršku kolektivu Piratbyran i posetili umetnički centar Konsthall C, a u Gradskom muzeju u Helsinkiju predstavili su i svoje projekte u vezi s pitanjem Roma na ovim prostorima.

(SEEcult.org)

Tokom 1943. i 1944. godine, leševi su ekshumirani i spaljeni da bi se uništili svi tragovi zločina.

Odgovorne osobe za uništenje Jevreja bile su: Emanuel Šefer, šef svih policijskih službi u Srbiji, Bruno Zatler, šef Gestapoa, kao i komandant Jevrejskog logora Zemun, Herbert Andorfer, sa pomoćnikom Edgarom Engeom.

Sajt projekta "Poseta Starom Sajmištu. Kriterijumi i merila sećanja" je <http://starosajmiste.info>

Događaj su podržali Rosa Luxemburg Stiftung i Goethe Institut Beograd.

(SEEcult.org)

Fast FW: Umetnost i politika

Thu, 10/21/2010 - 08:09.

Umetnice Milica Tomić iz Beograda i Saskija Holmkvist iz Stokholma učestvuju 22. oktobra u međusobnom javnom intervjuu, u okviru 51. Oktobarskog salona, kojim će otvoriti diskusiju o definicijama reči kao što su demokratija, državljanstvo, građansko angažovanje i uloga umetnosti, kao i o očekivanjima da umetničke prakse budu efektivne.

Performativni javni dijalog/intervju dve umetnice pratiće okrugli sto na kojem će učestvovati direktorka Centra za kulturnu dekontaminaciju Borka Pavićević, umetnik Vladan Jeremić (Biro Beograd) i predstavnice nevladine organizacije Žene u crnom.

S obzirom da umetnici, kustosi i publika, ponekad zahtevaju društveno angažovane umetničke radove koji će bukvalno da artikulišu odgovore, poruke promena, Kulturni centar Beograda - organizator OS, pozvao je Milicu Tomić i Saskiju Holmkvist da oblikuju nove, provokativne definicije umetnosti i građanske participacije za vreme petodnevnog laboratorije, koja je deo pratećeg programa 51. Salona.

Reč je o umetnosti kao kritičnom forumu i osetljivoj liniji između društvenog aktivizma i društveno angažovane umetnosti. Zahtevom da javni prostor bude upotrebljen za kritičku misao, umetnici uranjanju u strukture društva, pronalazeći nove metode koje će omogućiti da se čuje glas socijalno/političkih pitanja.

Program je organizovan u okviru platforme za saradnju "Fast Forward" koja odgovara na društveno-političke kontekste razvijajući interdisciplinarnu umetnost. Platforma FFW se u periodu 2009/2010. godine bavi Švedskom i regionom Balkana, a inicijativa je organizacije **Intercult** iz Švedske.

Autorka projekta i moderatorka je Korina Oprea (Corina), kreativna producentkinja i pomoćnica umetničkog direktora Interkulta u Stokholmu, post-master studentkinja Studija kustoskih praksi na stokholmskom Univerzitetском koledžu za umetnost i dizajn.

Milica Tomić bavi se pre svega videom, filmom, fotografijom, performansom, akcijama, svetlosnim i zvučnim instalacijama, veb projektima, diskusijama., a njen rad fokusiran je na pitanja političkog nasilja, nacionalnosti i identiteta, sa posebnom pažnjom usmerenom na tenzije ličnog iskustva i medijski formiranih slika.

Saskia Holmkvist je angažovana u umetničkoj praksi koja se kreće između video, performansa i site specific projekata. Umetničko interesovanje Saskije Holmkvist leži u onome što postoji iza očiglednog dijaloga ili kulture, kao što su manipulacija, strategija, nesporazumi, prevodi...

Program u okviru 51. OS se realizuje uz podršku Švedskog instituta (programa Kreativna snaga - Zapadni Balkan).

Oktobarski salon otvoren je do 21. novembra u bivšoj zgradi Vojne akademije u Resavskoj, a na izložbi "Noć nam prija", koju su osmislili kustosi Juan Puset (Johan Poussete) i Selia Prado (Celia) iz Švedske, predstavlja radove dvadesetak umetnika, od kojih je nekoliko iz Srbije i regiona.

Oktobarski salon prvi put ove godine - od kada je međunarodnog karaktera, nema dobitnike tri ravnopravne nagrade - zbog krize je dodeljena novčana nagrada samo beogradskoj umetnici Ani Adamović, dok su dva priznanja dobili južnoafrički umetnik Vilijam Kentridž i Eva Kok iz Danske.

Specifičnost 51. OS je i u tome što je žiri bio jednočlan, takođe zbog uštede, a činio ga je samo nemački kustos Rene Blok (Block).

Raznovrstan prateći program organizovan je u saradnji s nevladinim organizacijama, alternativnim umetničkim grupama i pojednicima, a obuhvata i različite edukativne programe namenjene različitim ciljnim grupama.

Sajt Oktobarskog salona je www.oktobarskosalon.org, a program se nalazi i u [Kalendaru](#) Portala za kulturu jugoistočne Evrope SEEcult.org i [OVDE](#), a fotografije radova nalaze se i u [Foto galeriji](#) portala SEEcult.org

(SEEcult.org)

Moj otac je bio ubica

Wed, 10/19/2011 - 12:28.

Dokumentarni film "Dobar otac - optužnica ćerke" Joaša Tatarija (Yoash), uz razgovor sa Beate Niman (Beate Niemann), ćerkom šefa beogradskog Gestapoa koja predstavlja sopstvenu istragu o zločinima svoga oca, imaće srpsku premijeru 20. oktobra u Kulturnom centru Rex, u okviru projekta "Poseta Starom Sajmištu. Kriterijumi i merila sećanja" u realizaciji Rexa.

Film "Dobar otac - optužnica ćerke" prikazuje ženu koja je spremna da beskompromisno predstavi očevu mračnu prošlost, ali pokazuje i da njen stav nije uvek bio prihvatlan sa razumevanjem.

U potrazi za istinom o prošlosti svog oca, Beate Niman je 2001. godine prvi put došla u Beograd. Njen otac, Bruno Zatler (Bruno Sattler), kao šef Gestapoa u Beogradu, bio je direktno odgovoran za ubistva jevrejskih žena i dece iz logora na Sajmištu.

Tatari je dokumentovao je jednogodišnju istragu o zločinima Zatlera, a Beate Niman će u razgovoru nakon projekcije, koju će moderirati Rena Redle, govoriti o procesu kroz koji je prošla tokom svoje istrage i odgovarati na pitanja publike.

Porodica Beate Niman decenijama je smatrala da njihov otac nije kriv i da je ležao nevin u zatvoru Demokratske Republike Nemačke. Zatlerove kolege, zločinci iz rata, kao što je bio njegov direktor i šef Gestapoa cele okupirane Srbije - Emanuel Šefer (Emanuel Schäfer), boravile su kratko u zatvorima Savezne Republike Nemačke (Šefer je u zatvoru bio tri godine).

Kako su njegove kolege u Zapadnoj Nemačkoj bile brzo oslobođene, smatrano je da je Zatler "nevina žrtva komunističkog nepravednog suda DDR-a", jer je tamo bio osuđen na doživotnu robiju zbog zločina u Jugoslaviji i SSSR.

U početku svog istraživanja, sa namerom da oca posthumno rehabilituje, Beate Niman je odmah nakon pada Berlinskog zida predala zahtev za pregled akata i dokumentacije kod Gauck-Behörde - institucije koja je zadužena za čuvanje akata i dokumentacije državne bezbednosti DDR-a. Ali, saznanje o jezivim zločinima koje je njen otac počinio u SSSR, Jugoslaviji i drugim okupiranim teritorijama, predstavljalo je šok za nju.

Odlučila je da predstavi priču svoga oca u javnosti i krenula je u potragu za dokumentima o njegovim zločinima koji su je doveli u Beograd. Na mestu bivšeg logora, sastala se sa Ljiljanom Đorđević koja je kao logoraško dete preživela Sajmište i koja joj je ispričala svoje sećanje na odvođenje ljudi u gasne kamione "dušegupke".

U filmu nema spoljnog naratora ili komentatora, što ga čini ga posebno autentičnim.

Nagrađen je glavnom nagradom na New York Festivals - International TV Programs and Films, a nastao je u produkciji Westdeutscher Rundfunk.

Film će biti prikazan sa srpskim i engleskim titlovima, a razgovor sa Beate Niman će biti uz simultani prevod na srpski i na nemački jezik.

Logor na Sajmištu je, inače, odnovan 8. decembra 1941. godine, pod upravom Gestapoa za Srbiju i komandom oficira SS.

Posle streljanja muškaraca, prve jevrejske i romske porodice, uglavnom žene, deca i starci, odvedeni su u Jevrejski logor Zemun. Ukupno je bilo internirano oko 6.400 Jevrejki i oko 600 Romkinja.

U drugoj polovini marta 1942. godine specijalni kamion - gasna komora marke Zaurer (Saurer), napravljen u Nemačkoj kao sredstvo za masovno ubijanje, stigao je u Beograd sa dvojicom oficira Vilhelmom Gecom (Wilhelm Goetz) i Ervinom Majerom (Erwin Meyer). Nemačka policija je uhapsila sve lekare i bolesnike iz Jevrejske bolnice u ulici Visokog Stevana (danas se u toj zgradi nalazi Defektološki Fakultet, dok je pre okupacije to bila zgrada Jevrejskog ženskog društva), 18. i 19. marta 1942. godine.

Uhapšeni su i osoblje i bolesnici smešteni u zgradi Jevrejskog kulturnog društva "Oneg Šabat" u Jevrejskoj ulici.

Od 19. do 22. marta 1942. godine, između 700 i 800 Jevreja iz te grupe odveženo je i ubijeno u gasnom kamionu, "dušegupki".

Njihova tela su zakopana u posebno pripremljenim rakama u Jajincima.

U periodu od aprila do 10. maja 1942. godine Jevrejkama i njihovim porodicama u logoru na Sajmištu saopšteno je da će biti prebačeni u drugi logor u Rumuniji ili Poljskoj. Rečeno im je i da svoje stvari spakuju u pakete i da ih označe imenom i adresom.

Svi su bili ugušeni u "dušegupki" na putu preko pontonskog mosta kroz Beograd ka Jajincima.

Tamo su njihovi leševi zakopani, zajedno sa leševima drugih zatočenika.

Queer salon u Beogradu

Sat, 10/02/2010 - 10:22.

Izložba Queer salon u Kulturnom centru Beograda biće otvorena 4. oktobra, uoči Parade ponosa, a predstaviće radove grupe umetnika i umetnica potpuno različitih likovnih jezika, politika u umetnosti, generacija i medija u kojima stvaraju, koji su proteklu deceniju bili aktivni u procesima konceptualnog promišljanja i vizuelnog osmišljavanja queer identiteta u javnom prostoru.

Na Queer salonu učestvuju **Aleksandar Maćašev** (Njujork), **Biljana Cincarević** (Beograd), **Draško Bogdanović** (Sarajevo/Toronto), **Ivana Savić** (Niš), **Jelena Jelača** (Beograd), **Jelena Karleuša** (Beograd), **Mirko Ilić** (Njujork) i **Rena Raedle** i **Vladan Jeremić** (Beograd).

Jeremić je i kustos Queer salona, dok je umetnički direktor **Boban Stojanović**, a izložba će biti otvorena u okviru "**Pride Week-a**", koji prethodi prvoj beogradskoj **Paradi ponosa**, zakazanoj za 10. oktobar.

Radove učesnika Queer salona povezuje zastupanje eksplicitnosti queer ideniteta sa akcentom na gej identitet, kao i činjenica da su aktivno učestovali tokom poslednjih godina u okviru emancipacije LGBTIQ diskursa u javnoj sferi u Srbiji i Srbije u inostranstvu.

Prema navodima Jeremića, Queer salon predstavlja **aktivističku intervenciju**, koliko i **izlagačko-umetnički poduhvat**, jer su "homofobija i ksenofobija u jednoj maloj evropskoj zemlji rastrzanoj traumama i ekonomskom krizom dostigle svoj vrhunac".

"Nezaposlenost, prezaduženost, sprega mafije, banaka i ratnih profitera, marginalizovanje radnika u kulturi i intelektualaca, čini svaku kulturalnu intervenciju političkom, a posebnu onu u kojoj benefit nije finansijske prirode a volonterski aktivizam sredstvo iskrene borbe i glasa protiv homofobije. Kulturalni

aktivizam i savremena umetnost su često, posebno u zatvorenim, homofobičnim društvima, jedan od načina da se otvoreno predstavi identitet, ali i način da se iskaže revolt protiv represije”, naveo je Jeremić povodom Queer salona.

Ukazujući na primere izlaganja queer umetnosti koji su izazivali kontroverzne reakcije u svetu, Jeremić je podsetio da je švedska fotografkinja **Elisabeth Ohlson Wallin** izložila 1998. godine fotografije kojima preispituje odnos hrišćanstva prema homoseksualnosti, ali je ta izložba toliko puta uništavana da je umetnica, na posletku, bila primorana da štampa radove na platnu koje ne može da se pocepa.

Više od decenije njena izložba izaziva reakcije u celom svetu.

Pre dve godine sarajevski Queer festival je sprečen - događaj kojim je planirano da bude otvoren prekinula je grupa huligana koja je posetioce izvlačila iz taksija, uperivala im pištolje u glavu i gađala ih kamenjem.

Ovih dana sarajevski Queer je organizovan u tajnosti.

Takođe, u Sankt Petersburgu ove godine na Queer festivalu nije otvorena jedna izložba, jer je grupa građana bila zabrinuta zbog uzurpacije javnog prostora "nemoralnom" umetnošću.

Beogradski Queer Salon deo je programa "**Pride Week-a**", sedmodnevne manifestacije (od 3. do 10. oktobra), koja će obuhvatiti niz performansa, izložbi, promocija knjiga i filmskih projekcija povodom Parade ponosa, koja će biti održana pod sloganom "**Da šetamo zajedno!**"

Ovogodišnji Queer salon održava se paralelno sa **51. Oktobarskim salonom**, koji će biti svečano otvoren 8. oktobra u bivšoj zgradi Vojne akademije, a delom će biti održan i u KCB-u, koji je i organizator te međunarodne izložbe savremene umetnosti.

Sajt Parade ponosa je www.parada.rs

*Foto: Aleksandar Maćašev

(SEEcult.org)

Dvorište u Kopenhagenu

Sun, 09/12/2010 - 19:34.

Beogradska asocijacija Biro Beograd predstavlja se na desetom sajmu alternativne umetnosti Alt_Cph u Kopenhagenu radovima Vladana Jeremića, Selene Savić, Vukašina Nedeljkovića, Nenada Jeremića i Ivana Petrovića, odnosno projektom “Dvorište u prostoru”.

Nakon uspešnog učešća na sajmu u Stokholmu u februaru ove godine, “Dvorište u prostoru” nastavak je projekta “Dvorište zgrade” koji su pokrenuli umetnici Ivan Petrović, Vukašin Nedeljković, Nenad Jeremić, Ksenija Marinković, Marija Đorgović, Oliver Veljković, Dušan Jevtović, Vladan Jeremić i Selena Savić. Iako se nikada formalno nisu deklarirali kao grupa, oni su počev od 2000. godine delovali u više zajedničkih projekata i akcija, krećući se često izvan institucionalnih okvira.

Dešavanja u privatnim kućama, dvorištima oko stambenih zgrada, ad hoc izložbe, realizovanje pozorišnih predstava, reanimiranje privremeno praznih objekata kulturnim i umetničkim sadržajima, objavljivanje radova putem interneta, samo su neke od aktivnosti koje su sprovodili proteklih godina.

Na sajmu Alt-Cph, koji će biti održan od 17. do 19. septembra, biće predstavljeni crteži, fotografije, instalacije, asemblaži i video radovi tih umetnika, ali i dokumenti i artefakti sa različitih dešavanja, kojima će biti prezentovana i rasvetljena umetnička strategija, ponašanje i stavovi dela umetničke scene u Beogradu.

Pored radova, mesto na štandu naći će i publikacije Biroa Beograd i G.L.O.R.I.A., ali i drugih nezavisnih organizacija iz Srbije.

Nenad Jeremić će izvesti “Pozorišne probe”, koje će se odvijati unutar lavirinta prostora, uz učešće posetilaca sajma. Akcenat će biti na svakodnevnim situacijama koje će se izvoditi u izmenjenim okolnostima, kao put ka oneobičavanju osećaja svakodnevnice. Planirani su i drugi, na licu mestu smišljeni, kartki scenski zadaci.

Brza promena uloga između onih koji izvode i onih koji posmatraju je igra sa barijerom između izvođača i gledalaca. Time se intenzivira komunikacija i učvršćava povezivanje učesnika sajma, a posetioci neposredno uključuju u rad.

Selena Savić će predstaviti igru u kojoj će dve grupe igrati zamišljenu simulaciju analognih igara izgradnje grada. Početnu situaciju određivaće onlajn anketa, koju će posetioci moći da popune i na licu mesta. Delujući u okviru paradigme prehrambene industrije i distribucije hrane, igra ističe sukobljavanje javnog i privatnog interesa.

Deseti sajam Alt_Cph, pod naslovom "U prostoru" (In Space), biće održan u Fabrici za umetnost i dizajn (The Factory for Art and Design).

Ovogodišnji kurator je Signe Vad, a komitet predstavljaju umetnici i kustosi iz Kopenhaga: Lise Nørholm, Karen Land Hansen, Mette Høyen Andersen, Hans Erik Madsen, Camilla Nørgård.

Na tom sajmu Alt_Cph učestvuju umetnici iz Skandinavije, Srbije, Nemačke i SAD.

Alt_Cph okuplja umetničke inicijative i nezavisne prostore, umetnike i umetničke kolektive koji postoje i opstaju kao opozicija institucijama i komercijalnim umetničkim inicijativama, na lokalnom i međunarodnom nivou.

Cilj desetog Alt_Cph je otvorenje prostora za umetnike u stvaranju novog prostornog obrasca izlaganja.

Cela manifestacija će se odvijati unutar stare fabrike, ili izvan, u neposrednoj blizini.

Standardni oblik štanda je sveden na minimum tako da otvara prostor za inicijativu samih učesnika u njegovom uređenju.

Sajam Alt_Cph odvijaće se kroz nekoliko planova, paralelnih projekata, događanja, performansa i diskusija, a program je dostupan na sajtu <http://altcph.dk>

*U PRILOGU: Biografije umetnika - učesnika projekta "Dvorište u prostoru"

(SEEcult.org)

Drugi pogled / Javni radovi

Tue, 08/31/2010 - 11:41.

Međunarodna izložba “Drugi pogled / Javni radovi” na Kalemegdanskoj tvrđavi, koja predstavlja instalacije firentinskih umetnika na Kalemegdanu, osmišljene kao prostori za dijalog privremenom izmenom funkcije mesta, biće otvorena 4. septembra ispred Zavoda za zaštitu spomenika, a posetioce će u prvo vođenje kroz izložbu povesti alternativni vodiči Beograda.

Izložbom “Javni radovi”, u okviru projekata “Beograd: Drugi pogled” i “Outside”, predstavljeni su autori Mikele Dantini (Michele), Lorenzo Pecatini (Lorenzo Pezzatini), grupa Kinkaleri, Eliza Bjađini (Elisa Biagini) i Dejan Atanacković, koji je i kustos izložbe sa Zoranom Erićem iz Muzeja savremene umetnosti Beograd.

Instalacije osmišljene za prostor Kalemegdana nastaju namenski, kao narativni povod za aktivnost alternativnih vodiča - osoba sa invaliditetom i pripadnika manjina, koji vođenjem posetilaca po Kalemegdanu dopunjuju i dovršavaju rad i time realizuju svojevrsnu interakciju sa umetnicima i publikom.

Osim prostora ispred Zavoda za zaštitu spomenika (Mikele Dantini), tura obuhvata i revir s topovima Vojnog muzeja (Lorenzo Pecatini), travnjak između Stambol kapije i Prirodnjačkog muzeja (Eliza Bjađini i Dejan Atanacković) i prostor sa bistama književnika Alekse Šantića, Vojislava Ilića i Bore Stankovića.

Postavkom na Kalemegdanu, koju realizuju Centar za međunarodne umetničke studije i MSUB, obeležava se početak ovogodišnjih javnih nastupa alternativnih vodiča Beograda u okviru projekta “Beograd: Drugi pogled”, koji je posvećen je tumačenju grada kroz perspektivu marginalizovanih grupa.

Realizuje se obukom, angažmanom i promocijom nove kategorije u turizmu i inkluziji, pod nazivom alternativni vodič. Projekat okuplja predavače iz oblasti

umetnosti, istorije, teatra, arhitekture i muzeologije, a ovogodišnja obuka alternativnih vodiča realizovana je u vidu višemesečne radionice uz učešće Irine Subotić, Marka Stojanovića, Zorana Erića, Ljubice Beljanski Ristić, Vladana Jeremića i Milana Prodanovića.

Projekat "Outside", program studentske i stručne razmene u sferi umetničkog obrazovanja između Firenze i Beograda, realizuje se od 2005. godine prema protokolu o saradnji dva grada. U programima razmene učestvovalo je više od 300 studenata i predavača umetničkih fakulteta iz Srbije, Italije, SAD i Holandije, a kao deo projekta, predstavljene su brojne izložbe gostujućih umetnika uključujući i Roberta Gligorova, Virđilia Sienija, Kinkaleri, Edoarda Malađiđija, Next Question...

Izložba "Javni radovi" realizovana je uz logističku podršku Zavoda za zaštitu spomenika, Gradskog zelenila i Vojnog muzeja.

Projekat "Beograd: Drugi pogled" podržale su Telenor Fondacija i Turistička organizacija Beograda, a gostovanje firentinskih umetnika deo je godišnjeg programa projekta "Outside", koji podržava Sekretarijat za kulturu Beograda.

Izložba će biti otvorena do 12. septembra.

Sajt MSUB je www.msub.org.rs

(SEEcult.org)

Urgentna potreba borbe

Mon, 08/30/2010 - 07:37.

Ruski umetnički kolektiv Cho Delat?, poznat po spajanju političke teorije, umetnosti i aktivizma, predstavlja od 9. septembra u čuvenom Institutu za savremenu umetnost (ICA) u Londonu veliku izložbu "Urgentna potreba borbe" (The Urgent Need to Struggle), koja obuhvata i rad "Partizanski pesmokat" (Partisan Songspiel), nastao 2009. godine u saradnji sa umetnicima iz Srbije Vladanom Jeremićem i Renom Rädle.

Izložbeni prostor u ICA biće strukturiran putem serije modula koji podsećaju na konstruktivizam Aleksandra Rodčenka, dok dizajn treba da podseća na unutrašnjost socijalističkog radničkog kluba.

Na tri sprata u ICA biće prikazan veliki broj radova i štampanih novina koji su nastali proteklih godina, a reč je o radovima koje su realizovali **Olga Egorova Tsaplya, Nikolay Oleynikov, Natalya Pershina-Yakimanskaya Gluklya, Nina Gasteva, Vladan Jeremić & Rena Rädle i Dmitry Vilensky.**

Najbitni deo izložbe "Urgentna potreba borbe" čini trilogija pesmokat (songspiel), koja uključuje i poslednji film "Toranj" (Tower Songspiel) iz 2010.

Film "Partizanski pesmokat" (Partisan Songspiel), deo te trilogije, nastao je u saradnji sa Jeremićem i Renom Rädle, zauzeće sledeći sprat u ICA.

Taj film prikazan je već na velikom broju izložbi i manifestacija, uključujući: Galeriju Nova u Zagrebu, Istanbulske bijenale 2009, Trøndelag Centre for Contemporary Art iz Norveške., dok je u Srbiji imao premijeru u Muzeju savremene umetnosti Vojvodine u Novom Sadu, tokom izložbe Jeremića i Rene Redle, kao i u Muzeju 25. maj u Beogradu, u okviru izložbe "Političke prakse (post)jugoslovenske umetnosti", koju su priredili Prelom kolektiv, WHW i kuda.org, krajem 2009.

Rad "Partisan Songspiel", čiji su autori: Olga Egorova Tsaplya, Vladan Jeremić, Rena Rädle, Dmitry Vilensky i Natalya Pershina-Yakimanskaya Gluklya, otkupili su ove godine muzeji MUDAM iz Luksemburga, Reina Sofia iz Madrida i Van Abbemuseum iz Einhovena.

Prvi pesmokat iz trilogije "**Perestroika Songspiel**" nalazi se u kolekciji Muzeja savremene umetnosti u Beogradu (MSUB), nakon osvojene nagrade na Oktobarskom salonu 2008. godine.

U sklopu izložbe u ICA, biće predstavljen i film "**Belvil**" Vladana Jeremića i Rena Redle, koji prikazuje nasilno rušenje romskog naselja pored Belvila 2009. godine.

Izložbu "Urgentna potreba borbe" pratiće i jedinstveni **audio vodič**, posebno osmišljen za tu priliku, a predstavlja iskrivljen odgovor na konvencije koje su prisutne u institucionalnoj prezentaciji savremene umetnosti.

Biće prikazan i poslednji broj izdanja novina koji je izdao kolektiv Chto Delat?, kao i novine "**Tranziciona pravda**" koje su izašle krajem 2009. godine na srpskom i engleskom jeziku u Beogradu, a čiji su urednici bili Vladan Jeremić i Dmitri Vilensky.

Kolektiv **Chto Delat?**, formiran 2003. godine, vidi svoje raznolike aktivnosti kao spajanje političke teorije, umetnosti i aktivizma, a svoj identitet definiše kao samo-organizovanu platformu za radnike i radnice u kulturi, predstavljajući umetnička dela i ideje u produkciji više pojedinačnih umetnika i njihove zajedničke saradnje.

Izložba u ICA je i deo programa tog centra koji je posvećen odnosu umetnosti, aktivizma i društvenih promena, a postavlja pitanje da li kultura može biti prostor za protest u vreme ekonomske krize.

Izložba će biti otvorena do 24. oktobra.

*Foto: Partisan Songspiel - making of

(SEECult.org)

Kooperacija, ne korporacija

Wed, 08/25/2010 - 11:48.

Izložba “Kooperacija, ne korporacija / O pojačanim potencijalima umetnosti”, čija je kustoskinja Maja Ćirić, predstaviće od 11. septembra u prostoru ITS-Z1 u Ritopeku radove internacionalne grupe umetnika, ukazujući na potrebu kritičkog redefinisanja sveta umetnosti u uslovima neoliberalizma i njene potencijale za stvaranje novih odnosa i situacija u globalnom trans-nacionalnom društvu.

Na izložbi, čije su ključne reči *participacija, kritika, globalizacija i multikulturalizam*, učestvuju **Elisabeth Panker, Eleana Louka, Freek Lomme, Interacting Arts, Dušica Dražić i Sam Hopkins, Danilo Prnjat, Ranko Travanj, Tanja Juričan, Tanja Marković i Maja Mirković, Société Réaliste, Chto Delat, Rainer Ganahl, Jenny Marketou, Reality Check - Art and Activims (Reader, Vladan Jeremić, Madeleine Park, Rena Raedle i Katarina Popović), Raimi Gbadamosi, Bona Park i Hyunjoo Byeon i Marina Gržinič, Aina Šmid i Siniša Ilić.**

Izložba je inspirisana stavovima **Niklasa Luhmanna** i **Michaela Lignera** koji pod terminom PA (post autonomija) ukazuju da umetnost prevazilazi autonomiju.

Prema konceptu **Maje Ćirić**, koja je sarađivala na tom projektu s **Davidom Goldenbergom**, iskorak ka šablonu PA omogućava nam da se pomerimo od postojećih interesa umetnosti i da lociramo drugačije pozicije, termine, teritorije, stanja, jezike...

“Zašto je izložba kritika uloge umetnosti u neoliberalizmu, revizija globalizacije i kolonizacije? Zato što smo svesni unutrašnjeg kolapsa sveta umetnosti! Zato što podržavamo ideje, koje poput PA, mogu da stvore nove odnose i situacije u globalnom trans-nacionalnom društvu! Zato što želimo da iniciramo mikro-političke situacije uvođenjem dodatnih scenarija za čitanje savremene umetnosti!

Zato što su dosadašnji pokušaji umetnosti da se razveže od postojećih moći i vrednosnih sistema bili neuspešni! Zato što želimo da ukažemo na nevidljive pozicije savremene umetnosti i poseban društveno politički okvir koji se zalaže za jedinstvenu mentalnu geografiju!", navela je Maja Ćirić povodom izložbe, kojom se nastavlja izlagačka sezona u ITS-u Z1 (International Test Site) njujorško-beogradskog umetnika Dragana Ilića.

Prema navodima Maje Ćirić, svi narativi koji su doprineli razvoju savremene umetnosti u modernizmu nisu prozvali njegove negativne aspekte, a naročito njegovu ulogu u kolonizaciju drugih (kultura), dok su istvoremeno doprinosi utemeljenju nacionalne države. Pošto su nesposobni da reše inherentne probleme, javila se potreba za fundamentalno različitom strategijom. U tom smislu bi se moglo reći i da je nemoguće da se upotrebe postojeći modeli da bi se razrešili postojeći društveno-politički problemi, i to ne samo zbog činjenice da su postojeći modeli razvijeni iz evro-centrične tradicije, već što služe da bi održali hegemoniju i postojeće centre kulturne moći.

Reality Check - Art and Activims Reader, urednici: Vladan Jeremic, Madeleine Park i Rena Raedle, dizajn Katarina Popovic

Izložba “Kooperacija, ne korporacija” nastavak je izložbeno-kustoskih aktivnosti u prostoru ITS-Z1, eksperimentalnoj umetničkoj laboratoriji koju je izgradio u Ritopeku umetnik **Dragan Ilić**.

Ovogodišnja sezona ITS-a počela je krajem maja gostujućom izložbom ljubljanske galerije Kapelica “Ekologija tehno uma”, zasnovanom na principima savremene istraživačke umetnosti, koja je predstavila radove slovenačkih umetnika, u selekciji Jurija Krpana, koji su za predmet interesovanja odabrali nauku i tehnologije i njihov uticaj na savremeno društvo.

U junu su se potom u ITS-u predstavili studenti sa Akademije umetnosti u Atini, u kustoskom izboru profesora Janisa Melanitisa.

Osnivač ITS Z1, Dragan Ilić, živi i radi poslednjih godina na relaciji Beograd-Njujork, a proteklih godinu dana posvećen je serijalu performansa “Roboaction”, koje je izveo u Kvins muzeju u Njujorku, a potom u Ekvadoru i Muzeju nauke u Bostonu, u okviru Nacionalne nedelje robotike.

Sajt Ilića je www.draganilic.org, a zastupljen je i u [Galeriji umetnika](#) portala SEEcult.org

Sajt ITS Z1 je <http://itsz1e.wordpress.com>

(SEEcult.org)

2nd Roma Pavilion - Call the Witness

Mon, 02/15/2010 - 13:10.

Početak:

15 Feb 2010

Kraj konkursa:

1 May 2010

Kuratorski tim drugog Romskog paviljona - Call the Witness - objavio je poziv za umetnike/ce, istraživače/ice i medijske arhive za učešće u tom projektu, koji će biti predstavljen u Veneciji 2011. godine.

Projekat je konceptualizovan i organizovan zahvaljujući saradnji interdisciplinarnog kuratorskog tima koji čine: Suzana Milevska, Vladan Jeremić, Rena Redle i Enisa Eminovska

Drugi romski paviljon - Call the Witness predstavlja interdisciplinarnu saradnju čiji je cilj podsticanje, produciranje i predstavljanje savremene umetnosti i umetnosti novih medija romskih umetnika i umetnica iz različitih regiona i kultura.

U srži projekta je koncept savremenog umetnika i savremene umetnice kao neposrednog svedoka svog vremena, koji nije pasivni posmatrač, već pre deluje kao aktivni učesnik u solidarnosti s događajima i ljudima koji su podstakli njegov rad. Takva jedna pojava, gde umetnost postaje potencijalni pokretač društvenih promena, poprima potpuno novu perspektivu u ovom razdoblju digitalizacije i globalizacije, i može umnogome uticati na romske zajednice.

Prema navodima kustosa, objavljuju "Poziv za svedoke" kako bi se na videlo iznela svedočanstva i izjave umetnika/ca i istraživača/ica koje će podići svest o različitim prilikama romskih zajednica širom sveta.

Pitanje "ko upravlja sredstvima predstavljanja i ima moć da promoviše dominantne kulturne i moralne vrednosti u vezi s romskim zajednicama?" navelo je kustose da naglasak stave na umetnost novih medija kao raspoloživo sredstvo za predstavljanje sebe i samoispitivanje.

Umetnici i umetnice, istraživači i istraživačice pozvani su da podnesu predloge koji se bave ovim pitanjima na način koji će omogućiti dalji zajednički razvoj, kako sadržaja, tako i u pogledu medija.

Odabrani prilagači/ce biće pozvani da predstave svoje predloge i raspravljaju o njima na radnom sastanku koji će biti održan u Beogradu (u aprilu 2010), gde će biti razgovarati o mogućnostima eventualnih daljih produkcija pojedinačnih radova ili zajedničkih projekata.

Uslovi za produkciju biće utanačeni za najizglednije koncepte, koji će biti realizovani u 2010. i predstavljeni na drugom Romskom paviljonu u Veneciji (2011).

Organizatori projekta 2nd Roma Pavilion - Call the Witness su Roma Media Base - organizacija sa sedištem u Skoplju koja se bave arhiviranjem, produciranjem i predstavljanjem savremene umetnosti i umetnosti novih medija romskih umetnika i zajednica, i Biro za kulturu i komunikaciju iz Beograda.

Projekat podržavaju Institut za otvoreno društvo i druge organizacije i pokrovitelji.

Prvi Romski paviljon održan je 2007. godine kao prateća izložba 52. Bijenala u Veneciji i inicirao ga je Institut za otvoreno društvo.

KAKO SE PRIJAVITI?

1. Poziv za umetnike/ce i istraživače/ice

Rok: 15. mart 2010.

Prijave treba da sadrže:

- iscrpan narativni CV (do 500 reči),
- motivaciono pismo i skicu (do 500 reči) koji će izneti vaša interesovanja i glavna pitanja kojima se projekat bavi,
- kontakt mejl/telefon

Po želji:

- vizuelne materijale (kadrove iz videa, linkove za video-radove, pdf-ove, linkove za veb-sajtove itd) iz postojećih radova ili radova u razvoju i predloge za nova istraživanja, fotografije, video-radove, animacije, performanse, stripove, zvučne umetničke radove i druge projekte novih medija.

Ko može da se prijavi: svi romski umetnici i umetnice i ostali romski profesionalci/ke (istraživači/ce umetnosti, teoretičari/ke, kuratori/ke, aktivisti/kinje, itd), koji/e rade samostalno ili u grupama u polju savremene umetnosti i kulture, iz svih zemalja i regiona.

2. Poziv za medijske arhive

Rok: 1. maj 2010.

Poziv je upućen romskim kulturnim centrima, arhivima, festivalima i ostalim organizacijama i producentima koji mogu da podnesu postojeće produkcije novih medija (foto arhive, istraživačke video-projekte, itd) medijskoj arhivi Call the Witness koja će biti predstavljena na drugom Romskom paviljonu u Veneciji.

Za sada je potrebno podneti samo opis medijskih produkcija ili sadržaj arhive, adresu organizacije i uzorke (tekstove, slike jpg-ove, linkove za video-inserte, postojeće onlajn arhive, itd).

Materijale (maksimalno 5MB) treba poslati na adresu: callthewitness@gmail.com

Rokovi:

15. mart 2010, za umetnike/ice i istraživače/ice

1. maj 2010, za medijske arhive

Adresa: callthewitness@gmail.com

Dvorište na Supermarketu

Thu, 02/11/2010 - 20:33.

Projekat "Dvorište zgrade" i produkcija neformalne grupe umetnika koji poslednjih desetak godina žive i stvaraju u Beogradu i inostranstvu biće predstavljeni na sajmu umetnosti "Supermarket 2010" u Stokholmu, uz publikacije Biroa za kulturu i komunikaciju Beograd, G.L.O.R.I.A. i drugih nezavisnih organizacija iz Srbije.

Predstavljanje i afirmisanje nezavisnih umetničkih inicijativa deo je sve popularnijeg toka osmišljavanja strategija i povezivanja samostalno organizovanih umetnika, kuratora i umetničkih organizacija širom sveta. Jedna od takvih inicijativa je i Supermarket, a iako je reč o sajmu, organizatori te manifestacije kao osnovni cilj ne ističu prodaju, već kreiranje platforme za umrežavanje aktera nezavisne umetničke scene kroz susrete i zajednička iskustva.

Na "Supermarketu 2010", koji se svake godine održava na drugoj lokaciji u Stokholmu, učestvovalaće od 19. do 21. februara u Kulturhusetu 60 izlagača iz 24 zemlje.

Projekat "Dvorište zgrade" pokrenuli su umetnici Ivan Petrović, Vukašin Nedeljković, Nenad Jeremić, Oliver Veljković, Dušan Jevtović, Vladan Jeremić i Selena Savić.

Iako se nikada formalno nisu deklarirali kao grupa, od 2000. godine delovali u više zajedničkih projekata i akcija krećući se često izvan institucionalnih okvira. Dešavanja u privatnim kućama, dvorištima oko stambenih zgrada, ad hoc izložbe, realizovanje pozorišnih predstava, reanimiranje privremeno praznih objekata kulturnim i umetničkim sadržajima, kao i objavljivanje radova putem interneta, samo su neke od aktivnosti koje su sprovodili proteklih godina.

Na "Supermarketu 2010" biće predstavljeni crteži, fotografije, instalacije, asamblaži i video radovi tih umetnika, ali i dokumenti i artefakti sa određenih dešavanja, a cilj je

da se u vizuelnoj formi ilustruju i rasvetle umetničke strategije, ponašanje i stavovi jednog dela umetničke scene u Beogradu.

Vladan Jeremić će, u okviru diskusionog programa "Supermarket Talks", čija je tema ove godine "Documentation and non-documentation", govoriti 20. februara o "Brisanju konteksta kroz hiperprodukciju".

Jeremić je umetnik, kurator, aktivista i kritičar sistema umetnosti i odnosa kulture i politike, a od 2002. radi s Renom Raedle projekte koji se bave savremenom umetnošću i socijalnim aktivizmom. Objavili su i mnoge tekstove koji se odnose na savremenu umetnost i politički aktivizam u raznim stručnim publikacijama i onlajn izdanjima, a učestvovali su i na brojnim konferencijama o umetnosti i aktivizmu u Evropi. Nedavne samostalne izložbe su imali u Novom Sadu, Beogradu, Parizu i Hamburgu (www.modukit.com/raedle-jeremic).

Ivan Petrović, dobitnik Mangelos nagrade 2008. za najboljeg mladog vizuelnog umetnika u Srbiji i stipendije KulturKontakt u Beču 2004. godine, bavi se fotografijom i kratkim formama filma. Za Petrovićevu aktivnost u oblasti fotografije, karakterističan je izraženi dokumentaristički pristup, koji često uključuje i prošireni kontekst korišćenja ready-made-a.

Fotografske projekte, recikliranjem starih sopstvenih radova i povezivanjem sa novim, afirmiše kao autokustosku formu, kojom, nevezano za temu kojom se u određenom momentu bavi, iznova ispituje tumačenje fotografije kao dokumenta, kao i uspostavljenih vrednosti na osnovu kojih se jedan foto-dokument, u datim okolnostima, može vrednovati.

Selena Savić od 2007. godine živi u Holandiji, gde završava master studije na Piet Zwart Institute. Radi sa zvukom, videom, pravi instalacije i različite onlajn intervencije. Duboku fascinaciju sistemima i društvenim pojavama ispoljava kroz projekte koji se bave (re)konstrukcijom društvenih i ličnih odnosa, ulogom informacije u svakodnevnom i nesvakodnevnom (<http://www.kucjica.org>).

Nenad Jeremić bavi se videom, različitim scenskim formama i pisanjem.

Kustoskinja projekta Marija Đorgović, diplomirala je istoriju umetnosti na Filozofskom fakultetu u Beogradu, a bila je saradnica Studentskog kulturnog centra (2001-2003) i Galerije Grafički kolektiv (2005-2006), dok sada radi kao kustos u Muzeju istorije Jugoslavije u Beogradu.

Učešće izlagača iz Srbije, u produkciji i organizaciji Biroa za kulturu i komunikaciju (<http://birobeograd.info>), podržali su Swedish Institute i Supermarket Art Fair Economic Association.

Sajt sajma Supermarket je www.supermarketartfair.com

*Foto: Yes to All, Selena Savić, intervencija u javnom prostoru 2008. (izložena u Blaak 10 galeriji u Roterdamu u januaru 2008.)

(SEECult.org)

Prateći program izložbe organizovan je u saradnji sa Feminističkom grupom BeFem, redakcijom QT Magazina, Le wHORE-om, Feminističko-lezbejskom inicijativom u okviru "Act Women", Queeria centrom, Izdavačkom kućom Heliks, kao i nezavisnim aktivistkinjama i aktivistima.

Organizatori i koproducenti su Kulturni centar Rex i Article One, a izložbu su pomogli Švedski institut i švedska ambasada u Beogradu.

Sajt Rexa je www.rex.b92.net, a program se nalazi i u [Kalendaru](#) Portala za kulturu jugoistočne Evrope SEEcult.org

(SEEcult.org)

Društvo ne trpi kritiku

Wed, 01/27/2010 - 12:42.

Beogradski umetnik Vladan Jeremić, aktivista, kustos i pronicljivi posmatrač umetnosti i odnosa kulture i politike, učestvovao je s kolegama iz Ljubljane, Zagreba i Skoplja na okruglom stolu **“Bez anestezije”** koji je krajem 2009. održan u Beogradu, a u intrervjuu za SEEcult.org i Kulturpunkt, govori o poziciji kritičke umetnosti u Srbiji i zemljama u tranziciji, njenim dometima i odnosu prema društvenom aktivizmu, navodeći da kritika treba da bude kritika odnosa u društvu, a ne kritika predstava.

Jeremić je završio Interdisciplinarne master studije na Univerzitetu umetnosti u Beogradu, a 2001. je diplomirao na Fakultetu primjenjenih umetnosti takođe u Beogradu. Od 2002. radi sa Renom Raedle i aktivno učestvuje u projektima savremene umetnosti i društvenog aktivizma. Jeremić-Readle su objavili niz tekstova o savremenoj umetnosti i političkom aktivizmu, učestvujući na velikom broju umetničkih i aktivističkih događaja širom Evrope.

Samostalne izložbe imali su u Srbiji, Francuskoj i Nemačkoj, uključujući nedavnu “Psihogeografsko istraživanje” u MSUV u Novom Sadu, na kojoj su predstavili aktivnosti poslednjih sedam godina, koncentrisane na praksu “estetizovane dokumentacije” simptoma u društvu u kontekstu “ekonomske tranzicije” i uzročno-posledičnih poteza lokalno-globalnih politika, s fokusom na marginalne, ugnjetavane i prekarne strukture društva kao najfragilnije socijalne zone u kojima se sile moći sistema fatalno sudaraju. Važniji projekti su: video Belvil (2009), Writing on the Sky (2008) i Under the Bridge (2004), Serija spomenika - Nezaboravni trenuci u životu novobeogradskih radnika i radnica (2007), Sendi i Horrorkatze Macht Terror (2003).

Jeremić je bio jedan od učesnika okruglog stola “Bez anestezije”, koji je u decembru 2009. održan u Beogradu, u organizaciji portala SEEcult.org i partnera iz regiona, a bio je posvećen **preispitivanju pozicija, praksi i modela kritičke umetnosti** kroz četiri primera iz regiona (Hrvatske, Makedonije, Slovenije i Srbije).

S/KP: *Poslednjih godina se, u saradnji sa Renom Raedle, posebno baviš propitivanjem društvenih simptoma u kontekstu tranzicije, uz fokus na marginalne i ugnjetene strukture društva. Kako bi opisao kontekst kritičke umetnosti danas u Srbiji i uopšte današnje društvo u Srbiji i njegovu budućnost u evropskim integracijama?*

V.J.: Ovo je prilično široko pitanje, zadržao bih se samo na nekim karakteristikama koje su vezane za ekonomsku situaciju u Srbiji i u sličnim zemljama u regionu. Naime, prisvajanje materijalnih dobara od strane pojedinaca i političkih elita, te nikakvo interesovanje da se izvrše ozbiljnije socijalne reforme na nivou strukturiranja društva, dovodi do drastične pauperizacije velikog broja stanovnika, a sa druge strane bogaćenje malog broja onih koji drže instrumente vlasti u svojim rukama. Da bi jedna zemlja kao Srbija isplivala u ekonomskom smislu, posegnulo se za uzimanjem velikih kredita od strane Ruske Federacije i Međunarodnog monetarnog fonda. Budućnost velikog broja stanovnika je neizvesna. Ne postoje neki usmereni programi za zapošljavanje, sve više je nekompetentnih i obespravljenih radnika, pobeo je svaki tranzicioni voz na koji su se mogli ukrcati 90-ih ili ranih 2000-ih. Sve u svemu, ne vidim instrumente za ozbiljan oporavak velikog broja stanovništva. Ovaj proces je više-manje karakterističan za većinu zemalja u regionu pa i EU država, i naravno SAD u kontekstu ekonomske krize, stoga

ne vidim izuzetak Srbije u tom kontekstu, osim da je zbog ratova i pogrešne politike izgubila nekoliko mogućnosti za kakav-takav oporavak.

Umetnost u ovom smislu treba da posluži kao sredstvo za edukaciju i osvešćenje pojedinaca i pojedinki, nasuprot instrumentu koji pokušava da skandalizuje ili medijski narušava već katastrofalnu situaciju, jer još više konfuzije ne doprinosi nikome. Kritika treba da bude kritika odnosa u društvu, a ne kritika predstava. Stoga je i pojam shvatanja kritičke umetnosti od strane mnogih savremenih umetnika nejasan i nekoristan.

S/KP: *Vaš rad "Belvil" skrenuo je pažnju na položaj romskih porodica za vreme Univerzijade, održano je i nekoliko protesta, ali su gradske vlasti posle par meseci raselile to naselje i naizgled je problem rešen za najširu javnost. Koji su uopšte dometi kritičke umetnosti?*

V.J.: Umetnost može da zabeleži i da preda široko jednu informaciju ili poruku, u slučaju filma Belvil, koji smo Rena Raedle i ja uradili, zabeležena je situacija rušenja romskog naselja u Bloku 67. Umetnost ima ograničenja, ona može da ukaže i da rasvetli problem, ali nemojmo se zavaravati da može da ga reši. Probleme treba da rešavamo svi mi u našem neposrednom okruženju i svakodnevno u našim životima. Najveći problem je u tome što neki od nas ne vide problem, e tu umetnost treba da nastupi kao sredstvo mapiranja datog problema ali i pružanja alternativnih rešenja.

S/KP: *Baviš se i savremenom kritičkom umetnošću i društvenim aktivizmom? Koliko je teško to odvojiti i da li bi trebalo?*

V.J.: Društveni aktivizam treba da bude odgovornost i aktivnost svih građana u Srbiji. Zависи naravno u kom aktivističkom polju i koliko je domen delovanja. Ne vidim problem u miksovanju polja rada i aktivizma u bilo kom segmentu. Zasićujemo hibridnu poziciju. Teško da je moguće izbeći bilo kakvu aproprijaciju, jer je remix i copy-paste kultura potpuni deo naše savremene kulture, a mladim ljudima je to sastavni deo razmišljanja. Za nas je umetnički pristup isto što i alat. Naši umetnički radovi imaju važan didaktički i aktivistički karakter. Trudimo se da prikazemo odnose u društvu, ali se takođe trudimo da zastupamo koncept solidarnosti, jer razne alatke razne osobe mogu koristiti u raznorodne svrhe. Knjigu možete pročitati i dati drugome da je pročita, ili je koristiti kao podmetač.

S/KP: *Šta kritička praksa sve može biti danas?*

V.J.: Kultura, a pogotovu savremena umetnost se potiskuje i teži se da se ona marginalizuje. Naše društvo ne trpi nikakvu kritičku platformu niti želi da razvija diskurs savremene umetnosti. Naprotiv, ignorisanjima, nefinansiranjima, slanjem navijača i neo-fašista da prekidaju otvaranja, društvo briše i potiskuje nezavisne intelektualce i umetnike. U ovoj društvenoj cenzuri institucije kulture igraju veliku ulogu, zato što zaposlene birokrate koje sede po preostalim institucijama ne podržavaju kritičke nego nasuprot tome dekorativne sadržaje. Birokrate su zaposlene po stranačkoj liniji, i funkcija im je da ne talasaju. Ne možete očekivati od neke tamo birokratkinje ili birokrate koja i koji čekaju penziju (ovde ne govorimo o starosnoj dobi, jer i tek zaposleni mladi u takvom miljeu već krenu čekati penziju), da pokrenu kritički i analitički diskurs o savremenoj umetnosti u Srbiji. Većina ljudi

jednostavno čeka penziju i želi što manje da radi, a smatraju da su malo i plaćeni. Sećate se one stare poslovice: „Ne mogu tako malo da me plate koliko malo mogu da radim“, ustvari radi se na drugoj strani da se preživi, svako u Srbiji radi 2-3 dodatna posla.

S/KP: *Koja su važna pitanja koje treba postaviti kada se praktikuje kritička umetnost?*

V.J.: Dva pitanja: 1. Šta mogu korisno drugi da nauče od moje kritike. 2. Ako kritikujemo da li pružamo neko alternativno rešenje?

S/KP: *Svaka praksa podložna je reinterpretacijama, odnosno jedan te isti umetnički čin se može čitati na različite načine. Koje strategije koristiti da se kritička umetnička praksa čita na mišljeni način?*

V.J.: Interpretacija pre interpretatora je bitan aspekt koji mora biti integrisan u proces primanja umetničkog dela.

S/KP: *I sam se baviš organizovanjem i osmišljavanjem različitih događaja u poljima umetnosti i aktivizma. Pomaže li ti to iskustvo da sistem umetnosti, ukoliko se može reći da postoji, sagledaš bolje i iznutra? I kakva je ta unutrašnjost?*

V.J.: Unutrašnjost je birokratska i gladna. Jako puno aplikacija, finansijski izveštaji, birkoracija koja ubija kreativni rad. To je jako veliki deo organizatorskog rada. Satisfakcija dolazi i kada drugima omogućite polatformu za ostvarivanje. Organizacija izložbi i dešavanja i za druge umetnike i kulturne radnike me ispunjava takođe ako u tome vidim svrhu i mogućnost neke promene u realnosti svakodnevnice.

Možemo govoriti i o monopolizaciji kulture u Srbiji i da je zvanična kulturna politika više okrenuta profitu i projektima od „nacionalnog značaja“, dok se zanemaruje neprofitna kulturna produkcija.

Smatram da zvanična kulturna politika zanemaruje upravo projekte kulture.

U slučaju EXIT festivala novac ide u razne promotivne kampanje. Koncert Madone je takođe iskorišten u promotivne svrhe nekih ljudi. Ne bih rekao da postoji strategija, na delu je ad hoc presipanje fondova.

S/KP: *Šta misliš o muzejima savremene umetnosti danas i njihovoj ulozi?*

V.J.: Neki dobro rade svoj posao a neki ne. Teško je generalizovati. Upšte nisam veliki ljubitelj muzejskoj pristupa. Tu treba nešto debelo menjati, jer vučemo još uvek neke koncepte iz 19. veka.

S/KP: *Može li se živeti od umetnosti?*

V.J.: Može i ne može. Veliki broj umetnika u Srbiji i u inostranstvu ima želju da bude neoliberalni faktor koji funkcioniše uspešno na tržištu, operisan ikakve kritike. Stoga je veliki broj umetničkih radova danas samo dekoracija na tržištu ili trenutno uspešna marketinška strategija. Većina radova demonstriraju moć tržišta i dodvoravaju se tržištu, oni jesu indikator moći kapitala i neoliberalnog sistema, ali u isto vreme oni nikako nemaju didaktičku i emancipatorsku poruku, niti nose bilo kakav aspekt otrežnjenja. Ovakvi radovi su dekoracija i investicija za bogate

špekulante. Umetnici koji žive u Republici Srbiji velikom većinom jesu isključeni iz svetskih špekulantskih sistema tržišta umetnosti i jesu veoma marginalizovani. Umetnici u Srbiji kukaju i plaću da ne postoji tržište umetnosti koje bi pokrenulo umetničku produkciju. Naš odgovor na sve ovo je prilično diverzan, jer smatramo da samo tržište ne može da čini umetnost. Umetničko delo nije lepa stvar koja ukrašava dom kolekcionara ili bogataša, umetničko delo dekonstruiše pozicije moći i prikazuje stvarnost.

Više o radu umjetničkog para Jeremić-Raedle možete saznati [OVDE](#).

Okrugli sto “**Kritička umetnost i odgovorna kultura: BEZ ANESTEZIJE!**”, održan je u Gete institutu u Beogradu u nastavku projekta “**Let’s Talk Critic Art**” portala SEEcult.org s partnerima iz regiona ([Kulturpunkt](#), [SCCA-Ljubljana/Artservis](#) i [Forum-Skopje](#)), a učestvovali su i kustoskinja i kulturna radnica **Nataša Bodrožić** iz Zagreba i umetnici **Milena Kosec** iz Ljubljane i **Igor Toševski** iz Skoplja, uz moderaciju nezavisne kustoskinje i likovne kritičarke **Maje Ćirić** iz Beograda.

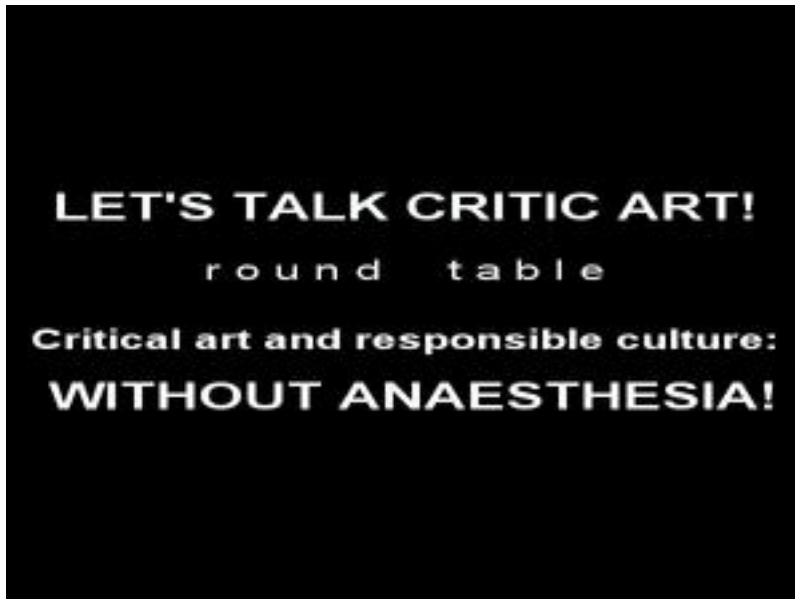
Ostale intervjuje moguće je pročitati [OVDE](#)

Dvogodišnji projekat “Let’s Talk Critic Art”, čiji je nosilac portal za kulturu jugoistočne Evrope SEEcult.org, realizuje se uz podršku **Evropske kulturne fondacije (ECF)**, a beogradski okrugli sto organizovan je i uz podršku Gete instituta Beograd.

Vesna Milosavljević (SEEcult.org)

Bez anestezije!

Wed, 01/27/2010 - 12:28.

Potencijal savremene kritičke umetnosti u regionu - sudeći prema primerima iz Srbije, Slovenije, Hrvatske i Makedonije, zavisi ponajmanje od samih umetnika koji su voljni da se uhvate u koštac s nizom problema. Konkretni efekti te njihove spremnosti ponekad i ne postoje, nekad se svode na dobijanje viza za kolege iz zemalja van šengenske zavese, ponekad su poruke kritičke umetničke prakse prepoznate tek posle dužeg vremena, a događa se i da izazovu neplanirane reakcije, pa i brzopotezne zabrane.

Diskusija na okruglom stolu “**Kritička umetnost i odgovorna kultura: BEZ ANESTEZIJE!**”, održanog krajem 2009. u Beogradu, pokazala je kompleksnost tematike i ukazala na različite modele kritičkih umetničkih praksi koje se suočavaju sa određenim opštim problemima prihvatanja kritičkog diskursa u savremenom društvu, a u lokalnom kontekstu nailaze čak i na cenzuru.

Neophodnost izgradnje individualnih, ali i zajedničkih praksi koje bi se, inspirisane predstavljenim primerima pozabavile pronalaženjem novih modela efektnog delovanja, osmišljenim tako da izazovu domete kritičke umetnosti i ponovo ukažu na građane/aktiviste/umetnike sposobne da stvaraju razliku u javnoj sferi, jedan je od neformalnih zaključaka rasprave, održane u Gete institutu u Beogradu u nastavku projekta “Let’s Talk Critic Art” portala SEEcult.org s partnerima iz regiona ([Kulturpunkt](#), [SCCA-Ljubljana](#) / [Artservis](#) i [Forum-Skopje](#)), uz učešće **Vladana Jeremića** iz Beograda, **Nataše Bodrožić** iz Zagreba, **Milene Kosec** iz Ljubljane i **Igora Toševskog** iz Skoplja.

Neka od pitanja na kojima je zasnovana diskusija, koju je moderirala nezavisna kustoskinja i likovna kritičarka **Maja Ćirić** iz Beograda, odnosila su se na impulse i intenzitete kritičke umjetnosti i odgovorne kulture u smislu reprezentacije ili intervencije, status quo ili iskoraka i konfrontacije ili manipulacije, kao i državnog kulturnog inženjeringa ili parcijalne, ali fokusirana individualna praksa?

Preispitujući **kritičku umetnost** kao **nepredvidljivi impuls dominantne kulturno-političke paradigme**, rasprava je istakla anti-politiku kao alternativu predvidivoj politici, odnosno direktnoj i nemoćnoj politizaciji.

Krenulo se od pretpostavke da odgovorna kultura ne nastaje iz suočavanja umetnosti i politike, već iz njihovog aktivnog odnosa.

Prema **Jacquesu Rancièreu**, politički subjekat sposoban da se zauzme za odgovornu kulturu nije ni politički lobi, ni individua koja traži adekvatne reprezentacije za svoje interese i ideje, već je prazan operater koji stvara slučajeve političke rasprave **neprestano izazivajući ustanovljene okvire** za identifikaciju i klasifikaciju. Da bi se ukazalo na nove forme kritičke subjektivnosti, neophodno je stoga preispitati odnos institucija i kulturnih operatera i naglasiti potencijal umetnosti za kreiranje radikalnog kritičkog znanja.

Kao jedan od svetski poznatih primera navedeni su **The Yes Men**, čiji se članovi pretvaraju da su uticajne ličnosti ili portparoli moćnih organizacija kako bi ih zapravo izvrgli ruglu. Njihove mete su "veliki kriminalci današnjice", tj. politički lideri i čelnici korporacija koji "stavljaju profit iznad svega".

Takođe, naveden je i projekat **Emergency Room**, izložbeni prostor u kojem umetnici, koji se smatraju "termometrima disfunkcionalnosti društva", komentarišu urgentna pitanja današnjice "pre nego što za to bude kasno". Pritom je reč o umetnosti nedefinisanoj unapred, a koncept je zasnovan na činjenici da je za realizaciju nekog rada potrebno i po nekoliko meseci za pregovore sa institucijama, pronalazak novca i saradnika, što ograničava mogućnosti brzog reagovanja na stvarnost i pretvara umetnost u komentar jučerašnjice.

Objašnjavajući koncept zalaganja za **suočavanje sa stvarnošću "bez anestezije"**, Maja Ćirić podsetila je na Rancierovo objašnjenje **disenzusa** (u knjizi *The Emancipated Spectator*) kao mogućnosti da se svaka situacija izvrne ka unutra i rekonfiguriše u odnosu na poznati režim percepcije i značenja.

Kao primer u svakodnevnom životu, navela je mogućnost slušanja vokmena u autobusu u kojem trešte narodnjaci, čime se ukazuje na alternativni kod - alatke kojima je moguće narušiti dominantni kulturni kod ili uticati na stvaranje nove vrste konsenzusa.

U tom smislu, disenzuz je potrebno upotrebiti i u redefinisaju modela same debate o kritičkoj umetnosti, koja bi - u kontekstu koji odlikuju fluidnost, nomadizam, prezasićenost informacijama., morala i sama poprimiti drugačiju formu kako bi efikasnije mogla da utiče i na redefinisanje kulturnih politika.

Zanimljive primere iz sopstvene umetničke prakse u tom pravcu izneli su učesnici diskusije, koju je obeležilo **pitanje uspešnosti kritičke umetnosti**, ali i decidan stav da od nje ne treba odustati, čak i kada su efekti minorni u određenom trenutku.

"Ako si kritičan prema nekoj pojavi, možda je u tom trenutku i sasvim promašeno, ali može u neko drugo vreme da ima i konkretan rezultat, a može neke ljude da zainteresuje i već sada", rekla je slovenačka umetnica **Milena Kosec**, koja je po obrazovanju inženjerka matematike, a umetničko delovanje od kraja 80-ih podelila je na tri faze - amatersku, kada je bila i najslobodnija, van galerija i bilo kakvih granica, preko statusa profesionalne umetnice koja je dobijala pozive uglednih galerija, ali se osećala ograničenom, do sadašnje faze "karijerne savremene umetnice" kojoj je potrebna galerija za realizaciju projekata.

Milena Kosec je 1988. počela da priređuje izložbe u svojoj kući i vrtu - neprofesionalnoj, neprofitabilnoj i neinstitucionalnoj **galeriji Vila Katarina**, a njen najpoznatiji rad je "**Državica strašilo za ptice**" (Državica Ptičjestašilna), u okviru

kojeg je izvela više javnih akcija - komentara aktuelnih događaja u Sloveniji isprepletanih s ličnim pričama.

Prema njenim rečima, ako se u startu odustane od kritike onda nije ni moguće očekivati bilo kakve promene.

Smatrajući i da nije na umetnosti da vodi procese aktivnog zagovaranja, ona je istakla da **kritička umetnost, međutim, ima snagu da postavi prava pitanja**, definiše, artikuliše i upozori na problem, i to na kreativan i emotivan način kojim se može doći do ljudi. Tako umetnici i kulturni radnici u svom nomadskom mehanizmu funkcionisanja plešu oko problema i uvek nanovo otvaraju nove situacije. U tome je potencijal umetnosti i kulture koji mogu, ako ništa drugo, bar doprineti korekciji društva.

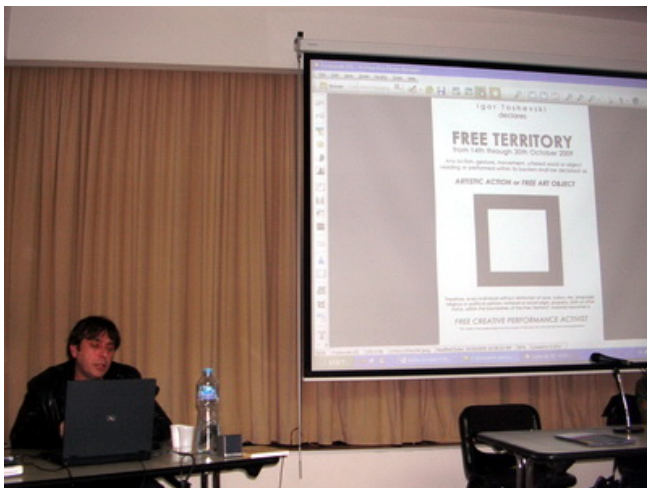
“Ako je društvo svesno da nešto nije u redu, onda će biti rezultata”, rekla je Milena Kosec, navodeći primer jedne od prvih izložbi na koju je pozvana da učestvuje, ali se iznenadila kada je shvatila da umetnici ne dobijaju nikakav honorar.

“Ja sam pala na zid institucije, ali ipak se nešto pokrenulo. Došli su mediji, saznalo se da umetnici rade džabe, besplatno, i da moraju da traže neki drugi način da zarađuju za život”, rekla je Milena Kosec, koja je od 2000. godine kao profesionalna umetnica učestvovala na svim značajnim izložbama savremene slovenačke umetnosti (Moderna galerija, MGLC, Kapelica...), kao i na Manifesti 7 (2000) i U3 u Ljubljani (2003), a od početka koristi kao osnovni materijal za izražavanje nepotrebne predmete, odričući se materijalne (re)produkcije radova.

Prema njenim rečima, shvatila je da je preopterećena predmetima, kao i celo društvo.

“Odlučila sam da neću ništa novo da pravim i da dokumentujem i počela sam da razmišljam o nematerijalnom radu”, rekla je Milena Kosec, koja poziva ljude da uzimaju ili donose u galeriju predmete, ali smatra da ta njena kritika još nije shvaćena.

Specifičnu situaciju u Makedoniji predstavio je **Igor Toševski**, osnivač i član nekoliko umetničkih grupa od kraja 70-ih, koji je početkom 80-ih objavljivao i stripove u časopisima u bivšoj Jugoslaviji i inostranstvu, a 90-ih je njegov rad postao konceptualniji, fokusirajući se na društvena i politička pitanja.

Njegov projekat "**Dossier 96**" bio je deo izložbe "After the Wall" (1999-2000) i postao početna tačka kasnijih radova i/ili akcija, poput "Dislocations" (1996), "Perfect Balance (24kg of Human Rights, 2000) i "The Process" (2004).

Poznat je i po razvojnom projektu "**Territories**", koji propituje formalne barijere umetnosti i ne-umetnosti, kao i lingvističke aspekte nacionalnog identiteta i jezika, a realizovao ga je u različitim gradovima i prvi put se suočio sa **cenzurom** u oktobru 2009. godine u Skoplju.

Rad je realizovao **na glavnom Trgu Makedonija**, na kojem je vlada rešila da proda parče zemlje crkvi i izazvala time podele u javnosti, a bilo je i nasilnih demonstracija, zahteva za referendum...

Toševski je za rad "Teritorija", koji je u formi krsta iscrtanog žutom bojom, dobio dozvolu grada i gradskog muzeja - na čijoj je izložbi i učestvovao.

Za par sati je, međutim, **njegov rad izbrisan** - komunalni radnici su ga prefarbali, a došlo je do velike rasprave u javnosti i još je u toku spor.

"Jedni su mislili da iza toga stoji crkva, drugi da su desničarske organizacije u pitanju, treći NVO sektor... Niko nije pomislio da je to umetnički rad. Svi su se zbunili. Gradske vlasti, koje uvek trpe kritiku da su lenje i spore, sada su promptno reagovale...", rekao je Toševski, dodajući da ni on, ni Muzej grada Skoplja nisu znali šta se dešava.

“To je bilo moje najuspešnije delo, iako je trajalo samo šest sati”, rekao je Toševski, koji je projekat “Teritorija” počeo još 2004. godine, ali tek sada dobija **efekat provokacije**.

Prema njegovim rečima, razlog za to je snažna ispolitizovanost situacije u Makedoniji, posebno u pogledu verskih i etničkih pitanja, ujedinjene Evrope...

“Svaki dan je toliko ispolitizovan da svaki čovek, a posebno umetnik, ne može da zatvori oči”, rekao je Toševski, dodajući je da, iako se ne bavi angažovanom umetnošću, još 90-ih bio “primoran da reaguje u društvu punom paradoksa”.

Toševski je rekao i da oseća neku odgovornost za kritička dela najpre u lokalnom kontekstu, a onda i u globalnom, iako smatra da umetnost ne treba da se svodi na lokalne teme, jer mogu da budu prozaične.

I kustoskinja i kulturna radnica iz Zagreba **Nataša Bodrožić** istakla je da je kritika imanentna umetnosti, a konkretni rezultati su posebno pitanje.

Predstavljajući projekte koje je radila proteklih godina, uključujući **Queer Zagreb festival** i aktivnosti u okviru udruženja za savremene umetničke prakse “**Slobodne veze**”, čiji je jedan od osnivača, Nataša Bodrožić rekla je da kulturni aktivizam shvata kao korišćenje kulture kao medija za propitivanje ustaljenih društvenih i političkih praksi ili uticaj na promene.

Efekte kritičke umetnosti, prema njenim rečima, ne treba zanemarivati, čak i ako se svode samo na dobijanje viza za umetnike.

U okviru programa “Slobodne veze”, koji podrazumeva gostovanja umetnika, kustosa, istoričara i teoretičara umetnosti - usmerena na istraživanje i dokumentovanje kritičkih i eksperimentalnih umetničkih praksi u zemljama bivšeg Istočnog bloka, u novembru je predstavljena u Zagrebu nova generacija ukrajinskih umetnika (Future Was Yesterday), a započeta je i saradnja sa umetničkom organizacijom Oberliht iz Moldavije. Među gostima je bio i umetnik i kustos Stefan Rusu, poznat po radu “Flat Space”, koji je postavljen u vidu tipične stambene jedinice socijalističkog bloka u centru Kišinjeva.

“Uspeli smo da platimo put, smeštaj i hranu ukrajinskim umetnicima od para hrvatskih poreskih obveznika, i meni je to super. Ako ćemo do krajnosti o dometima

kritičke umetničke prakse - **doprineli smo mobilnosti umetnika** iz Ukrajine. Takođe, dva Moldavca su dobila vize, jedan od njih i tranzitnu, pa smo uspeli da ga predstavimo u saradnji sa partnerima i u Budimpešti”, rekla je Nataša Bodrožić, koja je diplomirala na zagrebačkom Fakultetu političkih nauka, a trenutno je na poslediplomskim studijama “Kulturni menadžment i kulturna politika” na UNESCO-voj katedri (Univerzitet umetnosti u Beograd i Universite Lumiere u Lionu).

Beogradski umetnik, aktivista i kustos **Vladan Jeremić**, koji od 2002. radi sa **Renom Raedle** i aktivno učestvuje u projektima savremene umetnosti i društvenog aktivizma, istakao je da je jako bitno biti kritičan prema bilo kojem sistemu.

Prema njegovim rečima, institucije promovišu određene partijske pozicije, zbog čega bi možda jedan od odgovora na takvo stanje moglo da bude i formiranje partije koja bi promovisala kritičku umetničku praksu.

Jeremić je postavio i zanimljivo pitanje o ishodima političkih promena, navodeći da je moguće da je politika zapravo samo trenutak, a da je sve ostalo birokratija.

Umetnost, prema njegovim rečima, ima odgovornost za situaciju u kojoj postoji, ali se **ne može očekivati da može da reši probleme** - može pre svega da ih mapira i eventualno ukaže na alternativna rešenja.

Jeremić i Rena Raedle su tako filmom “**Belvil**” pokušali da ukažu na problem rušenja romskog naselja u beogradskom Bloku 67, a sa grupom Chto delat? realizovali su film “Partisan Songspiel. Belgrade Story” (Partizanski pesmokaz. Beogradska priča), brehtijanski pristup potlačenima i tlačiteljima u tranzicionom društvu.

Taj rad bio je premijerno predstavljen na 11. Istanbulskom bijenalu, a nedavno i na izložbi “Političke prakse (post)jugoslovenske umetnosti: Retrospektiva 01” u Muzeju “25. maj” u Beogradu.

Jeremić je aktivan i u okviru **Biroa za kulturu i komunikaciju Beograd**, koji je početkom decembra 2009. organizovao u Kulturnom centru Rex izložbu “O

upotrebnoj vrednosti umetnosti” grupe umetnika koji su razvili specifične pristupe dajući prostor za artikulaciju tema, želja i iskustava mladih Roma u Srbiji, Nemačkoj i Francuskoj.

Okrugli sto “**Kritička umetnost i odovorna kultura: Bez anestezije!**” deo je dvogodišnjeg projekta “**Let’s Talk Critic Art**” (2009-2010), koji podrazumeva preispitivanje različitih kritičkih aspekata savremene umetnosti - kroz okrugle stolove i javne intervjuje, te njihovo dokumentovanje i arhiviranje na portalima učesnicima i u vidu publikacije.

SEEcult.org i Kulturpunkt objavili su i **zajedničke intervjuje sa umetnicima koji su učestvovali u raspravi u Beogradu**, kojoj su prisustvovali i kustosi gotovo svih beogradskih galerija, kao i mnogi istoričari umetnosti, medju kojima su bili i Ješa Denegri i Slavko Timotijević, kao i umetnici Raša Todosijević, Aleksandar Rafajlović, Anica Vučetić, Dragoslav Krnajski...

U okviru projekta “Let’s Talk Critic Art”, u oktobru 2009. održan je u Ljubljani **okrugli sto “Samoorganizovanje umetnika za poboljšanje njihovog položaja”**, uz učešće predstavnika organizacija iz Slovenije, Srbije, i Hrvatske.

Projekat “Let’s Talk Critic Art” realizuje se uz podršku **Evropske kulturne fondacije (ECF)**, a beogradski okrugli sto organizovan je i uz podršku **Gete instituta Beograd** i Ministarstva kulture Srbije.

Partneri u projektu su članovi neformalne mreže portala za kulturu jugoistočne Evrope (**inSEEc.net**), osnovane 2006. godine u Beogradu, u cilju povezivanja i unapređenja saradnje na prostoru bivše Jugoslavije i šire.

U okviru mreže inSEEc, u organizaciji SEEcult.org i partnera u regionu, održano je više okruglih stolova, radionica i regionalnih konferencija u Beogradu, Zagrebu, Ljubljani i Skoplju, uz podršku Gete instituta Beograd i Pakta za stabilnost jugoistočne Evrope.

Vesna Milosavljević / SEEcult.org

Re: Ex-post (YU)

Wed, 01/06/2010 - 11:01.

Izložba "Re:Ex-post - kritičko znanje i post-jugoslovensko stanje" (Critical Knowledge and the Post-Yugoslavian Condition), koja obuhvata radove ruske grupe Chto Delat? sa Vladanom Jeremićem i Renom Rädle, austrijske umetnice Nine Hoechtl i Marije Majce Pungerčar iz Slovenije, biće otvorena 19. januara u galeriji Open space Centra za umetnost u Beču, a istražuje umetničke strategije preispitivanja - novog čitanja i pisanja nedavne istorije iz ugla sadašnjeg stanja na prostoru bivše Jugoslavije.

Na izložbi će biti predstavljen video "Partisan Songspiel. Belgrade Story" (Partizanski pismokaz. Beogradska priča) grupe Chto Delat?, Jeremića i Rene Rädle, koji je premijerno predstavljen na 11. Istanbulskom bijenalu, a potom i u Novom Sadu i Beogradu, zatim petokanalna instalacija Nine Hochtl "Tales of Protest. A Necessity" (Priče o protestu. Neophodnost), zasnovana na istraživanju i intervjuima s radnicima privatizovane zrenjaninske fabrike "Jugoremedija", kao i foto-video instalacija "Brotherhood and Unity" (Bratstvo i jedinstvo) Marije Mojce Pungerčar, autorke istoimenog filma o dva autoputa i ljudima koji su ih gradili u rasponu od 40-ak godina.

Prema navodima kustoskinje projekta Luise Ziaja, jugoslovensko iskustvo socijalizma i njegovog kolapsa, uprkos kompleksnoj i specifičnoj prirodi, inkorporirano je u dominantni obrazac istorijske interpretacije istine o "Istočnoj Evropi" generalno - neizbežnog puta od komunizma (čiji je pad navodno bio predodređen) preko katarzičnog procesa "tranzicije" ka finalnoj normalizaciji stanja. To je lajtmotiv koji bi mogao da bude nazvan "spasavanje istorije", opravdan univerzalnom normom opšte istorijske evolucije.

Boris Buden u tekstu "**Postjugoslovensko stanje kritike institucija: Uvod o kritici kao kontrakulturnom prevođenju**" (The post-Yugoslavian Condition of Institutional Critique: An Introduction. On Critique as Countercultural Translation) pokazuje - što se tiče (bivše) Jugoslavije - kako je instrumentalizacija 1989. godine "faktički

delovala u svojoj hegemonističkoj verziji kao istorijski master narativ”, odnosno kao dobro poznata priča o ultimativnoj pobedi kapitalizma i liberalne demokratije.

Ta opšta tvrdnja, međutim, konstantno krahira kada se suprotstavi političkoj realnosti u društvima na prostoru bivše Jugoslavije. Svojim nezavisnim kursom socijalizma i krvavim raspadom multietničke zajednice, Jugoslavija se bitno razlikuje od drugih post-komunističkih zemalja. Na takve kontradiktornosti posebno se odnose kritičke umetničke prakse, koje preispituju istorijske politike i politike amnezije kao “sporedne” efekte “tranzicionog” perioda i njegove dinamike normalizacije.

Izložba stoga predstavlja tri umetnička projekta koja povezuju sadašnje političke i ekonomske uslove sa potencijalima prošlosti, u cilju pronalaženja načina za njihovu aktuelizaciju.

Video rad “Partisan Songspiel. Belgrade Story”, koprodukcija kolektiva Chto Delat iz Petrograda i Biroa Beograd, predstavljen je i na nedavnoj izložbi, strukturisan je kao antička tragedija, a snimljen je 2009. u Beogradu sa uporištem u konkretnom istorijskom događaju, ali i političkom narativu primenjivom u širem kontekstu neo-liberalne periferije i specifično u post-konfliktnom prostoru bivše Jugoslavije.

Rad polazi od analize konkretne situacije - političke opresije graskih vlasti nad Romima, smeštenim u okolini luksuznog naselja Belvil uoči Univerzijade 2009. godine, a predstavlja i priču radnika koji je samom sebi odsekao prst, položaj lezbejke kojoj su navijači razbili glavu i invalida koga je društvo odbacilo. U isto vreme, film adresira više univerzalnih političkih poruka koje se odnose na pozicije tlačitelja i potlačenih - političarke, mafijaša, tajkuna i klero-fašiste protiv skupine u nepovoljnom položaju - Romkinje, radnika, lezbejke i invalida.

Takođe se uspostavlja “horizont istorijske svesti”, predstavljen kroz hor “mrtvih partizana” kao “pevajući spomenik” koji komentariše politički dijalog tlačitelja i potlačenih.

Na otvaranju izložbe, 19. januara, biće održana i prezentacija publikacije grupe Chto Delat? “**Tranziciona pravda**” (Transitional Justice), uz razgovor sa Vladanom Jeremićem, koji je jedan od urednika tog izdanja o srpskom društvu u tranziciji, sa ilustracijama kolektiva Zampa di Leone i tekstovima autora među kojima su Dušan Grlja, Boban Stojanović, Biljana Stanković Lori, Rena Rädle, Nebojša Milikić, Dmitry Vilensky i Olga Egorova Tsaplya.

Petokanalna instalacija Nine Hoechtli “Priče o protestu. Neophodnost”, predstavljena prošle jeseni u CZKD-u u Beogradu, istražuje dvogodišnju borbu i proteste radnika i radnica “Jugoremedije” iz Zrenjanina zbog privatizacije te fabrike koja je 2006. postala prva u “tranzicijskim” zemljama istočne Evrope koja je prošla kroz proces neoliberalne privatizacije da bi potom bila ponovo pokrenuta i kontrolisana od radnika/ca.

U tom radu Nine Hochtla fiktivni likovi iznose svoje priče, preklopljene sa intervjuima rađenim sa radnicima i scenama iz filma "Štrajk" (1925) Sergeja Enzejštajna, koji prikazuje kompleksan re-enekment fabričkog protesta iz 1912. godine u predrevolucionarnoj Rusiji.

Proletkult teatar je glumio radnike, a prema rečima Nine Hochtla, njen interes za taj film leži u scenama koje prikazuju kolektivizam i suprotstavljaju ga individualizmu svake pojedinačne price, slično onome kako pojedinačni glasovi karaktera stvaraju žamor koji se može pratiti jedino ako se fokusiramo na pojedinačne priče.

Nina Hochtla je provela kraj 2008. na rezidencijalnom boravku u Beogradu (Kontekst galerija u saradnji sa Rotor asocijacijom iz Graca), istražujući slučaj "Jugoremedije", čiji su radnici izvesno vreme i živeli u toj fabrici, okupirali Gradsku kuću na četiri meseca, tri dana i tri noći protestovali ispred Agencije za privatizaciju u Beogradu, dobijali batine, bili povređivani i hapšeni, a sve to vreme nisu dobijali nikakav novac i mnoge od njih porodice su napustile.

Nina Hochtla se prošlog leta vratila u Srbiju kako bi nastavila istraživanje, a saznala je da je samo u avgustu bilo 40 manjih ili većih protesta dnevno.

Prema njenim rečima, dok je razgovarala sa radnicima/ama i prisustvovala protestu ispred Agencije za privatizaciju i Vlade Srbije u Beogradu, počela je da preispituje i sopstvenu poziciju kao umetnice i umetnice koja oblikuje radničku borbu u okviru svog rada.

Slovenačka umetnica Marija Mojca Pungerčar učestvuje na izložbi u Beču foto-video instalacijom "Bratstvo i jedinstvo", naslovljenim čuvenim sloganom bivše Jugoslavije, koji je Josip Broz Tito osmislio kao moto jugoslovenske narodnooslobodilačke borbe, ali i kao sredstvo protiv bujanja nacionalizama i separatističkih tendencija.

“Bratstvo i jedinstvo” bilo je i ime auto-puta koji je povezivao bivšu Jugoslaviju od Vardara Ljubljani, Zagreb, Beograd i Skoplje, a izgradili su ga 50-ih sezonski radnici iz bivših jugoslovenskih republika.

Rad “Bratstvo i jedinstvo” Marije Mojce Pungerčar priča je zapravo o dva autoputa i ljudima koji su ih gradili u rasponu od 40-ak godina - dok su za vreme bivše Jugoslavije to su bili volonteri različitih nacionalnosti i porekla, željni da upoznaju druge, a u današnje vreme reč je ponovo o ljudima sa istog prostora, ali su sada to uglavnom radnici na privremenom radu u Sloveniji, motivisani pre svega željom da zarade za goli život.

Umetnica je tim projektom povezala dva događaja koja se odnose na isti prostor u različitom vremenu, a povod je bila izgradnja deonice autoputa kod Novog Mesta (Hrastje - Lestnica) 2006. godine, gde se 1958. radilo na izgradnji dolenskog dela jugoslovenske magistrale “Bratstvo i jedinstvo”.

U produkciji KUD [3via](#), projekat “Bratstvo i jedinstvo” sastoji se od serije fotografija i dokumentarnog filma, a predstavljen je na nekoliko izložbi u Sloveniji i drugim evropskim zemljama.

Marija Mojca Pungerčar diplomirala je slikarstvo na Akademiji za likovnu umetnost u Ljubljani i magistrirala u oblasti novih medija na Institutu za umetnost u San Francisku, a deluje u oblasti savremene umetnosti (instalacija, video, performans). Takodje, saradnica je Centra za savremenu umetnost Ljubljana ([SCCA-Ljubljana](#)) i urednica portala Artservis, jednog od partnera portala [SEEcult.org](#) i člana neformalne mreže portala za kulturu jugoistočne Evrope [inSEEcnp.net](#)

Izložba će biti otvorena do 21. februara.

Sajt prostora Open Space je www.openspace-zkp.org

(SEEcult.org)

2009.

Upotrebna vrednost umetnosti

Wed, 12/02/2009 - 14:41.

Izložba "O upotrebnoj vrednosti umetnosti" grupe umetnika koji su razvili specifične pristupe dajući prostor za artikulaciju tema, želja i iskustava mladih Roma u Srbiji, Nemačkoj i Francuskoj, biće otvorena 7. i 8. decembra u Kulturnom centru Rex, u organizaciji Biroa za kulturu i komunikaciju Beograd, a pratiće je diskusija o umetničkim radionicama kao socijalnoj praksi.

Predstaviće se Ivan Bašo, koji je radio sa mladima koji žive na ulicama Pariza, zatim André Raatzsch i Emese Benkö, koji su razvili zvučnu skulpturu sa učenicima srednje škole u Berlinu, te Ivan Šaćirović koji će predstaviti foto projekat Sibylle Hofter, realizovan sa učenicima osnovne škole u Leskovcu.

Učestvuju i Saša Barbul, Sali Kadrijaj i Muha Blackstazy, koji će govoriti o radu na filmu o raseljenim Romima iz naselja pored Gazele u Beogradu.

Nakon predstavljanja radova, uslediće diskusija kojom će se učesnici i osvrnuti na pitanje koje je postavio Bertolt Brecht: "Na koji način se može sjediniti umetnička i pedagoško-didaktička praksa u kontekstu kritike savremenog društva?"

U diskusiji će, pored pozvanih umetnika, učestvovati i Rena Raedle kao voditeljka programa, a moderator je Vladan Jeremić.

Sajt Biroa za kulturu je <http://birobeograd.info>

(SEEcult.org)

Štajerl, Partisan Songspiel...

Fri, 12/25/2009 - 21:43.

Poslednja prilika za javna vođenja kroz izložbu "Političke prakse (post)Jugoslovenske umetnosti: Retrospektiva 01" u Muzeju 25. maj u Beogradu biće tokom vikenda, uz predavanje filmske autorke i teoretičarke umetnosti Hito Štajerl (Steyerl), dok će 29. decembra biti prikazan film "Partisan Songspiel. Beogradska priča", uz javnu diskusiju o tom radu, a dan kasnije, uoči zatvaranja, biće predstavljen istraživački projekat medijske prakse omladinske kulture u SFRJ.

Izložba se bavi istraživanjem kulturnog nasleđa socijalističke Jugoslavije kroz specifične primere i analizu umetničkih praksi unutar institucionalnih, političkih i društvenih konteksta u kojima su se formirale, a realizovana je u saradnji četiri nezavisne organizacije iz regiona - beogradskog Prelom kolektiva, WHW iz Zagreba, Kuda.org iz Novog Sada i SCCA/pro.ba iz Sarajeva, u saradnji sa MSU Beograd.

Prvo javno vođenje, 26. decembra u 13 sati, biće sa kourednicom kataloga izložbe Zoranom Dojić, Dušanom Grljom (Prelom) i koordinatorkom izložbe Radmilom Joksimović, a gost će biti saradnik na projektu Vladimir Jerić Vlidi, koji će skrenuti pažnju na medijske aspekte pojedinih radova i izložbe u celini.

Za 18 sati najavljeno je predavanje Hito Štajerl na temu "Svedok. Beleške o filozofiji intervjua", kojim će postaviti pitanje svedočanstva i njegovog odnosa sa istinom, na primerima iz filmova Žan-Lika Godara, Žan-Pjera Gorena, Alana Renea, Margaret Diras i Roija Rozena.

Na izložbi "Političke prakse..." prikazan je film Štajerlove "Žurnal br.1/Umetnička impresija", koji istražuje odnose između događaja, traga, svedočanstva i naracije koja se oko njega uspostavlja, a u vezi je sa sudbinom filmske arhive sarajevske Kinoteke, uništene u ratu 90-ih i tom prilikom izgubljenog Filmskog žurnala br.1.

Poslednja javna vođenja kroz izložbu biće 27. decembra u Muzeju 25. maj i nešto kasnije u Kunsthistorisches Mausoleumu.

Kroz izložbu u Muzeju 25. maj posetioce će voditi kustoskinja izložbe Jelena Vesić i istoričar umetnosti Branislav Dimitrijević kao gost, a predstaviće kustoske strategije u smislu savremene umetnosti i reprezentacije prošlosti, odnosno pokušati da odgovore na pitanje zašto je izložba "Retrospektiva 01" ujedno i istorijska i izložba savremene umetnosti.

Javna diskusija o radu "Partisan Songspiel. Beogradska priča" grupe Chto Delat, u saradnji sa Renom Raedle i Vladanom Jeremićem, biće 29. decembra u Muzeju 25. maj, uz javnu diskusiju na kojoj će učestvovati umetnici Dmitry Vilensky, Olga Egorova Tzaplya i Jeremić, kao i učesnica filma Biljana Stanković Lori i kustoskinja Jelena Vesić.

"Partisan Songspiel. Beogradska priča" snimljen je 2009. u Beogradu sa uporištem u konkretnom istorijskom događaju, ali i političkom narativu primenjivom u širem kontekstu neo-liberalne periferije i specifično u post-konfliktnom prostoru bivše Jugoslavije. Rad polazi od analize konkretne situacije - političke opresije graskih vlasti nad Romima, smeštenim u okolini luksuznog naselja Belvil uoči Univerzijade 2009.

Osim filma "Partizanski Songspiel. Beogradska priča", biće prikazan i prethodni film grupe Chto Delat "Perestrojka - Pobeda nad pučem".

U samoj završnici izložbe, 30. decembra, biće predstavljen istraživački projekat medijske prakse omladinske kulture u SFRJ, uz učešće Aleksandre Sekulić i Vladimira Jerića.

U istraživanju nekih aspekata pop kulture u SFRJ, koji su vezani za omladinsku kulturu i medijsku produkciju, projekat Medijske prakse omladinske kulture u SFRJ ispituje specifični status omladine kao prioritetne grupe u kulturnoj politici SFRJ.

Do 31. decembra u toku je i projekat "Učitelj neznalica i njegovi komiteti" (javno prevođenje i diskusija knjige Miklavža Komelja "Kako misliti partizansku umetnost?"), čiji je autor Branimir Stojanović.

Izložba se sastoji se iz devet celina: Kako čitati partizansku umetnost (Miklavž Komelj, Lidija Radojević, Tanja Velagić, Jože Barši), Didaktička izložba i Vojin Bakić (WHW), Čim ujutro otvorim oči, vidim film (Ana Janevski, Varšava), TV Galerija (SCCA/pro.ba, Kuda.org, WHW), Trajni čas umetnosti (Kuda.org), Izvađeni iz gomile (DelVe, Zagreb), Dva vremena jednog zida: Slučaj SKC-a 1970-ih godina (Prelom) i Kunsthistorisches Mausoleum.

Priredivači tih celina pripadaju generaciji kustosa-istraživača, koja pokazuje izrazito interesovanje za umetničko nasleđe socijalističke Jugoslavije i aktivno deluje kako na lokalnoj, tako i na internacionalnoj umetničkoj sceni.

Primarni fokus izložbe su kritičke prakse u kojima se umetnički gest preklapa sa društvenim aktivizmom, društveno-političkom teorijom i strategijama samo-organizovanja. Uspostavljajući istorijsku sekvencu partizanska umetnost -

socijalistički modernizam - nove umetničke prakse - savremena umetnost, izložba razmatra koncepte političkih praksi umetnosti i načine na koje ih možemo primeniti danas. Toj istorijskoj sekvenci se prilazi kroz specifične tematske ili problemske fokuse, dokumentarno-istraživački pristup izlaganju i studije slučajeve.

Izložbu prati dvojezična publikacija (urednici: Zorana Dojić, Dušan Grlja i Jelena Vesić), u izdanju Prelom kolektiva.

Izložba je realizovana u koprodukciji Preloma, Kuda.org i MSUB, a omogućili su je Ministarstvo kulture Srbije, Erste fondacija, Fond za otvoreno društvo, Ambasada Poljske, Gete institut Beograd/Pakt za stabilnost Jugoistočne Evrope i Gradska uprava za kulturu Novog Sada.

Sajt projekta "Političke prakse" je www.pp-yu-art.net/

(SEEcult.org)

Blue-Collar Blues...u Talinu

Sun, 12/20/2009 - 13:50.

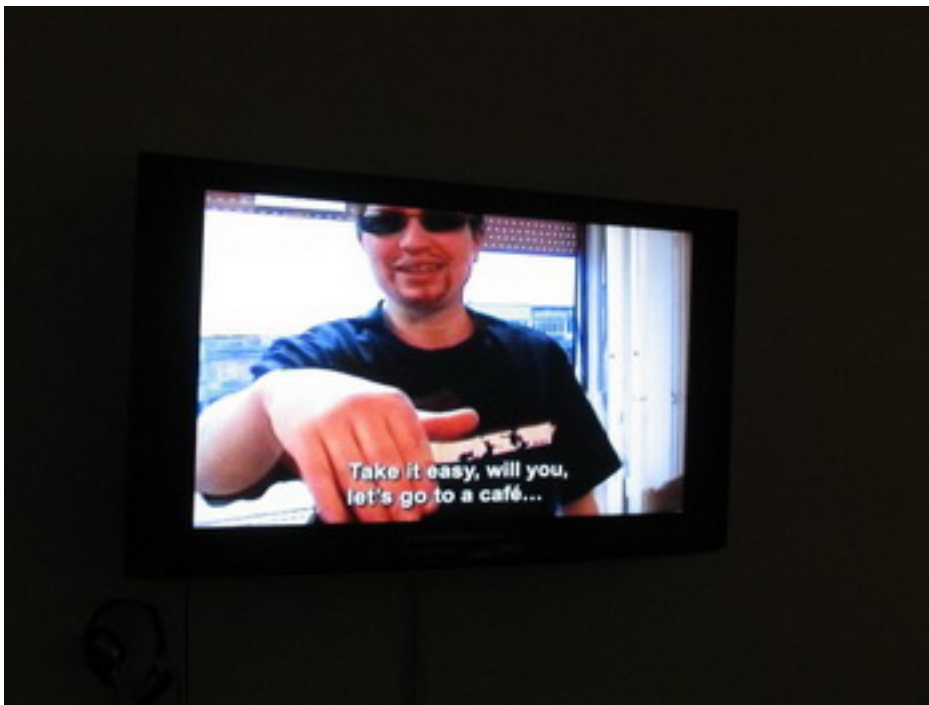
Izložba "Blue-Collar Blues", posvećena radničkim pitanjima u vreme krize globalnog kapitalizma, biće otvorena 21. decembra u Kunsthalle Talin, a predstaviće radove internacionalne grupe umetnika, među kojima su Oliver Ressler, Santiago Sierra i Kennedy Browne, kao i umetnički par Vladan Jeremić i Rena Raedle, koji će predstaviti rad "Serija spomenika - Nezaboravni trenuci u životu novobeogradskih radnika i radnica" i video "Gastarbajter".

Na izložbi učestvuju i Art Center for Dismissed Employees, Francis Alÿs, Fahim Amir & Krõõt Juurak, Dénes Farkas, Johnson ja Johnson, Olga Jürgenson, Tellervo Kalleinen & Oliver Kochta, Marge Monko i Eléonore de Montesquiou, a kustos je Anders Härm.

Jeremić i Rena Raedle predstaviće šest fotografija iz rada "Serija spomenika - Nezaboravni trenuci u životu novobeogradskih radnika i radnica" (2007), koji je priča o sudbinama ljudi u teškim vremenima "ekonomske tranzicije". Preuzimajući uloge radnika i radnica u određenim situacijama, a izbegavajući fenomenološku udaljenost kamere, otvorili su prostor za lično iskustvo i imaginarnu dimenziju stvarnosti, predlažući istovremeno nove savremene spomenike na Novom Beogradu.

Takođe, predstaviće se i radom “Gastarbeiter” (2003), jednim od prvih koji su zajedno uradili, a odnosi se kako na radnike koji su napustili bivšu Jugoslaviju još 70-ih da bi radili u nemačkoj i Austriji, ali i na mlađu generaciju onih koji su odlučili da napuste zemlje tokom raspada zemlje 90-ih.

Prvi put u Evropi biće predstavljena šestokanalna video instalacija “5 Factories-Worker Control in Venezuela” koju su Ressler i Dario Azzellini realizovali 2006.

godine za kontroverzni MATRIX ciklus "Now-Time Venezuela: Media Along the Path of the Bolivarian Process" u američkom Berkeley Art Muzeju.

U njihovom drugom projektu koji se odnosi na političke i društvene promene u Venecueli, posle "Venezuela from Below" (2004), Azzellini i Ressler fokusirali su se na industrijski sektor "5 Factories-Worker Control in Venezuela", demonstrirajući nastale promene u oblasti proizvodnje na primeru pet velikih kompanija - tekstila, aluminijuma, paradajza, kakaoa i papira. U svima se radnici bore za različite forme su- ili samo-upravljanja, podržani vladinim kreditima.

Izložba "Blue-Collar Blues..." motivisana je novim, navodno fleksibilnijim Zakonom o radu u Estoniji, koji je stupio na snagu proteklog leta, kao i problemima koji su u oblasti radničkih prava iskrslili protekle dve godine u toj zemlji sa 1,3 miliona stanovnika, od kojih je nezaposlenih više od 100.000.

Novi zakon ujedno je i rezultat širokog spektra globalnih procesa neoliberalizma u proteklih pola veka, koji su i u fokusu izložbe, a rezultovali su promenama u radnim odnosima, prirodi proizvodnje i plaćenog rada, kao i ekonomiji uopšte.

Prema navodima kustosa izložbe, poslednjih 20 godina postali smo svesni da živimo u svetu koji pokušava da opstane na vladavini zasnovanoj na kombinaciji globalne diktature "slobodnog tržišta" i neoliberalizma kao jedinoj mogućoj filozofiji života, u kojem je demokratija postala prazna kolokvijalna fraza.

U takvom svetu radni odnosi lako mogu da prerastu u novo ropstvo, jer je u prirodi takvog kapitalizma da su troškovi poslodavca za radnike minimalni, a profit je maksimalan.

S obzirom da su radnička pitanja u neku ruku univerzalna, geografski raspon učesnika izložbe je takođe širok - od Latinske Amerike do Istočne Evrope i od Balkana do nordijskih zemalja.

Svi estonski umetnici, koji učestvuju na izložbi, producirali su nove radove specijalno za nju, motivisani lokalnim problemima.

U okviru izložbe, planirano je nekoliko događaja, uključujući performans Juuraka i Amira "Autodomestication", koji se bavi situacijom "kreativnih radnika" na tržištu rada.

S obzirom da su sindikati u Estoniji, kao i političari i stručnjaci za društvene nauke uključeni u izložbeni projekat, predviđen je i seminar "Pozicija građana u radnim odnosima", koji bi trebalo da unapredi razumevanje radnih pitanja, a biće održan 22. januara. Takođe, krajem januara biće susret studenata umetnosti sa međunarodnim kustosima i pojedinim umetnicima koji učestvuju na izložbi.

Izložba će biti otvorena do 31. januara 2010.

Sajt Kunsthalle Talin je www.kunstihoone.ee

(SEEcult.org)

Političke prakse post-YU arta

Fri, 11/27/2009 - 22:23.

Izložba “Političke prakse (post)jugoslovenske umetnosti: Retrospektiva 01” četiri nezavisne organizacije iz regiona - beogradskog Prelom kolektiva, WHW iz Zagreba, Kuda.org iz Novog Sada i SCCA/pro.ba iz Sarajeva, biće otvorena 29. novembra u Muzeju “25. maj”, u organizaciji Muzeja savremene umetnosti u Beogradu, a bavi se istraživanjem kulturnog nasleđa socijalističke Jugoslavije kroz specifične primere i analizu umetničkih praksi unutar institucionalnih, političkih i društvenih konteksta u kojima su se formirale.

Izložba se sastoji se iz devet celina: Kako čitati partizansku umetnost (Miklavž Komelj, Lidija Radojević, Tanja Velagić, Jože Barši), Didaktička izložba i Vojin Bakić (WHW), Čim ujutro otvorim oči, vidim film (Ana Janevski, Varšava), TV Galerija (SCCA/pro.ba, Kuda.org, WHW), Trajni čas umetnosti (Kuda.org), Izvađeni iz gomile (DelVe, Zagreb), Dva vremena jednog zida: Slučaj SKC-a 1970-ih godina (Prelom) i Kunsthistorisches Mausoleum.

Priredivači tih celina pripadaju generaciji kustosa-istraživača, koja pokazuje izrazito interesovanje za umetničko nasleđe socijalističke Jugoslavije i aktivno deluje kako na lokalnoj, tako i na internacionalnoj umetničkoj sceni.

Članice kustoškog kolektiva WHW iz Zagreba bile su umetničke direktorke ovogodišnjeg, 11. Istanbulske bijenala, izložba “Čim ujutro otvorim oči, vidim film” Ane Janevski proglašena je u magazinima “Frieze” i “Artforum” jednom od deset najboljih u 2008. godini, a članice DelVe kolektiva, Ivana Bago i Antonia Majača, kustoškinje su ovogodišnje izložbe savremene umetnosti “SpaPort” u Banjaluci, dok su Prelom Kolektiv i Kuda.org prezentovali istraživanja u više prilika u regionu i u inostranstvu.

Biće predstavljati i grupa savremenih umetničkih radova koji tematski i metodološki korespondiraju sa izložbenim poglavljima, a učestvuju: David Maljković, Hito Steyerl, Darinka Pop-Mitić, Igor Grubić, Chto Delat, u saradnji sa Renom Raedle i Vladanom Jeremićem, Tanja Lažetić i Dejan Habicht .

Primarni fokus izložbe su kritičke prakse u kojima se umetnički gest preklapa sa društvenim aktivizmom, društveno-političkom teorijom i strategijama samo-organizovanja. Uspostavljajući istorijsku sekvencu partizanska umetnost - socijalistički modernizam - nove umetničke prakse - savremena umetnost, izložba razmatra koncepte političkih praksi umetnosti i načine na koje ih možemo primeniti danas. Toj istorijskoj sekvenci se prilazi kroz specifične tematske ili problemske fokuse, dokumentarno-istraživački pristup izlaganju i studije slučajeva.

U okviru izložbe, čija je kustoskinja Jelena Vesić, 30. novembra biće održana i konferencija, a najavljeni su i drugi edukativno-diskusijoni programi.

Izložbu prati dvojezična publikacija (urednici: Zorana Dojić, Dušan Grlja i Jelena Vesić), u izdanju Prelom kolektiva.

Izložba je realizovana u koprodukciji Preloma, Kuda.org i MSUB, a omogućili su je Ministarstvo kulture Srbije, Erste fondacija, Fond za otvoreno društvo, Ambasada Poljske, Gete institut Beograd/Pakt za stabilnost Jugoistočne Evrope i Gradska uprava za kulturu Novog Sada.

MSUB, koji je u rekonstrukciji, najavio je za decembar u svom Salonu projekat "Toplina" Zorana Todorovića, kojim je učestvovao ove godine na 53. Bijenalu u Veneciji, zajedno sa projektom Katarine Zdjelar "Ako mi oduzmeš glas šta mi ostaje".

Izložba će biti otvorena do 31. decembra.

(SEECult.org)

(Re)sistematizacija umetnosti

Tue, 11/03/2009 - 20:56.

Beogradski umetnici, galeristi i kolekcionari, izneli su 3. novembra niz problema sa kojima se suočavaju zbog odsustva adekvatnog sistema umetnosti u Srbiji, čime je započeta serija diskusija koja bi trebalo da dovede do pokretanja daljih inicijativa za poboljšanje uslova stvaranja, izlaganja i prezentovanja umetničkih radova.

Seriya konvencija o sistemu umetnosti, čiji je koordinator istoričar umetnosti, galerista i kolekcionar Slavko Timotijević, fomulisana je kao "Desperately Searching for Sistem / Sistemman u Srbiji", a počela je predstavljanjem galerija i kolekcija u Dvorani Kulturnog centra Beograda, u okviru pratećeg programa 50. Oktobarskog salona, dok će 4. novembra biti nastavljena razgovorom o medijima i umetnosti.

Prema rečima Timotijevića, potrebno je redefinisati aktere na umetničkoj sceni kako bi se pokrenulo nešto što će kasnije prerasti u sistem umetnosti.

Navodeći da nije dobro da država pravi sistem u koji se svi uklapaju, on je podsetio na soc-realistički model u kojem je država sve sama organizovala, koji je bio tvrd i nije trajao dugo.

"Vlast je shvatila da preko umetnosti ne može sprovoditi promociju države i propagandu, već su to filmovi i mediji", rekao je Timotijević, ukazujući da je usledio sistem strogo kontrolisan od države, u kojem su umetnici morali političarima da podnose referate i o tome šta su hteli da kažu svojim delom.

Podsetio je i na otvaranje galerija i kulturnih centara (KCB, Cvijeta, Grafički kolektiv...) 50-ih, te osnivanje Doma omladine i SKC-a 60-ih, ali je ocenio da je "sve to bio privid, jer skoro ništa nije dolazilo u javnost".

“Ni 70-te još nisu verifikovane kao vrhunska umetnost, već kao neka alternativa”, rekao je Timotijević, koji je u završnici skupa predstavio i svoj “Muzej u senci” (Shadow Museum), odnosno kolekciju fotografija u savremenoj umetnosti.

Ocenjujući i da je jedini način da se poboljša scena - mešanje domaćih i stranih umetnika, Timotijević je ukazao i na potrebu konstituisanja sekcije galerista pri Društvu umetničkih kritičara Srbije, a predstavio je i inicijativu za osnivanje profesionalnog međunarodnog sajma umetnosti - Art expo Beograd.

Na značaj internacionalizacije domaće umetničke scene ukazao je i Miroslav Karić, predstavljajući Oktobarski salon i rezultate promena u njegovoj koncepciji od osnivanja 1960. do uvođenja međunarodnog karaktera te izložbe 2005. godine, kada je umetnička direktorka bila istoričarka umetnosti iz Poljske Anda Rotenberg. Tada je, na 45. Salonu (Kontonentalni doručak) i produbljena saradnja s galerijama, fondacijama i muzejima.

Između ostalog, nakon 47. Salona, koji je osmislio 2006. nemački kustos Rene Blok, Zoran Naskovski pozvan je u Fridricijanum, a zahvaljujući predsedniku žirija Robertu Storu, koji je 2007. bio umetnički direktor Bijenala u Veneciji, pozvan je i na 52. venecijansku izložbu.

“Ovakvo pozicioniranje posle decenijske izolacije predstavlja važan faktor u predstavljanju naše scene u svetu, što su donela internacionalna izdanja salona”, rekao je Karić, navodeći i da je Blok sa jubilarnog, 50. Salona, otkupio rad Vladimira Nikolića i Žolta Kovača.

Nezavidan položaj vaninstitucionalnih galerija - na primeru “Remonta”, predstavila je Darka Radosavljević, koja je rezignirano ocenila da ta galerija, posle deset godina postojanja, “danas nema budućnost”, jer zbog nedostatka finansijskih sredstava “može eventualno da izlaže do kraja godine”.

“Problem je i što ovde pričamo sami sa sobom... Ovo je zatvoreni krug u nepostojećem sistemu umetnosti”, rekla je ona, navodeći da je “Remont” u početku bila ideja - ni galerija, ni časopis, već mesto okupljanja u prostoru iznajmljenom donacijom Soroša, a cilj je bio da se radi na više različitih programa i da se saraduje i sa domaćim i stranim umetnicima.

U “Remontu” danas radi četvoro istoričara umetnosti, prostor je neadekvatan, ne liči na galeriju...

“Priznajem da smo ušli u neki vid manirizma, konfekcije, sve manje imamo izložbi i sve se manje trudimo da budu bolje. U pitanju je zamor, ali je pre svega u pitanju nerazumevanje države za naše programe”, rekla je ona, dodajući da Ministarstvo kulture finansira “Remont” malim iznosima, a drugi izvori ne postoje.

“Ne vidim neke druge ljude, sistem ne postoji, sistem podrazumeva mnogo više”, rekla je Darka Radosavljević, ukazujući i da je umetnost danas nedostupna mladim ljudima u obrazovanju, a i u medijima je potisnuta. U tom kontekstu pomenula je i B92, na čijem sajtu više na naslovnoj strani nema kulture, a i onoliko koliko je ima “nije kultura, nego zabava”.

Navodeći i da umetnost danas dobrim delom izlazi iz galerija u javni i privatni prostor, ona je dodala da se i time još više sužava put ka publici koji galerijama veoma znači.

Darka Radosavljević se osvrnula i na nedavni tekst Miloša Šobajića u "Politici" o Oktobarskom salonu, navodeći da je zbunjena njegovim nakaradnim i naopakim komentarima o vizuelnoj umetnosti i Salonu.

"Moramo da ozbiljno nešto učinimo, da vidimo kako javnosti može da se kaže da je to mišljenje jako opasno", rekla je ona.

Za razliku od "Remonta", galerija "Zvono" je trenutno u nešto boljem položaju, a s obzirom da je direktorka Ljilja Tadić u Moskvi, pročitana je njena izjava o osnivanju i misiji te privatne galerije koja postoji već 17 godina i orijentisana je isključivo na mlade umetnike, u cilju njihovog okupljanja i negovanja mladih talenata.

"Zvono" u prvih deset godina nije imalo finansijsku podršku, što pokazuje da je u pitanju bio čist entuzijazam galerista, a posle toga su počeli da dobijaju sredstva na konkursima Ministarstva i Grada. Princip galerije je aktivan odabir umetnika tako što Ljilja Tadić posećuje završnu izložbu na Fakultetu likovnih umetnosti i druge izložbe. "Zvono" povremeno izlaže i starije umetnike, čiji radovi odgovaraju koncepciji te galerije.

Galerija "Zvono" pokušava da se probije i na stranom tržištu od 2006. godine, kada je prvi put učestvovala na Sajmu umetnosti u Beču (Vienna Fair). Potom je bila i na Art fairu u Kelnu, Art forumu u Berlinu, pa u Moskvi, Kunstartu u Bolcanu, a prvi put ove godine, u decembru, biće u Majamiju (Verge Miami).

Predstavljen je i specifičan profil galerije New Moment, koju je osnovao Dragan Sakan 2003. godine kao kombinaciju umetnosti i advertajzinga, što je i koncept istoimenog magazina koji je pokrenut 1992. godine, a od 1996. izlazi na tržištu centralno-istočne Evrope i osvojio je brojne nagrade.

Prema rečima Ksenije Marinković, umetnost je odavno izašla iz galerija, kao što je i advertajzing odavno prestao da bude samo reklama u novinama, pa je ideja galerije New Moment i bila da uključi umetnike u projekte, odnosno da umetnost postane medij komunikacije u advertajzingu.

Galerija New Moment izrasla je iz privatne zbirke radova Sakana (Mersad Berber, Jugoslav Vlahović, Momo Kapor, Raša Todosijević, Marija Dragojlović, Irwin, Dušan Otašević...), a te radove je birao prema intuiciji i dopadanju, jer nije profesionalac, nego kolekcionar.

Zalažući se za saradnju umetnosti i korporacija, praćenu medijima, New Moment galerija realizuje izložbe na osnovu kriterijuma komunikativnosti dela, ličnosti umetnika, originalnosti i inovativnosti.

U programu je fokusirana na mlade umetnike, rekla je Ksenija Marinković, ukazujući na izložbu Nine Stanković 2007. godine, između ostalog. Takođe, fokus te galerije je na regionalnoj saradnji, kao što je bila izložba mariborske grupe Son:da 2007.

U New Moment galeriji izlagana su i dela velikih imena internacionalne scene, kao što su Helmut Njutr, Endi Vorhol (samo jedan rad), zatim Šagal, Pikaso, Dali, Miro (printovi) - svi 2005. godine. Crteži Denisa Openhajma predstavljani su 2006. godine, kada je izložbu imao i Uroš Đurić, a 2008. beogradski umetnik Mihael Milunović koji živi i u Francuskoj.

New Moment takođe učestvuje na Vienna fairu, na kojem je uspela i da proda radove Uroša Đurića jednoj austrijskoj kolekciji.

Sakan, inače, trenutno piše novu knjigu "New Ideas Women", a biće multimedijalno predstavljena, uz izložbe u Sarajevu, tokom "Sarajevske zime", a potom u Barseloni, Beču, Beogradu...

Među učesnicima konvencije bila je i Željka Momirov iz novobeogradske Blok galerije, osnovane 2007. godine, kako je rekla, "mukotrpnim ubeđivanjem čelnika Novog Beograda". Programi u toj galeriji u Bloku 45 u početku su se smenjivali mesečno, a sada na 15 dana, a do sada je bilo više od 50 samostalnih izložbi domaćih umetnika uglavnom.

"Ministarstvo i Grad su 2008. dali pare, ali smo ipak delom na početku, jer ne znamo kakva je budućnost", rekla je Željka Momirov, navodeći da Novi Beograd ima gotovo pola miliona stanovnika i da je "potpuno razumljivo da takozvani 'grad Novi Beograd' ima galeriju, jer preko mosta postoji samo Muzej savremene umetnosti".

"Pitanje je da li je ta pomoć opštine iskrena ili je samo politička promocija. Sadašnji čelnici opštine su podržali galeriju, ali šta će se desiti kada se gradska vlast promeni i dođe garnitura koja nas ne podržava. To otvara nove probleme", rekla je ona, dodajući da ne zna koliko su lokalne vlasti suštinski zagrejane za sadržaj i da je brine da se galerija ne pretvori u nekadašnji Dom kulture, što je danas tendencija.

Željka Momirov, koja je skulptorka, ukazala je i na problem kadrova, navodeći da u galeriji "Blok" radi samo jedan čovek, ali da se u tom pogledu stvara veliki zid i da nema nikakvih odgovora od zvaničnika kada su u pitanju kadrovi.

U Galeriji "Blok" trenutno izlaže Aleksandar Rafajlović, koji je rekao da je problem što se kultura i umetnost u Srbiji ne percipiraju kao vrednost.

"Možemo da imamo zakon, ali živimo u zemlji u kojoj zakon ne funkcioniše. Samo je politika važna, sve drugo je marginalizovano", rekao je Rafajlović, pominjući da se direktori institucija kulture biraju po političkoj - stranačkoj pripadnosti.

Umetnik mlađe generacije Vladan Jeremić, koji je jedno vreme vodio Galeriju Doma omladine, ocenio je da umetnost danas totalno zavisi od politike tržišta.

"Pristup umetnosti je ekonomska kategorija", rekao je on, postavljajući pitanje zašto neke korporacije, poput Delte, ne pokreću savremenu umetnost i komunikaciju sa umetnicima.

Prema njegovim rečima, umetnost danas postaje sve više marketinška strategija, predstavljajući moć kapitala na svetskom tržištu.

“Takvi radovi su postali skupa dekoracija i špekulacija, poput Hirstove lobanje s brilijantima”, rekao je Jeremić, dodajući da danas u doba krize postoje razvijene agencije u Kini i Istočnoj Aziji koje dizajniraju dela za tržište.

“Delo nije više potrebno ni videti. Umetnost je ogoljena na tržišnu priču”, rekao je on, ističući da savremena umetnost treba da snosi socijalnu odgovornost, inače se gubi svaki koncept osim tog ekonomskog.

Umetnik Vladimir Nikolić rekao je da je uspeh moguć jedino u inostranstvu, jer samo tamo postoje pravi uslovi za umetnost i produkciju.

“Nemam nekakvo iskustvo sa galerijama, više sa muzejima i kolekcionarima. Suštinska razlika ne postoji, radi se samo o višku kapitala. U Beogradu i Srbiji se sve izvlači na mišiće i individualne napore. Zato sve više umetnika pokušava izvan Srbije. Ja prvi put izlažem sada na Salonu, a najmanje sam imao iskustva sa galerijama, između ostalog, i zato što postoje samo 2-3 koje se mogu uporediti sa evropskim i američkim. Da biste uspeli, morate da odete odavde, a i iz regiona, jer ni oni nisu daleko od nas”, rekao je Nikolić, koji je za rad “Pra-ubistvo” na 50. Oktobarskom salonu dobio nagrade srpske sekcije AICA (Međunarodnog udruženja likovnih kritičara), žirija Muzeja primenjene umetnosti i žirija novinara.

Uvod u konvenciju kolekcionara u sistemu umetnosti bilo je predstavljanje Vladimira Dodiga Trokuta i projekcija filma o tom umetniku, kolekcionaru i osnivaču Antimuzeja, pioniru modernog galerijskog sistema.

Saša Janjić predstavio je Telenor kolekciju, Radonja Leposavić Muzej i kolekciju Macura, a predstavljena su i iskustva Ljilje Tadić sa mladim umetnicima u Kolekciji Dražović, kao programskom segmentu galerije “Zvono”.

Predstavljena je i kolekcija Milojević, a Slavko Timotijević govorio je o svom Shadow Museumu, kolekciji fotografija u savremenoj umetnosti.

Radonja Leposavić pročitao je pismo Vladimira Macure, kolekcionara rođenog u Kninu 1965. godine, koji je živeo u Ljubljani i Beču, a odlučio je da u Beogradu osnuje privatni muzej (u Novim Banovcima), jer je na Balkanu, kako je naveo, Beograd uvek bio kulturna metropola u njegovim očima.

“Ja sam misionar i to mora biti Beograd. Dužan sam da našoj omladini, koja je mladost prošla u ratu 90-ih, omogućim da osele duhovnu potrebu...”, naveo je Macura u iskazu, ističući da bi “želeo da se ponovo uspostavi most Beograd-Zagreb i to brzo”.

Macurin kompleks - prvi privatni muzej u Srbiji, obuhvata i kristalnu palatu sa kriptom ispod koje je prostor koji takođe služi za izlaganje. U kompleksu je i kapela posvećena Kazimiru Maljeviču sa ogromnim crvenim krstom koji se ogleda u velikom staklu Muzeja Macura.

Preokupacija Macure su istorijske avangarde - dadaizam, nadrealizam, zenitizam. Bavi se i srpskom konceptualnom umetnošću, mađarskom avangardom... Centralna ličnost u životu Macure je Ljubomir Micić, a u Ulici prote Mateje u Beogradu, gde je Micić nekada stanovao, postavio mu je i spomen-ploču, ali ju je neko kasnije skinuo.

U Macurinoj kolekciji ima određenih muzeoloških nedostataka koji se uglavnom odnose na popis radova i legende, jer smatra da svi znaju čiji su radovi koje mogu videti u njegovom muzeju.

Radovi koje poseduje Macura, ili Mirko Sudac u Hrvatskoj, na primer, nisu svojevremeno mnogo plaćeni, jer nisu imali neku tržišnu vrednost, nisu tada smatrani vrednim, rekao je Leposavić, dodajući da bi društvo trebalo da vidi društvenu korist u takvim projektima.

“Društvo bi moralo nešto i da pridoda ljudima koji nešto rade, a ne da samo traži od njih”, rekao je Leposavić, dodajući da bi bilo dobro da se Macuri, na primer, pronađu sponzori za klimu, prevoz gostiju za izložbe...

Macura je uvek spreman da ugosti umetnike koji bi tamo radili, rekao je Leposavić, dodajući da je Macura veliki strastveni sakupljač stolica i ljubitelj jabuka, a gaji “one koje su zabranjene u Evropi - crvljive.

Autor idejnog rešenja Muzeja Macura je arhitekta Ivan Kucina, odnosno koautor je sa samim vlasnikom.

Predstavljena je i kolekcija Dražević, sa kojom “Zvono” saraduje više od deset godina.

Dražević poseduje značajan broj radova mladih umetnika koji su izlagali u “Zvonu” (Simonida Rajčević, Mirko Nikolić, Filip Radonjić, Žolt Kovač, Igor Marsenić, Nikola Božović, Ana Adamović, Nikola Savić, Goran Jureša, Nikola Pešić, Snežana Vujović, Mauricio Manfredi...).

Prema navodima Ljilje Tadić, koje su pročitani zbog njenog odsustva, “Zvono” sa Draževićem ima korektan odnos, jer uvek kupuje preko te galerije. Time se ostvaruje korektan odnos, jer se često umetnici sami dogovaraju s kolekcionarima, što srozava nivo i umetnika i galerije.

Predstavljena je i Kolekcija Milojević iz Kragujevca, odnosno Galerija “Rima”, osnovana 2008. godine.

Prema rečima Aleksandra Milojevića, njegova kolekcija podeljena je u 3 dela, od kojih se prvi odnosi na slikarstvo 20. veka (obuhvata radove Bore Stevanovića, Ivana Radovića, Ivana Tabakovića, Milana Konjovića, Nedeljka Gvozdenovića, Zore Petrović, Marka Čelebonovića, Peđe Milosavljevića, Miće Popovića, Ilije Bosilja, Živka Grozdanića, Raše Todosijevića, jednu čestitku Marine Abramović iz 1975. godine...).

Drugi deo je opus Ljubice Cuce Sokić (radovi od 1930. do 80-ih godina), a treći deo su noviji radovi iz proteklih par godina.

Radovi Cuce Sokić iz 60-ih, povodom prve godišnjice njene smrti, biće predstavljeni u januaru na izložbama u Beogradu i Parizu, najavio je Milojević, koji smatra da je kolekcionarstvo veoma važan segment društva, jer kolekcionari čuvaju dela od zaborava i s vremena na vreme ih opet vraćaju na scenu.

“Danas su nezamislive velike izložbe bez radova pozajmljenih od kolekcionara. Živimo u vremenu gde su aktivnosti muzeja i institucija kulture dosta smanjene, pa

će vremenom galerije preuzeti ulogu u prezentovanju umetnosti, čak i edukacije”, ocenio je Milojević.

Kolekciju “Telenor” predstavio je Saša Janjić, navodeći da se ta kompanija za mobilnu telefoniju obratila 2007. godine “Remontu” radi kupovine radova kojima bi oplemenila radni prostor.

“To je korporativna kolekcija, a ne klasična kolekcionarska zbirka, pa smo se fokusirali na sam prostor, zbog čega nismo mogli da uključimo neke video radove i instalacije. Sreća je što smo dobili određene ruke i napravili kolekciju koja pokazuje jedan reprezentativni presek naše savremene umetnosti”, rekao je Janjić, napominjući da “Telenor” poseduje slične kolekcije u još 15-ak zemalja u kojima posluje.

“Remont” je u tom slučaju bio konsultant, odnosno posrednik i nije uzimao procenat - umetnici su dobijali punu cenu za rad, istakao je Janjić, dodajući da bi primer “Telenora”, čiji je glavni cilj pomoć umetnicima, trebalo da bude značajan podsticaj svuda.

U kolekciji se trenutno nalaze radovi oko 60 umetnika, uključujući Rašu Todosijevića, Jovana Čekića, Mrđana ajića, Škart, Gabrijela Glida, Uroša Đurića., a primarni naglasak (60-70 odsto) je na mladim umetnicima.

Saradnja na formiranju kolekcije je nastavljena, a “Remont” je sa “Telenorom” organizovao i izložbe u Beogradu, Novom Sadu, Vršcu, Čačku i Nišu. U pripremi je izložba u kraljevačkom Narodnom muzeju, čime se popularizuje savremena umetnost u Srbiji.

U planu su i veće akcije, kao što je konkurs na osnovu kojeg bi celokupnu produkciju većih radova platio “Telenor”, a predviđeno je i predstavljanje kolekcije izvan Srbije.

Slavko Timotijević predstavio je svoju kolekciju “Shadow Museum”, koja obuhvata fotografije savremenih umetnika ili fotografije njihovih radova, poput Vladana Radmanovića iz 50-ih godina, Branibora Debeljkovića, Tomislava Peterneka, koji je pratio sve demonstracije od 60-ih godina do danas i preko kojih može da se prati odnos demonstracija i politike, grupe OHO, ekipe A3, Bogdanke Poznanović, Balinta Szombatija... Tu su i fotografije Raše Todosijevića i Marinele Koželj, uključujući Rašin rad “Dragularijum”, odnosno izložbu koja je prvobitno nazvana “Predmet koji sam voleo” i na kojoj je izložio Marinelu.

U “Shadow Museumu” su i Era Milivojević, Zoran Popović (Aksiomi), Marina Abramović, kao i njen zajednički rad sa Ulayem “Art Vital” iz vremena kada su živeli u kombiju i putovali svetom, te Dragan Papić, Željko Jerman, Damnjan, Mladen Stilinović, Viktor Macarol...

Serija konvencija o sistemu umetnosti biće nastavljena 4. novembra, a baviće se odnosom savremene umetničke produkcije i medijske pokrivenosti, kao i kvalitetom medijske produkcije.

Konvenciju o medijima i umetnosti (Art kao eksces) započeće Danijela Purešević, istoričarka umetnosti i novinarka RTS-a, koja će predstaviti delatnost Redakcije za

kulturu i umetnost javnog servisa, odnosno projekte "TV Galerija", "Devedesete", "Metropolis", "Art zona"...

Biće predstavljena i jedna epizoda "Transfera", a potom će istoričarka umetnosti i novinarka Milena Marjanović, koja radi u "Blicu", govoriti na temu "Mogućnosti kritike u dnevnim novinama - između informacije i stručne analize".

Direktor Muzeja savremene umetnosti Vojvodine i umetnik Živko Grozdanić govoriće potom na temu "Muzej bez Muzeja ili strategije muzejskog delovanja između privatnog i javnog i aspekti modernih muzejskih kolekcija", a Aneta Stojnić o marketingu kao novom mediju umetničkog komuniciranja.

Među učesnicima je i Sava Stepanov, koji će govoriti o galeriji, časopisu i sajmu umetnosti, Luka Salapura koji će predstaviti Art magazin, kao i istoričar umetnosti Miroljub Mima Marjanović koji će govoriti o portalu za kulturu jugoistočne Evrope SEEcult.org, čiji je glavni urednik i jedan od osnivača.

Vesna Milosavljević (SEEcult.org)

Malo verovatna misija u MSUV

Fri, 10/16/2009 - 08:17.

Ja sam Besim, predstavljam Opel Astru i Opel Klasik

Razgovor sa umetničkim parom Rena Raedle i Vladan Jeremić, uz vođenje kroz njihovu izložbu "Psihogeografska istraživanja", biće održan 16. oktobra u Muzeju savremene umetnosti Vojvodine (MSUV) u Novom Sadu, a fokusiran je na moguće ishode njihove umetničke prakse koja se bavi prezentacijom i reprezentacijom marginalizovanih socijalnih grupacija.

Reč je o nastavku serijala "Malo verovatna misija", organizovanog u saradnji MSUV, Kulturnog centra Rex iz Beograda i novosadskog Centra_kuda.org, a uoči razgovora, Rena Raedle i Jeremić vodiće posetioce kroz njihovu nedavno otvorenu izložbu u MSUV.

U diskusiji će, osim njih, učestvovati i kustoskinja izložbe Gordana Nikolić, Branka Ćurčić i Zoran Pantelić iz kuda.org, kao i članovi Radne grupe za interkulturalni dijalog Ministarstva kulture: Miroslav Benka i Nebojsa Milikić.

Diskutanti i publika će se, između ostalog, baviti i projektom Biroa za kulturu i komunikaciju "Putovanje u svet nassih zelja", koji je podržan u okviru Mapiranja projekata i procesa interkulturalnog dijaloga u Republici Srbiji.

Izložba "Psihogeografsko istraživanje", otvorena do 16. oktobra u MSUV, predstavlja aktivnosti angažovanog umetničkog para Raedle-Jeremić iz poslednjih sedam godina, koncentrisane na osobenu praksu "estetizovane dokumentacije", odnosno lociranja i propitivanja društvenih simptoma u kontekstu "ekonomske tranzicije" i uzročno-posledičnih poteza lokalno-globalnih politika.

U fokusu su marginalne, ugnjetene i prekarne strukture društva, odnosno one najfragilnije socijalne zone u kojima se, prema navodima umetnika, fatalno sudaraju sile moći sistema.

Među njima su radovi koji se bave položajem romske zajednice u Srbiji: video "Belvil" (2009) - o nedavnom rušenju romskih kuća na osnovu odluke beogradskih vlasti i protestima koji su usledili ispred gradske skupštine, zatim projekti "Writing on the Sky" (2008) i "Under the Bridge" (2004); kao i radovi u kojima su protagonisti prodavci sa buvljih pijaca, prekarni radnici, ekonomski migranti i imigranti: "Serija spomenika - Nezaboravni trenuci u životu novobeogradskih radnika i radnica" (2007)", "Sendi" i "Horrorkatze Mavht Terror" (2003) - koji se, između ostalog, bave i kritikom informatičko-komunikacijskog potencijala i prezasićenja.

Raedle&Jeremić rade na zajedničkim projektima od 2002. godine, detektujući, istražujući i komentarišući stanja u različitim socijalnim okvirima.

Koristeći umetnost kao jedan od mogućih formata za radikalnu kritiku - kroz javnu poziciju u raznim poljima društvenog aktivizma, Rena Raedle i Jeremić izlagali su i prezentovali radove na brojnim izlozbama, festivalima i konferencijama u zemlji i svetu.

Sajt umetnika je <http://raedle-jeremic.modukit.com>

Sajt MSUV je www.msuv.org, a program se nalazi i u [Kalendaru](#) Portala za kulturu jugoistočne Evrope SEEcult.org

(SEEcult.org)

Raedle-Jeremić u MSUV

Wed, 10/07/2009 - 09:13.

Izložba "Psihogeografsko istraživanje" angažovanog umetničkog para Rene Raedle i Vladana Jeremića otvorena je 6. oktobra u u Muzeju savremene umetnosti Vojvodine (MSUV) u Novom Sadu, a predstavlja njihove aktivnosti iz poslednjih sedam godina, koncentrisane na osobenu praksu "estetizovane dokumentacije", odnosno lociranja i propitivanja društvenih simptoma u kontekstu "ekonomske tranzicije" i uzročno-posledičnih poteza lokalno-globalnih politika.

U fokusu su marginalne, ugnjetene i prekarne strukture društva, odnosno one najfragilnije socijalne zone u kojima se, prema navodima umetnika, fatalno sudaraju sile moći sistema.

Medju njima su radovi koji se bave položajem romske zajednice u Srbiji: video "Belvil" (2009) - o nedavnom rušenju romskih kuća na osnovu odluke beogradskih vlasti i protestima koji su usledili ispred gradske skupštine, zatim projekti "Writing on the Sky" (2008) i "Under the Bridge" (2004); kao i radovi u kojima su protagonisti prodavci sa buvljih pijaca, prekarne radnici, ekonomski migranti i imigranti: "Serija spomenika - Nezaboravni trenuci u životu novobeogradskih radnika i radnica" (2007)", "Sendi" i "Horrorkatze Mavht Terror" (2003) - koji se, između ostalog, bave i kritikom informatičko-komunikacijskog potencijala i prezasićenja.

U okviru izložbe, 16. oktobra biće održan razgovor o mogućim ishodima umetničke prakse koja se bavi prezentacijom i reprezentacijom marginalizovanih socijalnih grupacija, a deo je serijala "Malo verovatna misija" koji će biti realizovan u saradnji sa Kulturnim centrom Rex u Beogradu i novosadskim Centrom_kuda.org.

Osim Rene Raedle i Jeremića, diskusiji će prisustvovati i umetnice Dragana Žarevac i Noa Treister, te članovi Radne grupe za interkulturalni

dijalog Ministarstva kulture Branimir Stojković, Miroslav Benka, Rajko Đurić i Nebojša Milikić.

Biće reči i o konkretnom projektu Biroa za kulturu i komunikaciju "Putovanje u svet naših želja", koji je podržan u okviru Mapiranja projekata i procesa interkulturalnog dijaloga u Srbiji.

U okviru izložbe, biće predstavljena i publikacija "Psihogeografsko istraživanje", u izdanju MSUV, sa teorijskim tekstovima Suzane Milevske iz Skoplja, Sezgina Boynika (Helsinki), kustoskinje izložbe Gordane Nikolić i samih umetnika.

Izložba "Psihogeografsko istraživanje" sastoji se od medijski različito prezentovanih koncepata, projekata i radova koje su umetnici razvijali i realizovali, a sam naslov jasno referiše na letrističko-situacionistički neologizam "psihogeografija" i praksu situacionista koja u konkretnom slučaju podrazumeva transfer i prevođenje ove prakse u određenu geografsko - (prostorno - vremensko) - psihološku kategoriju.

Raedle&Jeremić rade na zajedničkim projektima od 2002. godine, detektujući, istražujući i komentarišući stanja u različitim socijalnim okvirima.

Koristeći umetnost kao jedan od mogućih formata za radikalnu kritiku - kroz javnu poziciju u raznim poljima društvenog aktivizma, Rena Raedle i Jeremić izlagali su i prezentovali radove na brojnim izlozbama, festivalima i konferencijama u zemlji i svetu.

Izložba "Psihogeografsko istraživanje" u MSUV (Dunavska 37) biće otvorena do 16. oktobra.

Sajt umetnika je <http://raedle-jeremic.modukit.com>

Sajt MSUV je www.msuv.org, a program se nalazi i u [Kalendaru](#) Portala za kulturu jugoistočne Evrope SEEcult.org

(SEEcult.org)

Psihogeografsko istraživanje

Mon, 10/05/2009 - 09:31.

Aktivnosti umetničkog para Rene Raedle i Vladana Jeremića, koncentrisanih poslednjih sedam godina na osobenu praksu "estetizovane dokumentacije", odnosno lociranja i propitivanja društvenih simptoma u kontekstu "ekonomske tranzicije" i uzročno-posledičnih poteza lokalno-globalnih politika, biće predstavljene od 6. oktobra na izložbi "Psihogeografsko istraživanje" u Muzeju savremene umetnosti Vojvodine (MSUV) u Novom Sadu, u okviru koje će 16. oktobra biti održan i razgovor o mogućim ishodima umetničke prakse koja se bavi prezentacijom i reprezentacijom marginalizovanih socijalnih grupacija.

Izložba "Psihogeografsko istraživanje" sastoji se od medijski različito prezentovanih koncepata, projekata i radova koje su umetnici razvijali i realizovali, a sam naslov jasno referiše na letrističko-situacionistički neologizam "psihogeografija" i praksu situacionista koja u konkretnom slučaju podrazumeva transfer i prevođenje ove prakse u određenu geografsko - (prostorno - vremensko) - psihološku kategoriju.

U fokusu su marginalne, ugnjetene i prekarne strukture društva, odnosno one najfragilnije socijalne zone u kojima se sile moći sistema fatalno sudaraju.

Ističu se radovi koji se bave položajem romske zajednice u Srbiji: video "Belvil" (2009) - o nedavnom rušenju romskih kuća na osnovu odluke beogradskih vlasti i protestima koji su usledili ispred gradske skupštine, zatim projekti "Writing on the Sky" (2008) i "Under the Bridge" (2004); kao i radovi u kojima su protagonisti prodavci sa buvljih pijaca, prekarani radnici, ekonomski migranti i imigranti: "Serija spomenika - Nezaboravni trenuci u životu novobeogradskih radnika i radnica" (2007), "Sendi" i "Horrorkatze Macht Terror" (2003) - koji se, između ostalog, bave i kritikom informatičko-komunikacijskog potencijala i prezasićenja.

U okviru izložbe biće predstavljena i publikacija "Psihogeografsko istraživanje", u izdanju MSUV, sa teorijskim tekstovima Suzane Milevske iz Skoplja, Sezgina Boynika (Helsinki), kustoškinje izložbe Gordane Nikolić i samih umetnika.

U saradnji sa beogradskim Kulturnim centrom Rex u Beogradu i novosadskim Centrom_kuda.org, u okviru izložbe "Psihogeografsko istraživanje" biće 16. oktobra održan razgovor iz serije "Malo verovatna misija" koja ima za cilj sagledavanje koncepta, procesa i rezultata raznih organizacionih i produkcijskih aktivnosti u savremenom kulturnom i politickom polju (www.rex.b92.net/mvm).

Diskusiji će prisustvovati i Rena Readle i Vladan Jeremić, kao i umetnice Dragana Žarevac i Noa Treister, te članovi Radne grupe za interkulturni dijalog Ministarstva kulture Branimir Stojković, Miroslav Benka, Rajko Đurić i Nebojša Milikić, a biće reči i o konkretnom projektu Biroa za kulturu i komunikaciju "Putovanje u svet naših želja", koji je podržan u okviru Mapiranja projekata i procesa interkulturnog dijaloga u Srbiji.

Raedle&Jeremić rade na zajedničkim projektima od 2002. godine, detektujući, istražujući i komentarišući stanja u različitim socijalnim okvirima.

Koristeći umetnost kao jedan od mogućih formata za radikalnu kritiku - kroz javnu poziciju u raznim poljima društvenog aktivizma, Rena Raedle i Jeremić izlagali su i prezentovali radove na brojnim izlozbama, festivalima i konferencijama u zemlji i svetu.

Izložba "Psihogeografsko istraživanje" u MSUV (Dunavska 37) biće otvorena do 16. oktobra.

Krajem aprila do sredine maja bila je predstavljena i u Srpskom kulturnom centru u Parizu.

Sajt umetnika je <http://raedle-jeremic.modukit.com>

(SEEcult.org)

Rena Raedle i Jeremić u MSUV

Fri, 09/25/2009 - 10:17.

Izložba "Psihogeografsko istraživanje" Rene Raedle i Vladana Jeremića, koja predstavlja aktivnosti tog umetničkog para koncentrisanih poslednjih sedam godina na osobenu praksu "estetizovane dokumentacije" koja se sastoji od medijski različito prezentovanih koncepata, projekata i radova koje su razvijali i realizovali, biće otvorena 6. oktobra u Muzeju savremene umetnosti Vojvodine (MSUV) u Novom Sadu.

Sam naslov izložbe jasno referiše na letrističko-situacionistički neologizam "psihogeografija" i praksu situacionista koja u konkretnom slučaju podrazumeva transfer i prevođenje ove prakse u određenu geografsko - (prostorno - vremensko) - psihološku kategoriju.

Izložba se bavi lociranjem i propitivanjem simptoma u društvu u kontekstu "ekonomske tranzicije" i uzročno-posledičnih poteza lokalno-globalnih politika.

U fokusu su marginalne, ugnjetene i prekarne strukture društva, odnosno one najfragilnije socijalne zone u kojima se sile moći sistema fatalno sudaraju.

Ističu se radovi koji se bave položajem romske zajednice u Srbiji: video "Belvil" (2009) - o nedavnom rušenju romskih kuća na osnovu odluke beogradskih vlasti i protestima koji su usledili ispred gradske skupštine, zatim projekti "Writing on the Sky" (2008) i "Under the Bridge" (2004); kao i radovi u kojima su protagonisti prodavci sa buvljih pijaca, prekarne radnici, ekonomski migranti i imigranti: "Serija spomenika - Nezaboravni trenuci u životu novobeogradskih radnika i radnica" (2007), "Sendi" i "Horrorkatze Macht Terror" (2003) - koji se, između ostalog, bave i kritikom informatičko-komunikacijskog potencijala i prezasićenja.

U okviru izložbe bcihe predstavjena i publikacija “Psihogeografsko istraživanje”, u izdanju MSUV, sa teorijskim tekstovima Suzane Milevske iz Skoplja, Sezgina Boynika (Helsinki), kustoškinje izložbe Gordane Nikolić i samih umetnika.

Rena Raedle i Jeremić rade na zajedničkim projektima od 2002. godine, detektujući, istraživajući i komentarišući stanja u različitim socijalnim okvirima.

Koristeći umetnost kao jedan od mogućih formata za radikalnu kritiku - kroz javnu poziciju u raznim poljima društvenog aktivizma, Rena Raedle i Jeremić izlagali su i prezentovali radove na brojnim izlozbama, festivalima i konferencijama u zemlji i svetu.

Izložba “Psihogeografsko istraživanje” u MSUV (Dunavska 37) biće otvorena do 16. oktobra.

Krajem aprila do sredine maja bila je predstavljena i u Srpskom kulturnom centru u Parizu.

Sajt umetnika je <http://raedle-jeremic.modukit.com>

(SEEcult.org)

Jeremić stipendista Hamburga

Wed, 07/08/2009 - 01:30.

Kontroverzni umetnik i aktivista Vladan Jeremić iz Beograda dobitnik je ovogodišnje umetničke rezidencije i stipendije Hamburga za strane gostujuće umetnike, a naredna dva meseca će, u saradnji sa kulturnom organizacijom KuBaSta iz Hamburga, istraživati specifičnosti tog grada i upoznavati se sa radom aktera i akterki hamburške aktivističke i kulturne scene.

Prema navodima Jeremića, tokom boravka u ateljeu, koji se nalazi na Fletinselu, stvaraće rad koji će biti realizovan u javnom prostoru grada i predstavljen publici poslednje nedelje avgusta.

Jeremić je slikar, aktivista i posvećeni analitičar i kritičar umetničkog sistema i odnosa kulture i politike. Često koristi internet za prezentaciju i širenje svojih ideja i stavova, a angažovan je u različitim projektima u vezi sa umetnošću, anarhizmom, slobodnom kulturom i društvenim aktivizmom.

Od 2002. godine radi sa Renom Raedle kao umetnički duo Raedle&Jeremić, koji kritički sagledava međusocijalne i kulturne odnose, stvarajući razvojne platforme i interfejs za razmenu i komunikaciju.

Posvećeni su istraživanju odnosa imaginarnog prostora i realnog, ličnog iskustva i društvenih konvencija, postavljajući pitanja mogućnosti delovanja u datim situacijama.

Njihova poslednja izložba u Kulturnom centru Srbije u Parizu ispraćena je sa velikom pažnjom, a izazvala je i negodovanje dela srpske javnosti zbog projekcije njihovog najnovijeg filma "Belvil", koji prikazuje nedavne događaje iz naselja u bloku 67, rušenje kuća stanovnika naselja od strane gradskih vlasti i proteste.

Jeremić i Rena Raedle (Biro Beograd) predstavili su nedavno u Kulturnom centru Rex i utiske sa boravka u Švedskoj i Finskoj, tokom kojeg su pružili i podršku kolektivu Piratbyran i posetili umetnički centar Konsthall C, a u Gradskom muzeju u Helsinkiju predstavili su i svoje projekte u vezi s pitanjem Roma na ovim prostorima.

U Stokholmu su boravili povodom suđenja osnivačima sajta The Pirate Bay, najvećeg svetskog BitTorrent trackera, a prilikom posete Helsinkiju, u sklopu internacionalne izložbe o prošlosti i budućnosti evropskih Roma u helsinškom Gradskom muzeju, predstavili su i svoje projekte u vezi sa pitanjima Roma.

Film "Belvil" moguće je videti na sajtu www.archive.org/details/BELLEVILLE, a tekstove i radove Jeremića i Rene Raedle na www.modukit.com/raedle-jeremic/ (SEEcult.org)

Pravo na dom!

Tue, 05/26/2009 - 12:22.

Umetničko-aktivistička akcija “Pravo na dom!”, u znak solidarnosti i podrške stanovnicima romskog naselja u novobeogradskom Bloku 67, biće održana 27. maja na placu blizu novog puta i Ulice Jurija Gagarina, a organizatori su pozvali sve nevladine organizacije, najširu kulturno-umetničku javnost i sve ljude dobre volje da se pridruže i pokažu svest da su ljudska prava svih ugroženih poednako važna i da solidarnost u njihovoj odbrani predstavlja građansku odgovornost.

Kroz razgovor, javna izlaganja i video projekcije, trebalo bi da bude uspostavljena platforma solidarnosti i uzajamne podrške stanovnicima naselja u bloku 67, koji su prošli kroz nedavne dramatične događaje, prouzrokovane nepromišljenim odlukama pojedinih gradskih funkcionera i lokalnih biznismena, a koje se odnose na rušenje njihovih domova i ugrožavanje njihove egzistencije, saopštili su organizatori.

“Povezuje nas briga jednih o drugima - to je naš ljudski, kulturni i politički izbor - za razliku od vlasti u Beogradu i Srbiji koji isključivo brinu o sebi, svojim interesima i interesima krupnog kapitala. Mi promovišemo dobar glas o Srbiji pokazujući antirasističko, antifašističko i interkulturalno lice Srbije”, poručili su organizatori akcije - Žene u crnom, Demokratsko udruženje Roma, Udruženje Roma “Oaza”, Biro Beograd i Kontekst.

U razgovoru će učestvovati: Sonja Prodanović, Zoran Vasić, Nena Kostić, Staša Zajović, Snežana Tabački, Adam Šljivo, a umetnici Rena Raedle i Vladan Jeremić prikazaće video o nedavnim događajima povodom rušenja kuća u Bloku 67.

Kontekst će izložiti postere III kampanje “Land of human rights” i podeliti ih okupljenoj publici i građanima.

(SEEcult.org)

Arhiv dešavanja u DKSG

Mon, 04/27/2009 - 17:58.

Filmovi iz "Arhiva dešavanja 2000-2006" u sklopu projekta "Dvorište zgrade", čiji je cilj mapiranje i predstavljanje stvaralaštva grupe umetnika mlađe generacije u Beogradu nakon 2000. godine, biće prikazani 28. aprila u Domu kulture Studentski grad.

Projekat "Dorište zgrade" pokrenuli su 2007. godine umetnici Ivan Petrović, Vukašin Nedeljković, Nenad Jeremić, Oliver Veljković, Dušan Jevtović, Vladan Jeremić i Selena Savić, a iako se nikada formalno nisu deklarirali kao grupa, počev od 2000. godine delovali su u više zajedničkih projekata i akcija, krećući se često izvan institucionalnih okvira i formirajući značajnu video produkciju.

Deo projekta "Dvorište zgrade" čini i istoimena izložba istoričarke umetnosti Marije Đorgović, koja je otvorena do 30. aprila u Magacinu u Kraljevića Marka 4.

Video arhiva (<http://arhiv.modukit.com>) u okviru "Arhiva dešavanja" sadrži izbor od 27 videa u vezi sa različitim projektima koji su nastali u šestogodišnjem periodu.

Reč je umetničkim video radovima, filmovima, dokumentaciji raznih akcija, performansa, teatra ili socijalnog eksperimenta, koje je realizovao veliki broj kreativaca. Video produkcija je izrasla zahvaljujući fenomenalnom osećaju zadovoljstva, slobode i sreće koji se umnožavao između ljudi, radeći, snimajući se i "zezajući" se po svom ličnom nahođenju. Kroz arhiv je moguće sagledati direktnu i neposredavanu aktivnost, do kraja izvedenu kroz akciju dobre volje i realizovanu na osnovu ličnih materijalnih sredstava autora i učesnika.

U selekciji Nenada Jeremića, biće prikazani filmovi "Profesor", "Vađenje", "Pucanje", "Zatvarač", "Psiholog", "Čvoro pipi", "Nećemo više da razgovaramo o tome", "Rohan", "Borba" i "Osama".

Sajt DKSG-a je www.dksg.rs

(SEEcult.org)

Psihogeografsko istraživanje

Sun, 04/19/2009 - 14:01.

Umetnici Vladan Jeremić i Rena Raedle predstaviće se od 25. aprila u Srpskom kulturnom centru u Parizu izložbom "Psihogeografsko istraživanje" koja sadrži kritičke radove o društvu u tranziciji, a delom je posvećena i nedavnom rušenju romskih kuća na Novom Beogradu i protestima ispred gradske Skupštine.

Dokumentarni video "Belleville" (2009) o nedavnom rušenju romskih kuća od strane beogradskih vlasti i protestima koji su usledili ispred Skupštine grada uključen je u deo izložbe koji se bavi njihovim radom s romskom zajednicom u Srbiji.

Prema navodima umetnika, u današnjem Beogradu čišćenje takozvanih "nehigijenskih naselja" hiljada romskih porodica objašnjava se kao legitimna strategija urbanističkog razvoja.

Izložba predstavlja i kompleksan istraživački projekat "Ispod mosta" (Under the Bridge Beograd) iz 2004. godine, koji je obuhvatio i sastanak ispod mosta Gazela, autoputa koji spaja stari sa novim delom Beograda. Skup je pretvoren u osmočasovni happening, kada su stanovnici tog naselja - Romi i izbeglice, pozvali prisutne da zapale vatru i ostanu.

U projektu "Ispod mosta" učestvovali su, između ostalih, i Aleksander Nikolić, Ricarda Wallhaeuser, Maja Ćirić, Karin Laansoo, Hanno Soans, Siniša Cvetković, Dragan Ignjatov, Zorica Jovanović, Stephan Kurr, Predrag Miladinović, Tanja Ostojić, Dr Agan Papić, Ivana Ranković, David Rych, Milica Lapčević, Minna L. Henriksson, Peter Jap Lim, Sezgin Boynik, Matthias Roth, Thomas Crane i Anna Balint.

Tokom tog projekta gosti i domaćini otkrivali su svoje i tuđe predstave o gradu, životu i sebi samima, približavajući na različite načine sebi grad, koji je za neke bio

svakodnevnica, a za druge prostor poznat samo iz medija. Nastala je zbirka fotografija, crteža i tekstova o situacijama i mestima, koji su obeležili njihovo okupljanje koje je bilo i susret sa stereotipima, koji su poslužili akterima kao polazne tačke za razne poduhvate i intervencije.

Na izložbi u Parizu biće prikazano i šest fotografija iz rada "Serija spomenika - Nezaboravni trenuci u životu novobeogradskih radnika i radnica" (2007), koji je priča o sudbinama ljudi u teškim vremenima "ekonomske tranzicije". U skladu sa tipičnim pristupom, Jeremić i Rena Readle su prezueli uloge radnika i radnica u određenim situacijama.

Izbegavajući fenomenološku udaljenost kamere, otvorili su prostor za lično iskustvo i imaginarnu dimenziju stvarnosti.

Izložba će biti otvorena asembliranjem "Sendi" (2003) uređaja kojim se uspostavlja kanal za komunikaciju nestandardizovanim jezicima, a gost - umetnik i saund performer na otvaranju biće various euro (www.various-euro.com).

Jeremić i Rena Raedle od 2002. godine rade na projektima kojima detektuju, istražuju i komentarišu stanje u društvu, promene grada Beograda i šire.

Umetničku praksu definišu kao "Out praksu" ili "Psihogeografsko istraživanje", što je referenca na situacionistički neologizam "psihogeografija".

Taj pojam savršeno prijanja uz njihovu izložbu u Parizu, na istom prostoru po kojem su se Debor i njegovi prijatelji kretali 50-ih godina, pre nego što je deo tog kvarta grada srušen i gentrifikovao, a cela oblast pretvorena u luksuznu četvrt.

Koristeći umetnost kao jedan od mogućih formata za radikalnu kritiku - kroz javnu poziciju u raznim poljima društvenog aktivizma, Jeremić i Rena Raedle izlagali su i prezentovali radove na brojnim izlozbama, festivalima i konferencijama u zemlji i svetu.

Izložba u Srpskom kulturnom centru u Parizu (www.ccserbie.com) biće otvorena do 14. maja.

Organizovana je uz podršku Ministarstva kulture Srbije i top e.V. Berlin (www.top-ev.de)

Sajt Jeremića i Rene Raedle je <http://raedle-jeremic.modukit.com>
(SEEcult.org)

Dvorište zgrade, u Magacinu

Thu, 04/16/2009 - 13:09.

Izložba “Dvorište zgrade”, koja predstavlja radove neformalne grupe umetnika mlađe generacije u Beogradu nakon 2000. godine, biće otvorena 23. aprila u Magacinu u Kraljevića Marka, uz promociju istoimene publikacije i performans “Western Impressions” Dušana Jevtovića i Nenada Jeremića.

Izložba će biti praćena i projekcijom deset filmova iz izbora video arhive projekta “Dvorište zgrade” 28. aprila u Domu kulture Studentski grad, prema izboru Nenada Jeremića.

Na izložbi “Dvorište zgrade”, čija je autorka Marija Đorđević, biće predstavljeni, pored slika, crteža, fotografija, asamblaža, instalacija i performansa, i dokumenti i artefakti sa određenih dešavanja, kako bi u vizuelnoj formi ilustrovane i rasvetljene umetničke strategije, ponašanje i stavovi dela umetničke scene nakon 2000. godine u Beogradu.

Projekat “Dvorište zgrade” pokrenuli su 2007. godine umetnici Ivan Petrović, Vukašin Nedeljković, Nenad Jeremić, Oliver Veljković, Dušan Jevtović, Vladan Jeremić i Selena Savić, koji se nikada formalno nisu deklarirali kao grupa, ali su od 2000. delovali u više zajedničkih projekata i akcija, krećući se često van institucionalnih okvira.

Dešavanja u privatnim kućama, dvorištima oko stambenih zgrada, ad hoc izložbe, realizovanje pozorišnih predstava i objavljivanje radova putem interneta, samo su neke od aktivnosti koje su realizovali proteklih godina.

U okviru izložbe, 28. aprila u DKSG-u, biće predstavljen deo video arhive projekta “Dvorište zgrade” (<http://arhiv.modukit.com>), koja sadrži izbor od 27 videa nastalih od 1999. godine. (SEEcult.org)

Jeremić i Rena Raedle u Rexu

Sun, 04/05/2009 - 15:06.

Umetnici Vladan Jeremić i Rena Raedle (Biro Beograd) predstaviće 6. aprila u Kulturnom centru Rex utiske sa nedavnog boravka u Švedskoj i Finskoj, tokom kojeg su pružili i podršku kolektivu Piratbyran i posetili umetnički centar Konsthall C, a u Gradskom muzeju u Helsinkiju predstavili su i svoje projekte u vezi s pitanjem Roma na ovim prostorima.

Jeremić i Rena Tokom boravili su u Stokholmu povodom suđenja koje je počelo 16. februara protiv osnivača sajta The Pirate Bay, najvećeg svetskog BitTorrent trackera, koji se našao ponovo na udaru kako holivudskih producenata, tako i američke administracije, koja je izvršila pritisak na švedsko pravosuđe.

Popularnost The Pirate Bay udvostručena je tokom kontroverznog sudskog procesa, čiji bi ishod trebalo da bude poznat sredinom aprila.

Različite institucije kulture, kolektivi koji se bave intelektualnim vlasništvom, tehnički muzej u Stokholmu, kreativni pojedinci i ekspertska, ali i najšira javnost, stavili u žižu interesovanja ishod tog komplikovanog procesa.

Jeremić i Rena Raedle su posetili i Konsthall C, jedno od prvih švedskih socijal - demokratskih modernističkih naselja, gde su se detaljnije upoznali s programom za internacionalnu razmenu i rezidencijalni boravak kustosa i umetnika IASPIS.

Prilikom posete Helsinkiju, u sklopu internacionalne izložbe o prošlosti i budućnosti evropskih Roma u helsinškom Gradskom muzeju, predstavili su i svoje projekte u vezi sa pitanjima Roma na ovim prostorima.

Učestvovali su i u diskusiji o kompleksnom pitanju sa kojim se trenutno susreću finske vlasti, sa problemom prosjaka - Roma iz Rumunije, čija su neformalna naselja nedavno srušili i pored nadolazeće skandinavske zime.

U okviru stalnog programa Rexa "Gde su bili, šta su radili", Jeremić i Rena Raedle će podeliti utiske i saznanja s publikom uz brojne fotografske ilustracije.

Sajt Biroa Beograd za kulturu i komunikaciju je www.birobeograd.info

(SEEcult.org)

CC Srbije u Leskovcu

Tue, 03/10/2009 - 22:59.

Pokretači Creative Commons licence u Srbiji gostovaće 13. marta u Resurs centru u Leskovcu, gde će predstaviti taj sistem licenciranja i iskustva njegove lokalizacije, odnosno usaglašavanja sa pravnim okvirom.

Creative Commons Srbija i Slobodnakultura.org zaslužni su što je Srbija 15. decembra 2007. godine postala 43. zemlja koja je u svom pravnom sistemu dobila CC način licenciranja.

Tim povodom u Domu omladine Beograda održana je zanimljiva kritička debata posvećena pitanjima regulacije intelektualnog vlasništva i autorskih prava, uz predstavljanje kreativne produkcije objavljene pod CC licencama. Nakon toga usledio je i drugi Festival slobodne kulture u Rexu, Domu omladine i Salonu MSUB, koji je okupio goste iz celog sveta.

Creative Commons tim iz Srbije (Vladimir Jerić Vlidi, Nevenka Antić i Vladan Jeremić) predstavio je prošlog leta domaću CC muzičku i drugu produkciju i na četvrtom globalnom iCommons samitu u Saporu u Japanu, dvomilionskom glavnom gradu najsevernijeg ostrva Hokaido i istoimene prefektore, koji je bio domaćin Zimskih olimpijskih igara 1972.

Predstavljenja CC licence u Leskovcu organizovano je u saradnji sa Progresivnim centrom Leskovac, uz podršku Slobodne kultura, Resurs centra, Ministarstva kulture Srbije i Biroa za kulturu i komunikaciju Beograd.

Beograd: Drugi pogled

Fri, 03/06/2009 - 14:17.

Inicijativa za inkluziju razmenu znanja i nove narativne tokove organizuje od 7. do 9. marta u Centru za kulturu Stari Grad seminar "Beograd: Drugi pogled", namenjen budućim alternativnim vodičima za specifične lokacije u Beogradu, odabrane prema posebnom značaju za razumevanje savremenog grada i društva u tranziciji.

"Beograd: Drugi pogled" realizuje se kao projekat u sferi umetnosti i inkluzije - kao model inkluzije kojim se osobe sa hendikepom, kao i pripadnici manjinskih grupa pripremaju za rad u sferi kulturnog turizma.

Među učesnicima seminara biće eminentni stručnjaci, poznavaoци grada i njegovih različitih aspekata - istoričari umetnosti, arhitekta i umetnici, kao što su Irina Subotić, Milan Prodanović, Zoran Erić, Nikola Šuica, Vladan Jeremić, Đorđe Pavlović...

Projekat će predstaviti najpre autor koncepta i vizuelnog identiteta Dejan Atanacković, umetnik koji živi i radi u Firenci i Beogradu. Prodanović će govoriti o simboličkom, kulturnom i političkom značaju vizije grada na rekama, a Irina Subotić 8. marta o Kalemegdanu kao mestu pogleda i Jeremić o novobeogradskim blokovima, odnosno lokalnim identitetima, korišćenju javnih prostora i umetničkim inicijativama. Biće reči i o Jevremovoj kao ulici susreta, te o Novom Beogradu i slučaju parka Ušće, o čemu će govoriti Erić 9. marta, te i Starom Sajmištu, na koje će ukazati Šuica. Biće predstavljena i radionica za alternativne vodiče, koja će početi ubrzo nakon seminara, sredinom marta, a otvorena je za 25 polaznika i trajaće od šest do osam nedelja. Sadržaj radionice, kao i brojni logistički aspekti projekta, realizuju se u saradnji sa Turistickom organizacijom Beograda (TOB).

Projekat je započet krajem 2008. godine, inicijativom Centra za međunarodne umetničke studije (Projekat Outside) i Inkluzivnog pokreta, u saradnji sa Centrom za kulturu Stari Grad i TOB, uz podršku Švajcarskog programa za kulturu - Prohelvetia.

Slučaj Piratskog zaliva

Tue, 03/03/2009 - 12:42.

Suđenje osnivačima najvećeg svetskog pretraživača bit torrenta The Pirate Bay u Stokholmu izazvalo je veliko interesovanje javnosti i podeljene reakcije, a razgovor o tom slučaju, uz live streaming Beograd - Stokholm i uključenje učesnika debate i aktivista Piratbyran iz Švedske, biće održan 4. marta u tribinskoj sali Doma omladine.

Moderatori uključanja iz Beograda su Marko Đorđević i Vladimir Jerić Vlidi iz Slobodnakulture.org, a iz Stokholma Piratbyran i Vladan Jeremić.

The Pirate Bay godišnje koristi oko 40 miliona ljudi, a prema statistikama u Srbiji, na 41. je mestu posećenosti sajtova.

I pored velike svetske popularnosti, četvorica osnivača i programera "Piratskog zaliva" optuženi su za profitiranje zbog distribucije muzike, filmova, igara i softvera zaštićenih autorskim pravima.

The Pirate Bay nije fizička baza podataka sa filmovima, muzikom i softverom, već pretraživač linkova koji vode ka njima.

Popularnost "Piratskog zaliva" udvostručena je povodom sudskog procesa, a sajt koji je otvoren povodom tog slučaja <http://trial.thepiratebay.org> registruje oko 3,5 miliona korisnika.

Proces je počeo u Stokholmu 16. februara, a biće završen 4. marta.

Koliko je važan najveći slučaj "anti-piraterije" koji je dospao na sud pokazuje i naslovna strana najtiražnijeg švedskog dnevnika "Des Svenska Dagblat" koji svakodnevno objavljuje izvestaj o toku procesa, a orgnizovani su i različiti događaji -

teoretski razgovori, striminzi, video projekcije, javne akcije i velike žurke koje referišu na važno događanje u Stokholmu.

Autobus organizacije Piratbyran, koji je boravio i u Beogradu krajem prošle godine, ponovo će poslužiti, ovoga puta u Stokholmu, kao mesto aktivne debate i razmene kreativnog sadržaja.

Tokom gostovanja švedskog kolektiva Piratbyran i njihovog umetničkog autobusa u Beogradu od 5. do 9. novembra 2008. godine, realizovane su umetničke akcije u okviru projekta Doma omladine Beograda i Slobodnekulture.org "Informal Networks Belgrade" i zatvaranja 49. Oktobarskog salona.

Rad švedske aktivističko - umetničke grupe Piratbyran (Piratski biro) baziran je na principima samo-organizacije, vangalerijskog i vaninstitucionalnog delovanja u domenu savremene distribucije "umetničkog" i drugog sadržaja, a teorijske i kritičke poglede na problematiku distribucije u praksi su performirane kroz vezu sa internet servisom The Pirate Bay.

Njihove "piratske" aktivnosti ustanovljuju radikalnu kritiku sistema savremene umetnosti i drugih tradicionalnih institucija, kroz pokušaj da se ostvari direktan kontakt proizvoda umetničkog i intelektualnog rada sa širom publikom.

(SEEcult.org)

Sa periferije u Galeriji DOB-a

Tue, 02/24/2009 - 20:37.

Izložba "Sa periferije" kustoskinje Noe Treister, otvorena 24. februara u Galeriji Doma omladine Beograda, prikazuje radove nastale leta 2008. godine na radionicama "Intervencije umetnošću" - "Povratak gastarbajtera" u Požarevcu i "Seks u tranziciji" u Kučevu, na kojima je učestvovalo oko 20 umetnika i naučnika iz Srbije, Nemačke, SAD, Italije, Sudana, Austrije., koji su radili u blizini lokalnih zajednica i izlagali na javnim mestima.

Izložbu prati katalog sa obe radionice, a tokom njenog trajanja planirane diskusije (Talk on Art) 26. februara i 3. marta.

Prva diskusija posvećena je fenomenu Srba gastarbajtera i njihovom privremenom ili stalnom povratka, a učestvovala kustoskinja, odabrani umetnici i predstavnici gastarbajtera i lokalnih zajednica.

Za 3. mart je najavljena diskusija povodom projekta "Seks u tranziciji", koji je realizovan u avgustu prošle godine u Kučevu, a takođe će učestvovati kustoskinja, odabrani umetnici koji su radili na projektu i predavači, učesnici projekta.

"Intervencije umetnošću" je program interdisciplinarnog karaktera koji povezuje lokalne, nacionalne i internacionalne umetnike i naučnike s lokalnim zajednicama u nameri da indentifikuje socio - ekonomsko - politički proces koji je tabu u takvim zajednicama i pronade inovativne načine bavljenja takvim temama.

U projektu "Povratak gastarbajtera" učestvovali su Vladimir Miladinović (Srbija/Nemačka), Marija Đorđević (Srbija/Nemačka), Marija Vidić (Srbija), Danijela Pivašević Tenner (Srbija/Nemačka), Ljiljana Stevanović, Alexander Nikolić (Austrija), Erin Obradović (USA), Rena Raedle (Srbija/Nemačka), Nannette Vinson (SAD/Mađarska), Stefan Tenner (Nemačka), Rebecca Miller (USA), Leone Contini i Alice Troce (Italija), Mark Brogan (Engleska/Srbija), Rofaida Makki (Sudan) i Giacomo Bazzani (Italija).

U projektu "Seks u tranziciji" učestvovali su Aleksandra Petrović, Davor Radulj, Mališa Ognjanović, Ružica Radulj, Branko Miloradović i Živojka Žujkić iz Kučeva, Ivica Lukić (Velika Hoča), Dragan Mandić (Valjevo), Miroslav Borojević (Novi Sad), Alexander Nikolić (Austrija/Srbija), Sanja Nedeljović (Smederevo), Alexander Mirutziu (Rumunija), Joela Laghi (Italija), Rofaida Makki (Sudan), Eva Navarro Martinez (Španija), Mathias Jakob Becker i Hagen Troschke (Nemačka), Leone Contini, Alice Troise i Margherita Isola (Italija), Rebecca Miller i Erin Obradović (SAD), kao i Marija Vidić, Milana Lana Paunović, Arion Asllani, Vladimir Pantelić, Darko Stojkov iz Beograda.

Umetnica i kustoškinja Noa Treister završila je Akademiju za umetnost i dizajn u Jerusalimu i doktorira na odseku za umetnost i komunikaciju - The European Graduate School u Švajcarskoj, a živi trenutno u Beogradu i radi širom Srbije i Evrope.

Među njenim važnijim projektima su: "Employment" u Češkoj 2003/04, radionica "Under Construction" u Mayrau Miners' Museum u Češkoj 2004, "Art Interventions: Between Town and villages" u Majdanpeku 2006, "Art Interventions: The Return of the Gastarbajters" u Kučevu 2007. i Požarevcu 2008. i "Sex in Transition" u Kučevu 2008.

Izlagala je na grupnim izložbama "Adama" (Israel Museum, 1998-99) i "Mapping space" (Klenova Gallery, Češka 2004), a imala je i samostalne izložbe "The Fold" u Pragu 2003, "Noina Barka" u Beogradu i Novom Sadu 2006, "Mi smo (se) navikli" [We Have Gotten (Ourselves) Used to] u Kragujevcu 2007.

Izložba u Galeriji DOB-a biće otvorena do 8. marta.

(SEEcult.org)

Razgovor o umetnosti

Thu, 02/12/2009 - 13:51.

Kontroverzni umetnički duo Ondrej Brody i Kristofer Paetau učestvovali su 13. februara u razgovoru o svojim provokativnim radovima, predstavljenim na izložbi "Balkan Exotic" u Galeriji Doma omladine Beograda (DOB), koja se ne preporučuje mladima od 18 godina.

Tom prilikom biće predstavljen i novoprodukovani rad tog konceptualnog neodadaističkog dua, a u razgovoru u Galeriji DOB-a učestvovali su i režiser i fotograf Slobodan Stanković, uz moderaciju urednika likovnog programa DOB-a Vladana Jeremića.

Izložba "Balkan Exotic" predstavlja kontroverzne radove nastale u Brazilu, Češkoj i Francuskoj, a obuhvata i video radionicu Brodyja i Paetaua koja kritički analizira fenomen egzotizma, pojam koji se učestalo koristi u kontekstu savremene umetnosti, a predstavlja trend u umetnosti i dizajnu koji pokušava da prikaže atmosferu dalekih zemalja. Radi se o reprezentaciji jedne kulture radi konzumacije od strane druge kulture.

Umetnici u novonastalom video radu koriste pornografiju kao metaforu koja prikazuje realističnu sliku društva.

Izložba obuhvata dvokanalni video rad "Doručak na travi" (2006), koji na levom ekranu prikazuje montažu sa savremenim glumcima koji oživljavaju klasično delo Monea čineći okvir scene, dok je na desnom ekranu predstavljen proces snimanja video rada u "blue box-u", prikazujući kadar sa dva kamermana - režisera obučenih i obojenih u plavo. Fonetičko ponavljanje dijaloga glumaca na francuskom doprinosi uznemirujućoj atmosferi rada i težini njihovog performansa.

Među radovima na izložbi je i "Auticko" (2006), nazvan prema češkom izrazu za "mali auto", igračku, koji upućuje i na termin "autizam" i otvara druge asocijacije u posmatračevoj svesti. "Auticko" je urađen za posebnu priliku - snimljen je i prikazan u Jiri Svestka galeriji u Pragu.

Čin nasilja, agresije i manipulacije i (daljinske) kontrole je sveprisutan u radu i samo posmatrač može da proceni da li je to što se dešava opravdano. "Auticko" je na prvi pogled surov, ciničan i seksualno eksplicitan rad. Sirov, skoro anti-umetnički pristup deluje previše strukturisan, previše ogoljen i ostavlja nas na anti-estetskom stupnju, suočavajući nas sa svim onim što želimo da sakrijemo.

Rad "Poseta studiju" (2008) sa seksualno eksplicitnim scenama na parodijski način oslikava susret očajnog umetnika sa kolekcionarom, a dekonstruiše i različite aspekte moći, komunikacije i konzumacije u umetničkom svetu.

Izložba obuhvata i video rad "Kasting" (2008), koji predstavlja kompletnu bazu podataka (oko 200 glumaca / glumica) niskobudžetnog producenta porno filmova iz Češke.

Paetau je rođen 1972. u Helsinkiju, a trenutno je nastanjen u Rio de Žaneiru. Studirao je u Braunšvajgu i Parizu, a poslednju deceniju živeo i radio u Berlinu.

Brody je rođen u Pragu, a trenutno živi i radi u Amsterdamu.

Njihovi radovi prikazani su u relevantnim institucijama koje se bave savremenom umetnošću, bijenalima umetnosti i privatnim galerijama celoga sveta.

Njihov sajt je www.brodypaetau.com

Izložba će biti otvorena do 22. februara.

2008.

Putovanje u svet naših želja

Mon, 12/29/2008 - 23:12.

Meni se svidelo kad sam bila sa Nanijem i sa Altonom

Izložba fotografija "Putovanje u svet naših želja", nastalih tokom radionice u romskom naselju u Krnjači i na raznim lokacijama u Beogradu, koju je vodila umetnica Rena Raedle, otvorena je 28. decembra u Kulturnom centru Rex u Beogradu, a predstavlja radove dece od devet do 13 godina - njihove želje i odnose prema životnom okruženju.

Izložba obuhvata devet foto-montaža, čiji su autori Dikana Balakoja, Dalibor Bislimi, Milica Bislimi, Suad Bislimi, Altona Behrami, Sabina Krasnić, Serđad Krasnić, Nimon Krasnić i Besim Neziraj.

U centru tog rada su portreti mladih autora i autorki unutar različitih scenarija, koji tehnikom foto-montaže predstavljaju njihove želje i odnose prema životnom okruženju.

Radionica je održana na terenu u malim radnim grupama, da bi u gradu svako snimio svoju "pozadinu", i to poluprofesionalnim digitalnim fotoaparatom.

Na terenu su se suocili sa činjenicom da nije bilo moguće sve fotografisati - za Zoološki vrt su morali da plate ulaz, bazen na Tašmajdanu nije smeo da se slika bez dozvole, a dok su stigli do Pionirskog stadiona pao bi mrak... Neke početne ideje su prilagođavali situaciji i tražili drugačija rešenja.

Nakon fotografisanja, izabrani su najbolji rezultati, selektovana je figura i montirano je sve u jednu sliku.

To je za mnoge autore izložbe bio prvi put da su se upoznali sa radom na računaru, ali napor je bilo zaboravljen u trenutku kad su spojene pozadine i figure u nove, neočekivane slike. Na kraju montaže, svako je dodao rečenicu koja komentariše dobijenu sliku.

Radionica je održana u saradnji sa grupom 484 i uz podršku porodice Krasnić.

“Putovanje u svet naših želja” druga je u nizu umetničkih i edukativnih radionica sa mladima koju je organizovao Biro za kulturu i komunikaciju, a izložba je deo eksperimentalnog programa “Checking Point” Kulturnog centra Rex koji predstavlja radove umetnika koji istražuju ili usvajaju nove stvaralačke koncepte ili nove produkcijske metode.

Izložbu su pomogli ambasada Nemačke i Ministarstvo kulture Srbije, u okviru projekta Mapiranja interkulturalnog dijaloga u Srbiji.

Biće otvorena do 23. januara, a biće je moguće obići za vreme javnih događaja u Rexu i po pozivu, zakazivanjem na broj telefona +381 11 3284 534.

SAVREMENA UMETNOST I NACIONALIZAM

Sun, 12/21/2008 - 13:27.

seecult.org writes, "*BEOGRAD (SEEcult.org) - Publikacija "Savremena umetnost i nacionalizam - kriticki rider", koja ce biti predstavljena 23. decembra u Domu omladine Beograda, uz razgovor sa urednicima Sezginom Bojnikom (Boynik) i Minom L Henrikson (Minna L. Henriksson), predstavlja analizu situacije, ekonomskih i politickih aspekata, u kojoj savremena umetnost sluzi kao mehanizam materijalizacije nacionalistickih ideja.*"

Rec je o izdanju MM publikacija i Missing Identities projekta, objavljenog u Pristini u avgustu 2007. godine, koje sadrzi prethodno neobjavljene tekstove grupe autora, medju kojima su Boris Buden, Suzana Milevska, Misko Suvakovic, Ivor Stodolsky, Marita Muukkonen, Mika Hannula, Nebojsa Jovanovic, Rastko Mocnik, Marina Grznic, Margaret Tali, Sarat Maharaj, Branislav Dimitrijevic i Sezgin Boynik.

Publikacija sadrzi i prethodno objavljene tekstove ciji su autori Kobena Mercer, Simon Sheik, Erden Kosova i Paul Wilson.

Prema navodima u uvodu te publikacije, iako je nacionalizam apstraktna odrednica modernog zivota, njegove konsekvence su veoma efektne i mocne. Razlog za to je da je materijalizacija nacionalizma u svakodnevnom zivotu i njegovoj aktuelnoj politici, ukorenjena u mnogim praksama i ritualima, u oba prostora, u privatnom i u prostoru zvanicnih institucija.

Navodeci da ideja nacionalizma moze biti materijalizovana i kroz prakse "alternativnih" institucija" ili pokreta, urednici su naveli da im je cilj bio sa sakupe tekstove koji bi kriticki diskutovali odnos nacionalizma i savremene umetnosti.

"Zbog nerefleksivnosti i nekritikalnosti umetnicke prakse u sklopu institucija koje je zastupaju, veze izmedju savremene umetnosti i nacionalizma se pokazuju kao veoma latentne. U drzavama, gde nedostaje reprezentna nacionalna savremena umetnost, i gde su takodje vidljivi nacionalisticki problemi, ova veza je direktnija i vulgarnija nego u drzavama sa etabliranim institucijama kulture", naveli su urednici publikacije, dodajuci da im je cilj bio da ukazu na taj problem, koji nije prewise diskutovan, a ima krucijalnu vaznost u poimanju trenutnih politickih i estetskih veza.

"U ovom slucaju, savremena umetnost, koja se uvek percipirala kao kriticka i anti - tradicionalisticka, vidjena je u odnosu sa regresivnim pokretima autenticnosti i originalnosti nacionalizma...", navedeno je u uvodu publikacije "Savremena umetnost i nacionalizam - kriticki rider".

Prezentacija je organizovana u okviru projekta Doma omladine "Informal Networks Belgrade", pokrenutog u saradnji sa organizacijom slobodnakultura.org. Projekar se bavi sagledavanjem produkcije savremene umetnosti u kontekstu digitalnih i drugih mreza i pozicije savremene kulturne produkcije u aktuelnom drustveno - politickom kontekstu, kroz seriju predavanja i susreta sa medjunarodnim gostima zainteresovanim za ta pitanja. Projekat je podrzalo Ministarstvo kulture Srbije.

PROSLAVA RODJENDANA CREATIVE COMMONS

Sun, 12/14/2008 - 12:37.

seecult.org writes, "*BEOGRAD (SEEcult.org) - Prezentacija i debata na temu "Slobodne licence - pravni osnov slobodne kulture, slobodnog softvera i slobodnog znanja" bice odrzana 15. decembra na Matematickom fakultetu u Beogradu, povodom sestog rodjendana medjunarodnog projekta Creative Commons licenci i slobodnih pravnih standarda razmene naucnih, obrazovnih, umetnickih i medijskih sadrzaja.*"

CC licence do sada su implementirane u 50 nacionalnih pravnih sistema, ukljucujuci u Srbiji, a rodjendan CC bice obelezen serijom dogadjaja u razlicitim delovima sveta.

Proslava sestog rodjendana CC licenci posvecena je slobodnom softveru i slobodnoj naucnoj, obrazovnoj, umetnickoj i medijskoj produkciji, a pridruzili su joj se i Creative Commons Srbije, Vikimedija Srbije i Mreza za slobodni softver Srbije.

Uvodno predavanje - o slobodnoj kulturi - odrzace Vladimir Jeric (Creative Commons Serbia public lead), a potom ce Ivan Jelic (Mreza za slobodni softver Srbije) govoriti o slobodnom softveru.

Ucestvovace i Nevenka Antic (Creative Commons Serbia legal lead, copyright i copyleft), Dragan Sataric (Vikimedija Srbije), Djordje Stakic (PMF, Vikimedija Srbije) i Vladan Jeremic (Creative Commons Serbia).

Dogadjaj pocinje 18 casova, a predavanja ce biti odrzana u sali br. 718 na IV spratu PMF-a.

RAZGOVORI O RAZGOVORIMA O ANARHIZMU

Sat, 11/15/2008 - 12:43.

seecult.org writes, "*BEOGRAD (SEEcult.org) - Dvojezicna publikacija "Razgovori o anarhizmu / Talk on Anarchism", u izdanju Grupe za logisticku podrsku (GLP), bice predstavljena 19. novembra u tribinskoj sali Doma omladine Beograda, a zainteresovani je mogu dobiti u rider formatu u knjizari "Beopolis".*"

Publikaciju ce predstaviti GLP u inicijalnoj postavi (Milos Rancic, Vladan Jeremic, Dragan Ambrozic i Milica Ruzicic) i drugi pozvani gosti.

GLP je neformalna grupa osnovana februara 2006. godine kao volonterska inicijativa nastala iz potrebe i zelje da donese i kriticki razmotri ideje politickog aktivizma i anarhizma, aktivnoj zajednici i sirokoj publici.

Pocetkom maja 2006. godine GLP je u DOB-u pokrenula seriju otvorenih diskusija i susreta "Razgovori o anarhizmu", pozivajuci ljude iz teorije i prakse da ucestvuju i predstave svoje stavove. Publika se otvoreno ukljucivala u svaki dogadjaj, koji je trajao ponekad i po tri sata, okupljajuci izmedju 100 i 200 ljudi.

Do maja 2007. godine organizovano je deset "Razgovora o anarhizmu" sa lokalnim govornicama i govornicima iz Nemacke, Hrvatske i Turske, a vecina diskusija je audio dokumentovana zbog objavljivanja u saradnji sa ucesnicima. Celokupan audio, foto i tekstualni materijal moze se naci na sajtu GLP-a <http://glp.anarhija.org>

Rider ciklusa "Razgovori o anarhizmu" objavljuje cele transkripte ili delove transkripta odrzanih diskusija, na srpskohrvatskom i engleskom jeziku.

Ucesnici razgovora (Misha Mashina, Drazen Simlesa, Marko Strpic, Sanja Petkovska, Vanda Perovic, Vladan Jeremic, Sezgin Boynik, Igor Todorovic, Edgar Bursic, Boris Kanzleiter, prof. dr Dragutin Lekovic, Sonja Drljevic, Dragomir Olujic, Silke Majer-Vit, Dragan Ambrozic) priredili/le su ih u saradnji sa GLP.

Objavljeni su i dodatni tekstovi ili apstrakti izlaganja pozvanih gosci i gostiju, a GLP je izrazio posebnu zahvalnost Marini Sitrin, Jurgenu Mumkenu, Sureyyya Evrenu, Andreju Grubicu i kolektivu Freedom Fight na dodatnom doprinosu, kao i x-y Solidarity fondu za finansijsku pomoc povodom objavljivanja te publikacije.

LORENS LIANG 4. OKTOBRA U MAGACINU

Wed, 10/01/2008 - 11:19.

seecult.org writes, "*BEOGRAD (SEEcult.org) - Istraživac i pravnik iz Indije Lorens Liang (Lawrence), jedan od zagovornika primene koncepta otvorenog koda u kulturi, održace 4. oktobra u Magacinu u Kraljevica Marka predavanje u okviru projekta "Informal Networks Belgrade" Doma omladine Beograda i organizacije Slobodnakultura.org.*"

Liang će na predavanju, na temu "Nestajanje radoznalosti u eri intelektualnog vlasništva", ukazati na problematiku intelektualnog vlasništva kroz pojmove radoznalosti, strasti i entuzijazma.

Prema njegovim navodima, debate o autorskim pravima su često isključivo određene pitanjima legalnosti i ekonomske efikasnosti, što naročito vazi za diskusije o pojmu "piraterije", gde se razgovori previse fokusiraju na procene zamisljene štete i finansijske gubitke. Takav pogled na stvari ne uzima u obzir entuzijazam i radoznalost sa kojima ulazimo u svet teksta, slike i zvuka, smatra Liang.

Strast i entuzijazam koji ljudi pokazuju prema pokretnim slikama ili muzici, načini na koje se secamo filmova, reci ili zvukova, to je nešto što treba sagledati kroz filozofski, ne isključivo pravni ili ekonomski okvir, naveo je on u uvodu u predavanje, posle kojeg je planirana diskusija sa publikom.

Liang je osnivač Centra za alternativno pravo u Bangaloru i autor mnogih tekstova i publikacija, među kojima je Vodić kroz otvorene licence (A Guide To Open Content Licences), poznata publikacija koja je doživela više izdanja i kod velikog broja autora i institucija dobila status nezvaničnog priručnika za tu oblast.

Liang je pokazao i posebno interesovanje za problematiku "sive" ekonomije u kontekstu intelektualnog vlasništva i za geopolitičke razlike u poimanju i implementaciji pojma intelektualne svojine. Osim autorskog prava u uzem smislu, bavio se i drugim aspektima intelektualnog vlasništva kao što su zakoni o patentima.

Pogledi na problematiku i veze između popularne kulture, tehnologije, prava i piraterije, kao i istraživački i edukativni rad na Piet Zwart institutu u Roterdamu i Sarai univerzitetu u Nju Delhiju, doneli su mu reputaciju jednog od najaktivnijih zagovornika primene koncepta otvorenog koda u kulturi.

Liang je poznat i po interesantnim, dinamičnim i dobro primljenim predavanjima, a prvi put će gostovati u Beogradu. Uvodničar i moderator biće Vladimir Jerić Vlidi, a za produkciju je odgovoran Vladan Jeremić. Gostovanje Lianga biće realizovano u partnerstvu sa Multimedijalnim institutom iz Zagreba.

Projekat "Informal Networks Belgrade" bavi se sagledavanjem produkcije savremene umetnosti u kontekstu digitalnih i drugih mreža i pozicije savremene kulturne produkcije u aktuelnom društveno - političkom kontekstu, kroz seriju predavanja i susreta sa međunarodnim gostima zainteresovanim za ta pitanja.

Projekat je podržalo Ministarstvo kulture Srbije.

UMETNICI - GRADJANI NA 49. SALONU

Tue, 09/23/2008 - 13:33.

seecult.org writes, "*BEOGRAD (SEEcult.org) - Provokativni, angazovani i kriticki radovi 74 umetnika i osam grupa iz Srbije, regiona i sveta, koji ukazuju na aktuelne politicke, socijalne, ekonomske, verske, nacionalne, seksualne i druge drustvene kontekste, cine 49. Oktobarski salon u Beogradu, koji ce svecano biti otvoren 26. septembra u Muzeju 25. maj, prema koncepciji umetnicke direktorke Bojane Pejic, ugledne istoricarke umetnosti iz Beograda koja zivi i radi u Berlinu.*"

Ovogodisnji Oktobarski salon, na temu "Umetnik - gradjanin / Umetnica - gradjanka", peti put je medjunarodnog karaktera, a na desetak izlagackih i javnih prostora, na ukupno oko 4.500 kvadratnih metara, predstavice do 9. novembra kontekstualne umetnicke prakse autora razlicitih generacija, koje je Bojana Pejic odabrala sa Ivanom Marjanovic i Vidom Knezevic.

Navodeci da se obicno smatra da je umetnik, ako hvali ili kritikuje - u sluzbi nekoga, Bojana Pejic je naglasila na konferenciji za novinare u Skupstini grada Begrada da umetnicki radovi na 49. Oktobarskom salonu "nisu ni od koga naruceni, vec su sami umetnici doneli odluku da rade to sto rade".

"Umetnici ne mogu da proizvode kontekste, niti da ih menjaju, ali mogu da ucestvuju u njima i da im doprinose", rekla je Bojana Pejic, dodajuci da se konteksti proizvode i vremenom menjaju, pa je umetnik u tom smislu neko ko ucestvuje u njima i doprinosi im, posmatrajuci svet i objasnjavajuci ga.

Izmedju ostalog, pomenula je slovenackog umetnika Tadeja Pogacara, koji ce se predstaviti u Likovnoj galeriji KCB-a, a bavi se seksualnim radovima, ali ne radi pritom sa samim prostitutkama, jer nije socijalni radnik, vec sa organizacijama.

"Umetnik ne moze da resi probleme, vec moze da ukaze na njih", dodala je Bojana Pejic, pominjuci medju radovima ukupno 38 umetnika i 36 umetnica i bilbord Ane Filove "Izbori su kao orgazmi, od njih se uvek mnogo ocekuje", kao i rad hrvatskog umetnika Dalibora Martinisa "Obracam vam se kao covek coveku" - natpis na zgradi Muzeja 25. maj (iznad mozaika iz NOB-a), koja je nekada imala sasvim drugaciju namenu.

U prizemlju Muzeja 25. maj bice izlozen i kapitalni rad beogradskog umetnika Dragoljuba Rase Todosijevica iz 1975. godine "Edinburska izjava" (Ko profitira od umetnosti), kao i radovi Danice Dakic, Mladena Miljanovica, Kalin Dan, Luc Beker...

Na spratu ce, izmedju ostalog, biti predstavljene fotografije Goranke Matic o Beogradu (serije beogradskih izloga iz nekoliko perioda), zatim radovi vise umetnica na teske teme, ukljucujuci nasilje nad zenama, te fotografije Franka Tila koje prikazuju kako nestaje palata DDR u Berlinu.

Bojana Pejic izdvojila je, izmedju ostalog, rad Maje Bajevic "Minsko polje patriotizma", kritiku nacionalizama na ovim prostorima, koji omogucava posetiocima da, ulaskom u prostoriju, "aktiviraju" razlicite nacionalisticke pesme, ali ih i menjaju. Takodje, najavila je fotografije Vesne Pavlovic sa enterijerima Palate

federacije, kao i segment ideoloskih kritika umetnika iz 70-ih (Zoran Popovic, Braco Dimitrijevic, Gergelj Urkom...).

Medju umetnicima koji ce biti predstavljeni u Muzeju 25. maj su i Kendel Girs, Sanja Ivekovic, Sigalit Landau, Kristijano Berti, Jelena Tomasevic, Pipiloti Rist, Sejla Kameric, Marta Rosler, Vali Eksport, Nurhan Cehaja, Maja Bajevic, Fitore Isufi, Ivana Smiljanic, Mladen Stilinovic, Ilija Soskic, Jon Grigoresku, Medjunarodni strajk umetnika, Balint Sombati, Novi Kolektivizam, Igor Grubic...

Izložba u Kuci legata predstavlja radove umetnika koji se bave politikom, nacionalnim i kolektivnim pamcenjem, aktivisticke, klerikarisicke radove.., a medju umetnicima su Damir Niksic, Rasa Todosijevic, Andrej Cerkovic, Sasa Stojanovic, Artur Zmijevski, Andrej Djerkovic, Milica Tomic, Grupa Spomenik, Jelena Radic i Eduard Frojzman, Driton Hajredini, Aneta Arizanovic, Ana Adamovic, Marta Popivoda, Vej Liju, Zivko Grozdanic, Darinka Pop Mitic i grupa Skart.

U Likovnoj galeriji KCB-a predstavice se Tadej Pogacar, Lina Dokuzovic i Judit Sigmund, a u Artgetu Kristijano Berti, Ranko Travanj, Kaspar Goba, Polin Bodri i Renate Lorenc i Vladan Jeremic.

Teme radova u Javnom kupatilu Dunav su kapital, siromastvo, bogatstvo kapitalizma, ljudska prava u Evropskoj uniji.., a predstavice se Jael Bartana, Egbert Trogeman, Milovan Destil Markovic, Saso Stanojkovic, Gilsin Karamustafa, Reli Avrahami, Oliver Resler, Katja Sander, h.arta...

U Kontekst galeriji bice predstavljena ruska grupa Cto delat? iz Sankt Peterburga (video opera o Perestrojci), kao i radovi Ulaja Lajsipena, poznatog i po dugogodisnjoj saradnji i partnerstvu sa Marinom Abramovic (Da li postoji anarhisticki moment u umetnosti?), te Tanja Ostojic, Marina Grzinic i Aina Smit, Katarina Zdjelar, Hito Stejer...

Programi 49. Oktobarskog salona bice organizovani i u Jevrejskoj opštini, Rektoratu Beogradskog univerziteta, Beogradskom psihoanalitickom drustvu, Dah teatru, kao i na bilbordima na razlicitim lokacijama u gradu, te na fasadama pojedinih zgrada.

Tako ce Gergelj Urkom, jedan od clanova cuvene neformalne grupe Sestoro umetnika iz 70-ih, koji vec godinama zivi u Londonu, imati projekciju rada "Predlog za kompletno drustvo" 27. septembra na fasadi Skupstine Srbije.

Direktorka KCB-a Danica Jovovic Prodanovic najavila je i ove godine tri ravnopravne nagrade od po 2.500 evra, koje ce biti dodeljene na otvaranju Salona u Muzeju 25. maj.

Petoclanim medjunarodnim ziriem predsedava kustoskinja Bijenala u Berlinu Elena Filipovic, a clanovi su Natasa Ilic iz kustoskog tima WHW (Sta, kako i zakoga) iz Zagreba, kao i Zoran Gavric, Maja Ciric i Slobodan Jovanovic iz Beograda.

Bice prvi put dodeljena i nagrada Udruizenja likovnih krtiicara AICA, u iznosu od 30.000 dinara, a u ziriju su Irina Subotic, Branislav Dimitrijevic i Jesa Denegri. Takodje, bice dodeljena i nagrada KCB-a koja podrazumeva organizaciju samostalne izložbe.

Grad je podrzao Salon sa 32 miliona dinara, a Ministarstvo kulture sa sest.

Ministar kulture Nebojsa Bradic, isticuci da kontekst Oktobarskog salona ostaje i dalje iako se vremena menjaju, ponovio je vaznost podrške kulturi i potvrdio da ce Ministarstvo i dalje stajati iza najznacajnijih domacih manifestacija, institucija i umetnika.

Gradski sekretar za kulturu Ivana Avzner, u ime osnivaca Salona - Skupstine grada Beograda, izrazila je nadu da ce provokativne teme Salona probuditi interesovanje publike, dodajuci da je provokacija u nekoj meri i sama sustina umetnosti.

Arhitekturu 49. Oktobarskog salona osmislio je Slobodan Danko Selinkic, koji je rekao da je pokusao da dovede u realan kontakt arhitekturu i umetnost, pa su tako dva izlozbeno prostora napravljena i u portiku Muzeja 25. maj (ulaz).

Ovogodisnji Oktobarski salon predstavljen je u aprilu u Berlinu, kao prateci program Berlinskog bijenala, a potom i u Muzeju Sent Etjen u Francuskoj, ciji je umetnicki direktor Loran Hedji prosle godine osmislio izlozbu "Mikronarativi".

Oktobarski salon dobio je prvi put u svojoj gotovo poluvekovnoj istoriji i vizuelni identitet - zastitni znak, ciji je autor Andrija Nikacevic, a nalazi se i na raznovrsnim proizvodima, radi popularizovanja te izlozbe savremene umetnosti medju najsirom publikom.

Oktobarski salon internacionalizovan je 2004. godine, kada je umetnicka direktorka bila kustoskinja i istoricarka umetnosti iz Poljske Anda Rotenberg. Naredne godine to je bila beogradska istoricarka umetnosti i kustoskinja Darka Radosavljevic, a potom nemacki kustos Rene Blok 2006, dok je prosle godine bio Hedji, a kokustos Sasa Janjic iz Beograda.

Umetnicka direktorka 49. Salona Bojana Pejic rodjena je 1948. godine u Beogradu, gde je zavrсила istoriju umetnosti na Filozofskom fakultetu i od 1977. do 1991. radila kao kustos u Studentskom kulturnom centru. Od 1971. aktivno se bavi umetnickom kritikom, a od 1984. do 1991. godine i odlaska u Berlin, bila je i urednica casopisa "Moment" u Beogradu.

Organizovala je niz medjunarodnih izlozbi, a 2003. dobila je stipendiju Rudolf Arnhajm kao gostujuci profesor na Humbolt Univerzitetu u Berlinu (na odseku Istorije umetnosti). U maju 2005. godine odbranila je doktorsku tezu "The Communist Body - An Archeology of Images: Politics of Representation and Spatialization of Power the SFR Yugoslavia (1945-1991)". Bila je gostujuci profesor kod Marije Gepert Mejer na Institutu za kulturne studije na Univerzitetu u Oldenburgu (2006-2007), na odseku za Medjunarodno istrazivanje roda.

Osnivac i pokrovitelj Oktobarskog salona je Skupstina grada Beograda, a organizator KCB, uz podršku Ministarstva kulture Srbije, kao i stranih kulturnih centara (Gete institut, Austrijski kulturni forum, Italijanski institut za kulturu, ambasade Izraela, SAD...).

Prošle godine tri ravnopravne nagrade dobili su Jirzi Cernicki iz Ceske, beogradska grupa Skart i azijski umetnici Cang Sang Mjang i Kim Hjan Su, koji su nagradu podelili.

Grupa Skart dobila je i otkupnu nagradu Muzeja primenjene umetnosti, a Karla Mati iz Italije nagradu KCB-a.

Sajt Oktobarskog salona je <http://www.oktobarskosalon.org>, a kompletan program se nalazi i u [Kalendaru](#) Portala za kulturu jugoistocne Evrope SEEcult.org

DVORISTE ZGRADE U NJU MOMENTU

Thu, 09/04/2008 - 22:27.

seecult.org writes, "*BEOGRAD (SEEcult.org) - Publikacija "Dvoriste zgrade", osvrt na stvaralastvo grupe umetnika mladje generacije u Beogradu nakon 2000. godine, bice predstavljena 11. septembra u New Moment galeriji ideja, a u razgovoru ce ucestvovati autori tekstova Marija Djorgovic i Slavko Timotijevic, kao i Vladan Jeremic, jedan od zastupljenih umetnika.*"

Publikacija je nastala kao rezultat projekata "Arhiv desavanja 2000-2006" (<http://arhiv.modukit.com>) i Frame7, ukazujući da su proteklih godina umetnici zajedno ucestvovali u velikom broju aktivnosti, razlicitim umetnickim projektima i akcijama, organizovali desavanja u privatnim kucama, dvoristima oko stambenih zgrada, objavljivali radove putem interneta, organizovali projekcije u lokalnim kaficima i izlozbe u skvotiranim objektima.

Kroz pojedinačnu saradnju umetnika sa teoreticarima umetnosti i mladim kuratorima, nastali su tekstovi o njihovom pojedinačnom i zajedničkom radu, a odluka da se taj materijal pretoci u knjigu, koja uključuje kritički osvrt na umetnicku praksu, te na političke i socijalne aspekte i prisustvo u javnosti lokalne sredine, predstavlja važan korak u valorizaciji dosadašnjih ostvarenja te grupe umetnika.

Zastupljeni su umetnici: Nenad Jeremic, Ivan Petrovic, Vukasin Nedeljkovic, Vladan Jeremic, Oliver Veljkovic, Dusan Jevtovic i Selena Savic.

Autori tekstova su, osim Marije Djorgovic i Timotijevica, i Jovan Cekic, Marija Konjikusic, Ksenija Marinkovic, Vladan Radovanovic, Lazar Stojnovic, Nikola Suica i Misko Suvakovic.

Moderatorica razgovora na promociji bice Ksenija Marinkovic.

Publikaciju su objavili G.L.O.R.I.A. & Sonda, a dizajn je uradila Dusica Drazic.

RENA RAEDLE I VLADAN JEREMIC U REMONTU

Tue, 07/01/2008 - 11:12.

seecult.org writes, "*BEOGRAD (SEEcult.org) - Izložba fotografija Rene Raedle i Vladana Jeremica "Serija spomenika - Nezaboravni momenti u životu novobeogradskih radnika i radnica" bice otvorena 7. jula u Galeriji Remont u Beogradu, uz predstavljanje publikacije "Psihogeografsko istraživanje" (Psychogeographical Research), bazirane na istraživanjima tog umetnickog para poslednjih nekoliko godina.*"

Radovi Rene Raedle i Jeremica problematizuju sudbinu novobeogradskih sugradjana tokom teske ekonomske tranzicije.

Sledeci svoj tipican pristup, Rena Raedle i Jeremic preuzimaju uloge radnika i radnika u opisanim situacijama. Izbegavajući fenomenolosku distancu kamere, oni otvaraju prostor za licno istraživanje i mogućnost fikcionalne dimenzije stvarnosti.

Pored izložbe fotografija, publici ce biti predstavljena publikacija "Psychogeographical Research".

Dokumentovan kroz fotografije, video snimke, zabeleske i mrežu internet stranica, taj projekat psihogeografskih istraživanja razmatra odnose između njih i okruženja, testirajući mogućnosti da deluju u geo ili "izvan" sveta, bio on manifestovan kroz pejzaz, arhitekturu, socijalnu ili kulturalnu strukturu.

Rena Raedle i Jeremic rade na zajedničkim projektima od 2002. godine. Posvećeni su ispitivanju odnosa imaginarnog i realnog prostora, licnog iskustva i društvenih konvencija, aktuelizujući pitanja mogućnosti delovanja u datim situacijama.

Uključeni su u projekte koji se bave umetnošću, anarhizmom, slobodnom kulturom i društvenim aktivizmom, a izlagali su i prezentovali svoje radove na brojnim izložbama, festivalima i konferencijama, poput Documenta X u Kaselu, u okviru programa "Hybrid Workspace" 1997, zatim "Interfiction" u Kaselu 2003, "Neoist Deep Fest" u Berlinu 2004, "Wie sind woanders" - European Art Festival u Hamburgu 2007.

Njihov sajt je <http://raedle-jeremic.modukit.com>, a pojedini radovi Jeremica predstavljeni su i u Galeriji umetnika portala SEEcult.org (<http://www.seecult.org/galerija.html>).

POZIV GALERIJE DOB-A ZA IZLAGANJE U 2009.

Thu, 05/29/2008 - 11:01.

seecult.org writes, "*BEOGRAD (SEEcult.org) - Galerija Doma omladine Beograda (DOB) raspisala je konkurs za izlaganje u 2009. godini, a iako je njena dugogodisnja orijentacija bila na izlozba mladih umetnika i umetnica, konkurs je otvoren i za ostale samostalne izlagace i kustoske izlozbe - projekte.*"

Konkurs za 44. sezonu Galerije DOB-a bice otvoren od 1. juna do 20. jula 2008. godine.

Pozeljno je da prijave budu u elektronskom formatu, a treba ih slati na adresu galerija@domomladine.org, pri cemu u naslovu poruke treba navesti ime i prezime i naziv izlozbe/projekta kojim se konkurise.

Prijava u elektronskoj formi treba da sadrzi tekstualni fajl (word doc, rft ili open office) sa osnovnim podacima o izlagacu (ime i prezime, adresa, kontakt telefon), biografijom i kratkom informacijom o dosadasnjem radu (najvise 2.000 karaktera racunajuci i razmake).

Takodje, prijava treba da sadrzi prezentaciju radova, opis njihove postavke i tehnicku specifikaciju (najvise 3.000 karaktera). Vizuelna prezentacija radova podrazumeva: reprodukcije slika, crteza, skica projekata, instalacije, kadrove iz videa..., i to do 10 reprodukcija sa naslovom, tehnikom, trajanjem i godinom nastanka, i linkove na dodatne zvucne, video i internet prezentacije.

Pozeljno je da fajl prezentacije bude u PDF formatu koji ne bi trebalo da prelazi 800kb (vizuelni materijal ima u tom slucaju sledece karakteristike: format - JPG, 1024 x 768 pixels, rezolucija - 72 dpi, image options: file size - 5 medium. Naziv PDF dokumenta treba da bude "ime_prezime umetnika/ce.pdf").

Prijava treba da sadrzi i predlog dodatnih programa (ukoliko su planirani) tokom trajanja vase izlozbe - u vidu razgovora o izlozenim radovima, javnog vodjenja kroz izlozbu (moze da sadrzi najvise 3.000 karaktera).

U slucaju da ucesnik na konkursu nije u mogucnosti da prijavu na konkurs uputi u elektronskoj formi, konkursni materijal moze uputiti postom na adresu: Dom omladine Beograda, Makedonska 22/IV, sa naznakom: "Za konkurs Galerije", ili doneti licno u redakciju DOB-a (Makedonska 22, IV sprat, svakog radnog dana od 9 do 17 sati).

Savet Galerije DOB-a ce dodeliti 20 termina za samostalne izlozbe / projekte i 4 termina za kustoske izlozbe / projekte (od kojih ce jedna biti tradicionalna Izlozba crteza i skulptura malog formata studenata Fakulteta likovnih umetnosti).

Dodatne informacije moguće je dobiti od urednika likovnog programa Vladana Jeremica (011/ 3225-453, vladan.jeremic@domomladine.org).

Rezultati konkursa bice saopsteni do 15. avgusta.

Učesnici na konkursu mogu preuzeti konkursne materijale od trenutka objavljivanja rezultata, a najkasnije do 15. septembra, nakon čega Galerija DOB-a ne preuzima odgovornost za te materijale.

Galerija DOB-a već četiri decenije istrajno (više od 600 izložbi) prati sve procese i promene u tokovima umetnosti, a ujedno je i multifunkcionalni prostor namenjen za radionice, predavanja i projekcije. Otvorena je kako za sve inventivne primene klasičnih tehnologija tako i za inovativne tehnološke prakse, kako u okviru jednog medija, tako i u okviru multimedijalnih projekata.

Pored izlagačke delatnosti, u Galeriji DOB-a održavaju se i razni drugi programi, otvaraju diskusije s mladim umetnicima o njihovom radu, odnosu i ulozi savremene umetnosti u društvenom kontekstu, medijima, sistemu tržišta, galerijama... Kroz razne forme razgovora o umetnosti i javno vođenje kroz izložbu, Galerija prerasta u dinamičan prostor produkcije i recepcije savremene umetnosti.

RADNICI U KULTURI - UMETNOST JE POLITIKA

Sun, 05/04/2008 - 10:51.

seecult.org writes, "*BEOGRAD (SEEcult.org) - Osnivacka skupstina organizacije Radnici u kulturi (RUK), inicirane posle prisilnog zatvaranja izlozbe pristinskih umetnika "Odstupanje" 7. februara u Kontekst galeriji u Beogradu, bice odrzana 10. maja u Muzeju "25. maj", uz konferenciju "Umetnost jeste politika".*"

Konferencija ce poceti uvodom Dejana Sretenovica i Branimira Stojanovica o razlozima formiranja RUK-a, a bice nastavljena panelom "Hocemo cenzuru! - Od cenzure do evaluacije i nazad", ciji ce uvodnicar biti Branislav Dimitrijevic, a ucesnici Milena Dragicevic Sesic, Zelimir Zilnik, Ivan Medenica, Borka Pavicevic, Vida Knezevic i Svebor Midzic. Kako je najavljeno 3. maja u CZKD-u, drugi panel bice odrzan na temu "Za sada bez dobre politike - Umetnicka produkcija u Srbiji posle 2000. godine", a prema najavi umetnice Milice Tomic, analizu domace scene da ce sami umetnici.

Ucesnici ce pokusati da odgovore na cesta pitanja u strucnoj javnosti o stanju umetnicke scene u Srbiji posle oktobarskih promena 2000. godine, kao i o tome da li jos usredsredjena na 90-te ili se bavi savremenoscju, odnosno da li je, kao i ostale oblasti, zarobljena u klopki aktuelne politike.

Grupa RUK je formirana nakon prekidanja izlozbe "Odstupanje" u Kontekst galeriji, kao samoinicijativna i samoorganizovana umetnicko - politicka inicijativa, cija je namera pokretanje javne rasprave o tom incidentu i stvaranje uslova za otvaranje cenzurisane izlozbe, kao i vracanje politike u polje savremene umetnosti.

Inicijatori grupe RUK konstatovali su tada da je uvedeno vanredno stanje u savremenoj umetnosti u Srbiji, odnosno da je ukinut politicki prostor u umetnosti i sprovedena zabrana misljenja i slobodnog izrazavanja koja je garantovana Ustavom.

Prema navodima RUK-a, ta grupa je otvorena za sve koji ne prihvataju cenzuru u savremenoj umetnosti, koji nameravaju da intervenisu u uslovima drustvene paralize koju je zatvaranje izlozbe "Odstupanje" jos jednom potvrdilo, kao i za sve koji misle da je politici mesto u umetnosti.

Platforme preko kojih RUK deluje su Glasilo radnika u kulturi '7. Februar', javne diskusije i sajt (<http://www.radniciukulturi.net>).

Prvi broj novine bavi se rekonstrukcijom i analizom prekidanja izlozbe "Odstupanje" i politike koja iza njega stoji.

"Na praznom mestu izlozbe, ostao je incident! Ne /reagovanje javnosti i predstavnika drzavnog aparata, pozicioniranje, kao i diferenciranje, polarizacija i konfrontacija umetnicke scene u odnosu na incident, pokazalo je kulturnu apoliticnost Beograda /Srbije i reprodukciju srpske politike nezvanicnog aparthejda. Politika segregacije, politickog terora irepresije, sa kosovskih Albanaca preslikala se na savremenu kulturnu i umetnicku scenu koja je preuzela zabranu govora o kosovskim Albancima, odnosno zabranu govora o savremenoj umetnosti", navedeno je u proglasu RUK.

Clanovi RUK-a su: Ana Bezic, Aleksandar Boskovic, Branislav Dimitrijevic, Milena Dragicevic Sestic, Zoran Eric, Vladan Jeremic, Vladimir Jeric, Vida Knezevic, Kristian Lukic, Ivana Marjanovic, Nikoleta Markovic, Svebor Midzic, Marko Miletic, Gordana Nikolic, Borka Pavicevic, Darinka Pop Mitic, Jelena Radic, Milica Ruzicic, Dejan Sretenovic, Branimir Stojanovic, Milica Tomic, Vladimir Tupanjac, Borut Vild, Jelena Vesic...

KAKVI SU UMETNICI FASISTI?

Mon, 03/03/2008 - 12:39.

seecult.org writes, "*BEOGRAD (SEEcult.org) - Tribina o odnosu umetnosti i radikalnih desnih pokreta, koja postavlja pitanje: "Kakvi su umetnici fasisti?", bice odrzana 5. marta u Galeriji Doma omladine u Beogradu, a ucestvovace izdavac Nenad Furtula, sociolog Vladimir Markovic i urednici DOB-a Vladan Jeremic i Svebor Midzic.*"

Sta trazimo od nasih umetnika? Da li nam je njihova politicka opredeljenost bitna? Da li je Selin Selin kada mu oduzmemo rasizam? Da li je Ezra Paund - Ezra Paund cak i kada znamo da se divio Musoliniju? Da li je Emil Nolde - Emil Nolde bez nacizma? Da li bi oni bili bolji umetnici da nisu bili fasisti?, pitanja su na koja ce ucesnici tribune pokusati da odgovore.

Razgovor je organizovan nakon vikend projekcije cuvenog i ujedno ozloglasenog filma "Olimpija" nemacke umetnice Leni Rifenstal i predavanja montazera i reditelja Srdjana Mitrovica na temu "Sport i politika - Leni Rifenstal".

2007.

CREATIVE COMMONS I NA SRPSKOM

Fri, 12/14/2007 - 04:55.

seecult.org writes, "*BEOGRAD (SEEcult.org) - Tipske Creative Commons (CC) licence na srpskom jeziku, prilagodjene su relevantnom zakonodavstvu Srbije, bice lansirane 15. decembra u Domu omladine Beograda, a peti rođendan tog sistema koji omogucava zadržavanje odredjenih autorskih prava, bice proslavljen u Magacinu u Kraljevica Marka uz prezentaciju Ubuntu zajednice, kao i zurku u Andergraundu.*"

CC je novi sistem koji omogucava muzicarima, rediteljima, knjizevnicima., da dele autorska dela sa drugima i koriste sve druge sadrzaje koje nadju na internetu (muziku, slike, filmove ili tekstove), a obelezeni su licencama CC.

Te licence definisu ceo spektar mogucnosti zastite necijeg rada u rasponu izmedju tradicionalnog (SVA prava zadržana - ALL rights reserved) i javnog vlasništva (public domain - NIJEDNO pravo zadržano).

CC licence autorima pomazu da zadrze autorska prava, dok drugima dozvoljavaju koriscenje svog rada pod odredjenim uslovima - po sistemu "NEKA prava zadržana" (some rights reserved).

Creative Commons je novi sistem, ugradjen u postojece zakone o zastiti autorskih prava (copyright), koji muzicarima, rediteljima, knjizevnicima., dozvoljava da dele autorska dela sa drugima i koriste sve druge sadrzaje koje nadju na internetu (muziku, slike, filmove ili tekstove) koji su obelezeni licencama Creative Commons.

Te licence definisu ceo spektar mogucnosti zastite necijeg rada, i to u rasponu izmedju tradicionalnog (SVA prava zadržana - ALL rights reserved) i javnog vlasništva (public domain - NIJEDNO pravo zadržano).

CC licence autorima pomazu da zadrze autorska prava dok dozvoljavaju drugima koriscenje svog rada pod odredjenim uslovima - po sistemu "NEKA prava zadržana" (some rights reserved).

Na zvanicnom lansiranju CC licence na srpskom u 17 sati u tribinskoj sali DOB-a govornice Marsel Mars (Marcell Mars) iz Mame u Zagrebu, kao predstavnik CC Hrvatska

(<http://mi2.hr>, <http://egoboobits.net>, <http://www.slobodastvaralastvu.net>), Slobodan Markovic iz Centra za razvoj interneta u Beogradu i osnivač Internodium liste (<http://icann.org>, <http://netcentar.org>, <http://internodium.org.yu>), Ivan Jelic i Desiree Miloshevic (Free Software Network, Internet Society - <http://fsfe.org>, <http://isoc.org>), predstavnici Kuda.org iz Novog Sada (<http://kuda.org>), Dragan Sataric iz Vikimedije Srbije (<http://sr.wikipedia.org>), kao i Nevenka Antic (CC Srbija legal lead - <http://creativecommons.org.yu>).

Najavljeni su i Edi Bon (MistakeMistake, CC Srbija), predstavnici CePIT-a Beograd (<http://bos.org.yu/cepit>), Vadan Jeremic (Biro Beograd, CC Srbija - <http://creativecommons.org.yu>, <http://birobeograd.info>) i Vlidi (CC Srbija public lead - <http://creativecommons.org.yu>, <http://slobodnakultura.org>).

U okviru razgovora sa gostima i predstavljanja CC licenci, bice prikazane pozdravne

poruke clanova borda CC International.

Peti rodjendan CC bice obelezen u 20 sati i u Magacinu u Kraljevica Marka, gde je predvidjeno prikljucenje video strimova koje organizuju razne lokalne CC zajednice iz regiona i sveta, a muziku ce pustati CC DJ Edi (Mistake Mistake).

U saradnji sa LoCo (<https://wiki.ubuntu.com/SerbianTeam>, <http://www.ubuntu-rs.org>), bice odrzana i promocija Linux Ubuntu 7.10 (<http://sr.wikipedia.org/sr-el/Ubuntu>).

U klubu Andergraund bice odrzana zurka na kojoj ce nastupiti Mistake Mistake, Crobot, Wolfgang S, Ah,Ahilej i Electric Divine.

Projekat su podrzali Fond za otvoreno drustvo, Dom omladine Beograda, Biro za kulturu i komunikaciju, Slobodna kultura.org, Wikimedia Srbije, Kuda.org, Zene na delu, Drugascena.net.

SERIJA SPOMENIKA JEREMICA I RENE RAEDLE

Sat, 10/13/2007 - 08:06.

seecult.org writes, "*BEOGRAD/HAMBURG, 13. oktobra (SEEcult.org) - Umetnici Vladan Jeremic i Rena Raedle ucestvuju izlozбом 'Serija spomenika - Nezaboravni momenti u zivotu radnika i radnica iz Novog Beograda' na Festivalu evropske umetnosti 'Wir Sind Woanders' u Hamburgu, koji obuhvata od 2. do 28. oktobra niz izlozbi, performansa, diskusija i prezentacija o aktuelnim pitanjima savremenog drustva iz ugla nezavisnih umetnickih inicijativa i prostora, u kojima se i odrzava.*"

Izlozba Jeremica i Rene Raedle problematizuje zivot mladih u novobeogradskim blokovima (Fillip je odlucio da proda svoj poslednji piratski disk, Ankica da uzme kredit za odmor u Tunisu, Milos da se vrati u stan svoje majke, Aleksa je saznao da je dobio otkaz i istovremeno je dobio 50 besplatnih sms poruka za mobilni, kasirke iz supermarketa sanjaju o poslu u inostranstvu, Ivan odlucuje da da otkaz i zapocne privatni biznis').

U okviru Festivala 'Wir Sind Woanders', Jeremic i Rena Raedle predstavili su i projekat 'Re-reader' 2006/2007 - godisnju publikacija e-zina [kaKogod](#), koju uredjuju Biro Beograd i Slobodnakultura.org, a predstavlja kompilaciju materijala, izlaganja, intervjuja, umetnickih radova i drugih tekstualnih zapisa.

Jeremic je slikar, aktivista i posveceni analiticar i kriticar umetnickog sistema i odnosa kulture i politike. Cesto koristi internet za prezentaciju i sirenje svojih ideja i stavova, a angazovan je u razlicitim projektima u vezi sa umetnoscu, anarhizmom, slobodnom kulturom i drustvenim aktivizmom.

Rena Raedle je slobodna umetnica posvecena kritickom istrazivanju drustvenih i kulturnih odnosa, kao i stvaranju razvojnih platformi za razmenu i komunikaciju. Posebno je posvecena istrazivanju odnosa imaginarnog prostora i realnog, licnog iskustva i drustvenih konvencija, postavljajuci pitanja mogucnosti delovanja u datim situacijama.

U okviru Festivala 'Wir Sind Woanders', veceras ce biti predstavljen i projekat 'Pravo na grad' Srečka Horvata i Jovice Lončara iz Zagreba, odnosno neformalna inicijativa kulturnih aktivista koji se bore za ucesce gradjana u odlucivanju o buducem razvoju hrvatske pretonice. Horvat ce predstaviti tu inicijativu u socio - politickom kontekstu, a Loncar ce prikazati dokumentaciju o demonstracijama i drugim aktivnostima u okviru projekta 'Pravo na grad'.

I sam 'Wir Sind Woanders' festival posvecen je aktuelnim pitanjima kulture i umetnosti u Hamburgu, u kojem kulturni zivot dobija poseban znacaj, s obzirom na nastojanja tog grada da izgradi svoj 'brend' u konkurenciji ostalih nemackih gradova. Gradske vlasti, istovremeno, smanjile su budzet, ukljucujuci za kulturu, iako verbalno podrzavaju privatne inicijative i gradjanske akcije.

Radi sprecavanja umrtvljenja kulturne scene zbog smanjenih sredstava, trecina gradskih 'nezavisnih' kulturnih i umetnickih prostora okupila se 2005. radi

zajednickih akcija, a proslogodisnji, prvi 'Wir Sind Woanders' festival rezultat je te inicijative.

Ove godine ucestvuju 22 umetnicka prostora kojima uglavnom i upravljaju umetnici, suprotstavljajuci se konceptu kulturne industrije kao marketinskog sredstva danasnjih metropola.

Sajt 'Wir Sind Woanders' festivala je <http://www.wirsindwoanders.de>, a izlozba Jeremica i Rene Raedle je u prostoru KuBaSta (<http://www.kubasta.de>).

Njihovi radovi mogu se videti i na sajtu <http://raedle-jeremic.modukit.com/monuments/monuments.html>

SLOBODNA KULTURA I DAN AKTIVIZMA NA BELEF-U

Thu, 08/02/2007 - 00:57.

seecult.org writes, "*BEOGRAD, 2. avgusta (SEEcult.org) - Clanice Druge scene, siroke i fleksibilne platforme koja okuplja formalne i neformalne organizacije i grupe u oblasti savremene umetnosti i kulture, teorije i aktivizma, predstave se danas na Beogradskom letnjem festivalu (BELEF) programom koji afirmise primenu slobodnih licenci, softvera i znanja, bavi se queer tematikom, kritickim i inovativnim praksama umetnickog izrazavanja?*"

Slobodnakultura.org, Biro Beograd, Zene na delu i QueerBeograd predstave se projekcijom videa objavljenih pod slobodnim licencama, video materijala sa Queer festivala, diskusijom o Creative Commons licenci i drugim novim mogucnostima komunikacije, distribucije i razmene informacija, dokumentarnim filmom "Good Copy Bad Copy" o autorskim pravima u svetu i koncertom neformalnog kolektiva Zluradi Paradi.

U okviru programa "Nove inicijative", koji na BELEF-u predstavlja jedan od mogucih preseka vaniustitucionalne gradske kulturne i umetnicke scene, u Kazamatima ce od 18 sati biti postavljen i stand sa publikacijama i drugim materijalima kolektiva Zene na delu, Zluradi Paradi, Slobodnakultura.org, QueerBeograd i Biro Beograd.

Izbor video materijala objavljenog pod slobodnim licencama obuhvata intervju sa predsednikom odbora organizacije iCommons Ronaldom Lemosom, u produkciji Slobodne kulture.org (2007), zatim "Copyright Criminals" sa intervjuima o sampling licenci, animaciju "Creative Commons / remix culture", kao i "Four Shreddings and a Funeral - A walpurgis ritual on spring mountain" (produkcija: Piratbyran, 2007).

Bice prikazan i materijal koji je Milos Luzajic snimio prilikom otkrivanja fragmenta Tatlinovog spomenika III Internacionali, u produkciji Muzeja savremene umetnosti u Beogradu, u okviru izlozbe britanske savremene umetnosti "Breaking Step / U raskoraku".

Takodje, bice prikazan i film "Plac" Ane Husman (2006) i muzicki video "Produzi" grupe Mistejkmistejk (Mistakemistake, 2006).

Kolektivi Zene na delu i Queer Beograd, koje ce predstaviti Zoe Golubovic, prikazace video materijal "Eclectic Tech Carnival" (2004) i "Queer Beograd - Susreti" (2005).

Zene na delu (<http://www.zenergija.org>) su feministicka nevladina organizacija nastala krajem 1996. godine, a okuplja zene svih doba, razlicitog etnickog porekla, profesionalnog i pravnog statusa, seksualne orijentacije i fizicke sposobnosti. ZND podsticu i razvijaju politike za emancipaciju zena i drugih ranjivih drustvenih grupa u socijalnoj, ekonomskoj i kulturnoj sferi radeci na promeni svesti i stavova o drustvenim problemima i aspektima patrijarhalne kulture kroz kulturni aktivizam, povecanje dostupnosti informacija zenama i drugim ranjivim grupama kroz izdavastvo, edukaciju i medije i podrsci i umrezavanju sa formalnim i neformalnim inicijativama i organizacijama koje dele istu politiku, principe i vrednosti.

Organizacija QueerBeograd (<http://www.queerbeograd.org>) suprotstavlja se nasilju novim konceptom koji odbranu od eventualnih napada iz mrznje ne podrazumeva angazovanjem privatnog obezbedjenja ili policije, vec saradnjom i osnazivanjem ljudi na medjunarodnom i regionalnom nivou, zabavom i promovisanjem queer politike. Biti queer u tom kontekstu znaci ne pristajati na "samorazumljivo" sledjenje drustvenih pravila, vec propitivanje i/ili odbijanje nametnute norme patrijarhalne tradicije, odnosno kreiranje prostora koji prevazilazi zatvorene kutije homo ili hetero seksualnosti, dopustajuci jedni/e drugima "privilegiju" samodefinisanja.

Queer podrazumeva radikalnu politiku koja uvidja povezanost svih vidova opresije.

Pored razlicitih aktivnosti, znacajan dogadjaj koji organizuje QueerBeograd je medjunarodni Queer festival, koji je do sada odrzan tri puta u Beogradu, a deo materijala sa njega bice prikazan i u Kazamatima, u okviru dana slobodne kulture i aktivizma.

Poseban deo programa (Bilo kuda, Kiki svuda, Creative Commons Lounge) posvecen je Creative Commons licencama, koje ce predstaviti Vladimir Jeric Vlidi, Marko Djordjevic, Vladan Jeremic i Edi Bon, uz diskusiju o CC, piratskim partijama, principima Gray Commons i drugim novim mogucnostima komunikacije, distribucije i razmene.

Bice prikazan i dokumentarni film "Good Copy, Bad Copy" o autorskim pravima i kulturi u Svedskoj, Nigeriji, Brazilu, Danskoj., (Andreas Johnsen, Ralf Christensen, Henrik Moltk, produkcija Rosforth, 2007), a oko 23 sata predvidjen je nastup kolektiva Zluradi Paradi.

Slobodnakultura.org (<http://www.slobodnakultura.org>) je regionalna platforma za podrsku slobodnoj kulturi, softveru i znanju, a u okviru nje su angazovani razliciti umetnici/ce, teoreticari/ke, aktivisti/kinje, medijski i pravni strucnjaci i organizacije: Wikimedia Srbije, Biro za kulturu i komunikaciju, Kuda.org Novi Sad, Dez.org, Zene na delu, Act Woman, Mreza kreativnih ljudi, Free Software Network, Linux User Group (LUG) Novi Sad, Linux User Group (LUG) Beograd, GNU Club Nis, BGWireless i Gradiliste Nis.

Biro Beograd (<http://birobeograd.info>) je nezavisna asocijacija za kulturu i komunikaciju koju su formirali 2004. godine u Beogradu umetnici i aktivisti u kulturi, a podrzava, istrazuje i promovise kriticke i inovativne prakse koje odstupaju od konvencionalnih formi umetnickog izrazavanja, kulturnog i socijalnog istrazivanja ili aktivizma u Srbiji i internacionalnom kontekstu. Biro predlaze kulturnu praksu bez centara i teritorija.

Neformalna grupa Zluradi Paradi (<http://zluradi-paradi.anarhija.org>) nema nikakvog clanstva, liste prioriteta, duznosti i obaveza, a posebno je usmerena na kapitalisticke i patrijarhalne, kao i sve odnose dominacije i potcinjenosti.

Sajt Druge scene je <http://www.drugascena.net>

Sajt BELEF-a je <http://www.belef.org>, a kompletan program nalazi se i u Specijalu i Kalendaru Portala za kulturu jugoistocne Evrope SEEcult.org (<http://www.seecult.org>).

Portal SEEcult.org poziva publiku da upise utiske o BELEF-u u Knjigu utisaka na terasi Vojnog muzeja. Komentare je moguće postaviti i na blog (<http://seecult.org/v-web/b2/index.php>) ili poslati na e-mail adresu belef@seecult.org

Na osnovu prikupljenog materijala, 11. avgusta u Kazamatima bice odrzana diskusija o ovogodisnjem BELEF-u, cija je umetnicka direktorka poznata beogradska istoricarka umetnosti i kustoskinja Darka Radosavljevic Vasiljevic.

ZAJECARSKI ZALET

Wed, 07/25/2007 - 09:48.

seecult.org writes, "*ZAJECAR, 25. jula (SEEcult.org) - Festival alternativne kulture 'Zalet' u Zajecaru obuhvata od danas do 30. jula niz izlozbi, koncerata, performansa, prezentacija strip umetnosti, projekcija filmskih i video radova i drugih vidova inovativnog umetnickog izrazavanja, uglavnom lokalnih i umetnika i organizacija iz Beograda, medju kojima su "Slic", Biro za kulturu, Slobodna kultura, Sasa Markovic Ganesha, Srdjan Djile Markovic...*"

Prvog dana 'Zaleta' pocinje izrada murala u centru grada, na zidu zgrade "Partizan" i zgrade u prolazu ka hotelu "Konj", ciji su autori Dragana Stevanovic iz Beograda i Oliver Veljkovic iz Krusevca.

U galeriji "Radul - begov konak" bice predstavljena instalacija "Lutalista" Predraga Milosevica iz Zajecara, a najavljen je i ulicni performans "Ulicni sviraci" i projekcija filmova sa Festivala "Alternative film / video" iz Beograda u Zaduzbini "Nikola Pasic", gde ce sutra biti otvorena izlozba stripa uz projekciju filmova grupe "Slic" Beograd iz Beograda.

U Zaduzbini ce biti predstavljen i projekat i film "Under the bridge" Biroa za kulturu i komunikaciju iz Beograda, ciji su autori Vladan Jeremic, Rena Raedle i Selena Savic.

Bice otvorena i izlozba Jeroena Bruggemana iz Holandije u mesari "Nisprodukt", a najavljeni su i plesni performans "I sta jos" (Hva Sa Videre) Marije Markovic u parku u centru grada.

Grupa 'Slic' drzace do 30. jula i strip radionicu u Zaduzbini 'Nikola Pasic', gde ce se 27. jula predstaviti i Slobodnakultura. org iz Beograda.

U galeriji Narodnog muzeja bice otvorena izlozba 'Svetska turneja - prva stanica' beogradskih umetnika Sase Markovica Ganeshe, Srdjana Djileta Markovica i Stevana Novakovica.

Djile Markovic odrzace i koncert sa svojim sastavom Supernaut 28. jula na Istocnoj tvrđjavi, gde ce nastupiti i DJ Rescue iz Zajecara i DJ Stomas (liquid & solid records) iz Kragujevca.

Najavljena je i promocija art magazina "Remont" u Zaduzbini "Nikola Pasic".

Od 28. do 30. jula bice izvodjen i performans "Meduzin splav" Dejana Sotirovica Sota i koautora Zorana Cvetkovic iz Zajecara (kretanje splava od Felix Romuliane do Zvezdana i od Timacum minusa do Vratarnice, odnosno do Vanjinog jaza i od Vratarnice do usca 2 Timoka.

Za 29. jul najavljena je i 'Art zurka' na Vanjinom jazu, kao i knjizevno vece Zvnoka Karanovica iz Nisa, koji ce predstaviti u Zaduzbini knjigu 'Vise od nule', dok ce na Istocnoj tvrđjavi nastupiti Masta Basta iz Beograda i zajecarski DJ LP.

Poslednjeg dana bice odrzano finale performansa na Popovoj plazi.

Prema navodima organizatora treceg 'Zaleta', reakcije od gnevnihi do euforicnih potvrdile su njihovo uverenje da postoji potreba implementacije savremenih umetnickih praksi koja ce pruziti drugaciji pristup drustvenim i kulturnim vrednostima, stilovima zivota, novim idejama, podstaci razvoj umetnickog ukusa i omoguciti urbanom duhu specificne interakcije socijalnog miljea i alternative.

Sajt festivala je <http://www.zalet.org.yu>, a program se nalazi i u Kalendaru Portala za kulturu jugoistocne Evrope SEEcult.org (<http://www.seecult.org>)

BIRO I UNDER THE BRIDGE U MKM

Specijalni gost na predstavljanju Biroa i projekta Under the Bridge bice Sinisa Cvetkovic iz udruzenja Rom - Beograd, koji ce detaljnije govoriti o stanju ispod i oko mosta Gazela i odnosu gradskih vlasti prema problemu romske populacije na tom prostoru.

U projektu Under the Bridge saradjivali su Nenad Andric, Anna Balint, Ljiljana Blagojevic, Sezgin Boynik, Sinisa Cvetkovic, Maja Ciric, Thomas Crane, Minna Henriksson, Dragan Ignjatov, Peter Jap Lim, Zorica Jovanovic, Stephan Kurr, Karin Laansoo, Milica Lapcevic, Boris Lukic, Erika Margelyte, Alexander Nikolic, Dr Agan Pasic, Predrag Miladinovic, Tanja Ostojic, Ivana Rankovic, Matthias Roth, David Rych, Selena Savic, Hanno Soans i Ricarda Wallhaeuser.

Zapocet kao istrazivanje grada bez cilja ili intencije da se razvije bilo kakav umetnicki produkt, Under the Bridge predstavlja platformu specificnog psihogeografskog vodica kroz grad Beograd i izvor za razvijanje buducih projekata velikog broja aktivista i umetnika.

Biro Beograd osnovan je u septembru 2004. godine radi kreiranja jedne potpuno drugacije aktivnosti na polju nepoznatog ili nestabilnog kulturoloskog sadrzaja, uz zalaganje za uspostavljanje slobodne kulturalne prakse bez definisanih centara i teritorija.

Biro za kulturu i komunikaciju danas okuplja brojne saradnike, ucestvuje u razlicitim projektima i nudi platformu za podrsku i kooperaciju srodnoj kulturalnoj i aktivistickoj praksi.

Prezentacija Biroa i projekta Under the Bridge pocece 27. juna u 19 sati, u okviru programa predstavljanja Druge scene (web: Drugascena.net).

Vise o radu Biroa moguće je naci na sajtovima: Biro Beograd (Birobeograd.info)
Magazin Kakogod (Kakogod.birobeograd.info) i Under the Bridge
Birobeograd.info/UTB01

SAMIT SLOBODNE KULTURE U DUBROVNIKU

Fri, 06/15/2007 - 03:15.

seecult.org writes, "*DUBROVNIK, 15. juna (SEEcult.org) - Globalni samit pokreta za slobodnu kulturu i Commons pocinje danas u Art radionici Lazareti u Dubrovniku, a do 17. juna okupice oko 300 umetnika, hakera, naucnika i strucnjaka u oblasti kulture, intelektualnog vlasnistva, informacijskih nauka, obrazovanja, globalnog razvoja i drugih srodnih polja.*"

Medju njima su pioniri slobodnog interneta, istaknuti borci za digitalne slobode, slobodni softver, slobodnu kulturu i otvoreni pristup znanju.

Treci iCommons samit bice odrzan u nastojanju da svet, u ovom prelomnom trenutku, nastavi da se krece putem koji ce omoguciti da opstane i nastavi da cveta slobodna kultura i decentralizovana inovativnosti, koje su karakterisale rano doba interneta.

U konferencijskim panelima, radionicama i sastancima ucestvovace, izmedju ostalig, Jimmy Wales (pokretac Wikipedije) i Lawrence Lessig (pokretac Creative Commonsa).

Medju ucesnicima su i Joi Ito (clan upravnog odbora Creative Commonsa i Mozilla Fondacije), Cory Doctorow (autor najcitanijeg svetskog bloga Boing Boing.net), Cory Ondrejka (voditelj tehnoloskog razvoja Second Lifea), Yochai Benkler, Lawrence Liang, Benjamin Mako Hill (Debian i One Laptop per Child)...

Medju ucesnicima iSummita je i nezavisna platforma slobodnakultura.org iz Beograda, kao i aktivisti Creative Commons Srbija Milos Rancic, Vladan Jeremic, Edi Bon, Nevenka Antic i Vladimir Jeric Vlidi.

U organizaciji iCommons, u saradnji sa Multimedijalnim institutom iz Zagreba, bice odrzani i rezidencijalni umetnicki program i izlozba, uz muzicke nastupe i filmske projekcije.

U rezidencijalnom umetnickom programu i izlozbi ucestvuje sest umetnika iz SAD, Hrvatske, Juzne Afrike i Slovenije (Joy Garnett, Ana Husman, Kathryn Smith, Nathaniel Stern, Jaka Zeleznikar i Tim Whidden).

Izlozba ce biti otvorena 15. juna u Galeriji Otok Art radionice Lazareti.

Muzicke nastupe, takodje u Art radionici Lazareti, imace Blashko, Zvuk Broda, Frapet, Mistake Mistake, Ghetto Booties i Jumbo, a ulaz na sva umetnicka dogadjanja je besplatan.

U rad iSummita moci ce da se ukljuce i oni koji nisu u Dubrovniku - posredstvom virtuelne stvarnosti igre "Second Life" i internet video prenosa.

iCommons (<http://www.icommons.org>) je medjunarodna organizacija vodjena sirokom vizijom da razvija jedinstveni globalni front za javna dobra saradjujuci sa zajednicama koje afirmisu otvorene sadrzaje, pravo na pristup znanju, slobodni softver, otvoreni pristup u naucnom izdavastvu i slobodnu kulturu.

iCommons je pokrenula organizacija Creative Commons koja je tvorac najpoznatijih i najrasprostranjenijih autorskopравnih licenci za slobodne sadržaje.

Koorganizator iSummita, zagrebacki Multimedijalni institut (<http://www.mi2.hr>) je nevladina organizacija koja deluje na polju novomedijske kulture, socijalne teorije i kulturnih politika. Poznata je pre svega po delovanju kulturnog centra MAMA i medjunarodnim aktivnostima na podrucju slobodnog softvera, slobodne kulture i intelektualnog vlasnistva. Multimedijalni institut lokalizovao je Creative Commons licence u hrvatski jezik i pravni system.

Sajt iSummita je <http://www.icommons.org/summit-07>

NASTAVAK RAZGOVORA O ANARHIZMU

Sat, 05/05/2007 - 04:17.

seecult.org writes, "*BEOGRAD, 5. maja (SEEcult.org) - Grupa za logisticku podrsku i Dom omladine Beograda zapocece 9. maja, na Dan pobjede, ovogodisnji ciklus ?Razgovori o anarhizmu?, a ucesnica, na temu ?Strategije politicke borbe - nasilje ili nenasilje?, bice Silke Majer Vit (Maier - Witt), bivsa clanica Frakcija Crvene armije (RAF)."*

U razgovoru sa Silke Majer - Vit, 9. maja u 19 sati u Pogonu DOB-a, bice osvetljena problematika odabira strategije politicke borbe, na primeru zapadnonemacke grupe RAF, cija je ona bila clanica tokom 70-ih godina.

Mada RAF nikako nije bila anarhisticka grupa, razmatranje politickih i licnih nedoumica na krajnjoj levisi tog doba, pomocice da se na primeru te organizacije sagledaju mogucnosti njihovog danasnjeg razresenja, najavili su organizatori.

Silke Majer - Vit je studirala od 1969. medicinu i psihologiju. Tokom studija radila je, izmedju ostalog, sa socijalno neprilagodjenim mladim ljudima, a 1977. godine pristupila je RAF-u, gde je njen osnovni zadatak bio da obezbedi sigurna sklonista za clanove te organizacije.

Godine 1999. prikljucila se nevladinoj organizaciji Forum ZFD (<http://www.forumzfd.de>) koja se bavi treningom mirovnih aktivista i aktivistkinja. Od 2005. boravila je u Prizrenu i Skoplju kao mirovna aktivistkinja, pokrecuci niz projekata.

Grupa za logisticku podrsku (<http://glp.anarhija.org>) i DOB (<http://domomladine.org>) najavili su za 16. maj i razgovor o anarhizmu i samoupravljanju, a govornice Sonja Drljevic i Dragomir Olujić Oluja.

Vise o RAF-u moguće je naci na sajtu http://en.wikipedia.org/wiki/Rote_Armee_Fraktion

2006.

O ANARHIZMU I 2007, NAJAVLJEN I SAJAM KNJIGA

Sat, 12/30/2006 - 04:26.

seecult.org writes, "*BEOGRAD, 30. decembra (SEEcult.org) - Grupa za logisticku podrsku (GLP), organizator zapazenog ciklusa razgovora o anarhizmu u Domu omladine Beograda, planira za mart 2007. godine nastavak tog serijala tribina, a tokom juna i anarhisticki sajam knjiga sa gostima iz zemlje i inostranstva.*"

GLP priprema i transkripte izlaganja ucesnica i ucesnika, kao i komentare, odgovore i pitanja publike tokom trajanja razgovora o anarhizmu, koji ce biti objavljeni na srpskom i engleskom u vidu stampanog ridera sa foto i audio materijalima sa sajta GLP-a (<http://glp.anarhija.org>). Dodatni foto materijali sa poslednja tri razgovora (aktivizam, mediji i marksizam) mogu se naci na Flikeru (<http://www.flickr.com/photos/38484027@N00>)

Ciklus razgovora o anarhizmu zapocet je u maju, kada je Trivo Indjic govorio o istorijskom uvodu u anarhizam. Sredinom maja je bilo reci o savremenim tendencijama u anarhizmu, o cemu su govorili Milos Milic iz Beograda i gosti iz Zagreba Drazen Simlesa i Marko Strpic, dok su u o feminizmu i anarhizmu pocetkom juna govorile Vanda Perovic, Sanja Petkovska i Milica Gudovic, u prisustvu oko 200 ljudi.

Sredinom juna gostovali su Rudolf Muehland iz FAU-a iz Nemacke, koji je s Ratiborom Trivuncem iz Anarhisindikalisticke inicijative i Petrom Atanackovicem iz Novog Sada predstavio ideje anarhosindikalizma.

Protekli jesenji, odnosno drugi ciklus razgovora zapocet je u oktobru temom o odnosu umetnosti i anarhizmaa, a gosti su bili Sezgin Boynik sa Kosova, Tadej Kurepa i Vladan Jeremic iz Beograda, sa goscom Milicom Ruzicic, takodje iz Beograda. Sredinom oktobra gostovao je Edgar Bursic iz Monteparadisa iz Pule koji je sa Igorom Todorovicem iz Stani Pani kolektiva predstavio svoju proteklu aktivisticku praksu, dok su sredinom novembra o medijima i anarhizmu govorili Violeta Andjelkovic, Boris Kanzleiter i Pop Kontrapunkt, a pocetkom decembra o istorijskim poukama marksizma i anarhizma profesor Dragutin Lekovic i Milos Milic.

U okviru "Razgovora o anarhizmu", pocetkom oktobra prikazan je i film Zelimira Zilnika "Raj, jedna imperijalisticka tragikomedija", uz razgovor sa autorom.

GLP je zahvalila DOB-u i drugim prijateljskim inicijativama na podrsci, a posebno Sonji Drljevic i AZIN-u, Slobodnoakultura.org, Birou za kulturu i komunikaciju, Zluradi Paradi kolektivu, anarhija/ blok45, Zenama na delu, Kontrapunktu, portalu SEEcult.org, dnevniku Danas i drugim kolektivima, organizacijama i medijima.

Kontekst, okruzenje i metodologiju rada GLP odlicno ilustruje tekst "Drustvena relevantnost suvremenog anarhizma" gosta iz Zagreba Marka Strpica koji je napisan povodom ciklusa "Razgovori o anarhizmu", a moze se naci na http://www.zamirzine.net/article.php?id_article=3478

Vladan Jeremić, intervju - razgovor vodio Saša Marković Ganeša (Mikrob)

Vladan Jeremić: "Radovi 2000-2004", Galerija FLU, 26. 10. - 8. 11. 2006.

Izložba "Radovi 2000-2004" Vladana Jeremića u Galeriji Fakulteta likovnih umetnosti (FLU) u Beogradu, obuhvata digitalne animacije i slike nastale u tom periodu, koje su sastavni deo projekta u nastajanju "Arhiv dešavanja 1999-2006", čija je zbirka arhive video radova predstavljena i na sajtu <http://arhiv.modukit.com>

Ta zbirka sadrži izbor od 27 videa u vezi sa različitim projektima u tom razdoblju (umetnički video radovi, filmovi, dokumentacije raznih akcija, performansa, teatra ili socijalnog eksperimenta).

Prema navodima Beate Zurwehme, teoretičarke umetnosti iz Nemačke (Frankfurt, 2006), Jeremićevi radovi su na prvi pogled čudne "brutal queer" figure koje stoje u najneverovatnijim odnosima identiteta, roda i pola. One, u stvari, funkcionišu bez simbolički prepoznatljivog identiteta, kao pravi crtež jedne necenzurisane ekspresije, bilo da se radi o papiru, slikama većeg formata ili kompjuterskim printovima i animacijama. Ispitivanjem crteža, u relaciji slikarstva i digitalne animacije uspostavlja se specifičan odnos prema formi i mediju u kojima se definišu kritički aspekti..."

Aleksa Golijanin iz inicijative anarhija /blok 45, komentariše: "Vladanova izložba je retrospektivnog karaktera i vodi nas u svojevrstan safari kroz mrežu vrlo žestokih i ponekad mračnih formativnih uticaja, kao što su rane 1990-te, odrastanje u Mirijevu (tada vrlo nasilnom delu BG), horor filmovi B, C, D i E produkcije, heavy metal i, konačno, ono najgore sto su nam donele 1990-te: video igrice, prva generacija."

Jeremić, poznat i po učešću u projektu Horrorkatze i realizaciji projekta i knjige "Under the Bridge Beograd", magistrirao je 2004. godine na Interdisciplinarnim studijama Univerziteta umetnosti u Beogradu na grupi za digitalnu umetnost, na temu "Realizacija proizvoda-umetničkog dela u digitalnom mediju".

Diplomirao je 2001. godine na Fakultetu primenjenih umetnosti u Beogradu, na odseku zidno slikarstvo i restauracija.

Izlagao je na nizu samostalnih i grupnih izložbi u Srbiji i inostranstvu, predsednik je asocijacije Biro za kulturu i komunikaciju iz Beograda (<http://biro.modukit.com>), član je slikarske sekcije ULUSA i inicijative za kulturu i nove medije Top e.V. iz Berlina.

- Poznajemo te po aktivnosti na netu i po organizaciji razgovora o anarhizmu u Domu omladine. Takođe su poznati tvoji stavovi o savremenoj umetnosti (kritika politizacije i prilagođavanja finansijerima...). Iznenadio si nas svojom novom izložbom na kojoj preovlađuje klasično slikarstvo.

Pored svih ostalih aktivnosti koje su vezane za različite projekte koje organizujem zajedno sa raznim ljudima iz Slobodnekulture.org, Biroa ili Grupe za logističku podršku, bavim se i slikarstvom kao aktivnošću i praksom koju ne vidim kao deo onoga što danas jeste dominantna politički korektna kulturna produkcija. Ja smatram da je baviti se slikarstvom danas na ovaj način u smislu pokazivanja slobodne i lične ekspresije, možda i poslednja vrsta kritične aktivnosti u polju današnje umetničke produkcije. Naime, neverovatna hiperprodukcija neokonceptulane politike prikazivanja umetnosti je dovela do brisanja bilo kakve lične frekvencije a ono što nam je ostalo svodi se na menadžment u kulturi i dominaciju kulturnih komesara te njihovo medijsko plasiranje i reklamiranje. Bijenala izgleda služe samo da bi se digao rejting nekoga grada radi bolje turističke posete i radi kreiranja brenda. Opšte relativizovanje radova, smeštanje u onaj ili ovaj kontekst u zavisnosti od potreba festivala, bijenala ili kultur politike.

Naravno, svestan sam da je i format slikarstva izuzetno istorijski i tradicionalno eksploatisan u raznim kontekstima, pokretima i stvaralačkim poduhvatima moderne i postmoderne, ali mogu reći da konceptualna karakteristika u slikarstvu i nije ono što me interesuje, nego lična ekspresija i personalizacija medija.

- Međutim, na ovoj izložbi su se pojavile i tvoje animacije i jedan video rad.

Da, ja ne bežim od nekog drugog medija i ne zadržavam se samo na formatu slike. Pomenuću animacije crteža kojima sam direktno urgirao u samom ekranu sa istim svođenjem i razmišljanjem kao i na slikama. Problem sa ekranskom slikom i digitalnom animacijom sam istraživao dugo tražeći mogućnost da ovaj restriktivni okvir podredim svojim figurama i da ih dovedem sa zvukom i pokretom u jednu potpuno drugu dimenziju a da im pri tom ne oduzmem ono što je osvojeno u slici.

U videu "Dear Face" koji je, u stvari, dokumentacija akcije realizovane tokom Aprilskih susreta u SKC-u 2002, živeo sam dva dana u telu jedne od mojih figura (koja predstavlja mene lično i ono što moje telo emituje u odnosu na druga), i time izašao sa slike u svakodnevnicu.

- Poznajemo te kao aktivnog na mreži, kao čoveka kome je računar "brat rođeni".

Ha, simpatičan iskaz-računar kao brat, mada se govori više o tome da je mreža ženskog roda, a možda je i računar brat te mreže. Svoju internet aktivnost vidim kao mogućnost stalne komunikacije sa različitim ljudima koji su na žalost fizički udaljeni a ipak kroz internet jednim delom sebe prisutni. Kao dobar deo moje generacije rođene tamo posle polovine 70-tih, odrastao sam sa ZX Spectrumom, Amigom i kasnije PCom i Mekom. Zaluđujem se sada Lunoxom, bazama podataka i web programiranjem u smislu uspostavljanja kreativih alatki za razne socijalne interakcije i kolaboracije. Internet je ipak tesno povezan sa trenutnom komunikacijom i uvek su mi bili patetični projekti koji pokušavaju da muzeološki arhiviraju nestabilnu i trenutnu produkciju na mreži. Drugi aspekt računara jeste što je to savršeno svredstvo za kapitalističku proizvodnju, ta mini-maxi fabrika u malom koja oduzima više nego što daje i čija je produkcija na žalost na internetu u 90% slučajeva bezdušna reklama, neka nova klik-marketinška strategija ili kupi-prodaj kladionica.

- U umetničkom i u svakom drugom pogledu, tvoje sponse sa "spoljnim" svetom vode preko Nemačke...

Živeo sam u Berlinu tokom 2002/3, i povremeno u Novom Sadu 2004. Iskustva i saradnja sa raznim kolektivima i umetničkim grupama jeste za nas dragocena aktivnost koju još uvek održavamo kroz projekte koje realizujemo na internet platformi modukit.com (<http://www.modukit.com>). Modukit.com je jedan od pionirskih internet projekata nastao 1998. godine od grupe umetnika i teoretičara u Kasselu. Ideja je bila da se u tada još uvek statičnom html okruženju razvije dinamična web aplikacija za saradnju i virtuelno izlaganje projekata. Ljudi koji su vezani za modukit su napravili i prostor u Berlinu 2001. koji funkcioniše još uvek kao galerijski i programski prostor. Moja životna saputnica Rena je bila jedna od inicijatorki udruženja Top e.v. koje se bavi organizacijom kulturnih dešavanja u Nemačkoj a vezano je najviše za socijalnu kritiku i nove medije. Pomenuću projekat Horrorkatze koji zajedno radimo više godina.

- Legendarna su tvoja druženja, saradnje i sukobi sa Dr Aganom Papićem...

Dragan Papić je jedan od retkih koji je iskoristio interent na način na koji sam ga i ja/mi koristili, tj. neograničeno. Naše upoznavanje se desilo takoreći na mreži. Ja nisam siguran koji deo Dragana ili Dr Agana Papića anarhizma poznajem, onaj mrežni identitet ili neki drugi. U jednom trenutku sam nazvao tu njegovu aktivnost kao "spam-art". Ali ipak njegovo slanje poruka nije samo to jer svako može u ovoj hiperprodukciji teksta, slika i zvuka da nađe korisnu i neverovatnu informaciju i da je koristi u cilju daljeg kreativnog informatičkog rasta, u čemu leži i istinska vrednost njegovog projekta. Lista PLJUS je bila jedan kanal koji je informatičke aspekte razne submedijske kulturne i političke realnosti pretvarao u filter za diskusiju a ponekad i za žestoku kritiku. Na PLJUSU su se "družili" ljudi raznih bekgraunda i profesija, različitih generacija, identiteta, roda i pola, mišljenja i stavova i upravo je kvalitet ali i velika odgovornost bila u moderaciji ovih informacija a jako bitan aspekt je bio da se ljudi uživo nađu i da sarađuju. Pomenuću samo neke pseudonime i pojedince čije sam mejlove razmatrao i diskutovao: Saša Marković Ganeša, Tobić Idolmladih, Pavle Ćosić, Belčević, Hirshl, Sonja Kostić, Dimitrije Vojnov, Dimić...

- A anarhizam?

Anarhizam nije umetnost, ali ne bih sada pričao o postanarhizmu i raznim identitetima koje možemo projektovati i voziti se subverzivno po socijalnim klasama i grupama.

- Priča se da si ti Zampa di Leone, autor čuvenih subverzivnih stripova, serijala "U dupetu Balkana"...

Mora da je neka zabuna u pitanju, naime, možda zato jer smo mi jedni od prvih koji su stavili neke stripove Zampe di Leonea na internet sajt, i prosleđivali ih dalje ljudima, jer smo bili oduševljeni količinom humora i grotesknom analizom stanja u kulturnoj politici West-East. Ali koliko mi znamo Zampa di Leone je jedan opšti pokret koji se bori protiv hijerahija u kulturi protiv tubokapitalizma i elitizma svake vrste i zbog toga su krajnje simpatični, kao neki novi Robin Hudovi ili Zoro u kulturi.

- Brate, dodaj još šta te nisam pitao, a hteo bi da kažeš.

Ubeđen sam da će turbokapitalizam pući i to uskoro, i hvala ti Saša na ovom razgovoru.

Razgovor vodio: Saša Marković Ganeša

O ANARHIZMU I UMETNOSTI U DOB-U

Wed, 09/27/2006 - 04:37.

seecult.org writes, "*BEOGRAD, 27. septembra (SEEcult.org) - Novi ciklus diskusija ?Razgovori o anarhizmu?, posvecen anarhizmu i umetnosti, pocece 1. oktobra u Domu omladine Beograda, uz ucesce domacih i stranih aktivista, umetnika i teoreticara, kao i specijalne goste.*"

U razgovoru 1. oktobra ucestvovace sociolog i teoreticar umetnosti sa Kosova Sezgin Boynik, Tadej Kurepa iz Anarhosindikalisticke inicijative iz Beograda, Vladan Jeremic iz Horrorkatza iz Beograda i beogradska umetnica Milica Ruzicic, a moguće je da će kao specijalni gost ucestvovati Alexander Nikolic (anarho-artshaman iz Austrije).

Za 8. oktobar najavljen je razgovor sa novosadskim reziserom Zelimirom Zilnikom, nakon cega je planirana beogradska premijera njegovog filma koji je upravo izasao iz bunkera "Raj, imeprijalisticka tragikomedija".

O anarhizmu i aktivizmu bice reci 16. oktobra, uz ucesce predstavnika Monteparadiso hacklaba iz Pule, Subwara i Stanipani kolektiva iz Beograda, dok su za novembar predvidjeni razgovori o medijima i anarhizmu, a za decembar o ideji samoupravljanja i anarhizmu.

Taj ciklus razgovora organizovala je Grupa za logisticku podrsku (GLP), neformalna inicijativa koja je proizasla iz lokalne potrebe da se pokrenu studije anarhizma, odnosno diskusije o levicarskim pokretima i idejama anarhizma u Srbiji i dovodjenje njihovog drustveno-istorijskog i savremenog koneksta sa slicnim pojavama u svetu.

Realizacija studija anarhizma je zamisljena kroz program debata i diskusija ostvarenih u okviru prvog ciklusa "Razgovora o anarhizmu" od aprila do juna ove godine, uz ucesce gostiju iz Nemačke, Hrvatske i Srbije.

Za pocetak 2007. godine planiran je medjunarodni "Anarhisticki sajam knjiga", uz nastavak ciklusa "Razgovora o anarhizmu" ciji je cilj intezivna diskusija koja daje pun doprinos jednoj lokalnoj raspravi, jer je "narastanjem globalistickih tendencija, postalo nejasno u kakvom to drustvu zivimo".

"Nisu samo rat u nasoj zemlji i pad drzavnog socijalizma doprineli toj nejasnoci - kad se magla malo razisla, postalo je jasno, posle 2000, da je i u ostatku sveta nastala neka vrsta konfuzije oko toga u kom pravcu se drustva razvijaju...", navela je Grupa za logisticku podrsku u kojoj su dosad angazovani Dragan Ambrozic (DOB), Vladan Jeremic (Biro za kulturu i komunikaciju Beograd), Milica Ruzicic (Zluradi Paradi) i Milos Rancic (Wikimedija Srbije), kao i mnogi drugi.

Sajt GLP-a o "Razgovorima o anarhizmu" je <http://glp.anarhija.org>

RAZGOVORI O ANARHIZMU U DOB-U

seecult.org writes, "*BEOGRAD, 14. maja (SEEcult.org) - Dom omladine Beograda (DOB) zapoće sutra ciklus tribina o anarhizmu razgovorom o savremenim tendencijama u toj oblasti, a do kraja juna ukazace i na odnos feminizma i anarhizma, anarhosindikalizama i alterglobalizama, anarhizama i drustvenih nauka.*"

Ciklus tribina "Savremene tendencije o anarhizmu" poće sutra razgovorom s Drazenom Simlesom (1976, Bjelovar), pokretacem pokreta Mreza ekosela Balkana i piscem knjige "Snaga utopije", kao i sa Markom Strpicem iz Zagreba, vlasnikom izdavačke kuće Sto citac? (www.stocitas.org) koja se bavi anarhizmom na prostorima bivše Jugoslavije i jednim od pokretaca Anarhistickog sajma knjiga u Zagrebu. U razgovoru će učestvovati i Milos Milic iz Beograda, učesnik kolektiva "Zluradi Paradi" (www.zluradi-paradi.anarhija.org). Učesnici i gosti tog tribinskog programa pokušaću da predstavljaju osnovne linije razvoja i aktivnosti anarhističkih ideja i pokreta u savremenim okvirima, koji su u mnogim značajnim segmentima drugaciji od okvira druge polovine 19. i prve polovine 20. veka u kojem je artikulirana anarhistička ideja i pokret kao relevantni odgovor sistemu dominacije. Sta se promenilo u anarhizmu, u čemu je moguće predvideti tendencije menjanja, koji su to novi oblici otpora kapitalizmu i državi, kako se artikuliraju i povezuju, gde je moguće naći potencijal i energiju za korenitu promenu društvenih odnosa., neka su od pitanja na koja će pokušati da odgovore tribina "Savremene tendencije u anarhizmu", čiji su organizatori DOB i GLP.

Prema navodima organizatora, tokom poslednjih 50 godina došlo je do značajnih promena u strukturi i funkcionisanju društvenih odnosa - nekadašnje ideje o socijalnom, naučnom, tehničkom i uopšte civilizacijskom progresu, uzdrmane su - kapitalizam se pokazao elastičnijim nego što su socijalni revolucionari zamisljali, a ubrzani razvoj državnih aparata prinude i kontrole nasiljem sugerise da je ideju sveobuhvatne i korenite društvene promene najpametnije zaboraviti. Kapitalistički sistem je u međuvremenu usao u fazu globalizacije, učvršćujući se kao svetski sistem, težeci da konačno cementira podelu sveta na centar, poluperiferiju i periferiju, sa odgovarajućom podelom delatnosti i resursa. Nekadašnje društvene podele i razlike u okvirima nacionalne države sada su razlike u globalnim razmerama, sa globalnom finansijskom, naučnom i tehničkom elitom (STO, SB, G8...), globalnim proletarijatom ("nerazvijene zemlje" kao globalni rudnik, globalna fabrika tekstila itd.), globalnim beskućnicima (imigranti), globalnim marginalnim grupama svih vrsta... U okviru ciklusa "Savremene tendencije anarhizma", 1. juna Vana Perovic i Sonja Drljevic iz Beograda govoriće o feminizmu i anarhizmu, dok će 16. juna Ratibor Trivunac iz Beograda i Rudolf Muhland iz Nemacke govoriti o anarhosindikalizmu. Za 30. jun najavljeno je učesće Andreja Grubacica (SAD/Beograd), koji će govoriti o alterglobalizmu, anarhizmu i društvenim naukama.

NEZAVISNI CASOPISI IZ HRVATSKE, SRBIJE I S KOSOVA U DOB-U

Mon, 06/12/2006 - 04:00.

seecult.org writes, "*BEOGRAD, 12. juna (SEEcult.org) - Nezavisni casopisi iz Hrvatske, Srbije i sa Kosova - 04 megazin za hakiranje stvarnosti iz Zagreba, alterpop magazin Pop kult i OUT1 iz Beograda, kao i Magazin on image of girls in radical politics iz Pristine, bice predstavljeni 17. juna u Domu omladine Beograda, uz specijalni broj zajednickog izdanja pod naslovom "kAkoG0d".*"

Regionalni sastanak saradnica/ka i predstavljanje tih casopisa je projekat koji su pokrenuli pocetkom 2006. Biro za kulturu i komunikaciju iz Beograda i 04 megazin za hakiranje stvarnosti iz Zagreba. Publika u DOB-u imace priliku da vidi celokupnu stampanu produkciju tih izdanja, koja ce biti izlozena tokom prezentacije.

Cilj je i pokretanje diskusije i saradnje u smislu mogucnosti nove regionalne medijske platforme koja bi osigurala vidljivost cele regionalne art i aktivisticke scene. Tim povodom, Biro za kulturu i komunikaciju je, u saradnji sa razlicitim gostima i saradnicima, pripremio izdanje "kAkoG0d", koje predstavlja novu inicijativu na sceni nezavisnih stampanih medija.

Inace, 04 megazin za hakiranje stvarnosti je neprofitni projekat pokrenut 2004. godine u okviru platforme Clubture u Hrvatskoj, u cilju informisanja civilne scene o savremenoj kulturnoj produkciji i aktivizmu u Hrvatskoj, ali i u i celom regionu, fokusirajuci se i ne dovodeci je u kontekst sa slicnim internacionalnim tendencijama.

Taj mesecnik do sada je izasao u 16 brojeva na 96 strana, a predstavljen je i na sajtu <http://04zine.org>. Izdat je pod licencom Creative Commons Attribution NonCommercial ShareAlike 2.5 License.

Zbog velikog interesovanja publike iz Beograda za megazin 04, kao i zbog njegovog specificnog odnosa sa ostalim slicnim projektima u regionu, potreba za nteziviranom kooperacijom postoji od samoga pocetka, tako da su izdanja 04 bila okupirana raznim desavanjima, ne samo iz Hrvatske, nego i iz Beograda, Novog Sada, Pristine?

Pored 04 megazina za hakiranje stvarnosti, koji ce predstaviti Lela Vujanic, publika ce imati prilike da vidi i novo izdanje Pop Kulta, alterpop magazina iz Beograda koji uredjuje Dragan Jovanovic, kao i koncept anarhofeministickog fanzina iz Pristine pod naslovom Magazin on image of girls in radical politics, o kojem ce govoriti Sezgin Boynik.

Vladan Jeremic iz Biroa za kulturu i komunikaciju ce predstaviti specijalni broj zajednickog izdanja "kAkoG0d". Ucesnice/ci i saradnice/ci tog celokupnog projekta su Lela Vujanic, Dragan Jovanovic, Vladan Jeremic, Milos Rancic, Selena Savic, Marko Strpic, Sezgin Boynik i Milica Ruzicic.

Organizator projekta je Biro za kulturu i komunikaciju Beograd (<http://biro.modukit.com>), a podrsku projektu su pruzili Clubture, Pro-Helvetia i DOB.

FESTIVAL KULTURE SLOBODE U DOB-U

Fri, 05/12/2006 - 04:04.

seecult.org writes, "*BEOGRAD, 12. maja (SEEcult.org) - Dom omladine Beograda (DOB) bice naredna dva dana domacin prvog Festivala slobodne kulture, koji obuhvata, u saradnji sa Vikimedijom SCG, raznovrstan program posvecen slobodnim softverima, uz projekcije filmova i studentskih video radova, promocije casopisa, radionice i tribine.*"

Festival obuhvata radionice iz slobodnog softvera o instaliranju operativnih sistema Gnu-Linuks (LUG Beograd), GIMP (Zene na delu), Inscape (FSN), aktivnom ucescu u razvoju slobodnog softvera i GnomeLove inicijativi.

Sutra ce biti predstavljen casopis Magazin 04 iz Zagreba, u organizaciji Multimedijalnog instituta Mama i Horrorkatza, dok ce 14. maja biti predstavljena Vikimedija, uz filmove iznenadjenja oba dana.

Festival obuhvata i predstavljanje grafickog okruzenja KDE (KDE YU), funkcionalnosti audio slobodnog softvera (Linuks centar), video (FSN, LUG) i drugih softvera, kao i razgovore o kopirajtu i kopileftu, slobodi na internetu, otvorenim formatima i protokolima, (LUG Novi Sad), WiFi zajednici u Beogradu (BG Wireless), GNU pokretu i slobodnom softveru (FSN) i GNUzilli (FSN).

Bice reci i o slobodnom softveru u astronomiji (Edi Bon), lokalizaciji slobodne platforme i Ubuntu zajednici, a predvidjen je i seminar o slobodnom softveru u skolama, kao i predstavljanje ekstenzije na softver MedijaViki, koja podrzava cirilicu, latinicu, ekavicu i ijekavicu (Vikimedija SCG).

Izmedju ostalog, bice reci i o slobodnom softveru na internetu, Vikimedijinim projektima na srpskom jeziku, a bice predstavljen i GNU Klub iz Nisa. Najavljeno je i predavanje o Ursuli Legvin, koje ce odrzati clanovi Drustva ljubitelja fantastike "Lazar Komarcic?."

Tokom celog dana na velikom ekranu bice prikazivani video radovi Dezorga i studenata Fakulteta likovnih umetnosti (Jelena Bokic, Milica Ruzicic, Boris Sribar, Valentina Belagisanin, Gordana Belic, Andjela Grabez, Maja Rakocevic) i Horrorkatze (Vladan Jeremic).

U razlicitim prostorima DOB-a predvidjene su celodnevne instalacije i projekcije radova grupe Dezorg i studenata FLU, uz izlozbu fotografija Marka Snajdera.

Program ce biti odrzan u Pogonu, Klubu DOB-a i Sali na prvom spratu.

Festival je nastao kao rezultat polugodisnjeg zajednickog rada vise organizacija okupljenih oko ideje stvaranja medjuljudskih odnosa lisenih razlicitih vrsta nesloboda.

Taj rad zapocet je gostovanjem Vikimedije SCG u DOB-u pocetkom decembra 2005, posle cega su, svake nedelje od 15 do 20 casova, organizovani razgovori kojima se prikljucilo nekoliko srodnih organizacija, pre svih Mreza za slobodan softver Srbije i LUG Beograd, a potom i zajednica okupljena oko projekta BG Wireless, kao i

predstavnicima različitih softverskih, umetničkih i društveno-aktivističkih grupa i pojedinaca iz Beograda, Novog Sada i Nisa.

Kompletan program Festivala slobodne kulture može se naći u Kalendaru Portala za kulturu jugoistočne Evrope SEEcult.org (<http://www.seecult.org>).

ARHIV DESAVANJA BIROA ZA KULTURU I KOMUNIKACIJU

Mon, 04/24/2006 - 04:07.

seecult.org writes, "*BEOGRAD, 24. aprila (SEEcult.org) - Biro za kulturu i komunikaciju iz Beograda objavio je onlajn video arhivu desavanja od 1999. godine, koja obuhvata video radove, filmove, razne akcije, performanse, teatar ili socijalni eksperiment, a bice predstavljena u maju i na Festivalu slobodne kulture u Domu omladine Beograda.*"

"Arhiv desavanja" obuhvata, izmedju ostalog, projekte "Western Impressions" (2001, Nenad Jeremic i Dusan Jevtovic Duca), "Cajdzinica" (2002, Vukasin Nedeljkovic) "Dvoriste Zgrade" (2003, Ksenija Marinkovic, Milan Milinkovic Milance, Jevtovic, Jeremic, Andrija Pavlovic, Ivan Petrovic Tunka, Oliver Veljkovic), Horrorkatze, kao i radove ciji su autori Biljana Klaric Klara, Arion Asllani, Mirjana Stojadinovic Boba, Vladan Jeremic i drugi.

Projekat "Arhiv desavanja (1999-2006)" inicirali su umetnik iz Krusevca Ivan Petrovic Tunka i Biro za kulturu i komunikaciju, a realizovan je uz logisticku podrsku slobodne platforme modukit.com

Jedan od filmova iz te jedinstvene video onlajn arhive, postavljene na sajtu <http://arhiv.modukit.com>, je eksperimentalni film "Borba" Nenada Jeremica, koji ce biti predstavljen sutra i na izlozbi grupe mladih umetnika "Step out" u Galeriji O3one u Beogradu, prema izboru Mihaela Milunovica.

Film "Borba" prerastao je iz gega kucnog videa, baziranog na polu-pravoj tuci u salobodan haos vecih razmera, u kojima je okvir desavanja, kao i u video igrama prvog lica i strategije, dat samo u parametru prostora i vremena. Prema navodima Milunovica, Jeremic u nekoj cudnoj mesavini ogoljenog Quake-a i Dooma-a, na momente smrtonosno duhovitoj i u isto vreme hladno haoticnoj, preplice likove svojih prijatelja i poznanika, bojeci ih karakterima slicnim ikonama gejmerskih gatheringa.

Izlozba "Step Out!" obuhvata i radove mladih umetnika Milana Bosnica i Milice Milicevic, Dorijana Kolundzije, Katarine Radovic i Iskre, koje beogradska publika uglavnom nije imala priliku da vidi, a nastali su u razlicitim medijima, od slikarstva do "live" instalacije.

Izlozba "Step Out" organizovana je u okviru Dana Evrope i proslave godisnjice European Consulting Group, pa ce i prikazati ostvarenja koja daju novu interpretaciju pozicije umetnika naspram svoje sredine i naspram Evrope.

NOVI MEGAZIN ZA HAKIRANJE REALNOSTI 04

Wed, 04/05/2006 - 12:10.

seecult.org writes, "ZAGREB/BEOGRAD, 5. aprila (SEEcult.org) - Najnoviji, 16. broj zagrebackog Megazina za hakiranje realnosti 04, koji se moze nabaviti i u Beopolisu u Domu omloadine i kafe-galeriji Kocka u Beogradu, sadrzi intervju Gorana Zeca sa Richardom Stallmanom, guruom free softwer pokreta, kao i niz drugih intervjuja sa zanimljivim ljudima iz Pristine, Ljubljane, Beograda i Zagreba."

Izmedju ostalog, novi broj Megazina sadrzi i unobomberovsku analizu Alekse Golijanina (www.freedomfight.net/Aleksa.htm), jednu od mnogih kontroverznih reakcija na nedavno gostovanje Stalmana u Beogradu i Zagrebu, pztim regled Marka Strpica, jednog od organizatora Anarhistickog sajma knjiga u Zagrebu (www.ask-zagreb.org) o anarhizmu i vlasnistvu, kao i analizu urednice Lele Vujanic o odnosima realnog prava, zivota i mogucnosti napustanja vlasnickog diskursa.

Citaoci mogu pronaci i tekst o kolektivu Kultter koji se bori protiv politickog i medijskog nasilja u Sloveniji koristeci eksplicitno politicki nekorektan diskurs dok komotno forsira parolu "Smrt Jansi", kao i intervju sa Sezginom Boynikom sa Kosova o turbo postmodernistickoj drzavi Kosovo koja postoji dok birate pozivni broj za Monako

(<http://biro.modukit.com/interviews.html>).

Objavljena je i prica o beogradskom Horkeskartu, koji performiraju pevajuci neverovatan repertoar dok sviraju triangl, podizu cunjeve na glavu i furaju radnicka odela (www.horkeskart.org.yu).

Izmedju ostalog, objavljena je i prica i kontroverznom hrvatskom reziseru Goranu Devicu, poznatom po dokumentarcima "Vrane" i "Nemam ti sta rec' lepo", koji se bavi ubistvom gimnazijalke iz Siska koja je stradala 1991. godine od snajpera zato sto je stala u stanu svog decka, tada pripadnika JNA.

Rubrika "Sam svoj haker" nudi najozbiljnije upustvo kako napraviti pravu dimnu bombu (www.instructables.com), a Zooropa donosi prikaz o stanju u Ceskoj posle evrounifikacije koji priprema superobavesteni Vid Jeraj.

Eugen Vukovic je napisao tekst o kontradiktornosti "Zelenih nuklearki", odnosno iejama o alter tehnoloskim resenjima povodom problema globalbnog zagrevanja, koje zagovaraju neki od najprominentnijih aktera globalnog ekoloskog pokreta, kao Lovelock.

Urednici Nulacetvorke (www.04zine.org) su Lela Vujanic i Vid Jeraj, a medju sardnicima su Goran Zec, Davor Miskovic, Marko Strpic, Kan, Davor Konjikusic, Daniel Fischer, Dinka Radonjic, Pero Gabud, Bata Nеща, Horrorkatze, Miroslav Zec, Emil Jurcan, Maja Hrgovic, Ivana Slunjski, Marijan Crtalic, Ivan Samija, Vrki, Anica Tomic, Dovla, Igor Kozlicic, Ashas Adzhun, Franjo Glusac, Klis, Hrvoje Kresic i Vladan Jeremic.

UNDER THE BRIDGE BEOGRAD 2. FEBRUARA U BERLINU

Mon, 01/30/2006 - 04:10.

seecult.org writes, "*BERLIN, 30. januara (SEEcult.org) - Promocija knjige i videa "Under the Bridge Beograd", nastalih u okviru istoimenog projekta koji je krajem 2004. godine okupio grupu domacih i autora iz jos desetak zemalja radi nekonvencionalnog istrazivanja Beograda, formiranja novog pogleda na njega i otkrivanja ?unutrasnjeg grada?, bice odrzana 2. februara u Berlinu, najavio je beogradski Biro za kulturu i komunikaciju.*"

Osim promocije knjige i videa, u kulturnom centru Ponihof (Das Leben ist kein Ponyhof, www.kein-ponyhof.de) u Berlinu ce biti odrzan i koncert-performans sastava ?38317? (www.38317.tk), na koji ce ulaz biti besplatan.

Knjigu "Under the Bridge Beograd" predstavice Matias Rot (Mathias Roth), nakon projekcije 30-minutnog DVD filma, nastalog prema koncepciji Rene Raedle i Vladana Jeremica.

Oni su urednici i knjige na engleskom i srpskom jeziku, koju su krajem septembra prosle godine predstavili i u vise gradova u Hrvatskoj, kao i akcije i veb materijal iz prethodne dve godine, nove projekte i svoj pogled na desavanja u Srbiji i na Kosovu, kao i na umetnickoj sceni u Beogradu, izmedju ostalog i kroz pricu o Zampi di Leoneu.

Tokom projekta "Under the Bridge", gosti i domacini otkrivali su u decembru 2004. godine u Beogradu svoje i tudje predstave o gradu, o zivotu i sebi samima, priblizavajuci na razlicite nacine sebi grad, koji je za neke bio svakodnevnica, a za druge prostor poznat samo iz medija.

Nastala je zbirka fotografija, crteza i tekstova o situacijama i o mestima, koji su obelezili njihovo cetvorodnevno okupljanje. Taj skup bio je i susret sa stereotipima, koji su poslužili akterima kao polazne tacke za razne poduhvate, ukljucujuci turu do Titovog mauzoleja.

"Stereotip mozemo ponistiti onoga trenutka kada upoznamo ono na sta on referise. To smo doziveli ispod mosta auto-puta, u nevidljivom prostoru u centru grada, gde su Romi i izbeglice izgradili svoje trosne barake...", naveli su autori, cije je nekonvencionalno priblizavanje Beogradu kulminiralo u iznenadjujem susretu sa ljudima koji zive ispod mosta.

Osim tekstova urednika tog izdanja, knjiga sadrzi i priloge Maje Ciric, Sinise Cvetkovic, Dragana Ignjatova, Zorice Jovanovic, Stephana Kurra, Predraga Miladinovica, Dr Agana Papica, Ivane Rankovic, Davida Rycha i Tanje Ostojic.

Izdanje je opremljeno fotografijama projekta "Ispod mosta", ciji su autori, osim Jeremica, i Toni Crisolli, Dragan Ignjatov, Stephan Kurr, Dragan Lapcevic, Matthias Roth?

PDF verzija knjige moze se naci na sajtu Biroa Beograd <http://biro.modukit.com/UTB01/UTB.pdf>

2005.

NA SAJMU KNJIGA I UNDER THE BRIDGE BEOGRAD

Mon, 10/24/2005 - 03:37.

seecult.org writes, "*BEOGRAD, 24. oktobra (SEEcult.org) - Biro za kulturu i komunikaciju objavio je knjigu "Under the Bridge Beograd" na srpskom i engleskom jeziku, rezultat istoimenog projekta koji je krajem prosle godine okupio grupu domacih i autora iz jos desetak zemalja radi nekonvencionalnog istrazivanja Beograda, formiranja novog pogleda na njega i otkrivanja "unutrasnjeg grada".*"

Prema navodima jednog od urednika tog izdanja Vladana Jeremica, gosti i domacini, koji su se okupili u Beogradu u decembru 2004. godine, otkrivali su svoje i tudje predstave o gradu, o zivotu i sebi samima, priblizavajuci na razlicite nacine sebi grad, koji je za neke bio svakodnevnica, a za druge prostor poznat samo iz medija.

Nastala je zbirka fotografija, crteza i tekstova o situacijama i o mestima, koji su obelezili cetiri decembarska dana prosle godine. Stvorila se slika koja vise prenosi osecanje grada nego sto daje objasnjenje ili konacnu analizu, a prikazuje Beograd kao socijalni prostor u kojem je moguće izraziti se i delovati, naveo je Jeremic.

Osim sto je susret sa stranim za njih bio i susret sa samima sobom, ujedno je bio i susret sa stereotipima, koji su poslužili akterima kao polazne tacke za razne poduhvate, ukljucujuci turu do Titovog mauzoleja.

"Stereotip mozemo ponistiti onoga trenutka kada upoznamo ono na sta on referise. To smo doziveli ispod mosta auto-puta, u nevidljivom prostoru u centru grada, gde su Romi i izbeglice izgradili svoje trosne barake...", naveli su autori, cije je nekonvencionalno priblizavanje Beogradu kulminiralo u iznenadjujucem susretu sa ljudima koji zive ispod mosta.

Osim tekstova urednika tog izdanja Vladana Jeremica i Rene Raedle, knjiga sadrzi i priloge Maje Ciric, Sinise Cvetkovic, Dragana Ignjatova, Zorice Jovanovic, Stephana Kurra, Predraga Miladinovica, Dr Agana Papica, Ivane Rankovic, Davida Rycha i Tanje Ostojic.

Izdanje je opremljeno fotografijama projekta "Ispod mosta", ciji su autori, osim Jeremica, i Toni Crisolli, Dragan Ignjatov, Stephan Kurr, Dragan Lapcevic, Matthias Roth i Ricarda Wallhaeuser.

Knjiga se moze nabaviti od 25. do 31. oktobra na Sajmu knjiga u Beogradu, na standu ovlascenog distributera "Bukbridz" (Bookbridge), a potom ce biti dostupna u gotovo svim knjizarama u zemlji. Moguce ju je i direktno naruciti od izdavaca, posredstvom elektronske poste, odnosno adrese biro@modukit.com ili u Berlinu, posredstvom adrese m.roth@top-ev.de

Onlajn PDF verzija knjige moze se naci na sajtu Biroa
<http://biro.modukit.com/UTB01/UTB.pdf>

BIRO BEOGRAD U MAMI U ZAGREBU, PA U RIJECI I PULI

Tue, 09/27/2005 - 03:52.

seecult.org writes, "*ZAGREB, 27. septembra (SEEcult.org) - Beogradski Biro za kulturu i komunikaciju gostuje ovih dana u Zagrebu, gde ce predstaviti akcije i veb materijal iz prethodne dve godine, nove projekte i svoj pogled na desavanja u Srbiji i na Kosovu, kao i na umetnickoj sceni u Beogradu, izmedju ostalog i kroz pricu o Zampi di Leoneu.*"

Kako je najavio Magazin za hakiranje stvarnosti, ciji je novi broj Biro Beograd distribuirao krajem leta u Beogradu, Vladan Jeremic i Rena Radle pokazace jedinstvenu vestinu koju usavravaju godinama u svim mogucim medijima i kontekstima (u koje ne veruju) u teoriji, mediju, kulturi i praksi.

"Videcete mogucnost da se realizuje specificna utopija koju Vladan i Rena slede i da se napokon zakoraci izvan! Videcete i cucete nacine sa kojima nije moguće da budete progutani od masine", najavio je net.kulturni klub mama, gde Biro Beograd od juce gostuje.

Izmedju ostalog, bice predstavljen projekat "Under the Bridge", koji je ta nezavisna asocijacija realizovala u Beogradu krajem 2004. godine, uz projekciju istoimenog DVD filma i knjige "Under the Bridge - Perspectives on Belgrade".

Biro Beograd predstavlja zagrebackoj publici i smesan izbor najboljih video i web struktura (<http://www.modukit.com>), projekta na kome vec sedam godina radi veliki broj ljudi iz cele Evrope, a predstavice i pregled svega sta se zapravo desava u Srbiji in a Kosovu, gde je nedavno gostovao.

"Sta je i ko je Zampa Di Leone!? I koga to Zampa Di Leone izuzetno nervira napravivsi pravu pometnju u hijerarhijama turbokapitalizma?!", takodje je jedna od tema Biroa Beograd, koji ce 29. septembra gostovati i u Molekulu u Rijeci, a dan kasnije u Monteparadiso hacklabu u Puli (ex Rojc).

Biro Beograd (<http://biro.modukit.com>) osnovan je prosle godine, a osnovna delatnost te asocijacije je otvaranje novih prostora za komunikacijui alternativnu kulturno-umetnicku praksu.

TRANSFORMACIJA 05 U ZRENJANINU OD 27. JUNA

Wed, 06/15/2005 - 01:57.

seecult.org writes, "*ZRENJANIN, 15. juna (SEEcult.org) - Multimedijalna manifestacija ?Transformacija 05?, koja obuhvata niz performansa, akcija, instalacija, radio emisija i drugih dogadjaja umetnika iz zemlje i Evope, bice odrzana od 27. juna do 1. jula u Zrenjaninu, u organizaciji Fleksibilne umetnicke mreze.*"

Nastavljajuci proslogodisnju "Transformaciju nepoznatog grada", Fleksibilna umetnicka mreza krece ka otvorenijim formama komunikacije umetnika i publike, trazeci vidljivo zanemareni prostor na jos pasivnijoj i lokalnijoj tacki, ali sa ociglednim potencijalom - prostor transformacije.

"Transformacija 05" omogucice neposredan kontakt 26 umetnika iz Srbije i Evrope sa posetiocima, gostima i neocekivanim ucesnicima.

Petodnevni program intenzivne komunikacije na centralnom gradskom jezeru pocete elektrohouse zurkom "Beklab" (Backlab) kolektiva iz Austrije, odnosno Adalbert Ginter trija (Das Adalbert Gunther Trio) i DJ-eva Uvea Voknera (Uwe Walkner) i Aka Tela (Tell).

Medju ucesnicima su i Marija Skoko iz Beograda i Biljana Nakovic iz Nisa, koje ce izvesti akcije "Igre 1" i "Igre 2", kao i Gabrijela Parigros iz Zrenjanina (Igre 3), dok ce Nenad Bogdanovic iz Odzaka izvesti performans "Obelezavanje teritorije - jezero", a Radoslav B. Cugalj "Elementi". Njihov sugradjanin Nikola Vukobratovic predstave se performansom "Eppur Si Muove".

Gabrijel Savic Ra iz Beograda izvesce performans "Burning Paintings Salamander's Dance", Gabrijel Munagori (Gabriele Munagorri) "Evin ples", a Iris Selke iz Braunsvajga "Na ivici".

Dzuli Bejkon (Julie Bacon) iz Belfasta predstave se performansom/instalacijom "Nestabilni mediji za arhivske svrhe", a Nela Antonovic iz Beograda izvesce "Pokretnu mapu".

Noa Treister iz Majdanpeka izvesce akciju "Prodavnica suvenira", Penka Minceva iz Sofije akciju "Mrtvo telo", a Rona Birn (Rhona Byrne) iz Dablina "Ovde sada".

Izmedju ostalih, Ema Hopkins iz Londona predstave akciju/instalaciju "Human Fly", Rena i Vladan Jeremic iz Novog Sada izvesce vise akcija, Selena Savic iz Beograda predstave instalaciju "Instrumenti", a Davor Dzalto iz Nisa predstave se radio emisijama.

Fleksibilna umetnicka mreza, koja radi na otvaranju novih prostora za komunikaciju i alternativni umetnicki rad, razvijanjem umetnickih formi u urbanom i svakodnevnom okruzenju, umrezavanjem i povezivanjem autora, grupa i institucija. Mreza radi na izmestanju umetnickih aktivnosti van postojećih institucija kulture i njen rad je prvenstveno zasnovan na licnom kontaktu.

Organizacionu podrsku projektu pruzili su PRESS RADIONica civilnog sektora, Kulturni centar Zrenjanin, BIRO za kulturu i komunikaciju, top E.V, UA!, Kojot radio, Cros Radio i zrenjaninska podruznica Kulturnog fronta.

Transformaciju su pomogli KulturKontakt Austrija, Svajcarski program za kulturu Srbija i Crna Gora, Pokrajinski sekretarijat za obrazovanje i kulturu, Skupstina opstine Zrenjanin, Austrijski kulturni forum Beograd i Umetnicki savet Irske (Arts Council of Ireland).

Vise o projektu moguće je naci na sajtu Fleksibilne umetnicke mreze www.flexibleart.net

U PRISTINI PREZENTACIJA PROJEKTA ISPOD MOSTA

Thu, 06/09/2005 - 01:33.

seecult.org writes, "*BEOGRAD/PRISTINA, 9. juna (SEEcult.org) - Internacionalni projekat 'Ispod mosta' (Under the Bridge), koji je prosle godine okupio vise od 20 umetnika iz zemlje i sveta, u organizaciji Biroa Beograd, bice predstavljen danas na Institutu za savremenu umetnost 'Egzit' (Exit) u Pristini.*"

Film 'Under The Bridge', nastao iz tog projekta, kao i 'Potsdamer Reloaded' iz Berlina, predstavnice Vladan Jeremic i Rena Redle (Readle), najavila je umetnicka organizacija Biro Beograd.

Oba filma nastala su od dokumentarnog materijala o akcijama u okviru projekta 'Ispod mosta', ciji je cilj bio istrazivanje prostora Beograda.

'Potsdamer Reloaded' bio je deo festivala 'Fake Fire', a vise o tom projektu moguće je naci na sajtu <http://play.modukit.com>

Projekat 'Ispod mosta' (Under the Bridge), odrzan pocetkom decembra prosle godine, okupio je oko 25 umetnika iz Srbije i drugih delova Evrope, koji su pokazivali jedni drugima Beograd.

Umetnici su ucestvovali u zajednickim setnjama, turama i istrazivali aspekte svakodnevnog zivota i njegove moguće interpretativne modele, bilo da su oni individualni i licni, formirani pod uticajem tradicije i istorije ili su socijalno uspostavljeni i planirani od drzave.

Medju ucesnicima su bili Ana Balint (Anna Balint), Sezgin Bojnik (Boynik), Maja Ciric, Mina Henrikson (Minna Henriksson), Dragan Ignjatov, Zorica Jovanovic, Karin Lanso (Laansoo), Milica Lapcevic, Sasa Markovic Mikrob, Predrag Miladinovic, Tanja Ostojic, Matijas Rot (Matthias Roth), Hano Soans (Hanno), Aleksandar Stanojlovic i Rikard Volhauser (Ricard Wallh'user).

Projekat je podrazumevao i javnu setnju 'Ju (post) istorijski dogadjaj' - od Istorijskog Muzeja Jugoslavije na Trgu Nikole Pasica do Kuce cveca.

Finalna manifestacija "Under the Bridge' odrzana je ispod mosta Gazela na Novom Beogradu.

Sajt Biroa Beograd je <http://biro.modukit.com>

2004.

PDF verzija knjige moze se naci na sajtu Biroa
Beograd <http://biro.modukit.com/UTB01/UTB.pdf>

PROJEKAT ISPOD MOSTA OD 10. DECEMBRA U BEOGRADU

Sat, 12/04/2004 - 05:05.

seecult.org writes, "*BEOGRAD, 4. decembra (SEEcult.org) - Internacionalni projekat 'Ispod mosta' (Under the Bridge), u kojem ce 25 umetnika iz Srbije i drugih delova Evrope pokazivati jedni drugima Beograd, bice odrzan od 10. do 14. decembra.*"

Ucesnici ce u zajednickim setnjama, turama i posetama istraziti aspekte svakodnevnog zivota i njegove moguće interpretativne modele, bilo da su oni individualni i licni, formirani od tradicije i istorije ili socijalno uspostavljeni i planirani od strane drzave.

Odredjen broj setnji imace konceptualan karakter, neke ce biti jednostavni pozivi za posetu, a ostale ce biti javne i zahtevace aktivno ucesce. Bice, takodje, i privatnih i licnih setnji Beogradom.

Medju ucesnicima tog projekta su Nenad Andric, Ana Balint (Anna Balint), Sezgin Bojnik (Boynik), Maja Ciric, Mina Henrikson (Minna Henriksson), Dragan Ignjatov, Zorica Jovanovic, Karin Lanso (Laansoo), Milica Lapcevic i Erika Margelite (Margelyte).

Ucestvovace i Sasa Markovic Mikrob, Predrag Miladinovic, Tanja Ostojic, Ivana Rankovic, Matijas Rot (Matthias Roth), Selena Savic, Hano Soans (Hanno), Aleksandar Stanojlovic i Rikard Volhauser (Ricard Wallh'user).

Izmedju ostalog, programom manifestacije predvidjena je javna setnja 'Ju (post) istorijski dogadjaj', koja ce poceti 11. decembra kod Istorijaskog Muzeja Jugoslavije na Trgu Nikole Pasica, a bice završena u Kuci cveca.

U okviru javne setnje, koja ce 13. decembra poceti kod palate 'Beogradjanka', arhitekta Ljiljana Blagojevic govoriće o Novom Beogradu kao modernom gradu.

Poslednjeg dana bice odrzana finalna manifestacija "Under the Bridge" - ispod mosta Gazela na Novom Beogradu. Na tom prostoru bice prisutni svi ucesnici.

Svake veceri postoji mogucnost susreta ucesnika u restoranu.

Sajt projekta 'Ispod mosta' je <http://biro.modukit.com>